TOTIVS GERMANIAE

descriptio pulcherrima simul & iucundissima in duodecim volumina diuisa:

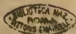
COMPLECTENS VETERVM GERMANORVM RES GESTAS, Victorias & trophæa, Colonias hinc inde deductas, sæpius mutatas sedes, plurimas easdemque amplissimas & fertilissimas regiones, populorum etiam quotquot sub Germanorum appellatione & natione comprehensi sunt series, hinc eorundem familias illustriores, mores, ritus, leges & instituta: Præterea locorum, fluminum, fontium & thermarum, vrbium, montium, syluarum, arborum, herbarum & animalium, in Germania celebriorum, Enarrationes: A nullo antehac scriptorum tàm diligenter & copiosè collectæ atque exaratæ quàm

A

DOCTISSIMO FRANCISCO IRENICO Ettelingiacense.

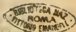

FRANCOFORTI AD MOENVM APVD HAEREDES Petri Brubachij, Anno Domini,

M. D. LXX

AMPLISSIMIS AC MAGNIFICIS NOBILITATE GENERIS, VIRTVTE ET PRVDENTIA PRÆSTANTIBUS *Prætoribus, Consulibus & Senatoribus liberæ Reipub. Argentinensis in uniuersum omnibus, Dominis suis summa obseruantia sedulo colendis:*

PAVLVS IRENICVS, ECCLESIAE ILSFELDENSIS PAstor, *salutem & felicitatem precatur.*

Elix est earum Rerumpublic. administratio, quæ in gubernatione tales uiros habent, qui nō ex agris aut paterno rure, sed ex Helicone, ubi annis complurib. Phœbo Musisq; operā nauarūt, accersiti, ad Reipub. gubernacula accedunt. Omnino enim homines alienos à literarū humanitate, uix homines dicere possum: & experiētia ipsa manifestum est, infelicē esse ciuitatem eam, uel ipsius diuini Platonis testimonio, in qua uiris prudentibus, doctis, literatisq; locus, dignitas & honor à potentioribus & locupletioribus præripitur. Vult enim ipsa societas ciuilis, pax & tranquillitas, institutis bonisq; legib. cōtineri, quas certum est non ἀμούσους & literarum ignaros homines dictare atq; conseruare, sed præuideri, cōsiderari, & in mediū proponi, quæ patriæ ciuibusq; salutaria sint, ab hominibus sapientia & prudentia præditis, quam non à natura haurimus & arripimus, sed multò maximè ex Philosophorū, Historicorum, Iureconsultorum monumentis, bonis literis acceptam referimus. Flagitat etiam ipsa salus Ecclesię & religionis, hoc præsertim turbulento tempore, inter tot hæreses miserè periclitantis, ut sint in politico regimine omnino aliqui literarum non ignari, qui utcunque de controuersijs iudicare, uerum à falso secernere posint: cum aliàs quæcunq; à profana hæreticorum turba obtruduntur, ab imperitis protinus acceptari & probari, si utcunq; humanæ rationi plausibilia & congrua uideantur esse, licet cum uerbo Dei ex diametro pugnent, non sine dolore comperiamus. Est enim Magistratus pij & Christiani munus atque officium, non solum secūdæ in lege diuina tabulæ, sed etiam primæ custodem esse, ut in uita ciuili externa disciplina cōseruetur: in Ecclesia religio uera, sana & pura ab hæreticorum fermento, & uerus Dei cultus ad præscriptum & normam eius uerbi omnibus partib. integer retineatur & propugnetur. Quæ duo coniuncta & necessitudine inter se deuincta quamdiu in ciuitate uigere cernimus, tātisper eā beatissimam esse omnium sanorum hominū iudicio et testimonio prædicare non dubitamus: & constanter asserimus, absque literarum, linguarum & artium studijs, fidis Ecclesiæ & politiæ famulabus, saluam Rempub. esse non posse.

Quare agnoscendum singulare Dei beneficium cum animi gratitu-

dine, & laudanda celebrandaq; Argentinensis Resp. inter complures alias celebres Germaniæ ciuitates laudatissima, quæ tales in senatu & gubernatione uiros habet, quorum sapientia & prudentia, in ciuitate ipsorum bonis legibus publicam tranquillitatem tot annis feliciter tutata, quorum pietas & religio in Ecclesijs rectè constitutis, & præclara de optimis literis existimatio in Academia recens instituta omnibus manifesta extat. Quid dicam de hoc laudabili bene merendi de bonis literis studio, omni memoria & celebratione in omnem posteritatem & aliarum illustrium in Germania Rerumpub. æmulatione dignissimo, quo non in unam ciuitatē & oppidum, non in unam regionem nationémue beneficium in iuuentute bonis literis erudienda, moribusq; & disciplina informanda, nulla mercede persoluendū cōfertur? Huius Academiæ excitatę fama undiquaq; peruagata, & ipsi ciuitati nomen existimationemq; non uulgarē concitans, mihi etiam uestræ Scholæ ueteri alumno auditu gratissima fuit, qui cum istic essem superioribus mēsibus, ei Actui non sine maxima uoluptate & delectatione interfui, quo professores & curiarum præceptores primi in Academia uestra Magistri creabātur: quo loco & tempore Prętorū, Consulū, Senatorum, & uirorū maximo numero clarissimorum præsentia conspicua celebrisq; fuit, & spectatoribus admirationi. Apud me certè, si nunquā aliàs, tum temporis relictum fuit uestræ uoluntatis in iuuando promouendóque literario iuuentutis cursu argumentū certissimum, licet antehac nunq; dubitatum. Et cogitanti mihi de editione ad propositum maturādū, stimulus non mediocris inde accessit, ut quod facturus fuisset parens meus charissimus felicis memoriæ Franciscus Irenicus, si superstiti longius esse licuisset, ego perficere non dubitarem.

Scripsit præfatus parens meus anno ætatis suæ tertio & uigesimo Exegesin quandam rerum Germanicarum plurima uarietate refertam, quam & compulsus amicorum & familiarium precibus olim excudi curauit, quòd & doctis probaretur non paucis, nec inutilis Lectori futura iudicaretur. Complexus est eo Libro ueterū Germanorū res gestas, uictorias & trophęa, colonias hinc inde deductas, mutatas sedes, familias illustriores, mores, leges & instituta: præterea locorū, urbium montiumq; in Germania celebriorum descriptiones. Ad quod genus scriptionis parens meus syncero erga patriam pietatis & charitatis affectu motus adolescens se contulit, turpe existimans, inter tot Gręcarum & Romanarum rerum, aliarúmque gentium scriptores & præcones, Germanorum antiquorum uirtutem & gesta, quibus multis alijs nationibus non modò comparari, sed præferri posset, fœdo silentio consenescere. Cumq; ipse in ea ętate constitutus ad rem tantam aggrediendā suscipiendamq; adolescens uires impares afferret, alijs præditis ingenij iudicijq; uiribus maioribus exemplo præire uoluit, quibus ad similem communi patriæ operam maiori ingenij dexteritate nauādam incitatis

tatis laudem locúmque libens concederet. Ipse quantū per ætatē tunc potuit iuuenis, tātum præstitit, Librum, quem ante 40 annos uel amplius exire passus est, haud dubiè ad limam reuocaturus, ut additis, detractis, mutatisque permultis, in manibus studiosorum castigatior & locupletior uersaretur: nisi distractum in ministerio Ecclesiastico tot occupationibus, quæ Operi limam adhibere sæpè conantem prohibuerūt, ipsa ad extremum mors præuenisset.

Ego itaq, cum in Bibliothecis exemplaria nusquam extare amplius comperissem, intercedentibus amicorum & typographorum uotis, Librum in parentis chartophylacio repertum denuò lucē aspicere, & sub uestræ Amplitudinis nomine apparere uolui: ne ego in amicos difficilis, & studiosorū utilitati inuidus, uel in parentem iniquus postmodū uiderer, quòd labores & uigilias eius in hoc Libro cōficiendo cum blattis tineisque rixari, & in tenebris obliterari permisissem: uel improbus, qui ab extrema uolūtate parentis in agone existentis, mandatúmq huius Libri uestræ Amplitudini dedicandi relinquentis, latū unguem recessissem.

Confido interim candidum Lectorem, sicubi in loca inciderit, quæ castigationē subire potuisse uideantur, æquo animo ueniam daturum.

Mitto igitur A. V. secundariam huius libri editionē, & inclitorum, clarissimorúmque uirorum fretus humanitate oro & obtestor, ut cuius uiri superstitis amicitia & familiaritas in uestra ciuitate Scholáq apud doctissimos quosq grata fuit & accepta, eius defuncti labores uestra fide atque tutela placidè dignemini: tum & grati animi mei erga V. A. significationem in Operis huius dedicatione benignè suscipiatis, & me meosq V. A. cōmendatos habeatis. Oro Deum Opt. Max. & filium eius Dominū nostrum IESVM CHRISTVM, ut uobis uestri'sq omnibus incolumitatē, uestræq ciuitati pacem & tranquillitatem perpetuam largiatur: quo in Ecclesijs Euangelij, in Scholis literarū, artium & linguarum cursus melius & felicius procedat, ad nominis diuini gloriam, & multarum animarum salutem, Amen. Datæ Ilsfeldij, VI Idus Augusti, Anno à nato Domino & liberatore nostro Iesu Christo,

M. D. LXVII.

V. Amplitudinis

deditissimus

Paulus Irenicus, Ecclesiæ Ilsfeldensis minister, in Ducatu Uuirtenbergensi.

IO. MERCVRIVS MORSHEMIVS
AD STVDIOSVM LECTOREM ET ANtiquitatis caræ patriæ, veteris Germaniæ amatorem, atq; admiratorem.

Huc ades antiquæ patriæ qui noſcere fines,
Quos tenuit quondam Teutonis ora, cupis.
Externos nihil eſt procul hinc penetrare per agros,
Atq; peregrinis multa videre locis.
Fortè domi nequeas ſi proxima rura tenere,
Et maneas patriæ neſcius ipſe tuæ.
Eſt aliquid varios hominum cognoſcere mores,
Et ſtudijs populos mente notare ſuis.
At decus, & patriæ, tibi, gentis nomen auitum
Perſpexiſſe domi gloria maior erit.
Hic tibi ſplendor ineſt patriæ virtutis: at illic
Exemplum ſatis eſt moribus eſſe bonis.
Multorum mores Ithacus quòd vidit, & vrbes,
Laus fuit haud tenuis, principe digna viro.
Hinc animum partes verſare tenebat in omnes:
At patriæ morum non fuit ille rudis.
O quoties fumum, longis erroribus actus,
Se optauit patrij poſſe videre foci.
Vidit, & eſt Ithacæ ſcopulis lætatus, & aula
Quamlibet exigua, Penelopeq; ſua.
Sic igitur diſcas peregrinos noſcere mores,
Ne fias patriæ dedecus ipſe tuæ:
Degeneres animos ne virtus priſca tuorum,
Pectora deſtituat languida facta tibi.
Illa fuit quondam celebris victricibus armis,
Nec preſſo potuit ſubdere colla iugo.
Cladibus affecit fortes ad bella Quirites:
Vincere dum voluit, victaq; Roma fuit.
Has animis vires pro libertate mouendi,
Arma dabat præceps ad fera bella furor.
Nunc te quæ doceat virtus, Germane memento:
Te patriæ moneant fortia facta tuæ.
Hæc dedit è priſcis Irenicus eruta ſcriptis,
Hoc Opere inſigni ſæpè legenda tibi.
Hæc igitur voluens, iterumq; iterumq; mouebis,
Sæpius & meditans lecta tenere ſcies.
Sic veteris forſan dabit æmula gloria laudis,
Impetus vt redeat priſtinus ille tibi.

VALE.

De

Exegeseos Germaniæ.

De rerum ac omnium gentium scriptorib. 1.
De scriptorib. Germanicis, & quãtum quisq; in Germanicis valuerit. 2.
Cur veteres nihil de Gemania reliquerint? 3.
Scriptorum ignorantiam in Germanicis causam eorum negligentiæ fuisse, & paucos priscorum in Ger man. extitisse. 4.
De scriptoribus ocularibus, & an illis in Geographia credendum sit? 5.
Græcorum ignorantia in locis externis, veluti & in Germanicis. 6.
Quibus scriptoribus in rebus Germanicis credendum sit: & aliquando nec ocularibus, nec priuatorum hominum testimonio vtendum. 7.
Qui scriptorum Germanicas res verius tradiderint: & auctoritatem aliquãdo visu præstantiorem esse. 8.
Excusatio præsentis Operis, & quòd minuta ac mutila non cadant sub officium scriptoris. 9.
Mutationem locorum Germaniæ, ignorantiæ causam extitisse. 10.
Quomodo Germania sub Gallia cõprehendebatur. 11.
Germaniam Celtarum olim appellationi subiectam fuisse. 12.
Germaniam sub Scytharum & Sarmatarum nominibus delitu isse. 13.
Germaniæ fines ac descriptio. 14.
De diuisione Germaniæ. 15.
Quando diuisa Germania, & quando Transrhenani Germanis additi fuerint. 16.
Qui Celtæ dicantur, & enodatio quorundam versiculorum diui Nazianzeni, Claudiani, & Græcorum, quòd Celtæ Rheno pueros explorent. 17.
De situ Belgarum, & quando Belgæ ac Celtæ in Germanos euaserint. 18.
Quando Belgicæ ciuitates in Germanicum nomen abiuerint, & quomodo Imperio fuerint adscriptæ. 19.
An Norici Germanis destinentur? 20.
Porcum semel Bauariam deuastasse, à quo prouerbium emanauerit, ex Suida Græco authore. 21.
Plura in Illyrico Germanorum intra reseruari. 22.
An Vindelici German. annumerentur. 23.
An Rhætia in nomen Germanicum abiuerit, & qui Rhæti. 24.
An Istria germaniæ colonia dicatur, contra Catonem. 25.
Occasionem dat inueniendorum multorum locorum Germanicorum, quæ alijs nunc adscribuntur. 26.
An Pannones Germanis adscribantur, an ne nondum 27.
An Peucini, Bastarnæ, Phennæ, & Auarisci, & quos Septemcastrenses dicimus, Germani fuerint 28.
Quòd Gothi ac Getæ sint Germani. 29.
Gotthos & Getas vnam gentem exstitere. 30.
An Dacos alios esse à Getis ac Gotthis dicere conueniat? Declaratur locus Strabonis. 31.
De origine Dacorum, & quod hi alij à Danis æstimentur, contra Strabonem, Sabellicum, Blondum, & cæteros, 32.
Gotthos esse Germanos. 33.
De gentibus à Gotthis descendentibus, & an in Germanos abiuerint. 34.
An Vandali, Heruli, Turcilingi, Gepidæ, Longobardi, germanis adscribantur, an secus? 35.
Quòd Bulgari, Nordmanni, Vngari, Auares, Suedi, ac cæteri à Danis originem habentes, germanis intercenseantur? De Vngaris etiam pulchra annotatio contra Sabellicum, Ricium, & alios. 36.
De origine Hunnorum, Alanorum, & eorum exoneratione, & quadã de Selauis, Polonis & Lituanis. 37.
De Burgundionibus, Francisq; occidentalibus, ac Galatis vel Celtis, qui cum Brenno militauerunt. 38.
Omnes illos fuisse Germanos, quos autores iuxta Mæotidem posuerunt, 39.
An Sarmatæ, & quænam Sarmatarum gentes Germanicæ referantur? & de Rhoxolanis. 40.
An Liuonia, Lituania, Prussia, Polonia, Bohemia, in Germanicarũ nationũ numero contineantur? 41.
De fœcunditate Germaniæ. 42.
De qualitate Germaniæ. 43.
De frigoribus Germaniæ. 44.
De gentibus à Germaniã originem habentibus, earumq; catalogus singularis. 45.
De nomine Germaniæ, & vnde dicta sit. 46.
An Germani sint Gallorum fratres? contra Strabonem. 47.
De alijs Germaniæ nominibus, Alemannia, Teutonia, &c. 48.
De quibusdam à dictinis & mensibus Germ. 49.
De arte Germaniæ, & diuturnitate vitæ Germanæ. quodq; partus mulierum cæteris gentib. grauiores in German. 50.

FINIS.

FRANCISCI IRENICI EXEGESEOS GERMANIAE, LIBER PRIMVS.

DE RERVM SCRIPTORIBVS CAPVT I.

AEPIVS miratus sum cõmunem Germaniæ nostræ sortem,
à rerum scriptoribus etiam à doctissimo quoq; ita penitus de
stitutam, ut æternæ obliuionis iniuria imminuerit. Externarũ
uerò gentium res atq; necessitates, tam exquisitè, tam fundi-
tus esse peruestigatas, ut nihil quod ad rerum illarum pro-
prietates attinere uideretur, fuerit prçter missum. Primò, ut ab *Scriptores*
Hebræis exordiar, qui ductu & auspicijs Iosephi, Philonis & *rerum He-*
Egesippi, magnæ opinionis & doctrinæ uirorum, immortalitati mandati sunt. *bræarum.*
Græcorum quoq; doctissimi res illorum attigissent, si fas fuisset alienis genti-
bus ueritatis arcana retegere, ut diuinus Lactantius Institut. lib. 4. cap. 2. scribit.
Theopompus enim cùm uellet Hebræa mystica historijs suis inserere, excæca-
tus est, aut secundum alios per quadraginta dies febre affectus, ac in somno mo
nitus, ab incœpto destitit, sicuti Demetrius ad Ptolemæum testatur. Theode-
ctes poeta tragicus cum Hebræorum meminisset, excæcatus est: causas uerò a- *Scriptores*
gnoscens uisum recuperauit, sicuti Eusebius in temporibus testatur. Rerum eti *Grecarũ re-*
am Grçcarum innumeri scriptores extiterũt, Anaximander Milesius, Hecateus *rum.*
Milesius, Democritus, Eudoxus, Dicæarchus, Ephorus, Eratosthenes, Polybi- *Scriptores*
us, Posidonius. Romanorum uerò, totiusqúe Italiç descriptiones aggressi sunt, *Romanarũ*
Aristides Milesius, Theotimus, Clitonymus, Nearchus, Theophilus, Dorothe- *rerum.*
us, Aristocles, Chrysippus, Agesilaus Aristobulus, Dositheus, Dercyllus, Poly
histor. Thebanarum uerò Ctesiphon, Epirotarum Critolaus, Peloponnesiaca- *Scriptores*
rum rerum Chrysermus, Dositheus & Theophilus: Tusculanarum Sosistratus. *rerum alia-*
Arcadiç Demaratus. Bœotiæ Meryllus, quos omnes Plutarchus in Parallelis al *rum.*
legat. Hoc uerò nihil probat, non enim magni æstimatur, nec miraculi loco re-
censetur; tantos de tantis facundia & eloquentia regionibus uiros scripsisse, ut
de Hebræis, Græcis, Romanis: id uerò maius habetur barbarorum quasi extra
totius mundi limites degentium regiones, nunquam obliuionis iniuria destitu *Indiæ scri-*
tas extitisse. Indiam enim, Persiam, Aegyptũ &c. Hellanicus, Ctesias Gnidius, *ptores.*
Megasthenes, Artemidorus Ephesius, Callisthenes (qui tempore Theopompi
floruit) & alij quàm plures aggressi sunt. Quos quidem Strabo, Polybius, Dio-
dorus Siculus, Solinus, et alij allegãt. Galliam autem Diaphorus, Thraciam So *Galliæ scri-*
crates, Lybiam Hesionax, scriptis suis illustrauerunt. Et tandẽ illi Germanorũ *ptores.*
Gotthi quoque Getæ, Scythæ (apud quos tamen unus sapientum, Laertio au-
thore, Anacharsis philosophus claruit) scriptorem inuenere, cuius ductu obliui
onis iacturam repulerunt. Agathias scriptor nõ pœnitendus, Gotthorum gesta *Agathias.*
à prima origine reuocauit, & usque ad finem sui seculi perduxit. Iornandes scri-
ptor egregius natione Gotthus, ut ipse profitetur, eorundem res gestas, monu-
mentis suis ab origine usq; ad Iustinianum amplissimis finibus determinauit.
Methodius uir profectò multæ experientiæ & martyr, Vandalorum Longobar *Methodius.*
dorumq; à fonte primo (quem secutus est Paulus Diaconus) facta egregia con-
sumauit. At quid hoc? unde hæc ad phasim nauigatio? hue, ut nullam regionem
adeò immunem à scriptoribus fuisse testarer, quin egregijs facinoribus Home- *Rerũ Fran-*
rum inuenerit. Sicuti & Franci, tunc Germani, quorum facta Theocalus Huni- *carum scri-*
baldus plus 30. libris, Vuastaldus, Heligastus, Arebaldus, Rithimerus, Vetha- *ptores.*
nus, Doracus, Caradacus, Ruthuicus, posteritati mandauerunt.

De Germaniae Scriptoribus. Cap. 2.

Tenuitas scriptorum Germaniae.

GErmania uerò, Gotthis & Francis in hoc exclusis, adeò in hunc diem sub Cimmerijs latebris delituit, ut & Germaniae, Itali, Graeci nō minus non studiose scriptis suis quàm supersedisse uideantur, etiā hi quorum professionis fuit χωρογραφία. Primò accedit Herodotus, qui nouem libros Historiarū scripsit: De Aegypto, de India uolumine quarto usque Istrum uenit, Germaniae non uerbo meminit, ut capiam hercle coniecturam, hunc Diodoro Siculo, Trogo, & Iustino haereditario iure reliquisse, si aliarum gentium meminerint, Germaniae supersedeant. Ille enim facta mentione libro sexto usque ad Cymbros uenit, deinde destitit. Hic uerò Galliam, Hispaniam transgressus, Germaniae res silentio compensauit. Ephorus Timaeus Socratis discipulus, Historiae indagator, uolumine quarto Europam usque ad Tanaim metitur: Germaniae quidem meminit, tamē tenuiter. Sed ut ad geographos redeam, Pompon. Mela capite tertio de Germania agens, nullam regionem, uix urbem enumerat, tantùm mores. Solinus hunc secutus angustissimè absoluit: contrà Ptolemaeus urbes Germaniae enumerat, moribus posthabitis, tamen inconcessa obscuritate fuscatas, ut capite sequenti patebit. Strabo lib. 4 & 7 non totam cognouit Germaniam, uix mediam. scribit enim lib. 7. ultra Albim incognitam prorsus esse. Ibidem Orientalem Germaniam, ut Bastarnas, Sauromatas, nec sciri quantum ab Atlantico remoti sint pelago. Idem loquitur ubi de Tyrogetis mentionem facit. Plinius secundus 20. lib. de Germania scripsit, Plinio iuniori, Peutingero, Suetonio, Iacobo Carmelitano, Cor. Tacito authoribus. Verba Plinij Iunioris illa sunt ad Macrū: Plinius II. bellorum Germaniae 20. libros composuit, quibus omnia quae cum Germanis bella gessimus collegit, inchoauit cum in Germania militaret, somno monitus. Astitit enim ei quiescēti Drusi effigies Neronis, qui Germaniae ibi latissimè uictor perijt, commendabat memoriam suam, orabatq; ut se ab iniuria obliuionis assereret haec ille. Suetonij uerba sunt de Viris illustribus: Plinius itaque bella omnia quae cum Germanis gessimus 20. uoluminibus comprehendit. In Naturali uerò historia lib. 3. cap. 13. & lib. 4 cap. 13. in fine, etiā 14. & insequenti Germanorum meminit, tamen tenuiter, nomina per stadia regionum declarans: sibi tamen & maioribus incognitam tradidit lib. 4. cap. 14. & lib. 2. cap. 111. Cato quoq; librum de Germania scripsit, qui non extat: cuius meminit Plinius. Dionysius Graecus author Germaniam uix 12. carminibus absoluit. Iacobus Carmelitanus quendam Coruinum Germaniae situm scripsisse ait. Augustus quoque totum orbem descripsit, de Germanis ciuitatibus [illegible]. Theodorum etiam quēdam Alber. Magnus totius Septemtrionis scriptorem adducit. Cęterū quidam Ioannes Scotus, Ioannes de Hildesheim, Hugo Floriacensis, Eberuuinus Segenbergensis, propria uolumina de Germanis scripserunt, & ut plurimum Germani fuerūt ac monachi, nullam Latinitatem, nullam elegentiam, tantùm quasdam historias nugarum etiam ac fictionum refertissimas scripserunt. Aeneas Syluius in Europa plus promisit, quàm ipsa re expediuit: nullarum enim Rheni ciuitatum meminit. Caeterùm Ammianus Marcellinus scriptor illustris, multum in rebus Constantini & Iuliani Cęsarum gestis, quanquam in Germaniae officio laborauit, scripsitq; 25 libros: ex quibus primi tredecim perditi sunt: uerùm magis circa nomina quā res uersatus est, sicuti & Caesar in Cōmentarijs Gallicis. Vnus ergo omnium Cor. Tacitus Germaniae sortem agnoscens (cui ego palmam do, secundisq; uelis agam) elegantissimo stilo Germaniā aggressus est: quem non minoris, quàm alterum Germaniae conditorem aestimo. In historijs quoq; uicem suam retulit de Germanis, quamuis grauissima Romanae palestrae iactura maiorum incuria quinq; uolumnia sint ablata: & ut existima

tioni meæ non desim, plus uni huic Germaniæ, quàm Plinio, Straboni & Ptolemæo debet. ille enim penitissimè res nostras rimatus est: hi uerò quanquam in eo albo se prætulerint, præter Germaniæ ignorantiam eorum, quæ in confesso est, magis obscurauerunt quàm illustrauerunt Germaniam. In quo enim Strabo cum Ptolemæo conuenit? tanta rerum uariatio, tanta nominum nouitas, ut profectò uix in ambobus nomen nostri seculi integrum seu cognitũ reperiatur. Sed ut oblata occasione utar, remissius de Strabone quã Ptolemæo agere uolo, Cornelius uerò contrà, Antoninus Pius in suo Itinerario, & Cęsar in Cõmentarijs, ut Marlianus ait, nominibus nostro seculo quadrantibus utuntur. Tit. Liuius librum de Germania scripsit: cuius meminit Florus supra Liuium: uerũ (sicuti & libri Plinij) negligentia antiquorum interijt. Henricus Bebelius poeta egregius sat scribendo patriæ & Maximiliano dedit. Campanus orationem ad Maximilianum de laude Germanorum differuit, uerùm tenuiter scripserunt, & Beroaldus, Guntherus. Ligurinus natione Germanus, Federici primi egregia facinora immortalitati commendans, multis uoluminibus honestissimè res nostras prosecutus est, fluminibus, ciuitatibus, urbibus arctissima memoria absolutis. Lupoldus Babenbergensis, Doctor, libros multos de Germania scripsit: è quibus unus de Zelo & Christianitate Germanorum inscribitur: alter uerò de Tralatione Imperij ad Germanos. Neoterici autem Germani tum Itali hos secuti sunt, ut Picus noster Mirandulanus Concordiæ comes, libellum ad Maximilianum scripsit, quod Staurostichon inscribitur. Murrho uerò & Iacobus Vuimphelingus uiri maximæ opinionis, iuxtà & alter theologus Rigmannus Philesius Vogesigena, ex quibus Cunradus Peutinger in Germanorum antiquitatibus tanto copiosior, quanto hi remissiores extiterunt. Hi tamen tenuiter res Germaniæ aggressi sunt, & paucis absoluerunt, nisi Peutinger (cui post Cunradum Celtem ramum tribuo) antiquitus ignorata luce, quadam orationis & uenustate nostro seculo mandauit. Cunradus Celtes natione Francus Germaniam peragrans, quinque annis in latissima Germania comperta congessit, de Hercynia librum, de Germania alterum, reliqua in amoribus & odis enucleatus est. Hi Germaniæ professores, tantus numerus, ut periculum sit, duos è multis, Cor. Tacitum, & Ligurinum inuenire, Celtem & Peutingerũ Cunrados reperire. Noui profectò & nostræ tempestatis homines, omnibus numeris perfectos thesaurum Germaniæ nostræ habentes, & cum summo dispendio detrahentes: quare adductus, licet anser inter olores, nolui usque quaque fieri βάτραχος σίριφος: uerùm patriæ nostræ præsidio animatus, quæ nobis obuiam sese dederunt, patriæ impartiri, & licet quo minus aliquis ingenio ualeat, ut Fabius Quintilianus libro secundo Institutionum ait, tanto magis se erigere conetur: & ego, qui Germaniæ imparem, nõ ut Celtem qui peragrauit, me internosco, & Germaniæ Scriptoris mihi nomen aucupatus sim, danda tamẽ est uenia, dum in uigesimotertio anno plus æquo spiritus ferociores me prouexerint.

Ex neotericis Germaniæ descriptores qui extitere.

Ratio temporis cur antiqui tenuiter de Germania scripserint, & de Geographis antiquis. Cap. 3.

HAud tamen ab re est, Germaniam usq; ad hũc diem delituisse. Tempore enim Consulum prorsus ignorata fuit, ut ait Iacobus Carmelitanus & Plinius, cuius uerba hęc sunt lib. 4. cap. 14. Germania multis annis nec pręcognita est, (ut paulò ante diximus) bello: secundum Strabonem, per Drusum & Iulium agnita est. Herodotus tempore Xerxis uiguit, Gnidius Ctesias sub Artaxerxe, Callisthenes & Theopompus eodem tempore. Hecatęus tempore Ptolemæi Lagi, Hellanicus uerò Cadmi, Aristobulus & Onesicritus Alexandri Magni temporibus,

Geographi antiqui & doctissimi quando fuerr.

poribus, Xenophon Cyri, & hi omnes antiqui, quos capite primo adduxi, igno
rantia Germaniæ nihil scripserunt, & sunt συγγνώσει uenia digni. Huic sentētiæ
subscribit Strabo lib. 2. Geog. in fine, postquā totā terrā metitus est, nec Germa-
niæ meminisset, inqt, in præsentia dictū sit, quòd Timosthenes & Eratosthenes
(quos tamē paulo antè omnibus Scriptorib. prætulit, & cæteris Scriptorib prio
res) Hispaniam, Galliam, prorsus ignorarunt: innumerabiliter aūt amplius Ger
manica, situmq; Britaniæ, Getas & Bastarnas. hæc ille. Cornelius quoq; Taci-
tus in Germania scribit nuper cognitam gentibus fuisse Germaniam, & regioni
Incognita Germania. bus, & eos bellun aperuisse. Diodoro uerò Siculo aqua & igni interdicendum
est, & nulla uenia danda, qui, ut lib. 5. & primo profitetur, triginta annis histori-
am suam compleuit. Iulij Cæsaris tempore uiguit, & aliarum gentium facta men
tione, Germaniam extra omnem ingenij aleam reliquit, licet Strabo lib. 7. Ger-
Error quorundam. maniam ad Aquilonem uergētem cognitam tradiderit, usq; ad Oceanum, post
Albim uerò incognitam. nullum enim huc nauigasse compertum esse. Idē Stra-
bo supra Rhoxanos habitantes se ignorare scripsit, & ille Strabo post Augustū
degit, longè Diodoro posterior: quo adductus & ignorantiæ Diodori igno-
sco. Ecce idem Strabo lib. 2. Nō enim, inquit, cæterorum montium situs sicuti al
pium Pyrenæi, Thracum aut Germanicorum, dicere habemus. Eratosthenes
Græcorum copiosissimus geographus ab Hipparcho castigatur, quòd penitus
nihil de Hispania nec Germania ei constiterit, dum Gallos uno uocabulo usque
ad Gades dixerit. Verùm lis lite dirimitur, nec Hipparchus de Germania satis
est emeritus, testante Ptolemęo lib. α cuius uerba sunt: ἐπεὶ δὲ ὁ Ἵππαρχος ἐπ' ὀλί
γων πόλεων, ὡς πρὸς τοσοῦτον πλῆθος, τῶν κατατασσομένων ἐν τῇ γεωγραφίᾳ ἐξάρματα τοῦ βορείου
πόλου παρέδωκεν, καὶ τὰς ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς παραλλήλους κειμένας οἰκήσεις. id est, Verū etiā Hip
parchus paucarum admodum ciuitatum pro ea copia quæ in Geographia nota
Scripta Calanicani. tur, eleuationes uidelicet poli arctici (intellige Septentrionem & Germaniam)
tradiderit, & loca pauca sub eisdem parallelis posita notauerit. Demetrius Cala
nicianus libros decem de Europa scripsit. Verùm postquam ad Germaniam sty
lum contulit, quasdam regiones, & fluuios aliquos, nullam ciuitatem memoria
ulla prosecutus est. Verùm quid illos antiquos ad Germaniam adducemus? qui
ante Consules partim, partim tempore Consulum uiguerunt, nihil de nobis scri
Geographi antiquissimi bere, ut prius dixi, habuerunt. Inter antiquissimos geographos Anaximander
Milesius, Hecatęus Milesius, Eudoxus, Dicæarchus, Democritus fuerunt. Ana
ximander Thaletis familiaris fuit, ante Cōsules: hunc Artemidorus & Agathyr
sides, Apollodorus inde secuti: post quos Aristobulus & Xenodes, Onesicri-
tus Alexandri Magni temporibus: hos posteriores inde Pythias scriptor, sed
mendacissimus, qui omnia loca trans Rhenum usque ad Scythiam descripsit,
Vltimi geographi. Strabone authore libro primo. Vltimi inde geographorum. Polybius, Posido
donius, Eratosthenes & Hipparchus eius sodalis. Quid autem hi scripserint, ex
initio præsentis capitis satis adduximus. Hos æmulatus est Strabo temporibus
Augusti, & Artemidorus sodalis eius. Ille plura in rebus Germanicis incognita:
ille plus operis ad illustrandam Asiam ac Arabiam, quàm Germaniam impen-
dit. Vnde nec Augusti seculo cognita erat Germania, ut enim Alexander Indię,
Mithridates Cappadociæ ac Bithyniæ, ita Romani Germaniæ ac Europæ no-
men, & famam patefecerunt. Ouidius tamen adhuc illo tempore nulli constasse
de Germania noticiam refert, ait enim de Druso,

Germania tēpore Drusi incognita

Fluminaq;, & montes, & flumina magna locorum,
Et si quid miri uidit in orbe nouo.
Rhenus, & Alpinæ ualles, & sanguine nigro
Danubiusq; rapax,

Et

Et modò Germani Romanis cognitus orbis
Consul, et ignoti uictor Germanicus orbi.

Alani primitus tunc temporis à Roman. cogniti sunt, & licet longo ante Vespasianũ Strabo lib. 7. eorũ mentionem faciat & Dionys. tamẽ Titi temporib. Alanorum gentẽ diu suis ignotam fuisse refert Egesippus lib. 5. Vltimus in secunda ætate geographus temporib. Ptolemæi Marinus Tyrius, testante Ptolemęo in lib. α, cap. 9: Δοκεῖ δὲ Μαρῖνος ὁ Τύριος ὕστατος τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς ἐπιβαλεῖν τῷ μέρει τούτῳ, φαίνεται γὰρ καὶ πλείοσιν ἱστορίαις προσπεπτωκώς. παρὰ τὰς ἐπὶ ἄνωθεν εἰς γνῶσιν ἐλθούσας. Id est: Marinus Tyrius nostræ tempestatis geographus postremus, summo uidetur studio huic materiæ insudasse. Nam plura explorasse cognoscitur, præter ea quæ hactenus cognita sunt. Ille ergo geographus doctissimus & omnium ultimus Germaniam (quod miserandum est) pręterijt silentio, testante Claudio libro α. capite ϛ. cuius uerba sunt: παρῆλθε δέ τινα αὐτὸν, καὶ κατὰ τοὺς περιορισμοὺς ὡς ὅτι αὐτὴν μὲν μυσίαν πᾶσαν, ἀπ' ἀνατολῶν ὁρίζει τῷ ποντικῷ πελάγει, τὴν δὲ θράκην ἀπὸ δυσμῶν μυσίᾳ τῇ ἄνω, καὶ τὴν μὲν ἰταλίαν, μὴ ἀπ' ἄρκτων, ῥαιτίᾳ καὶ νωρίκῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ παννονίᾳ, τὴν δὲ παννονίαν ἀπὸ μεσημβρίας δαλματίᾳ μόνῃ καὶ μὴ καὶ ἐπὶ τῇ ἰταλίᾳ. Prætergressus est in scribendis regionibus fines, ut totã Mysiam à plaga Orientali terminat Pontico mari, Thraciam ab occasu, Mysia superiori, præterea Italiam à septentrione non Noricis, non Rhæticis solùm, sed Pannonia, Pannoniam uerò à meridie Dalmatia sola, non Italia terminauit. Hæc ille. Ecce postremus omnium geographus nec Noricos, Rhætos, Mysos cognouit, quomodo ergo Germanos? Nazarius Mamertinus panegyricus ad Iulianum Cæsarem, qui paulò antè inaudita regionum, fluminum, montium nomina exercitu uictoriæ peragrauerat, ferarum regna calcata, subito in Illyrico apparuit. Ecce huius tẽpore (qui Iuliani fuit) Germaniã incognitã.

Alani

Marinus geographus

Ratio loci ignorantiæ Germaniæ: & quòd pauci in Germania tempore Consulum fuerint: & quàm sit mirum & magnum quosdam in Germania fuisse. Cap. 4.

SVbsequens ac secunda causa est, cur extra omnem authorum memoriam Germania fuerit relicta. Quia ante Cęsares raro tam docti quàm hebetes in Germania suas horas perscripserunt. Legimus enim paucos Germaniam attigisse, ut regionem cœlo asperam, facie horridam, nec mercatoribus congruam. Vnde factum est, ut multa admiratione prosecuti fuerint, qui aut Germaniam uidisse, aut aliquid de ipsis audiuisse gloriabantur. Appulerunt ad littus Germanicum, errore maris ducti, Indiæ mercatores, quæ res multa memoria celebrata est à Pomp. Mela lib. 3. Cornelio Nepote, Plinio lib. 2. Natur. hist. capite 69. & multis alijs authoribus. Ferunt & Vlyssem in Germania exulantem, Asciburgum condidisse, ut literę illic Gręcę testantur. Hoc etiam Cor. Tacitus nec refellere nec firmare argumentis uult, uerùm eorum opinionibus accedit, qui Germaniam nullarum gentium contagione infectam dicunt. Ferunt & Herculem apud Germanos fuisse, ecce uerba Taciti: Superesse adhuc in Germania Herculis columnas fama uulgauit, siue adijt Hercules, siue quisquam alius, magnum planè est: in claritatem eius consensimus. Nec defuit audacia Druso, uerùm Oceanus obstitit, in se ac in Hercule requiri. Sanctius igitur ac reuerentius est ui-sum de actis deorum credere quàm scire: hæc Cornelius. Ecce nec Herculi tribuit adijsse Germaniam, & quàm optimè, plura enim gentilitas de dijs egregia finxit, & per quæ maiorem sibi laudem uendicarent, quàm quod consonum ueritati fuerit. Dicunt omnes penè authores Herculem, Bacchum, Cyrum, Semi-

Quàm pauci externorum in Germania fuerint.

Asciburgũ conditur.

Hercules an in Germania fuerit.

Quid adulatores. ramim adiisse Indiam, quidam adulatoriè ut Nearchus author Græcus, ut maiorem Alexandri Magni & speciosiorem redderet uictoriam, Cyrum regem, & Semiramim (ut ex Indorum annalibus habuerit) Indorum reges bello adortos, illam cum uiginti hominibus, hunc cum septem aufugisse testatur. Credidit eorum dictis Alexander, ut erat adulatorum auscultator. Metasthenes uerò nullum unquam interiorem Indiam attigisse refert, excepto Baccho ac Hercule, post quem Eratosthenes Græcus author in libro tertio nec Herculem, nec Bacchum in Indiam profectum scribit: & si fuerint, aliquam tantùm ac minimam partem attigisse: τοὺς ὠτακφυλάκους uerò istiusmodi gloriam uiris illustribus adscripsisse, cui sententiæ etiam Strabo libro decimoquinto accedit, & ego nec Herculem penes Germanos legere memini, ad Gallos bene Hercules profectus est, Germaniæ uicinos, testante Luciano in dialogo cui προλαλία ἡρακλῆς inscribitur, ubi Herculem inducit à Gallis nō clauo, uerùm Mercurio similem depictum, & addit, ταυτά γε ὤμην οὖν ἐφ' ὕβρει τῶν θεῶν ἑλληνίων, τοιαῦτα παρανομεῖν τοὺς κελτοὺς, ἐς τὴν μορφὴν τὴν τοῦ ἡρακλέους ἀμυνομένους αὐτὸν τῇ τοιαύτῃ γραφῇ, ὅτι τὴν χώραν ποτὲ αὐτῶν ἐπῆλθε, λείαν ἐλαύνων, ὁπότε τὰς γηρυόνου ἀγέλας ζητῶν, κατέδραμε τὰ πολλὰ τῶν ἑσπερίων γενῶν. Id est: Igitur mirabar ista ob contumeliam deorum Græcorum istiusmodi perperam facere Gallos, ac talem formam Herculi assimulare, ulciscentes ipsum, scilicet, tali pictura quoniam regionem illorum pressit olim incursionibus, prędas agens, quando Geryonis armenta quærebat: uastauit autem ille multa Occidentalium loca. hæc Lucianus. bene Occidentalium loca, sed non Septemtrionalia. Nec sinit nos agere silētium Osyris ille aratri demonstrator, quem (regnante rege Sueuo) apud Germanos fuisse testatur Peutinger. Berosus libro quinto toti orbi tunc imperasse refert Osyridem, & subdi tos agricultura instruxisse. Statua etiam eius talibus uerbis erat insculpta: Ego Osyris imperaui orbi, ueni ad Danubium. Verùm quia Diodorus Osyridem Alcmenæ ac Iouis filium fuisse credit, quem alij Herculem nominant, adduci possum Herculem adiisse Germanos. Annius Viterbiensis Tauriscos populos ab Osyride dictos ait, dum Osyris in Germania fuerit, ab api uidelicet, id est tauro (ut & Diodoro placet, libro primo.) tanto labore indiget aliquos attigisse Germaniam recensere. Venerunt & Argonautæ ad Danubium, Trogo Pompeio, & Iustino libro trigesimo secundo, & Strabone libro primo authoribus. Concordat Val. Flaccus: cuius uerba capite uigesimo adducemus. Plinius etiam libro tertio, Pomponius Mela, Zacharias Lilius, & multi Græcorum & Latinorum Argonautas in Istrum delatos asserunt. Ecce Cato in Fragmētis negat, tamen Strabo libro primo, postquam id innotuit, subiungit: Quidā, inquit, maximam Istri partem nauigasse Iasonem commemorant, alij usque ad sinum Adriaticum. Hæc inquit Strabo probabiliter ac non incredibiliter dicta sunt. Vide tamē aliquos negasse etiam Argonautas fuisse in Germania, ut Catonem: ali os dubitasse, ut Strabonem. Quis autem tandem Germanię infelicitatis modus est, ut nullum temporibus antiquis inueniamus in Germania fuisse? Quin etiam tot, quot negāt prēstò sint authores. Pythias author Græcus totam à se mensuratam Britanniam scribit, & à Gadibus usque ad Tanaim uenisse: quod Polybius geographus negat. Eratosthenes Panchæum quendam Septemtrionem perlustrasse refert omnem. Contrà Strabo libro secundo, Hermeti illa dicenti se non crediturum præsumit: tanta laus, tanta admiratio priscis fuerat, tantùm uidisse Germaniam. Nō dubium si Homerus Germanos agnouisset, πολύτροπον hunc Vlyssem ac πολλὰ περιπεπλευκότα, & demum πολύπλαγκτον, qui

πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω, πολλὰ δ' ὅ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα, etiam in Germaniam delatum indicasset.

Hercules Galliam deuastat. *Osyris iuxta Danubium.* *Argonautæ in Danubio* *Pythias* *Hermippus Eratosthenes.*

Testibus

Testibus ocularibus esse credendum, & de quibusdam Scriptoribus, qui rem ab ipsis descriptam uiderunt. Cap. 5.

PArum ergo illorum agnosco, quo pacto Germania nostra innotescere potuit, dum nec priuati, taceo de doctis, patriam nostrã attigerint. Non neminem autem fugit illis fidem esse hactenus datam, qui id quod luminibus eorum patuit, asseruerunt: tunc enim unus testis oculatus plus ualet auritis decem, uisa etiam ab authoribus regio, multò splendidiorem noticiam scriptoribus attulit, quam illa quæ tantum opinione ac auribus nitebatur. Vnde Scriptores dum fidem requisiuerunt, se uidisse aliqua testabantur. Lucianus in Syria. τὸ δὲ παλαιὸν, καὶ παρ' αἰγυπτίοισι ἀξόανοι ἔσαν, καὶ ἐς ἱερὰ καὶ γὰρ σῦνελν, ὃ παρὰ πολύτας αἰγυπτίοισι, ἔστι χορίαζα, τὰ ἐγὼ πλᾶσα ἄπωζα. id est: Olim & apud Aegyptios sine statuis arę erãt, sicuti in Syria sacra ferme Aegyptijs coætanea, quæ ego uidi. Credit Diodoro Siculo in rebus Aegyptiorũ, quia uidit: Xenophonti autem & Thucydidi nulla datur ueritas, qui nec loca attigerunt: nec Ephoro nec Timæo, qui errauerunt non negligentia, uerùm regionum, situsq́ ignorantia: nullus enim priscis temporibus Græcorum usq́ ad Ptolemæum Philadelphum Aethiopiam aut Aegyptum ingressus, nisi Orpheus, Homerus, Solon, Plato, et alij qui non historici, magis fabulas quàm rem ueram in Aegypto finxerunt Artemidoro etiam fidem dant, ubi de Arabia scripsit, dum ea quæ in expeditione Aelij Galli Romani cuncta explorauerat. Onesicritus & Aristobulus, Alexandri Magni legatus, se missos à rege ad Aegyptum testantur, & quæ uiderint asseruisse. Agathyrsides etiam Gnidius omnem suam historiam in Aegypto collegit, ac diu in Asia militauit: unde uerissima indagine librum rerum Asiaticarum conscripsit. Et Palæphatus Græcus author se habere explorata, quæ in Historijs serendis tenuit, profitetur, cuius uerba sunt: ἀπελθὼν δὲ καὶ πλείσας χώρας, ἐπυνθανόμην ἐκ πρεσβυτέρων, ὡς ἀκούσαιμι περὶ ἕκαστον αὐτῶν, συγγράφω δὲ ἃ ἐπυνθόμην περὶ αὐτῶν & τὰ χωρία αὐτὸς εἶδον ὡς δὴν ἕκαστον ἔχον, καὶ γέγραφα ταῦτα, οὐχ οἷα ἦν λεγόμενα, ἀλλ' αὐτὰς ἐπελθὼν καὶ ἱσορήσας. id est: Peruagatus autem sum multas regiones, & consului uiros seniores, ut audirem, quid de singulis sentiant eorum, & quæ ab illis hausi, descripsi, & quas uidi regiones: nec omnia ex aliorum scriptis adduxi, uerùm hæc omnia mihi explorata enarraui. Et idem Palæphatus ubi de Niobes statua loquitur, καὶ ἡμεῖς inquit ἐθεασάμεθα αὐτὴν οἷα καὶ λέγεται, & nos eam sic positam uidimus qualiter diximus.

Testes oculati.

Diodorus Siculus.

Quòd Græci in locis externis errauerint, & ubi non (ut de Germania) aliquid scribere habuerunt, in tabulis nudum spacium reliquerint. Cap. 6.

MVlti ergo non negligentia, uerùm locorũ ignorantia errauerunt, ut Græci omnes, non solùm in rebus Germanicis, uerùm in locis extra Græciæ limites uniuersis: ut Eratosthenes ac Apollodorus libro secũdo de Nauibus, & Strabo libro septimo referunt. quorum uerba sunt: Homerus & cæteri Græci mentionem Græciæ facientes, ueritatis proximum attigerunt, ut Aulidem lapidosam, Thysben herbosam, & multas habentem columbas, Stolum multum asperam, Medzeona bene exædificatam ciuitatem, Idam Troiæ πολυπίδακα multos fontes habenrem, montes Græciæ σκιόεντα, id est umbrosos. Sic etiam Euripides Eurotam plenam arundinibus δονακώδεα id est arundinosam appellauit, & Simoenta uitreum, dum dicitur ἀργυροειδῆς, id est uorticibus argento similis. Hæc & alia Græci optimè calluerunt, externarum uerò regionum proprietates, uix agnouerũt, hæc illi. Ecce aliud, quod præfati Scriptores, Apollodorus,

Græcorũ ignorãtia de locis externis.

Græci optimè de Græcis.

Eratosthenes & Strabo in locis præallegatis addunt: Homerum dum quadraginta flumina Oceano sese exonerare scripserit, præstantissimorum Istri, & Borysthenis oblitum: hæc illi. Ecce tandem Græcorum in rebus Germanicis ignorantiam. At nunc dicet aliquis, & si nullum intelligentiæ lumen aut experientiam Græci de Germania habuerunt, potuerunt tamen astrologica indagine terram hanc à gentibus quibusdam habitari, inquirere, & illic nouerunt terram populis refertam, uerùm proprietates ac nomina regionis illius, sub nullum eorum sensum cecidit.

Græci errauerunt in tabulis Germaniæ spacium relinquētes nudum.

Vnde dum per parallelos terram mensurauerūt, multum propter regionem incognitam errauerunt. Pythias Græcus ob ignorantiam, Germaniæ parallelum, qui per Mæotim ad Borysthenem dirigitur, alij coniunxit, eumque secutus est Hipparchus. Ait ergo de illis Strabo lib. 2. Nec enim montium Germanorum situs dicere habemus. Quis enim priscis maiorem quàm posteris fidem habuerit, qui tantopere in tabularum descriptionibus oberrauerunt, ut eos & accusauit Eratosthenes, nec Hipparchus ab eorum detractione abstinuit? Nudum ergo spaciū (quod Germaniam occupare debuisset) prisci Geographi reliquerunt. Testatur hoc C. Ptolemæus de mari Germanico libro 8. παρὰ γὰρ ταύτην τὴν αἰτίαν, τὸ μὲν ἰνδικὸν πέλαγος, μετὰ τὴν Ταπροβάνην ἐπὶ τὰς ἄρκτους ἀπιστρέψαι φήσαντες αὐτοῖς τοῦ πίνακος πρὸς τὴν ἐπὶ τὰς ἀνατολὰς προχώρησιν, ἐπειδὴ μηδὲν εἶχον τοιοῦτον ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων ἤτοι τὸ βόρειον σκυθίας αὐτὴ παραγράφειν. id est: Eadem causa & Indicum mare post Taprobanam ad septentrionem deflexerunt, cum tabulis nudum suggerunt spacium, & nihil habuerunt uersus Boream de Scythis scribere: Hæc illi. Et ut demum rem componam, illi qui non in Germanicis regionibus uersabantur, nihil elaborauerunt quod memoria dignum esse potuisset: nil enim nisi summam ignorantiam sibi ipsis habuerunt obuiam.

Quibus Geographis credendum, & aliquando nec testibus ocularibus, tam doctorum quàm priuatorum hominum testimonio utendum esse. Cap. 7.

Testes oculares etiam errasse.

Dictum tuū tale nunc erit: Nōne ab alijs habere potuerūt, ut & præstantissimi fecerunt, & eorū libros istiusmodi adaptare? potuissent utique, si quosdam habuissent, quibus de Germanorū rebus cōstitisset. Vt autē ad metā (unde mihi iter est) celeriori gradu pertranseam, non satis fuerat usque quaque, nec tam doctissimis etiam quàm priuatis uidisse Germaniam, nec adeò ad describendas eorum regiones hoc conducebat. Assumpturus enim sum Onesicritum & Aristobulum, & reliquos, qui Indiam profecti, tantùm partem uiderunt, narraueruntque quædam ex auditu, & ea quæ ab eis perfecta dicuntur in transitu quo dam militari, & in transcursu, ab eis comprehensa sunt. Quapropter nec semper eadem etiam referuntur ab ijs qui quasi accuratius res perscripserunt, illorum (qui cum Alexandro in Asia militarunt) sæpe quisque alteri contraria dicunt, quod si de uisis tantopere inter se discrepant, quid de his putandum est, quæ sciuntur ex auditu? hæc Strabo lib. decimoquinto. Sunt etiā qui delectationis causa quædam adducunt, rem ueram, quam exactè nouerunt, remittentes: in quorum numerum Herodotum Diodorus Siculus reponit: reliqui rem uisam ad fabulas conuerterunt, ut penè omnes antiquorum Historici, sicut Gnidius, Ctesias, Hecatheus, & alij.

Fidē non esse dandam mercatoribus & priuatis in Geographia.

Quare non semper fidem parit, etiam loca quædam uisa attestatum esse. Alij fidem priuatis hominibus præstant, & æquo delicto peccant. Inueniuntur enim mercatores qui per Arabicum sinum ad Gangem usque peruenerunt. Verùm (ut Strabo ait libro decimoquinto priuati homines fuerunt, ad Historiam minus idonei: unde nequaquā illis est credendū.

Vituperatur

Vituperatur Eratosthenes, quòd hominibus nulla memoria dignis usus erat pro testimonio in suis Historijs, & istiusmodi testes usurpat, ut Damasten. Strabo libro primo ipsum irridens, Nihil differt, inquit, Damasten testem, ac si Bergeum uel Messenium, & alios quos in suo testimonio citat, alleget. Item in alio loco Eratosthenes multa ex Diotino Atheniensium legato se habere affirmat. Ita Metrodorus Sceptius Mimnerino teste utitur. Posidonius etiam Gn. Pompei, qui Colchos & Arabes bello strauerat, & Patrocles geographus Xenoclis, regiæ gazæ Alexandri Magni custodis, testimonio functus est. Quare ille à Strabone libro undecimo, hic uerò ab Hipparcho geographo libro secundo Commentariorum, ac ab Eratosthene animaduertūtur. Vnde non illis hominibus leuissimis credendum est, nec istiusmodi testibus ad Historiam non idoneis utendum: uerùm illis, qui, referente Annio Viterbiense, publicam fidem habent, ut in prima monarchia Diocli, Manethoni Aegyptio, Beroso Chaldæo, Mnasea, & alijs, qui literas Syrorum perdidicerunt. Hieronymus etiam Aegyptius Syriæ præfectus, inter antiquos tempore Hecatæi Historici extitit, hic cuncta Assyriorum penetralia in manibus habuit. In secunda uerò monarchia Gnidio Ctesiæ fidem damus, & Metastheni: quorum ille ex annalibus Persarum, Diodoro authore: hic uerò natione Persa uerissima descripserunt. Nec in secunda monarchia Clementi, Taciano, Aphricano Græcis (qui contra publicam fidem scripserunt) credendum est. Et ut rei summam uno simul uerbo circumscripturus sim, his qui id quod uiderunt, & summo studio ac inquisitione ipsi notauerunt, multo quoque ingenio polluerunt, fides præstanda est: ut Ptolemæo Lago, qui Aethiopiam cum exercitu ingressus est ideo, ut etiam regiones perdisceret: ita Iuba Rex ex multa inquisitione rerum, scientiam quā habuit exploratam literis mandauit.

Qui scriptores monarcharum uerissimi.

Quib. danda fides.

Quibus Scriptoribus res Germanas adducentibus credendum, & aliquando lectionem & auditum à doctis uiris, oculari testi praponenda. Cap. 8.

SIc & Plinius Secundus in uiginti libris omnia bella quæ Romani cum Germanis gesserunt, descripsit, & in Germania militauit, ut iunior Plinius in epistola ad Macrum testatur, & sæpe ipse Plinius. Item Cor. Tacitus sub Vespasiano in Germania degit, ut in sua Germania de se ipso dicit. De Plinio ita Marinus Benchemius nostrę tempestatis uir doctissimus, ait: Plinij laus est, qui quod uidit testatur, quod non uidit præstantissimorum dictis asserit, & planè quàm optimè. Non enim totius terræ meatum aliquem transcurrere facilè est humanarum uirium. Quare & opus erit doctorum testimonio in his quæ non uidimus. Strabo libro tertio ita de se loquitur: Itaque cùm terræ partem peragrauimus & maris, qua de re & narrantibus & Scriptoribus fidem adhibeamus, peruenimus autem in Occasum usque ad Sardiniam, tractus Tyrrheni, & in Meridiem quidem ab Euxino usq; ad Aethiopiæ terminos. Ex cæteris terræ Scriptoribus nullū facilè reperies, quàm amplius, qui nos, dicta permeauerit interualla: qui uerò Occidentis regionis mare adierunt, Orientis loca nequaquam attigerunt: qui autem contra in Occidentalibus defecerunt, de Austro quoque & Septentrione consimiliter se habuerunt, atqui illi & nos plura percipientes compilauimus, formam ac magnitudinem sic annotauimus & loca, prout casus tulit. Quidam sensibus credentes, per diuersas terræ partes unam construxerunt descriptionem, similiter uniuersi orbis terrarum aspectum, cùm & exercituum ductores extiterunt, omnia quidem ipsi confecerunt, sed ubique nequaquam regionibus affuerunt, imò per alios plura gesserunt, fide nuncijs

Plinius in Germania.
Cornel. in Germania.

Auditus aliquādo præstantior uisu etiam in geographia

nuncijs adhibita. Qui autem solos uidentes cognoscere ueritatem loci existimat, iudicium auris perimit. Quod tamen ad scientiam capessendam longè præstantius est oculo, unde maximè huius ætatis homines aliquid dicere de Britannia, de Germanis & intra & extra Danubium habitantibus. Hæc omnia Strabo: quem etiam rerum Germanarum scientissimum nouimus, non tamen omnia quæ testatur, eius luminibus patuerunt. Dionysius Græcus geographus, etiam prima se illorum uidisse, quæ memoriæ attulit, indicat. Ptolemæus Claudius plura uidit, plurima tamen à nuncijs explorata (quos in totum terrarum orbem remiserat ad terræ uniuersæ inquisitionem) suis libris attulit. Quare clarissimum est auritos testes, si felici ingenio saltem ac pręstanti fuerint, præponendos esse accurato oculorum iudicio. Est enim, ut Strabo libro primo refert, magis grauibus & dignis tantummodo uiris utendum, qui per multa bene disseruerunt, multa etiam omiserunt, uel non satis plenè explicauere. Et si ad amussim res nostra deducenda est, uidetur hic ueritati propior accedere, qui doctissimorum ingeniorum experientia imbutus, ea quæ in illis agnouit optima recenset, quæ uerò inutilia rescindit, quàm qui passim omnia loca peregrinatus fuerit.

Auritis testimonijs quãdo credendum.

Excusatio authoris præsentis operis, & ad Geographum spectare, non ut inutilia, uerùm tantùm utilia & magna in suis scriptis proponat. Cap. 9.

HOs & ego imitatus sum, qui quamuis Germanus non omnia Germaniæ lustratus fuerim, ea tamen quæ non uidimus ex doctorum hominum opinione, & qui interfuerunt locis, scripsimus. Nec enim nobis labor circa res uilissimas, ut pagos, itinera, & humilia oppida (quæ priuatissimus quisque explorata habet) uersabatur: nec id ad geographum uidimus pertinere, ut ex Ptolemæo in epistola præliminari testati sumus. Ait etiam Strabo libro tertio: Prima igitur & peculiaria maximè sunt, inquit, & ad scientiam, & ad urbanas necessitates, formam & magnitudinem simplici ac breui oratione constringere: quod quidem ad orbis describendi tabulam necessarium est, simul & qualis est, & quota à totius Terræ pars demonstretur: hoc enim proprium Scriptoris est. De tota uerò Terra accuratè tractare, & de illius zonæ, quam dicimus spondylo uel dorso, cuiusdam alterius est disciplinæ. hæc Strabo. Concordat & Marinus Benchemius nostræ tempestatis uir doctus, in Commentario supra Plinium, ubi sic inquit: Plures reprehensi sunt, qui omnes urbes & totos montes, campos & flumina ineptè descripserunt: ita enim faciunt, ut si quis & regis comam & frena equorum appingat: quæ res contingit ex ingenij imbecillitate & imperitia, dum grauia ac utilia tractare non possunt. Deridendi ergo sunt illi, qui ex ingenij inscitia magna negocia & præclara facinora, & memoria digna prętermittunt: parua uerò, & nullius momenti res multo studio & labore exponunt. hæc ille. Loquitur de illis Horatius in Arte: Cum lucus & ara Dianæ Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros, Aut flumen Rhenum pluuius describitur arcus. Id & in Oratore requirit Fab. Quintilianus. In me uerò illud laboris plurimum sibi uendicauit, ut non ea quæ oculis omni rustico subiecta sunt, quæ uulgaria nimis ac cœlo patentia clato sunt, quasi hybernas nęnias pręterirem, ac mihi in quibusdam temperandum esse scirem: uerùm ea tantùm, quæ tum à Græcis, tum à Latinis hactenus partim inaudita, partim intacta, errata aut neglecta fuerunt, ut studiosis auribus & luminibus conuenirent, elaborarem. Hoc uirtutis opus uisum erat,

Geographũ non omnia explorare decet.

Mutationem

Mutationem locorum ignorantiæ Germanicæ causam fuisse. Cap. 10.

ALbertus Magnus ille Germanorum nobilissimus, in libro de Situ orbis, inter cæteras causas cur Germania adeò ignorata priscis fuerit, refert, hoc nominum fecisse & gentium Germanicarum uarietatem. Tot enim seditiones in Germania fuisse motas, tot bella oborta, sic ut ex omnibus Cornelij Taciti Historijs constat, ut gens fortior & superior uicinam oppresserit. Vnde cõtigit nominum uariatio fremitu bellorum, quę totam nostram patriam, tum Gręcis, tum Latinis in obscurum abire coegit. Verùm magnam etiam rationem esse ait Albertus religionem Christianam, quæ tunc nouis uocabulis & locis Germaniam imbuit. Sed de illo cõpiosior oratio libro octauo habebitur. *Cur nomina Germaniæ uariata fuerunt.*

Germaniam quomodo sub Gallia Scriptores comprehenderint. Cap. 11.

NOstri fundi extrema illa fuit calamitas, & exitialis uirtutis ac famæ nominis Germani fluctus lerna & ἁπλῶς extitit, Germaniæ quoque obliuionis causa prima, dum à Germanis antiquitus quicquid uirtutis & honesti gestũ erat, id uel Celtis, id est Gallis, Belgis, Sarmatis, uel Scythis aliquãdo, non Germanis ascribebatur. Vnde accidit quod spectata Germanorum uirtus succubuit, & in Gallis floruit: maxima illa nomini Germano detractio fuit. Germaniam enim Græci similiter, & Galliam, & eorum incolas Galatas dixerunt, siue à filio Herculis, siue ab alio, apud Michaelem Ritiũ libro primo de regibus Franciæ, & Parthenium Phocea libro primo Historiarum. Berosus lib. 1 Herculem ex Galatea (cui suffragatur Diodorus libro sexto, & Marcellinus lib. 15.) Galatem genuisse ait, libro tamen quinto historiarum Comerum Gallum, ait, in Italia regnasse, & à suo nomine populos dixisse. Alij ἀπὸ τῆς γαλακτινῆς dictos uolunt. γαλακτινός enim albus, candidus, lacteus: utcunque Germani etiam sub Galatis comprehensi sint à rerum scriptoribus. Diodorus Siculus libro sexto Germaniæ non meminit uerbo, sed innuit eos nomine Galatarum. uerba eius sunt: Galates filius Herculis in uirum euadens, cùm paternum suscepisset regnum, plures oras sibi subdidit, propinquas, & subditas omnes suo nomine Galatas dixit, à quo omnis ea regio Galatia dicta est. Hæc à pluribus nationibus incolitur, quæ inuicem gentium numero differunt. Nam quę maior habetur inter eas, ducenta uirorum millia efficit: quæ minor, quinquaginta. Harũ gens una erga Romanos usq; ad hanc ætatem, affinitatem, amicitiamq; seruat: ea ucrò regio (intelligit Germaniam) quæ ad arctum sita est, regio frigida, hyemis tempore niuibus oppleta. hæc ille. Quis ergo non ibi intelligat, Germaniam olim fuisse Galliam? addit quoque: Magni fluuij per Galatiam uario cursu fluuunt. Eridanus in nostrum mare: qui uerò tantùm in Oceanum fluunt, magni habentur Rhenus, Danubius, hæc ille. Ecce Rhenum & Danubium Galatiæ flumina dixit. & addit: Rhenum diebus nostris C. Cæsar pontibus miro modo struxit, pedestribus copijs traductis, Galatas ultra Rhenum habitantes in potestatem redegit. Sole clariora uerba hæc sunt, Germanos fuisse Galatas, & paulo pòst, de potu ex hordeo facto, de lanceis, proceritate & albedine corporum, & colore rubro capillorum, & alijs Germanis olim tantum proprijs. Germanos appellatione Galatarum denotat, ut rem componam, idem Diodorus. Nunc, inquit, quod à multis ignoratur scribetur: Vltra Massiliam (qui Mediterraneas regiones, quique iuxta alpes & montes Pyrenæos incolunt) Celtæ appellantur: ultra hos qui ad Oceanum uersus pertinentes oras, & Erycinum montem, qui deinceps ad Scythiam usque habitant, dicuntur Galatæ omnes

Germani Galatæ. *Galactinæ.* *Galatia unde.* *Rhen⁹ fluuius Galatiæ.*

omnes enim Romani uno uocabulo Galatas dicunt: hæc ille. Germaniam intelligit ab Oceano scilicet, & à Celtis usq; ad Scythiam dicendo, dij boni? (quod à multis ignoratur scribit Diodorus) mirum Germaniam adeò Diodori temporibus (qui Iulij Cæsaris uixit ætate) delituisse, malè actum est de Germania, nec aliud in re est quiddam obliuionis eius, nisi nominis ac famæ & gentis alterius iniuria. Quomodo Græci aliquid de Germanis scribere potuerũt? Germani (& si quid honestius gesserũt) iniuria nominis Galatarum sub tenebris uel est uolutum, uel alteri ascripium, tulit alter honores. Noluimus ergo ad classica omnibus numeris ita uentos secundos Gallis sinere, uerùm si quid laudis nacti sumus, honoris participes nos ipsos præstabimus. Ephorus quoq; Gallias usq; ad Gades propagauit. Ait Strabo illa nostri temporis hominibus non quadrare, uerùm antiquitus ita fuisse libro quarto dicit. Ecce antiquitus Germaniæ nec nomen constitisse?

Germaniam sub Celtis comprehensam. Cap. 12.

Transrhenani Belgæ.

Germani Celtæ.

Redeo nunc singulatim ad alios Gallos. De Belgis prius diximus, & certo certius constat quicquid Transrhenanę ciuitates egerunt, id Belgis, id est Gallis ascribebatur. Sic etiam de Celtis: antiquitus Galli & Germani Celtæ dicebantur, ut Raphael in urbanis Commentarijs scribit. Lucillus Tarr. lib. 4. super Apollonium, Hercyniam Celtarum syluam dixit, quę Germanię est. Marlianus, enarrator Ptolemæi, & nostræ tempestatis homines (taceo de antiquis) Eluetios Celtarũ populos dixerũt, & alios Germanos. Athenęus author Gręcus, lib. 5. Dipnosophist. singula quemadmodum Diodorus Siculus, quæ Germanorũ sunt, Celtis concessit. Simili iudicio Eratosthenes uno uocabulo & Gallos & Germanos, Hispanosq;, Strabone ac Hipparcho referentibus, Celtas & Gallos appellauit. Sic & Hercules nomine Alemannus, ut ait Berosus, & Francus filius Hectoris (ut testatur Manethò) imperauerunt Celtis: quis nõ Germanis diceret? cùm ille non longè à Constantia regni sui uestigium reliquerit. Hic uerò in Franciam Oriẽtalem perrexerit? à quo Franci (tum Celtę dicti) deducti sunt, Aenea Syluio, Blondo, & alijs mille authoribus: & id planè in propatulo est, non Celtis in Gallia imperasse Francum, dum hi Franci non Occidentales extiterint, uerùm Orientales, qui apud Rhenum consederant antiquitus, ut Agathias Gotthorum scriptor, Hunibaldus & Marcellinus uolunt, & hos dictos Celtas, probo authoritate Suidę, qui ita inquit: γερμανικὸς ὁ φράγκος οἱ γέρμανοι κελτοί λέγονται, οἱ ἀμφὶ τὸν ῥῆνον ποταμόν εἰσι id est Germanicus Francus Germani & Celtæ dicuntur, qui circa Rhenum fluuium sunt: ergo fuerũt Franci Orientales Celtę dicti, cùm alij Franci longius à Rheno sint Manifestum est igitur, Suidam non Occidentales Frãcos uoluisse, uerùm Orientales, qui (ut Iacobus Vimpffelingius ait) olim omnem Rheni ripam adeò inhabitauerunt, ut penè accolæ Rheni uel Alsates aut Franci dicti fuerint & hoc nonnihil confert lectioni panegyricorum, qui Francos non longe à Batauis posuerunt. Huius igitur ex Hunibaldo ac alijs lib. nono mentio copiosior habebitur. Ad Celtas redeo, qui olim nomine eo Germaniam occupauerunt, & hoc quia in alijs auctoribus liquet, tum autem in Herodoto exactissimè ac potissimùm, qui in secundo uolumine, quod Euterpe inscribitur, Celtas omnium in Europa πρὸς δυσμέων οἰκεόντων ἐσχάτων (ut eius uerbis loquar) ad Occasum habitantiũ ultimos esse asserit. Quibus uerbis nil falsius esse dixeris: uel si Herodoti auctoritatem integram esse placet, olim totam Germaniam Celtarum appellatione fuisse nuncupatam iudicabis. Eiusdem ferme sententię idem Herodotus est lib. 4. ecce aliud in prędicto secundo uolumine, Danubium apud Celtas Herodotus oriri asserit, & addit, κελτοὶ δέ εἰσι ἔξω ἡρακλείων στηλέων: id est, Celtæ sunt extra uel ultra columnas Herculis:

quæ

quæ uerba omnem nubem luminibus nostris adimunt, ac illis nos subscribere cogunt, qui Celtas olim passim longè lateq; Germaniam totam eorum nomine complexam uoluerunt. Verba Herodoti Græca integra libro octauo, Lectori reposuimus. Illud quoque nobis argumentum præbet, Celtas in tantum dilatatos, sub iure eorum Germanos subiectos habuisse, quòd totam Germaniam sub regibus eorum fuisse Historiæ uoluerunt. Post enim fata Alemanni, Teutonis, Sueui, Vandali, Celtarum reges Sarmatiæ ac Celtis præfuerunt: ut Manetho Historicus asserit. Nec legitur apud ullum Scriptorem de proprio tunc Teutonorum regno, ut prius antequam ius Germanorum ad Celtas deuenit. Nec abstinuit Nazianzenus ille Celtas illos uocitare, quos Gallos Claudianus dixit, qui pueros Rheno explorant: cùm tamen hi Germanorū uerissimi fuerint, qui iuxta Rhenum consederunt. Rhenus enim, Strabone referente, à fonte usque Oceanum Germanos alluit. Fuerunt ergo Germani, antequam nomen eorum diuulgatum est, & Celtæ dicti, perinde ac Galli.

Germaniam olim etiam Scythiæ appellationibus ac Sarmatiæ fuisse subiectam. Cap. 13.

REdeo ad reliquas Germanicæ nationis classes, absolutis partibus Occidentalibus, quę Galliam spectant. Orientales partes Norici & Pannoniæ gentes occupauerunt. Simili & pari iniuria, uerū id ferendum est, quia Norici, Vindelici, & Pannones hodie Germani sunt, & quicquid ab illis honestius gestum est, id æquo iure Germanis hodie ascribitur: contrà uerò Galli (nomine seruato proprio) uictoriam retulerunt & memoriam. Sic & Septentrionalis Germaniæ portio Germanos affecit: spoliando enim honoribus Germanos, egregia facta uel Scythis uel Sarmatis ascribebat. Scythis quidem, quòd omnes populi Septentrionales Scythæ dicti sunt, authore Strabone. Verba Strabonis sunt uolumine undecimo. In medio Europæ cōtigui sunt Scythæ (inquit) & Sarmatæ. Græci uerò scriptores, uniuersos Septentrionales Scythas, & Celtoscythas dixerunt: qui uerò ipsos prius distinxere, qui iuxta Euxinum, Istrum, & Adriam habitant, Hyperboreos, Sauromatas, & Arimaspos dixerūt. hęc ille. Diodorus Siculus uniuersos populos illos ad Oceanū Galatas dictos, usq; ad Scythas dixit. Dij immortales, ubi nūc Germania? uniuersi aut Galatę aut Scythæ sunt. Quis nunc uicē Germaniæ non deplangat? egregia Germanorum facinora ita Scythis immanissimis ascripta? Landinus in Commentarijs Georgicorum Germaniam uniuersam olim penè sub Scythia comprehensam scribit. Hæc ergo Germanorum Lerna fuit, quia dextro Hercule quicquid Germani gesserunt, non retinuerunt. Ecce Plinius libro quarto, Scytharum, inquit, nomen usque in Sarmatas & Germanos transit: ex quibus uerbis Annius Viterbiensis Germaniam olim Scythiam dictam uult. Redeo ad Sarmatiam, quos aliqui etiam Scythas nominabant. Hi olim Germaniam suo nomine Sarmatiam dixerunt, & uniuersa illa regio usque ad Rhenum, Sarmatia dicta est: constat id Berosi authoritate. Hic Berosus libro secundo Tuisconem appellat Germanorum & Sarmatum patrem: ille anno Saturni (ut Berosus libro quinto ait) Sarmatas maximos populos fundauit. Inde anno tertio Nini Sarmatas legibus format apud Rhenum. hæc Berosus. Apud Rhenum, inquit: uerba sunt plana & nuda, accipiat illa quisque suo ductus ingenio. Ego uerò iuxta Rhenum Sarmatiam antiquitus fuisse intelligo: enucleat alius, sufficiat mihi ansam præbuisse. Nisi fallor, & apud Hunibaldum idem legi, olim scilicet, dum Franci in Germaniam uenerunt, Sarmatas Rheno depulsauerunt. Concordat Nauclerus in Chronicis, & Annius Viterbiensis enarrator Berosi Commentariorum

Pannoniæ. Rheti. Norici.

Locus Strabonis.

Germania sub Scythia

Sarmatia olim.

mentariorum libro quinto. Concludo denique authoritate Pij II. qui in epistola ad Martinum Mair scripsit: Repetamus, inquit, uetusta tempora, non dicimus aut Saturni uel Iouis, nec rursus aut Romuli, aut Camilli, aut Alexandri, quibus regnantibus incompertum nobis est, qualis fuerit Germaniæ facies. hæc ille. & addit: C. Cæsaris ætatem inspicere libet, cùm ille militaret in Gallia, cùm Christi natiuitas instaret, quæ nam (oramus) Germanorum opes tunc fuere?

De Situ Germaniæ. *Cap.* 14.

Situs Germaniæ. VBi tenuitatem Scriptorum Germaniæ reuelauimus, integrum uisum est retegere, quid nam ingenio suo ualuere Scriptores, situmque Germaniæ primum aggrediar. Cor. Tacitus omnem Germaniam Rhetijs, Pannonijs, Gallia, Rheno & Danubio, Sarmatis & Dacis, cætera Oceano arctauit: cui & riualis existit Marlianus. Dionysius saltu Hercynio subiacere Germanos, Rheno & à Danubio, asserit. Cornelio tamen Perottus supra Martialem in primo, & Sabellicus lib. 2. Nonarij. 6. subscribunt. Orosius libro primo ait, ab Oriente habere montes Riphæos, à Septentrione Galliam Belgicam, & fluuium Rhenum ad Occasum, ad Meridiem uerò Hesperiam sub Europa sitam. Strabo lib. 7. Alibi, Rheno, Danubio, & Oceano Germaniam collegit, cætera ignorate dicit. Ptolemæus lib. 2. cap. 4. ab Occidente Rheno, à Septentrione Oceano, à Meridie Danubio, Oriente Sarmatia. Zacharias Lilius huic opinioni suffragatur, nisi quod à Meridie Alpibus, cæterum Sarmatis & Oceano Germaniam inclusit, ab Oriente & Septentrione. Plinius à mari Gallico (si litera non est deprauata) & à Codaneo Germaniam incœpit, lib. 4. cap. 13. produxit usque ad mare Germanicum. Don. Acciolaus in translatione Caroli Magni Germaniam Rheno, Danubio & Oceano complectitur: cui astipulatur Iacob. Carmelitanus. Recentiores uerò longius dilatant Germanorum fines: ut Aeneas Sylvius, Peutinger, ab Oriente Daciam, Meridie Italiam, Occidente Gallos, Septentrione Sarmatiam habere Germaniã perhibẽt. Cunradus Celtes quatuor

Latera Germaniæ. latera assignat, Rhenum, Danubium, Tanaim & Oceanum, ait enim:

Danubiusque rapax, & adaucta nubibus alpes
Austrinos faciunt fines, metamque resignant
Italicæ, Illyricæ, Scythicæ, conterminæ genti:
Oceano fines ponit natura sub arcton,
Pulcher ab occiduo quas claudit gurgite Rhenus,
Nos à Sequanicis disiungit flumine Gallis.

Vincentius libro secundo capite septuagesimo secundo Historiarum, & Isidorus Iacobi Carmelitani sententiæ adhærent. Lucianus Germaniam κατὰ περίφρασιν ita libro primo depinxit:

Periphrasis Germaniæ.

Tunc inter Rhenum populos alpesque iacentes
Finibus arctois patriaque à sede repulsis
Pone sequi.

Ecce tanta Scriptorum διαφωνία. In cuius autem sententiam iuramus, paucis dabo. Mantuanus de Situ Germaniæ:

Tenditur ad leuam magnis Germania campis,
Oceanum Boreamque petens ubi littora Cimber
Incolit arctoum longè porrecta sub axem.

Sed

Sed secus hoc latus Italiæ circundedit altis
Collibus

Claudianus in Stillicone:

Omne quod Oceanum fontemq́ interiacet Istri.
Unius incursu tremuit.

Vt demum finem positurus sim, præstantissimis placuit, hodie ad Occasum & Franciam, & Burgundias, uidere Germaniam: ad Meridiem uerò Italiam: Septentrione uerò insulas Septentrionales claudere: cæterùm Hungariam Orientalem limitem constituere. Et hæc de tractu Germaniæ dilatatio hodie describitur, & diffusior est descriptione Alberti Magni, qui tantum Rheno, Oceano, Danubio & Istula Germaniam collegit. *Situs Germaniæ tempore nostro.*

De diuisione Germaniæ. Cap. 15.

ANtequam de Germaniæ situ uerba fecero, ordine iusto Germaniam diuidere uolumus. Duplicem autem esse cuilibet patet: uocant enim Germaniam ad Meridiem se extendentem Superiorem, aliam Inferiorem: ut Paulus Diaconus libro primo, Aelius Lampridius, Suetonius, Spartianus, Capitolinus, & Panegyrici, qui ubicunque illarum partium meminerunt Superiorem aut Inferiorem uocant Germaniam. Ptolemæus etiam ita distinxit. uerba eius sunt in libro. β. istiusmodi: ἡ δ᾽ ἀπὸ ὀβρίγκα τοῦ ποταμοῦ πρὸς μεσημβρίαν καλεῖται γερμανία ἡ ἄνω· ἐν ᾗ πόλεις ἀρχομένων ἀπὸ τοῦ ὀβρίγκα ποταμοῦ νεμητῶν μὲν νοιόμαγος ῥουφινιάνα. ἡ δὲ παρὰ τὸν ῥῆνον ποταμὸν χώρας ἡ μὲν ἀπὸ θαλάσσης μέχρι τοῦ ὀβρίγκα ποταμοῦ καλεῖται γερμανία ἡ κάτω· ἐν ᾗ πόλεις ἀπὸ δυσμῶν τοῦ ῥήνου τῶν βατάυων. id est: Illa autem regio ab Obrinca fluuio uersus Meridiem Germania Superior: in qua ciuitates sunt ab Obrinca Nemetum, Nœomagus, Rhuphiniana. Illa autem quæ iuxta Rhenum est, à mari usque ad Obrincam fluuium, uocatur Germania Inferior: in qua ciuitates sunt à Septentrione Rheni Batauorũ. Eodẽ nomine & Ammonius monachus in Historia Francorum libro primo & Sabellicus libro secundo Enn. sextæ, Ammianus uerò Marcellinus libro decimoquinto Superiorem Germaniam primam, Inferiorem secundam uocat. Primam Vangiones & Moguntiacum: secundam uerò Tungros & Agrippinam complecti dixit. Nec desunt Chronographi qui hanc Altam, aliam Bassam uocent. Inueni & apud Marcellinum aliquando Superioris & Inferioris Germaniæ mentionem: & Plinius lib. decimonono, capite septimo, Corruda, inquit, passim in mõtibus nascens refertis Superioris Germaniæ campis: & ille Plinius tempore Traiani fuerat, ex quo nonnihil habeo. Cornelius etiam Tacitus in primo ac secundo Historiarum libro duplicis Germaniæ meminit. Vidimus etiam Ptolemæum præcipuè in libro . Germaniam μεγάλην id est magnam uocare, non superiorem: & μικρὰν id est paruam, non inferiorem. Delusus est in hoc loco Philippus Beroaldus supra Asinum aureum Apuleij, dum magnam Germaniam superiorem dici putat, & paruam inferiorem: cùm magna Germania tantùm sub se comprehendat Septentrionem, ut Prussiam, Liuoniam, Silesiam, & Carpati incolas: secundum alios & Saxoniam ulteriorem, ut Lubecum, Rostocum, atque antiquam Marchiam.

Germania duplex. *Germania superior et inferior.* *Germania prima et secunda.* *Germania magna.* *Locus Beroaldi.*

Quando Germania ita diuisa fuerit, & an Transrhenani Germani fuerint, quo tempore Germanis ascripti. Cap. 16.

DVm Scriptores priscos uideo omnes, tantùm unam inuenio Germaniam: ratio illius est, quia inferior Germania ac etiã multa in superiori, ut Trans- *Germania olim una et indiuisa.*

 rhenani,

rhenani, Galli fuerunt, unde nihil de superiori quàm inferiori habuimus ante Iulium. Post Augustum uerò, Tiberium, Traianum, & alios, Cęsares multa tā de superiori quàm inferiori Germania referuntur: nec etiam illorum nominum Strabo, Cæsar, Pomp. Mela, & reliqui priscorum ullam fecerunt mentionem: uerùm

Germania quando diuisa.

Plinius ac Cornelius. Post Traianum etiam Cęsarem & Antoninos, ex una Dacia duæ, & ex una Germania duæ Germaniæ tempore Aureliani effectæ sunt: ut Sex. Ruffus dicere uidetur, in libro quem ad Valentinianum scripsit, capite nono & undecimo. Tunc ēm multa Gallici iuris cesserunt Germanis. Augustus Cęsar redacta in potestatem Pannonia, & rege Bancone capto, omnes oras Danubij in prouinciā redegit, è quorum ditionibus Germanis multa adiecta sunt posterioribus tēporibus, & ita Germania diuisa fuit. Optimi tamen ante Aurelianum Germaniam ita fuisse discretam tradunt, dum ante Aurelianum nō longo tempore post Augustum aut Traianum uixerit Ptolemæus. Capitolinum & alios uidemus historicos, qui uitas antecessorum scripserunt, sæpe inferioris Germaniæ meminisse. Verùm ut rem certo limite componam, diu ante Aurelianum diuisam esse constat Germaniam. Meminit & inferioris Germaniæ Vlpian. ff. de censibus. l. ultima. De superiori Plinius libro decimonono capite octauo Natur. histor. & Cornelius. Transrhenani autem olim Galli fuerunt Bel-

Transrhenani olim Galli.

gæ dicti, & tempore posteriori Austrasij: ita etiam ab antiquissimis dicuntur. Si enim rectè memini, apud Cornel. Tacitum eorum mentionem reperi, Plinium item & Strabonem: & recentiores inde Historici, ut Seuerus, Mamertinus, Fl. Vopiscus in Tacito, Iulius Capitolinus in Albino Transrhenanorum meminerunt, qui temporibus Constantini Cæsaris extiterunt: uerùm & illis ætate prior Suetonius Historicus in Galba ac Nerone & cæteris. Non igitur recens nomen erat Transrhenanis. Postquàm itaque Germania diuisa est, Transrhenani

Transrhenani quando Germani.

Germani facti sunt, ut uerba Ammiani Marcellini sole clariora indicant, libro decimoquinto. Belgæ, inquit, olim fuerunt fortissimi, ex eo, quia nec aduentitijs fuerunt effœminati delicijs, Transrhenanis certauere Germanis. Aquitania

Locus Ammiani.

alia pars Galliæ, cuius altera pars præerat uniuersis, & hi superiorem & inferiorem Germaniam duasq́ Belgicas suæ ditionis suisq́ rexere temporibus. At nunc numerantur prouinciæ per omnem ambitum Galliarum, & secunda Germania dicuntur, quæ ab Occidentali exordiens cardine Aggrippina & Tungris munita, ciuitatibus amplis & copiosis: prima uerò præter alia municipia Moguntiacum habet & Vangiones. Hæc ille: quo nil dilucidius quàm Transrhenanos suo tempore, scilicet Constantini, fuisse Germanos, dum etiam Tacitum, Strabonem & alios antiquiores conspicio, inuenio & Transrhenano-

Transrhenani semper Germani.

rum ciuitates eorum tempore Germaniæ ascriptas, ut patebit in sequentibus: & si uerius dicere uolumus, Transrhenani semper Germani extiterunt, nunquā Galli. Strabo enim, Treboces & cæteros à Germanis ortos scribit. Sederunt igitur Transrhenani olim iuxta Hercynium trans Rhenum pulsi: inde à Francorum regibus & Romanis in ditionem redacti, nihilominus semper Germani manserunt, ut paulò pōst à nobis dicetur.

Qui Celtæ dicantur, & enodatio cuiusdam uersiculi Nazianzeni pulcherrima, ubi Celtas Rheno eorum filios explorare scribit. Cap. 17.

VEnio nunc ad Celtas, ob id, quia omnes Celtæ olim Germani aut Galli fuerunt, & nunc magna pars Germanorum ascribitur Celtis, ut in capitibus sequentibus latius ostendetur. De Gallis autem non est dubium, cùm Plutarchus & alij eos nominet Celtas. Lucianus, τὸν ἡρακλέα οἱ Κέλτοι ὄγμιον ὀνομάζουσι φωνῇ

φωνῇ τῇ ἐπιχωρίῳ, Herculem Galli Ogmium uocant uoce indigena. Eos autem ita descripsit Cl. Ptolemæus, apud Rhenum uidelicet habitare Celtas, ac usque in Germaniam se extendere. Et quia de Celtis mentionem fecimus, pulcherrimum facinus ab eorum antiquis elaboratum placuit recensere. Gregorius Nazianzenus tum Græcæ literaturæ, tum Theologiæ uerissimus antistes, ita inter cætera de Celtis loquitur:

Κελτοὶ μὲν κρίνουσι γόνον ζῄνοιο ῥεέθροις,
Καὶ χρυσοῦ καθαροῦ ἄνθρακές εἰσι κρίσις.
Progeniem Celtæ explorant sub flumine Rheni,
Auri iudicium carbo nitentis erit.

Et idem Nazianzenus.

Ὡς νόθον ἐγγρῖνος ῥήνου κελτοῖσι ῥεέθροις,
Nobilis ut Rheni exploratus spurius amnis.

Sic & Claudianus contra Ruffinum laudat Stiliconis exercitum, quòd Gallos habuerit Rheno probatos.

Inde truces flauo comitantur uertice Galli,
Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.
Mens eadem cunctis animiq; recentia ponunt
Vulnera, non odit uictus, uictorq; superbit.

Putauit autem Germanos Celtas qui iuxta Rhenum consederunt. Mos Celtarum erat pueros, postquàm nati erant, galea tectos Rheno immergere, & si scutum fluitet, ut genuinam sobolem educare: si uerò à capite decideret, ut adulterinam, nec ullis dignam honoribus exponere. Ostendit hoc Græcum epigramma istiusmodi: *Celtæ Rheno pueros explorant.*

Θαρσαλέοι κελτοὶ ποταμῷ ζηλήμονι ῥήνῳ
Τέκνα ταλαντεύουσι, καὶ οὐ πρὸς εἰσὶ τοκῆες,
Πρὶν πάϊν ἀθρήσωσι λελουμένον ὕδατι σεμνῷ
Αἶψα γὰρ ἠνίκα μητρὸς ὀλισθήσας διὰ κόλπων
Νηπίαχος πρῶτον προχέῃ δάκρυον μὲν ἀείρας
Αὐτὸς ἐπ' ἀσπίδα θῆκε νέον περὶ γίνε' ἀθρῆσαι
Κεκλιμένον λουτροῖσιν ἐλεγχιγάμου ποταμοῖο.
Ἡ δὲ μετ' ὠδῖνας ἐπ' ἄλγεσι κ' ἄλγος ἔχουσα
Μήτηρ, εἰ καὶ παιδὸς ἀληθέα οἶδε τοκῆα
Ἐκδέχεται τρομέουσα τί μήσεται ἄστατον ὕδωρ.

Quos uersus ita transtulit Pius Bononiensis in suis Annotationibus posterioribus, capite uigesimo tertio:

Audaces rapido Celtæ noua pignora Rheno
Explorant, non hæc genitrix prius ubere largo
Alma fouet, uitreas fluuij quin uenit ad undas.
Lympha nouum caput alta tegit, quod remigis instar
Vmbo tegit, fluuijsq; effulsit corpus alumni:
Et fœtum sic unda probat, lectumq; iugalem
Damnat adulterij, fœde sic decolor igne.
Post dubios genitrix casus memor ilithiæ
Accipiens filium gelidis in fluctibus ortum
Anxia despiciens cui mobilis autumat unda.

dem componsam, tædet authorum dissensionibus inseruire. Cor. Tacitus libro de Germanis Gallorum uix semel meminit, Vbi Treuerorum, Neruiorum, Boiorum, Heluetiorum. Inde de Thenteris, Frisijs, Vsriscis mentionem facit, ut de Germanis, quorum tamen aliqui Belgæ sunt, & à Scriptoribus prædictis Galliæ populi dicuntur. Idem Cornelius in hunc modum loquitur: Ripam Rheni haud dubiè Germanorum populi colunt, Vangiones, Tribocchi, Nemetes. Et Ptolemæus libro secundo cap. octauo. Inferioris Germaniæ ciuitates Vbios Agrippinenses: Germaniæ uerò Superioris Argentoracum Vangionum, Rauricum, Argentuariam. Inde Longobardos, Frisios scripsit Germanos: item Turegum, & alios ibidem capite decimo ponit Germanos populos seu ciuitates. Ex quibus manifestißimè patet, Celtarum & Belgarum bonam partem hodie Germaniæ populos esse, nemo repugnat: habent enim nec lingua nec moribus discrimen. Aeneas Syluius in Europa, Germaniam usque Friburgum ciuitatem Oitlandiæ se extendere, ibi enim gentem & linguam Germanorum fece decoqui ait: Ergo contra Cæsarem Heluetij Germani sunt. Vellem Cæsarem, Plinium & alios ab inferis emersuros, noui Germaniam non ita angustißimo limite diffinirent: concesissem eis ueniam, nisi non multo posterior Cornelius Tacitus æquo iure Germaniam comprehendisset. Maiorē seditionem excitabo. Strabo lib. 4. Neruios (quos Marlianus in regno Francorum destinauit) Germaniæ nationis homines scribit. Iulius Capitolinus in uita Antonini Pij, ab Illyrico usq; ad Galliā Germanos asserit. Eutropius lib. 6. Aduatigos, Tamatos, Germanos dicit. Accedat Plinius qui lib. 4. cap. 15. Burgundiones, Varinos, Charinos Germanos dixit. Dij boni, cur ergo ulteriora tangit, & citeriorū obliuiscitur? Accedat Cęsar, qui Cōdrusos, Eburones, Cereseos Germanos dixit. De illo Cūradus Peutinger copiosè, lōgè lateq; disseruit, tandē Transrhenanas ciuitates nō Belgarū, non Gallorū, uerū Germanię iuri subdere uult. Quidā Germani licet remoti.

Quomodo Belgarum ciuitates in nomen Germanicum abiuerint, & Imperio adiectæ fuerint. Cap. 19.

BElgas tamen (antequam Germaniæ nomen se ditauerat) antiquitus fuisse Gallos, nemini ambiguum est: uerùm ob egregia Germanorum facta & integram uirtutem, Imperio eorum cesserunt, cùm Gallorum res fece decoxerat. Tempore enim tralationis Imperij in Græcos, in Longobardos, in Francos, Gallis res Germaniæ præstabant. Carolus enim Magnus, & ante ipsum Pipinus, & eorum omnium origo Clodoueus, Bauaros, Saxones, & totam Germaniam Imperio potiti adiecerunt, ut Ritius in lib. de Regibus Franciæ, & Platina in uita Gregorij Quinti, & alij quàm plures scripserunt. Defuncto Carolo Imperium hæredibus distributum est, ut ait Otto Frisingēsis, libro quinto, capite ultimo, & libro sexto, capite octauo. Lothario Belgica Gallia & Lotharingia euenit: Carolo Britannia usq; ad Mosam: Ludouico Germania usque ad Rhenum. Mortuo Ludouico, Carolus Germaniæ dominus uicit Turingos, Saxones, Alemannos, cui succesit Arnolphus Teutonorum rex, ut Otto lib. 6. cap. 11. probat. Sunt probati authores, qui Argentoracum tempore Ludouici regis Franciæ castrati uolunt à regno Franciæ deuenisse. Hunc enim beatæ Mariæ uirgini ciuitatem dedisse, quod ego coniecturæ uestræ offero. Agrippinam, Moguntiam de Francorum Imperio illo tempore decesisse uolunt, & reliquam Germaniam, decertantibus Franciæ regibus Carolo & Ludouico, Carolo nomē & res Francorū administrabātur: Ludouico uerò Germania, ut Platina in uita Sergij II. Papę scribit, et Rhegino: Ita Germania in pristinā dignitatē redacta, ex inertia Francorū regū. Per Imperatorē Ottonē quoq; Henrici filiū

Quomodo Germania subiugabatur.

Diuisio regni Caroli Magni.

Aelio Spartiano, Plinio, Strabone, Celte authoribus. Vide Latius in dictione Taurisci. concordat & Srabo. Dionysius Græcus author de ipsis ita scribit, interprete Prisciano:

Huius ad Australes terras Gerraq; feroces
Noriciq; colunt bellaces.

Et Virgilius libro tertio Georgicôn:

Et sciat aerias Alpes, & Norica si quis
Castella in tumulos.

Multa Marlianus, Tacitus & Celtes in Germania de ipsis scripserũt. Agrum eorum fructuosum, fundum uerò subductum Alpibus admodum lætum, Solinus in Collectaneis cap. 30. perhibet. Appianus Noricios uocat, quod & poetæ propter carmen. Mantuanus: Noricus ager.

Quod imminet agris
Noricus Austrinis socialibus affuit armis.

Verùm ut demum rem finiam, libuit uerba uera ac Græca Claudij Ptolemæi adducere, quæ sunt huiusmodi: Τὸ νωρικὸν περιορίζεται ἀπὸ μὲν δύσεως αἴνῳ ποταμῷ, ἀπὸ δὲ ἄρκτων μέρει τοῦ δανουβίου, τῷ ἀπὸ αἴνου μέχρι τοῦ κετίου ὄρους. ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν αὐτῷ τῷ κετίῳ ὄρει. ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τῷ δὲ ὑπὸ τὸ εἰρημένον ὄρος μέρει παννονίας τῆς ἄνω. quod ferme id sonat: Noricorũ ager ab Occidente Aeno, à Septentrione parte Danubij (quę pars est ab Aeno usque ad Cecium montem) ab Oriente uerò Cecio monte: à Meridie, qua sub prædicto monte est, Pannonia superiori terminatur. hæc Ptolemæus. Meminit Noricorum Dionysius author Gręcus, in libro qui περιήγησις inscribitur, ubi ita infit: Noricorũ descriptio.

Ἴστρου μὲν τοίοιδε βορειότεροι γεγάασι,
Πρὸς δὲ νότον γέρραι τε καὶ νωρικοὶ ἄστυ ἐρυμνοὶ
Παννόνιοι μυσοί τε βορειότεροι θρηίκων.
Huius ad Australes partes Gerraq; feroces,
Noriciq; colunt bellaces, Pannoniq;,
Ex Mysi Thracum boreais finibus orti.

Habent Norici nostra tempestate hominẽ utriusq; linguæ Bilibaldum Pirckheymerum peritissimum, cuius ductu Xenophon, Luciani dialogi, atq; Plutarchus, quæ prius Græcè, nunc Latinè loquuntur. Cæterùm qui plura de Noricis legere cupit, Cunradum Celtem & Raphaelem Volaterranum, in Vrbanis commentarijs uideat. Pirckheymer.

Insignis fabula à Suida Græco de Noricis Scripta. Cap. 21.

CVm nuper Suidam Græcorum autorem haud uulgarem in manibus haberem, atq; ad literam B deuenissem, reperi, quædam de Noricis (quos aliqui Bauaros uocant) quadam affectata ignominia ab eo tactis. Ceperat me magna admiratio, quod auctor ille tam exigua de Germanis scripserit, & eo loco quędam non Italis tantùm, uerùm & Græcis incognita tradiderit: & dum à nullo locus is adhuc adductus est, ego nõ ad nobilissimorum Bauarorum fraudem, uerùm tantùm ob prius inauditam in istiusmodi autore notam eius uerba relaturus sum: ut nõ minus fellis quàm mellis habuisse Suidam liqueat, si id consultò ab ipso elaboratum est. Verba eius sunt in dictione Βρεῦνιον illa: Νωρικοὶ γὰρ ἔθνος ἔνθα σῦς, χρῆμα θεόπεμπτον, τὴν χώραν ἐλυμαίνετο, καὶ αὐτῷ πάντες ἐπιχειροῦντες οὐδὲν ἤνυον, μέχρι τις ἀνὴρ τὸν σῦν περιτρέψας ἐπὶ τοὺς ὤμους ἀνέθετο. οἷόν τι καὶ ἐπὶ καλυδῶνος μυθεύεται. οἱ δὲ νωρικοὶ ἐπεβόησαν, ὡς ἀνὴρ, τῇ ἰδίᾳ φωνῇ, τουτέστι βρεῦνος. ὅθεν ἡ πόλις βρεῦνιον ἐκλήθη. Quæ uerba transtuli: Norici gens est, ubi sus, pœna à deo missa, regionẽ eorum

rum deuastabat, & in plano campo Norici omnes tentantes eam expellere, nihil profecerunt: donec unus quidam uir porcū humeris sublatum detulit: ut de Apro Calydonio fabulis est proditū. Et quoniā Norici ipsum Virū unū ꝓpria eorū uoce dixerunt, ciuitas ita Viruniū nominata est, hæc ille. Nec dissonaret, si Virunium à porco illo dictum assereremus. Βὴρ enim Græcis est quod nos Bern uocamus. Consueuere autem Germanorum quidam porcum Bern appellare.

Illyricum Germanici iuris esse. *Cap.* 22.

Illyrici diuisio. QVoniam nunc de Noricis nobis fuerat oratio, memini & Noricos olim Illyrios dictos, uolui alia plura in Illyrico Germanici iuris esse ostendere. Duplex erat Illyricus: una pars Achaiam, Macedoniam, & plura in Græcia continebat: Septentrionalis uerò duas Pannonias, Valeriam, Seruiam, Mæsiam, Dalmatiam, & Noricos retinebat, auctore Sexto Ruffo, in libro quem ad Valentinianū scripsit, cap. undecimo. Est & huius opiniōis Strabo lib. septimo Ptolemęus & alij. De Noricis autem dictum est, & de Pannonia paulò pòst dicetur. Valeriam autem Germanis ascriptam quis ignorat? Ea est regio, quæ nunc Stiria dicitur, Teutonicè Steurmarck, ad Bauariam sita, sub ducibus Austriæ: quorum mores & lingua Germanis conueniant, ut Aeneas, Celtes, Sabellicus uolumine 3. Nonarū decimi testantur. Tyrolensiū quoq; Comitatus Germanico nomine ac iure gaudet, ut per se manifestum est. Cocleus eum Rhætis ascribit, quod non displicet. Rhætos autem Germanos paulò pòst faciemus.

Valeria Germanis ascribitur

Tyrol.

An Vindelici fuerint Germani, & qui sint. *Cap.* 23.

Vindelici olim in alijs locis. VIndelica Regio olim à Germanis disiuncta fuerat, uerū nostro iudicio ulteriora quàm nūc tenebat. Strabo enim lib. 4 montana uniuersa in Vindelicis esse aiebat, & in Austrum & in Orientem uergentia: & Heluetijs & Boijs confines esse Vindelicos. hæc Strabo. Ex cuius uerbis olim alam quā nunc est, Vindeliciā scire possumus: idem lib. 7. Strabo ad Harcyniam sitam scripserat, requiras ubi sita fuerit. Claudius aūt Ptolemæus nostro æuo conuenientiora scripsit, ubi Licum Rhætiā à Vindelicis separare ait. Voluerunt aliqui Lyco ac Danubio Vindelicos concludere, atque Aeno: uerùm hi falluntur, ratione Ptolemæi, qui Lantzhutam, Ratisponam, Vindelicas urbes prodidit: aliqui olim & alpes inhabitasse uolunt: Strabo lib. 4. nō longè à lacubus: reliqui uerò, ut Ptol. Lyco adiecerunt: quorum opinioni nihil detraximus. Græcè οὐινδελικοὶ dicti, ut plerisq; sententia est à Vinda fluuio ac Lyco. Meminit illorum Plin. lib. 3. cap. 19. Orosius lib. 1. cap. uigesimosexto. Drusus Vindelicos Imperio Romano adiecit Suetonio ac Strabone lib. quarto, referētibus: idq; Ostendit præter Ruffum ac Aurelium Sextum, Eutropium, ac Eusebium, Horatius lib. 4 Odarū, Oda 4.

Vnde dicti Vindelici

Augustus cōtra Vindelicos.

Videre Rhæti bella sub Alpibus
Drusum gerentem, Vindelici, quibus
Mos est deductus per omne
Tempus, Amazonia securi.

Idem Horatius uolumine quarto, Oda decimaquarta de Druso:

Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper.

Vindelici Germani. Olim Vindelicos à Plinio, Strabone, Ptolemæo, ac cæteris separatos fuisse, in ore palàm omnibus est: tempus tamen, rerum omnium uariatio, Germanorum iuri eos astrinxit, ut ciuitates Vindelicorum testantur omnes. Augustam Vindelicam ab Antonino, & cæteris dictam, nunc Augspurg dicimus omnibus

bus numeris Germanis parem.

An Rhætia in Germanicum nomen abiuerit, & qui fue rint Rhæti. Cap. 24.

Vbi olim Rhætia. RHætiam olim montib. alpinis inclusam Plin. libro 3. cap. 19. scripsit. Strabo uerò in radicib. Alpiũ uolumine 4. posuit Rhætos. Orosius in 1. cap. 26. Rhætiæ descriptionẽ tali regula depinxit: Orientẽ (inquit) Mœsia, Meridiem Histria continet, Occiduũ latus Gallia Belgica, Septẽtrionale uerò Germania attingit. Zach. Lilius Ptolemæum imitatus, Adulam montẽ ab ortu Lycum, à Sepẽtrione Danubiũ ostendere Rhætiã, & Lycũ in ea parte Rhętos à Vindelicis discernere: à Meridie uerò alpes, Claudian. in Stillicone Rhętos hisce finib. interclusit:

Sed latus Hesperia qua Rhætia iungitur ora,
Præruptis ferit astra iugis panditq́ tremendam
Vix æstate uiam, Sublimis in arcton
Prominet Hercyniæ confinis Rhætia sylua.

Qui fint Rhæti, & quòd Germani. Positis tot descriptionibus qui demum Rhęti dicti sint à Scriptoribus, uideamus. Ptolemæus Taxagetum (nos Rotuil) Brigantium (nos Pregantz) Drusomagum (nos Kempten) urbes Rhætię dicit: ex cuius uerbis Sueuiæ illius partem esse Rhætiam uidemus: alij inter Danubium, Lycum ac Rhenũ describunt esse Rhætos. Vnde adductus est Nauclerus, & ante hunc Anshelmus, ac Zacharias Lilius, ut Sueuos esse diceret Rhætos. Lilius & Austrios probat. Demũ omissis tot ambagibus ad rem redeo. Ex Claudiani, Strabonis, Plinij, ac Lilij sententia, iuxta Rheni ortum Rhæti consedere, unde olim Turicen, ac Cotias Alpes usque ad Lycum ac Rhenum, omne Rhęticum appellatum uideo, etiam lacum adiacentia loca. Olim à Romanis contra Noricos impulsi ad Danubium usque processerunt, ubi & nunc sunt: ruptis inde limitibus, ueteres sedes repeti uerunt, & uestigium de ipsis reliquerunt: unde adhuc illic (die Ræzen) dicuntur. Inde ultra Danubium Norkei dictum concesserunt. Ostendit illud doctissimus auctor, cuius illa uerba fuerunt, Lacus Brigantiæ, quem Murigaugiam accola Rhætus appellat. Ecce iuxta lacum Rhætos. Nec me latet tanta latitudine sese Rhætiam dilatare, ut & regionem Tyrolensem, ac alpes illas in sui nomen contraxerit, quæ res Catoni persuasit, Italorum, non Germanorum coloniam esse Rhætiam. Cęcutit bonus ille Cato in eo libro non triuialiter, si eius libri qui uenditur nomine suo, auctor existit. Verùm ego potius Sabellico auscultare in animo habeo, qui fictiones, cæterùm nil librum Catonis illum pręse ferre dixit. Cuius auctoritate animatus, iniuriarum expostulare Catonem non desino, donec Rhætiam Germanis, ut propriam, rursus uendicauero. Ecce quid Apianus Historicus: ubi Comum & Verona est Rhętos posuit: & in agro Veronensi uinum Rhæticum dixerunt Plinius, Strabo, Martias, & alij qui meminerunt uini Rhætici. Suetonius Tranquillus Rhæticum Italiæ ascripsit. Plinius & maiori nos ulcere offendit, ne nomen saltem Rhæticum nobis concederet, libro tertio capite decimonono Tuscorum prolem fecit Rhætos, & à Gallis dictos, nomine regis eorum Rhæti. Cato non Tuscorum, sed Lydorum regem fuisse Rhætum dixit. Oh, in fronte non conueniunt inter se. Lilius ac Nauclerus Plinium secuti sunt: Similiter Aeneas Syluius, Iustinus libro uigesimo uerùm tantum regem nominando Lydorum ac Tuscorum, continuerunt. Sanior sententia Marliano (cæterùm non classico Scriptori) debetur, qui à monte Rhæto, Rhætos appellauit. Quod si huic calculum addemus, nullus eorum sententiam confringet: conuincentur, qui origine Rhætos dixerunt Germanos, & à monte illo Germanico dictos. Cæterùm per diphthongon scripsimus,

scripsimus, quoniam Ptolemaeus ἀ ῥευτίκ dixit, Strabo quoque ac Dionysius. Orosius lib. 6. cap. 20 firmissimas maximasque regiones eorũ uocauit. Cornelius Tacitus in lib. Historiarũ de Cecinna agens, omnẽ belli experientiam ac consuetudinẽ Rhętis addixit. Cęterùm Cato trigintaquatuor ciuitates Rhętorũ dixit.

An Istria Germaniae Colonia sit. *Cap.* 25.

ISTriam idem Cato quibus potuit uiribus, Italiae adijcere conabatur: haud tamen ita totum ius illis feret, quin aliquam duntaxat Germanis patrem admittet. Quòd Italiae asserit ac destinauit Histriam, non insector, praesertim dum uiderim id Plinio libro tertio, capite decimonono, Zachatiae Lilio, Orosio libro 1 cap. 25. conuenire: nec unquã consueui praeter ius piumque alienae terrae furto insidiari, aut q̃d aliorũ est Germanis aucupari: uerùm ut tantùm Germanis (quos cursu habiturus sum successores) ansam pariturus uidear, quae nobis ad rei istiusmodi rationem uidebantur condonari posse, pro captu nostro semper Germanis obuiam ferre laboraui, & ut Germanica saltem origine gaudeat Istria. Cato ille Istriam ab Istro duce, à Iano misso. dixit. Oh, quanta assequendi uoti sui dolus intentus à Catone Germanis est, ut hunc Istrum ducem Italum faceret, à Iano Italo missum nugatur. Verùm tu Cato unum, quem uel colload tui sententiam subtractum, dic autorem, quem habes riualem. uideo neminem. Obtinuit illa sententia ore omnium. Ab Istro fluuio Istriam nomen sortitam eo tempore, dum Argonautae ex Istro fluuio in Istriam delati sunt per Adriaticum mare: id Catoni uisum est remotissimum. Nescio (inquit Cato) humeris iuga montium nauigauerint, an'ne Graeci aquas. O Cato, hactenus quicquid laudis homini desumi potest, cumulo tuo adiecimus, usque te hebetum agnoui hebetissimum, si libri illius autor es. Nónne Plin. libro tertio, Argonauim huc dilatã asserit? nónne Strabo libro primo ac 5 fine dissimulatione nominis Argonautarum, extat adhuc (ut Strabo ait) uestigium apud Adriaicos. Praeter Orphei igitur, Apollonij, ac caeterorum auctoritatem, satis nobis saltem Valer. Flaccus libro octauo faciat, apud quem quidam Argonauta socios ita consolatur:

Argonautae in Adriaticũ ab Istro.

Mutandum ô socij nobis iter, altera Ponti
Eluctanda uia est, Scythici ruit exitus Istri:
Funderenon uno tantum quem flumina cornu
Accipimus, septem exit aquis semptem hostia pandit.
Illius aduersi nunc ora petamus & undas.
Quae latus in Leuum ponti cadit, inde sequemur
Ipsius annis iter, donec nos flumine certo
Proferat in aliud mare.

Peruiũ esse ab Istro in Adriaticũ.

Summa ratio (qua se tutatus est Cato) illa erat, nil peruij scilicet esse ab Istro in Adriaticum. Dij boni, quantae docti uiri nugae. Pompon. Mela è plaustro, uerum & palàm Istri ramum in Adriaticum mergi ostendit, secutus (nostra sententia) Strabonem. Ecce Zacharias Lilius ex Istro Sauum, inde in Nauportum aditum esse scribit: & facillimè postea in Adriaticum. Deuictis igitur, & expugnatis oppositis rationibus, Istriam à fluuij Germanorum nomine conscriptam, praeter Aeneae Syluij auctoritatem, uerbis Iustini ac Trogi Historiographorum illis adducam, ex trecesimo secundo uolumine, ubi Iustinus à Colchis (non à rege Tuscorum) originem Istriam ducere asserit. Hi enim (inquit) à rege Aeeta ad Argonautas persequendos, filiae suae raptores, missi, mox à ponto intrauerunt Istrum, alueo Saui inuecti, & ex uocabulo amnis Istri, quo à mari concesserunt, insulam

insulam dixerunt.hæc ille. Quæ uerba adeò plana, nuda, adeò absoluta sunt, ut sine omni lenocinio ac distractione, ea quæ nobis ad rem faciunt, per se ualeant. Ita tandem Istriam à Germanis nomen habere uolumus. Stridon etiam oppidum Istriç est, diui Hieronymi patria, uoluit tamen, imò argumentis robustissimis Hieronymum Germanum fuisse conuicit Vimphelingius.

Occasio data Germanis, multa eorum iuris esse, quæ alijs asseruntur. *Cap.* 26.

VErùm ut facilior ac expeditior transitus successoribus nostris pateat, cætera quæ nostro muneri suscepto conuenire uidimus, relinquere uoluimus posteris. Iulius Capitolinus in uita Antonini Pij, ab Illyrico multas gentes asserit, quas nostri iam Germanos dicunt. Strabo etiam non longè ab Adriatico Germanos esse his uerbis innuit, libro septimo. Ister (inquit) ab extremis Germaniæ partibus prope Adriaticum oritur. Bis refellendus est Strabo. Dum enim litem lite resoluit, in duos non concedendos errores, sese imprudens implicuit: tum quia in extremis Germaniæ partibus Istrum scaturire uoluit, qui penes Rhætos oritur: quos tamen Strabo Germanos dixisset: si non Germanos, cur apud illos oriri Istrum uoluit? Vltra autem Istri & Rheni fontes Heluetij sunt, tunc Germani. Id etiam puerum elementarium non fugit, quanto spacio fontes Istri ab Adriatico distent. Idem Strabo libro eodem usque ad Mæotidem Germanos deducit. Plinius Bastarnas, Hermiones, Peucinos asserit Germanos: ergo Sarmatiæ magna pars Germania est. Rhegino Prunienſis totum penè Septentrionem nomine nostro interclusit. Vuarnefridus, Vrspergensis ac Beda à mari Septentrionali, ultra insulas etiam mari interiacentes, Germanorum appellationi destinauerunt. uerba Rheginonis Prunienſis sunt: Postquam Gotthorum ac aliorum memoriam exegit, non immeritò, inquit, uniuersa illa regio Tanai tenus usque ad Oceanum, licet & proprijs singulæ nominibus uocentur, generali tamen uocabulo Germania uocatur, dum tantos mortalium prouentus genuerit. Quibus uerbis curioso indagatori nihil accommodatius obuium fieri potest, quàm omnem illum Europæ Septentrionem, ad condendam propagandamque Germaniam habere ministrum ac adiutorem: facilè autem id ex eo innotescet. Dionysius enim ac alij Tanaim Europæ finem imponebant. Tanaim usque autem Germaniam dilatatam esse, præmissa oratio sonuit. Erit etiam Operi huic cōducibile ac proximum, quod Syluius Aeneas in hæc uerba euadens testabatur, ad Martinū Maier: Fuit olim (inquit) Germania Oceano, Danubio, Rheno, ac Albi contenta, nunc in quantum dilatata sit, non ignoro. Quid enim in Gallia, Rhætia, Vindelicia, Scythia, Sarmatia, Pannonia nacti fueritis? hæc ille. Habes itaque lector curiose, locupletiorem ansam inuestigandi Germaniam, ulteriora etiam condonandi, quàm nos ab antecessoribus nostris aucupari potuimus. Tu igitur ille es, qui ea quæ postposuimus excipias, ac qui lampada tibi nunc peracto nostro cursu, relictam existimas. Hos itaque qui è Scandia uenerunt Germani, Sidonius Apollinaris penè illis uersiculis comprehendit, lib. 20.

Strabonis locus.

Occasio amplianda Germaniæ.

Bellonothus, Neurus, Hunnus, Geta, Dacus, Alanus,
Bisulta, Ostrogotthus, Procustes, Vesus, Alites.

Claudianus contra Ruffinum quatuor aut quinque columnis Gotthorum populos nuncupauit. Iulius Capitolinus, in uita Antonini pij. Flauius Vopiscus ac Trebelius Pollio in Claudio, Paulus Diaconus supra Eutropium, & alij, gentes illas prosa nominauerunt. Hieronymus postremò, cuius & paulopòst uerba libro quinto adducemus, Barbarorum illorum meminit.

An Pannones Germanis ascribantur, an'ne nondum? Cap. 27.

Duplex Pannonia. PAnnoniam duplicem ueteres dixerunt, Superiorem, ac Inferiorem: illam Austriam, hanc Hungariam nominauerunt. Sex. Aurelius, Festus Ruffus in lib. ad Valentinianum, Ammianus Marcellinus, primam ac secundam Pannoniam nominauerunt. De secunda ac inferiori Pannonia prius diximus: primam uerò omni pacto Germanicam esse cœlo manifestius est, Aenea Syluio, Zacharia & Sabellico lib. 3. Enn. decimæ referentibus. Quare id nullo argumento eget, dum sensibus nostris subiectum sit. Pannoniam lætam regionem Solinus ait, ac Florus lib. 3. Olim à Germanis distincta, ut Ptolemæo uidetur, à Lentulo proconsule debellata, ab Augusto in prouinciã redacta, Traiano etiã ac Domitiano detracta, iterum inde per Antoninos recuperata: cuius rei Festus Ruffus, Suetonius ac Martial. meminerũt. Pannoniam primam inhabitauerunt Germani, quos Galli Senones ex Illyrico traijcientes propulsarunt, ac eorum sedes sibi desumpserunt: ut Iustinus ac Trogus lib. 24 memoriæ tradiderunt. Post Gallorum secessum Cimbri ac Teutones sedes eorum intenderunt, ut ex 7. Strabonis lib. habemus. Deuictis in Italia Cimbris, iterum Germani locum habuerunt pristinum: Gotthi inde eam inhabitauerunt: postea Constantinus Cæsar Vandalis Pannoniam (Sabellico probante) concessit: iterum Gotthi eam occupauerunt, quos eiecerunt Hunni populi, Atila deuicto. Ostrogotthi Hunnos pepulerunt, & inde cum Theodotico rege in Italiam uenerunt, post quos (ut Procopius lib. 7. ait) Alemanni in eorum ditionem redegerunt Pannoniam, quos secuti sunt Vandali, qui duce Albuino eam possederunt: nec plus 50 annis Pannonia potiti, in Italiam profecti ac euocati sunt à Narsete, Gotthis iterum exulibus reliquerunt sedes, eo tamen pacto, si ad uota Longobardis res non succederent, iterum locum illis donarent. Venerunt inde Auares, post quos Hungari, noua gens. Gotthos tamen in Pannoniæ superioris incolas abijsse uolunt omnes. Græci Pannones παίονες uocant, ac Pannoniam παιονίαν. Herodianus in Alexandro, lib. 6. ὁ μὲν γερμανὸς, ὁ δὲ παίονας παραμείβων: Ille Germanos, hic Pannones præterfluens. Simili pacto Strabo & alij. A Pæone autem filio Endymionis, Pæones Pausanias dixit. Picus etiam in Staurosticho:

Alluit Elysios Arios quoque Pæonis oram.

Et idem in 2. Hymnorum.

Macedum turbas, ac Pæonis oram.

Eiusdem sententiæ Sabellicus est, lib. 5. Enneadis. 6. & id ego habeo persuasissimum, Pæones omnes illos dictos, qui intra Thraciam ac Illyricum usque ad Danubium habitauerunt. Nec me præterit, & à Scriptoribus τοὺς παίονας illas gentes, ueluti à Ptolemæo, Dionysio, Dione, Arriano, ac cæteris, Græcè appellatos, non ab Alpibus Appenninis, ut Antoninus uoluit, à quibus tanto spacio discernuntur: uerùm à Pannone rege, cuius meminit Methodius. Appianus autem Historicus, & Plutarchus in uita Ottonis, Sauo, Drao, & Danubio Pannonas incluserunt: uerùm sese ultrà quàm nunc extenderunt. *Vnde dicta sit Pannonia.*

Pannonia in prouinciã.

An Peucini, Bastarnæ, Phennæ, & Auarisci, & quos Septem castra dicimus, Germani fuerint. Cap. 28.

PAnnoniam inhabitant, ac partim uicinos illis se gerunt populi, quos Germanorum nomen numeris omnibus occupauit. Auarisci ac Osi una gens Hungariæ est, referente Ptolemæo. Tacitus tamen se nescire ait, an Osi ab Auariscis in Germaniam, an illi in Pannoniam ab Osis migrauerint. Dictum Cornelij Picus ad uersiculos ita traduxit: *Osi. Auarisci.*

Osus Auarisco dubium deductus ab illo

An genus antiquum referat.

Mens amborū fuerat, Pici ac Cornelij, Germanis ascribendos esse utrosq; po pulos. Picus enim in eo libro, nullarum gentium nisi Germanorum meminit: al ter uerò Cornelius, hos ob tributa, quæ Sarmatis persoluūt, Pannones dixit, cæ terū Germanos: dubitauit idē Tacitus, Peucinos an Sarmatis an Germanis adij ciat. Plinius autē non hæsit, nec moratus est, Peucinos ac Bastarnas Germaniæ populos facere, lib. quarto cap. decimoquarto Natur. histor. Idem Cornelius: Sede, cultu, domicilijs, ut Germanos agere, sermone quoq;. et addit paulo pòst: Phennæ, Bastarnæ, Peucini, potius inter Germanos referuntur, quia domos fi gunt, & scuta gerunt, quæ Sarmatis sunt aduersa. Cornelius unam gentem Ba starnas & Peucinos uoluit: & Strabo libro octauo à Bastarnis nomen sortitos Peucinos, ac Bastarnas à Germanis ortos asserit. Idem Priscianus in translatio ne Dionysij ita inquit:

Hi sunt Germaniq; truces, ac Sarmata bellax,

Atq; Getæ, nec non Bastarnæ semina gentis.

In Græco id non habetur, unde ortum referant, nisi quòd apud Mæotim con sedisse olim Bastarnas & Peucinos dixit Dionysius: quod & Strabo & Ptole mæus aiūt, cuius uerba sunt: πευκῖνοι ϗ Βάσταρναι παρ' ὅλην τῆς μαιώτιδος. id est: Peu cini ac Bastarnæ usque ad totam Mæotida habitant. Ego gentem unam dixis sem facilè, & olim iuxta Mæotida, nunc uerò eos esse, quos Septem castra uoca mus. Bastarnarum meminit Capitolinus in Antonino, Trebellius in Claudio. Appianus Bastrinos dixit. Peuce etiam hostium Danubij est, à quo Peucinos dictos uolunt. Berosus tamen lib. 2. cuiusdam Peucini Herculis filij meminit. De hostio Peuces Solinus, Ammianus Marcellinus, Mela lib. 2 in fine, Claudia. Bastarnæ Peucini.

Corporibus premitur Peuce quo presserat anno.

Danubij uiridem uideant ante hostia Peucem.

Idem:

Peucen defertur ad oram

Cum sonitu. gemino nam cingitur insula flexu.

Phennarum autem Raphael libro septimo meminit, ac Bructeros putat. Ha bes ita (lector amantissime) omnes illos esse Germanos. Nec mireris Septem ca stra me dixisse Bastarnas, aliter obseruatum tamen esse à Scriptoribus. Scio qui Sclauos dixerint ac Dalmatas, ut Lilius: scio qui ad Danubium eos posuerint, ut Stephanus Byzantius. Nec possum satis mirari Plutarchum, qui in uita Aemi lij Pauli Istrum incolentes dixit Bastarnas & Galatas appellari: facit mihi penè fidem, maximè cùm uiderim apud Iustinum Historicum lib. 33 Getas olim infeli citer contra Bastarnas pugnasse, cùm & alij Scriptores bella Galatarum & Ge tarum ponant: uerùm me in transuersum aliorum auctoritas egit. Phennæ.

Gothos ac Getas esse Germanos, ac de eorum origine. Cap. 29.

Restat nunc longè necessarium, ac Germanorum gloriæ nequaquam re mittendum: Gotthorum uidelicet gentem uerè Germanicam fuisse argu mentis quibuscunq; licebit ostendere. Quod quidem duabus de causis fieri uo lui, ut obiter Italorum inuidiæ responderetur, qui eam gentem Germanorum nobilitati subtrahere, ac Scythis adijcere moliebantur: tum etiam ne id quod Germanicæ uirtuti deberetur, suppressum irem. Quis autem rationis concors gentem, cuius uirtuti totus orbis cessit pietate ductus, patriæ suæ non æquo ani mo assereret? quis etiam contra eos non agat, qui patriæ nostræ negauerunt eā

gentem, tot annis, ac à tot sanctis cordatioribusque uiris addictam? Quis hanc ab insidiatoribus malè feriatis non defenderet, ac ad propulsandam iniuriam non suppetens robur patriæ tribueret, saltem cæteros in rebus ad natiuum solum pertinentibus non erudiret? maximè in illis, quę nostrę gloriæ proximius accedunt, ac quorum uestitu ac ornatu luculentior terra nostra efficeretur? Non est apud me dubium, si tantam necessitatem Græci Italique cum Gotthis haberent, quemadmodum Germani, omnibus eloquentiæ uiribus sustinerent, ac armis demum, ne ullo pacto eis interciperentur, pro Gotthorum nobilitate, ut pro tuenda Babylonia digladiarentur. An'ne nullum Gotthicæ gentis nomen? anne exigua eorum gloria? qui totam terram eorum cursui habuerunt obuiam: quibus etiam non nisi magno ære pax comparata fuerat: quorum uirtutes, si Plinius, Cornelius, & cæteri admirabiles uiri eorum ingenio destinassent, omnem eorum operam in describenda unica Asiæ irruptione à Gotthis consumpsissent, omne quoque tempus in sola urbis ruina occupassent. Tot nobiles ac defecati ingenij uiri, sese Romanorum gestis penitus dediderunt, & quicquid pro agitatione mentis, ultra uirium facultatem, exactissima diligentia potuerunt acquirere, hoc totum denique affectandæ eloquentiæ, ac enarrandæ Romanorum sublimitati concesserunt. O quantum laboris pertulissent, si tunc temporis extitissent, quo inclinationem ac exitium Romæ fata traxerunt, si ingenio eorum destructa Roma tunc contigisset: præsertim cum nec semel, nec fortuitu, nec dolo, absque proditione & malicia, uerùm toties, tot obsidionibus, prudentia, bello detecto, ac summis difficultatibus, gentium domina, ac nubium calcatrix Roma toties fame, siti confecta, penitus incendijs exhausta, rapinis onerata, Barbarorum irruptionibus patuerit: quæ prius tamē opulentissima, pulcherrima, referta, exaltata, populosa, ac omnium gentium uictrix, humanam quasi excessit conditionem. Hoc autem tantùm uirtuti Getarum siue Gotthorum debetur. Quicquid igitur illorum claritati unquam accidit, idem & Germanico decori defertur.

Scriptores quantum in describendis Romanorū rebus elaborauerint.

An Getæ ac Gotthi sint gens una, an diuersæ. Cap. 30.

An Gotthi & Getæ una gens.

Priusquam Germanicam Gotthis àc Getis originem pręstitero, ne se Lectori ambiguitas ingerat, an una gens, an diuersa sit, prius ostendere libuit. Priscus Historicus Gotthos à Getis discernendos putat, eo ductus argumento, quòd Mediterranea Gotthi occupauerint, Getæ uerò iuxta mare sedes fixerint. Cui sententiæ partim assentior, partim diuersum me habiturus sum, ut paulò pòst ostendetur. Sabellicus uerò gentem unam dicere uidetur: similiter ac Iornandes, & omnes bonarum literarū assertores: cui professioni ego nonnihil tribuo, & eò maximè, dum uiderim Gotthorum nomen adhuc recens, à ueteribus auctoribus minus usurpatum: contrà uerò, Getas Græcis etiam nobilissimos extitisse, Strabone referente in septimo Geographiæ suæ uolumine. Dion auctor Græcus, librum suum Gotthorum rebus gestis consecratum γετικὸν inscripsit: quemadmodum & Agathias, Ablauius, & cęteri, qui res Gotthorum sibi habuerunt obuias. Strabo, Dromicheten ac Boerebistam Getarum reges: Nazianzenus Zamolxin Getam faciunt: quos Gotthos fuisse sole clarius est. Id demum, quoniam nullam sententiam habebo diuersam, persuasissimum contineo, Getas olim fuisse dictos Gotthos. Inde uerò, maximè Valentis temporibus, Gotthorum nomen primitus increbuisse. Licet Claudianus longè posterior Gotthorum nomen ignorauerit, eiusdē tamen tēporis, uiri egregij Gotthorū meminerunt, ut Socrates Historicus, Theodoricus, Sozomenus, Orosius, Eutropius, & antiquiores etiā, ut Trebellius Pollio in Claudio, Flauius Vopiscus, ac alij. Raphael

Getæ magis cogniti quā Gotthi.

Getæ & Gotthi eadē gens.

Quando Gotthorum nomen primitus increbuerit.

phael Volaterranus Guthones dictos Gotthos fuisse arbitratur. Ego qui à Claudiano, Guthones pro Gotthis dictos egregiè nosco, non facilè dixerim, Cornelio Gotthicum nomen fuisse familiare. Postquam itaque nomen Gotthicũ inualuit, populos priori nomine, Getico s. dispoliatos, appellatione sua consecrauerat, ac nomen Geticum penitus exoleuit, recens appellatio obtinuit. Vnde factum est, ut appellatio diuersorum nominum, gentis etiam diuersitatem plerisque falsò persuaserit. Lucullus Imperator ex Mysia Getas expulit: itaque euenit, ut alias sedes acquisiuerint, ac Prisco Historico fallendi occasionem præbuerint, dum origine una gens, diuersa uerò, inde mutandorum locorum causa fuerit.

An Dacorum gens una fuerit cum Getis & Gotthis? Expungitur etiam locus Strabonis. Cap. 31.

STrabo festiuissimus auctor, ac circa quã rem uersatus est, curiosissimus, Dacos putat esse omnino à Getis alienos. Getas enim ad Pontum in Orientẽ uergere, Dacos uerò in oppositum uersus Germaniam, ac Istri fontes. Sabellicus à Strabone diuersus abijt, & eandem gentem putat. Ambo delusi sunt: ille eadem ratione, quo Priscus Historicus prius: hic uerò manifesto somno, quoad tempora nostra deuiauit. Ita enim res sese habet: Daci à Gotthorum progenie processerunt, & origine gens una, cum Gotthis sunt, ut Iornandes ait: cui in rebus Gotthorum non minorem quàm publicam fidem concedo, ac plus Græcis omnibus præsto: unde malè Strabo diuersos facit. Daci inde relictis Getis, Herulos in Danubij ripa consistentes abegerunt, sedes eorum intenderunt, & illã rationem diuersitatis, tempus tantum peperit. Locus etiam Strabonis ille omni no expungendus est, in eodẽ loco, ubi Dacos Danos esse arguit, ductus conuenientia nominis: quia Athenienses Dauorum ac Getarum nomina seruilia habent. Vnde autem hæc ad Bacchum? huc, quod Athenienses Dauorum ac Getarum nomina seruis imposuerint. Ergo scilicet Dani Daci? Stephanus Byzantius auctor Græcus, partim Straboni adhæret, partim disconuenit: Dacos enim Danos putat, in illo refellendus, in alijs tenendus. Verba eius sunt: Δακία χώρα πλησίον Βορυσθένους, οἱ δάνοι οὓς καλοῦμεν δάους. γέτας γὰρ τούτους πρὸς τὸν πόντον κεκλυμένους, καὶ τὴν ἕω. δάους δὲ πρὸς τὰ ναυτικὰ καὶ πρὸς γερμανίαν, καὶ τὰς τοῦ ἴστρου πηγάς. καὶ παρ' ἀττικοῖς τὰ τῶν οἰκετῶν ὄνομα δάνοι καὶ γέται, id est. Dacia regio est Borysthenι uicina: Sunt autem Daci illi quos nos uocamus Daos: Getas uerò iuxta Pontum habitantes, & ad orientem, Dacos autem ad Germaniæ littora, ac Istri fontes uergentes nominamus: apud Athenienses etiam seruorum nomina sunt Daui & Getæ, quod & idem Stephanus in alio loco innuit.

De origine Dacorum, & quòd non sint Dani, uerùm Germani, & eorum sedibus. Cap. 32

Daci unde.

CAeterùm ne rem incuriosè differamus, ac temerè contra Strabonẽ ac Stephanum agentes uideamur, primò de Dacorum origine loquamur paululum. Dacos Strabo libro 7. Scythas esse tradit origine: nec in eo tamen ueritati patrocinatus est, nisi olim totam Germaniam, aut Galliam aut Scythiam dictam ex Diodori sententia ac Sabellici uoluerit. Sunt autem Daci Iornande in testem uobis adducto, origine ueri Germani ac Gotthi. E Scandia quoque insula prodierunt, Iornande, Vuarnefrido & Hieronymo super Eusebium auctoribus. Egressi itaque ac à Gotthorum communitate semoti, Herulos Istrum habitantes armis abegerunt, ad Istrum consederunt, nec unquam ab illis sedi-

Locus Sabellici. bus concesserunt. Caret ergo fide Sabellicus, dum Straboni subscribens, ut fulco adhibito sententiam suam defendat, in Daniam Dacos expeditionem fecisse refert, cuius profectionis nullus unquam meminit: & id longè manifestissimum est, ab omnibus Scriptoribus rerum Danicarum, illam expeditionẽ fuisse omissam, sicuti à Beda ac Saxone Grammatico, qui à Dan rege, & non Daeis Danos dictos aiunt. *Daci semper iuxta Istrum.* Semper etiam Daci apud Istrũ fuisse scribuntur ab omnibus. Vnde tempore Vitellij Cæsaris Statius poeta eos apud Istrum facit:

Bis fractum legibus Istrum,

Et coniurato deiectos uertice Dacos.

Cornelius Tacitus penè eiusdem ætatis, Scythis conterminam Daciam dixit, ac Danubium eos à Germanis separare. Dion Græcus auctor terram eorũ in circuitu decies centena millia continere passuum scribit: cui πρὸς ἴσως respondet Sextus Aurelius ad Valentinianum capite 11. Festus Ruffus. Idem Dion in Traiano, Cæsarem facto ponte supra Danubium Dacos debellasse scribit. Sic & Martialis de Domitiano scripsit, Dacum uictore iuxta Danubium:

Sarmaticis uictor compescet sedibus Istrum.

Et idem libro quinto:

Hyberna quamuis arctous, & rude Peuce,

Et ungularum pulsibus calens Ister.

Statius quoque in primo Syluarum uolumine:

Frena tenentem,

Rhenus, & attoniti uidit domus ardua Daci.

Methodius etiam Martyr proprium uolumen (si titulum liber ille uerum præ se fert) de Dacis scripsit: ubi toties pulsasse Barbaros, omnes Istri accolas perhibet Methodius, & demum Dacos utranque Istri partem in ditionem redegisse. Cui sententiæ subscribit Sabellicus. Fuerunt itaque circa Danubium Daci, usque ad Aureliani tempora. Et ut rei summam uno dicto teneas, Aurelianus Daciam, quam Traianus ultra Danubium submouerat, collocatis illic Romanis ex urbibus Daciæ, in medietatem Mæsiæ collocauit, & Daciam dixit, quæ *Dacia inter duas Mæsias.* duas Mẹsias diuidit, & in dextra Danubium habet, mari sese exonerantem, cum antea in læuo latere fuerat Ister constitutus. hæc Eutropius libro 9, capite decimo quinto, Eusebius, Methodius, & alij memoriæ mandauerunt. Adducamus Ptolemæi secula, is iuxta Danubium fecit esse Dacos, & non circa Chersonnesum Cimbricum: uerba Ptolemæi sunt ex libro tertio: *Δακία περιορίζεται μὲν ἀπὸ ἄρκτων τῷ μέρει Σαρματίας τῆς ἐν Εὐρώπῃ, ἀπὸ τοῦ Καρπάτου ὄρους, μέχρι πέρατος τῆς εἰρημένης ἐπιστροφῆς τοῦ Τύρα ποταμοῦ. ἀπὸ δὲ δύσεως τοῖς Ἰάζυξι τοῖς μετανάσταις κατὰ τὸν Τίβισκον ποταμόν. ἀπὸ δὲ μεσημβρίας μέχρι τοῦ Δανουβίου.* *Daciæ descriptio.* Fermè id sonat: Dacia à Septentrione parte Sarmatiæ (quæ in Europa est) circumscribitur, à monte Carpato, usque ad finem prædictæ descriptionis fluuij Tyræ: ab Occidente uerò Iazigibus Metanastis per Tibiscum fluuium discernitur: à Meridie uerò usque ad Danubium extenditur. hæc Ptolemæus. Quibus uerbis nihil clarius, Daciam adhuc sitam in ueteri loco fuisse. Idem Ptolemæus Tauriscos Daciæ populos dixit: qui sanæ mentis eos Danos uocauerit, uidi neminem. Prætereo prudens Scriptores illos panegyricos, qui Dacos iuxta Danubium uictos ostendunt. Iornandes Iustiniani temporibus inter uiuos numeratus, æquali obseruantia Daciam sic descripsit: Daciam, inquit, dico, quam nunc Gepidarum populi habere cognoscuntur, quæ in conspectu Mæsiæ sita est, trans Danubium, ubi corona montium cingitur. *Duæ Daciæ.* Ex cuius uerbis clarissimũ est, duas Dacias fuisse, sicuti Sextus Aurelius ait, Nouam & antiquam. Nouam Aurelianus Cæsar translatã ad Danubium in ueterem transmutauit: Noua enim trans Danubium erat. De

illa

illa Cornelius, Dionysius & alij: de hac uerò Iornandes loquebantur. Non ergo Marliano subscribendum est, qui Hungariam olim retinuisse, & in maritima loca cessisse refert Dacos: nec Straboni, qui ad mare Germanicum eos deducit. Id uerum est, quod apud Zachariam Lilium ac Sabellicum lib. 9. Enn. 7. uidemus, Hunnos, Gotthos, Getas & Dacos olim unũ populum extitisse. Mouit & hęc tantorum uirorum persuasio Mantuanum nobilissimũ poetam, non magis condendis carminibus quàm Historijs accomodatum, cuius uerba hæc sunt:

Locus Marliani. *Locus Strabonis.*

Dacosq́ Gotthosq́, nam dixere Getas.

Ecce Iustinus, Pompeius Trogus lib. 32. Daci (inquit) Getarum soboles, cum rege eorum contra Bastarnas malè pugnauerunt. hæc ille. Plinius etiam in Scythia, Getæ, inquit, à Romanis Daci dicti sunt. Et tandem Getas & Dacos unam gentem dixisse sufficiat.

An Gotthi sint Germani. Cap. 33.

SVperest adhuc de illustrissima Gotthorum gente memoria, à quo omnis insignis Germaniæ turba, ut à fonte uberrimo defluxit. Gotthos autem Getas Itali dixerunt, & uerè: cæterùm tamen Getas Scythas esse uoluerunt, quo uerbo ueram Gotthorum originem penitus sustulerunt. Argumenta eorum tali præsidio uallauerunt: quia Tomyrin reginam Scytharum, nobilissimi auctores Gotthorum reginam fuisse asserunt, à cuius reliquijs cæteri deuenerint, ut de Tamasi rege, quædam Græcorum epistolæ ostendunt. Accedit quod Dion Græcus Getarum in Scythia habitantium meminerit: Summam erroris ille facilè conuincet, qui tantum Iornandem legerit, cuius illa sententia est: Gotthi à Scandia Arctoi maris insula primitus soluerunt, duce Bericho ad Vlmigeros uenerunt, duce Filimero Scythiam, tunc Ouim dictam, occupauerunt, quod & Ablauio placet. Vnde habemus, Scythis antiquiores esse Gotthos: Getas quoque longè antequã Scythiam inuaserunt, originem habuisse. Hæc itaq; res occasionẽ fallendi Italis ac cæteris Scriptoribus cõtulit. Strabo lib. 7. Getas origine Thracas extitisse arguit. Mouit eum Menandri Gręci comici dictũ ifthusmodi

Gotthos nõ Scythas esse.

Thraces uniuersi nos præsertim Getæ.
Nam eorum indigenam me esse ipse glorior.
Nos omnibus magis continentiam agimus.

Et ut unius auctoris Itali natione meam sententiam roboraturus sim, Blondus de inclinatione Imperij Romani, Gotthi ait, nõ à Scythia, ut Ruffus Festus inquit uenerunt. Seduxit Strabonem ac Menandrum par ratio, quæ & Italos. Thraciam enim Gotthi occupauerunt ac Męsiam, illicq; consederunt: unde postea è Thracia primos ortus eos reuocasse falsa opinio persuasit. De Thracię autem occupatione à Gotthis facta, tum præstantissimus quisq;, tũ Stephanus Byzantius demonstrat: uerba eius sunt & hominis natione Thracis, ob id de patria sua cæteris ueracioris: γότθοι, inquit, ἔθνος πάλαι ᾤκησαν ἐν τῇ Μαιώτιδι, ὕστερον γὰρ εἰς τὴν ἐν τοῖς θρᾴκης μετανέστησαν, ὡς ἱστορεῖταί μοι ἐν τοῖς Βυζαντιακοῖς, id est. Gotthi quidem gens olim iuxta Mæotidem sedes fixerunt: inde in Thraciam interiorem traijciebant, ut à nobis in Byzantijs dictum est. Ecce iuxta Mæotidem habitasse Gotthos primitus asserit, in quo etiam resellendus esset, nisi propinquitatem (licet longè distantem) mediocriter attigisset. Ignorauit Stephanus Scandiam insulam Septentrionalem, unde quia cum à Steptentrione profectos fuisse Gotthos egregiè sciret, quandam terram Septentrionalem, eorum patriam Mæotim fuisse asseruit. Cæterùm ut modũ orationi nostræ faciam, è Scandia insula Germanica Gotthi deriuati sunt. Insula adhuc secundũ alios Gotlandia dicitur, sub Danię regibus, & illa Germanica est, diuersa tamen à Scandia, Methodius Martyr, Paulus Vuarnefridus, Hieron. in Supplemento, Beda in Historia

Locus Strabonis ac Menandri.

Gotthi è Scãdia primitus uenerunt.

Anglorum, omnes denique πρῶτον Iornandi ac nostræ sententiæ respondent. Sunt præterea multa argumenta, quæ facillimè rem nostram ostendunt, ac Gotthos Germanos asserũt: Primum dum in ea Insula, unde egressi sunt Gotthi, lingua Germanica semper obtinuerit, ut mercatores, quibus Insula illa penitus cognita est, relatu Bilibaldi Pyrckaimeri uiri doctissimi, testati sunt. Gotthi etiam lingua non alia, quàm nostra fungebantur. Dum enim contra Iustinianũ, cũ Bellisario rem habuerunt Gotthi, penè ad ultimam cladem Bellisarius redactus est, eo pacto: Fugitiui Gotthorum, qui à Bellisario defecerant, clamauerunt, ut Gotthi Phalam ferirent (Erat enim illius coloris uocabulum penes eos, quod fermè apud Latinos subfuluum est.) Hæc Procopius Græcus, Aretinus, Blondus, Flauius, Sabellicus & alij memoriæ tradiderũt. Quid uerbis illis manifestius? Phal enim uerissimum Germaniæ uocabulum. Plura etiam uocabula Germanica tunc in Gotthorum usu fuisse apud Iornandem uidemus: & demum propria eorum nomina, Germanos Gotthos fuisse produnt. Eorũ enim semper reges Berich, Fimer, Valamir, Deiterich, Eurich, Ermanrich, Gebrich, Aorich, Gunderich appellabantur: Quæ nomina (ut in libro secundo à nobis mentio erit) Germanica sunt. Sunt ergo Germani, & si Itali dicant Scythas fuisse, ac si sententiam eorum ueritati quodammodo restituere cupis, omnes olim Scythas nos fuisse aut Galatas, antequam Germaniæ nomen inueterauerat, tenere potes, ut prius diximus. Quid si præstantissimos auctores nobis habuerimus riuales, qui & Scythas omnes illos à Germanis ortos, publicè ac sine omni nominis eorum dissimulatione proclamauerunt: in quorũ numero Strabo, Priscianus in translatione Dionysij, & alij recensentur.

Gotthi lingua Germanica usi.

Scythæ à Germanis.

De gentibus à Gotthis, id est, Germanis descendentibus, & quòd hi Germani fuerint. Cap. 34.

ALij Gotthos ex Amazonum genere ortos dixerunt: ut titulus eorum demonstrabat, dum in triumphũ Aureliani perducti fuerunt, Blondo Foroliuiensi, Sabellico, Flauio Vopisco auctoribus. Caret, & id doctorum hominũ fide, nec persuasio illa aliam habet rationem, nisi quòd etiã inter Amazones Gotthi, sicuti inter Scythas ac Thraces uersabantur, testantibus Iornande, Dione Græco atque alijs. Lata est demum sententia Gotthos uerissimos Germanos extitisse, unde de Gotthis ut de Germanis dicere in animo est, ut si quid honestius Gotthis postea concesserimus, id nullis nisi Germanis præstitum Lector prudens uideat: nec eos alio argumento Germanos, horum posteriores ostensurus sum, nisi quòd à Gotthis, id est, Germanis origine processerint. Omnis igitur ratio ac uis, tantùm in deducendis auctoribus consistet, qui gentes riuos illos è Gotthorum fontibus deductos fuisse profitentur: quibus in sententiam nostram tractis, non agnosco, cur illis minus Germanicum nomen concesserim gentibus. Sunt enim è Gotthis Auares, Slaui, Antes, Ostringi, Teiphali, Scyri, Caibi, Rugi, Alani, Arborichi: Iornande, Vuarnefrido & multis auctoribus. Vnde quicquid in quinto libro de illorum gestis adducturus sum, id Germanis deberi pius Lector agnoscat.

Gentes à Gotthis deriuatæ.

Quòd Vandali, Heruli, Turcilingi, Longobardi & Gepidæ fuerint Germani. Cap. 35.

GOtthi inde in quatuor partes sese diuiserunt: alij Visigotthi seu Hypogotthi, alij Vandali ac Gepidæ, alij Ostrogotthi nominati sunt: ut Otto lib. 2. cap. 11. & Vuarnefridus testantur. Fuerũt aũt gentes illæ, tantũ nomine discretæ, cæterùm

cæterùm una gens extitit. Subscribit Vuarnefrido Iornandes ac Methodius martyr: qui Epistolam Vandalorum adducit, sese publicè Germanos testantium. Ex illis inde Turcilingi, Iornande & Paulo Diacono referentibus, processerunt, atque Longobardi: quos è Scandia Germanica insula Beda, Hieronymus in Supplemento, Vrspergensis, & omnis Scriptorum turba palàm profitetur, ac à Gepidis originem uendicasse: quod & honestissimè Otto Frisingensis libro 2. cap uigesimoprimo prosequitur. Lingua etiã Longobardos arguit fuisse Germanos. Nam ut Vuarnefridus, Vrspergensis, Blondus & Sabellicus testantur, Albuinus rex Longobardorum, occiso Chunimundo rege Gepidarum, ex capite occisi Chunimundi pateram confecit, quam eorum lingua Schalam Longobardi nominauerunt. hæc illi. Quid & illis uerbis manifestius? quid clarius ad dandum illis nomen Germanicum? Et nos adhuc pateram uulgari lingua Germanica, Schal dicimus: Gepidæ etiam origine Gotthorum gaudent, ac ab eisdem ortum duxerunt, ita tamen separati, dum Gepidarum nauis fuerat tardius subsequuta, Gepidis nomen indidit. Gepanda enim Geebald, eorum lingua pigro dicitur. hæc Vuarnefridus, Iornandes, Vrspengensis, ac Supplementorum Scriptores Eusebij referunt. Quid uerbis illis dilucidius? Germano nomine ac origine tum lingua functos esse Gepidas. Herulos autem è Scandia uenisse Procopius ait, dum ab Insula Septentrionali egressos, & iterum in eandem profectos testatur, licet Scandiam non nominet. *Gepidas Germanicâ lingua usos.*

An Bulgari, Nortmanni, Hungari, Auares, Suedi, & cæteri qui à Danis Germanis originem habuerunt, Germani fuerint. Cap. 36.

DAnos populos quidam à Daïs populis Hircaniæ dictos uolunt, ut Strabo libro septimo: Beda tamen ac Saxo Grammaticus, à rege eorum, Dan nomine, dictos perhibent, cum quo è Scandia insula, auctore Iornande, uenerunt: à Danis Normanni, ut Gaguinus testatur: ab eisdem, & Sabellico referente, Bulgari: à Bulgaris Hungari, si Paulo Diacono credimus. Alij tamen Hungarorum gentem diu in inaccessis sedibus delituisse scribunt, & tunc nouam quasi, & prius inauditam, Pannoniam occupasse, ut Rhegino Prumiensis, Vrspergensis, Otto Frisingensis, Radeuicus in Gestis Friderici Primi testantur, & familiaris doctorum omnium sententia est. Cæcutiuerunt ergo eo in loco Michael Ritius, Iornandes, Sabellicus, & alij, qui ab Hunnis eos deducunt: cum Hunnorum gens post Atilæ mortem penitus desiderata conciderit & exoleuerit, ut Luitprandus Ticinensis in tertio Volumine suo exactè ac emunctim disserit. Post igitur Hunnorum à Pannonia expulsionem ab Ostrogotthis, Longobardi Pannoniam intenderunt: ultra quos iterum Ostrogotthi superiorem, Auares uerò inferiorem, Auaribus inde in Bauariam translatis, tunc primitus Hungarorum grex, ex sedibus antea nulli cognitis, in Pannoniam inferiorem traiecit, ut Otto Frisingus ait de Gestis Friderici libro primo, capite 31, Auares autem ex Gepidarum progenie originem deduxere, ut libro secundo, capite 21 Otto Frisingus ostendit, & nuper mihi literis inseruit Bilibaldus Pyrckaimer: cuius nomen quoties de uirtute agitur, non meminisse, nephas esse duximus: adde quod Hungarorum lingua, Hunnos ab eis discretos prodiderit. Nam Hunni Germanica lingua utebantur, ut qui uitam Atilæ scripserunt, satis demonstrauerunt: Hungari uerò semper alienissimam ab idiomate Germanico sortiti sunt. Vnde & ego adductus sum, ne Hungaris facilè originem Germanicam concesserim, quanquam nec omnino seculo nostro nomen Germanicum, honestas etsi occasiones habuissem, quæ mepotuissent ad hoc induxisse, primo dum Germanis quasi undique cincti fuerint. *Occasiones Hungaros non esse alienos à Germanis.*

Vltra

Vltra enim Hungariam Germanam linguam obtinere quis ignorat? ut penes illos quos Septem castrorum nomine dignamur. Non alia ratione Aeneas Syluius fungebatur, dum Bohemos Germanis restituere cupit, nisi quod Germanicum idioma ultra Bohemiam inueterauerit, licet in Bohemia diuersum fuerit. Adde quòd Rhegino Prumiensis, tot populos usq; ad maria penè, ac totum Septentrionem, uno uocabulo Germanos nominauerit: adde quod Sycobatas, Bastarnas, Peucinos, Tauriscos Capitolinus communi appellatione Germanos uoluerit. Nónne Cornelius Tacitus Fennos, Peucinos, & reliquos Germanis adiecit? nónne ambiguum ait sibi constare, an Osi ac Auarisci (quæ sunt intimæ Hungarorum gentes) Germanis ascribat, an secus? addit linguam sibi dubium intulisse, dum magis Sarmatico idiomati accesserint. Si lingua tantùm, ô Corneli, te fecit diuersum Germanis, omni iure Hungariam faciamus obnoxiam: constat enim cuiq; priuato linguam solam gentem non posse alienare: alioqui & Lotharingia, & optima Germania inferioris pars, ut Hannoniæ ac Flandriæ Ducatus, minus Germanorum fuissent iuris: alioqui hi qui Tyrolensium dominio subiecti sunt, aut Bohemi, Dani, Noruegi, Suedi, ac ulteriora Saxonum, ob linguæ simultatem, omne ius Germanorum sibi amputarent. absit procul. Volumus enim linguam Germanicam, quemadmodum non semper nobis Germanos adijcit, ita nec demat. Vt enim Zacharias Lilius ait, in Istriæ partibus, ac media Italia in locis pluribus linguam uigere Germanicam, non tamen facilè Germanos illos asseram. Accedit etiam quòd Cornelius Tacitus, ea tempestate uiguerit, qua Germania modica ac exigua fuerat, nec ea assecuta adhuc, quæ nunc iure possidet. Multa enim recuperauit, quæ tunc non habuit, plura quæ Cornelius non dubitauit à Germanis discernere. Quid ergo, si illa quæ ab omnibus Scriptoribus Germaniæ detracta sunt, & nunc accesserint, de illis dubitamus, quæ tantùm dubio priscis fuerunt, illis ne nomen Germanicum debeatur, an non, sicuti Hungaria, quæ nobis ante mille, ac penè quingentos annos, non denegata, uerùm in parte adiecta erat? Hæc omnia posuimus, non ut in animo fuerit Hungariam nobis destinare, quam scio alienam esse: uerùm tantùm ut Lectori aditus ac ansa à nobis præbeatur, ac in rebus Germanicis nobis successori uia pateat exactioris ac curiosioris indaginis. & hæc de Hungaria. Nec omittendum est id Sabellici, qui nullam necessitudinem inter Hunnos ac Hungaros uidens, denique unam gentem fecit. Quanquam (inquit) non clam me sit, quosdam Hungarorum gentem recentem esse promittentes, ab Hunnis tamen deriuatos dicere præstiterit. Ecce affectata Sabellici ignorantia. Satius fuisset pedibus omnino in diuersum abijsse, quàm sese ex sui industria scientem, tantis tenebris inuoluisse, quasi rem probè tractauerit, sciuerit, & tandem plus sententiæ huic, post longam rerum conferendarum deuolutionem calculum adiecerit, qui Hungaros ab Hunnis emersos crederent, ut id persuaderet puero elementario non concedendum somnum fingendo captauit. Ait enim libro tertio. Enn. octauæ, Hunnos accepto rege Auaro, sese Auares pro Hunnis dixisse. Hui, qui dum Auarum originis inscius est, sese in intolerandum inuoluit errorem: ac à seipso quantum uir doctus abest? Auares ab Hunnis deuenerunt, esto: quòd tamen dicere tam procul est, quā fallere, ob id scilicet dū Auares post Hunnos Pannoniæ præfuerint. A quib. ergo tandē Hungari? an ab Auaribus? quæ cōuenientia nominis? at Auarorū fratres ab Hunnis processerunt. An'ne tunc posteriores Auaribus? ubi igitur interim, quū Auares Pannoniam occupauerunt, Hungari degerunt? an sub Auarum imperio? Cur igitur Hungari priscorum maiorum ac nominis uestigium interceptum seruauerun't, Auares uerò non? Si uerò Auaribus ætate maiores fuisse Hungaros uult, ob nominis eorum ab Hunnis maioribus uestigium, cur

Locus Sabellici.

Argumenta contra positionem Sabellici.

cur hi non Pannonia ante Auares potiti sunt? Cur etiã Sabellicus noster Hunnos, non Hungaros sese Auares dixisse refert? Collidunt uerba inter se, quoniam diuersa eorum ratio est. In uno loco Sabellici mens erat, ab Hunnis Hungaros uenisse: nunc uerò nisi ex industria ueritati parcens, dissipare eius sententiam, ac naribus colloq; arreptam, fuco deliniram, seruare ac tutari uolueris, non sustinueris, quin ab Auaribus dixerit Hungaros. & tantum de illo.

Hungaros nec ab Auaribus, nec Hunnis, contra Sabellicum.

De origine Hunnorum, Alanorum, & eorum exoneratione: & an Polonia, Bohemia & Lituania Germanorum fuerint colonia. Cap. 37.

VErùm ut ueram Hunnorum originem tandem adducam, quos priori Capite Germanos dixi, ob linguæ conuenientiam, hi (ut Priscus ait Historicus) à dæmonibus ortos dixerunt, ob corporum ac membrorum eorum deformitatem. Tempore enim Filimeri regis Gotthorum, mulieres Gotthicæ magicæ arti inhærentes expulsæ sunt: hæ deserta loca perentes, dæmonibus coniunctæ, Hunnos pepererunt. Hieronymus autẽ inter Tanaim ac Massagetas habitasse primò uoluit: alij ex gente ab Alexandro inclusa deriuatos asserunt. Reuera è Gotthis Germanis originem reuocauerunt, ut Iornandes ait: nec Hunnis Germanicum ortum Priscus Historicus denegat. Postquàm autem satis in Romano Imperio debacchati sunt, partim ad Germaniam consederunt, in loco hodie Hunnorum Recessus dicto: partim à cæteris gentibus acti defecerunt. Hæc de illis. Hunnos rigor sermonis Germanos esse prodidit: Vngaros autem alienos. Inhabitant enim adhuc Oceani littora Vngarorum maiores, à quibus illi Vngarorum, qui Pannoniam occupauerunt, descenderunt: qui & alia lingua à Germanis usi sunt, ut nuper quidam Cracouiensis utriusque Sarmatiæ enarrator prodidit. Alani uerò uerissimi Germanorum è Scandia quoque emerserunt, mox sese diuiserunt: pars una in Asiam concessit, quos Ptolemæus ad Hyperboreos posuit, nunc Tartari dicti, ut ait Aeneas: reliqua pars cum Vandalis & Burgundionibus Francos pepulerunt: ut libro sexto enarremus. Ptolemæus illos Scythis ascribit, in libro γ. καὶ οἱ ἐνδοτέρω τούτων, inquit, οἵ τε ἁμαξόβιοι καὶ ἀλανοὶ σκύθαι. id est: Et interiores illorum Hamaxobij sunt & Alani Scythæ. Ammianus Marcellinus libro uigesimosecundo, ac Iosephus libro septimo Bell. Iudaici, Dionysium Græcum consecuti, intra Mæotiden eos concluserunt. Capitolinus in uita Antonini Pij, Dacis Alanos ascripsit. Grauior tamen & ueritati uicinior sententia est, Gothos Alanos dicere, iuxta Iornandis sententiam. Adde quod Procopius lingua Gotthorum usos dixerit Alanos. Lucianus etiam in dialogo τόξαρις inscripto, unam Scytharũ ac Alanorum linguam esse testatur, cùm ait de Macente Scytha: ταῦτα δὲ ἔλεγεν ὁ μακέντης, ὁμόσκευος καὶ ὁμόγλωττος τοῖς ἀλανοῖς ὤν, κοινὰ γὰρ ταῦτα ἀλανοῖς καὶ σκύθαις, hoc est: Hęc itaq; dixerat Macentes Scytha, habitu & lingua Alanis similis existens: communia enim hæc sunt inter Alanos & Scythas. An autem Scythæ tunc illi Germanis in lingua conuenerint, an secus, aliorum sit iudicium. Dicti autem sunt Alani à monte Sarmatię, authore Stephano. Subrepsit Sabellico, uiro alioqui docto, ingens somniũ, dum Alanos, nunc Alemannos nominatos scribit, libro secundo Enneadis octauæ. Vnde enim Alemanni dicti fuerint, in Libri præsentis fine ponemus. Hi ergo Alani postquam Galliam, Africam, Europam satis concusserunt, ad Poloniam ultimò consederunt: inde à Slauis pulsi, penitus deleti, desierunt. Tunc igitur tam Polonia quàm Bohemia Germanica lingua utebantur, & origine. Verùm postquam Slauorum gens regionem eorum intenderunt, deuictis Alanis, Germanicam linguam corruperunt, Slauicam intulerunt, quæ adhuc pari,

Hunni è Gotthis.

Alani è Gotthis.

Locus Sabellici.

uel

uel nullo diſcrimine, tam Bohemos quam Polonos, barbarie quadam detinet. De ijs plura Aeneas Syluius, atque alij. An autem & origine Slaui Germani fuerint, an'ne, lingua nimis aliena eſt. Cæterùm Iornandes Scriptor, ipſis ortum Germanicum a Gotthis præſtitit.

De Burgundionibus, Francis Occidentalibus, Sueuis, Senonibus ac Galatis, & eorum origine Germanica. Cap. 38.

Burgundiones. Franci. BVrgundiones ante mille annos Germanos fuiſſe, Cornelius ac Plinius uoluerunt. Francos uerò omnes, quos & adhuc uidimus, authores Germanis adiecerunt, ac horum poſteriores Galliam in ditionem redegiſſe aiunt. Ne igitur actum agamus, illa ut per ſe clara relinquamus, eò libentius dū nullus ſententiæ noſtræ ſe oppoſuerit. Galatæ autem ueriſsimi Germani extiterunt, nomen etiam à rege Galato Celtarum ac Sarmatarum, ſub quibus tunc Germania comprehendebatur, ſortiti ſunt. Meminit huius regis Manetho Hiſtoricus, ac Annius Viterbienſis: cuius uerba nihil aliud ſonant, niſi Galatas olim in Germanos partim, partim in Gallos diuiſos fuiſſe: concordat Diodorus Siculus libro ſexto. Temporibus autem Tranquinij Priſci, Clitoueus Germanorum rex, cum Tectoſages. Volgæ. Bellouefo ac cæteris Gallis Senonibus Italiam bello tentauerunt, ut Liuius libro quinto Decadis primæ dicere uidetur. Ex quibus proceſſerunt Tectoſages ac Volgę, ueriſsimi Germani, qui etiam iuxta Hercynium conſedebant. Hi pulſi ſunt, ut Marlianus ait, & in Galliam ſe tranſtulerunt, & illi extiterunt, quos Manlius Torquatus in Gallogræcia caſtris exuit. hæc Marlianus, in eo ueriſsimus. Liuius enim Sigoueſum fratrem Clitouei Hercynij ſaltus gentes ſubegiſſe ſcribit. Vnde non iniuria, cladem apud Alliam fluuium à Germanis Sueuis Senonibus, qui tum Galli dicebantur, editam, Bebelius profitetur. Dux quoq; Gallorum Brennus Germanus: nam Sueuus erat, Gotfrido Viterbienſe ac Hermanno Chronographo referentibus. Strabo etiam Branſum Brennonem uocatum ait, & hunc non Gallum extitiſſe: unde non temerè ab alijs Germanus Multi Gallorum Germani. dicitur. Senones etiam Sueuos fuiſſe Adon Viennenſis epiſcopus & Frecolphus teſtantur, & nos libro ultimo uberius dicemus. Fuerunt itaque hi Gallorum ueriſsimi Germani, quos Hannibal deuicit, ac Flaminius apud Silium Itali cum ita ſcribentem:

Caſſis erat munita uiro, cui uertice ſurgens
Triplex criſta iubas effudit crine Sueuo.

Suidas Græcus apertè Senones Germanos aſſerit, & hos extitiſſe, quos Val. Coruinus deuicit. Cuius uerba integra, quoniam nobis ad rem faciunt, referenda eſſe duxi: Κελτοὶ οἱ λεγόμενοι γέρμανοι οἱ ἀμφὶ τὸν ῥῆνον ποταμὸν εἰσιν. οἱ κατέθεον τὴν γῆν τῶν ἀλβανῶν, οὓς καὶ σένωνας καλοῦσιν. ὅτι οἱ κελτοὶ κατὰ ῥωμαίων ἐστράτευσαν. ἀνὴρ δέ τις τῶν κελτῶν ἡγεμονικὸς τό τε σῶμα εὐπρεπὴς, καὶ τὸν θυμὸν ἀλκιμώτατος, προελθὼν τῆς οἰκείας πληθύος ἐκ μονομαχίαν προεκαλεῖτο τῶν ἐναντίων τὸν ἄριστον. βαλέριος δέ τις ἡγεμὼν φάλαγγος, ὑφίσταται τὸ ἀγώνισμα, καὶ θείᾳ δέ τινι μοίρᾳ κατὰ γνώμην ἀποβάντος ἔτυχε τοῦ βουλεύματος. ἐπεὶ γὰρ προῆλθε τῆς οἰκείας τάγματος ὁπλισάμενος κόραξ προσιζάνει, τῷ δεξιῷ τοῦ ἀνδρὸς βραχίονι. αὐτοπρόσωπος δὲ τῷ κελτῷ κατὰ τὸν ἀγῶνα φερόμενος, καὶ τοῖς τε ὄνυξιν ἀμύττων τὸ πρόσωπον, καὶ ταῖς πτέρυξιν ἐπικαλύπτων τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀφύλακτον τῷ βαλερίῳ τὸν πολέμιον παραδέδωκεν. ὁμοῦ τήν τε νίκην τῷ ἀνδρὶ, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἐπωνυμίαν χαρισάμενος. κορβῖνος γὰρ δὴ τοὐντεῦθεν ἐπεκλήθη, ὅ τι μαρτυρηθάσης ἀρετῆς ἕνεκα. τὸ δὲ τὰ κατεστηκότα ῥωμαίοις νόμιμα τῆς ὑπατικῆς ἀρχῆς ἐπὶ μειράκιον ὢν τυγχάνει. Quod Latinitati ſic reſtitui: Celtę Germani dicuntur, qui circa Rhenum fluuium habitant. Hi olim incurſauerunt Albanorum regionem, qui Senones dicti ſunt. Celtę aduerſus Romanos olim proceſſerunt, unus autem eorum è ductoribus tam corpore

pore quàm animo præstans, è castris militum suorũ excesit, ac in singulare certamen hostium primatem inuitabat. Vnus igitur Romanorum Valerius nomine, dux Phalangis, eum ipso pugnam decreuit, & rebus uolentibus fatis è sententia cõtingentibus, uoti compos redditus est. Quamprimum enim sociorum castra exierat armatus, coruus dextro brachio uiri adhæsit, & semper faciē Galli per totam pugnam impetijt, nunc unguibus uultum eius incessens, nunc alis lumina Galli obtenebrans: ineuitabile fatum Valerio composuit feliciter, iuxtà & uictoriam eidem retulit Valerio. Vnde Valerius ab istiusmodi rerum successione, cognomen Coruini aucupatus est, & in uirtutis eius testimonium, iure legitimo Consularem dignitatem, licet iuuenis existeret, consecutus est. Hæc ille. Potes & Plutarchum eum Liuio de illo consulere, quorũ nullus eos Gallis adscripsit, uerùm Germanis: præcipuè Plutarchus in libro περὶ τῆς ῥωμαίων τύχης inscripto: ubi sedes Senonum ad Istrum posuit. Hallucinatur igitur quisquis ille fuerit, qui Liuiũ nuper Germanico idiomate donauit, ubi Gallos illos Francos Occidentales fuisse interpretatus est. Suidas id multo liquidius ostendit, qui eos Celtas dicebat. Celtas autem semper Germanos esse indicat, in dictione Κελτοί, in dictione γερμανικός, in dictione Ἀπηλιανός, & in pluribus alijs locis. Alterius generis Galatæ tamen fuerant, quos Plutarchus in uita Aemilij Pauli Bastarnas nominauit, quos & ad Istrum collocauit. Ex cuius uerbis Germanos eos fuisse liquet, & quod honestius est, Bastarnas & Galatas unam gentem dici. Iustinus Historicus lib. 32. Bastarnas à Gotthis uictos scribit. Manifestissimum autem est Galatas à Gotthis olim expugnatos fuisse. Vnde nonnihil Plutarcho ausculto. Ecce quid honestius Athenæus in Dipnosophistarum libro 6. in hæc uerba prorumpens, adduxit: τῶν δὲ γαλατῶν σκορδίσται καλούμενοι: id est, Galatæ qui Scordistæ appellantur. Et ne tu alios à prædictis Galatis illos extitisse putes, sequentia uerba te docebunt: τὸ δ' ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ μὲν λείψανον τῶν μετὰ βρέννου στρατευσαμένων, ἐπὶ τὸ δελφικὸν μαντεῖον. γαλατῶν δέ τις βαθανάτιος ἡγεμὼν αὐτοὺς διῴκισεν, ἐπὶ τοὺς περὶ τὸν ἴστρον τόπους, ἀφ' ἧς καὶ τὴν ὁδὸν δι' ἧς ἐπανῆλθον βαθανάτης ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύουσιν. Quod nobis hunc sensum facit: Hi igitur Galatæ, qui reliquiæ eorum extiterunt, qui cum Brenno duce tunc temporis militauerunt, quando Delphos diripuerunt. Deinde Galatarum dux Bathanatius quispiam sic dictus est, qui eos in regionem quæ circa Istrum est, collegit, sedesq; capere iussit: unde & uiam qua ad Istrum redierant, Bathanatum & hodie uocãt. Hæc Athenæus Plutarcho conueniens. Cæterùm Iustinus ad Hercynium Galatas posuit: nec etiam longo interuallo Bastarnæ & Scordistæ unquam discreti fuerunt, dum, ut Ptolemæus ait, illi Danubium, hi uerò Meridionalem Pannoniæ partem inhabitauerint, ut & Straboni & Appiano placet.

Bastarnæ Galatæ dicti.

Locus Athenæi.

Omnes illos penè fuisse Germanos, quos authores iuxta Mæotidem consedisse innuerunt, ut Cimbros, Dacos. Cap. 19.

Scandia insula priscis authoribus incognita fuit: ex illa insula uenisse Barbaros illos prisci auctores non calluerunt. Vnde quidam antiquorum multos apud Mæotidem scribunt sedes primos tenuisse, uel penes Borysthenem. Ignorato itaque loco uero, Mæotidem nominauerunt, uel alium locum nobilem Septentrionalem. Et ut in re uerum illud fit, Stephanus Byzantius nobis argumento erit, qui Gotthos iuxta Mæotidem consedisse primitùs uoluit, ut Græca uerba eius prius adduximus, ubi eos tot auctoribus è Scandia uenisse diximus. Idem Stephanus Dacos iuxta Borysthenem consedisse ait, quos alij (ut patuit) è Scandia deducunt, ita & Dionysius Græcus author:

Barbaroi è Scandia uenisse.

πολλὰ μάλ' ἑξείης μαιώτιδος ἐς στόμα λίμνης

Γερμανοί, σαρμάται τε, γέται θ', ἅμα Βαστάρνῃσι,
Δακῶν δ' ἄσπετος αἶα, καὶ ἀλκήεντες ἀλανοί.

Deinde equidem multi Mæotidis hostia seruant
Germaniq́, Getæ, Bastarnæ, Sarmatæ, & ingens
Dacorumq́ sinus quoq́ fortia pectora Alani.

Cimmerij unde. Ita & Bulgaros iuxta Mæotim posuit Blondus Forliuiensis, Scythas Herodotus. Haud secus prisci putauerunt Cimmerios illos à Mæotidis undis emersisse, cùm etiam à Scandia insula profecti fuerint: quæ, ut Rhegino Prumiensis, Paulus Diaconus, Hieronymus, & alij sanxerunt, innumeros populos, quos uix Asia, Africa, Europa sustinuerunt, ueluti inundatione quadam irrigauit. Illic enim hæ Mæotides undæ, ac Borysthenes erat ab antiquis celebratus. Ita à regione prope Thylen emersisse Herulos dixit Procopius: ita ab Arctois sedibus uenisse Gotthos Claudianus inquit: ita Strabo ac Herodotus Cimmerios. Nullus igitur eorum quidquam certi attigerat, nisi quòd è Septentrione eos uenisse uiderant. Ad Cimbros redeo, qui (ut Strabo ex Posidonij, Clitarchi ac Ephori sententia loquitur) latrocinando incertis sedibus errabundi, ad paludem Mæotida militiam agitauerunt. Vnde Cimmerius Bosphorus ab ipsis uocatus est, quasi Cimbricus, cùm Græcorum lingua Cimmerios Cimbros uocemus. Hæc Strabo libro 7. Herodotum, ut reor, imitatus, qui Scythas sedes Cimmeriorum relictas occupasse, & ad locum illorum consedisse refert. Quibus uerbis nihil clarius quàm è Scythis non uenisse Cimmerios illos, uerùm potius è Cimmerijs Scythas: & hactenus qui de Cimmeriorum origine quidquam dixerit, uidi neminem, nisi quòd eos apud Mæotim consedisse quondam aliqui scriptores annotauerint. *Cimmerius Bosporus.* Venerunt igitur è Scandia Cimmerij, sicuti alij populi, quorum origo latebat, qui olim à Mæotide palude processisse credebantur. Verba Herodoti sunt ex 4. eius libro: τὴν γὰρ νῦν νέμονται σκύθαι, αὕτη λέγεται, τὸ παλαιὸν εἶναι κιμμερίων. τοῦτο γὰρ κιμμερίους ἐπιόντων σκυθέων, βουλεύσασθαι, ὡς στρατοῦ ἐπιόντος μεγάλου, καὶ νῦν ἔστι μὲν ἐν τῇ σκυθικῇ κιμμέρια τείχεα, ἔστι δὲ πορθμήια κιμμέρια· ἔστι δὲ καὶ χώρη ὄνομα κιμμερίη· ἔστι καὶ βόσπορος κιμμέριος καλεόμενος. φαίνονται δὲ οἱ κιμμέριοι φεύγοντες ἐς ἀσίην τοὺς σκύθας, καὶ τὴν χερσόνησον κτίσαντες ἐν τῇ νῦν σινώπη, ἡ πόλις ἑλλὰς οἴκισται. φανεροὶ δὲ εἰσὶ καὶ οἱ σκύθαι διώξαντες αὐτοὺς, καὶ ἐς ὁ ἐσέβαλον ἐς τὴν μηδικὴν γῆν. καὶ τὰ λοιπά. Quod penè illud sonat: Regionem quam nunc Scythæ incolũt, Cimmeriorũ fuisse constat. Verùm inuadentibus Scythis, dum deliberarent Cimmerij, exercitu magno inuadebantur: regionem igitur eã reliquerunt, quam Scythæ occupauerunt. Extant adhuc in Scythia muri Cimmerij dicti: sunt & illic portoria Cimmeria: fuit & nomen regioni Cimmeria: similiter Bosphorus fuerat Cimmerius. Constat quoq́ in Asiam profugisse Cimmerios, ob metum Scytharum, tunc Chersonnesum condidisse, in Sinopa Græca urbe olim inhabitata. Apparet & Scythas in persequendis Cimmerijs uia aberrasse: & *Cimbrorum sedes.* quæ sequuntur. Inde Cimbri (adiuncta societate) terram nunc Daniam dictam (Danemarck) reliquerunt, ac sese Romanis obuios in armis obtulerunt: de quorum conflictu libro sexto disserturi sumus. Fuerunt autem penitus à Romanis deleti, ut Strabo uolumine septimo ostẽdit. Olim eos etiam inter Rhenum ac Albim consedisse Strabo ibidem asserit, ac Germanos fuisse. uerba eius sunt: Eà uerò Germanorum regio, quæ ad Aquilonem uergit, ut diximus, ad Oceanum pertinet. Cogniti autem sunt inter Germanos qui ab exitu Rheni ad Albim protenduntur. quorum celeberrimi sunt Cimbri & Sicambri. Tria notatu *Locus Strabonis.* digna è Strabone eliciuntur: Cimbros uidelicet suo tempore extitisse, quos prius penitus à Romanis deletos dixerat, unde sibi ipsi contrariatur: inde Cimbros Germanos esse, & iuxta Albim, non in Dania (ut dicebantur) consedisse.

An Sarmatæ & quæ Sarmatarum gentes Germaniæ ascribantur. Cap. 40.

SVpereſt memoriæ noſtræ adhuc Germania magna, quam prius Sarmatiæ portionem, Germanis uicinam, nominauimus. Aeneas ſcribit, multa in Sarmatia in nomen Grammaticum abijſſe, & Sarmatas Europæ populos à Germanis originem referre uult. Hæc terra uaſtiſsima omnium eſt, multos alios populos ſua appellatione attingit: ad Septentrionem Peucinos, ab oriēte Moſchos, ab occidente Liuoniā ac Pruſsiam cōtinet. Reges eorum à Conſtantinopolitanis ortum habent. Lector tamen curioſus Franciſcum Biſium Bergomenſem legat, qui illic aliquandiu degens, opuſculum quoddam edidit in publicum. Nec Sabellicus uolumine tertio, Ennea. 10. Ruſsiam præterijt. Hos itaq; lector curioſus requirat. Scripſit & noſtro æuo Cracouienſis quidam ambas Sarmatias, quas & adamuſsim explicauit. Ne igitur nos illius ſcripta ſurrepſiſſe exiſtimes, breuibus libuit rem ſic abſoluiſſe. *An ſint Sarmatæ Germani.*

An Liuonia, Lituania, Pruſsia, Polonia, Bohemia, & Scythia, in numero Germanicarum nationum ſint? Cap. 41.

PRuſsiam ueteres Sarmatiæ aſcripſerunt: hanc Cornelij tamen Taciti tempeſtate, in Germaniam abijſſe eius teſtimonio uidemus. Hos lingua, moribus & cultu ueros Germanos referre, Aeneas ac Celtes probant. Nec aliud de Liuonis iudicium erit, quos Leuones Germanos Cornelius nominauit, licet ultima Chriſtianorum, ac remotiſsima regio ſit. Adde quòd Teutonici fratres, eam prouinciam ui ac armis à manu infidelium uendicauerunt, armiſq; occupauerunt. Et dum id cœlo apertius ſit, nephas fore exiſtimaui, rei per ſe notæ aliquid claritatis conferre. *Pruteni an Germani.* Cæterùm de Polonia ac Bohemia nobis res erit grauior. Illic enim Germanica lingua deſijt, ac Slauica barbarics obtinuit. Diximus (ubi Alanorum mentionem fecimus ac Slauorum) multis fuiſſe perſuaſiſsimū, nil niſi Germanicum tam in Bohemia quàm Polonia ſonuiſſe, dum hæ Alanorum iugo ac iure premebantur. Poſtquam uerò Slauorum irruptionibus patuêre regiones illæ, unà cum Barbara gente Barbaram traxerunt linguam. Inualuit itaq; Barbaries illa, quæ & peregrino ſermone colonias utriuſq; regionis paſsim occupauit. Sunt igitur (ſi primum regionis illius exordium uidemus) omnibus numeris Germani tam Bohemi quàm Poloni. Cracouiam quoq; Torodunum Ptolemæus dixit, ac Germanis immiſcuit, quæ tamen inter Poloniæ urbes ſibi deſumpſit maximum. Adde Polonos Germanis, dum hi in nullo à nobis differre niſi lingua uideantur. *Bohemi an Germani.* Ligurinus autem inferre uidetur diuerſitatem illis gentibus, ob Oderam fluuium. Verba eius ſunt: Odera Germanos qui ſeparat atq; Polonos. Nugatur & in eo dicto, non triuialiter Ligurinus: Odera enim Germanicam linguam in ripis utriuſq;, locis multis percipit. Sleſi quoq; noſtro idiomate præditi ſunt Danubium uſq;, ut Aeneas teſtatur, licet ultra Polonica lingua inueterauerit. Celtes Viſtulam Germaniæ terminum conſtituit, cuius opinioni ſi acquieſcendum eſt (ut æquum eſſet) non auſers, quin Germaniæ multam Poloniæ partem remittes. Nec nobis uſq; adeò pro recuperanda Polonia luctatio ſubeunda eſt. Noſtro iure fecimus, atq; opus noſtrum expleuimus, dum tamen Poloniam Germanicæ origini condonauimus, nobis quoq; ſaltem partem eius aſcire libuit. *Locus Ligurini.* Cæterùm pro addenda Germaniæ Bohemia, unius hominis Aeneæ Syluij ſufficeret auctoritas, cui placuit, ſine omni cunctatione in Germanorum numerum referre Bohemos, multis indu- *Cur Bohemi Germani.*

ctus rationibus: tum, quia Bohemia non (nisi Germanis) circumdetur: deinceps, quia illic nulli nisi Germanicè concionari concessum sit: postremò, dum Archiepiscopatum eius Pragensem inter Germaniæ pótificatus recenseat. Adde, quòd Casurgim, nos Prag, Ptolemæus libro tertio, capite decimo, in classem Germanicam connumerat. Nec ferenda igitur dubitatio est illa Zachariæ Lilio, cui ambiguum fuerat, an Mysis, an Germanis, Bohemos assereret: cùm semota tantùm ab eis lingua, nihil sit, quod non suboleat Germanicum. Accedit huc, quòd ex Bohemorum summo inter Electores Imperij loco functus est, dum tamen nullus in Electorum ludum unquam ab Imperij translationis tempore, nisi Germanus, receptus ac consecratus sit. Multas alias coniecturas, ob rei claritatem, omittemus. Lituanis uerò Germano nomini intercidendum esse quidam putant, ob linguæ summam illorum cum Germanis, Bohemis, quàm Polonis discrepantiam. Potius enim sermone eorum Vngaris accedere uolũt, quamuis & hi multum ipsorum repugnauerint idiomati: ideo dixerunt tantùm habitu Lituanos Vngaris pares esse, iaculorum uerò usu Rhoxolanis, & nullam uel exiguam cum Germanis necessitatem uicinitatemq; tenere. Sed quia Liuoniam, ac ulteriora Germaniæ constat esse addicta, successori nostro (ut à labore meo saltem aliquid remaneat) hæc interpretanda destinauimus. Et tandem de illis, quos Germanico nomini consecratos esse uoluimus, Scythas etiam Septentrionales, iuxta multorum sententiam à Germanis ortos, nobis uendicare poteris: & maximè, dum Scythas Gotthorum partem Trebellius Pollio asseruerit.

De fœcunditate Germaniæ. Cap. 42.

Germaniæ fœcũditas, ac multitudo gentium eius.

DVm tot Germaniæ populos esse constiterit, non immeritò eam omnium terrarum fœcundissimam fuisse Classici scriptores prodiderũt, ut terram, ex qua tot Gotthorum, Longobardorum, Hunnorum, Slauorum, Vandalorum, Herulorum ac Gepidarum millia sunt producta. Ostendit hoc Claudianus contra Ruffinum: Gente hac non Scythicas diffusior ulla triones Incoluit: & quorum turbæ spacium uix præbuit orbis. Idem Claudianus terra mariq; ac penè totum orbem uno tempore affecisse Gotthos scribit. Beda, Paulus Diaconus, Rhegino Prunienſ. Germaniam populos tot produxisse asseruerunt, quot nec Italia, Europa, Asia, nec Africa facilè sustinuerint. Claudianus, ut uno uerbo fœcunditatem Germaniæ exprimeret, Danubij ripas euomuisse gentes, ac in Romanos effudisse arctos suas aiebat. Conquestus est Sidonius Apollinaris multitudinem Germanorum: ubiq; etiam innumeras gentes dixit Germanos. Nec exili numero Galatas æstimauit Iustinus, qui libr. Hist. 24. tanta fœcunditate ac copia eos præditos fuisse testabatur, ut uniuersam Asiam repleuerint. Nec habuit aliam rationem Gotthorum Barbarorumq; irruptio, nisi quia tanta multitudine nascentium gens illa accreuerat, ut his necessarium fuerit, terra falsa fœcunditati eorum consulere. Est id ratione tam naturali quàm astrologica clarum. Albertus Magnus in libro De terræ qualitatibus, frigus huius causam esse capite tertio ostendit, quòd euaporizare, ut ita loquar, non patitur calorem: uerùm generandi uirtutem calore quodam conglutinat, unde nascendis tot hominibus conducit. Rheginio uerò Prunienſ. causa syderis id fieri arbitrabatur. Quanto (inquit) à sole remotior terra est, ut Septentrionalis plaga, tanto plus generandis hóminibus confert. Nec displicent, quæ Ioannes Escuidon astrologus dist. octaua, adducit. Scriptores igitur ob multitudinem gentium uastam dixerunt Germaniam. Ita enim Dionysius Græcorum doctissimus de his inquit: τὰ μὲν πρὸς βορέα πολυσπερέα φῦλα νέμονται, Δακῶν δ' ἔσχατος ἦν, καὶ ἀλλήγετος ἄλλοι. Qui ad Septentrionem uerò se extendentes populi habitant,

 funt

sunt Dacorum terra innumerabilis, & bellicosi Alani. Plinius etiam ad Traianum, Germaniam (inquit) quàm plurimæ gentes muniunt. Et Cæcilius libro Naturalium secundo, in fine, ferme idem significauit.

De qualitate Germanicæ terræ. Cap. 43.

GErmania uersus Hercynium taxum & pinum producit, obscuris uallibus, speciem inferni habens, ut ait Celtes: uersus meridiem quercus & fagos, & lapidosa est & saxea. Item (ut infit Cornelius Tacitus) humidior est qua Gallias respicit, id est, Occidentem: & uentosior qua Noricos & Pannones, id est, Orientem. Omni etiam constat, inferiorem Germaniam paludibus superiori fœcundiorem. Dracuntius Rhenanos omnibus Germaniæ non solùm partibus, sed toti orbi præstare scripsit, & in placidissima regione degere, licet Arabia, India, Aethiopia, fertiliores sint & pulchriores, tamen illic bestias aut cœli inclementiam adeò intolerabilia esse, ut gentibus illis muneribus à natura datis uti non liceat. Sapientiores etiam homines Australes sunt in Germania, quod Cunradus Celtes sequenti declarat carmine: *Qualitas Germaniæ.* *Sapiĕtia ac calliditas Germ.*

Vicino iam sole nouo, quo sydere læto
Mitior hic populus Germano nascitur orbe,
Explosa ruditate fera, quam Barbarus olim
Syluicola in rigidis seruabat saltibus ortus.

Agathius scriptor Gothorum Francos sapientiores cæteris esse uult: ait enim, ubi de Francis loquitur, Quanquam ut reliquarum nationum nomina barbara eorum sint, tamen honestioribus institutis utuntur. Hæc ille. Alij etiam Germani secundum regionis qualitatem calidi, uel simplices sunt. Apud antiquos uerò simplicissima gens fuit Germanorum, ut Cornelius dicit in Germania sua, Gens nec astuta est hæc nec callida, sed deiecta & nuda omnium mens existit. Idem Cornelius in libris Historiarum, miratur Germanum nomine ciuilem, & tamen astutum. Ciuilis (ait) præter uel ultrà quàm Barbaris solitum est, ingenio solers. Forsitan nobis magis honori simplicitas tunc fuit, ac auris Batauà quàm calliditas Latinorum aut Græcorum, sicuti de Scythis testatur Anacharsis philosophus, in epistola ad Athenienses. Et apud Euripidem Achilles astutum esse ait dulce, & etiam non esse astutum, & addit: ἐγὼ δ' ἐν δόμῳ ἀνδρὸς ἐυσεβεστάτου τραφεὶς χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν. id est, Ego educatus in domo integerrimi uiri Chironis, simplicibus uti consueui moribus.

De frigoribus Germaniæ & impatientia caliditatis Germanorum. Cap. 44.

FRigiditatem Germaniæ Claudianus in Stillicone his uerbis innuit, de alpibus Rhæticis loquens: Multi ceu Gorgone uisa Obriguêre gelu, multos hausère profundæ Vasta moles niues. Vnde & Germaniæ frigiditatis epitheton ab omnibus abscriptum uideo. Cornelius in Germania, solo cœlóque Germanos frigoribus assuetos dixit: Rheno quoq; & Danubio frigora ascripserunt, Luca. libro secundo, Rheni gelidis quia fugit ab undis: Herodia. libro sexto frigore Rhenum & Danubium obductos dixit hyemis tempore, & equitibus patere campi instar, & adeò rigidos, ut qui hausturi ex illis sint, non tam urnas aut uasa secum, quàm secures & dolabras portare. Mantuanus ad Robertum Seuerinatem ita inquit: Verùm accola Rheni Gens durata gelu, genus insuperabile bello; Et idem ad Maximilianum Imper. de Germaniæ gentibus: *Frigiditas Germaniæ.*

Desueta per alpes Frigora agẽs. Huius rationem habemus periculo astrologico: Germania enim quæ tota ad Septentrionem posita est, & sub ursis uel plaustris frigidissima est, ut ex Ioanne Escuidone liquidò constat. Econtrà impatientes sunt Germani caliditatis, unde apud Plutarchum, Marius Germanos uicit, existentes in regione calida, scilicet Italia, ipsis assuetis frigoribus. Cornelius in Historiarum libris, Suetonium Paulinum inducit dicentem: Germanos fluxis corporibus esse, mutationem solis & terræ non toleraturos. Et idem paulò pòst. Germani, inquit, impatientes, fluminum auidi. Idem Cornelius in libro de Germania, minimeq́ sitim æstumq́ tolerare Germanos dixit. Seneca tamen libro de Ira primo, ad omnem patientiam nihil induratius Germanis scripsit.

Impatientia æstus Germanorum.

Gentium catalogus originem à Germania habentium. *Cap.* 45.

VEnio nunc ad dilatationem seminis Germanici, in quo fœcundissimam terram gignendorum hominum gratia Germaniam ipsam agnoscamus, non solùm numero populorum, cuius mentionem iam fecimus, uerùm & gentium bonam. Nam tantæ gentium multitudines à Germania caput eorum protulerunt, referente Rheginone, ut meritò Germaniæ nomen patria nostra acceperit. Vna tamen insula est, quam uocant Scandiã, cuius in litera S. libro ultimo faciemus mentionem: ex illa tam innumerosa gentium illuuies progressa est, ut Methodius Historicus prodit, ut uniuersam Asiam, Europam & Africã afflixerint, scilicet Vandali, Gepidę, Getæ, Gotthi, Longobardi, Hunni, Heruli, Rugi. Huic astipulatur Abbas Prunien. in Chronicis suis, & Iornandes de rebus Gotthorum libro primo, & Paulus Diaconus. Concordat Hieronymus in supplementis Eusebij, qui Gepidas, Vandalos, Gotthos, Getas, Dacos, è Scandia egressos uult. Similiter Hunnos ex eadem insula processisse testatur Hieronymus, Methodius Martyr, Rhegino Prunien. Michael Ricius, Iornandes, Agathius, & alij. Gotthorum uerò Agathius & Otto libro quarto meminerunt, Hieronymus & alij. Longobardi item ex Scandia uenerunt ut ex Methodio dixi. Otto concordat, similiter & Ligurinus libro secundo: Hanc olim bello (quam Scandia miserat) hostis. Vide Iordanem in primo. Franci quoq́ dicti Francigenę, à Francis Germanicis deducti sunt, ut probabo lib. 7. Blondi, Vopisci, Sabellici, Peutingeri, Ammonij, Robetti, Aeneæ Syluij. & plurimorum autoritatibus. Hunnibaldus etiam in principio suæ Historiæ idem dicit, Francos & cæteros Gallos penè omnes è Germania uenisse: cui subscribit Ammianus, ubi de Gallorum origine loquitur. Alij ex intimis insulis extractis Rhenanis, crebritate bellorum, & allutione feruidi maris, è sedibus suis, fusis Gallis uenerunt. Hæc Marcellinus lib. 15. Hispaniam à Germanis interceptam Eusebius scribit. Postquam enim Hispania sex reges aluit, post Theodomirum Gotthi & Vandali ipsam cœperũt. Anglos Sueuos dixerunt Methodius & Beda, ergo Germanos: & ab eis originem retulerunt nostri seculi Angliam inhabitantes. Gallorum plurimi à Germanis originem habẽt, primò Belgę, dein Volgæ ac Tectosages, qui (ut Cęsar scribit) iuxta Hercynium sederunt, pulsi in Galliam uenerunt. Hi, ut Liuius ait libro octauo Dec. quartæ, in Asiam uenerunt, & ciuitatis Tectosagi meminit. Strabo ibidem eorum in Phalangia, Cappadocia & Phrygia mansionem fuisse scribit. Germani igitur quot gentium origines? Tentheri quoq́ & Vsipetes pulsi erant à Sueuis, & in Galliam uenerunt. Item Sueui Senones, de quibus Tacitus, Gotfridus, Ptolemæus, Strabo & Plinius, in Galliam sederunt, & Gallogræciam occupauerunt. Ecce quid Augustus? qui quadraginta millia captiuorum è Germania eduxit, ut Methodius

Germina'io Germaniæ.

Populi à Germanis orti.

martyr

martyr ait. Eutropius libro septimo, 400. millia è Germanis deduxisse, & supra Rhenum collocasse asserit. Multi scriptores in Galliam traduxisse referunt Augustum captiuos Sueuos & Sicambros, quod liquet ex Strabone lib. septimo, Floto, Suetonio, Horatio libro tertio Carminũ, oda quinta, & libro quarto, oda secunda: Aurelius etiam Sextus Augustum Rhætos, Vindelicos, Cattos, Dalmatas uicisse, & Sueuos cum illis ac Cattos & Sicambros in Galliam traduxisse refert. Venio ad alias regiones. Germani duce Bellouesо rege Gallorum, & Clitoueo rege proprio, Veronam & Brixiam cœperunt, & aliquas ciuitates condiderunt, ut Liuius scribit. Item Burgundiones à Germanis ortos scribit Blondus Forliuiensis. Raphael Volateranus scribit à Germanis Brixiam & Veronam conditas, Liuij & Polibij authoritatibus: alij tamen à Cenomannis, medium uerò Mantuanus in laude Brixiæ obseruat. *Vrbes à Germanis cõditæ.*

Gallia te genuit, seu te Germania mater:
Nam genus abscondit tenebris adoperta uetustas:
Tu Cenomannorum quondam regina fuisti.

De nomine Germaniæ. *Cap. 46.*

GRauissimo crimine obnoxium meipsum internoscerem, si situm Germaniæ perficerem, nominis Germani uerò rationem præterirem: quod unũ si tollerem, omnia sublata apparerẽt. Germaniam quidã à fœcunditate gignendorum populorum dixerunt. Quibus concordant Ioannes Teutonicus distinc. 34. & Iacobus Vuimphelingus. Prælatæ opinioni etiam subscribit glossa illa Clement. Germania quasi ferens uel gerens immania, glossat. parag. secundo. Multa Abbas Rhegino Prunien. qui ob populositatem sic dictam uult. Similiter Paulus Diaconus libro primo de rebus Gotthorum. Alij quorum fides maior, Germaniæ uocabulum recens uolunt, & tunc additum illis, quos primùm Rhenum transgressos, Gallos repellentes, tunc Tungros, nũc Germanos uocatos: ita nationis nomen non gentis eualuisse paulatim, ut omnes primùm à uictore ob metum, mox & à seipsis inuento nomine Germani uocarentur. Hæc Tacitus ait, & eum secutus est Sabellicus lib. secũdo, Ennei. sexta. Alij Germanos dictos quasi fratres, & Græcè τοὺς ἀδελφοὺς dici, eò quòd fraternam charitatem sibijpsis referant. Cui opinioni Celtes noster asserit: *Germani unde.*

Germanos uocitant Itali, Graij sed ἀδελφοὺς,
Quòd fratrum soleant inter se uiuere more. *Locus Celtis.*

Hunc uersiculum apud Celtem legi, cuius esse nego: primò, quia primam dictionis Itali corripuit: deinceps, quia Germanos dictionem Latinam, Græcè ἀδελφοὺς dici asserit. Ego quidem Ptolemæo, Strabone, Dionysio, ut plurimorum authoritate, Germanos etiam à Græcis dici τοὺς γερμανοὺς uideo. Eustathius quoq; commentator Dionysij, Arrianus, Athenæus, Herodianus Dion, & alij, eadem appellatione eam nominant. Germania & ab Hebræis אשכנז Ascenas dicitur, & Germani אשכנזים Ascenasim, ab Ascenate, de quo mentio in principio Bibl. habetur. Iosephus tamen licet Hebræo quàm Græco stylo historias suas composuerit, semper tamen nostros Germanos nuncupauit. Cæterùm ob Erasmum nostrum, tum ad propositum meum roborandum, carmen in medium proferam, quod γέραρδος ὁ λόγιος, homo profectò non minus Græcus, Hebræus, quàm Latinus, iuxtà & Germanus, de Erasmo ita scripsit:

Ταῦτα δ' ἀριφίλων γερμανῶν κόσμος ἔρασμος
οἷος, λαμπάνων γ' ἐξέλαμψε τοῖς ἐκ λανάκων.

Quod è carmine ad carmen latinè ita facio:

Illa quidem Germanorum decus unus Erasmus,
Belligerum pratis transtulit ex Danais.

Ex quo & Germaniam Græcè dici uolui, & ne ultra limites transiliam, Strabo nomine delusus libro septimo, ipsos Germanos fratres legens, uno uerbo omnia contaminauit, Gallorum fratres dicendo Germanos: cuius capite sequenti mentionem faciam. Cæterùm nunc contra Strabonem orationem collaturus sum.

An Germani sint fratres Gallorum contra Strabonem.
Cap. 47.

VErba Strabonis libro septimo illa sunt: Germani trans Rhenum ad Ortū Gallos paulisper imitantes, abundantia feritatis, proceritate corporum, & colore flauo, in reliquis forma, moribus, uiuendi ritibus, Gallis pares existunt, ut Galli sunt: unde Romani illud nomen iure eis indulserunt, quasi fratres. Hæc Strabo, quem secutus est Perottus supra Martialem in Cornucopijs. Eruditè satis dixissent, nisi ad Gallos id retulissent, qui nec unquam fratres fuerunt cum Germanis. Alludit Philippus Beroaldus, Gallum Germanicus odit: nec penes antiquos gratia similitudinis apud hos constabat. Parua profectò similitudo, formæ minor, morum minima ambobus fuit. Nam ad rei ostentationem quam nunc paro, sola differentia Cæsaris libro sexto, & Marliani sufficeret. In Gallorum singulis domibus factiones sunt, quorum principes qui authoritatem habent, omnia consilia ornant, his plebs paret: Germani uerò, ut Tacitus ait, per seipsos reguntur, ut libro secundo patebit. Fuerunt Galli religiosissimi, Germani sacrificijs abstinuerunt: illi absunt bello, hi uerò Germanorum primi sunt, Cæsare, Tacito autoribus, ut Gallorum animus ad suscipienda bella alacer & promptus est, ita mollis & minimè resistens, ad calamitates perferendas mens eorum est, ait Cæsar libro primo belli Gallici. Florus quoque Gallos in initio pugnæ, plus quàm uiros, in fine plus quàm fœminas dixit: quod & Silius Italicus libro quarto sciuit, ubi de Gallis ita loquitur:

Differētia Gallorum & Germanorum.

— Primumq́ laborem
Qui solitus genti est, cassum uidet arma suorum.
At primum in pugnas equitem uocat: undiq́ nudis
Assiliunt frenis infrænatiq́ manipli.

Gallorum quoq; fluxissimi ingenij natura est, ut Cæsar ait scribēs libro quarto, in capiendis consilijs ipsos mobiles, nouisq; rebus plerunq; studentes, incertis quoq; sermonibus ferentes. Quod & idem Silius Italicus lib. 8. ita declarat:

Quinetiam ingenio fluxi, sed prima feroces
Vaniloquum Celta geris ac mirabile.

Multas Gallorum mores Iustinus lib. 24. Liuius, & Diodorus uolumine 6. libri qui βιβλιοθήκη inscribitur, adducunt: contrarios mores Germanorum sequentibus impingemus libris, & nostro tempore in quo conueniant ambo rogo: Imbelles Galli dicuntur à Cornelio Tacito, libro 13. contrà & Germani, ut libro tertio patebit, bellacissimi.

De alijs Germaniæ nominibus. *Cap.* 48.

Alemannia.

SVnt & alia Germanorum nomina: nominatur enim & Alemannia secundū aliquos à lacu Lemanno, ut Fl. Vopiscus, Boccatius in lib. De lacubus, Marlianus, Sulpicius, Sabellicus Enn. 6. lib. 2. scribunt, & Iacobus Vuimphelingus, similiter Ligurinus illo carmine:

Quà

Quæ sibi uicinas Alemannia suscipit Alpes,
Nomen ab Alpino ducens, ut fama, Lemanno.

Lemannus lacus.

Gotfridus Rhenum putat:

Rhenus ab antiquis describitur esse Lemannus.

Est autem lacus ille Galliæ iuxta montem Iuram, & in Rhodanum fluit, ut Cæsar libro primo ait: & fines Sequanorum ab Heluetijs diuidit, millia passuū decem & nouem, in altitudinem pedum 16. fossamq́; perducit. Lucanus:

Deseruêre cauo tentoria fixa Lemanno. Apollinaris:

Trux Alemannus:

Atq; caui quondam dictos de nomine campos.

Boccatius Transalpinum lacum esse dixit: Marlianus & neoterici lacum esse Luxanem, secundum alios Lusanem, iuxta Rhodanum, secundū alios Lusanensem uel Lusaniensem, Genffersee: tāta nominum uarietas. Albertus Magnus, Anshelmus De imagine mundi, cum Laurentio Valla, & Gotfridus Viterbiensis Nantuansium lacū esse uolunt, ut Nauclerus: quibus & ego accedo. Marlianus lacum esse iuxta Caturiges & Gebennam dixit: unde puto alios à lacu Gebennæ uoluisse dictos Alemannos, quòd ibi incipiant, ut Otto, & forsitan coniectura ductus est: quia Boccatius & alij Gebennam idem dixerunt cum Lemanno, ut in libro De lacubus. In alio tamen libro Gebennam montem dicere uidetur iuxta Auernos. Plinius & Solinus Gebennam dixerunt Galliæ lacum uel flumen. Alemannia quasi aula magna dicitur, ut ait Iason. Alij Almannos, id est, animosos dicunt. Probatissimi uerò ab Manno, cuius meminit Perottus supra Martialem in primo, uel ab Alemāno rege, ut lib. 2. cap. 1. explicabimus. Gualfridus quasi ab alto loco Alemanniam dictam ait: Thalmudistæ autem interpretantur ab aloe Scythico uocabulo, & alue, quod alueum sonat: quod & Annius Viterbiensis lib. quinto Commentariorum probat. Sunt scriptores, qui tantùm Sueuiam Alemanniam dixerunt, cuius rei Argentinensium probata Chronica, non multùm hactenus uisa, testantur, in quibus non in uno loco Alemannos (cæteris exclusis gentibus) tantùm Sueuos dictos reperi. Antoninus quoque concordat, parte prima, titulo primo, tract. 3. para. 2. Bebelius quoq; id Gualfridi & Hieronymi authoritatibus asserit. Ostenderem hæc mille authoritatibus, ut Anshelmi in lib. De imagine mundi, Naucleri, Alberti in lib. De longitudine & latitudine terræ, dist. 3. cap. 2. Gualfridi abbatis ad S. Gallum, uerba sunt: Cùm duo sunt uocabula, Sueuia & Alemannia, unam gentem significantia. Possem & id retegere Gotfridi Rheginonis, & aliorum authoritatibus. Paulus Diaconus, Alemannos & Bauaros & alios Germanos coniunxit, ex quo tantùm Sueuos fuisse possumus intelligere. Est & Teutoniæ nomen Germania sibi aucupata à Tuiscone deo, ut ait Peutinger, de qua re amplissimè dicemus libro secundo, capite primo. Olim Teutones populi Germaniæ tantùm dicebantur, qui loca circa mare Oceanum incolebant, non longè à Codano. Hi à Sueuis pulsi, sese ad Cimbros & Tigurinos contulerunt, ut ait Pomp. Mela libro. 3. & Zacharias Lilius. Sulpicius iuxta Lucanū Galliæ populos Teutonas asserit, quod falsum esse quis non æstimat? Marlianus Transdanubianos populos dixit. Concordat Plinius, qui lib. quarto Natu. histo, cap. 14. genera Germaniæ nationis enumerans, unum genus Ingæuones dictos uoluit, quorū populos Cimbros & Teutonas. Prænarrator Ptolemæi hos olim longè ultra Rhenum posuit. Concordat Strabo. Iā uerò omnes Germani uno nomine Teutones dicti sunt. Hieronymus dist. 12. epist. 31. ad Geronriam consentit: Teutonas ex ultimis finibus Oceani & Germaniæ profectos Romam dixit: ex quo gos habemus olim iuxta Daniā (nunc Danemarck) habitasse. Interpretatur autem

Teutonia.

Locus Sulpicij.

tem

tem Teutonia à Teu, quod laudem significat, Teudas laudatorem, Taan & Tanam pallentem, ut probat Hieronymus. Cui Thalmudistæ subscribunt, & Annius Viterbiensis supra Berosum: Græcè τεύτονες nuncupantur.

De quibusdam attributis & mensibus à Germanis dictis. Cap. 49.

Germanicianus. SVnt quædam nomina à Germanis deriuata, ut Germanicianus, qui dicitur Romanus, uel alius natione alia natus, tamen in Germania degens. Suetonius in Vespasiano: Qui Ottonem, aut Germaniciano qui Vitellium fecisset. Sic etiam à Capitolino Illyriciani, & apud Aelium Spartianum, Vrbanitiani dicuntur, degētes in Illyrico aut urbe. Illyriciani exercitus Pomponius Letus meminit, Trebellius Pollio in Mario Septimo. Sic quoque Illyricianos exercitus regem quoque in conspectu Galieni, &c. Et idem in Claudio, Claudium Illyricianæ gentis uirum tribunū Marciæ Quintæ legioni fortisimæ dedimus. Fl. Vopiscus in Aureliano: Omnes exercitus, Thraces, omnesque Illyricianos, totūque limitem in potestatem tuam constituo. Idem ibidem Gallicanum exercitum in Gallijs commorantem appellauit. Germanicus autem mensis, September appellatus est, quem ita Domitianus uocauit: quia ipse Germanicus dictus est, & in eo mense Imperium suscepit, ut aiunt Eusebius & Eutropius, & multi scriptores. Plutarchus in Numa Pompilio, postquam de alijs mensibus differuit, Septembrem aliter ab alijs Imperatoribus dictum ait. Alludit ad Domitianū: sic & Martialis, qui Septembrem Domitianos Autumnos dixit. Idem Calendas Germanas, Septembres uocat. Macrobius Satur. 1. September mensis, inquit, principalem sui nominis retinet appellationem, quem Germanicum dixerat, &c. Statius libro quarto Syluarum:

Germanicus mensis.

Læta bis arctois accendit purpura fastis,
Cæsaris insignem aperit Germanicus annum,
Clarius ipse nitens: nam omnis honorem
Annus habet, cupiuntque decem tua nomina menses.

Nec tamen nobilisimæ terræ illi Septentrionali, Germaniæ nomen impositum est. Sunt & alia loca appellatione Germaniæ dicta. Est enim & Hispaniæ locus Germania nuncupatus, cuius accolæ Oretani siue Germani dicebantur, authore Plinio Natur. histor. lib. tertio, capite tertio. Aiunt & Indiæ locum sic dictum. Quædam etiam Persarum genera Germanica dicta sunt. Ostendit hoc Herodotus author Græcus libro septimo. Persæ, inquit, alij Panchelei, alij Derusei, alij Germani. Qui autem hi fuerint, Xenophon Græcus exactè prosequitur. Est & animal quoddam Germanicus dictus, cuius meminit Plutarc. inquiens: καὶ πῶς ἄλογα ζῶα καὶ τὰς γαλᾶς καὶ κανθαρίδας ἴνωσι μισοῦσι, καὶ φρύνας, καὶ ὄφεις. γερμανικὸς γὰρ ἀλεκτρυόνος οὔτι φωνὴν, οὔτι ὄψιν, ὑπομένει. id est, Irrationalia animalia ut feles oderunt Cantharides, & rubetas, & serpētes: nec Germanicus tam Galli uocem quàm faciem potest sustinere. Loquitur autē de animalibus Gallis & Germanicis, & non de nationibus.

Germanicus animal.

De aëre Germaniæ, & quòd Germani diuturniores cæteris sint: & partus mulierum esse grauiores apud nostros.

Cap. 50.

Aer Germanicus. AEr Germaniæ salubenimus esse à Dracontio perhibetur. Est enim cæteris regionibus crasior, maximè in Alpinis locis, & quà Orientē spectat, seu Septentrionē. Aristoteles in locis Septentrionalibus maiorē frigiditatem

quàm

quàm in orientalibus reperiri, in problematibus asserit: unde fieri, ut in calidis locis serpentes, scorpiones, ac uirulenta animalia nascantur, secus in locis frigidis, ubi temperatum aërem crassari. Vnde fit, quòd illic crassior aer est, qui multum ingenijs optimis confert, dicente Iuuenale Satyra decima, secundum Heracliti ac Democriti sententiam:

— Cuius prudentia monstrat
Summos posse uiros, & magna exempla daturos,
Veruecum in patria, crassoq; sub aere nasci.

Albertus Magnus in lib. de Natura loci capite tertio, Gotthos, Germanos & Gethas, ob id uiuaciores ostēdit. Nati, inquit, in septimo climate, propter complexionale frigus, corpora habent humida, quia locus eorum frigidior est, & frigus est constringens, & uapor in loco digestionis euaporare non ualens, reflectitur ad stomachum: & ita fit, ut corpora eorum sint spissa, & uentres eorum calidi, & bona in eis digestio, & corpora solida: stricta quoq; membra partus mulierum, ob id quoque maiori dolore pariunt. Hæc Albertus. Et tantum de primo uolumine, quod Germanię qualitatibus ac populis cōsecratū fuerat.

Germani longeui.

CAPITA SECVNDI LIBRI.

De antiquitate germanorum. 1
De antiquitate eorundem post bellum Troiæ. 2
De habitu & nouitate germaniæ. 3
De cultu diuino ueterum Germanorum. 4
De auspicijs, sortibus & uaticinio. 5
De sacrificijs germanorum. 6
De iuramento germanorū, & quid episcythisæ. 7
Quomodo germani bestijs dijs litauerint. 8
De priscorum usu in sacrificijs. 9
De germanorum Christianitate. 10
Quod germani dicantur Christianissimi. 11
Quo tempore germani Christianæ religionis sacramentum assumpserint. 12
De humanitate & xenia german. 13
De latrocinio ueterum germanorū. 14
De amicitia germanorum. 15
De fide germanorum ueterum. 16
De uictu germanorum. 17
Quòd ebrietas non tantum Germanis adscribitur. 18
Mos comedentium ueterum germanorum. 19
De uasis fictilibus ueterum germanorum. 20
De iure & pœnarum afflictione Ger. 21
De uen uune ueterum Germ. 22
De studio natandi ueterum germ. 23
De alijs exercitijs uet. germanorum. 24
De nomismate uet. germanorum. 25
De agricultura ueterū germanorū. 26
De aleæ ludo ueterum germanorū. 27
De matrimonio ueterū germanorū. 28
De castitate ueterum germanorum. 29
Vnde lingua germanica uenerit. 30
De perfectione linguæ germanicæ. 31
De nominibus germanicis proprijs. 32
An germani fuerint barbari. 33
Germanos barbaros non esse. 34
De antiquis illustribus germanis. 35
Defensio autoris in præconia ger. 36
Comparatio inter D. Erasmum ac Ioannem Capnionem germanos. 37
De præstantia Erasmi, & eius operibus. 38

De eru-

De eruditione Capnionis, & eiusdem fortuna, & aduersarijs. 39
De Cardinale Gurcensi, Bilibaldo Pirkaimero, ac Beato Rhenano. 40
De Geor. Simler. Gerhardo Listrio, Nicolao Gerbellio, ac Phil. Melanc. 41
De Theologis germanorum. 42
De politioribus literis. 43
De poetis ac historicis Germ. 44
Germanos inter græcos uersatos. 45
De literatura germanorum. 46
De arte impressoria. 47
De inuentione philosophiæ à germanis. 48
De quibusdam structuris & uestigijs germanorum ueterum. 49
De curru, plaustris, & uectione ueterũ germanorum. 50
De uestibus germanorum. 51
De usura & diuitijs ueterum germanorum. 52
De donorum cupiditate ueterum germanorum & philochrematia. 53
De ætatis dimensione, funeribus, ac nominum impositionibus. 54
De calore, crinibus, oculis, et tonsura ueterum germanorum. 55
De alijs membris germanorum, herba crinium glasca, & spumis ac saponibus ueterum germanorum. 56
Ac ultimum. De alijs ornatibus germanorum. 57

LIBER SECVNDVS EXEGESEOS GERMANIAE.

Ἀπροφολισμὸς ad Lectorem.

Libro primo, candide Lector, paucis Germaniæ situm metitus sum, latissimam quoque rem angustis finibus terminaui, nec suis quidem pellibus texi, tam parua, ut cum Plinio loquar, latissimæ Germaniæ ratio constat. Eò enim Germanorum res redacta est, quòd nulla totius orbis ciuitas, urbs, prouincia, imperium, adeò remotum fuerit, ut non certum, imò quàm certissimum patriæ nostræ cœperit experimentum. Et ut ad rem redeam, queadmodum primo uolumine Germaniam aggressus sum, ita nũc Germanos in medium proferam, & primò laudi Germanorum uicem relaturus sum. Germanorum ingenia adiunctis moribus eorum, & quæ antiquitus de illis consecrata sunt, pro captu indicabo.

De antiquitate Germanorum principum & Germaniæ, & quòd Germani indigenæ sint. Cap. 1.

Germani indigenæ.

GERMANI indigenæ apud antiquos credebantur, quod Cunradus Celt. illo carmine indicauit, secutus Sypontinum Martialis enarratorem:

Gens inuicta manet toto notissima mundo
Indigena, haud alia ducens primordia gente,
Sed cœlo producta suo.

C. Tacitus huiusmodi rationem huius affert, ipsos indigenas æstimans, cùm nec

nec terra olim, uerùm classibus aduehebantur homines, nouas sedes quærentes. Quis uerò præter periculum, Asia, Africa, aut Europa relicta, terram informem, cœlo asperam quæreret? Alij tamen rationem huius negant, & optime. Verùm ut originem Germanorum proferam, Aegyptij primos homines apud se fuisse dicunt, propter soli felicitatem, temperiẽ cœli, & propter Nilum, Diodoro authore. Herodotus Phryges alij Aethiopes, sicut Iustinus libro secundo, Scythas primos tradunt. Verùm posthabitis illis deliramentis, ex authoribus præstantioribus ueritatem integram indagabo. Diluuio facto, hominum generatio tota (Noa iunctis filijs & uxore exceptis) defecerat. Chaldæi igitur à Noa oriuntur, & post diluuium incipientes, omnibus nationibus originem ex Noa persuadent. Berosus ergo Chaldæorum maximus, qui & à Iosepho adeò celebratus est, libro secundo scribit: Noam post Diluuium cum Araxa uxore genuisse Tuisconem Germanorum patrem & Sarmatum: inde ut idem libro 4. ait, ab anno Diluuij cap. 131. Babylonia à Saturno est incepta, & Tuiscon in Europam missus est. Hic uerò Tuiscon, ut idem Berosus libro quarto, anno 25. Saturni, Sarmatas fundauit, & tempore Nini anno quarto regni Saturni, Tuiscon Sarmatas legibus apud Rhenum formabat. Hæc Berosus. Ex quo intelligo, Germanos olim Sarmatas dictos (quia Sarmatas apud Rhenum) & nuper doctißimus unus mihi quærenti sic respondebat, Tuisconem ad Rhenũ consedisse apud coloniam, è regione ubi ad hunc diem uestigium manet, Thutz. Nulla ergo totius Europæ regio Germania antiquior, non Græci, non Asiani, nec Latini, ut etiam Gregorius Genmingensis in epistola ad Iacobum Vuimphelingum testatur. Cor. Tacitus Tuisconis meminit, & terra editum scripsit. Huius inde filius Mannus, de quo Perottus supra Martialem in primo, Sabellicus in loco prædicto, Cornelius in Germania, Berosus libro secundo, & hic primo anno Semiramis, ut Berosus libro quarto ait, apud Germanos & Sarmatas regnauit. Multa de his Peutinger. Post hunc Ingæuon, à quo Ingæuones dicti sunt Germani, ut ait Cornelius Berosus, hũc in numero uiuorũ tempore quinti regis Babyloniorum Zami fuisse scribit, ac de illo Sabellicus, ubi supra. Post hunc Hermion, à quo Hermiones dicti, Sabellico & Cornelio autoribus. Hũc Berosus tempore Aralij Assyriorum regis fuisse scripsit. Post hunc Marsus, qui tempore Balæi regis fuit. Post hunc Gambriuius regnauit, tempore Belachi. Inde Sueuus, à quo Sueui (licet Cornelius Suetij dicat) dicti tẽpore Balæi regis Assyriorum. Post hunc Vandalus, à quo Vandali, qui tempore Altadis regnauit. Dein Teutanes tempore Mamiti, authoribus prædictis. Anno inde 12. Mamalei regnauit apud Tuiscones Hercules Alemannus, qui pro deo habitus est apud Germanos: de quibus libro eodem cap. 4. plura scribemus. Et ubi Berosus finem imposuit, tempore Troiæ paulò ante bellum: tunc enim Alemannus Tuisconibus imperauit. Berosus lib. 4. quatuor Europæ inceptores nominat: Celtiberum apud Celtas, Zitum apud Italos, Tuisconem apud Rhenum, Sarmatiam & Pontum. De illo multa Annius Viterbiensis, Berosi commentator. Germaniam tempore Sueui regis etiam ab Osiride inhabitatam scribit Peutinger. Sunt & alij fide dignißimi, quibus ego multùm assero, qui aliam originẽ & antiquitatem Germaniæ probant. Annales enim Argentinensium, Treuerorũ, Nernetensiũ, & quasi omnes nostræ tempestatis οἱ χρονογράφοι, à cessatione Noe diluuij, missos tradunt filios Noæ in Indiam ac alias regiones: non longè post Cham genuisse Chus dicunt, Chus Nemroth, qui turrim Babyloniæ ædificare cœpit. Hic genuit Assur, à quo Assyria dicta est, & Ninũ Semiramis uirum, ex quibus dicunt Trebetam genitũ: & hanc fulminato Nino Semiramim regnasse tradunt, & filij Trebetæ amore captam, hunc uerò monitu somni effugisse ad Arduennam, atque ad Mosam uenisse, conspicatis ceruis Treuerim eo nomine

Origo Germanorum.

Reges Germanorum.

Treueris origo.

dictam ἀπὸ τοῦ τρέχειν, id est, à ceruo, anno M. C. post innundationem. Alij tamen à suo nomine dixisse dicunt Treuerim: inde Trebotes, Moguntinos, Vangiones condidit, ut scribit Gresmundus. Planum est igitur Germaniam, Italia, Græcia, & tota Europa antiquiorem. Alij Ascenam, alij Iaphet, ut Iosephus, in Europam uenisse ferunt, quibus adstipulatur Otto Frisingensis, qui lib. 1. cap. 8. muros Treueris Babylonico more extructos asserit. Primus aũt Germaniæ rex Gābriuius erat, qui interpretatur primus coronatus, ut ait Annius Viterbiẽsis.

De antiquitate Germaniæ, & eorum regibus post bellum Troianum. Cap. 2.

Reges Germaniæ.

TEmpore uerò ante bellum Troianum Palatuus apud Celtiberos regnãs, Sarmatas & Germanos uicit, & in deditionem accepit, ut scribit Manetho Historiographus: tempore illius Troiam inceptam ferunt. Tempore Pici & penultimo anno Ranisis Nannes imperauit. Post hunc Rhemus regnauit penes Germanos, à quo Rhemi dicti sunt Galli. Post hunc Francus filius Hectoris, anno septimo Laertis, & post euersionem Troiæ: unde ab illo Franci dicti sunt Orientales & Occidentales, ut ait Aeneas Syluius. Quamuis Ritius libro primo, de Regibus Franciæ, nec apud Homerum nec Euripidem Hectoris filium Francum legisse dicatur: tamen Manetho Historiographus hunc adducit: Tempore autem Troiæ Germani cogniti sunt. Murrho è gallinaceo hautstum sumpsisse se existimat, dum Troianorum temporibus Germanos scripsit cognitos, ut de Cimmerijs prodidit. Sed ut altiùs reuocem rem: Franci in bello Troiano fuerunt, & dicti tunc Troiani. Anthenorem inde ducem habuerunt, ut Hunibaldus in primis sex libris testatur, & post ipsum Abbas Spanheimensis. Cimbri fuere dicti, ut in dictione Cimbri habemus, qui hos in bello Troiano dicit fuisse. Cimmeriorum sæpè apud Homerum & alios mentionem fieri, sufficiat sola Strabonis authoritas, Homerum scribentem libro primo, eos nouisse: quia tempore suo cursitauerint usq; ad Bosphorum, & Ioniam. Homeri uerba sunt:

Ἡ δ' ἐς πείραθ' ἵκανε βαθυρρόου ὠκεανοῖο,
Ἔνθα δὲ κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν
Οὔτ' ὁπότ' ἂν στείχῃσι, πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Quæ uerba Valerius Flaccus penè hisce uerbis transtulit lib. 3. Argonaut.

Cimmeriũm domus est superis incognita tellus,
Cæruleo tenebrosa sinu, quo flammea nunquam
Sol iuga sydereas nec mittit Iuppiter auras,
Stant cita frondes, immotaq; sylua, tonanti
Horret uerna iugo, specus umbrarumq; meatus
Subter & oceani per longa silentia noctes.

Post Homerum Cimbrorũ Posidonius, Ephorus, Clitarchus meminerunt: ex quo eorum uetustatem cognoscimus. Nouit & Homerus Mysos, ut Iliados lib. 13. cuius uerba in dictione Mysij allegaui. Idem Iliados 10. ita inquit:

Πρὸς τύμβρης δ' ἔλαχον λυκίοι, μύσοι τ' ἀγέρωχοι,
καὶ φρυγὲς ἱππόδαμοι. id est,
Tymbram sortiti Lycij, Mysijq; superbi,

Atq;

Atq; equites Phrygij.

Placuit & Strabonis uerba assignare quæ Græca sunt: καὶ τὸν κιμμερικὸν Βόσπορον οἶδε, τοὺς κιμμερίους εἰδὼς, οὐ δήπου δὲ μὲν ὄνομα τῶν κιμμερίων εἰδώς. αὐτοὺς δὲ ἀγνοῶν, οἳ κατ' αὐτὸν ἢ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ, μέχρις ἰωνίας ἐπέδραμον, τὴν γῆν ἐκ Βοσπόρου πᾶσαν αἰνίττεται. γοῦν καὶ τὸ κλῖμα τῆς χώρας αὐτῶν ζοφώδες ὄν, καὶ ὥς φησιν: ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέποτ' αὐτοὺς ἥλιος φαέθων ἐπιλάμπεται, ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέτατοι. Quæ uerba Guarinus Veronensis ita transtulit: Et idem Bosphorum Cimmericum agnouit, cum & Cimmerios sciuerit, non utiq;, nomē Cimmeriorum cognitum habens, ipsos ignorauit, qui eius ætate, uel paulò ante illum, totā è Bosphoro ad Ioniam usq; terram discurrerunt. Eorum igitur agros clima insinuans attigit, quæ tenebrosa sciuit: sic Homerus eorum meminit, aere ac nebula eos coopertos ostendens:

Illis sol nunquam Phaethon sua lumina spargit,
Perniciosa super nox semper tenditur istis. Hæc ille.

Herodotus etiam inter antiquissimos Historicos numerandus, Cimmeriorum ac Cimbrorū meminit, cuius uerba Græca infrà allegaturus sum. Gotthorum etiam antiquissimi de Gotthis (ut de uetustissimis) orationem fecerunt: interfuerunt enim hi Troiano bello, Iornande autore ac Hieronymo in Eusebiū. Getarum enim rex Telephus, à Dione Græco perhibetur is, qui Cassandrā ensē sustulit, ac inde ab Achille è uiuorum numero interceptus est. Nonne Hercules ille antiquissimus Germaniæ affuit? Cornelio referente, illic adhuc Gades uestigij sui testimonio sunt. Cunradus Peuringer, præter summam doctrinam, uir integerrimus, Herculem qui Germaniæ interfuisse dicitur, Alemānum deū credidit extitisse. Ego duos Hercules Germaniam calcasse uideo: primum, qui Gades constituit, & huic prior Alemannus, ac ętate maior fuerat: ille enim Osyridis filius, referēte Beroso, hic uerò Teutonis. Reliqua uetustate aliqua prodita, capite sequenti recensebimus, ubi locus accommodatior nobis erit. Nolo tamen & usquequaq; Germanos non indigenas fuisse restari, ac potius Francos semper Germanos, quàm Troianos (reclamante licet totuirorum illustrium auctoritate) asserere, ac alias gentes potius à Germania ortum reuocasse, quàm quòd illa terra omnium antiquissima ac fœcundissima, quæ totum orbem, ut Diluuio, tam sæpe inundauit, aliorū exordio fuerit gauisa. Propius etiam id ueritati accedit Germaniam synceram esse. Pius igitur Lector id quod sibi plus arrideat, foueat: nec ei deerunt confirmandarum utrarumq; partium assertatores ingenij. plures tamen referuntur, qui quasi genuinam sobolem Germanam & incorruptam asserūt. Cornelius ipse, sententiæ illius caput ac fons, nulli tamen opinioni statim calculum adijcere uoluit: nec enim se scripsit refellere, nec argumentis confirmaturum cuiuscunq; partem.

Gotthorum antiquissimi.

Duo Hercules in Germania.

Germani indigenæ.

De nouitate ac habitu Germaniæ nostro seculo. *Cap.* 3.

OMissa demum antiquitate, ad Germaniam euo nostro celebratam, orationem conferam, quæ nihil quod amplitudinis est, cum ueteri ac prisco habitu Germaniæ commune habet: quemadmodum enim illa obscura est, ita hęc quam præsens ætas respicit, illustrissima est, & quam Cornelius Tacitus, si ab inferis resurgeret, nec ueteri nomismate censeret. Nunc enim eam speciosissimam Papa Pius facit, ut terram, cui nulla regio totius orbis enumeratis singulis conferri queat: frugibus enim lætissimam, aruis atque ubere gleba nulli posteriorem. Idem Pius Atheniensibus Lacedæmonijs, Macedoniæ, longissimo dignitatis gradu præstare uoluit Germaniam. Addit Dracontius ille, tot ædificijs præditam fuisse patriam nostram, ut nec alteram regionem. Et esto, quòd

Germania recens.

quòd Florentia uel Venetiæ, ciuitates Germaniæ excedant, quibus nulla sola ciuitas amplitudine respondere potest: cunctis tamen collatis, nulla regio, urbium præstantia, multitudine, ædificijs, Germaniç facilè accesserit. Hæc Aeneas Syluius in epistola ad Martinum Maier profitetur. Id etiam nequaquam prætereundum est, tot ecclesijs, delubris, Germaniam uniuersam passim qua longè lateq́ patet, illustratam conspici, ut nec Gallia, Italia, aut si penè aliarum duarum regionum etiam contigerit coniunctio. Nullus enim rerum diuinarum cultus apud ullos adeò exquisitus est, non tot anathemata, quot Germaniæ exuperant, non sine peculiari Christianitatis Germanorum argumento. Subsequens igitur oratio nostra de cultu diuino Germanorum habebitur. Antequam tamen ad præsentia sæcula descendam, prius antiquorum cæremonias transcurram.

De theosophia, id est, antiquo Deorum cultu ueterum Germanorum. Cap. 4.

GErmaniæ culturam & religionem quis primitus intulerit, ignoratur. Parcius enim his superstitionibus utebantur: abstinuerunt etiam à sacrificijs, ut ait Cæsar libro 6. Teutanem uerò colebant, & humano sanguine uictimas ei obtulerunt: ut Lactantius Institut. diuin. libro primo, cap. 21. ait. quod & Lucanus illo carmine notauit libro primo:

Et quibus immitis placatur sanguine diro
Teutanes.

Peutinger hunc Mercurium esse uult, & optimè: Mercurium enim hoc nomine Galli nominant, quem Aegyptij Theit uocant, ut Cicero lib. tertio de Nat. deorum scripsit. Sulpicius Teutanem mortis Deum interpretatur. Lucanus libro tertio de illis uictimis ita loquitur:

— sed barbara ritu
Summa deûm, structa diris altaribus ara:
Omnisq́ humanis lustrata cruoribus arbos.

Mercurium autē Germanos coluisse, Methodius in Historia, & Paulus Diaconus, Cornelius Tacitus, & alij scripserunt: unde in primo Parthenices diuæ Odiliæ ita loquitur Mercurius:

— tremuit, quòd irriget Ister,
Quòd Sueuus Rhætusq́ tenet, Germania nobis
Subiuga, Pannoniæ nobis cecidêre cateruæ.

Apud Cor. Tacitum in Historia Hermonduri Marti sacrificabant, Catti uerò Mercurio. *Cultus Germaniæ.* Hic Mercurius oracula apud Nouietenses fudit, & totius Alsatiæ incolæ huc aduolauerunt. Diuus deinde Iulius (quassata Gallia) Mercurio arā erexit, quam B. Maternus penitus extirpauit, ut Nouietensiū Annales dicunt. Nostro quoq́ tempore Mercurius in Elegio prędio Alsatiæ uidetur. Etlingenses olim potentiores, cùm Dijs studuerunt, Neptunū colebant, qui nostro tem- *Neptunus apud Etlingenses.* pore adhuc antiquitatis gratia uidebatur, uerùm precibus Imperatoris ablatus est. Alemannum quoq́ uenerabantur Germani, cuius simulacrum in Augia ad nostra sęcula deliruit, iuxta Cōstantiam: ibi non longè à suo nomine uilla Alma uocatur. Herculē quoq́ & Martem cōcessis animalibus placauerūt, ut ait Cor. Tacitus. Cæsar lib. 6. Germanos Solem, Vulcanū & Lunam honorasse scribit. Sueui olim Isidē coluerunt, ut Cornelius ait. Rudigni, Amones, Angli, Varini, Eudoses, Nerthuini, Terram matrem uenerabantur: Naharuali Castorē & Pollucem, Aescij Martē. Hæc Cornelius. Hos Deos à Germanis olim cultos legimus,

mus. Sacerdotes tamen maximè coluerunt Germani: illis enim solum licitum fuit uincire uel uerberare aliquem, ut ait Tacitus. Deos quoq; ad bellum secū sumpserunt, & lucos nemoraq; Deorum nominibus diffinierunt, teste eodem. In pluribus etiam Germaniæ locis ueterem consuetudinem hodie uidemus. Franci olim, tunc Germani, Martem colebant, ut Hunibaldus scribit. Huic religioni Gotthi, Iornande authore, studuerunt. Alludit & Virgilius:

Grandiuumq; patrem Geticis quàm præsidet oris.

Otto Cæsar, ut ait Suetonius, pugionem quo se occidit, Marti dedicandum misit ad Agrippinam. Cæterùm tota Saxonia idolis fuit refertißima, quorum uestigium adhuc in nominibus Saxoniæ ciuitatum reseruatur: de illis paulo pòst sermo largior habebitur.

De auspicijs, sortibus & uaticinio Germanorum ueterum. Cap. 5.

AVruspices, quos Græci τοὺς σπλαγχνοσκόπους nominant, apud Hetruscos omnium primi apparuerunt, ut ait Cicero de Diuinatione lib. 2. Multa apud Q. Curtium & Virgilium in Aeneide paßim consiāt. Inde Germani Romanos secuti, maximè per auguria uaticinati sunt. Cor. Tacitus in Germania author est, qui ex equorum hinnitu ipsos augurari solitos scribit, & ab eorum hinnitu certißimum Germanos cœpisse experimentū. In bello uerò captiuum quoquomodo interceptum, cum electo milite armis committebant. Hæc Cor. Tacitus ait. Plutarch. quoq; tradit in uita Cæsaris, Cæsarem ideo Germanos uicisse: mulieres enim Germanorum noluisse uiros eorum in prælium procedere, nisi noua Luna fulsisset. Tanta fides Germanis auspicij fuerat. Cōsentit & Frontinus libro 1. Stratagematum. Cornelius fœminis hoc fuisse commissum scribit, & se sub Vespasiano nouisse uates præcipuas extitisse fœminas. Cimbricæ mulieres, ut Strabo libro septimo scribit, in bellum assumuntur, diuinarum rerum peritæ. Hæ captiuis strictis occurrebant gladijs, & ex stillatione sanguinis uaticinia fundebant. Hæc Strabo. Cornelius Tacitus libro pen. Historiarum inquit, ueteri more Germanorum qui plerasq; fœminas uatidicas, & (langueſcente superstitione) arbitrātur Deas. Franci etiam, ut Hunibaldus scribit, uxorem Antenoris Cambriam ut Deam coluerunt: fuit enim astutißima. Item Saxones dum contra Sueuos pugnauerunt, qui patriam eorum inhabitauerunt, Sueui consulebant fœminas, quæ prædicebant, licet aliter quàm futurum erat, ut Paulus Diaconus libro quarto rerum Longobardarum scribit. Eidem sententię astipulatur Picus in secundo Hymnorum commentario, allegans omnem Germanorum circa auspicia morem, illis carminibus:

Captiuo & iugulo fundebat carmina uates
Cymbrica, quæ æripedum fremitus seruabat equorum,
Bellax Rhipheo Germania proxima cælo.

Sortes uerò decisis uirgis in surculos iactabantur, temerè & quasi fortuitu, quæ uirgulæ spargebantur mox, si publicè agebatur, sacerdos, si priuatim, pater familiâs, facta mentione ad Deos, sortes interpretabātur. Hæc Cornelius. Hunni uaria auspiciorum genera habuerunt, unde Attilæ uaria augurando præten sa fuerunt, ut Priscus, Sabellicus & Iornandes scribunt. Similiter Franci apud Hunibaldum, Gotthi apud Iornandem, Longobardi apud Paulum Diaconum. Fuit & Veledæ mulieris nomen peculiare apud Cornelium Tacitum, quæ temporibus Augusti uaticinabatur. Meminit illius Statius libro 1. Sylua.

Non uacat arctoas acies, Rhenumq; rebellem,
Captiuæq; preces Veledæ, cui maxima nuper

Augaria Germanorum.

Vaticiniū Germanorum.

Sortes Germanorum.

Gloria.

Celebratur & clara memoria Catta mulier, ita ob regionem natiuam Cattorum appellata, cui Imperator nonnihil credidit, referente Suetonio. Habemus & in Græcis commentarijs quandam mulierem nomine Dryudam Diocletiano imperatori coronam imperij prædixisse, quando aprum occideret. Cæterùm & auguriorũ peritissimi fuerũt Germani: unde Trogus ac Iustinus Hist. li. 24. Galatas in Illyricum translatos fuisse, tantùm ob auguriorum peritiã, refert.

De sacrificijs Germanorum & Scytharum. Cap. 6.

Sacrificiũ Germanorum. Erit nunc nobis sermo de sacrificijs Germanorum & Scytharum, quibus olim summo opere abutebantur, Scythas uidelicet imitati Septentrionales, quos ad lineam Germanorum aliquando reduximus. Scythę enim illi Taurici, id est Septentrionales, Lucillo Tarreo supra Apollonium ac Eustathio Græcis referentibus, humano sanguine hostias Dianæ immolabant: quod apud Lucianum Mnesippus Scythis obijcit in dialogo φιλία inscripto οἷοί γε ἐπεὶ σφᾶς ναυαγίᾳ περιπεσόντας, οἱ τότε Σκύθαι συλλαβόντες, ἀπῆγον, ὡς τῇ Ἀρτέμιδι καταθύσοντες, ἐπιβιβλαοι τοῖς δεσμοφύλαξι, καὶ τῶν φρουρῶν ἐπικρατήσαντες· τὸν δὲ βασιλέα κτείνουσι, καὶ τὴν ἱέρειαν παραλαβόντες. Hospites dum naufragio essent eiecti, & ipsos Scythæ tunc comprehendentes abduxerant, ut Dianæ immolarentur, deligebant eos carcerarijs excubijs prementes: & regem eorum trucidauerunt, sacerdotale officium assumentes. Meminerunt illius Ammianus Marcellinus libro 22. Solinus, Plinius in Naturalibus, Raphael Volaterranus libro septimo. Concordat Ouidius in Tristibus hac oratione:

Sunt circa gentes, quæ prædam sanguine quærunt,
Nec minus infida terra timetur aqua.
Illi quos audis hominum gaudere cruore,
Penè sub eiusdem syderis igne iacent.
Nec procul à nobis locus est, ubi Taurica dira
Cæde pharetratæ spargitur ara Deæ.

Totam hanc elegiam scripsit Ouidius de abominabili sacrificio Getarum, id est, Germanorum, ac Scytharum. Florus libro tertio, & eundem litandi abusum familiarem esse Tauriscis Germanis scribit. Potes huc afferre quæ priùs diximus de Teutane.

De iuramento Germanorum. Cap. 7.

Iuramẽta Germanorum. Iuramentũ autem Germanorum dabatur & accipiebatur nominibus equorum, ut Methodius ait: aut per Druydas, ac fœminas eorum. Lucianus in dialogo qui τόξαρις inscibitur, plura de Scytharum Septentrionalium iuramentis retulit, apud quem ita loquitur Toxaris Scytha: Μᾶλλον δὲ πρότερον ὀμοῦμαί σοι τὸν ἡμέτερον ὅρκον, ἐπεὶ καὶ τοῦτο ἐν ἀρχῇ διωμολογησάμεθα. οὐ μὰ γὰρ τὸν ἄνεμον, καὶ τὸν ἀκινάκην, οὐδὲν πρὸς σὲ ψεῦδος ἐρῶ. Id est, Magis tibi nostrum iuramentum iurabo, dum & id in initio fuerim pollicitus, per Ventum ac Acinacem, nullum mendaciũ dicam. Quis autem fuerit Acinaces, Mnesippus ostendit dicens: καὶ ἄλλους ἂν ἔχοιτε πολλοὺς θεούς, οἷος ὁ ἀκινάκης ἐστί, τὸν ὀϊστόν, ἢ τὴν λόγχην, ἢ κώνειον, καὶ βρόχον, καὶ τὰ τοιαῦτα, ποικίλος γὰρ οὗτος ὁ θεὸς ὁ θάνατος, καὶ ἀπείρους τὰς ἐφ' ἑαυτὸν ἔχει τὰς ἀγούσας ὁδούς. Id est, Profectò multos alios deos estis habituri tales, qualis est Acinaces, puta iaculũ, lanceam, uenenum, funem, & his similia. Quandoquidẽ uarius est ille deus interitus, atq; innumerabiles aperit uias, quibus ad illũ sit aditus. Hæc ille. Quando igitur Septentrionales iurabant per Ventum ac Acinacẽ, intelligebant uitã ac mortem,

mortem, dum Ventum animã quidam dixerint, initiũ uitæ, quam Acinaces, id est, iaculum claudit. Compertũ quoque habeo πρὸς τὸ ἀλιωθηραν, id est, per libertatem Germanorum ueteres iurasse: quemadmodum Gotthi in literis Iustiniano missis. Bellica uerò coniuratio sic contingebat. In byrsam, id est tergum bouis, omnes ascendebant, qui se socios bellorum ostenderẽt: quemadmodum in bello Marcomannico contra Antoninum Germani coniurauerunt: & ita hunc Septentrionalium usum esse, Lucianus in dialogo ὁ φιλία inscripto prodidit.

Quomodo Germani olim animalibus sacrificauerint.

Cap. 8.

PRius humano sanguine in sacrificijs uti cõsueuisse Germanos diximus: fuit tamen & melior usus introductus, lapsu temporum. Gotthi enim impulsore Zamolxe, ab hominum sacrificio deterriti, tauros dijs litauerunt, ut sequenti capite patebit. Consuetudinem Galatarum in sacrificijs refert Athenæus Dipno. lib. δ. θύματα ἢ κατεβάλλεσθαι ταύρων, καὶ συῶν, καὶ προβάτων τε, καὶ λοιπῶν κτηνῶν ἑκάστης ἡμέρας πολλὰ, πίθους τε οἴνου παρασκευάζεσθαι, καὶ πλῆθος ἀλφίτων πεφυραμένων, καὶ οὐ μόνον φυγεῖν. οἱ παραγινόμενοι τῶν γαλατῶν ἐκ τῶν κωμῶν, καὶ τῶν πόλεων ἀπήλαυον. Methodius aliquando equis in bello hostibus extractis, sacra facere Germanos asserit, & ex stillatione eorum auguria capere. *Sacrificiũ taurorum.*

De Germanorum sacerdotibus, & quibus nominibus appellentur. Cap. 9.

NVnc ad sacerdotes Germanorũ descendam: fuerunt autem Druydæ Germanorum magis quàm Gallorum sacerdotes. Claudius Cæsar ob uanam eorum religionem eos expulit: hi in Germaniam consederunt, & Caroli ac Arnoldi temporib. Christianã religionẽ interpretati sunt. Celtes nihil preciosius illis Hercyniam incolere dixit. Hi homines mactabant, & mortem contempserunt, ut Pomponius Mela lib. 3. Cæsar lib. 6. Diodorus lib. 6. Posidonius Græcus, Laertius lib. 1. Plinius lib. 16. capite tertio, Strabo libro quarto, Seneca in ludo Claudij Cęsaris, Marsilius Ficinus in libro de Christiana religione cap. 10. & alij multa de syderibus eos disseruisse referunt. Ammianus Marcellinus lib. 15. in hæc uerba prorumpit. Inter Gallos, inquit, Esuridæ (litera est deprauata, lege Druydæ) ingenij excelsioris ac auctoritatis Pythagoricæ disciplinæ extiterunt, quæstionibus occultarum rerum altarumque erecti sunt, ac despectantes humana, animas dixerunt immortales. Hæc ille. Sunt etiam de ipsis Lucani Historici uerba istiusmodi lib. 1. *Druydæ.* *Locus Ammiani.*

Vos quoque qui fortes animas belloque peremptas,
Laudibus in longum uates dimittitis æuum:
Et uos barbaricos ritus, moremque sinistrum
Sacrorum Druydæ.

Cętera Aristoteles in Magico, ac Socion in Suessionum libro. Gotthorum etiam sacerdotes omnium gentium colendissimi extiterunt, quibus Zamolxis Gotthus præfuit, qui eos in Pythagorica disciplina instruxit, omnibus penè suæ ætatis Græcis præstantior, quem Laertius lib. 1. & Suidas tot laudibus extollunt. Hic etiam Dijs tauros esse piandos censuit: extãt de eius sacrificio duo Gregorij Nazianzeni uersiculi illi: *Gotthorum sacerdotes.*

Καὶ γετικὸς ζάμολξις ὀϊστεύων δι᾽ ὁμίλου,
Πάντα θεῶν ταύροισι κακὰ ξένοισι θυηλά.

Et Geticus Zamolxis iaculatus per cætum,
Omnia deorum taurorumque malum hospitibus sacrificium.

Multa Dion Græcus, Ablauius, Iornãdes, & reliqui ſcriptores de Zamolxi prodiderunt. Poſtquam uerò è uita deceſsit, in Deos abijt, referente Herodoto lib. 4. Hiſtoriarum, cùm inquit, καὶ τὸν ζάμολξιν τοῦτον ἐόντα ἄνθρωπον δουλεῦσαι ἐν σάμῳ id eſt, Et Zamolxim hominem prius exiſtentem in Samo inſula coli dicunt. Habuerunt enim patrio inſtituto Gotthi, ut ſacerdotes eorum in reges conſecrarent, ac mortuis ſacerdotibus diuinos honores largirentur, ut & Strabo uolumine ſeptimo teſtatur. Habuerunt & Zeritam Gotthi atq; Comeſinũ ſacerdotes. Abyrim etiam, quorũ (præter Dionem ac Iornãdem) honeſtiſsimè mentionem faciunt Strabo, Suidas & Chryſippus. Diceneus etiam Gotthorũ rex, omnem ſubditam plebem, ad Pythagoricæ diſciplinæ religionem traduxit: uir iuſtus ac conſtans, omnem Philoſophiam Gotthos docuit, conſcriptam in libro qui Græcè Bellagines inſcribitur. Temporibus Valentis doctiſsimũ quendam Gotthorũ ſacerdotem Sozimenus ac Socrates Hiſtorici allegãt, & Theo-
Slauorum ſacerdotes. doricus epiſcopus. Slaui quoq; licet crudeliſsimi, maximè tamen coluerunt eorum ſacrorum præſides, quos & Sporos appellabãt, ut ait Procopius Græcus. Ita de Gallis dicitur, ſub quibus Germanos comprehendit Diodorus Siculus libro ſexto, quos Bardos uocauit, cuius uocabuli Beroſus ac Lucanus meminerunt. Heruli etiam populi, quamuis Chriſtiani, multa tamen gentilitatis ſeruauerunt in ſacrificijs, ait Procopius.

De Chriſtianitate Germanorum. Cap. 10.

EXacta priſcorum ſuperſtitione Germanorum, uirtus ueræ religionis corã ad memoriam noſtram accedit, in qua tota uirtus conſiſtit. Virtutum uero Chriſtianorum ſumma eſt, Lactantio referente, Dei cultus, cuius hactenus ſtudioſiſsimi fuerũt Germani, adeò etiã, ut ea ſola cęteris pręſtabãt animantib.

Excudent alij ſpirantia mollius æra:
Orabunt alij cauſas, cœliq; meatus
Deſcribent.

Verùm dempto etiam illo quod regnamus imperio, nulla gens totius orbis
Nulla Germanis gens religioſior. Germanis religioſior eſt. Teſtantur primò id tot delubra honeſtiſsima, tot inſignia altaria, quibus nihil in tota Francia, Italia, reſpondet, ſicuti Aeneas Syluius ait. Verùm non authoritate opus eſt, quotidianis id oculis ſubiectũ eſt. Nã quicunq; Galliam ac Italiam uiderunt, nullo pacto Germanis iſtorum delubra conuenire teſtantur. Dracontius ille prætulit eccleſiam Diuę uirginis, Heremiticam dictam, penè (Romanis exceptis) Italiæ uniuerſæ. Quid ante Huſſitanorum inſanias, eccleſiaſticis Bohemorum ornamẽtis ſpecioſius? quid nobilius? referente Aenea Syluio. Tot demum ſacerdotibus tota ſcatet Germania, tantę rerum diuinarũ opes, tot urbibus & prouincijs conſtant Epiſcopatus, quorum quinquaginta numero recitat Aeneas. Nec Galliæ Duces tantis referuntur opibus, quibus tantùm eccleſia nobilitatur Germanica. Nunc de Germanorum religione noſtra erit oratio, quibus etiam pari argumẽto nil innocentius, ut in pluribus locis Campanus ille oſtendit. Primò id de Carolo Magno Germano conſtat, qui tot gentes ad legem Chriſtianam traduxit, tot conſtituit Epiſcopatus. Tot etiam Pipinus Germanus, Henrici, Ottones, Friderici, qui & toties Papam liberauerunt, Eccleſiæ ſuccurrerunt, ut tempore Gregorij 3. Carolus Marcellus, Gotfrido authore. Pipinus Stephanum Papam ab Aiſtulpho, Carolus Magnus Hadrianum à Deſyderio & Herigeſto, Leonem demum à tota Italorum inſania liberauerunt, ut in tractatu de Iuribus regni & imperij Lupoldus ait capite primo. Ita Formoſum Papam Arnulphus ultus eſt, à genere Caroli natus. Otto primus Ioannẽ 12. contra Berengarium defendit, Idem Otto con-

rta Benedictum tyrannum, Leonem Papam abdicatū, ecclesiæ Roman. e præfecerat. Henricus 3. Suiggerum, qui Clemens 2. dictus est, sublimauit, deponendo Gregorium, cuius insolentia Romana ecclesia premebatur, ut 23. dist. in nomine domini, in glo. habetur. Lotharius etiam Saxo à Rogero Siciliæ tyranno, Innocentium 2. protexit. Tantus Germanorum in summū Pontificem honos, tantum suffragium ad res diuinas. Nulli etiam summæ ecclesiæ Rom. tot subiecerunt ciuitates, quot Germani. Pipinus Rauennas, adiunctis quinque ciuitatibus, Papæ donauit: idem Carolus Magnus Hadriano. Inde alij Germani Cæsares Bononiam, Romandiolam Romanæ ecclesiæ contulerunt. Quid Rudolphi Habspurgensis dona in Pōtificatum meminero? Verùm hæc remittamus, cum Lupoldus ille Babenbergensis proprios libros de ista sola uirtute Germanorum reliquerit. Tam piè ergo hi Cæsares Germani operati sunt, dum studio defendendæ ecclesiæ exarserunt, ad quod ex debito & iure obligabantur: ut 23. q. 5. c. principes, & 63. dist. c. Hadrianus. Iuuerunt ergo Papas, opemque ferebant iusticiæ, ut meritò ipsi Christianissimi habeantur. *Vrbes à Germanis papis donatae.*

Quòd Germani meritò dicantur Christianissimi. *Cap.* 11.

OB tam absolutum Germanorum officium in Pontificem Romanum, meritò Germani ὀρθοδοξότατοι Christianissimorum hominum appellationem acceperunt. Ita enim eos Campanus ac Pius Papa nominauerunt. Meruissent planè ex eo solo tanti nominis dignitatem, dum postquam fidei Christianæ cesserunt, nunquam à sano Christi dogmate, ueluti alij gentium, declinauerunt, ut Lupoldo Babenbergio placet. Romanorum autem quidam per Leonem Papam seducebantur, 22. q. 4. c. actione, & de conse. dist. 4. c. prælatum. ubi multa de Leonis perfidia referuntur. Quid Anastasium, Constantinū, Aphros, Græcos, & cæteros adducam? Germani uerò semper pertinaciter fidei nostræ adhæserunt, quorum nulli referuntur, qui pectora eorum à saniori religione habuerint remota, nisi Vandali cum rege eorum Hunnerico, ut Suidas, Gregorius in dialogo, Marsilius Ficinus, & alij asserunt. Ex Visogotthis Hermigildus ob fidei diuersitatē à patre occidebatur, ut 24. q. pri. c. cœpit, & q. pri. c. superueniente, legitur. Meminerunt & Theoderici Ostrogotthorum regis defectionē Canones de consecra. dist. pri. c. Ecclesias: adde his Bohemos. Alios Germanorum haud facilè reperies, qui in peruersam hæresim inciderint. *Germanorum perseuerantia in fide.*

Qua tempestate quælibet Germanorum regio Christianis legibus fuerit imbuta. *Cap.* 12.

PRoximis capitibus ueræ religionis sacramenta Germanorum deteximus: nunc uerò temporis calculus nobis quærendus, qua tempestate uidelicet orthodoxam fidem nostri induerint. Accepit autē patria nostra Christianas leges satis serò: ob eorum enim ferocitatem & bellicam uirtutem gentibus omnibus repugnauerunt: maturè tamen uerbi diuini sacramenta illis exponebantur. Aiunt quidam decimo à Dominicæ passionis anno B. Maternū S. Euchario ac Valerio comitibus, sacras literas Argentinensibus, Treuerensibus, Tungris, ac Coloniens. interpretatū fuisse, ac mortuos quosdam in pago Illesatha ad pristinam uitam reduxisse, quo miraculo ab omni gentilitate ac Deorū cultura Alsates exuisse Maternum referunt: uerùm ob tot Imperatorum perfidiam, Germanos rursus ad ueterem culturam rediisse. Constat hoc periculo Episcoporum tredecim Treuerorum, qui penè omnes in martyrio inuicem sibi successerunt. Nec potuit se Athanasius ille Magnus penes Treuiros moram trahens, *Germania quādo ad fidem cōuersa.*

hens, à Gentilibus defendere. Sunt qui honorem fidei Christianæ Germanorum Gregorio sui nominis quinto deferunt, in cuius uita Platina scriptor in hanc orationem euasit. Huius, inquit, peculiaris laus est, quòd eius opera, Germani ad nostram fidem sunt conuersi, omisso Bonifacio illo, qui proposita ueritatis luce, Germanos in fide instruxisse dicitur. Hæc ille. Nec desunt, qui egregium facinus illud in Bonifacium referant, & Gregorium tertium anno salutis 719, ut sacratissimi Canones undecim quæstion. tertiæ, Antecessor. Gotfridus Viterbiensis, Lupoldus capite secundo. Ego uerò multò ante Bonifacium, Germaniam nostris legibus usam fuisse puto, dum Hieronymi ætate uiderim ueram religionem Germanos sumpsisse, ipso referente Hieronymo in epistolis. Quis crederet, inquit, ut barbara Getarum lingua Hebræam ueritatem quæreret, & nobis dormitantibus & contendentibus, nostra Germania Spiritus sancti eloquia scrutaretur? Hæc ille. Procopius Græcus in libro. De bello Getico, Iustiniani temporibus Germanos in Christianos initiatos fuisse refert, & ideo inter eos ac Gotthos Arriana hæresi percitos, bellum fuisse obortum, dum Germanorum rex filiam suam Christianam Gotthorum regi τῷ ἀρειανίζοντι in matrimonium collocasset. Nescio igitur quid illorū sententiæ debeam, qui Clodoueum primum regem Christianorum penes Francos extitisse referunt, & hunc dum se nostræ fidei deuouisset, Alemannos tunc Gentilium perfidia captos bello superasse. Contraria huic Procopij fertur opinio. Nūc ad singulas Germanorum gentes descendam. Primos omnium Germanorum

Germanorum gentes quando conuersæ.

Gotthos Christianitate functos referunt, & Valentis tempore, ad gratificandū Imperatori, ad hæresim Arrianam euocatos, ut Suidas, Aurelius Victor, Socrates Historicus, & alij prodiderūt. Sueuos aiunt ductu Ludouici primi ab Ansgario Hamburgensi, ad ueri cultus rationem peruenisse: in quorū numero Lupoldus est, cui ego minus ausculto, ob Caroli Magni, Pipini, & eorum integritatem, qui Sueuos subdiderunt: hi enim molestè tulissent eorum perfidiam. Bauari uerò adiuncto eorum duce Teudone, à Ruperto, Episcopo Saltzburgensi, in fide instruebantur. Frisijs temporibus Leonis, & Vuolframi Episcopi cū duce eorum Rabodo, nostra sacramenta iurauerunt. Lupoldus Babenbergensis illos à Carolo armis ad unius Dei cultum compulsos scripsit. Immisit enim Carolus eorum regioni quatuor Episcopos, S. Vilebaldum Bremensem, S. Hildegrinum Halberstadien. S. Lindeium, & Vuilebrordum. Eodem tempore Saxones conuersos fuisse à Carolo mens omnium est, cum duce eorum Vitikindo. Herulos Germanos Iustiniani temporibus in Christianos abiuisse, Procopius libro secundo τῶν γοτθικῶν asserit: & multa tamen gentilitatis eorum fidei miscuisse, nondum penitus expolitos ac synceros extitisse. Titulum conuersæ Pannoniæ, salutis anno 796. Carolo Magno tribuerunt. Bulgaros Nicolai primi tempestate Christi militiam consecutos, Platina in prædicti Pontificis uita asserit. Illis Hadrianus secundus, tres Episcopos destinauit, quorum ductu in fidei nostræ elementis erudirentur: Syluestrem uidelicet subdiaconum, Leopardum, & Dominicum Taruisium. Lupoldus uerò Babenbergius duos Episcopos ad eos deuenisse asseruit, ductu Ludouici primi, cuius sententiæ subscripit Historia Francorum, quæ & anno Incarnationis octingentesimo supra octuagesimum secundum eos baptizatos probat. Normanni inde per Carolum tertiū, rege eorum Rothifredo, fidem nostram susceperunt, Roberto Gaguino referente ac Sabellico: Platina quoque probante idem in uita Ioannis octauo, Bohemos Spirineus Dux secum baptizari fecit, ut Platinæ in uita Stephani 7. placet. Alij ductu Ludouici, 14 Bohemiæ Duces simul pedibus in nostræ fidei doctrinas abijsse dicūt. Papa Pius huius rei euentum nonagentesimo nonagesimo quinto anno uisum asserit, Vngaros autem sub Henrico

primo

primo ab idololatria exceptos, ductu Hadriani 3. Platina testatur in uita Ioannis 18. Alij in S. Henricum id referunt, quod plus placet, qui ob id Stephano regi Vngarorum sororem eius in matrimonium addixerat. Asserunt huic sententiæ robur Otto Frisingensis libro sexto Chron. Lupoldus & Sabellicus, qui tamen S. Henricum primum nominauit. Itali enim Henricum Ottonis parentem à catalogo Imperatorum excluserunt. Platina in uita Dominici, Adelberto Episcopo, à Salutis tempore anno 1002. Vngaros Christianis legibus addictos fuisse indicat. Ab eodem Adelberto tam Poloni quàm Prussi in religione nostra firmati sunt, omnium consensu. Liuoniam Innocentij secundi temporibus Christiana ecclesia subdidit: nec desunt qui Christianissimos illos fratres B. Mariæ Teutonicos, uiribus tam Prussiam quàm Poloniam ad nostram eruditionem imbuisse contendant. Daniam Humoldus, quem alij Haraldum, postquam octingentesimus trigesimussecundus annus agebatur, ueræ religioni restituit. Hi autem à fide postmodum deficientes, ductu Henrici primi Cæsaris, & rege eorum Mulbano, pristinæ fidei puritati restituebantur. Procopius Slauos Iustiniani temporibus barbaros adhuc extitisse profitetur: hi tamen fidei cognitionem partim ab Henrico primo, partim ab Ottone exceperunt: & tantum de illo.

De humanitate & philoxenia ueterum Germanorum. *Cap.* 13.

Humanitas Germ.

CHristianitatis uirtuti humanitatem Germanorum annectere uolui, ut eminentissimum ac præcipuum ueræ religionis indicium. Nec quicquam aliud maius humanitate Christiano militi imputari potest. Fuerunt autem gentium omnium Germani olim φιλοξενότατοι, referente Tacito, cuius uerba sunt: Germani conuictibus, inquit, & hospitijs alia gente effusius indulgebant. ita ut quemcunque mortalium tecto arcére nephas habebatur, pro fortuna quisque apparatis epulis hospitem excepit: cum inde defecêre, qui modò hospites fuerant, monstrator hospitij & comes inuitans erat. Hi igitur proximam domum non inuitati etiam adeunt, nec interfuit quidquam: pari enim humanitate acceperunt notum ignotumque, ac quantum ad ius hospitis, nemo discreuit. Abeunti (si quid poposcerit) concedere moris est, & poscendi inuicem eadem facultas. Gaudent itaque muneribus, nec data imputant, nec acceptis obligantur. Hæc Cornelius, cuius uerba etiam Petrus Crinitus non sine summa admiratione ac laude prosequutus est, libro duodecimo, capite septimo: & Sabellicus in suis Enneadibus. Eiusdem humanitatis gloria Germanos Zacharias Lilius & Pomponius Mela libro secundo extollunt. Cæsar quoque Commentariorum libro sexto, penes Germanos hospitem uiolari nefas esse dixit, uenientes quoque à Germanis iniuria prohiberi, omnibusque etiam domos omnium patére: uictum etiam benignè communicari singulis. Cui igitur nationi totius terræ, tam insignis humanitatis titulus, quantus Germanis arrogatus est, præsertim Alpinis, quibus accolas uiarum expertes, ad miliare deducere mos est. Nulla gens peregrinis tam præsens, nemo pauperibus benignior, egenis dexterior, laborantibus ac prorsus ualetudine quacunque conflictantibus propicior Germanis est. Cæterùm apud alios penè omnis deperijt humanitas, desijt erga proximum amor: imbecillitatis enim propriæ illi inscij, nec uia aberrantem reuocare, ac consulenti opem ostendere dignantur. Gaudent Germanorum plus cæterarum gentium miserijs, offenduntur fortuna nostra, ubi nostris incommodis iniquior fortuna accesserit. Hi à tergo rident, secus Germano persuasum est, qui fragilitatis humanæ non ignarus, metu ac conscientia propriæ

Munera Germanorum.

Externorum inhumanitas

infirmitatis

infirmitatis affectis consulit, ac omnes sibi necessitate coniunctos existimat: unde illi uere homines dici merentur, hi uerò hominum appellatione dispolia ti, in pecora abeuntes, brutalem potius humana uitam simulare agnoscuntur. Maior humanitas pecoribus à Deo proposita est, qui uicinitate & affinitate de uicti, alterno præsidio freti, sibi inuicem opem conferunt, ac insidiatores ultum eunt, incommodo alternatim mouentur. Athenæus in A. Dipnosophistarum uolumine idem prodidit de Gallis, ex Philarchi Græci authoris relatu: & hos Gallos penes Athenæum, nunc in Germanos abijsse clarum est. Veritati igitur pepercit Campanus ille, dum nullum humanitatis uinculum inter Germanos esse hallucinatur.

De latrocinio Germanorum. Cap. 14.

NIl plus Historiæ describendæ accommodatum dedecet, quàm animum ab Historica ueritate ad assentandum, aut πρὸς χάριν, aut odij exercendi licentiam applicare. Cedit enim huic Historiæ maiestas, ac ille non assertoris, uerùm corruptoris Historiarum nomen meretur, dum ob nullum alium usum Historia incepta sit, nisi ut ueritati patrocinetur, illic optimos ductorũ immortalitas, hebetes uerò æterna infamia bonitate Historiæ consequatur. Cornelius omnes ante se Historicos, uel ob metum aut gratiam multa finxisse scribit: *Historiographorum mendacia.* quod uitium nec ipse, Orosio ac Tertulliano referẽtibus, aufugit, nec Orosius, auctore Blondo. Ego uerò qui in ære nunc Germanorum sum, illorumq́ laudi enarrandæ destinatus, ut Historiæ ueritatem integram seruaturus uidear: non tantùm, quæ amplitudinis ac honoris eorum cumulo accedunt, uerùm & quæ uitio ipsis (ut uitam eorum corrigant) uertenda sunt, adiecturus sum. Modò summam Germanis humanitatem concessimus: nunc uerò id quod omnis humanitatis expers, omni societate uacuũ est, latrocinium scilicet illis impingemus, quod Põponius Mela lib. 2. & post eum Zacharias Lilius Germanis adscripserunt. Facile tamen dicta illorum reuincenda essent à tot auctoribus de *Latrocinia Germ.* humanitate genuina Germanorũ scribentibus, nisi nostro sæculo (proh dolor) non minus uerum illud quàm uerissimum esset: latrocinia enim passim in tota Germania nunc eduntur, & laudi nunc debetur, si quis antiquam ciuitatem, aut maximum principem incursionibus ac prædis egerit. Verùm optimus uindex Deus omnium maximus olim modum istis imponet, dum multi principũ quorum conditionis est libera tutari omnia, à tergo rideant, ac perpetrandis tam effrenis ac detestabilibus facinoribus uires sufficiant.

De amicitia Germanorum & Scytharum. Cap. 15.

NVnc ad amicitiam ac popularitatem Germanorum descendam, qua nulla alia gens effusius utebatur, cuius uincula uiolare summũ nefas semper habitum est apud Germanos. Extat de amicitia dialogus pulcherrimus Luciani fabulatoris comptissimi, qui totus de Scytharum Septentrionalium amicitia conscriptus est, quos nos in primo operis nostri libro, Germanos fuisse conuicimus. Sed cur non desideranti uerba Luciani detegamus, ubi publicas statuas illorum memoriæ consecratas refert, qui ueræ amicitiæ sacramenta penes Scythas custodiuerint. & addit: οὐδὲν σκύθαι φιλίας μεῖζον οἴονται εἶναι, οὐδ' ἔστιν ἐφ' ὅτῳ αὖ τις σκύθης μᾶλλον σεμνύναιτο, ἢ ἐπὶ τῷ συμπονῆσαι φίλῳ ἀνδρὶ. καὶ κοινωνῆσαι τῶν δεινῶν. ὥσπερ οὐδὲν ὄνειδος μεῖζον παρ' ἡμῖν τοῦ προδότην φιλίας γεγενῆσθαι δοκεῖν. διὰ τοῦτο τὰ ὀρέστου καὶ πυλάδου τιμῶμεν, ἀρίστους γενομένους τὰ σκυθῶν ἀγαθὰ, καὶ ἐν φιλίᾳ διενέγκοντας ὃ πρῶτον ἡμεῖς ἁπάντων θαυμάζομεν, καὶ τοὔνομα ἐπὶ τούτοις αὐτῶν ἐθέμεθα, κοράκους

κοράκους καλοῦσι. τοῦτο δέ ἐστιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φωνῇ. ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγοι, φίλιοι δαίμονες. Nec quicquam maius amicitia Scythæ esse putant, neq; quicquam plus uenerantur illic, quàm adiutare amicum, atque communicari amico in rebus aduersis. Quemadmodum nullus apud nos plus uituperatur illo, qui amicitiæ desertor esse uidetur. Ob hæc itaq; Orestem ac Pyladem colimus, ut eos, qui optimi fuerint circa Scytharum uirtutes, ac in amicitia celebres: id enim nos maximè laudamus, & amicitia præditis nomē imponimus, ac Coracos uocamus, quod in lingua nostra tantum ualet, ut si quis dixerit amicitiæ præsides. Hactenus Lucianus. Et paulò pòst, Scythas omnibus Græcis πολυπιστοτέρους esse significat. Ὡς πρὸς τοὺς γονέας ὁσιώτεροι, inquit, & pietate erga parentes plus cæteris enitemus. Et si (subiungit) aliquando nobis simultates cum exteris oriuntur, semper tamen à ciuium ac amicorum iniuria absumus. Erat autem omnium Septentrionalium is usus ineundæ amicitiæ: digitos enim abscindebant, ac sanguinem in calicem distillantes, summis gladiorum intinctis, ambo pariter amicitiam percutientes, labris admouentes totum calicem ebiberunt. Hæc ex Luciano. Cæterùm in quo amicitiæ elemento plus cæteris Germani præstiterint, penes autores reperire non potui, nisi quòd Methodius priscis Germanis sacram fuisse amicitiam asserit: nec eam Cęsar libro sexto Commentariorum à nobis exclusit amicitiam.

De fide Germanorum. Cap. 16.

Fide uerò Germani maximè à Gallis differebant: Galli mobiles enim fuerāt, ut Cæsar libro primo & sexto ait. Germani autē interfecto C. Cęsare, uno impetu in Capitolium irruerunt, ad ulciscendum Cæsarem, ut Iosephus libro 19. scribit. Germanos quoq; legatione functos Romæ Pompeius cum reperisset, qui essent interrogans, Germanos dicentibus respondit: Solos ipsos fide & armis omnibus gentibus præstare, Cornelio & Iacobo Carmelitano autoribus: & inde eos ad patres duxit. Cornelius Tacitus gentem non astutam, nec callidam fuisse refert, uerùm secreta pectoris semper aperire, ita detectā & nudam omnium esse mentem. Et idem Cornelius ait, cum apud ipsos de corpore uel libertate agatur, uictum uoluntariā seruitutem æquo animo adire, quam uis iuuenior & robustior sit, qui uictus fuerit, alligari quoq; & uincire se tamen hunc pati, ac ob eam rem, prauam peruicaciam Germanorum fidem uocari ait. Hæc Cornelius, qui prauam pertinaciam uocat Germanorum fidem. At ego Val. Maximi auctoritate animatus, iustam perseuerantiam nominabo. Maximinus Imperator potissimùm se Germanorum fidei subiecit, qui & mortem eius acerrimè ulti sunt, ut placet Herodiano libro octauo. Celtes de Germanis ita inquit: *Fides Germanorum.*

Quiq; fidem sancto & constanti pectore seruant.

Fidem Germanorū maximè nostra secula retexerunt in bellis, ut sicuti prouerbium in deteriorem partem fidei Græcis imputamus, ita in meliorem Germanis. Nam apud Cæsarem libro quinto Belli ciuilis, Labienus cum Cæsare conflixit, & re infecta effugit: Germani uerò & Galli soli fortiter bellantes, & circumuenti, restiterunt usque ad necem. Hæc Cæsar in loco prædicto scribit: ita fidem seruandam putabant Germani. Fidem Germanorum Volaterranus libro quinto innuit, detestans proditionem quorundam, si uerum est. Nuper, ait, inclytum fidei nomen Germanorum, Heluetij infamauerūt, prodito Ludouico Sfortia Mediolanensium duce. Mamertinus ad Constantinum etiam adulando ita loquitur: Ruperat fidem gens leuis & lubrica Barbarorum, robore & audacia. Verùm loquitur ut panegyricis mos est: quis autem mos ille sit, Aelius Spartianus in Pescennio scribit. Eodem more utitur Ammianus Mar-

cellinus libro decimooctauo. Vt sunt, inquit, fluxiores ingenio Barbari: & libro uigesimosecundo, Gotthos fallaces & perfidos hostes dixit. Fidem tamen in Imperatores Germanorum ueterum copiosius alij allegant, ut Egesippus libro quarto, ubi de Domitiano loquitur, quem Germani ulti sunt, dum in eius ære fuerant. Erat prouerbium apud Martialem,

Das Cattis Dacicq; fidem.

Verùm ut adulator corruptissimus omnium loquitur Martialis, cui si quis fidem dederit, non hominibus simplicibus, ut Dacis, uerùm perditissimo assentatori præstat. Vtinã Cattis, Dacis, ac omnibus Germanis in tanto precio perfecta fides esset, ut spurcissimo poetæ Martiali fidem non darent.

De uictu Germanorum, & usu Scytharum, & de uerbo Episcythisæ. Cap. 17.

Cibus Germanorum. Victus Germanorum, ut Tacitus ait, comis est, lautè autem cibum capiunt, separatæ singulis sedes, & sua cuiq; mensa est: & sæpè ad conuiuia armati procedunt. Hæc Cornelius. Cibus autem eorum cruda caro fuit, teste Zacharia Lilio, & Pompon. Mela libro tertio. Cæsar uerò libro sexto, lacte, carne, caseo uesci Germanos ait. Strabo libro septimo, tenuitatem quoq; ciborũ Germanorum probat, multos indigentia laborare ait. Cornelius Tacitus cibos simplices esse, agrestia poma, concretum lac, sine apparatu, sine blandimentis, ad expellendam famem. Et in alio loco Cornelius patientissimos famis dixit Germanos. Cornelij riualis in hoc est Sabellicus lib. 2. Enne. 6. Falsò ergo τοῦ λύχνου ϗ λικνοῦ luxuriosiores Germsnos colophonia contumelia externorum inuidia affecit. Appianus Alexandrinus in Celtico scribit, Germanos in necessitate pabulis ciborum loco uti. Cauchi quoq; Germani lacte carneq; carentes, solum terræ fructibus uescuntur, ut Plinius libro 6, cap. 2. scribit. Gotthorum quoq; ciborum tenuitatem Horatius libro tertio Carminum, oda 24. innuit:

Immetata quibus iugera liberas
Fruges & Cererem ferunt.
Nec cultura placet longior annua.

Est tamen Germaniæ terra satis læta arboribus, uitibus satis superq; consita, ut lib. 8 explicabimus. Cornelius diem noctemq; potum continuare, Germanorum nulli probrum dixit, etiam inter uinolentos rixas, nec rarò conuicia sequi, sæpius cædes & uulnera. Idem quoq; Tacitus de reconciliandis inuicem inimicitijs, uel iungendis affinitatibus, siue asciscendis principatibus, de pace denique & bello plerosq; in conuiuijs consultare scripsit. Appianus Alexandrinus Belli ciuilis libro primo scribit, Germanos in bello Cæsaris, uino refertos fuisse, eiusq; uerba illa sunt: Inter hos Germani potissimũ ridiculo fuisse dicuntur, cum à uino uexarentur adeò, ut adueniente celerius Pompeio, facilè deleri potuissent. Hæc ille. Item Germani quanquam (contra Appianum) potui fuerint deditissimi, tamen uino abstinebant: quia eneruare uires uinum putabant: Cæsare authore. Alludit & Beroaldus in ebrio, Germanos uinum non gustasse. Si ergo Appiani dicta ueritati congrua fuissent, Cæsar Germanos non illustrasset in eo, qui tamen illo tempore eorum Imperator erat. Cornelius Tacitus potum Germanorum humorem ex hordeo aut frumento in quandam uini similitudinem coctum scribit: & addit, ripæ proximos uinum mercari. Nostro uerò seculo, quia Bacchum natura & bonitate terræ nascentem habent, uinum quoque non bibunt, imò ingurgitant. Fuerunt olim Germani, quorum potus tantùm hymbrorum aqua reficiebat, ut Cauchi, de quibus Plinius libro

Consultatio Germ. in potu.

Germani uino abstinebant.

bro decimosexto Nat. hist. capite secundo. Hunni olim, ut Rhegino ait, crudis carnibus uescebantur, & hominum corporibus, ut multa Iornandes. Cornelius Tacitus libro decimonono ait, Germanos sese longis epulis & uino sopitos, clausis foribus cremasse. Hæc ille Cornelius, qui prius apud Germanos uinum rarum, & insueros uini dixit Germanos. Hieronymus contra Iouinianum libro secundo, epist. tertia, Septentrionales populos, inquit, si ad esum asinorum camelorumque compellas, simile putabunt, eorum uesci carnibus. Nomades, Troglodytæ, Scythæ ac Hunnorum noua feritas, semicrudis uescuntur carnibus. Sarmatæ, Quadi, Vandali, & innumerabiles gentes aliæ, uulpium carnibus uescuntur. Hæc ille. Nescio planè quæ portenta uetustas commentara est de Septentrionalium uictu. Fuerunt qui hos humana carne uesci consuetos dixerint: nec unquam peius audiuisse putes ullos mortalium, quòd illos Septentrionales in tantum priscorum affecit authoritas. Claudianus Hunnorum morem scripsit, pulchrum esse, secare parentes, & eorum uiscera in mensam pararet: ni fallor de Herulis idem Procopius scribit, sed iniuria afficiuntur. Videatur de Getis Strabo libro septimo, ex Menandri Græci sententia. uideatur Horatius in Odis de Scythis, si Germanis Scythas illos adducendos existimas. Hæc Athenæi Græcorum doctissimi uerba ex Δ. uolumine Dipnosophistarum erogata sunt, cum inquit: Γερμανοὶ δὲ ὥς ἱστορεῖ Ποσειδώνιος ἐν τῇ τριακοστῇ, ἄριστον προσφέρονται κρέα ὀπτημένα, καὶ ἐπιπίνουσι γάλα, καὶ τὸν οἶνον ἄκρατον. Id est, Germania, ut Posidonius testatur in trigesimo, carnem apponebant in conuiuijs assatam, & bibebant uinum meracum atque lac. Hæc ille. Idem Posidonius Getas γαλακτοφάγους, id est, lactis comestores, & quosdam Germanorum appellabat, qui & ἄβιοι dicti sunt, Eustathio referente, dum à communi cibo mortalium segregati ad carnem tantum lac ac caseum se contulerint: ut enim βίος Græcis uitam, ita & uitæ sustentacula denotat. Nec Ciceronis sententia nobis in portu remittenda est, qui in quinto Tuscul. quæst. libro Scythas pulmento, carne, caseo ac lacte uitam tutatos scribit. Eiusmodi sententiam ipse natione Scytha Anacharsis in epistola Græca ad Hanonem ac Cratem testatur. Cætera ex Q. Curtio, Arriano, ac cæteris nota sunt, quanta parsimonia prædíti fuerint Scythæ. Non ergo ueritati consonat, quod A. Gellius ex Onesicriti, Aristei, Isigonei, Ctesiæ, Polystephoni, Hegesiæ, libro decimo, capite quarto, sententia scribit. Scythas illos τοὺς ἀνθρωποφάγους, id est, carnium crudarum uoratores, dum Scythæ, maximè Germani, continentissimi fuerint, quod nemo Ouidio melius cognouit, apud illos uiuente, qui inquit: *Scytharum ebrietas*

Non epulis oneror, quarum si tangar amore,
Est tamen in Geticis copia nulla locis.

Mouit etiam mihi non mediocriter stomachum Athenæus, qui contrà, Scythis τῆς ἀκρατοποσίας immeritò adscribit, in Dipnosophistarum uolumine, quod iota inscribitur, ex Herodoti sententia: Κλεομένην τὸν βασιλέα Σκύθαις ὁμιλήσαντα, καὶ ἀκρατοπότην γενόμενον, ἐκ τοῦ μάνῆναι, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Λάκωνες, ὅταν βούλωνται ἀκρατέστερον πίνειν ἐπισκυθίσαι λέγουσι. Id est, Cleomentem regem Scythis conuersantem, & eorum ebrietatem imitantem, ad insaniam uersum, unde ipsi Lacones auiditatem bibendi uocauere episcythisę. Ecce prouerbium ex ebrietate Scytharum in uulgum abijsse. Meminit huius uerbi Heracleotes in libro De ebrietate, & Atheus Gręcus author, in Aithoni satyrico, sic dicens: *Episcythisa.*

Καλὸς μὲν ὢν ἄγαν σκυθισὶ πίνειν.

Cætera quę ad huius parœmię uenerem condonabuntur, Erasmus noster festiuissimis scholijs absoluit. Ecce quantæ scriptorum factiones: hi Scythas temulentiæ, illi uerò sobrietatis arguunt. Hæc autem uolui reponere, dum nouerim,

rim, Germanorum plurimos olim Scythas nuncupatos, & ubi de Scythis Europam habitantibus oratio consecratur, illic & de Germanis rem agi manifestissimum esse.

Ebrietatem non tantùm Germanis, uerùm & omnibus gentibus adscriptam. Cap. 18.

PEculiari diuerbio id diuulgatũ est, nullos tantæ ebrietati obnoxios, quantæ Germanos, tãquam nulla ætate à Germanis ebrietas desiderata fuisset, ac nullis alijs nationibus concessa. Primus eiusdem iniuriæ assertor Pontanus fuerat, qui tantam uini indulgentiam Germanis attulit, ut passim omnia longè lateq; nihil aliud patriam nostram occupauerit quàm temulentia. Modestius paulò Franciscus Philelphus rem tractauit: Non ob unum uel duos Germanorum ebrios, Italorum incestos, Gallorum fidefragos, tantis criminibus uniuersam regionem censeri uoluit. Aegrè fateor, doleo, imò offendor quorundam nostrorum bibendi licentia: pœnitet omnia Syracusanarum mensarum esse in Germanijs refertissima, ac Rhenum tantam cum Baccho traxisse uicinitatem, ut penes eum, Neuia sex cyathis septem Iustina bibatur, præcipuè quo mari approximat Rhenus, ubi tam miseros perdito bibendi usu deditos mortales præterfluit. Gaudeo tamẽ in iniungendis criminum uitijs, illud quod minus, quod tolerabilius est, Germanis contigisse, nec quod fidem peruersam, aut inconcessa furta, aut reliqua sapiat, quæ prętер ius piumq; nationibus imputata sunt, forte Germanis obuiasse. Vt tamen eorum iniuriam ex suscepti muneris officio ulrum eam, uideamus qui hi fuerint, qui citra æquitatem plus cæteris gentibus, Germanis ebrietatem addixerunt. Primò hi igitur, qui nulla conscientia uini indulti detorquentur, nec uel in ipsis, nec in maioribus defraudati genij titulos ferunt, accedant, & primis lapidibus aduersus Germanos grassentur. Verùm quæ regio tam absoluta est, cui non temulentię crimen à scriptoribus rerum inustum sit, demptis in hoc solis Germanis, quibus temporibus pristinis omne quod uinum saltem olebat, denegatum est. Non te fugit, qua potandi uoluptate ueteres Gręci fruebantur, in quam uinolentiam inciderint Romani, ut illis ex frequenti usu temulentiæ in prouerbium abiuerit: πῶς δὲ καὶ κεκερασμένον πίνειν τὸν οἶνον δεῖ μετὰ τέτταρα. Meminerunt huius adagij Diocles ἐν μελίσσαις, Athenęus in nono Dipnosophistarum: & Ion poeta Gręcus ac Tragicus hęc de potibus Gręcorum ait:

Inferioris German. populos uinolentiores.

Ebrietas quorundã gentiũ.

Εὑρὼν δ' ὁ μάντις παλαμήδης ἐμαντεύσατο·
πλοῦν ἔσεσθαι τοῖς ἕλλησι πίνουσι, τρεῖς
πρὸς ἕνα κυάθους.

Sciens uates Palamedes uaticinabatur
Nauigationem futuram Gracis bibentibus, Tres
Crateras ad inuicem.

Et Toxaris Scytha apud Lucianum Græcis usum esse scribit, in comparandis amicis, uino parare amicitiam. Quibus conuicijs Italorum ebrietatem damnet Plato, ex eius epistola ad Dionem liquet, & Tullius in quinto Tusc. meminit, Si Syracusanarum mensarum lectio placet. Idem Cicero de Finibus libro secundo. Plutarchus, Aemylius Probus, Laertius in uita Platonis, & multi præstantissimi uoti te compotem reddunt. Quis Siciliæ uentres ignorat, qui Macrobium uiderit. Ab aliorum temulentia mihi temperabo, ne oblitum officij mei, ad uini studiosos me stylum conuertisse putes, uel meipsum in eo largius, aut plus ęquo potui indulsisse existimes: ac me uini cupiditate adeò deuictum, ut illo alligatus, pedem ad institutum referre ignotem, Deniq; olim uino abstinuisse

nuisse Germanos reperies. Quid Galli? à quib. Beroaldus in quinto supra Tusculanas quęstiones Commentario puerum se quotidiè è publico lectorio ad Bacchi sacrificium uocatum scribit, ac ita cœnis ac uino distentos Gallos facit, ut farti ac sepulti Baccho, dum uinum nocturnum edormire non possint, nec orientem solem aliquando, nec occidentem contemplari. Oh dij boni homines infelicissimi, qui miseriarum ad subeunda tormenta nati, bibendi certamine adeò ludunt, imò luduntur, ultra corporis mensuram, ultra uentris capacitatem, ad perdenda uina oriuntur, ut si bibere recusaueris, eos continuò, ac honorem lęsum eas, excandescentes indignantesq; tibi parueris: demum ita penes eos obtinuit, ut qui uerecũdius ac remissius bibit, sub aliorum censuram cadit, quasi affectatę alterius famę particeps, aut parricidio pręditus, animaduertitur: qui corpori seruiunt, nũquam liberi erunt. Et ut ego demum me à uini memoria liberum expediam, id ueritati adeò uicinum esse scio, superiores Germanię populos esse uino liberos, ut olim liberrimos, nunc exteris qui eos impugnant, liberiores esse. De cęteris Germanis potius silere quàm quicquam dicere, honestius duximus.

Gallorũ ebrietas.

Qui uino seruiunt minus liberi.

De cultu mensarum ac præparatione, & comedentium consuetudine ueterum Germanorum. Cap. 19.

VEterum Germanorum usum nec Cornel. Tacitus, nec alij expresserunt nisi tenuiter, & quasi in transcursu, ac digitis extremis, ut uulgo dicimus, rem illam libauerunt. Athenæus tamen Græcorum grauissimus, eo attentius, quo cæteri omissius, id prosecutus est, multa memoria ac festiuitate. Eius enim oratio ex Posidonij Græci Historici sententia profecta, tandem ista de Celtarum consuetudine libro Dipnosophistarum 4. prodidit. Loquitur autem de Celtis Germanicis, non Gallis, quos præmissæ eius orationes ac sequentes ostendunt, Germanos fuisse, ubi Alpes ac cætera inhabitare eos dixit: adde quòd & uinum eorum ἄκρατον, item bellorum penes eos sublimitas sit: ac pleraque illis Celtis Athenæus concessit, quæ Gallis tunc remotissima, Germanis uerò semper propria passim ab omnibus asseruntur. Verba Græca adiecissem, nisi locus ille diffusus extitisset: ob leuandum igitur lectori tædium, Latina subscribam à nobis sic interpretata: Celtæ, intellige Germanos, Choas, ut Posidonius inquit, apponebant, & graminibus prius sternebant ligneas mensas, paululum à terra eleuatas. Nutriebãtur autem modico pane, ac plurima carne, in aqua elixata, ac carbonibus ac uerubus assata; quam quidem non fastidiosè apponebant, ac ambabus manibus eleuantes, membratim manducabant. Dum uerò caro δυσαπόσπαστον, id est separatu difficilis fuerat, exili cultro eam disciderunt, qui culter & cum uagina in propria lance circumferebatur. Pisces quoque apponebant, consuetos fluminibus marinis, quos sale, aceto ac cumino assatos condiebant, quibus & ad potum utebantur. Oleo uerò nõn fruebantur, ob rarum olei usum: nam ob desuetudinem, oleum eis iniucundum uidebatur. Quàndo autem multi simul cœnabant, circuli instar considebant. In medio uerò præstantissimus, quemadmodum corypheo conuenit, qui ab alijs differt, uel κατὰ τὴν πολεμικὴν εὐχέρειαν, uirtute belli aut genere, aut diuitijs. Inde ex utraq; parte iuxta dignitatis ordinem & præstantiam, sibi inuicem succedebant, quas consecutus erat quilibet. Hi simul & clypeos armatos à tergo sistebant. Satellites autem illorum è regione in modum circuli, quemadmodum & domini cõuiuabantur. Hæc Athenæi uerba Latina breuiter obambulauimus, Græca si quis desiderat, ipsum auctorem requirat.

De uasis fictilibus ueterum Germanorum *Cap.* 20.

Choa. ERat autem χοὰ uas fictile, quę uocant, Suida referente, ἐγχύσεις καὶ ἐναγίσματα ἐπὶ νεκροῖς ἢ σπονδάς, id est. Instrumenta infusoria siue libatoria mortuis, aut calices aptos ad libandum, quibus Aetholi usi fuerant, ut Sophocles testatur. Sunt etiam iuxta Suidæ sententiam, crateres coronandis uinis congrui, ac mensurę genera, siue uasa uinaria, quibus Germanorum ac Celtarum ueteres fungebantur, & Romani quoq; ut Plutarcho placet in Romicis uolumine inscripto: διατί τῶν ῥωμαίων οἱ μὲν ἐν τῷ φεβρουαρίῳ μηνὶ ποιουμένων χοὰς καὶ ἐναγισμοὺς τοῖς τεθνηκόσι, δέκιμος δὲ βροῦτος, ὡς κικέρων ἱστόρηκεν, ἐν τῷ δεκεμβρίῳ τοῦτ᾽ ἔπραττεν. id est, Cur dum Romani in Februario mense Choas & uictimas defunctis faciebant, Decius Brutus, ut Cicero ait, in Decembri istiusmodi exequias peregerit. Fuerunt & alia uasa Germanis peculiaria, quorum Athenæus lib. Dipnosophistarū δ. meminit, cum inquit: τὸ δὲ ποτὸν οἱ διακονοῦντες ἐν ἀγγείοις περιφέρουσιν, ἐοικόσι μὲν, ἀμβίκοις ἢ κεραμέοις ἢ ἀργυροῖς, καὶ οἱ δὲ πλεκτὰ τὸ δὲ πινόμενόν ἐστι, παρὰ μὲν τοῖς πλουτοῦσιν οἶνος ἐξ ἰταλίας καὶ τῆς μασσαλιητῶν χώρας παρακομιζόμενος. Vbi Germanorum ac Cel-

Vasa Germanica. tarum pocillatores, in uasculis cornu, argento, aut ære prędititis, uina inferre ait, & illa diuitum uasa esse, quę ex Italia aut Massilia euehantur. In omnibus ueritatem professus est, quia tam splendida uasa tantum diuitibus concessit. Habet igitur Cor. Taciti sententiam sibi respondentem, qui Germanos ignorare aurum dixit, & apud paucos aurea uasa reperiri, ac penes nullos etiam, nisi quibus à magnatibus dono id præstitum sit. Bene ergo Athenæus subdit è Romanis uasa istiusmodi transportari: idem Athenæus ibidem. Cæteris Germanis & Celtis κανία ξύλινα, ut eius uerbis loquar, esse, id est, lignea canistra, ac πλεκτά, id est, flexibilia. ut enim Suidas exponit πλεκοῦν τὸ συνυφαίνειν παρὰ τὸ πλέκεσθαι, à flectendo. Habemus & adhuc nostro seculo similia uasa, quæ speciem prædictam repræsentant. Memoratur à Plinio lib. 36. cap. 6. gemmam in familiari usu Germanis obuiam fuisse, quam Græci Onychen appellant, quam ad fingenda uasa, sellas, lectos Germani usui habuerunt, qui & fabricandis pedibus admodū conuenerat. Mihi etiam multorū autoritate compertum est, Lentulum Spinterum amphoras mira magnitudine ex gemmis prædictis congluti nasse. Quod & Cor. Nepos palàm ostendit. Accedat Iulius Dictator, qui libro

Varia uasorū genera. Commentariorum Gallicorū 6. ex urorum, id est taurorum labris, pocula ac fictilia uasa formare Germanos consueuisse profitetur. Sententiæ suæ riualē habet Iulium Solinum in Collectaneis mirabilibus, cap. 29. Thraces ac Scordiscę olim, referente Floro lib. 3. è cranijs hominum sitim leuauerunt, quemadmodū & Hunni apud Methodium. Peculiare illud barbaricę quorundā leuitatis argumētum erat, quod Longobardorū rex Alboinus apud Varnefridum, Sabellicum, Blondum Flauium, & cæteros molitus est, qui ex cranio Chunimundi Gepidarum regis, cratera multo auro distentum fabrefieri uoluit: ex quo, & non nisi summis natalibus libare consueuit, ut ait Paulus Diaconus, id more Barbarorum tentasse Alboinum: quibus moris est, ex capitibus hominum sitim sedare. Verum postposita antiquitate, luxuria illa ex Italiæ finibus in Germaniam subrepsit, effecitq;, ut nihil quod preciosi quoddam sapiat, in Germania desideretur. Sunt pocula Germanorum, quæ pristinam nunc uasorum elegantiam longè excedunt, non aurea, non argentea, aut succino uel electro cæ-

Vasa Pyrkaimeri Norici. lata: nescio quid honestius insula recens inuenta produxerit. Vidi ipse uascula maximo auro nobiliora Noribergæ penes Bilibaldum Pyrkaimerum patricium, Cæsareæ maiestatis consiliarium, senatorio ordine præditum, & quod dignius est, uirum omnium disciplinarum instructissimum: cui omne quod uetustatem aut uirtutem propriam cæteris mortalibus incognitam sapit, cha-

rum

rum est. Vidimus apud hunc uasa iusta densitate prædita, ut digiti densitatem excedant, omnino tamen transparentia, & quæ radios de se instar uitri reflectunt, ac speculi: & sunt tamen tota terrestria, nil præter humum representantia, & quæ centum annos in terræ uisceribus delituerunt, quousque terra terram penitus expoliret: meminit illarum formularum Plinius. Cæterùm id uirtutis habent, ut omnis ueneni speciem non sufferant, & si uenenum fuerit introductum, nisi mox auferatur, continuò dirumpuntur.

De iure, iudicio, consilijs, & pœnarum inflictione. Cap. 21.

De iure German.

NVnc de iure maiorum nostrorum dicturus sum. Omne Germanorum olim ius coercendi populum apud sacerdotes situm erat: horum interfuit uincire, uerberare, uel animaduertere, ut ait Cornel. & Sabellicus lib. 2. Enne. 6. Mox deinde rex uel princeps, prout ætas cuique uel facundia est, auditur, & magis suadent auctoritate quàm iubent potestate: & si sententia displicuit, fremitu aspernantur: sin placuit frameas concutiunt: auctores sunt Cornelius & Sabellicus. Verba illa etiam recenset Philippus Beroaldus in commentario Asini aurei. Eliguntur (ut ait etiam Cornelius) in ijsdem consilijs, qui iura per pagos uicosque reddunt, & armati consulunt. Leges primus apud Rhenum Germanis fundauit Tuiscon, authore Beroso. Leges paucas habuerunt antiquitus Germani: plus enim illic boni mores, quàm alibi leges ualebant, refert Tacitus. Iura tamen punitoria ita exercebant: Proditores & transfugas arboribus suspenderunt, ignauos & imbelles, & corpore infames, cœno uel palude desuper iniectos, immerserunt: in leuioribus delictis equorum uel pecuniæ mulcta sufficiebat. Adulteræ etiam uxori maritus abscissis crinibus nudæ uerbera inijcit. Hæc Cornelius. Nostro uerò seculo legibus Imperialibus utuntur. Est & iudicium penes Germanos ab aliorum moribus amotum, apud Sicambrorum gentes, Vuestphalos, ubi iudices (Cōscij dicti) oblatis cōditionibus, sine omni macula, reos arboribus (quoquo iure & omine) suspendendi facultatem nanciscuntur. Illud iudicium Carolus Magnus primus instituit in Germania, dum gentes mobiles Saxonum domuit: statuit iudices, qui quemcunque conscium defectionis scirent, continuò occiderent, ut ait Aeneas Syluius in descriptione Europę. Pomponius Mela libro tertio, Causas, inquit, ex eorum libidine accersunt, neque imperandi prolatandique uim possident: ius in uiribus habent, adeò, ut ne latrocinij eos pudeat. Hęc ille. Pōponio adstipulatur Ammianus Marcellinus lib. 17. Audiant hi Tacitum dicentem, plus apud hos ualere bonos mores, quàm apud alios bonas leges. Hanc consuetudinem Petrus Crinitus libro 12. capite septimo, in tantum extulit.

Cōscij iudices.

De exercitio uenationis ueterum Germanorum. Cap. 22.

Exercitiū German.

EXercitatio continua quantum ualeat, Vegetius de re militari, Modestus, Onosander, & alij quàm plurimi literis mandauerunt. Germani ergo (ut bellicosissimi fuerunt) assiduæ exercitationi se dedebant. Ingrata erat genti huic quies, ut Cornelius ait. Hoc igitur frequens studium Germanis tribuit epitheton exercitationis apud scriptores. Egesippus & Iosephus assidua exercitatione ipsos scribunt exercitatos. Similiter Seneca libro primo, de ira. Cor. Tacitus in Historia, ubi de Cecinna loquitur, Rhetorum equites assiduæ exercitationis dixit, Orosius libro sexto. Sueuos. Pomponius Mela libro tertio, animos & corpora Germanorum exerceri asserūt in bello. Etiam aduersus Alanos Hadrianus secum habebat Masorem Germanū, maxima amicitia sibi deuinctum, quia peritissimus erat uenationis, ut Dion Græcus in uita eius testatur. Labo-

ris etiam patientes erant Germani consuetudine laborum. Mantuanus:

— solenni resonans Germania plausu
Indicat, est solitae gentis sudare sub armis.

Venatio German. Venationi autem maximè incubuerunt, ut Cæsar libro sexto scripsit, cuius hæc uerba sunt, de Germanis loquens: Omnis uita eorum in uenationibus & re militari existebat, ut C eltes illo carmine scripsit:

Commune his studium uenari, equitare, uagari,
Atq; suum uarias uictum quæsisse per artes:
Nec patrio tepuisse solo.

Aeneas Syluius etiam uenationis eorum meminit. Mantuanus ad Cæsarem de Germania:

— assueta per Alpes
Frigora agens, certare ursis, niue candida semper
Per iuga ueloces cursu præuertere ceruos.

Gotthi sunt etiam uenationi deditissimi. Nam & Hunni ipsos primò in uenatu solicitauerunt, ut apud Iornandem habemus. Venatores autem horoscopum in quarta parte Leonis habẽt, ut ait Maternus Firmicus. Beroaldus in oratione prouerbiali de illo signo differens, Germanorum meminit. Cornel. Tacitus (quanquam ab Tortelio & Marsilio Ficino mendacij arguatur) uerissimè tamen de Germania scripsit, excepto illo loco, ubi de uenatione agitur. Verba Cornelij sunt: Quoties bella nõ ineunt, non multum uenatibus, plus per ocium transigunt dediti somno ciboq;, fortissimus quisq; ac bellicosissimus nihil agens. Hæc ille. In contrarium uerba Cæsaris prædicta intendunt: cœlo etiã aperto res ipsa est, Germanos uenatui deditissimos fuisse. Maior etiã fides Cæsari hac in re debetur, qui Germanos uincere quid sit didicit, & continuo usu secum habuit: non tamen minimus honor fuit apud antiquos uenatus laudatio, ut apud Platonem de Legibus liquidò cõstat. Herodianus libro quarto Imperatorem Italia discessisse scribit, ad Istrum uenisse, corpusq; exercuisse uenatu. Nec sacri Canones desunt, ubi Papa Episcopum quendam Germanorũ ob uenatus studium castigauit.

Locus Cornelij.

De studio natandi, & alijs exercitationibus eorum. *Cap. 23.*

Natãdi studiũ. LAbor deinde proximus fuerat, cùm sub toga Germania gerebatur, natandi consuetudo: quanta autẽ illa fuerit, ex eo constat, cùm Germania aquarum referta fuerit, ut libro octauo ostendam. Nam ut scribit Herodianus libro septimo Histor. Germani peritissimi sunt natando, qui tantummodo in fluuijs lauantur: & idem Historiographus octauo uolumine scripsit, ipsos natando se tradidisse fugæ. Sæpè enim legimus Germanos natasse, & seipsos in fluuijs lauisse. Cimbri quoque fluuiũ transgressi, se flumine lauerunt natantes, ut Plutarchus noster scribit. Cornelius etiã Historiarum lib. 20. fluminibus suetos Germanos dixit. Cæsar lib. 6. Pomponius Mela libro tertio, etiam in hyeme flumina traiecisse Germanos natando ostendit. Franci quoq; (tunc Germani) in bello quod contra Gallos gesserunt, tempore Antenoris regis eorum, ad extremã necessitatem adducebantur à Gallis, unde in flumen prosilire compulsi sunt, multi uerò eorum ad littus natando emerserunt, ut scribit Hunibaldus. Idem in bello contra Iulianum Germani moliebantur, Marcellino auctore, cuius uerba illa sunt: Fugientes tamen aliqui tela incendiorum, magnitudini amnis se re misẽre & gurgitibus, peritia natandi ripas ulteriores occupare posse sperãtes.

Ratio huius astrologica est apud Iulium Firmicum, quam & Beroaldus adducit, & Manilius libro quarto, sic dicens, Vltima quos gemini producunt sydera pisces, His erit in pontum studium, uitamq; profundo. Erat autem longè excellentissimum, quod idem Ammianus Marcellinus apertè testatur: Fugatos Germanos in armis seruato eodem etiam ordine, fluuium transisse innoxios, nec unum ex ipsis fuisse desideratum. Cornelius quoq; Tacitus Batauos aquis insultasse, libro secundo refert, ac artem natandi ostentasse. Idem Tacitus libro primo Histor. recens inuento: Cecinna, inquit, fragiles sexus (Germanorum intellige) trucidauit. Iuuentus autem nando fluuium transmisit. Nec illud remittendum est, quod Capitolinus in uita Maximini scribit, Cæsarē tunc Germanos omnes trucidasse, nisi qui nando per paludes aufugissent. Idem Herodianus addit: Εἰσὶ δὲ καὶ πρὸς τὸ νήχεσθαι ἐγγεγυμνασμένοι, ἅτε μόνῳ λουτρῷ τοῖς ποταμοῖς χρώμενοι. id est, Sunt enim Germani nauigando uel nando exerciti, qui tantummodo in fluminibus lauantur. Idem Herodianus libro ultimo, Γερμανοὶ δέ τινες οὐκ εἰδότες τῶν ἰταλιωτῶν ποταμῶν τὰ σφοδρὰ. καὶ καταῤῥηγνύμενα ῥεύματα, οἰόμενοι δὲ χολαίτερα ἐπινήχεσθαι τοῖς ἰδίοις, ὥσπερ τῇ αὐτοῖς, δι᾽ ἃ καὶ πήγνυται ῥᾳδίως, μὴ σφοδρῶς κινουμένου τοῦ ῥεύματος. ἐπαποβλήσαντες ἅμα τοῖς ἵπποις, διανήχεσθαι εἰθισμένοις. Quod fermè id sonat. Germani quidem rerum ignari, quòd rapido ruptoq; impetu Italiæ flumina deferantur, ratiq; sensim campos influere, quemadmodum penes eos consueuerunt, ubi flumina nihil concitantur, facilè congelascũt. Ausi itaq; Germani se simul & equos natandi peritos, alueo credere. Hæc ille. Scythæ etiam Septentrionales in bello cum Sarmatis gesto, effugerunt natando, referente Luciano, πλὴν ἅ τις ἔφθη, διανηξάμενος εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ, ἔνθα ἡμῖν τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοπέδου. id est, Nisi quis fluuium tranãs natando effugerat, ad aliam ripæ partem, ubi dimidium exercitus nostri erat.

De alijs exercitationibus Germanorum. *Cap.* 24.

SVnt & alia Germanorum gymnasmata. Vt enim Cor. Tacitus ait, iuuenes eorum inter gladios ac infestas frameas sese saltu iniecerunt, ita exercitatio artem parauit, & decorem. Hęc Cornelius Tacitus. Fuit & Germanis familiare, in gyrum equos uertere, ac in altum leuare. Ostendit huius rei argumentum Maximinus Cæsar, qui à Germanis utrisq; parentibus ortus (patre enim Gotho ac matre Alana) hoc usu tenebatur. Nam equos in circulum uertere barbarica consuetudine, ut Symmachus libro Histor. quinto, ac Iornandes testantur, semper experiebatur. *Iuuenum in hastis gymnasmata.*

De nomismate ueterum Germanorum. *Cap.* 25.

FVit temporibus priscis paucis concessa conflandi æris facultas: Germani id uirtute belli emeruerunt. Temporibus Iustiniani, referente Procopio Græco auctore libro tertio, dum inquit: Habuerunt Germani Italiæ loca, & totius oræ maritimæ secessu potiti sunt. Massiliam Focensium coloniam circa mare in ditionem acceperunt, unde & in loco, Arelate ubi nunc est, residerunt. Hi inquit, aureum nummum cudunt, è natiuo Galliarum metallo, sua imagine impressa: licet Persarum rex numismata faciat, non tamen ut illis, fas est huic imaginem suam imprimere, nec alius quisquam barbarorum ausus est. Methodius quoq; suo tempore Saxones leonem in nomismatibus circumtulisse asserit. *Nomisma German.*

De labore & agricultura Germanorum. *Cap.* 26.

LAboriosos Germanos scriptorum doctissimus quisq; tradidit, sicuti Pomponius Mela lib. 3. quem sequitur Lilius in sua Geographia, & Cæsar lib. 6.

qui

qui eos à paruulis labori & duriciei ftudere fcribit. Vellem Cornelium quod alij, tantùm Germanis exercitationes, uidelicet laborem & uenatū prę ftitiffe, quas eis exclufit. Nam Germanorum fœminis tantùm & infirmifsimo cuiq; ex familia, agrorum curam commiffam fcribit. Cæfar quoq; Germanos in agricul tura negligentię accufat, libro fexto: medium enim Germanorum numerū annuatim bello, reliquam agriculturæ tribuit, ne ruris confuetudine, belli ftudiū minueretur. Claudianus itaq; Gotthos, Procopius Græcus Herulos ac Slauos nil arare afferunt, tantùm præda uitam fuftentare: quod de Getis Ouidius in Triftibus idem fcripfit.

De ludo Germanorum. Cap. 27.

Ludus aleæ German.

INter omnia aleæ ludum Germani exercebant, & fobrij inter feria tractabāt, tanta lucrandi perdendiq; temeritate, ut cùm omnia defecerant, extremo & nouifsimo iactu, de libertate & corpore contendebant. Cornelius hæc: ipfumq; fecutus eft Sabellicus libro fecundo, Ennei. 6. & Philippus Beroaldus in Aleatore. Lufores autem tales Horofcopum proprium (ut Iulius Firmicus ait) in aliquibus librę partibus habent. Beroaldus eius meminit, ubi de Germanis loquitur.

De coniugio & matrimonio Germanorum. Cap. 28.

Coniugia Germanorum.

AD Germanorum nunc coniugia defcendam, quibus uarius erat ufus, præcipuè Septentrionalibus Scythis, quos femper Germanorum inftar coluimus: ad quorum coniugia defcribenda nōnihil nobis Luciani dialogus φιλίας infcriptus confert: uerba eius funt de Scythis Bofphorinis & Septentrionalibus: δεῖ δὲ τῶν μνηστήρων ἕκαστον προσαγγέλλειν ἑαυτὸν, διότι μνηστευσόμενος ἥκει, δειπνεῖν τε ἐν τοῖς ἄλλοις, κατακείμενον ἐφ᾽ ἡσυχίας. ἐπειδὰν γὰρ παύσωνται δειπνοῦντες, αἰτήσαντα φιάλην, ἐπισπεῖσαι κατὰ τῆς τραπέζης, καὶ μνηστεύεσθαι τὴν παῖδα, πολλὰ ἐπαινοῦντα ἑαυτὸν, ὅστις ἢ γένος, ἢ πλοῦτον, ἢ δυνάμεως ἔχων. Id eft, Oportet autē unumquemq; procorum ubi quis uixerit, quis fuerit, & qua fiducia ad ambiendas nuptias accefferit, enunciare, cum reliquis conuiuari, tacitumq; accumbere: inde peracto conuiuio poftulata phiala, uinum in menfam effundere, fponfam ambire, multum fe commendare, quo genere, quibus opibus, qua potentia ualeat. Hęc de Septentrionalibus. Cæterùm Barbarorum fuit plures uxores ducere. Germani uerò talem morem præ fe ferebant (ut Tacitus fcribit) ut propè foli fingulis uxoribus contenti fuerint, exceptis admodum paucis, qui non libidine, fed ob nobilitatem plurimas nuptias ambiebant: ficuti de Arouifto Germanorum rege patet, qui duabus uxoribus contentus, utrasq; bello amifit: Cæfare in primo, & Eufebio referentibus. Getæ quoque hanc confuetudinem tenuerunt. Dos autem uxori à marito offerebatur: cuiq; munera non ad muliebres delicias, uel ad nouæ nuptæ comptum parabantur. Nam frenatum equum, boues donabant, & fcutum cum framea. Ipfis autem incipientibus matrimonium, aufpicijs admonentur: uenire ad eum laborum periculorumq; fociam con iugem fpondent, idem in pace, idem in bello, paffuram, aufuramq;. Hæc Cornelius. Ecce Chriftianæ religionis confortio confentaneum, quod & Campanus ille latè exequitur.

De caftitate Germanorum. Cap. 29.

Caftitas Germanorum.

CAftitatem autem Germani ita uenerati funt, ut uix alia gentium: ante uigefimum enim annum fœminæ habuiffe cognitionem, turpifsimum iudicabāt, ut ait Cęfar libro fexto, cui adhæret Tacitus, his uerbis: Sera iuuenum uenus, eò quòd inexhaufta eft pubertas. Caftitatem quoq; in coniugio alia gente

gente firmiorem custodierunt, quod Horatius noster ostendit, ubi Getarum pudicitiam libidinibus Romanorum prætulit, libro tertio Carminum, oda 24.

Viuunt & rigidi Getæ:
Nec dotata regit uirum
Coniunx, nec nitido fidit adultero.
Dos est magna parentium
Virtus, & metuens alterius uiri
Certo fœdere castitas.

Lucian. tamē in dialogo τόξαρις inscripto, Scythis cōcubinas adscripsit. Cor. Tacitus Horatio asserens ita loquitur: Paucissima in tam numerosa Germanorum gente adulteria, quorum pœna maritis præsens permissa est. Septa ergo pudicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis conuiuarum irritationibus corrupti. Hæc Cornelius. Certis enim diebus (ut cum luna inchoatur) coierunt Germani, autore Cornelio. Nec etiam cupiditatibus adeò illiniti fuerūt, nec uisu commouebantur: quod Pogius testatus est ad Leonhardum Aretinum scribens, de balneo Badensi, ait: Publica duo balnea sunt, ubi innuptæ puellæ, pueri quoq; descendunt, ubi adolescentes & fœminas uidere est, omnibus nates ostentantes. Balnea uerò domorum perpolita, ubi per fenestrellas colloqui & potare licet, sæpè fœminæ nudæ nudo uiro obuiam ire, nulla inhonesti suspicio, masculi campestribus, fœminæ linteis induuntur uestibus, crurum tenus à latere scissis, neq; collum, neq; brachia uel lacertos tegunt. Cernūt uiri uxores tractari, cernunt alteri colloqui. Est quidem ipsis solatium, nihil his commouentur, nihil admirantur, omnia bona mente fieri putant, neq; est ex ijs qui zelotypus esset. Hæc Pogius. Et addit inde, tragico clamore aduersum Italos dicens: O mores nostris dissimiles, qui semper res in deteriorem partem accipimus, qui usq; adeò calumnijs delectamur, & obtrectationibus, ut si quid uidemus per ullam coniecturam, statim pro manifesto crimine attestamur. Inuideo, imò nostras execror peruersitates animi, qui semper quærimus, semper appetimus, cælum, maria peruertimus ad pecuniam eruendam, nullo contenti quæstu, nullo lucro satiati, dum futuras expauescimus calamitates, continuis calamitatibus & anxietatibus iactamur. Hæc ille Pogius Italus, non Germanus. Quid autē Lector ex illo accipiat, notum est Germanos etiā à suspicione esse innocētes. Illa consuetudo etiam nostra tempestate in balneis ubiq; obseruatur: Italorū uerò mulieres è uia uix sine comite egrediunt̄. C. Tacit. id etiā apud antiquos obseruatū scripsit de Germanis. Nudos cū iuuenes inter gladios se iactare, nō in quæstū tamen, aut mercedem, quāuis audacis lasciuiæ præcipuū uoluptas preciū sit spectantiū. Miror natiōis illius homines, qui German. forsitan ex eorum ingenio iudicant. Hieronymus in epist. 91, dist. 12. ad Geruntiam, detestans luxuriam Latinorum, & aliorum, laudat & Barbaros in eo, & addit, trecētas uictis Cimbris matronas Teutonum, Marium rogasse (cum se alijs uiris captiuitatis conditione tradendas esse didicissent) ut templo Cereris & Veneris adiungerentur: cùm hoc non impetrauerant, occisis paruulis, mortuæ repertæ sunt: addit Hieronymus, quid ergo barbaræ castitati nō potuit inferre captiuitas? Hanc Historiam etiam recitat Val. Maximus libro sexto, capite primo. Orosius libro sexto, & nos libro quarto referemus. Codrus in sermonibus Italorum luxuriem detestatus est simili exemplo, Germanos in hoc maximē extollens, quia ante uigesimum annum mulierum his nulla constet ratio. Hunc morem etiā Petrus Crinitus lib. 12. cap. 7. cōmendat. Hæc satis de eorū castitate, ad alia pedē relaturus sum, cū solus ueræ castitatis Germanorū Campanus ille testimonium dedisset.

Id quoq; Carolum maximè Germanum esse, ac eius prosapiam, argumentum est, quod hi plurimum in Germania habitantes, Germanicè locuti sunt, ut Einhardus Ludouici regis ac Caroli filij enarrator ostendit, dum scribit Ludouicum fata iam soluentem, dixisse Germanicè uuff uuff, quod apud Latinos foràs significat.

De perfectione linguæ Germanicæ, & quomodo Græcè nomina eorum dicantur. Cap. 31.

EX præmisso capite constat, Germanicam linguam proximam Græcorum idiomati accedere, ob articulorum cōmunionem: alia quoq; uicinitas est, quemadmodum Græcæ linguæ peculiare est, honesta compositione plures dictiones coaptare, ita & Germanico idiomati idem familiare est: in eo tamē longè Græcam quàm Latinam linguam Germanicus tenor excedit. Nam omnis imperatiuus, ac omnia penè Germanica uocabula monosyllaba sunt: ut bror, fusz, disch, der, dem, lisz, morn, &c. & penè quicquid monosyllabam excedit, peregrinum ac non Germanicum est, sicuti deller, externorum est, qui delir dicunt, ita uuaser, à peregrina lingua traductum, qua uuammasei dicitur: ita & Baret, kleinet, fenster à fenestro, & alia disyllaba transferuntur peregrina. Ouidius nonnihil linguam Geticam, id est, uerè Germanā cum Græcis habere asserit in Tristibus: *Vocabula Germanica monosyllaba.*

Mæsia uocis habet quid, Barbara lingua Latinæ
Græcaq; cum Getico mixta loquela sono est.

Verùm de illo copiosior inferiùs erit oratio. Cæterùm ut innotescat quomodo à Græcis Germanica nomina dicantur, Attila à Græcis ἀττίλας profertur, per as, quemadmodum nos Sylla σύλλας, βούλγαροι Bulgari, ἄβαρις Auares per b, ὖννοι καὶ ὔγγαροι, Hunni & Vngari, sine aspiratione apud Suidam, σάρμαται Sarmatæ, licet Dionysius Græcus γερμανοὶ σαύμαται, id est Germani Samatæ sine ρ dixerit, hoc tamen ut Eustathius ait ibidem, τοῦ μέτρου βίᾳ ἐξώθησε τὸ ρ, σάρμαται γὰρ ὤφειλε εἶναι, καὶ οὐ σαύμαται: id est, metri causa literam r deposuit, fuisset enim dicendum Sarmatę, & non Samatæ. κίμβροι & κύμβροι, Cymbri lego apud Plutarchum, & tamen κιμμέριοι semper Cimmerij per iota apud Herodotum. Ptolemæus ἄξονες καὶ σάξονες Saxones dixit, βλήδας Bleda rex Hunnorum. Cætera nomina propria Germanica, quo pacto à Græcis dicantur, lib. ultimo enarrabimus.

De nominibus Germanicis, & unde emerserint. Cap. 32.

MAxima necessitas quam cū Græco idiomate nostra lingua gerit, illa est, quòd penè omnia antiquorum nomina Germanica, Germanicam sapiunt originem: ac significatiua sunt, quemadmodum apud Græcos. Ammonius Iupiter dicitur, quia in harena Lybica colitur ἄμμων: ita Plato in libro de illis qui pro patria pugnauerunt, nomē Hectoris declarat: ita Homerus in hymno Veneris, nomen Aeneæ à laude deducit. Voluerunt idem obseruare Cicero in libro De natura Deorum, & M. Varro in Latinis. Hoc etiam enixè penes Germanos obseruatum esse manifestissimum habemus. Aliqua enim nomina Germanica à uerbo dicuntur (uuert) quod nos ualere dicimus, ut Dagobertus Daguuert, more Græcorū, ita B in V transferūt, ita Lampertus Languert. Alij tamen illa nomina in barbam protulerunt, ut Langbart Lambertus, uelut sequetur. Alia à diuitijs dicuntur, quemadmodum quæ in Rich desinunt, ut Henrich Habenrich, Genzerichus Gantzrich, Alricus Alrich, Fridericus Fridrich, Vlricus Vrrich. Est autem ur Germanicè, quod apud Latinos totum dicitur, Vast, ut Germanorum ueteres loquebantur. Alij Germanorum à consi- *Nomina propria Germanica significātia.*

g lio,

lio, R adt, nomen sumpserunt, ut Cunradus, kun im radt. Alij à fama, Mer, ut Filmer, Getarum rex Filimer, Danckmerus, licet alij Danckmarum uocitent ducem Saxonum, Henrici Cæsaris propinquum. Alij à facie, ut Kunimundus, kuon mund, Torismundus, Berismundus Getarum ac Gepidarum reges nuncupabantur. Hæc omnia ideò adduximus, ut æquus Lector agnoscat, gentes illas uere Germanicas extitisse, & nomina illa uerissima Germanorum: & ob linguæ illius ignorantiam, sæpe ab Italis corrupta fuisse prolata. Dum enim Ritium, Vrspergensem, Rheginonem, & plerosque alios uideo, plura reperio nomina, tunc apud Gallos, quorum origo Germanica erat, quæ tamen Gallica credebantur, Ritius in Historia de regibus Franciæ, Eubronium quendam adducit Childerici occisorem. Vocabulum est corruptum, alij ipsum Eberonium, & itidem malè nominant. Dicitur autem Eberuuinus teuto. Eberuuin, quod uocabulum Germanico nomisma te signatur. Ita Ortuuinus, Balduinus dux olim Flandriæ, Eruuina uxor eiusdem ducis, teut. Ertuuin, Volouuinus apud Vrspergensem teuto. Voluuin. Erkindus ab alijs Ertuuinus dictus est dux Sueuiæ, Lutuuinus dux Lotharingiæ. Et hi à uino appellationem tulerunt. Vocauerunt etiam Germani alios à pace: nos (Frid) ut Fridericus, Linfridus, Gotofridus, nos Friderich, Elleinfrid, Gutfrid, dicimus Manfridus Manfrid, Lanfridus Landfrid, Sigifridus, Erlafridus. Latini per œ illos proferentes, ut Fœdericus, & à fœdere nomina illorum deducere uolunt. Velim ut Germanicis nominibus Germanicos numeros tribuerent. Item à robore nos (Hart) ut Gothardus, Leonhardus, Burkhardus, Vuolffhardus, Bernhardus, Marquardus, Richardus, Reinhardus, Volghardus, Einhardus, Eberhardus. Sunt & à uiro (Mann) ut Hartmannus, Carolomānus, Hermannus, Christmannus. Nec desunt ab audacia, ueluti Hiltbrandus, Hildegardus. Item omnia nomina in dieth Germanica, Latini in theos, similiter ac Græci transtulerunt, ut Theobaldus Diebald, Theomarus Dietmar, Theodoricus Dietrich. Est autem Dieth, uerissimum uocabulum Germaniæ, quod diuitias significat, das ist ain diet. Itē ab amore, ut Lupoldus nos Liebholt, Dieboldus, Berchtoldus. Illa itaque & similia nomina Germanica à nominibus Germanorum descendebant. Hæc nomina Græci perinde ut Latini ad declinationes traxerunt, unde & paululum uariata sunt. Hinc est, ut multarum regionum ciuitatumq; origines ignoramus, & Græca putamus, quæ tamen Germanis debentur. Veluti Vormacienses dicimus Vangiones: omnes mirantur, unde nomen illud fuerit profectum: literis Græcis non opus est, Germanicus fons spectetur. Vrbs hæc sita est in territorio, teutonice Vunggau dicto, Cerere & Baccho opulentissimo: Græci paululum uariantes literas, Vangiones illos proferebant, quasi Vungaugiones. Sic & Nemetes, ueluti à solitudine illic dicti sunt. Tribochi à tribus nominatissimis quercubus (Treibuoch) nomen sumpserunt, ut Celti placuit. Sic enim & Norici, qui hodie sunt in loco Norkeu dicto. Iuuat istis cæteris Germanis datam esse ansam. Carolus Magnus ut eius Historiæ dicunt, & Abbas Tritemius testatur, nomina Germanica in regulas digessit, & opera quædam lingua Germanica edidit. Post Carolum Gotfridus scriptor, Hugo Floriacensis, Eberuuinus, & Segenbergensis, quorum Annales & adhuc in bibliothecis monachorum uidentur, plura de exordio Germanici idiomatis protulerunt.

Vangiones unde.

An Germani sint Barbari, & quis dicatur Barbarus. Cap. 33.

Barbari qui.

NOn esse Barbarum, tantum Græcis olim fuit attributum, & tamen non omnibus, auctore Festo, & illi Græci, qui non plene linguam Græcam & feliciter loquebantur, Barbari dicebantur. Ita intelligitur Strabo, cum Blesos Barbaros

Barbaros ait uocitari, quod & Tanais Scytharum rex contra Vexorim regem Aegypti, qui hos uerissimos Barbaros esse putat, qui iusticiam non colentes, ab omni humanitate desciscentes, uentri somnoq; dediti, nil rationi conuenienis agunt magis, quàm qui lingua aut idiomate hallucinantur. Homerus Cares populos Græcię ut Barbaros accusat. Inde post bella Troiana Græci à Barbarie excepti sunt, & omnes aliæ gentes Barbari dicebantur, ut Ammonius testatur, cuius uerba sunt, βάρβαρον καὶ βαρβαρικὸν διαφέρει, βάρβαρος μὲν γὰρ τὸ ὄνομα τὸ οὐκ ἑλληνικόν, βαρβαρικὸν δὲ τὸ τῶν βαρβάρων. Id est, Barbarum & Barbaricum differunt: Barbarum illius quidem nomen dicitur, quod nón est Græcum, Barbaricum uerò res est Barbarorum. Romani etiam tunc Barbari nuncupabantur, ut quidam legatus Philippi regis Aetolorum respondit ipsis, apud Liuium libro trigesimosecundo, & Plautus Næuium poetam Romanorum Barbarum coniecturauit. Cato quoque apud Plinium libro uigesimonono, Romanos fecit Barbaros. Huius rei testes sunt, Aeneas Syluius in Geographia, Alciatus Mediolanensis, Beroaldus supra asinum aureum, Strabo libro primo, in fine, Crinitus, Celius, Volaterranus, & Marinus Benchemius. Postquam igitur Imperium ad Romanos deuenit, à barbarie Itali excepti sunt, & Latini. Et adhuc tamen Hebræi Barbari appellabantur: sic enim eos Iamblychus Gręcus, ubi de religione disserit, nominauit. Post Christi natiuitatem, Barbari omnes putabantur, quibus nec Græci, Latini aut Hebræi nomen concedebatur: ita Hesychius Græcus βάρβαροι οἱ ἀπαίδευτοι, inquit, id est, Barbari indocti sunt. Apud recentiores uerò in barbaricum nomen abiuerunt, qui Imperio Romano non subijciebantur, ut L. de seruis fugitiuis. Ita Marcellinus, Latinus Pacatus, Mamertinus, Ambrosius, Seneca, Arianus, & alij Germanos calumniabantur ueluti Barbaros, & Hesychius Britannos. Inde autem postquam Imperium Germanis cessit, & Germani excepti sunt: & hos pauci criminabantur nostrę tempestatis Barbaros, nisi qui inuidia moti, & gloria eorum offensi, Barbarorum nomen nobis adscripserunt. Hodie tantùm fidei nostrę insidiatores, Procopio referente, Barbari ęstimantur, ut Tartari, Roxani, & Sarmatæ, licet & Celtes Vngaros appellauerit Barbaros. Audi Aeneam Syluium, cuius uerba sunt in epistola ad Martinum Maier. Ita Christiana religio, inquit, omnem Germanię barbariem expulit, ut ipsi Itali Gręci, erga uos Barbari, uos Gręci ac Latini appellari poteritis. Hęc Aeneas, Italus non Germanus.

Contra Hermolaum Barbarum, ac Campanum, Germanos Barbaros uocitantes. Cap. 34.

ITali ad hunc usque diem in nullo præterquam inscitiæ Germanos arguunt, quia Germani μήτε νῦν μήτε γράμματα calleant. Ducuntur forsitan Cornelij Taciti dicto, secreta literarũ uiros pariter & fœminas Germaniæ ignorare scribentis, Leberideq; incultiores nos esse clamãtis. Ecce quid Hermolaus Barbarus: cuius hæc uerba sunt ad Mirandulæ Comitem, de quibusdam Germanis dicentis: Nec inter Latinæ linguæ auctores Germanos istos numero, & Teutonas, qui ne uiuentes quidem uiuebant, nedum extincti uiuant: aut si uiuant, ut uiuant in contumeliam. Nominantur enim sordidi, rudes, inculti, Barbari. Cui nationi à Germania illa uerba impacta sunt. Hermolaus igitur qui Germaniam peragrauit, ut in Annotationibus scripsit, plus ęquo, illo uerbo & uerrucas & tubera Germanorum offendit. Consimilia illis uerba detractoria Campanus Germanis inussit, quos toties Barbaros, ac gentibus omnibus incultiores asseruit. Tantum denique ocij Campano superfuit, ut in toto Epistolarum opere, in nulla re ingenium suum plus aluerit, quàm in detractione nominis & fa-

Germanos nõ esse Barbaros.

Contra Her. Bar. ac Campanum.

mæ Germanorum. Hermolaus Barbarus tamen illo epitaphio, quod olim Rudolpho Agricolæ subscripsit, quicquid Græcia ac Italia laudis aucupata est, Germaniæ tribuit:

Inuida clauserunt hoc marmore fata Rudolphum
Agricolam, Frisij spemq; decusq; soli.
Scilicet hoc uno meruit Germania laudis
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

Nunc Campano responsurus sum, qui Albertum Magnum philosophis prętulit omnibus: nil in orbe fuisse productum refert, quod disciplinis ac philosophiæ Alberti accedere posit. Ecce aliud in Ratisponensi oratione, nihil quod luminis quiddam suboleat, Germanis detraxit. Itali itaque omnes gentes, more Aegyptiorum, à se Barbaros dixerunt. Fuit enim Aegyptiorum usus ille, Herodoto referente, cuius uerba sunt: βαρβάρους δὲ πάντας οἱ αἰγύπτιοι καλοῦσι τοὺς μὰ σφὶν ὁμογλώσσους. Aegyptij enim Barbaros uocant omnes, qui non linguæ ipsorum consonant. Hæc ille. Et si olim Germani non sicuti Græci καλλιλογησάμενοι orationes eorum adornauerunt, possum aduersus eos dicere, quod Toxaris apud Lucianum, οὐ γὰρ σκυθικὸν τοῦτο, καὶ μάλιστα ἐπειδὰν τὰ ἔργα ὑπερφθέγγηται τοὺς λόγους. id est, Non enim Scytharum & Germanorum est uerba phalerare, præsertim dum magis res quàm uerba loquantur. Si pergerent Germanis barbariem obijcere, aduersus eos id, quod contra Athenienses Liuius dixit, ualeret.

De Germanis antiquis illustribus. Cap. 35.

CAeterùm ut paululum ad diem emergat Germanorum antiquorum præstantia, & qui fato iam diu concesserunt, ne & olim Germaniam admodum barbariē occupasse liqueat: nunc paulò altius Germanos reuocabo, prę-
Rudolphi Agricolæ laus.
ter Alberti Magni industriam. Agricola ille Rudolphus tam absolutæ industriæ, ac incomparabilis ingenij uir, solus meruisset, uniuersam Germaniam uel decore tantùm suo, ab omni barbarie exceptam fuisse. Siquidem hic, Erasmo referente, in carmine Maronem, in prosa Politianum retulit, ac omnia philosophiæ mysteria penetrasse asseritur. Quem publico nomine dignum ideo censet Erasmus, quòd tantum illius discipulo usus fuerit præceptore. Ingens planè ac clarissima laus, quæ & à uiro clarissimo in testimonij uicem propagatur. Nil momus unquam & in illo requisiuisset, nisi quòd nullam habuit uir ille rationem posteritatis. Platonis tamen dialogos ac Isocratis parœmias uertit, quę adhuc circumferuntur. Fuit Rudolpho familiaris, & qui penes eum summum
Ioan. Dalburgius.
ualuit, Ioannes Dalburgius linguæ utriusq; peritissimus, ac triplicibus donis præditus, iusta membrorum firmitate, iustiori animæ habitu, iustissimis externarum rerum commodis prouisus, magno uidelicet sacerdotio imbutus meruit. Et quod maximum fuit, in struendis bibliothecis adeò curiosus, ut cum Ptolemæo illo Philadelpho decertare potuisset. Floruerunt coætanei eius, Thomas Vuolphius, Conradus Celtes, Murrho. Penes priscos Ligurinus poeta, Vrspergensis, Hermannus, Abbas Spanheimius, Germani meruerunt. Quis uerò unquam Cusano Cardinali Germano, in omni literarum genere instructior: cuius tot egregia uolumina extant, quorum Ioannes Andreæ facit mentionem. Quis Cunone ἱλογιμώτερος? Quid Iodoco Rubiacensi uiro humanissi-
Illustres Ger. mortui.
mo literatius? Quid in utraque theologia Gabrieli Nemetensi profundius? Taceo Iacobum Teutonicum, Ioannem de Monteregio astrologorum peritissimum, cuius memoriam Picus ille in libro contra Astrologos, facta eius mentione honestissima prorogauit. Eruditorum antiquissimi Germanorum Huni-

baldus

baldus, Otto Frisingensis, & Rosuita monialis referuntur, quibus Historiographorum nomen inditum est, qui apertè sese Germanos profitebantur. Si Theologorum ueterum memoria te delectat, quis Marsilio profundior? Sumerhardo acutior? Retulit Bruno ille ordinis Cartusiensis origo ac initium, ab Agrippina exordium. Si autem numerum illorum, qui in Diuos abierunt, requiris, cõstabit nullam terram tot sanctis fuisse speciosam, ueluti Germaniam. Verùm ut paucis adducam, S. Bernardus, Martinus, Hieronymus, Rabanus, Lactantius, Germanis à Vuimphelingio adscribũtur, licet Zacharias Lilius de Hieronymo in transuersum abeat. Cæterùm nunc orationem meam ad illos quos Sol nostro æuo suspicit, conuersurus sum.

Epilogus Lectori de Germanis nostræ tempestatis illustribus. *Cap. 36.*

TAndem omissis illis Germanorum, qui postquam sibijpsis ac nobis satis dederunt, lege naturæ concesserunt: ad illorum præstantiam, nostram orationem conferam, quorum opinio ac industria sæculo nostro inter uiuos memorantur uiuacissimè, quibus tantum literarum præsens est, ut à ueteribus ac uita destitutis, iactu literarum tanto spacio absint, quanto naturæ conditione. Tot magni, excellentes, innumerabiles propè uiri, passim totam Germaniam occupauerunt, quam & multarum linguarum differentijs illustrauerunt. Quorum tamen laus nobis temperanda est modestia, ne nimia profusione inarescat: uidemus enim id in ratione laudandi fieri, ut aliquando dum claritates quorundam exprimere uolumus, laudatione abusi, ipsos uarijs præconiorum generibus plerunque oneremus, quod facilè in alijs contingere posset. Et si modum excessero, duo tamen Germani qui maximi censentur, ac cæteris præstantiores, tantum disciplinarum assecuti sunt, quantum humana natura assequi, aut mortale ingenium ferre quiuit: quantum etiam mortalis sibi unquam arrogauit intellectus, qui propè limites rationi humanæ substitutos excesserunt, nulli ætati, nullis cuiuscunque regionis ingenijs postponendi: aut si fieri excessio nem cupis, potius superiores quàm inferiores discernente natura euaserunt omnibus. Et licet tanta dexteritate, tãta animi præstantia uiri illi præditi sint, ut de illorum industria uerecundius ac remissius actum iri uelint, ac percepti proprij honoris uerecundantur, proprio præconio audito offendantur: & iuxta Eurip. sententiam, alienum à laudatoribus animum gerant: ueniam tamen expostulatum ire non morabor, licet id professioni nostræ inconcessum sit, atque Historiæ captum excedat, quæ omnem digressionem fieri prohibet. Et quemadmodum Horatius Poetæ, Fabius Oratori denegant excessum, ita Historicum ipsa Historia limites transgredi non patitur. Ne tamen semper unius coloris, ac in eodem filo semper oratio deducatur æqualis, nullis figuris uariata, semper eundem tenorem referat. Vt etiam quiddam leuando tædio, ac in tam procaci ac seuero labore, reparando animo concedam, ut demum animi uires ludendo ac lasciuiendo parumper colligam: quas ut ad perferendos reliquos sudores accommodatiores reddam, uenia nobis præstanda est, si dulcedo loquendi ultra limites me prouexerit. Nec & aliud mihi uitio uertẽdum est, quòd ad dicenda præstantissimorum hominum præconia descenderim, ac præter modum extollendorum ingeniorum ipsis nolentibus quiddam astruxerim. Et id non iniquè mihi interpretaberis, dum agnosces, in horum amplitudine non minus Germaniæ, quàm ipsorum laudes quæsiuisse, quæ nonnihil sibi de ciuiũ suorũ prẽstantia cõmunicat. Desumpta mihi in munus Germania est, pro cuius aris ueluti pro necessitate priuata mihi dimicandum est. Cuius quæso repre-

Germanorum recentium eruditio.

Authoris excusatio.

hensione carerem? quale nefas obirem, si ingrati hominis nomen accipiens, debita laudis portione patriam meam defraudarem? Et si hanc causam mihi in uerteris, fas mihi sit meas dixisse laudes, ueritatis conscientia, dum pro mea laude nitar, non alterius: multum enim mihi promitto, multum mihi deberi existimo, quòd in ciuium meorum numero tanta lumina comprehenderim. Metellus apud Plutarchum Dijs gratias agebat, ὅτι τῶν ἄλλοις οὐκ ἐγίνετο σκιπίων. Id est, quòd non apud exteros Scipio natus fuisset. Et ego patriæ nostræ non possum non gratulari, talibus uiris in eius communionem allectis. Et si adhuc hæ ad expurgandum causæ non tutæ sunt, id (quod omni concessum est) de uirtute differere mihi liberum sit: nihil quoque de Erasmo quàm Capnione recenseatur, & tantùm mutato nomine, in illo de incomparanda eloquentia, in hoc de inæstimanda orationis grauitate narretur fabula. Putat Athenæus ex Anaxippi Græci comici sententia, sub philosophorum nomine uirtutes esse laudandas, & Diuus Nazianzenus Athanasium, inquit, laudans uirtutem laudaturus sum, nec secus Marinus Græcorum philosophus doctissimus, sub familiaris sui appellatione, totam felicitatem comprehendit.

Comparatio Capnionis ac Erasmi. Cap. 37.

DVo sunt inter cæteros quibus Germani decoris titulus debetur: Erasmus
Erasmus. Desiderius desideratissimus εὐπροσποιητότατος, diu desideratus, ac nunquã desiderandus, τῷ δ' οὔτω τίς ὅμοιος ἐπιχθόνιος γίνετ' ἀνήρ. Hic ille ἵμερος Desiderius est, quem Venus Paridi apud Lucianum promisit, quem Hesiodus Musis con
Capnion. iunxit. Huic conferendus est Capnion, fumus illuminatissimus, quorundam oculis grauis: uerùm quem ἄνιφετος, οὔτ' ἂν χειμὼν πολύς, οὔτε ποτ' ὄμβρος. Id est, nec nix, hyems, nec ymber, extinguet. Hic radios de se emisit, quorum splendore totus orbis illustratur, à quo fumo omnis splendor in tribus linguis suam lucẽ reuocat, nam ille non fumum, sed de fumo dare lucem cogitat. Ambo illi sublimes animi, telisq; referti, τῶν δ' ἤγε πάντες μὲν ποταμοὶ πλήθουσι ῥέοντες, ut Homerico uerbo loquar: ab illis omnes eloquentiæ numeri in Germaniam fluxerunt, ambo tot linguis prędití, tot disciplin is. Hi uirtute, dexteritate, morũ innocen
Comparatio Capnionis & Erasmi. tia pares, eiusdem quasi politioris philosophiæ dogmata secuti, ad arcem disciplinarum euaserunt: nec facilè discernere poteris, in qua disciplina plus uiri illi præualeant, an Latinitas Græcitati, an Philosophia Theologię fuerit pręferenda. Tanta singularum artium ęqua in illis facultas est. Adde quòd nulla illarum est in unoquoq;, quę non, si solam perpenderis, maior uideatur altera. Idem iudicium, si euocaueris scientiarum possessores illos: dum enim incomparabilem eloquendi riuum Erasmi, dum absolutam eius in transferendis auctoribus facultatẽ præ oculis tenueris, facilè herbam huic porrecturus es. Dum uerò Hebraica mystica Capnionis, ac fontem uerissimum, ex quo omnis Germanorũ uera eruditio profluxit, intueris, atq; illis Ciuilium iura, in quibus absolutissimus est, pręter omnem disciplinarum cumulum adiunxeris, huic palmam deferendam putas. Coniunge utrosq;, symbolum facito, singula ea quæ uirtutis sunt adijce singulis: uide quanta uicinitas, quanta unitas, quasi à diuersorũ corporũ habitudine tibi respondeat: frange nucleum, exue homines: illa tantũ corporis eorum mole, & anima tibi una repræsentabitur. Deniq; nisi fides nos consentanea in transuersum ageret, nisi & eadem ætas, eadem fata, utrosq; coniunxissent: facilè ex Pythagorico instituto conuinceretur, unius animam in alterũ abijsse, quemadmodum Hermippus de Calciphronte ac Pythagora sentit: ita nimis dubiam palmam de seipsis fecerunt. Ac me ueluti exquisitissimis picturis detentum utriusque monumenta admirantem penitus suspenderunt, ac omne iudicium mihi exemerunt. Summa igitur inter eós diuersitas, si inter simillimos

mos

mos dissimilitudo potest intercidere, nullã habebit rationem aliam, nisi quòd aliqui festiua ac familiari orationis facultate inducuntur. Cæteri uerò ad grauitatem orationis ac eruditionem oculos tenent. Alij plus linguarum præstantia, alij multitudine capiuntur: & si res ad calculum reducenda est, nulla uirtus in utroq; est, quę non sibi palmam deberi polliceatur, si sola conspiciatur, aut si cum alterius industria collocetur, paritatem non ambobus inferat, ac quæ non utroq;, singularum disciplinarum calculo facto, parem laudem participet. Vt enim illos patria Germanos lege naturæ, ita & disciplinarũ paritate Opt. Max. Deus prouidit, illisq; multos gloria æquales creauit, uirtute paucos.

De præstantia D. Erasmi Roterodami, & eius operibus. Cap. 38.

VTriusq; tamen linguæ ducatus Erasmo procul omni dubio consensu eruditorum delatus est, quẽm uirtute dicendi, in qua eminentissimus est, pauci priscorum superauerunt. Tot enim uno illo uiro disciplinarum diuitię, & singulari huic tot scientiarum species exuperant, quot diuersæ hominibus diuersis concessæ fuerunt, ut plures homines unus Erasmus, ob pluralitatem curarũ, subijsse uideatur. Et quod longè pulcherrimum est, nullius disciplinæ præstantia, ob felicitatem alterius, in illo inclinatur: nec quod uni impenditur, alteri derogatur. Verùm pari semper trutina libratum per se unumquodq;, ac si homini singulari contigisset, ualet ac meretur. Inter recentiores paucos continet ille accessores, pauciores τὺς ὁμόφορας, paucissimos aut nullos superiores: Nam quicquid ἐκ τοῦ ἰνγενίου Erasmi flumine producitur, genuina nota signatum est, ut quocunq; uertatur, autorem haud facilè mentiatur, quo minus Erasmicum sonet & censeatur. Nil enim externi sapit, nihil peregrini patitur. Nam si quicquam eius adulteratur, manifesto iudicio mox auctorem prodit, & indigenam se, non alterius farina profectum prima fronte deregit. Facultatem ille, quã pauci attigerunt, arripuit, fuci omnis impatientem, ac profusioris lenocinij penitus negligentem. Verùm adeò liberam, expositam, adeò absolutã, ut hæc semper suo tenore profluens, suo cursu nitatur, ac festiuitate eius in lectoris animũ descendens, repugnantes ducat, commoueat. Ad hoc legenti arridet, ac beneuolentiæ aculeum reconditum præ se fert. Non ueluti plerosq; cognoscimus, qui dum eloquentiam quam affectant, cogunt, orationem, non inficior, elegantem condunt: ueteris tamen ingenij testam inseparabili necessitate subsequentem, ac priscam saliuam æterno comite habent annexam. Huius uerò numeri semper sibi similes, pares ac integri prouehuntur, lectorem inuitant, inuitatum detinent, detentum æterno uinculo sibi deuinciunt. Stylus uerò eius est tam effusus, candidus, luculentus, ita proprius, ut κατὰ ὀνοματοποιΐαν quilibet materiæ uerba adeò accommodet, ita cuilibet rei suam reddat dignitatem, ut ad fingendam orationi uenerem, nemo magis aptus, nemo promptior ipso habeatur. Aliquando surgit, & tam uarias iuxta rei proprietatem uultus actioni tradit, ut exiguam rem aut penitus nullam, in elephanti molem exire cogat, famulante sibi eloquentia, ac ultra rei subiectæ captum extendat. Tanta orationi eius αὐταρκεία inest, ut in ea nihil excludatur, quod ullo pacto desiderari posset, nihil interseratur, quod τὴν περισσολογίαν aut excessionem sapiat. Verùm cuncta in morem Cyclopædiæ sequuntur, felici rerum serie sibi inuicem succedunt, inuicem adaptantur, ut una ablata squama aut fibula, totius loricæ ratio auferretur, subuerteretur, aut ad minus perfectioni sententiæ derogaretur. Et eam facultatem quam alij πολυπονώτατοι pro affectanda ac demum exagitanda eloquentia, coactam ac accersitam assecuti sunt, hîc sua sponte fluentẽ, sine magno dicendi

Commendatio Erasmi ac operum suorum.

labore αὐτοσχεδιαζόμενος obuiam habet. Existimat Quintilianus lectioni Ciceronis pueros esse adhibendos. Ego puerorum ingenio tunc precium affuturum putarem, si ueneri Erasmicæ traderentur, penitusque dederentur, ut ad quæcunque studia alenda comptiores efficerentur. Tanta enim in Erasmo meo, imò uestro, eminentia, uirtus oratoria surgit, ut tam in foro quàm ludis literarijs probaretur, nec iuuenum nec senum ingenia formidaret. Et hæc uiri illius progymnasmata, quibus adolescentiam suam imbuit, & quæ δὶς διὰ πασῶν ab illotum grauitate ac sublimitate absunt, quæ in quarto ætatis suæ gradu exorsus est, donec Hieronymo pristinam dignitatem restituit, donec τὰς διατριβὰς noui Instrumenti felicissimè interpretatus est: quæ functio ingenij sui egregia, à funda ac demerita quorundam inscitia peruertitur. Verùm tantum ab his, qui ut Homerico ἀποφθέγματι loquar, νήπιοι, ἀγροιῶται, ἐφημέρια φρονέοντες Id est, stulti, agrestes, nihil frugi sapiunt.

De summa eruditione ac præstantia Ioannis Capnionis.
Cap. 39.

QVare te interim in portu reliqui Capnion inuictissime: dū tibi tamē omnia meritissimo, ob summam tuam in me uoluntatem & debeo ac uolo. Si enim dulcissima tua conuersatio, qua mecum Hagenoæ usus eras, me non tangeret, meritorum tuorum magnitudo exigeret, ut huic gratiam retaliaturus sim, ὡς τίσαιμι φιλότητα παρέχων. Verùm à quo initio laudum tuarum pelagus cumulatissimum exordiar? an à gratia Attici tui sermonis ἀπαρτίζοντος? An à linguarum pluralitate? & te à quibusdam δίγλωττον, id est, bilinguem nuncupatum, tribus linguarum discriminibus adiectis, πεντάγλωττον, id est, quinque linguarum peritissimum faciam, ut antiquitas de Epicharmo testabatur? Si ab integritate tua, attinebit ad te illud Homericum, οὐ γάρ τι γλυκύθυμος ἀνὴρ ἦν, οὐδ' ἀγανόφρων, ὅστις ἐπίσταιτο ἴσον ἐνὶ φρεσὶν ἄρτια βάζειν. Nemo melior, nemo iustior erat, nemo qui integriora loquebatur. Verùm à felicitate tua caput oratio nostra proferet. Fuerunt enim (licet pauci) qui te rerum doctrina ac dexteritate referrent. Communia enim habuisti animi commoda, & corporis facultates, cum multis, quibus numeris ęqualibus natura ut tibi respondit. Qui autem felicitati tuæ accesserit, agnoui neminem. Fuisti & olim non ultima felicitate præditus, quando labor tuus toti orbi cōmunicatus, primò Hebræa mysteria literis uulgauit, quando totius Christianitatis limites peragratus, totum orbem perlustrasti: quando tot principum functus officio, ea quæ hominis erant expleuisti, hominis tantum opera molitus eras, nondum ad tibi destinatum absolutę felicitatis finem perueneras. Solus hostis requirebatur, qui beatitudinis tuos gradus redderet perfectos, uirtutem tuam crebro impulsu expoliret, tuos honestissimos sudores tantùm doctis cognitos, pueris detegeret, tuum fumum ultra Gades, ultra Christiani orbis captum dissipatum, & Barbaris nobilitaret, ut penitus in omni negocio Capnion sonaret, ut nullæ mensæ exigerentur, ubi non tuum nomen obambularet, & per hominum ora ferretur: nulla societas, nullæ literæ consecrarentur, ubi non tam principium quàm finem Capnion teneret: non tibi tantum amici tui potuissent omnes, nec plus de te rerum natura meruisset, quæ tamen in te solo quicquid uirium & perfectionis potuit, expressit: quantum inimici tui, si uerum dicimus, amicissimi tibi tribuerunt. Nullus beatitudinis calculus tibi deest, si ὁ γὰρ κάρτιστος ἀπ' αὐτῶν tibi dexter aliquis Deorum persuaserit, hæc tibi æquo animo ferenda esse, quæ ab æterna obliuione tuam celsitudinem asserent, extēdent: quorum ductu τοῦ δ' ἤτοι κλέος ἔσται ὅσον τ' ἐπικίδναται ἠώς. Id est, gloria tua erit, quantum aurora dissipatur. Tu magna authoritate in

tui fauorem tot reges rapuisti, qui subire omnia nominis tui gratia moliuntur, Reuchlinistarum nomen in eorum decus uertunt ac trahunt, omnes etiam quibus ingenij facultas ulla superest. De te dicã, quod de Probo Claudianus, Omni nobilior lustro, nec contigit uni, Hactenus exactum non sunt memorata per æuum Germanos habuisse duces. Vidimus maximos reges ad tui defensiones descendisse: uidimus sedecim Dialogorum uolumina, proba eruditione exarata, innocentiæ tuæ prorogandæ destinata. Tanto numero amicorum tuorum calculus constat, quanto excelsa Germanorum ingenia, qui tot uotis, tot scriptis te, ab omni mortalitate exuerunt, ac alioqui mortalem cœlitibus uicinum reddiderunt, ac integritatẽ tuam incruentã à tot hostibus custodierunt. Quicquid homini arrogat, unico uerbo, Capnionis uidelicet nomine constat. Nunc de Capnione agitur. Capnion ille est, satis diximus, cùm te nominauimus. Cætera Ganges & Indus habent, si clariùs rem tibi dilatari cupis, aliud nostrum Epigramma sit illud. Hic primus Hebræorum mysteriorum, & Theologiæ, primus Græcarum literarum, & omnis eruditionis Germaniæ illator, Verbi Mirifici ac Cabalæ unus & solus repertor. Vel magis uos tenet Nazareni Gregorij Romanæ urbis episcopi, breue testimonium, ac succisum, uerùm ita succisum, ut si in recessu uideatur, succisiuum dici mereatur. Huiusmodi nunc & Græci & Latini, ab isto Germano Capnione, uiro diuino, fontem linguæ eorum addiscunt, & ita quidem addiscunt, ut sese illius discipulos fateri glorientur. Nescio an testimonium illius, an ille qui testatur, dignior sit? Erat Celtis succincta illa Capnioni adscriptio, qui tantum, quantum Germanorum uix alter, peregrinatus est. *Epigrammata Capnionis.*

Qui tribus linguis super eruditus,
Nec mihi toto similis tibi unquam
Visus in orbe est.

Picus ille Italorum doctissimus, concordiæ comes, præter honestissimam eius, de superstit. prænot. mentionem libro septimo, capite sexto factam, hoc affixit epigramma libro Staurosticho:

Et Pforzen Latia donatum lumine lingua,
Cui sacrum triplici celebratum est dogmate nomen.

Taceo Fabri Stapulensis, Hermolai Barbari, Aldi Manutij, Marsilij Ficini, & cæterorum Italorum iudicia, qui laudando Capnioni nonnihil operis concesserunt. Nos uerò Germani barbarissimi omnium, nec digni ullo muneri diuinitùs præ cæteris elargito, tot necessitatibus absolutissimum uirum afficimus, beneficia sua ac splendorem (quo uniuersa Germania nititur) iniquissimè calumnijs ac odio oneramus, potuisset iure optimo id Germanis ingratissimis infligi, quod apud Euripedem Hecubæ ac Troianis appinxit Vlysses,

Οἱ βάρβαροι δὲ, μήτε τοὺς φίλους, φίλους
Ἡγεῖσθαι, μήτε τοὺς καλῶς τεθνηκότας
Θαυμάζεθ', ὡς ἂν ἡ μὲν Ἑλλὰς εὐτυχῇ,
Ἡμεῖς δ' ἔχωμεν οὐκ ὅμοια τοῖς βουλεύμασιν.

Vos Barbari, qui nec illos qui amici sunt, amicos
Honeratis, nec illos qui honeste oppetierunt,
Miramini, ob id Græcia illa floret inclyta,
Dum nos secus uestris institutis agimus.

Et licet nobilissimè Capnion præconium tuum ita obtinuerit, ut quemadmodum de Homero Macrobius dixit, nullius adulatione laudetur, nec uituperio decrescat, imò ut ipse Homerus inquit, ἦ γὰρ σὸν κλέος οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει: Gloria

ria tua cœlum attigerit, ac inæstimabile decus maledicentia inimicorū possideas. Non possum tamen non uicibus tuis condolere, dum ætas te senescentem soluere deberet, ac te exantlatis tot laboribus eximere, requiei restituere. Dum etiam præ exili nostrarum rerum facultate, munere aliquo te donare non quiuerim, animum saltem nostrum parem ac integrum aduersus te muneris loco consecrare uolui: & id satis mihi sit testimonij, tam copiosissimum opus Germaniæ, non alia ratione à nobis esse congestum, nisi ut honesta occasio enarrandæ uirtutis tuæ præstetur, quod tunc nobis sine omni calumnia licere putaui, dum Historiæ Germanicæ nostram operam addicerem, tunc è plaustro quæcunque nobis obuiarentur, conscientia ueritatis, putaui mihi concessa.

Riserunt secula sua Mæonidem.

De reuerendiss. principe Cardinali Gurcensi Matthæo Lango, Bilibaldo Pirkaimero Norico, ac Beato Rhenano, Germanis. Cap. 40.

SVpersunt ætate nostra illustrissimi præterea ac mirabiles rerum scientia uiri, & quibus tota Germania passim longè lateque referta est, adeò, ut si quis uatem quendam iustum ac absolutum sibi inquirendum cogitaret, nullum alium à Germania orbem peragraret. Nec lumine Diogeni illo opus esset, apud Laertium, ad inuestiganda ingenia, cui in sola Germania ad uota sibi terrarum undique docti uiri affluerent. Non igitur Herculi quærenti quid uelit? Bacchus responderet, δέομαι ποιητοῦ δεξιοῦ, οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔτ' εἰσιν, οἱ δ' ὄντες, κακοί. Id est, Opus est mihi bono poeta, nulli enim sunt, & si sunt, mali existūt, apud Aristoph. in Batrachis. Pluralitate igitur eorum inductus, omnem seriem ordinis in adducendis nominibus remittere desiderans, eorum præstantiam ordine metiri negligam, uerùm sine discrimine, præ mediocritate nostra, quæ uiderim in illis memoriæ digna, ut sese res obtulerit, ac loci necessitas, summo studio prosecuturus sum. Nec ullum iudicium tam inter primos quàm postremos ferre in animo est, nullamque differentiæ rationem inducere, omnium præstantias religiose ueneror, eruditionem exosculor: nulli etiam detrahere consueui unquam, tot uni quot reliquo tribuam: omnibus Germania debet nonnihil, & me nunc Germaniæ negocium agentem debere illis æstimo. Pace tamen omnium, tria Germanorum lumina, & hæc sola cæteris præstare mihi persuasum est, quorum excellentiæ omnis qui libero ac solido animo quantamcunque messem in literis fecerit, ultrò cederet, ac illis palmam tribuere minus erubesceret. Primus illorum amplitudinis summæ gratia, nobis reuerendiss. Gurcensis Cardinalis appellandus est, qui sola uirtute, principis nomen ingenij sublimitati adijciens, omnes felicitatis calculos coniungens, & ex trium bonorum generum coniunctione nulli hominum alteri concessorum, in unum plenæ ac absolutæ perfectionis uirum abiuit, membrorum firmitate, dotibus animi, tum & amplissimo sacerdotio præditus, summum ius apud Maximilianum, quem ut propriū sibi deuinxit, assecutus est. Et quod longè honestissimum est, præ cæteris politiora ingeniorum studia alit, colit, sustentat, atque conseruat. Huic quicquid feliciori ingenio productum est, politiori facundia profectum est, plus alij Germano arridet: quare adducti sumus, & Germanias nostras ipso ut Germanorum absolutissimo, siue eius nomini consecrauimus, in cuius testimonium aliquos uersiculos ad eum in fronte operis nostri depinximus. Huic duos defæcatorum ingeniorum uiros cōferre uolui, ac parem illis facundiam, linguarumque peritiam asserere: Bilibaldo scilicet Pirkaimero, ac Beato Rhenano: & licet priori uiro titu-

Matthæus Langus Cardinalis Gurcensis.

Pyrkaimer.

lo

lo ac rerum terrenarum facultate inferiores sint, ingenij tamen felicitate nulli
posteriores. Primus Cæsareæ maiestatis à consilijs, patricius, senatorio ordi-
ne Norenbergensi insignitus, plenus honoribus, rerum copia plenior, in facul-
tatibus animę plenissimus, ac dignus, ut nobilissimę ciuitatis & Germanię pri
mo loco inter primos fungatur, totius urbis necessitatibus adhibeatur. Tot ta
men curis indignus, satis ille erga patriam munus suum expleuit, duo Plutar-
chi opuscula, totidem Luciani dialogos & non minimos, sex Xenophontis li-
bros de Græciæ primatibus, Aristophanis quoq; Plutum latinitate donauit:
tantum etiam laboris in Hierosyphico illo de literis Aegyptiacis consumpsit,
ut bonis literis incrementa plus cæteris impartitus fuerit. In altero uerò Beato Rhenanus.
Rhenano omnibus calculis beatissimo, nil uel momus reprehēderet, nisi quòd
habet exiguam rationem posteritatis pro tanta rerum copia: nil enim ha-
ctenus præter commentaria quædam, multo sale condita, testimonium aucto-
ri summum referentia, diuulgauit, fama uerò non exilis ac nulla de uiro illo ob-
tinuit: eum aiunt maximum quiddam moliri, cuius conatibus Deus aliquis pro
picius ac præsens adsit oro. Cæterùm non dubito quin alterum nobis Erasmū,
uolentibus, Dijs referat.

De Georgio Simler, Gerhardo Listrio, Nicolao Gerbellio, Philippo Brettano Melanchthone. Cap. 41.

ET ne sine ulla mentione doctissimorum præceptorum memoriam trans-
grediar, & penitus uiolatæ pietatis uitium incurram, grauissimi uiri tam Georgius Simler.
corpore quàm animo grauitatem ostendentis, Georgij Simleri multifariam
eruditionem, numero illo intercensere uolui, ut pręceptoris mei longè optimi,
sub quo ferulas primitùs subduximus, ingenium (qualecūq; hoc sit) exile scio,
excoluimus. Cui plus, ut Alexander apud Plutarchum dicere consueuit,
quàm proprio parenti oppignoratus sum: me soli huic debere fateor, quæcun-
que, Deo solo excepto, doctrinarum nobis arriserunt: illo in utraq; lingua pri-
mo usus sum præceptore, uiro ad instruenda ingenia nato, cui omnia imputa-
re potes, quæcunq; honesta ab ingenio nostro producta sunt, cuius nomen in
decus meum, ut eruditissimo præceptore functus uidear, semper tracturus
sum: utinam tantum lucis summa eius humanitas sibi à nobis desumeret, quan
tum mihi ego è nomine suo uendicare studeo. Inde αὐτὰρ ἐγὼ κἀκεῖθι φίλου μεμνή-
σομ' ἑταίρου. Fuit alter præceptor noster Philippus Bretianus, uix uiginti an- Philippus Bretianus.
norum, penè puer, cæterùm adultissimus; ac literarum experientia nulli secun
dus: cui quantum anni ac corporis moles detraxerunt, tantum ingenio adiece-
runt. Quantò corpore tenuior, tantò animo sublimior: solidè loquor, hactenus
tam aurium quàm oculorum officia ille excessit, ut omnes cuiuscunq; peregri-
nationis aut ætatis, nullum tantæ iuuentutis ac eruditionis uirum, tot artibus
præditum, tot disciplinis instructum, audiuisse quàm uidisse testentur. Nec hu-
ic docendi facilitas ac fidelitas deest: uidimus ipsi Currherum ac Maurum ante
paucos annos elementarios in Græcis, nūc in doctissimos uiros abiuisse, ac du
ctu eius ita instructos, ut in omnibus illis cum doctis artificibus contendere ua
lerent. Præceptoribus nostris pietatis conscientia antepositis, Gerhardum Li- Listrius.
striū alterum Capnionē, tot linguis sonantem, duxi esse referendum, cuius ani-
mi recessum solæ in Moriam Erasmi lucubratiunculę ostendunt, & quanti uir
ille censeri dignus sit, patent. Cęterùm nec à pręstantissimorum corona Ger-
bellius ille Nicolaus degenerat, cuius ingenij facilitatem aspectus prodit: utri- Ni. Gerbellius.
usque linguę peritiam ante multos annos retexit.

De

De Germaniæ Theologis nobilioribus, ac iurium præstantißimis. Cap. 42.

Sacræ paginę eruditionem, ut cæteris sacriorem pręferre uolui, quæ in plerisq; iam Germanorum plena exuperat, ac illis in erudiendis diuinis mysterijs eloquentiæ coniuncta, numeris omnibus perfecta respōdet. Omnibus autem Germanis antesignanum Martinum Lutherum Vuitenbergensium ordinarium, publico nomine Theologorum appellare honoris gratia uoluimus, ob egregiam eruditionem à tali uiro aucupatam. Ioannes Oecolampadius uerus Theologus, iudicio Erasmi nominatus est, quem & ob triplicis linguæ peritiam Theologiæ accommodatisśimam, inter primos recensendum esse duximus: cui linguarum pluralitate accedunt, Vuolfgangus Faber, Kilianus Leibs prior in Kebsdorff, Iacobus de Banisśis Decanus Tridentinus, Erhardus Truchses Eistettensis, Cunradus Pellicanus Minoritanus, Mutianus Ruffus Gotthanus Decanus, uir in omnibus literarum disciplinis sacer & perquàm eruditus, Laurentius Behem diui Stephani Babenbergensis Canonicus, qui in nullo posteriores splendore linguarum, Cypriani instar, Dei tabernaculum honestauerunt, quibus & præter sermonis elegantiam addere potes Sebastianum Sperantium Brixinensem prępositum: & inter primos Iacobum Lempum θεολογώτατον, utriusque Theologiæ censorem, cui eruditi plurimum debent, ob summum eius officium in Ioannem Capnionem eruditorum parentem. Fruuntur huius cōsortio Vuendelinus Steinbach, ac Martinus Plantsch, qui Tubingensis gymnasij lumina, sacra eruditione, nominis gloria æquales multos habent, pręstantia paucos. Quid memorem Melchiorem Pfintzingū, ac Georgium Behem, S. Laurentij Nurenbergensium præpositos, Iacobum Vuimphelingium, Thomam Murner, Martinum Reus Noricum, Vuolfgangum Volprecht, Ioannem Lang, Ioannem Fug, Vuenceslaum Linck, Martinum Luder, Ioannem de Staupitz, Augustinum Lupff priorem Heidelbergensem: Augustinenses, Georgium Nigri de Leonstain, Thomam Truchses Spirensium, Vitum Gaisfeld Surburgensium, Nicolaum Siguart Badensium, Decanos. Ioannem Eckium, Paulum Rictium, Gregorium Billung Phorcensem, Florentium Muller Gersbachium Decanum, Vdalricum Carinthium, Lucam Schlepplin, Suffrag. Spirensem, Georgium Riecker, Iacobum Cuppenheimium, Casparum Glaserium, & Ioannem Kursner, & reliquos, in quorum nominibus adducendis fatigaremur. Aequali numero Iurium doctores sanctisśimi constant: inter quos præter summā morum innocentiam, Florentius de Pheningen illustriss. principis Electoris Palatini Cancellarius, summum occupat, tempestatis nostrę mœcenas omnium eruditorum indulgentisśimus, ac omnibus doctis dexter, cuius ductu & auspicijs insignis Heydelbergensium palęstra, ueterem testam exuta, cultisśimis disciplinis expolitur, atque honestioribus studijs indies meretur. Habet ille eiusdem farinę ac pręstantię familiarem Bernhardum Vurmserum: ambo secretis principis adhibentur, ambo senatorio ordine insigniti, ambo summa nobilitate prędili sunt. Viderunt Italiam uterq;, uterq; pręter incomparabilem Iurium industriam πολύγλωσσοι, Latinę eloquentię arcem occupauerunt. Nec portu te Iacobum Kurserum, ac Hieronymum Vehum Badensis Marchionis Cancellarios relicturus sum, quorum beneficio & animi dexteritate, tota illa regio disponitur, conseruatur, ampliatur. Crimini quoq; maximo essem obnoxius, si Georgium Sualbach ac Ioannem Vigilium rerum ecclesiasticarum uicarios, silentio pręterirem: nec officium nostrum illis explerem, quorū beneficio salus mea hactenus constitit, quos in omni fortuna pręsentes expertus sum. Nec Vdalricum Zasium à memoria nostra

Theologi Germaniæ.

Viri illustres Germaniæ.

ſtra remiſſurus ſum, cui ſecundi Varronis titulum uirtute ac eloquentia indide runt. Cęterùm Sebaſtianus Brant, Cunradus Peutinger, Imperialium urbium Archigrammatei, tot rerum diſciplinis cenſentur, ut dubium, an illis Hiſtorici, an Poetæ, an Oratoris, an Græcæ, ſiue Latinæ linguæ potius Iuridica facultate nomen concedas? Heydelbergam quoq; occupant Theodoricus ac Lucas Iurium ſcientia præſtantes. In Medicorum præſtantiſsimorum numero primas partes cõſenſu omnium Ioanni de Maichingen deferebãt, cui accedere Theodoricus Vuormacienſium Doctor uidebatur.

De politioris diſciplina Germanis. *Cap.* 43.

NVnc mihi cum lætioris ſtudij Germanis res erit, quorum numerus ſi operi noſtro insereretur, in magnitudinem iniuſtam liber noſter cõſurgeret. Tot egregij Germanorum toti nunc in linguarum cognitionibus uerſantur, à quibus penitus poſsidentur omnia Germanorum Gymnaſia. Deniq; Germaniæ omnes Athenæi iam longè lateq;, nil niſi Græca ſonant. Pręeſt Muſæo Lipſenſi Moſellanus ille, in Græcis εἰς ἄκρον ἑλληνικός, qui ductu Ariſtophanis poetæ Græci Lipſenſes præſtantiori linguæ reſtituit. Eſt & illic Richardus Crocus ille: Philippum Brettanum Melanchthona Tubingæ cum ſummo fructu Græcorum præſtantiſsima quæque dictantem, præferre uolui omnibus: cui accedit Hermannus Trebellius Muſæi Francoſordienſis illuſtrator. Quid Moguntiam memorem, tam pręſtantiſsimis hominibus conſitam? illic enim Cunradus Vuidmannus, Ioannes de Kunigſtein, Ioannes Sorbillo, atque alij, proba eruditione, qui & lætiora ſtudia profitentur. Tota urbs Nicolao Karbachio ſingularis eruditionis magiſtro, in Græcis exercitatiſsimo utitur. Ad Argentinenſium numerum me conferam, ubi Ruſerus ille Ioannitarum ordinis uir exercitatiſsimus meretur, quem ante multos annos diſciplinis optimis penitus deditum aſsidua noſtra conuerſatione uidimus, tunc multo artificio athletis ſummis reſpondentem, nunc uerò Empiricos quoſcunque uincentem, coæuos ille peritia literarum plurimos poſsidet, quorum dulciſsima familiaritate fruitur, quorum eruditionis teſtimonium Eraſmus ille ac Beatus Rhenanus ampliſsimi uiri ſuderunt. Primum inter eos occupat Iacobus Sturmius homo ἀλλοπρόσαλλος, in omnibus quæ moribus corpori quàm uirtuti debentur, dexter & ſui ſimilis: qui & penitus polypi rationem ſecutus, ridentibus arridet, flentibus adeſt, in nobilium numero doctiſsimus, in doctorum uerò ludo nobiliſsimus, undique tutus, undique plenus ac rotundus eſt: quem ſi numero Latinorum cenſere cupis, inuenies Latinitatis cenſorem nobilem: ſi Hiſtoricis eum contuleris, omnis Hiſtorię maieſtatem, cęteros docentem comperies, adeò in omnibus rebus ſacer. Eſt huic ſummè familiaris Thomas Rappius, uir ardentiſsimi ingenij: ſunt & Ioannes Rudolfingus, Ioannes Guido, Hieronymus Gebuilerus, Ioannes Schutz Vuilenſis, Othmarus Luſcinius, Stephanus Tielerus, Mathias Schurerius, & cæteri illuſtres præſtantiſsimarum literarum profeſſores, qui omnem eorum operam ante annos etiam literis Græcis deſtinauerunt. Hagenoam Ioannes ille Secerius Lauchenſis Academiæ Anshelmianæ præſens, Seleſtadium Sapidus, Iacobus Spiegel, Baſileam Amerbachij, Græcitate illuſtrauerunt: & ut rem demum componam, nulla Germanię ciuitas ab omni literatura adeò remota eſt, quę non Gręcarum literarum literatiſsimos interpretes retulerit, τῶν δ' ἄλλων, τίσκιν ἇσι φρεσὶν οὔνοματ' εἰπῶ, ut Homericè loquar: quis enim aliorum nomina facilè dixerit?

Bonarum literarũ profeſſores qui ſint.

Sturmius.

De Poetis, Historicis, & aliarum disciplinarum principibus Germaniæ. Cap. 44.

Poetæ ac Historici German.

AD Poetices disciplinę deditos nunc descendo, quam Germanorum aliqui ueluti propriam sibi desumpserunt, in quorum numero Huttenus ille nobilissimus Eques, cęteris omnibus antesignandus est, homo condendis carminibus natus, de quo dicere possum, quod Cicero de Ennio, Codrus de Homero, deos potius perituros, quàm doctissimi uiri illius monumenta exitium esse passura. Est & altera spes Germaniæ Eobanus Hessus, diuino ingenio, ac prorsus Eobanico, cuius Eglogas nuper, & quicquid ex ingenio tam defecaro, prodijt, sine summa admiratione legere non potui, tanti sales, tanta acutissima inuentio. Sunt præterea Hermannus Bulchius, Auentinus, Spalatinus, Cuspinianus, Cæsareæ maiestatis à consilijs, Henricus Bebelius, Otto Beckmannus, Marscalcus Doctor, Iacobus Simler Durlacus, illustrissimi Palatini comitis pædagogus, generosus comes Hermannus Nuenar, Theodoricus Zobel Moguntinensis canonicus, Albertus Bist, Stephanus Rosinus, Cæsareæ maiestatis in Romana curia sollicitator, Aesticampianus, Coclęus Noricus, Vulphganus Angst Brasicanus, Balthasar de Facha, Philippus Engendinus, Collimitius, Ioachimus Vadianus, Sturnus, Rubianus, Storkius, Huttichius, Ioannes Cæsarius, & alij multi, φύλλοισιν ἐοικότες ἢ ψαμάθοισιν, numero folijs ac harenis similes: quorum recitandis nominibus spacium deesset, & iusto uolumini eorum memoria responderet. Sunt præterea Mathematices disciplinæ uiri

Mathematici Germaniæ.

emunctissimi, Ioannes Virdung de Hasfurt, Ioannes Stoffler Iustingensis Tubingensium astronomus, Ioannes Reniger, Ioannes Schenot Bambergensis, Stabius Cæsareæ maiestatis à secretis, & plæriq; alij, qui eruditione sacra, cum rerum natura præliari uidentur, magni Mercurij comites, qui in totius naturæ mysterijs adoleuerunt, & uero præsagio nouerunt τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα, quæ sunt, quæ fuerunt, & futura trahentur. Nec sine debita sui memoria Ioannes Petki abibit, qui Coloniensis ecclesiæ canonicus, tantos in Arabica lingua progressus fecit, cui parem gentium domina Roma, in Chaldaicis mysterijs aluerat nemine͂, qui pari eruditione sese illi certamini credere potuerit: huius etiam ductu, eiusdem nomismatis Psalterium in lucem abiuit. Et hi demum Germaniæ principes, quos felici sydere Germanicus orbis produxit, ac literarum præstantia à cæteris discreuit, in omni dicendi genere præstantes tulit, ac suipsius laudem tanto studiosorum hominum numero reddidit cumulatissimam.

Germanos olim inter Græcos uersatos, & eos ante mille annos Græcarum literarum studiosos fuisse. Cap. 45.

ID quoque Germanicæ laudi præsentissimum est, ante tot annorum millia, Germanos quosdam inter Græcos mutua communione uersatos fuisse: Græci enim sedes eorum Germanis ac Getis coniunxerunt. Ostendunt hoc Milesij, qui olim Ionium incoluerunt, Pausania referente ac Athenæo, deducendis lanis notissimi, ut & Ouidius libro Maioris nono, Plinius lib. octauo Nat. hist. Cicero in Verrem, Hora. in epi. & alij uolunt. Hi Milesij Græcorum uerissimi, sese Getis, in urbe Tomitana Getarum addixerunt, & sine discrimine lingua eorum usi, Getis Germanis nonnihil incrementi addiderunt. Vnde Ouidius de illo libro tertio Tristium:

Sic quoq; sunt urbes Graiæ, quis credere posset?
Inter inhumana nomina barbariæ.

Hunc quoque Mileto missi uenêre coloni,
Inque Getis Graias constituêre domos.

Inde Græcum idioma penè Germanicam ac Geticam facultatem corrupit, tantum è Græcis sibi lingua nostra uendicauit. Videtur hoc idem significare Ouidius libro Tristium quinto: *Græca lingua mixta Germanicæ.*

— Et tamen intus
Mixta facit Graijs Barbara turba metum.
Turba Tomitanæ quæ sit regionis? & inter
Quos habeam mores discere cura tibi est?
Mixta sit hæc quamuis, inter Græcosque Getasque,
A male pacatis plus trahit ora Getis.

Vbi Ouidius mixtam Græcorum linguam Geticę scripsit. Nec id prętermittendum, quod Pausanias Grecus in τοῖς φωκικοῖς scripsit: Galatas scilicet olim occiso Kydia Imperatore, Græcis literis istiusmodi carmina templo Iouis Eleutherij affixisse, quibus significabant Kydiam Imperatorem ea tempestate ab ipsis deuictum, qua ferus Mars in manibus Galatarũ floruerat. Carmina illa fuerunt:

Ἦ μάλα δὴ ποθέουσα νέαν ἔτι Κυδίαν ἥβην
Ἀσπὶς, ἀριζήλου φωτὸς ἄγαλμα Διί.
Ἃς διὰ δὴ πρώτας λαιὰν ποτὶ πᾶχυν ἔτεινεν,
Εὖτ' ἐπὶ τῶν Γαλατῶν ἤκμασε θοῦρος Ἄρης.

De Scythis Septentrionalibus tale iudicium Mnesippus apud Lucianum dedit: οὐ μόνον ἄρα τοξόται ἀγαθοὶ εἰσὶν σκύθαι, καὶ τὰ πολεμικὰ τῶν ἄλλων ἀμείνους, ἀλλὰ καὶ ῥῆσιν εἰπεῖν, ἁπάντων πιθανώτατοι. Id est, Non solùm sagittando ac circa bellicas res Scythæ ualent, uerùm etiam in dicendo, omnibus persuadendo sunt peritissimi. Nec etiam pauci ingeniorum præstantium in Germania uiguerunt & in Gallia tẽporibus antiquissimis, & ut nihil de Anacharsi, Zamolxi, & cæteris (quorum mentio facta est) habeatur. Fuerũt alij excellentiores: Statij enim parentem summo ingenio uirum, & qui Lycophrontis poema obscurissimũ Cõmentarijs illustrauit, Germanum dixerunt, ab illis Gallis ortum referentem, qui nunc in nomen Germanicum abiuerunt: de illo Marlianus plura retulit. Arelatense etiam regnum Germanis subiectum fuerat, ut ex Procopio & alijs libro primo diximus. Ex illorũ ciuitate Phauorinus ille philosophus prognatus est, referente Philostrato: φαβωρῖνον τὸν φιλόσοφον, ἡ εὐγλωττία σοφισταῖς ἐκήρυττεν, ἦν μὲν γὰρ τῶν ἑσπερίων Γαλατῶν οὗτος, Ἀρελάτου πόλεως. Id est, Phauorinum philosophum facundia philosophis adiecit, fuit hic ex Arelato urbe Galatiæ oriundus. Verùm non me latet hanc urbem Pado adhærere, quare etiam conuinci potest, eũ externum fuisse, & non Germanum. Fuerunt olim literæ Græcæ passim penes Germanos à quibusdam peritis insculptæ: Athenæus Dipno. libro tertio circa finem: ἰούλιος γὰρ καῖσαρ ὁ πρῶτος, περαιωθεὶς ἐπὶ τὰς Βρεττανίδας νήσους μετὰ χιλίων σκαφῶν, τρεῖς οἰλίτας τοὺς πάντας συνεπήγετο, ὥς κότας ἱστορεῖ, ὁ τότε ὑποστρατηγῶν αὐτῷ, ἐν τῷ περὶ τῆς ῥωμαίων πολιτείας συγγράμματι, ὃ τῇ πατρίῳ ἡμῶν γέγραπται φωνῇ. Id est, Iulius Cæsar primus, delatus in insulas Brittanicas mille nauibus, tres lixarum naues cuilibet coniunxit, ut Cotas scriptor, qui secum tunc militauit, in libro de Romanorum Republica inscripto testatur, qui liber Græcè scriptus est. Nunc autem sunt, qui hunc Cotam in Gallijs circa Rhenum gesta Cęsaris scripsisse ferunt, in quorum numero Methodius est, qui licet Cotam non nominet, fuit tamen, inquit, in exercitu Cęsaris scriptor, qui Gręcè eius res scripserat, ipso ignorante. Cęsar in Commẽtarijs penes Gallos omnia sua gesta Grecè conscripta se ait inuenisse. Corn. Tacitus in Asciburgo literas Gręcas sęculo suo repetiri ait, qui

Statij pater Germanus.

Literæ Græcæ in Germania.

qui Vlyſsis præſentiam illic denotauerint. Columnæ quoque penes Treuiros uidentur, characteribus Hellinis inſculptæ, quarum uerba Græca adduxiſſem, niſi manca, corrupta, exoleta, ac penè omnino deſiderata fuiſſent, ita ut nihil penè Grecę literaturę plus ſapiant. In Haſsię locis pluribus, uideri Græca elementa templis infixa compertum habeo: id & apud Saxones Hermannus ſcriptor Saxonum probat, pluribus idolis inſculptos, uſque ad Caroli tempora deueniſſe characteras Græcos.

De teſtimonio doctorum uirorum Germanorum, & de quibuſdam qui externi, omni pacto ſeſe Germanos dicere uoluerunt. Cap. 46.

PRemiſimus noſtrę memorię Germanorum pręſtantiorum ingeniorum uiros, quibus non uulgaris rerum doctrina ac ingenij alea famulatur. Potuit ex eo lector ſtudioſus tenere, quid bonę literę Germanis etiam deberent, quę omnia cupidè ac enixè pro ingenij ac mearum uirium captu abſoluimus. Superſunt labori noſtro tenaciſsima quorundam nobiliſsimorum, de Germanorum literatura, teſtimonia, quę ut ab ampliſsimis hominibus profecta ſunt, ita Germanorum laudi cumulatiſsima accommodatiſsimaq; exiſtunt. Aegidius Antuerpianus nominis ac animi uir honeſtiſſimus, in literis Martino Theologo mandatis: Germania, inquit, nunc Roma, aut mera Cecropia facta eſt. Idem Picus noſter Mirandulę comes, illuſtrium Germanorum ingenia expertus: Verè, inquit, Tiberis in Rhenum influxit, quod id ſonat, Italorum induſtria, quę olim propria Italis deſumpta erat, nunc & Germanis conceſſa eſt. Iacobus Landſpergius homo in literis exercitatiſsimus, in epiſtola ad Thomam Vuolphium: Quantum ego, inquit, uidere poſſum, Italia de Germanis queri poteſt, quod Græci olim de Italis. Poſt enim regni Argolici detractionem, eloquentiam ſimul Gręcis propriam contraxerunt Romani: nunc & id temporis propè eſſe uideo, imò Auſonias Muſas in Germaniam cõmigraſſe. Noluit uir ille emunctiſsimus, Italiam, nunc literarum opinione ac pręſtantia eſſe literis exutam, quę ſemper ſuos Męonides, ac Italicę eloquẽtię uiros dignos, & prorſus Italos produxit. Nec enim clam me eſt, quo ingenio Picus ille, Alſatus Mediolanenſis, Cælius, Leonicenus, Baptiſta Pius, Iunior Beroaldus, Gregorius Nazarenus, Archipręſul, atq; alij noſtro ſæculo ualuerint, quid famæ ac literarum cultoribus dederint: & illi ampliſsimis teſtimonijs Germaniam fouerunt: huic quoque quicquid literis præſtari poteſt, ac uirtuti debetur, conceſſerunt. Gregorius ille Nazarenus in literis ad Max. Aemilianum, ſatis officio Germaniæ functus: Peruenit, inquit, interim ad nos ex Germania, nam primùm ex Græcia, Theologia & philoſophia, lingua ſola ac ſermone duntaxat nos olim Germanos ſuperauimus, nunc & Græci & Latini ab iſto Germano addiſcunt Capnione, qui ſuam patriam illuſtrauit, magnificauit, cum ipſe à patria illuſtrari, magnificari deberet, quem alieni commendãt, cur ſui eum non ſuſcipiunt. Hæc ille. Sui eum, mi Nazarene uir doctiſsime, colunt ac admirantur, ac non minoris ipſum quàm Smirna Homerum eorum æſtimant: nec opus ut ab illis colatur, quorum laude, eiuſdem farinæ cum illis ac nota ſignari ac cenſeri poſſet. Ecce Beroaldi uerba in epiſtola ad Thomam Vuolphium: Tu noſti, inquit, quòd nullus eſt hac tempeſtate, inter celebriores profeſſores, qui Germaniam Germanos'que omnes laudet, amet, amplexetur, ut Beroaldus tuus. Idem in epiſtola ad Iacobum Marchionem Badenſem diſſeruit, & in præliminaribus in Gellium de Sigiſmundo comite Hohenloenſi: Germaniam, inquit, propè peculiariter deamo & foueo, quæ me uiciſsim

Teſtimonia Italorum de Germania.

ſemper

ſemper coluit, atq; ſuſpexit, q̄ me duce linguas ē barbariſmorū ſolœciſmorūq; fœditate repurgat, meç qualiſcūq; eſt, eruditiōis laudatrix, admiratrix, aſſertrix. Hęc Beroaldus, cuius teſtimoniū tale eſt, qualis uiri præſtātia ac opinio, quale à Beroaldo præſtari poſsit. Dracontius etiam nobis perſuaſit, Italiam Germanis non obuiam plus tenendam eſſe tot & tantis in Germania illuſtribus coruſcantibus. Tædet Politiani ac Iaſonis Maij teſtimonia, orationibus ad Maximilianum inſerta, adducere: tædet Aldi Manutij, Marſilij Ficini, ac aliorum ad illuſtres Germanos argumenta referre. Rudolphus Agricola Friſius, tot dignis dignus, ac cordatiſsimus uirorum, Capnioni illud ſcripſit, cultiores literas uidelicet in Germaniam proueniſſe, ac arcem occupaſſe: & ſi unquā, inquit, fata Germaniam expergiſci uolunt, modò id fieri certiſsimum eſt. Ea uirtute igitur ac præſtantia Germanorum, Itali inducti ſunt, ut patriæ eorum pœnitentia ducti, ſeſe Germanos eſſe & haberi moliti ſunt. Aeneas Syluius imò Papa Pius in epiſtola ad Decanum Vuormacienſem in hanc ſententiam euaſit: Supra annos, inquit, 24. in Germania Imperatori ſeruiuimus, unde nec me extraneum dici puto: ita quoque agamus, ut potius Germani quàm Itali nuncupemur, etſi parum poſſumus, ſtudia tamen noſtra ſemper huc dirigamus, ut inclytæ nationi ſemper mos à nobis geratur. Hæc ille. Superſunt adhuc plura doctiſsimorum indicia, quæ neceſsitate operis inductus, libens prætereo. Vnde non poſſum non ętati noſtrę gratulari, imò maximè ob id Deo debere me puto, quòd Germanus non externus, eo ſeculo productus fuerim, quo omnis externorum calumnia, qua inſcitię Germanos inceſſerunt, penitus deſijt: & hęc tantùm de illo. *Papa Pius Germanus.*

De inuentione artis impreſſoriæ. Cap. 47.

IN re humana Itali Græciq; quantum ualuerint, experientia conſtat: omnis enim doctrina ab illis tanquam ab uberrimo fonte emanauit, unde accidit, ut in illis rerum elementis, palmam ſibi ipſis aucupari conſueuerint: non tamen literas primò inuenerunt. Dempta autem literarum inuentione, utilius nihil mortalibus arte impreſſoria ſuppeditatur, ex quo nec tantum laudis uenati ſunt Græci, nec Itali, quantum Germani, licet ingenij eorum riuos copioſiſsimis momentis nobis impartiti ſint. Quod Polydorus noſter libro 2, cap. 7 Rerum inuentionum teſtatur, ubi artem impreſſoriam literarum ſcriptoribus comparās, huiuſmodi uerba fecit: Fuit hoc & omnino magnum mortalib. munus, ſed nequaquam conferendum huic, quod noſtro tempore adepti ſumus, reperto nouo ſcribendi genere: tantum enim uno die ab uno homine literarum imprimitur, quantum uix toto anno à pluribus ſcribi poſſet. Vnde adeò diſciplinarum omnium magna librorum copia ad nos manauit, ut nullum amplius ſuprà futurum ſit opus, quod ab homine quamuis egeno, deſiderari poſsit. Illud inſuper adde, quòd authores quoque plurimos tam Græcos quàm Latinos, ab omni prorſus interitus periculo uindicauit. Hæc ille. Extat & Franciſci Philelphi epiſtola de arte impreſſoria, ubi ſuo tempore repertam eſſe hanc artem oſtendit, & quaſdam literarum formulas nominat, & inuentores huius æterna laude dignos æſtimat: Polydorus quoque ubi ſuprà, ait, quare tantæ rei autor ſua laude defraudandus non eſt, præſertim ut poſteritas ſciat, cui diuinum beneficium acceptum referre debeat. Hæc ille. Eſt autem in Germania excogitata primò, Beroaldo auctore, ſic dicentis: *De arte impreſſoria.*

O Germania muneris repertrix,
Quo nil utilius dedit uetuſtas
Libros ſcribere quæ doces premendo.

h 3 Pomponius

Pomponius Lætus huic Germanorum laudi insidiatus est, & Italis adscripsit: Saturnum enim Italiæ quōdam æreas notas tradidisse refert, quem refellit Peutinger in Germaniæ suæ antiquitatibus. Celtes Moguntię primùm excusas has notas scribit, his uerbis: Ex altera autem Meni ripa ubi Francofordiam & Asciburgum urbes monresq; è regione Moguntiæ urbis, quę prima sculpsit solidos ęre characteres, & uersis docuit scribere literis. Hęc ille. Campanus quoq; ignorantia nominis inuentoris lapsus est: fuit enim nomen repertori Vdalricus Han, qui cognomen in Latinum uersum Galli siue gallinacei accepit. Campanus uerò nomine deceptus, artis illius inuentorem natione Gallum existimabat, Vnde in cum sic iocatus est illo tetrasticho:

Anser Tarpei custos Iouis, unde quòd alis
Constreperes Gallus decidit, ultor adest,
Vlricus Gallus ne quem poscantur in usum
Edocuit, pennis nil opus esse tuis.

Peutinger uerò & Polydorus ubi supra, Germanum apud Moguntinos artem excogitasse scribunt. inde Cunradus idem Germanos excusa exemplaria Romam primus detulit. Hæc ille. Re autem uera author sua laude defraudatus est. Anno enim Domini 1440, sub Friderico tertio, à Ioanne Guttenbergio Argentinensi ars illa adinuenta est, in urbe Argentina, ubi incepit: Moguntiam inde proficiscens, adimpleuit. Huius mox Ioannes Mentel factus est ditissimus, unde Adolphus Ruscius, Martinus Flachus Neapoli primos libros impressos monstrauère. Sixtus Rusingerus anno Domini 1471, Vdalricus Han Romam libros impressos primus portauit. Hæc Iacobus Vuimphelingus in libro de Germania capite 65. Alij in prædio Alsatiæ nomine Russenburg, inceptam primitus hanc artem fuisse scribunt, quod à sono imprimendorum librorum dixerunt Moguntiam primitus impressos libros detulerunt, unde fama illic repertam fuisse hanc artem diuulgata est. Scripsit de hac arte epistolam honestissimam Nicolaus Sypontinus episcopus ad Franciscum Guarinū: Solebam, inquit, mi Francisce, nuper ætati nostræ gratulari, quasi magnū quoddam & penè diuinum beneficium hac tempestate adepti essemus, ob nouum scribendi genus, è Germanis nuper ad nos delatum. Videbam enim tantum uno mense ab uno homine hoc tempore imprimi literarum posse, quātum uix anno toto scribi aliàs à plurimis potuisset: quod uno uersu Campanus noster Aprutinus pontifex, elegantissimè scripsit:

Imprimit ille die, quantum uix scribitur anno.

Ex qua re tantā breui tempore librorum copiam sperabam, ut nullum superfuturum esset opus, quod uel ab inope atq; egeno homine posset amplius desiderari: hinc existimabam, ut uigerent indies magis ingenia hominum, & florerent studia literarum, omnesq; ad capescendas præclaras artes tanta librorum commoditate allicerentur. Hæc ille.

De inuentione Philosophiæ à Germanis & Scythis, qui Germani sunt. Cap. 48.

Philosophia Ger. unde. ERit nunc nobis cum Philosophia res, quā nonnulli à Germanis ortam testanť. Verùm ut facilius nobis huius rei fidē pręstare possemus, constat Philosophiam à Barbaris esse ortā: cuius opinionis sunt authores Strabo, Methodius, & alij. Voluerūt Sociō quoq; & Aristoteles in Magico, & Timosthenes, mille años ante Gręcos, literis Gallos fuisse usos. Scripserūt aūt Galatas omniū antiquissimos, sub quib. & Germani cōprehendebātur, ut lib. 1 annotauimus.

Dedit literas Aegyptijs primitus Mercurius, Diodoro referente, illo natu maior Moyses literas Iudæis tradidit, teste Iosepho, à quibus Phœnices receperunt, Eusebio in octauo ac 10 autore. Ante autem Moysen longo tẽpore, Tuiscon floruit, ac alius quidam à Beroso nominatus, quorum ille Germanis, quorum parens erat, ille uerò Galatis literas & leges tradiderunt, Beroso dicente libro quarto, & post eum Annio Viterbiensis cõmentario quarto ac quinto. Ante ergo Græcos, Galatæ, hoc est Germani & Galli, literas habuerunt. Galli autem Cæsare auctore libro sexto, à Samote patre Ditis literas Græcas primitus didicerunt, & hoc postquam literæ ad Græcos ueniebant, Græcorum dogmatibus ac literis usi sunt, eodem Cæsare auctore: postquam enim Græcia floruit, lege cautum erat Gallis, ut in Græciam quidam percipiendarum literarum gratia delegerentur, authore Philostrato, in uita Phauorini philosophi, qui Phauorinum κατὰ τὸν ὑπὲρ τῶν τοιούτων νόμον, Per leges patrias philosophiam fuisse secutũ refert. Lucianus picturam Herculis se intueri affirmat, & ait, ταῦτ' ἐγὼ μὲν ἐπὶ πολὺ ἑστήκειν ὁρῶν καὶ θαυμάζων, καὶ ἀπορῶν, καὶ ἀγανακτῶν. κελτὸς δέ τις παρεστὼς, οὐκ ἀπαίδευτος τὰ ἡμέτερα, ὡς ἔδειξεν, ἀκριβῶς ἑλλάδα φωνὴν ἀφιείς, φιλόσοφος οἶμαι τὰ ἐπιχώρια, ἐγώ σοι, ἔφη, ὦ ξένε, λύσω τῆς γραφῆς τὸ αἴνιγμα, μέμνημαι γοῦν, ἔφη, καὶ κωμικῶν τινῶν ἰαμβείων, παρ' ὑμῶν μαθών. Id est, Hæc ego quidem longo tempore assistebam, uidens, mirans, atque dubitans, & demum indignatus. Gallus autem quidam astans philosophus, non ignarus nostrarum literarum, ut uidebatur optimè Græcam linguam pronuncians, philosophus ut putaui illius regionis unus. Ego tibi, ille inquit, hospes, soluam picturæ ænigma, memini enim & comicorum uestrorum quosdam iambos, penes uos in Græcia discens, &c. Galli itaq; & omnes Barbarorum nationes, si doctos habuerunt, non inficior, è Græcia rerum omnium scientiam deportauerunt. Fuit Anacharsis unus è septem Sapientibus, ut Ephorus Gręcus autor inquit, Scytha, prudentia, moderatione ac intellectu consummatissimus, rotæ figularis ac bicipitis anchoræ, ac folij, excussiq; ignis adinuentor: fuit & Abaris, ac alij. Verùm, ut Chrysippus ait, è Græcia eam animi industriam retulerunt. Et Toxaris Scytha apud Græcos se doctum ostendit in dialogo φιλία inscripto: καὶ πρὸς θεῶν τῶν ἑλλήνων, μὴ πρὸς ἀχθεσθῆναί μου ἀκούσῃς, ἅν ἄπωτι, ὧν κατανενόηκα, πολὺν ἤδη χρόνον ὑμῖν συγγινόμενος. Id est, & per Deos Græcos ne succenseas nobis dum audieris quæ nunc exploratus dico, diu enim penes uos, id est, Græcos uersatus sum. Idem Lucianus in Dialogo πρόξενος inscripto, inquit, οὐ πρῶτον ἀφίκετο ἀνάχαρσις ἐκ σκυθίας ἀθήναζε παιδείας ἐπιθυμίᾳ τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ τόξαρις πρὸ αὐτοῦ, σοφὸς μὲν καὶ φιλόκαλος ἀνὴρ, καὶ ἐπιτηδευμάτων φιλομαθὴς τῶν πολλῶν. Id est, Non primus è Scythia Anacharsis Græcarum literarum causa Athenas profectus est, uerùm & ante eum Toxaris sapiẽs uir ac humanus, multorum studiorũ amator. Fuerunt ergo Grę ci postquam ad eos literæ peruenerunt, gentibus omnibus nobiliores: literas tamen è Barbaris sumpserunt, quemadmodum illi ab ipsis eruditionem. Cadmus è Phœnicia literas Phœnicum Græcis administrauit, Herodoto lib. quinto, Eusebio libro octauo, & undecimo, Plinio quoq; in 7, Diodoro libro sexto, Lucano & Iosepho autoribus. Verùm hi omnes (licet cœlesti ingenio uiri) fallebantur. Non enim literas Phœnicum, uerùm Galatarum, id est Germanorum & Gallorum Græcis tradidit, Annio Viterbiense referente, Commentario quinto. Xenophon in Aequiuocis: Quintus, inquit, Cadmus ante Troiæ ruinas, retulit in Græciam sedecim rudes literas, non Phœnicas, uerùm Galatarum ac Mæonum characteribus similes. Hæc ille. Archilochus etiam in temporibus, Vltimum, inquit, Homerum ętas nostra cernit, qui Olympiade uigesimatertia, ab excidio Troię quingentesimo anno, rudes literas, non Phœnicas, uerùm Galatarum & Męonum figuras habentes, Gręcię restituit. Hæc ille.

Galli ad Græciam missi.

Scytharum Docti in Græcia.

Ex quorum uerbis commentator eorum, non solùm literas, uerùm etiam philosophiæ initia Græcis dedisse Germanos, Mæones, & Gallos, loco ueri asserit. Cui rei fidem facit Berosus Chaldæus, ut Metasthenes Persarum scriptor ait, scriptorum omnium uerissimus, qui anno quarto Nini regis Tuisconem apud Rhenum Sarmatas regibus fundasse refert, omnibus Græcis antiquiorem. Abeant ergo ac desistant à sua opinione Ephorus ille Historicus, ac Diogenes Laertius in primo libro, qui philosophiam à solis Græcis inuentam asseruerunt. Timuerunt hi Græci famæ eorum, ne illi (quos ipsi Barbaros dixerunt) istiusmodi gloriam in se conuerterent, si literarum inuentionem Barbaris tribuerent. Si autem experiri cupis, qui apud Germanos philosophi fuerint, cum uiri pariter ac fœminæ literarum arcana ignorauerint, ut Tacitus ait: unum in medium adducam Græcis penè omnibus præstantē Zamolxem, quem Nazianzenus & Laertius Thracem, Dion uerò ac Iornandes & alij Gotthum dixerunt: ergo Germanum. Doctissimos etiam Gotthorum fuisse quosdam Socrates Historicus, Sozimenus, ac Theodoricus episcopus testantur, tempore Valentis Cæsaris. Longè autem prædictis illi antiquiores Comesinus, Zerita & Dicæneus, scriptores natione Gothi floruerunt, Iornande referente: quos & libro primo, capite primo, adduximus. Est ergo philosophia non à Græcis, uerùm à Germanis adinuenta, ac à cæteris Barbaris. Indicant huius rei fidem sola Berosi uerba, qui libro quinto quendam nominat, qui in philosophiæ præceptis Gallos primus imbuit, & qui omnibus penè Græcis & ipso Cadmo antiquior, omnes priscorum philosophos longo spacio excessit.

Græcorū philosophia & literæ à Germanis.

De quibusdam uestigijs, structuris & monumentis ueterum Imperatorum in Germania. Cap. 49.

Magnum olim ac peculiare decus fuerat Imperatoribus, si quis se in Germania fuisse gloriaretur. Multi igitur Cæsarum, uestigia ac monumenta post se, prorogandæ memoriæ eorum gratia, in Germania reliquerunt. Vlysses dum ab obliuione nomen eius asserere uoluit, literas quasdam Græcas sub altari in Asciburgo scripserat, ut Tacitus ait. Drusus pulcherrima facinora exordiebatur: fossas enim perduxit inter Salam & Rhenum fluuios, referente Eusebio. Suetonij uerba sunt in Claudio: Fossas magnas immensa ui & opere effecit, quæ Drusianę dicuntur trans Rhenum. Idem Cornelius libro primo, Ille etiam Drusus molem apud Moguntiam ad tutandum Rhenum statuit. Hæc Cornelius in libro Historiarum, cuius & in libro Amorum Celtes meminit: ponemus & nos libro quarto & ultimo, ubi de Moguntiamentio erit. Otto episcopus libro tertio, capite quarto, Historiarum, Peutinger & Gresmundus multa addunt. Hanc molem Luethus inde ductor à Druso inceptam restaurauit, referente Tacito. Iulius primus Rhenum ponte coniunxit, Plutarcho, Orosio, Eutropio, Eusebio, Cęsare, & mille auctoribus. Carolus inde Magnus quingentorum passuum longitudine pontem struxit, qui paulò pòst comburebatur, Sigiberto Geblacensi, Historia Francorum, Gotfrido, & alijs auctoribus. Primus autem per Danubium in lapideo ponte traiecit exercitum Traianus Cęsar, quod adhuc uidetur: opus fecit mirandum, & memorabile, cui cętera opera uix adęquare possis. Viginti statuit ex quadrato lapide pilas, quorum altitudo centum & quinquaginta pedum pręter fundamenta habuit, latitudo sexaginta pedes continuit: distant autem inter se centum & septuaginta pedibus, fornicibus uerò coniunguntur. Quęsitum est (quod rarò alicui conuenit) quibus nam uiribus, aut qua ratione aut artificio, in profundum in illa gurgitum altitudine tanquam pręcipiti flumine, tum singulę columnę extare ualuerint:

Structuræ Germanorum.

Vestigia Cæsarum in Ger.

rint: dictum est, nihil non posse Romanum Imperium. Hæc omnia Dion Græcus auctor in uita Traiani. Otto Cęsar pugionem misit in Coloniam Marti dedicandum, ut ait Suetonius in Vitellio. Item, Caligula Cæsar in Treueris ultra Ambianos profectus, supra Confluentes aram inscribi iussit, ob puerperium Agrippinæ, refert Suetonius: ita Cæsar Iulius gladium suum liquit apud Gallos, ut ait Strabo libro quarto, uel Auernos, ut Plutarchus: Suetonius tamen in Vitellio apud Germanos liquisse ait. Cætera de pontibus Rheni ac Istri multa, Suidas in dictione ζεῦγος, Philostratus fabulator in uita Nicetis philosophi, postquam Nicetem tot terrarum peragrasse scripsit, ἐπιβὰς δὲ τὰ κελτικὰ στρατόπεδα, ὑπὲρ ἄλπεις τεχθὲν τὸν ῥῆνον adiungit, ubi eum trans Alpes Celtas & Rhenum Germaniam uidisse refert, tanquam inauditum quoddam allegaturus.

De curru, plaustris, & uectione ueterum Germanorum. *Cap. 50.*

SAtis, quantum res uidebatur exigere, de literis disseruimus: nunc ad cætera Germanorum artificia stylum conferemus. Erat olim omnibus Germaniam magnam incolentibus peculiaris plaustri usus: unde Pomponius Mela, Strabo, & alij, ubi de Sarmatis dixerunt, plaustrorum mentionem fecerunt. Claudianus Getis Germanis plaustra adiecit: *Vectura Germanorum.*

Dum Geticis ingens premeretur Mysia plaustris.

Concordat Ammianus Mercell. lib. 20. qui Septentrionalibus illis penè omnibus plaustra adscripserat. Cornelius ob id à Germanis & alijs gentib. discreuit Sarmatas. Ceterùm Suidas de litera ν, in dictione νομάδες postquam pastos greges tali uocabulo nominari, ac gentem Scythię ex Aristophane allegasset: subiungit, ἐπειδὴ οἱ σκύθαι τοῦ χειμῶνος διὰ τὸ ἀφόρητον, αὐτῶν ἐφ' ἁμαξῶν τὰ πράγματα βάλλοντες, ἀπαίρουσιν εἰς ἄλλην χώραν· ὁ γὰρ μὴ ἔχων ἐκεῖσε ἅμαξαν, ἄτιμος παρ' αὐτοῖς κρίνεται. Id est, Postquam Scythæ hyemem intolerabilem ipsis sensissent, res eorũ plaustris imposuerunt, ac in aliam regionem traiecerunt: qui autem penes eos plaustris carebat, ignominiosus habebatur. Hæc ille. Et paulò antè, νομάδων, ἀγρίων βαρβάρων, οἱ λεγόμενοι ἁμαξοφόροι τε καὶ ἁμαξόβιοι. Id est, Nomades Barbari agrestes fuit, quorum populi dicuntur Hamaxobij uel Hamaxophoreti. Dicuntur autẽ Hamaxobij illi à plaustro, Strabone auctore. Nam ἅμαξα ultra quod sydus significat apud Homerum, & plaustrum, Gellio referente, denotat. Aristophanes solitudinem Scythis adscripsit, ἐν χειμῶσι, ἐξολίσθαι συμπλακέντα τῇ σκυθῶν ἐρημίᾳ. Vbi enarrator adiecit, Scythis ideo solitudinem impeti, dum semper in plaustris uiuant, semper plaustris utantur. Cætera Theon Grammaticus habet. Meminit plaustrorum Sarmatarum Virgilius: *Plaustra Scytharũ & Ger.*

Puppibus illa prius patulis nunc hospita plaustris.

Budinos Herodotus, Pomponius Mela, Parmeno Byzantius, ideo dictos uolunt, quòd tantùm in plaustro uiuebant, & à bobus trahebantur. Scytharum diuites à pręstantissimis auctoribus ideo ὀκτάποδες dicebantur, quòd duos boues ac plaustrũ possidebant. Meminit illius Lucianus in dialogo σκύθης inscripto, sic de Toxari differens: οἴκοι δὲ οὐ τῶν βασιλείων γένους ὤν, ἀλλὰ σκυθῶν τῶν πολλῶν καὶ δημοτικῶν, οἷοί εἰσι παρ' αὐτοῖς οἱ ὀκτάποδες καλούμενοι, τοῦτο δέ ἐστι, δύο βοῶν δεσπότην εἶναι, καὶ ἁμάξης μιᾶς Id est, In patria uerò non è regali stẽmare natus est parẽtibus, uerùm alioqui diuitibus & plebeijs, quales sunt qui à Scythis ipsis octapodes dicuntur, qui duos boues & unum currum possident. Leucanor rex apud Lucianum filiam suam Arsocomæ collocaturus Gerę siue Scythæ, eũ quæsiuit, πόσα δὲ βοσκήματα, ἢ πόσας ἁμάξας ἔχεις; Quot boues aut quot plaustra possides?

Et subdit, ταῦτα γὰρ ὑμᾶς πλουτεῖ: Illis enim uos Scythę abundatis. Idem Eustathius Thessalonicensis in cōmentario super Dionysium, multa de plaustris Scytharum. Val. Flaccus in Argonaut. Bastarnis & reliquis plaustra assignauit. Horatius quoq; in Odis, Scytharum plaustris uehementium facit mentionem. Ita & de Hūnis Rhegino Prumiensis innuit. Ouidius plaustra à sono stridentia dixit, ita de Sarmatis scribens libro quarto Tristium, & de Getis:

Ruris opes, paruas pecudes, stridentia plaustra,
Et quas diuitias incola pauper habet.

Idem:

— nec ut antè per Istrum
Stridula Sauromatæ plaustra bubulcus agit.

Idem:

Perq; nouos pontes subterq; labentibus undis,
Ducant Sarmatici barbara plaustra boues.

De uestibus Germanorum. *Cap.* 51.

Lana Germanorū defossa. Nunc uestium Germanorum memoria sese nobis obuiam fert, quæ linea fuerat. Lana illa sub terra defossa, in telas deducebatur, qua utebantur Bituriges, Caletes, Morini, atque alij Transrhenani, ut Plinio placet libro decimonono, capite primo. Herodianus libro quarto, Germanorum uestes ita descripsit, καὶ τὸ σῶματος γὰρ καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν ἀποθέμενος χλαμύδα, ἠμφιέννυτο τὰ γερμανῶν περιβλήματα, ἔν τε χλαμύδα, αἷς εἰώθασιν ἀργύρῳ πεποικιλμένας, ἑωρᾶτο. κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπετίθετο ξανθὰς, καὶ ἐς κουρὰν τ' γερμανῶν ἠσκημένας, τούτοις δὲ χαίροντες οἱ βάρβαροι, ὑπερηγάπων αὐτόν. quod illud fermè nobis repræsentat. Custodes corporis Germanos sibi Cæsar asciuit, sæpè & Romano cultu deposito uestē Germanicam induebat, atque in eorum sagulis argento uariatis conspiciebatur, etiam flauam comam cæsariemq; imposuit, ad modum Germanicæ tonsuræ, quibus læti Barbari ipsum dilexerunt. Erat igitur uestis Germanorum exigua, uel omnino nulla: patientissimi enim frigorum Germani extiterunt, ut dixi, unde paucis domi quàm belli uestibus utebantur. Herodianus libro sexto in Alexandro, τῶν δὲ τοξοτῶν ἐς γυμνὰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ σώματα. Id est, Sagittariorū telis petierat capita nuda Germanorum, corporaq; pergrandia. Vnde uestium paucitate plerunque Germani, frigora eorum nudi agebant, ut ait Pomponius *Nuditas Germanorum.* Mela libro tertio, & post ipsum Zacharias Lilius. Nuditatis Germanorum quoque meminit Cæsar libro sexto Commentariorum, ubi Germanos maximam partem corporis nudos terere dixit: & Orosius libro sexto scribit, capite septimo, Romanos nudos Germanorum & intectos humeros transuerberasse. Ammianus Marcellinus libro decimoquinto de Germanis, nudantes corpora (in*Vestis Germanorum.*quit) intecta gladiorum hastarumq; ictibus densis truncabantur. Vestis autem eorum & saga fuerat, & fibula, aut si ea defuit, spinis conserta: cæteram partem intectam nostros iuxta ignem & focum degere scripsit Tacitus. Cæsar huic sententiæ affuit, dum pellibus eos tegi dixit, & reliquam partem esse nudam. Cornelius Tacitus paulo pòst ita subiungit: Gerunt & ferarum pelles, ripis proximi negligenter, alij etiam uestes, quas ignotum mare gerit, induunt. Eadem etiam uestis maribus, inquit, est & fœminis, nisi quòd fœminę lineis amictib. utuntur, diuites uerò ueste distinguuntur, non fluitante, sicut Sarmatę ac Parthi, sed stricta omnes, ut Campanus ex Cornelio elicit, artus corporis explicante. Hæc Cornelius. Pomponius Mela libro tertio, & Zacharias Lilius Germanos sagis uelari dixerunt: Cimbricis uerò mulieribus Strabo libro septimo, uestem albam

albam tribuit, cuius tunica lintea fuerat, & fibulis annexa. Vestium tenuitatem nostrorum uel modestiam in uestibus, ita innuit Seneca libro de ira primo: Quid Germanis induratius? quibus magna ex parte non uestimenta, non tegumenta corporis prouisa sunt, non suffragia ad perpetui cœli rigorem. Et Higinius libro 1, capite septimo: Hi, ait, qui arcto proximi sunt, braccis utuntur & uestibus hirsutis. Verùm uestes illæ exoleræ sunt nunc adeò, ut antiquam Germaniam non magis agnoscas. Germani (licet tunc barbari) Romanos, Græcos, & omnes olim uicerunt continentia. Iam uerò mos iste se peruertit, & actum est. Nam Germanus iam Tyrius esse uidetur. Quod & Rudolphus Agricola noster grauiùs tulit, de uestibus Caroli Burgundiæ ducis, & Friderici Imperatoris tertij, dicens: Quæ, inquit, peregrina luxuria patriæ nostræ gloriam contaminauit? & benè patriam gloriam dixit antiquis interfuisse uestibus. Nam uestium consuetudinem eorum in tantum extulit Petrus Crinitus libro duodecimo, capite septimo. Nec me latet Barbaros olim uestibus internotos fuisse, quod Euripides innuit in Hecuba.

De mercatura, usura, & diuitijs ueterum Germanorum.
Cap. 52.

ILlud Germanorum ueterum præcipuum dedecus erat, quòd pecuniæ cupidinibus debilitabantur, sicuti alterius nationis homines: auro tamen caruerunt. Vnde Cornelius Tacitus dixit se dubitare, argentum & aurum dij propitij an negauerint Germanis, an irati, & uasis argenteis ac fictilibus, sibi à principibus dono datis eos uti. Huius assertor quoque Antonius Sabellicus libro secundo Enneadis sextæ existit. Cornelius quoque Tacitus addit, argentum magis quàm aurum sequi, sine ulla animi affectione Germanos: Quem usum Petrus Crinitus libro duodecimo, capite septimo, magnis laudibus extollit. Cæsar quoque argentum eos negligere dixit, ad sedandas contentiones, in Commentarijs. Indigentia quoque laborare dixit Strabo, libro septimo, Germanorum multos: non adeò auari, sicuti aliæ nationes Germani extiterunt. Et in hunc usque diem esse Pogius Florentinus in epistola ad Leonhardum Aretinum scribit, dum inquit: Nostras execror peruersitates animi, qui semper quærimus, semper appetimus, cœlum, maria peruertimus ad pecuniam eruendam, nullo contenti quęstu, nullo lucro satiati, dum expauescimus calamitates, continuis calamitatibus & anxietatibus iactamur: & ne miseri iterum simus, miseri esse non desinimus, semper inhiantes opibus, nunquam animo, nunquam corpori indulgemus. At isti paruo contenti, in diem uiuunt, (Germanos enim intelligit) quoslibet dies festos agunt, non appetentes diuitias, opibus non gaudent, non pauent futuris: si quid aduersi euenerit, bono animo ferunt, &c. Hæc ille. Pecuniæ tamen auiditatis Germanos accusauit Herodianus libro sexto, & nunquam non pacem, pecunia illectos, cum Romanis fecisse Germanos dicit, & ibidem Alexandrum Cæsarem, Germanos in ipsum assurgentes pecunia lactasse: Contrarium Cæsar, Cornelius Tacitus, & alij fouent. Iam uerò precio adducti Germanorum Dorypodes, Neapolim, Italiam, Hispaniam, Franciam, & remotos ab orbe Brittannos bellando adeunt, quod nomini Germanorum penè exitiale est: postquam enim agnita est pecunia, eius desiderio Germanos quoque adduxit. Fœnus autem agitare, & usuras extendere, ignotum antiquis fuit Germanis. Hæc Cornelius. Ecce quantum nomen Germaniæ, dum adhuc in gentilitate uoluabatur, nobilitatū sit. Dum uerò in religione orthodoxa, quantum degenerauerit, licet Orosius libro 6, cap. 20. Germanos contra Drusum di-

Vsura ac mercatura Germanorum.

cat

cat undatim copulatos fuisse, uel accepturi pacis conditionem, si uincerentur, aut usuri quieta libertate, si uincerent. Iam uerò & fœnus exercere apud Germanos nec inconsuetum est, maximè sacerdotibus, cuius origo ex Italia manauit. Mercaturę quoque superiederūt antiqui Germani, nisi Oceano proximi, qui tenuiter tamen mercandi prouinciam subierunt: ait Cornelius Tacitus.

De donorum externorum cupiditate in Germanis ueteribus. Cap. 53.

Cupiditas donorum Germanorum.

GErmanos apud antiquos non auaros reperi, donatione tamen externorum motos, quod Cornelius in Germania his uerbis protulit: Gaudent, inquit, donis externarum gentium, tam singulis quàm publicis: ut equis, phaleris, torquibus, &c. Cęsar non magis bello quàm donis ipsos sibi deuicit, ut scribit Plutarchus, & Otto libro secundo, capite quadragesimooctauo Chronicorum, unde ad pertinacem Imperatorem apud Herodianum Lætus loquitur, Barbaros (intellige Germanos) iam donis uel precio non conciliabimus, uerùm potius metu. Tutor apud Cornelium testatur, Germanos sola pecunia & donis corrumpi. Claudianus:

Qui nec principibus donis precibusq; uocati
Paruerant iussi, properant, segniq; uerentur,
Offendisse nota.
Illi terribiles quibus ocia uendere semper
Mos erat, & fœda requiem mercede pacisci.

Nec igitur falsum est, quod Procopius ille Græcus author allegat libro tertio, scilicet Iustinianum Cæsarem pecunijs Longobardos à Dalmatiæ ac Illyrici uastationibus amouisse. Gepidis quoque Iustinianum ibidem tributa soluisse testatur. Idem Procopius libro secundo belli Gotthici, Herulos Germanos asserit post Narsetis discessum, acceptis à Gotthis pecunijs, è Romanorum & Græcorum agminibus discessisse, & nunquam contra Gotthos bello insurrexisse. Idem Procopius, Francorum populos pacem cum Gotthis uendidisse asserit, quando Visogotthi Italia potiebantur. Venio nunc ad Galatas, qui reges Græciæ a dorti, pecunia illecti, pacē cauponantes, discesserunt, quemadmodū Iustinus libro uigesimoquarto, Liuius & alij asseruerunt. Belgius etiam dux eorum pecunias comparandæ pacis exigens, & frustratus, bellum Ptolemæo indixit, ut idem testatur ibidem Iustinus. Item ab Antigono rege Galatæ munera suscipientes, eius ditionem reliquerunt immunem à uastationibus. Idem Iustinus ac Trogus Historiarum uolumine uigesimoquinto profitentur. Pausanias doctissimus alioqui, nec inter ueros Historicos numerandus, pręde cupiditate Brennum Galatarum pectora lactasse refert. Verba enim Brenni sunt: καὶ ὡς χρήματα πολλὰ μὲν ἐν τῷ κοινῷ, πλείονα δὲ ἐν ἱεροῖς τά τ' ἀναθήματα, καὶ ἄργυρος, καὶ χρυσός. Id est, Multas diuitias in ærario publico, ac plures oblationes, auri argentique copiam in ecclesijs esse. Sic & Gigipedes, Celtas, Herulos, prædæ cupiditate contra Romanos profectos fuisse, testatur Trebellius Pollio in Claudio. Sic & Paulus Diaconus supra Eutropium libro duodecimo. Alanos pecunijs sedasse Gracianum innuit. Sic Procopius uiginti millia aureorum Theodatum Gotthorum regem Germanis ob pacem donasse scripsit. Similiter Athenæus Scordiscas auro allectos, pacem cum aduersarijs composuisse refert: nullus uerò scriptorum omnium Herodiano dilucidiùs cupiditatem eorum asseruit, cuius uerba sunt in Alexandro: ἀλέξανδρος μὲν (inquit) ἐν τούτοις οὖν πλὴν ὀλίγοι πρεσβείαν πέμψας πρὸς αὐτοὺς, καὶ περὶ εἰρήνης διαλέγεσθαι, πάντα τε ὑπισχνεῖν παρέξειν,

ξιν, ὅσων δέονται· οἱ δὲ φιλάργυροί τε ὄντες, καὶ τὴν εἰρήνην πρὸς Ῥωμαίους χρυσίου καπηλεύοντες. Alexander hoc tumultu decreuit, ad Germanos legatos mittere, qui de pace consulerent, pollicentes omnia principem Romanum (quę opus fuerint) præstiturum, magnaq́ copia pecunias daturum: sunt enim Germani pecuniæ auidi, & nunquam pacem cum Romanis non cauponantur. Hæc ille. Idem Herodianus libro α, profusius rem executus est: ἐκπέμψας δὲ γράμματα καὶ διανείμας οἷς ἐδοκίμαζε τὰς ὄχθας τοῦ Ἴστρου τὴν πρόνοιαν, προστάξας τε αὐτοῖς ἀνέχειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς, ἐπαγγέλλει τὴν ἔξοδον. οἱ μὲν οὖν ἐδίωκον τὰ ἐγκεχειρισμένα· οἳ καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, πλείστους τῶν βαρβάρων ὅπλοις ἐχειρώσαντο. τοὺς δὲ καὶ μεγάλοις συντάξεσιν ἐς φιλίαν ἐπηγάγοντο, ῥᾷστα πείσαντες, φύσει γὰρ τὸ βάρβαρον φιλοχρήματον, οἱ κινδύνων καταφρονήσαντες, ἢ δι' ἐπιδρομῆς καὶ ἐφόδου τὰ χρειώδη πρὸς τὸν βίον πορίζονται, ἢ μεγάλων μισθῶν τὴν εἰρήνην αὐτίκα καταλλάσσονται. ὅπερ Κόμμοδος εἰδώς, τὸ ἀμέριμνον ὠνούμενος, ἀφειδῶς τε ἔχων χρήματα, πάντα ἐδίδου τὰ αἰτούμενα. Quod ferme illud nobis repręsentat: Marcus Commodus Cæsar datis Romam literis, & constitutis militibus, qui tuendæ Istri ripæ præessent, ac Barbarorum insultationes cohercerent, continuò profectionem edixit. Illi igitur mandata sua mutuò obeuntes, haud longo tempore multos Barbaros subegerunt. Quosdam uerò magnis præmijs deuicerūt, quod facilè contigit, dum Barbarorum natura sit amare pecuniam, pericula despicere, populationibus uictum parare, aut præposita mercede pacem uenalem habere. Hoc uidens Commodus, ut pecunia maximè abundans, & cogitans, ut securitatem redimeret, nihil petentibus denegauit. Hæc ille. Cæterum & nostra ætate id nunc Germanis natura insitum est, ut nec Francia, Hispania, Anglia, cupiditatibus eorum sufficiant: uitam mercede uendunt, quorū cupiditas etiam tandem uita ablata saturatur. Hadrianus etiam Cæsar Alanos in eum surgentes, donis & pecunia compescuit: ut Dion Bithynius author Græcus in eius uita testatur. Theodosij temporibus cupiditate prædę tot Germanorum gentes Romani Imperij inclinationem meditabantur, ut innuit Hieronymus distinct. 12. epistola trigesimaprima, ad Geruntiam, dum inquit, Romam non pro laude, sed pro salute pugnare, & auro & supellectili uitam redimere. Hęc ille, postquam Germanorum, id est, Vandalorum, Dacorum, Gepidarum, Quadorum, incursiones descripsit. Traianus quoque Cæsar precio multo Germanos sibi obtemperantes fecit. Est adhuc tantus precij apud eos honos, ut neq; Neapolis, nec Francia, nec Anglia, auro nunc sitientes Germanos dimoueat.

Commodus pecunijs Germanos cōciliauit.

De ætatū dimensione, & funeribus, & nominibus puerorum Germanorum. Cap. 54.

GErmanorum pueritia diu metiebatur, ut Pomponius Mela libro tertio, & Zacharias Lilius scribunt. Cornelius ait, omnes Germanos pariter educari, dominum ut seruum, & unumquenq; propriam matrem uberibus alere, nec ancillis, nec nutricibus delegare: & postea inter pecora, & humo in pueritię gradu eos degere, donec ætas separet eos, & uirtus ingenuos agnoscat: itaque inexhaustam pubertatem fieri, & nec uirgines festinare, uerūm eiusdem iuuentæ diu perseuerare. Hęc Cornelius. Senectus autem gratior apud illos uiguit. Has leges Germanorum de senectute Petrus Crinitus probat, & præter aliarū gentium usum laudibus extulit, libro 12, capite 7. Sunt Germanorum etiam aliqui uitæ longissimę, ut Iazyges, quos Valerius Flaccus facit diuturnioris uitæ homines. Funerū aūt nulla erat ambitio apud Germanos, nisi φ uiri clari certis lignis cremanī, & his tm̄ arma apponunī: fœminis tūc lugere honestū erat. Germanis aūt uiris tm̄ meminisse, ait Cornelius. Egesippus armatos etiā Germanos funus Cęsaris cuiusdā deduxisse refert. Vnum etiā operępreciū uisum est ponēdū, φ nomina ętatis uarijs ex rebus eliciebant. Filios enim ut plurimū nominibus equorū dixerunt, ut Campanus in oratione ad ueteres Germanos testatur.

Pueritia ac senectus Germanorum.

Cæsarie. Idem:

Agmina quinetiam flauis obiecta Sycambris.

Ptolemæus libro secundo, hos crines colorare & calamistrare dixit: & pulchritudine eorum Romanos iactasse scribit. Batauos quoque istiusmodi crines habere, scribit Petrus Marsus. Sillius Italicus libro secundo:

Iam puer auricomo performidate Batauo.

Idem Sillius in alio loco:

Triplex crista iubas effundit crine Sueuo.

Multa Baptista Leo lib. 3. de ædificijs, & Bonifacius Simoneta abbas epist. 22 lib. 5. Germani Hunni (ut scribit Rhegino Prunien.) capillos usque ad cutem tendebant: hoc & reliqui Germani, ut Cæsar Antoninus Caracalla (ait Herodianus lib. 4.) ad modum tonsuræ Germanicæ crines totondit, flauam caniciem capiti imponendo. Ammianus Marcellinus lib. 15. & Diodorus Gallis (subintellige & Transrhenanos) uniuersis rutilos crines, & alba corpora adscribunt. Sidonius Apollinaris lib. 20:

— *Flauoque in prælia fronte Sycamber.*

Panegyricus ad filium Constantini: Illa, inquit, Barbaria imitata est Barbatorum cultum ac uestes: nam prolixo crine comas rutilabant. Festus Ruffus:

Flauaque cæsariem Germania porrigit ora.

Sic & Ausonius ad Bissulam puellam Germanam:

Si Latijs mutata bonis Germana manerent,
Ut facies oculos cærula flaua comas:
Ambiguam te lingua facit, modo forma puellam,
Hæc Rheno genitam prædicat, hæc Latio.

Dionysius Germanos albis corporibus illustrauit. Plinius lib. 2 Nat. hist. cap. 80. Gentibus à syderibus remotis, flauos crines, candida crura, ob uaporem naturalem tribuit. Athenæus lib. Dipno. 13. Scythas Septentrionales tam in luctu quàm gaudio crines post terga diffudisse refert.

De herba crinium glasca, & sapone, & alijs membris, & pictura facierum Germanicarum. Cap. 56.

ANtiqui uerò Germani ad crines herba glasca urebantur nomine, qua etiā Britannicæ cōiuges, nurusque, q̄ toto corpore oblitæ, in aliquibus sacris nudæ incedebant, Aethiopū calorē imitantes: de qua herba Plinius & Cæsar lib. 5 Cōmentariorū, Britannos glasca infici dixit, quæ cœruleū inficit colorē. Merula quoque huic opinioni subscribit. huius herbæ Ouidius meminit de arte: *Herba glasca.*

Fœmina caniciem Germanis inficit herbis,
Et melior uera quæritur arte dolus.

Meminit huius herbæ Plinius lib. 25 Nat. Hist. cap 2. quam uocat Britannicā, lib. uerò 22, cap. 1. glascā nominat. Rutilauerunt aūt Germani comas eorū sapone, ut ait Cornelius: id & de Gallis Plinius ait. Hinc pilæ saponis Mattiacæ dicuntur, à Mattiacis populis Germaniæ, de quibus lib. ult. dicemus. Martialis:

Accipe Mattiacas quo tibi calue pilas.

Et supra Pliniū idē testatur Hermolaus Barbarus. Non aūt de Mattia loquitur, quæ comessationem significat, ἀπὸ τῆς ματτύης. Cuius Athenæus Græcus author, & Erasmus noster meminerunt. Sed de populis, quorum mentio fit apud Antoninum in Itinerario, Ptolomæum & Tacitum. Martialis etiam spumā Batauā saponē dixit, eo quod sapo usui fuerat apud Germanos: ait Suetonius in Caligula.

Caustica Spuma & Batana.

Alij ſpumam Causticam dixerunt ſaponem. Martialis:

Caustica Teutonicos accendit ſpuma capillos.

Dicit̃ aũt causticũ καυστικὸν, ignitũ, ἀπὸ τ͂ καίειν. Illo uocabulo ſæpe uſus eſt Plin. Mituli, inquit, in cineribus uini causticam habent. Sapo uerò nihil aliud eſt, niſi ſpuma illa caustica: rutilabant enim Germani crines cinere, qui aduſtus, ſiccitate ſua caustici nomẽ meruit. Martialis poeta Domitianum ornatiorem facit, crinibus ipſis Germanorum comas rutilantium, dum inquit:

Sapo quid.

Captiuis poteris cultior eſſe comis.

Hæc Zacharias Lilius & Cornelius in Hiſtorijs. Vox Gallorum, ſimiliter & Germanorum metuenda eſt, & minax, ut Ammianus Marcellinus lib. 15. in fine ſcribit. Vox etiam Germanorum interiorem uirtutem declarat, quod Celtes hoc carmine monſtrauit:

Vox et os Ger.

Vox habitum mentis cum geſtu & pectora prodit,
Vox quæ nil muliebre ſonat, ſed tota uirilis,
Martia craſsiloquo teſtatur corda palato.

Os Germanorum toruum dicitur à Iuuenale: & Picus Sycambros toruos dixit. Mantuanus ad Cæſarem:

— toruo quoq; Saxones ore.

In illis autem omnibus partim aſtra imperium eorum exercere, partim rerum naturam omnium indagatricem, huius eſſe cauſam aſſerunt. Sub plauſtro enim urſarum, ſecundum Hali ſententiam, in ſeptimo climate frigidi homines degunt, qui albis ſunt crinibus, magnis corporibus. Hæc ille. Vide Iohannem Eſcuidenſem diſtinctione octaua, capite quinto. Hi uerò qui res naturæ indagant, uaporem in re eſſe aiunt, ex mobilitatibus præuenientem: cuius rei Plinius author eſt, libro ſecundo Naturalis hiſtorię, capite 80. Glaucorum oculorum naturalem induſtriam Ariſtoteles in Problematibus particula 14. ſcrutatus eſt: refert enim contingere in locis frigidis (puta Septentrionalibus) quòd natura intrinſeca (oportet iam ita loqui) calida ſit, locis tamen exiſtentibus frigidis, & ita intrinſeca caliditas euaporizare prohibetur, propter exterius frigidũ: Quare re albis ibi exiſtentibus, his qui in Septentrione degunt, glauci oculi ſunt: albus enim huic proximus color eſt. Hæc Ariſtoteles. Albertus Magnus quoq; ait, in lib. de Natura loci, cap. 3. Econtrariò Daci & Getæ, ex parte Occidentalis, & Slaui ex parte Orĩetalis, nati in fine ſeptimi climatis, & ultrà, ſunt albi, propter frigus complexionale, & quia corpora eorum non ſunt poroſa, & locus eſt frigidus, & frigus conſtringit. Remanet igitur multum humidi in eorum corporibus, & hoc auget corpora eorũ, & homines illic albos efficit. Barbari etiã, ut Germanorum ac Dacorum fœminæ & mares, faciem eorum ideò aliquando pinxerunt, ut ait Plinius: & tandem de ueterum conſuetudine hæc.

De ornatibus alijs Germanorum. *Cap.* 57.

Ornatus Germanorum.

FVerunt & Germanorum principes στρεπτόφοροι, id eſt torquium portatores: illi enim Germanorum uerisſimi Galatæ, qui contra Torquatum pugnauerunt, principem habuerunt torque inſignitum. Ait enim Suidas de Torquato: σκυλεύσας τὸν νεκρὸν, καὶ τὸν περὶ τὸν τράχηλον στρεπτὸν αὐτῷ ἀφελόμενος, ὃν ἐπιχώριον οἱ κελτοὶ κόσμον, Id eſt, Spoliauit mortuum, ac torquem à collo Galli ſuſtulit. Eſt enim torques ornatus indigenus apud Celtas. Athenæus Græcus lib. Dipnoſophiſtarũ 13. Scythas Septentrionales, id eſt, Germanos mirum in modum uarietate ueſtium ac pictura deliciatos oſtendit, & pręter morem omnium ornatibus tam effuſè uſos.

FINIS SECVNDI VOLVMINIS.

LIBER TERTIUS DE NOBILITATE

Germanorum ueterum ac nouorum, cuius capita sunt centum, & quinque.

De nobilitate Romanorum, Troianorũ, & aliarum gentium. 1
De nobilitate germanorum, & quòd omnes eorum nobilitatem à germanis referre studeant. 2
De Papis germanorum, & iure prisco eligendi Papam. 3
De antiquiss. germanorum regibus ab ortu mundi. 4
De regibus germanorum ab Urbe condita. 5
De regibus germanorum tẽporibus Cæsaru & Augusti. 6
De regibus germaniæ sub cæteris Imperatoribus. 7
De institutione regum germanorum. 8
De quibusdam illustribus Gotthorum regibus. 9
Catalogum continet omnium regũ Gotthorum, à primo ad ultimum. 10
De regibus Vandalorum, & eorum catalogus. 11
Hunnorum catalogum habet. 12
De Rugorum, Slauorum, Scyrorum, Alanorum, Herulorum regibus, & eorum catalogo. 13
De Longobardorum ac Gepidarum regibus. 14
De regno Arelatensi. 15
De regno Austrasiæ. 16
Carolum Magnum fuisse germanũ. 17
De regibus Daniæ, & eorum catalogo. 18
Catalogus est regum Hierosolymitanorum. 19
De Imperio Romano, ac nobilitate eius. 20
Quomodo Francorum reges multa germaniæ detraxerint, quæ Carolus Magnus restituit. 21
De trãslatione Imperij ad germanos. 22
Quàm longè Imperium dilatetur, & qui reges Imperio Romano subijciantur. 23
Plura à Francis Occidentalibus occupata, quæ ad germanos & ad Imperium spectant. 24
Imperatorem esse dominum omnium, et omnes Christianos subijci Imperio, & germanos omnium horum dominos. 25
Quando & quomodo Imperium ad germanos deuenerit. 26
De electione Principum, & quòd honestius sit Imperatorem Germanorum quàm Romanorum appellatione nominari. 27
De unctione Imperatoris. 28
De imperatoribus Romanorum natione germanis ante translationem Imperij ad nos. 29
Catalogum Imperatorum omnium germanorum, & quomodo Imperium à genere ad genus deuenerit germanis. 30
De origine Curiæ Principum, & cæteris Ducibus. 31
De Ecclesiasticis Electoribus & Archiepiscopis Moguntinis. 32
De Archiepiscopis Coloniensibus, & eorum Catalogo ac regionibus. 33
De Archiepiscopis Treuerensibus, & Tungris. 34
De Magdenburgensi ac Merspurgensi Archiepiscopatibus. 35

De cæterorum Episcopatuum Saxoniæ origine. 36
De Salistadiensi, Halberstattensi, Osterburgensi, Padabornensi Episcopatibus. 37
De Episcopatu Hamburgensi, Oldenburgensi, ac Lubicensi. 38
De Episcopatu Bremensi, Mechelburgensi, & alijs, ut Ratzenburgensi, Uuarmiensi, Sambiensi, Hapselienſi. 39
De Hildesheimensi, & Uuerdensi Episcopatibus. 40
De Mindensi, Monasteriensi, Traiectensi, & cæteris Episcopatibus. 41
De quinq; Episcopatib. Bauariæ: Saltzburgensi, Ratisbonensi, Eystetensi, Frisingensi, & Patauiensi. 42
De Episcopatibus Rheni: Basiliensi, Constantiensi, ac Argentinensi. 43
De Bambergensi, Herbipolensi, & Augustensi. 44
De Spirensi & Uuormaciensi Episcopatibus. 45
De Tullensi, Metensi, Leodiensi, Episcopatibus. 46
De secularibus Electoribus, & primò de rege Bohemiæ. 47
De regibus Ungarorum. 48
De origine & nomine Palatinorũ. 49
Catalogus omnium Palatinorum, & quomodo secundum seriem rexerint. 50
De quibusdam Palatinorum bellis & regionibus. 51
De quibusdam monasterijs à Palatinis erectis. 52
De Marchionibus Brandenburgensibus. 53
De Burckgrauijs Nurenbergensib. 54
De regionibus Marchioni subiectis, & eius strategematibus. 55
De initio ducatus Saxoniæ, & eius dilatatione, usque ad Henricum Superbum. 56
De initio ducatus Lunenburgensis, & Comitatus Brunsuigensis. 57
De Comitatibus de Northeim, Engern, Goethingen, Ballenstedên, Suppeling burg, Arnesburg. 58
Quomodo Henricus Superbus à Friderico primo fuerit depositus, & ad quos possessores ducatus eius peruenerint. 59
De ducibus Brunsuigensibus à recta linea ab Henrico descendentibus, & ducatus Brusuigensis initio. 60
De diuisione ducatuum Lunenburgensis ac Brunsuigensis, & iterum eorũ unione, usq; ad præsentia secula. 61
De regionibus & ciuitatibus quæ ducatui Brunsuigensi accesserunt. 62
De ducibus Saxoniæ post Henricum Superbum usq; ad nostra secula. 63
De strategematibus ac incremento ducum Saxoniæ. 64
De dominatu Einbeccensi. 65
De Archiducatu Austriæ, & eius Principibus, & ducibus. 66
De ducatu Stiriæ, Carinthiæ, ac Tirolensium dominio: & quomodo ad domum Austriæ deuenerint. 67
De ducatu Francorum Orientalium. 68
De ducatu & ducibus Bauariæ, & eorum catalogo. 69
De ducibus Sueuorum, & eorum catalogo. 70
De ducatu Gelriæ & Iuliacensi. 71
De strategematibus & incremento ducum Gelriæ. 72

De

De ducatu & ducibus Iuliacensib. 73

De ducatu Bergensi. 74

De ducibus Cleuensibus. 75

De ducibus Lotharingorum, & Brabantinorum. 76

De ducibus Lotharingiæ, et eorum catalogus. 77

De sepulturis, titulis, & rebus gestis ducum Lotharingiæ. 78

De strategematibus ducum Brabantinorum ac Lotharingorum. 79

De ducibus Hollandiæ, ac Selandiæ, & eorum catalogo. 80

De ducatu Limburgensi, ac Comitatu Hanoniæ. 81

De comitatu Flandriæ, & eorum catalogo. 82

De potentia comitum Flandrensium, & eorum strategematibus. 83

De comitatu Lucelburgensi. 84

De Bulionensi, Louaniensi, ac Ardennensi comitatibus. 85

De ducatu Mechelburgensi, Uuirtenbergensi, & Pomerania. 86

De quibusdam ducatibus iam aboletis, ut Uoytlandia, & Rotenburgensium. 87

De ducibus Zaringiæ. 88

De regionibus Zaringorum ducatui subditis, et quæ ad eorum dominium attinent. 89

De Marchionatibus Germaniæ, unde dicti, & unde uenerint. 90

De Marchionibus Badensibus, & eorum religione. 91

De initio Marchionum Badensium, et eorũ catalogo usq; ad Hermãnũ. 92

De alijs Marchionibus subsequentibus usq; ad ultimum. 93

De illustri familia & nobilitate Marchionum Badensium. 94

De strategematibus Marchionum Badensium. 95

De ciuitatibus & possessione antiqua Marchionum Badensium. 96

De sepulturis Marchionũ Badensium, & sedibus. 97

De Lantgrauijs, & Lantgrauio Alsatiæ, & eorum catalogo. 98

De Lantgrauijs Hassiæ. 99

De Burggrauijs Magdenburgensibus, Rotenburgensibus, & Uuirtzeburgensibus. 100

De comitibus de Hoenloe. 101

De Comitibus Hennenbergensibus. 102

De comitatu Leosteinensi, ac Marchionibus Montferratensibus. 103

De dominio Pfessingensi. 104

Ac ultimum, de nobilitate Norinbergensium, & eorum urbe, & Republica. 105

PRAEFATIO AD LECTOREM.

ERVDITI ac mirabiles disciplinarum uiri quotiescunq; nobilitatis rationem habuerunt, nil nisi genuinam quandam inclinationẽ pręse ferre τῶν εὐγενῶν æstimabant. Nec quidquam uirtutis esse in maioribus, quod cum posterioribus generandi illa uirtus cõmune faciat, aut participari queat. Nec ut credam ea amplitudini nostrę accedere, quæ maiores nostri in imaginibus ac tabulis referebant, facilẽ inducor. Fallit eñ non mediocriter, qui maiorũ opinione censeri uult, dum tñ egregijs facinorib. minus illis respondeat. Potius eñ huic uitio nobilitas q; laudi uertat, qui secus q; uera ac syncera nobilitatis ratio postulat, uitã suã trãsegerit, ac oẽm lucẽ parentũ suorũ in tenebras uerterit. Quæ eñ, rogo, nobilitatis portio huic asserenda est? Video nouã hanc uulgi opinionẽ de nobilitate passim oẽs occu

palle, atq; oculos omniū hebetasse, qui tantā uirtutis uim generandis hominib. tribuūt, & reclamāte rerū ipsa natura, maiorē uirtutis necessitudinē illis concedāt, qui è summis Heroibus processerūt, quàm illis, quos uirtus humiles ortu, ac ad sui amorē paupertate aut alijs humanæ imbecillitatis conditionib. rapuit. Multa enim sunt quę in nobiliorib. ac maximè fortunatis uirtuti repugnāt. diuiti enim magna cū opib. maior cū uoluptate luctatio est indicta: multa ei obuia sunt, quę specie uitæ melioris, ac rerū terrenarū affluxu, facillimè à uirtutis uia locupletē in trāsuersum agūt. Vnde plus incōmodat quàm affert: plus adimit gñis sublimitas, quàm in uirtute ędificat. Si uelimus cū priscorū tēporū necessitate decertare, id omni ætati datū esse uidebimus, quod in Prouerbiū abiuit apud Erasmū, ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα. i. Heroū filios noxas esse. Ostēdit uerbi huius integritatē pręter Euripidē in Heracli, ac Aristidē in Cymone. Demosthenes satis ita cōparatū esse ait, ἀγαθῶν ἀνδρῶν φαύλους ἐκβαίνειν. Aelius Spartianus ad Cōstantinū, id cruēti in partib. ingentib. esse peculiare putat, ut à claritate maiorū ac morib. posteri διὰ πασῶν absint, suamq; sentētiā exēplo Scipionū ac Romanorū nobiliss. ostēdit esse integrā. Cōtra Agathoclē, Ausonio referēte, Siciliæ, ac cerdonē quēdā Athenis, ut Aristophanis fabula Βάτραχοι testat̃, præfuisse uidemus. Nobiliores igit̃ illi sunt, imò plus merent̃, quib. humili loco ortis χάριν ἐξέτικτε πόνος καὶ ἀθέσφατος ἱδρώς. Id est, gratiā labor peperit ac strenuus sudor. Ita Demosthenis nouitas à Plutarcho, Marij à Salustio, summis laudib. effert̃. Iphicrates philosophus σκυτοτόμος, id est, coriarius, aduersus Armodiū eius nouitatē exprobrantē apud Plutarchum dicere solebat: τὸ μὲν ἐμὸν ἀπ᾽ ἐμοῦ γένος ἄρχεται, τὸ δὲ σὸν, ἐν σοὶ παύεται. Quæ uerba Cicero in Salustium ita trāslata intorsit: Noli, inquit, Salusti, mihi obiectare maiores meos, siquidē satius mihi est, me reb. gestis, quàm prijs florere, quàm antiquorū opinione niti, ut nobilitatē à me partā studeat adimplere posteritas, quàm quod nobilitatis à parentib. acceptę finitor ac corruptor essem. Ceterùm ne ab exēplis recedā, quēadmodū pomū illud nobilissimi nomē fert, quod dulcedine saporis alia lōgè post se relinquit: ac ueluti equus generosissimus est, qui longè optimus: ita homo uera nobilitate fruit̃, nō q claritate nascēdi, uerùm qui uirtute maximè præcellit cæteros. Licet fuerint horū sentētiæ Cortina dignæ: nō in penitus nullā nobilitas in se cōtinet uirtutē, siquidē iuxta Euripidis sententiā, δεινὸν χαρακτῆρα aculeū quēdā ardentē sanguinis necessitas in se recōditū possidet. Nec ideo ultimā gloriā Helenę, Menelao, Vlyssi, Achilli, & Aeneę Deorū origo cōcessit apud Homerū: qui & reges ac industrios mortales è Dijs originē retulisse in Hymno Musis dicato, illa oratione significat:

ἐκ γὰρ μουσάων, καὶ ἑκηβόλου ἀπόλλωνος
ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν ἐπὶ χθονὶ καὶ κιθαρισταὶ, ἐκ δὲ διὸς βασιλῆες.

Ex Musis, longè & iaculante ab Apolline terram
Fælices habitant cantores & citharistæ, A Ioue sunt reges.

Adde quod Plutarchus in libro περὶ παίδων ἀγωγῆς, in pulcherrimā prorupit sententiā: καὶ σοφὸς, inquit, ἦν ἄρα ὁ ποιητὴς ὅς φησιν, ὅταν δὲ κρηπὶς μὴ καταβληθῇ γένους ὀρθῶς, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοὺς ἐκγόνους. καλὸς οὖν παῤῥησίας θησαυρὸς εὐγένεια. Quod id nobis repręsentat: et eruditus Poeta ille est, quicunq; asseruit, dū fulcrū generis esset sublatū bene, necessum tūc filios fore infortunatos. Honestū igit̃ libertatis thesaurum esse nobilitatē. Germani aūt quemadmodū fuerunt ἐλευθεροφρονέστατοι, ita & præ totius Europæ populis nobilissimi. Et dum etiam non extremum sit laudis quod mortalibus cōtingere potest, ab honestis prognatis processisse: uolui id muneris præsentis libri esse, ut is totus Germanorum nobilitati seruiat. Nam nulla tanta humilitas reperitur, quæ non præstantia suorum maiorum tāgatur, opinionis etiam paternæ hæres esse non gaudeat.

De

De nobilitate Romanorum, Troianorum, & reliquarum gentium, erga nobilitatem Germanicam. Cap. 1.

CAeterùm ut clarius, facto sublimitatis aliorum periculo, nostra nobilitas constet, à Troianis nostram imbuamus orationem. Voluerunt prisci à Dardano & Laomedonte Troianorum nobilitatem fuisse exorsam: quis autem Dardanus ille fuerit, toties à Scriptorum memoria repetitum est, ut nec τοῖς ἀναλφαβήτοις fugiat: pastores enim, aut aliud dicere nolo. Vnde Romani quę so? an'ne à profugo Aenea, quem Dion ille tot proditionibus insimulauit, tot rapinis incessiuit, cui necessarius Laomedon ille ἱερόσυλος extitit. An secundum Plutarchi, Liuij, Plinij, Orosij, & aliorum sententiā à fugitiuis? quos Romulus patefacto asylo, uarijs criminibus ac homicidijs furtoque declaratos, spe salutis allectos, congessit. Repetamus saltem Romuli cunabula, an'ne ἐλευθεροσωμάζοντος insignis meretricis filium Romulum dicemus? an præfecto meretricis nomine, ideo, ut Pompeius Trogus, à lupa processisse eum uolumus, dum animos inexplebiles Romani lupi instar habuerint? Quis Romulus? an'ne fraternæ cædis reus? Ille igitur Romulus nullus alius, nisi raptor uirginum, homicida, ut Theocriti dicto alludam, μασθὸν ἐθήλαξε δρυμῷ τέ μιν ἔτραφε μάτηρ. Vber suxit, in syluis educatus. Verba Iustini Historici sunt, uolumine trigesimooctauo: Tales reges habuerunt Romani, ut erubescant nominibus, pastores enim Aborigines, haruspices Sabinorum exules, Corinthiorum serui, uernæque Tuscorum extiterunt. Hæc ille. Essent nobis de alijs nationibus argumenta, quæ ut à nostra professione aliena prætermittemus, Germanorum originem uideamus, quos synceros ac puros esse, nec gentiū aliarum incursionibus concretos, Cor. Tacitus, Sabellicus, Sipontinus, & alij testantur. Si antiquitate nobis decertare uis, solus Berosus nos totius Europæ gentibus maiores natu ostēdit: si nobilitatem sola uirtute erogare uis, uide an extiterint, qui Imperium Romanum nunc possideant, possessam diuturnius retinxerunt? Solus igitur titulus Germanis adscriptus, omnem mortalem excedit nobilitatem.

Troianorum nobilitas.

De nobilitate Germanorum, & quòd omnes eorum originem è Germanis referant. Cap. 2.

NEquaquam id ferēdum est, quod Germanorum quidam persuasissimum habent, ut hi, quibus arrogantiam uana nobilitas aliorum peperit. Omnes enim duces Germanorū aut Romanos aut Troianos esse uolumus? huius Bauaros & Francos è Troia transuectos: Marchiones ab Antenore: Palatinos, Hennenbergenses, Hoenloenses è Romanis: Saxones ab Alexandri reliquijs dicimus, omni conatu, totis uiribus insanire uolumus, & è prædonibus, proditoribus, pastoribus, nobilissimos ortus nostros à malo dæmone persuasi reducimus. Nobilitatem quærimus quam habemus, & quam habemus possidere nolumus: sed ita quærimus, ut eam assecuti, ex nobilissimis uideamur ignobilissimi, synceram Germaniæ originem prætermus. An'ne Germanis unquam defuit nobilitas? quam ante mille annos panegyricus Constantini nobis concessit. An'ne nostris regibus probitas denegabatur? Fuerunt pauci boni Romanorum Cæsares numerati, Aelio Spartiano referente. Quis enim Caligulas, Heliogabalos, Nerones, Domitianos, Galenos, Bonosos, & reliqua naturæ monstra ignorat? tantum Augusto, Troiano, Antoninis, & Claudio, à Capitolino dexteritatem uideo destinatam. Nunc Germanos repetamus, uno tantū excepto, nullus unquam excōmunicatione notatus est: adde quòd totus penè orbis nostra gaudet origine. Verba Campani Itali sunt, non Germani, alioqui Germanici nominis hostis, in oratione Ratisponensi;

Germanos nō à Romanis aut Troianis ortos esse.

nensi: Vestra (inquit) nobilitas totum penè orbem ut fons uberrimus inundauit, ut nulla gens, nulla regio sit, quæ non nobilitatem suam à uobis habere gaudeat, iactet, & lætetur. Quis enim Manfredos & cæteros totius Italiæ nobilissimos, uestro sydere natos ignorat? & idem Campanus, nullam Italiæ, Galliæ, Hispaniæ alicuius amplitudinis gentem esse asserit, quæ non Germanicam originem sibi laudi ducat. A nobis, referente Iustino libro uigesimoquarto, per Galatas tota Asia populis infusa est. A Gotthis tota Lombardia, Italia ac Hispania. A Saxonibus Anglia Britannica. A Francis Gallia. Tot nationes libero & solido animo nostram suspiciunt originem. Et nos aliunde nostram erogamus: nec deest nobis auctoritas custodiendi ortus nostri synceritatem. Negant à Troianis Francos deriuatos Gaguinus, Michael Ritius, & alij: Bauaros à Bois Sabellicus ac tota scriptorum corona profitetur, fuere hi Boi olim qui contra Fabricium, Flaminium ac Cæsarem pugnabant, omnibus Troianis nobiliores. Nobilitas ergo nostra à ueris Germanis est deducta, quibus à Tacito tãtum laudis præstatur, ut nec à Romanis, Italis, ac Troianis in ullo scriptore desumptum est.

Germanorũ origo.

De Papis Germanis, & iure Germanorum eligendi Papam. Cap. 3.

NEc summis pontificibus Germania caruit, ut nihil quod nobilitatis est, Germanis non contigisse liqueat. Constant autem numero Germanorum Pontifices septenario, ut ex Ottone Frisingensi, Platina, Sabellico atque alijs habemus. Fuerunt enim Stephanus 8. & eiusdem nominis nonus Germani, ultimus ille è ducibus Lotharingis originem duxit, prius Fridericus nuncupatus est, ut Sigeberto Genblacensi placet. Fuit & Gregorius quintus Saxo natione, Ottonibus affinis: prius Bruno dictus est. Nec non Clemens II. Damasius II. Victor, Leo IX. Germani extiterunt. Hic Leo prius Tullensis episcopus, Bruno dicebatur, ex Alsatia genitus, è comitibus Daospurgensibus, ut Annales Altorfensium testantur, Dioecesis Argentinensis monasterij. Instituit enim hic Leo Monialium coenobium, quod temporibus inde reuolutis nomen S. Crucis accepit, multis reliquijs coruscans, à Leone translatis. Sunt & tres arces haud procul à Marpachio ac Eyschem, in quarum una diuus Pancratius colitur, cuius reliquiæ per Leonem consecratæ sunt. Obijt mortem Leo ille, tempore quo millesimus & supra quadragesimum nonus annus agebatur. Sunt & qui Ioannem, qui simulato uirili habitu foemina, ad Papalem dignitatem euehebatur, Moguntinam dixerunt. Aeneas Syluius, Papa Pius inde appellatus Germanus esse uoluit, licet Italus: Senensis enim extitit. Eo numero Romanorum Pontifices Germani censebantur. Nec mirum est id, cum sanctissimi olim ius & potestatem eligendi Papam, Imperatoribus Romanis præstiterint, 63. distinctione, capite, Agatho. & par. electiones. Vbi Carolus Magnus priuilegio quodam facultatem eligendi Papam obtinuit, 63. distinctione, Hadrianus. Inde eandem copiam Otto primus à Leone erogauit, cum eius successoribus, ut ibidem liquet capite, in synodo. Quæ repetit Lupoldus Babenbergensis de Christianitate Germanorum. Hæc ideo scripsimus, ne Itali omnẽ sibi in Papam facultatẽ, ut propriã, persuadeant. Vt autem semper sese Christianissimos tenuerunt Germani, ne diuinarũ rerum facultatẽ detinere uiderẽtur, omnia prędicta priuilegia abrogauerunt. Itaq; cõscientia pietatis, Caroli filius Luduicus primus, Papæ iura omnia in Papã restituit, ut uidetur 63. dist. ego Luduicus. Cõsimiliq; pacto & Otto Imperator iuxta sentẽtiã Gratiani, 73. dist. parag. uerũ. Potuissent illa retinuisse, & tantũ de illo. Qua autẽ nobilitate prædicti Papæ illi Germani fuerint, in sequentibus patebit.

Quoto numero Papæ Ger. fint.

Priuilegia ger. in papam.

De

De antiquis Germaniæ regibus, ab ortu mundi ultra sæcula Troiana. Cap. 4.

A Regum Germanorum antiquitate exorsus, id quod in fronte libri secūdi Exegeseos meminimus, iterum memoriæ nostræ repeti operosum duximus. Berosus antiquitatis perscrutator curiosus, cui & tantam fidem pręstat Iosephus, usq; ad Troiana tempora, hos reges Germanorum allegat, quos sumus allegaturi. Nec desunt doctiorum hominum sententię, quæ librum illum & authorem mentitum uolunt, nec esse Berosi: quibus auscultarem, nisi Manetho ac Iosephus ea penè uerba Berosi (ut in prædicto libro continentur) allegarēt. Meminerunt præter Annium Viterbiensem Tuisconis & eius progeniei Cornelius in Germania, & Sabellicus.

Reges Germanorum ab Urbe condita. Cap. 5.

ROma postquam gentium domina erecta est, qui Germanię tunc pręfuerit, nulli Scriptorum cognitum extitit: id tamen certum est, tūc omnes penè nationes regibus proprijs fuisse subiectos. Suetiæ enim rex Surugo præfuit, cuius filia Gro dicta est, & eius filius patri succedens Hadingus, cum uxore Thoilda filia Regneri, qui Thoraldi filius ferebatur, regis tunc Cimbrorum. Meminit illorum Saxo Grammaticus. Tarquinij inde Prisci sęculo Germaniæ Clitoueus præfuit, qui ductu & auspicijs Bellouesi Galliæ regis usque ad Italiam uenit: ut Liuius libro sexto Decad. 1. asserit. Post Clitoueum in Hercynio imperauit Sigouesus frater Bellouesi, ut Liuius ibidem dixit. Plures Brenni referuntur ab auctoribus, qui & omnes Germanorum nomen acceperunt: nec aliud ipsum nomen Brenni sapit. Senonum dux Brennus, Galatarum quoque præses eiusdem nominis extitere. Brennus autem Germanus dictus est, Hermanno, Gotfrido Viterbiensi, Strabone, Athenæo & Suida authoribus, quos omnes libro primo adduximus. Hic Bolgio ac cæteris ducibus, uniuersam Asiam cædibus egit ac rapinis, ut Iustinus ait. Athenæus Bathanatium tunc Galatis præfuisse asserit. Huius itaque secundi Brennonis temporibus, & alij reges Germanorum referuntur à Pausania Græco auctore, quia Galatis imperabant, ut Cerethrius, Brennus & Acichorius. Verba Pausaniæ sunt: ἦρχε κερέθριος ὡς γάσιδος, τοῖς δὲ ἐς παιονίαν ἰοῦσι βρέννος ἦσαν καὶ ἀκιχώριος ἄρχοντες. Βόλγιός τε παρὰ μακεδόνας τε καὶ ἰλλυριούς τε ἤλασε. Meminerunt horum Liuius ac Trogus libro trigesimotertio, qui Brennum ducem tanti censebant. Pausanias etiam in Phocacis ἦν δὲ ὁ Βρέννος οὔτε πάντα ἀσύνετος, οὔτε ἀπείρως εἶχεν, ὡς αὐτις βάρβαρος, σοφίσματα ἐς πολεμίους. Erat autem Brennus non omnino inexpertus stultus ac insipiens ductor, ueluti alij Barbarorum: uerùm dolos non ignauiter in hostes excogitabat, &c. In conflictu Cimbrico Baleus, ut Floro placet, rex contra Marium insultauit. Erat & Teutobocchus tunc temporis rex, quem Eusebius Tentobecchum nominat, Orosius Teutolum, Plutarchus uerò Betoricis meminit, & nihil de Teutoboccho.

Reges Suetiæ.

Reges Galatarum.

Reges Cibrorum.

Reges Germanorum temporibus Cæsarum Iulij & Augusti. Cap. 6.

COnsulibus Cęsares successerunt, primum locum Iulius est sortitus, cuius temporibus Ariouistus, ipso Cęsare libro primo Commentariorū testante Ger-

Reges Germaniæ temporibus Augusti.

te Germanis pręfuit uniuersis. Inde Augusti temporibus multi Germanorum antistites capiebantur à Druso. Inter quos duorum è multis meminisse philosophos esse duximus, ut omnium totius orbis regum maximorum, ut & Itali uideant ac Græci, an ab ipsorũ auctoribus alicuius ducis tanta memoria fuerit exacta. Arminius Cheruscorum dux tres legiones cum Q. Varo prostrauit: & postquam huius uirtutem Cornelius Tacitus Italus non Germanus adeò celebrauit, ac cœlo æquauit: hæc uerba subiunxit: Ariminius, inquit, dolo propinquorum cecidit, liberator haud dubiè Germanię, & qui non primordia Romanæ plebis, ut alij reges ducesq;, sed florentissimum Imperium lacessierat. Prę-lijs ambiguus, bello non uictus, duodecim annos potentiæ expleuit, Græcorum Annalibus ignotus, qui sua tantùm mirantur. Romanis haud perinde notus, dum uetera extollimus, recentium incuriosi. Hæc Cornelius Tacitus libro secundo in fine, quibus uerbis nihil Germanis laudabilius, præsertim dum ab eo hæc recensere uidimus, qui numerum interfectorum Germanorum, Orosio referente, sæpè conticuerat. Idem Tacitus Ariminium libertatis & gloriæ Ducem appellat, & manu uoce ac uulnere prælium sustentasse. Eundem Arminiũ tanta uirtute Q. Vari legiones contudisse, Florus libro tertio refert, ut Augustus semper hunc diem lugubrem habuerit, caputq; suum parieti impegerit, barbam uellicauerit, ac sacrificia pijs uouerit, ut in meliorem statum res Romanorum redigerentur. Hinc quinquies cum Romanis conflixit, semper uictoriæ compos nunquam superatus est. Vltimò tamen ab amicis eius insidijs circumuentus, ultimum diem clausit. Cæterùm Augustus ea tempestate, si Straboni libro septimo credimus, Sugambrum, Deudoricem, Catumerum, Betoricen, Segemundum, Tolluddam, Milonem, Italum Segesten, Vetomirum, & reliquos reges in eius potestatem redegit, & ueluti obsides, ne Germani desciscerent, retinebat. Ferunt præterea Sesitatum regem Egimeri filium extitisse, ac quater ab Augusto captum, semper se expediuisse: ultimò tamen capitali supplicio ab eodem mortem obijsse. Et hæc de regibus Germanorum Augusti sæculo nobilitatis.

Alij Arimini.

Reges Germanorum sub aliorum Cæsarum temporibus. Cap. 7.

Reges Germ. sub Tiberio.

ALius memoria absoluta dignus Germanorum rex Marobudus Tiberij temporibus floruit, qui duodecim legionibus Cæsarem contra eum meditatum, conditionibus æquis discedere compulit: auctore Tacito, libro eodē. Fuit & huius temporibus, ut Cornelius ait, Gandestrus Cattorum rex, ac Bonco Noricorum ae Pannoniæ dux, referente Festo Ruffo. Erant & Curioualda Batauorum, ut Cornelius asserit, & Arpus Cattorum principes. Extollit etiam Tacitus Segesten principem, uisu ingentem, ac optima memoria, impauidum nuncupando. Bois temporibus Augusti Critasirum præfuisse indicat Strabo: Vibilium Hermundorum, Vangionem & Sidonem, Sueuorum reges Cornelius libro decimotertio probat, sororis Vibillij filios. Domitiani sæculo Durpaneum Iomandes, Orosius, Eutropius, & alij asserunt extitisse, Dacorum Imperatorem. Inde Constantini temporibus Chonodarus, Vestralpus, Vrnus, Visinnus, Serapion, Suomarius, Ortarius, Germanorum reges numerantur, quos Ammianus Marcellinus libro decimosexto allegat. Francorum regum nomina uaria Hunibaldus affert. Sueuorum Nauclerus & Iornandes. reliquos etiam dum bellorum mentio erit, adducemus. Cæteros Methodius in suis Annalibus collegit.

De

De institutione regum Germanorum. Cap. 8.

MAgna penes antiquos inter reges ac priuatos erat ratio. Nam referente Cornelio Tacito, reges ex nobilitate, Duces uerò ex uirtute eligebantur. Nec libera ac infinita regibus fuerat potestas. Duces etiam exemplo potius quàm Imperio fruebantur. Hæc ille. Quorum usum tot laudibus Campanus noster ac Petrus Crinitus libro 11, capite septimo, Sabellicus etiam libro secundo nonarij sexti extulerunt. In eo quoque Imperatorum cæterorum conditionem Germanorum reges excedebant: sese enim periculis miscuerunt, aliter quàm ratio Imperatoris postulabat. Vegetius enim, Onosander, ac reliqui stra tegematum scriptores, imperatorium esse munus dixerunt, cautè ac diligenter uitæ suæ parcere, ne temerè eius morte uniuersus exercitus periclitetur: nec opus, ut militis officium Imperator expleat. Secus id Germanorum regibus usum est: turpe enim Duci Germanico erat, Cornelio referente, uirtute à milite uinci, militi uerò Ducis uirtutem non æquare: semper enim Germanorum principes primi in acie uersabantur. Ita Sido ac Italicus apud Cornelium in Historijs, semper in bellorum aciebus primi hostem feriebant. Ita Maximinus Imperator id barbariei habuit familiare, ut semper putauerit Imperatorem propria manu, militis instar, bella conficere debere: ut Iulius Capitolinus, Symmachus libro quinto Historiarum, & Aelius Cordus testantur. Alludit dicto huic Herodianus libro septimo, ἔνθα καὶ γενναιότατα ὁ βασιλεὺς τῆς μάχης ἦρξεν. Id est, Vbi fortiisimè ipsorum Imperator pugnam incepit: & addit, propria manu Imperatorem bello subijsse. Erat autem Maximinus parentibus utrisque Germanus. Simili iudicio Totila ille, Gotthorum rex (ut Procopius inquit) inter antesignanos semper morabatur. Aliud erat etiam quo reges à priuatis differebant: de minoribus enim rebus tantùm principes consultabant, de maioribus uerò omnes Germani in communi, iuxta Cornelij sententiam: nec penes principes omnia tuta fuerunt, & si quid à regibus fuerat sanctum ac cautum, penes plebem arbitrium reponebatur. Hæc ille.

Reges Ger. primi in acie.

Differentia inter plebem & reges Germanorum.

De illustribus quibusdam Germanorum, id est, Gotthorum regibus. Cap. 9.

BArbara licet ab omnibus rerum scriptoribus Germania nominata sit, reges tamen illustrissimos semper tulit. Gloriatur Roma ob Antoninos, Traianos, & cæteros, qui uirtute tamen pluribus Germanorum regibus multò posteriores fuerunt. Celebratur non sine magno honore Totilas ille, qui inter optimos principes numerandus, tantum id cruenti perpetrauit, quod Romam gentium dominam solo æquauit. Cæterùm boni Imperatoris officio functus est in omnibus, uictis facilis, bello strenuus, uictoria non elatus, omnes, ut Procopius testatur, in sui amorem rapuit: Italiam quoque Bellissarij operibus interceptam, sola uirtute recuperauit. Quemadmodum Theodericus Ostrogotthorum rex, à Sabellico etiam ac alijs celebratur, qui necessitudinem cum omnibus uicinis summam copulauit. Nec Aistulphi Gotthorum regis humanitas relinquenda est, quem Theodosius ille tanta beneuolentia complexus est, ut plus alio uirum hunc coluerit, perinde ac sacrum: cuius etiam mortem familiariter conquestus, funus eius ea pietate prosecutus est, ut animos Gotthorum omnium sibi conciliauerit. Hæc Socrates ac Theodericus Græci Historici profitentur. Nec Amalasuithæ Gotthicæ mulieris illustrissimæ facinus egregium à memoria nostra remittendum esse duxi. Cuius tot nobilissimi scriptores meminerunt, quemadmodum Iornandes, Procopius, & alij. Multò autem diffusius Suidas, cuius uerba Græca Latinitate donare

Illustres reges Gotthorum.

Amalasuitha uirtutes.

nare uoluimus, ob diffusam loci illius ac uerborum extensionem, & ad leuandum lectori tędium, Græca excludemus. Sonat autem id fermè Suidas: Amalasuitha Atalarici mater, iusticiæ cultrix, ingenio uirilem uirtutem referens, quoad urbi præfuit, neminem è Romanis neque corpore, neque re nummaria mulctauit: neque ullo pacto Gotthis, cum in urbem sæuire uellent, consensit. Gnatum etiam inter Romanos magistratus communi eorum uitæ usu uoluit teneri, adegitq; ut literatos audiret, delectis è Gotthorum principibus, qui annis, usu rerum gerendarum, & moderatione animi præstabant, eos Atalarico gnato ad communem usum studiorum iuuenilium socios addidit, quæ ob id Gotthis inuisa erant, quòd hi libidine barbarica uastandi domitos Romanos tenebantur. Fortè fortuna euenit, ut mater filium delinquentem publicè arreptum cæderet, & puer collachrymans in aulam duceretur, ubi tum Gotthi iuueni occursantes tumultuabantur, conuicijs afficientes Amalasuitham, tanquam ipsa puero uim strucret, ut perempto eo, ipsa alterius connubijs iungeretur, ac in Imperio perpetua esset. Posthac & agminatim Gotthi adorti, eam accusabant, puerum regem iniustè literis imbui, & senibus magno incommodo assuescere, & quòd illa indigna uiro fortiter esset: senes enim aiebant effœtos, uirili uirtute destitutos, promptos adolescentium animos emollire. Commodiùs fore, si tener audacia, ac cupidine gloriæ aleretur, inter scuta ac tela exercitaretur: alioqui metu iuuenem euitare inter eos, qui nunquam arma tractarint. Et demum postulabant Gotthi, ut regina puero magistros adiungeret æquales annis ac studio, qui uirilem eius spiritum acuerent, & accenderent ad uirtutem, ad patrios mores conseruandos. Non annuit mulier: tandem tamen metu coacta, rem arbitrio Barbarorum permisit. Hęc ille. Celebratur etiam multa admiratione Theodericus Ostrogotthorum rex, illius Atalarici auus, qui se uicinis gesſit dextimum, referente Procopio, & singulari uirtute præditus, Romanis etiam arma interdixit. Aestimabat enim Barbarus ille successu temporum, ac armorum desuetudine, nomen ac uirtutem Romanis interitura, ac Gotthos perpetuò Italiæ regnaturos, ut & apud Plutarchum in Apophthegmatibus, quidam Imperatorum consueuerat. Nec in portu nobis relinquendus est Gotthorum regũ consummatissimus Dromachetes, in cuius laude Strabo libro septimo adeo occupatus fuerat, ut penè laudationis modum ac terminos excesserit.

Theodericus.

Catalogus omnium regum Gotthorum, à primo ad ultimum. Cap. 10.

Catalogus regũ Gotthorũ.

IAm ad priuatos quosdam Germanorum ueterum reges stylum conuersurus sum. Multarum gentium, quorum partim genus decoxit, partim transmutatis sedibus alienam terram incolit, reges ab eorum exordio repetam. Et primò de illustrissimæ Gotthorum gentis regibus, quorum multa ac optima pars desijt, dum hi ab Italia à Narsete & Bellizario expellebantur. Bona tamen pars quæ Hispaniam inuaserat, adhuc remanet, à quibus & hodierni Hispani eorum deduxerunt exordium. Reliqua pars Visigotthorum mortuo Attila, terram circa Danubium intenderunt, ut Iornandes scribit, quæ hodie Austria dicitur. Verùm ne Lectorem debito officio nostro defraudem, Genealogiam eorum ita exordiar. Primus eorum rex, Dione, Agathia, ac Iornande auctoribus, Bericus erat, quo duce Gotthi egressi sunt e patria: inde Filimer, quem alij quintum Gotthorum regem dixerunt.

Bericus	Antrireger	Dorpaneus	Veduco	Ermanaricus
Filimer	Sichalcus	Arganus	Varo	Fridigernus
Frogradus	Dicæneus	Guntheri cus	Thitio	Alatheus

Arugis

Arugis	Libertus	Ostrogottha	Ariaricus	Sofrathus
Euripilius	Cōmosinus	Cniua	Aoricus	Attu ricus
Tamiris	Corillus	Respa	Gebericus	Alaricus
Aistulpus	Valia		Varemundus	Theodericus
Theodericus	Theodericus regnauit 13.		Euricus reg. 9.	Alricus reg. 5.

Sub Constantino Cæsare in Italia regnabant.

Theodoricus moderatus est sub Leone. Theodatus unum annum. Vitiges quatuor annos. Illouadus occisus est. Artaricus quinque menses. Totilas Taruisiæ rex. Teras ultimus tantùm tres menses sub Iustino in Italia regnauit, à Narsete ab Italia fugatus. Hæc ex Procopio. Sed ut æquiorem mihi reddam lectorem, copiosius ea quæ ad nobilissimæ Gotthorum gentis prosapiam accommodari possunt, executurus sum. Primitus Gothi (postquam Scandiam egressi sunt) omnes gentes dicebantur: Gepidæ uidelicet, Heruli, Veneti, qui Antes & Slaui nuncupabantur, Rugi, & alij: ita ut plenissimus fons multas gentes sola Gotthia produxerit. Varia etiam nobilitatis Gotthicæ genera fuerunt: unum Baltheum uocabatur, à quo (Riccio referente) Alaricus à communi stirpe Gotthorum quibusdam lineis nobilitatis semotus, & huius catalogum indagare nullo pacto potuimus. Alij Antes Gotthi dicebantur, quorum Iornandes & Ablauius mentionem fecerunt, & inter illos Amali Gotthi recensebantur, ab Amalo quodam dicti. Hi inde diuidebantur in Visogotthos ac Ostrogotthos, post Domitiani tempora, siue à uentis ac terrarum eorum situ ità dicti sint: ut Ablauius uult, siue à duce Ostrogottho, ut asserit Iornandes. Alij temporibus Valentis hos diuisos fuisse dicunt in ducum eorum seditionibus, Fridigerni uidelicet & Theodomari: alij uerò sub Amarici temporibus, paulò post eos diuisos esse probauerunt. Visogotthi inde ab Hunnis pulsi, Thraciam, permissu Valentis Cæsaris, nacti sunt; & breui Mœsiam, Daciam ac Thraciam in ditionem eorum uerterunt. Inde in Pannoniam uenerunt, Visogotthi à Pannonia euocati à Stillicone, licet Claudianus ex decreto ueritati refragetur, & à Ruffino dicat. Gallia tunc eis fuit concessa ab Honorio, inde dolo circumuenti Visogotthi à Stillicone in Romanum Imperium arserunt. Romam duce Alarico, diruerunt, inde in Galliam sese receperunt: pulsi à Francis Germanicis, in Hispaniam uenerunt, ubi adhuc sunt. Et hæc Visogotthi. Ostrogotthi uerò mox ab Hunnis subacti, cum Attila eorum rege contra Visogotthos pugnauerunt: mortuo Attila, duce Theodorico Italiam occupauerunt, à qua expulsi à Belizario, ac demum à Narsete desierunt: quidam tamen in Italorum nomen (qui superfuerunt) abierunt, alij expulsi, eorum exonerationem habent incertam. Hæc de Gotthis exactissima memoria afferuntur à Procopio, Agathia, Ablauio, ac Scholastico Smyrnæo Græco autore, qui post Procopium, omnia Gotthorum bella ad unguem collegit, in libro quem τὴν παιδείαν inscripsit. Belizarij Narsetisq́; gesta officiatim executus est: meminit & illius Suidas.

Gentes à Gotthis deriuatæ.

De regibus Vandalorum. Cap. 11.

VAndalorum reges Gotthorum catalogo coniunximus, tum quia ipsis affinitate deuincti erant, deinceps quia origine Vandali fuerunt è Gotthis: postremò quia Hispaniam cum Gotthis diu tenuerunt. Noluimus etiam Visogotthorum principes, Hispaniam incolentes, ad formam catalogi traducere, ob nimiam stirpis Gotthicæ illius defectionem: rarò enim per duos uel tres gradus in eadem prosapia regnum illud remanserat. Oblitus etiam suscepti officij iudicari potuissem, si ego Germanicæ Historiæ addictus, Hispaniæ Imperatorum descriptionem obirem. Cæterùm ut Zoilorum dentes

Vandalorū reges.

effugiam, & Gotthorum duces ad amussim recessisse uideat, satis Lectori sum facturus, dum Gotthos illos Hispaniæ præsides allegabo, qui ex Visogotthis genus eorum referentes, adiunctis Vandalorum regibus Hispaniæ præfuerũt, qui eiusdem farinæ gentes, è Germanica stirpe emerserunt. Anno itaque Domini cæ incarnationis trecentesimo quadragesimotertio, Athanaricus primus rex Hispaniæ Gotthus eam occupauit.

VISOGOTTHI.

Athanaricus regnauit annos 13.	Alaricus regnauit annos 28.
Athaulphus regnauit annos 5.	Singericus annum unum.
	Vallia aliquos.

VANDALI IN HISPANIAS.

Gensericus	Hunricus	Gundamundus
Trasimundus	Hildericus à Bellisario abactus.	

Ricius in libro de regibus Hispaniæ scribit immediatè post Gensericum Gotthos recuperasse Hispaniam, cui non accedo, Procopij, Aretini, & penè auctoritatibus inductus omnium: Gotthorum autem tunc reges illos adducit:

Reges Hispaniæ.

Theodericus	Turismundus	Theodericus
Henricus	Alaricus	Almaricus
Gensalaricus	Amalasuitha	Teudius
Teudesilius	Agilla	Atanagildus
		Lymba.

Leonogildus cuius tempore Sueui ex Hispania eiecti sunt, qui tamen eam 170 annis occupauerant. Inde Recharedus, Luyba, Victericus, Gondamiris, Sisebuta, Recharedus, Suintilla, Rachimirus, Siselundus, Suintilla, Tulga, & alij, qui omnes Hispaniarum reges natione Germani ac Gotthi extiterunt. Referuntur & alij Gotthorum ac Vandalorum principes à scriptoribus, qui prætermissi sunt à nobis, ut Cordus Gotthorum & Daciæ dux apud Iornandem. Euricus rex à Gregorio Turonense allegatur, Ethico à Pomponio Læto, qui Traiani Imperatoris temporibus referebatur. Rhedagasus memoratur ab Aurelio Victore, Beneuenuto, Orosio & Claudiano. Sic quoque Visimar primus Vandalorum rex Constantini temporibus allegatur à Iornande, Fretolphus episcopus Hinamigundum & Lendigillum Gotthorum regis filios tradit.

De regibus Hunnorum. Cap. 12.

HVnnorum duces mox adijcere Gotthis in animo erat, ut eos, qui ambas penè Gotthorum gentes subdiderunt, unam penitus ut Ostrogotthos. Vnde quia nec Gotthorum gens penitus sine illorum relatione indagari potest, & illorum originem (qua potero breuitate) auspicaturus sum. Priscus Historicus ait, Hunnos incognitos olim fuisse: primus tamen eorum rex à scriptoribus allegatus, Valamber extitit, qui referente Iornande, Ostrogotthos subiecit, & ante illum Valamir, quo duce primitus in Gotthos arserunt: huic Attilæ progenies successit.

Hunnorum reges.

Hunni temporibus Iustiniani Chreme & Chridichia regibus, anno Salutis 363. decies centum & octo millia hominum intulerunt hostibus. Luitprandus Historicus Dursac & Bugit Hunnorum duces allegat. Cæterùm Suidas autor Græcus in dictione βέρικος, Attilæ ac Bledæ Asperis & cæterorum principum Hunnorum facit mentionem. Defecit autem tota Hunnorum progenies illis posterioribus, quare refellendi sunt illi qui Vngaros ab Hunnis deriuare nitebantur, ut in libris superioribus diximus: alij tamen Hunnos ad Hunnorum recessum Teutonicè Hundsruck consedisse uolunt.

De Herulorum, Slauorum, Alanorum, Scyrorum, Rugorum regum catalogo. Cap. 13.

HEruli eadem origine gaudentes cum Longobardis sæpe conflixerunt. Horum dux olim nobilitabatur Rudolphus, cuius meminit Vuarnefridus. Huius fratrem filia Totonis Longobardorum regis occidit. Hinc longo pôst tempore Rudolphus ætate Iustiniani à Procopio admodum celebratur. *Herulorum reges.*

Slauorum & Antarum duces à nullo recensentur.

Alanorum principem Sangibanum tempore Attilæ uiguisse recepta quorundam persuasio est, ut Iornandis & Ricij. Inde Breugus: Poloniam uerò Alani rege Fernedo inuaserunt. *Alanorum reges.*

Scyrorum rex tempore Attilæ Vinulff memoratur.

Rugi uerissimis Germanis origine, lingua atque uirtute intercensentur, ut uolumine primo copiosissimè demonstrauimus. Eorum reges ueluti Cregiptius in epistola ad Pascasium, & in uita sancti Seuerini innuit. Hi celebrantur: Flactitetus Rugorum rex inter primos connumeratus. Feletheum filium ex uxore sua Gunbalda suscepit. Hic Feletheus Gisæ suæ uxori posteritate carens, Rugorum regnum administrandum tradidit. Gisa uerò Subam Subæ Rugorum regis inde filium matrimonio sibi collocabat: eum denique Rugis præfecit, ex qua & duos filios genuit, Hunulphum uidelicet postea Rugorum regem, & Odoacrum, qui Italiam occupauit. Fit etiam mentio tunc temporis Friderici cuiusdam Imperatoris Rugorum Subę regis filij. Temporibus inde Iustiniani Aniricus ipsis præfuit, ait Procopius auctor Græcus. Hic quoque lectorem admonuisse uelim, Odoacrum à Procopio Italum fuisse describi, cui tamen minus ausculto, dum Herulorum ac Rugorum auxilio Italiam occupauerit. Eandem sententiam Bilibaldus Pyrckhaimer asserit, uir doctissimus, in proxima ad me data epistola: non etiam parum me mouet Cregiptij prædicti auctoris ratio, & maximè, dum ea tempestate uixerit. Ille Odoacer ille erat, qui Romam ac totam Italiam suo nomini ac iuri subiecerat. Induxit igitur Leo Imperator Theodericum, ne pateretur Italiam à Barbaris occupari: ergo non Italus, quia Barbarus. Verba autem hæc sunt Leonhardi Aretini in uolumine primo de rebus Gotthorum, & ipsius Procopij alioqui peritissimi. Habeo sententiæ meæ riuales, Sabellicum, Blondum, Fretolphum, & alios plurimos. *Odoacrũ Germanum fuisse, & occupasse Italiam.*

De regibus Gepidarum & Longobardorum. Cap. 14.

GEpidę quoque è Gotthis originem sibi desumpserunt, & primitus sub Gotthorum regibus floruerunt: inde à Gotthis semoti, Thorismundum nacti sunt, & Chunimundum, reges ultimos. Tempore Iustiniani Charismo rege fungebantur, referente Procopio, Chunimundus autem prædictus filiam unicam reliquit Rosindam, uxorem Albuini regis Longobardorum, ac parentis eius occisoris, quem & ipsa sustulit, ut sequitur. Longobardi primitus (ut Vuarnefridus restatur) à Scandia uenerunt, Iboro & Aio ducibus: in Scoringiã uerò Ambio & Casio præsidibus: in Mauringam rege primo Agelemundo Rege Ario Amazones uicerunt, Duce Gedeoc in Rugilandiam uenerunt: rege Toto Herulos uicerunt, Duce Albuino Gepidas (occiso eorum rege Chunimundo) strauerunt, & in Italiã uenerunt. Hic occisus tamẽ est ab uxore Rosinda, Chunimundi regis occisi filia, ductu & auspicijs cuiusdam serui. Seruus ille imperium assumens, mox repulsus, stirpem ueterem regum Longobardorum deficere coegit. Cæterùm plures ac uarij gentium ad Longobardorũ regnum deuenerunt. *Gepidarum reges.* *Alij Rosimundã.* *Reges Longobardorum.*

deuenerunt. Nam & in inferioris Germaniæ partibus iuxta Ptolemæi ration͂e libro 2. capite 10. penes Rhenum habitauerunt. Si saltem illos Longobardorũ hos dicimus, à quibus Italia occupata est: quod multi negant. Id tamen certum est, Longobardos Pannoniam ingressos, à Narsete Iustiniani Eunucho ad occupationem Italiæ auocatos, ut Rheginoni & Vuarnefrido placet, Taruisium & Mediolanum intercepisse. Sæpè hi à Numulo uicti, ad pristinas sedes secesserunt: Childebertus quoq; rex Franciæ ab Italię occupatione eos arcere uolens, penè attritus est, ut honestissimè Rhegino & Platina non sine summa memoria prosequuntur. Vt autem nobis de regno eorum aliquid constet. Olim hi quando è Scandia proficiscebantur, sub Iboro ac Aione Ducibus, ut diximus, Scoringiam armis sibi uendicauerunt. Feruntur autem Ibor & Aio cuiusdam Gambaræ filij, cuius soror Ambium & Cassium ultimos Longobardorũ Duces par tu susceperat. Inde Ducatus eorum in regnum euasit, primusq; rex Agelmundus initiatus est filius Aiônis, cui Lanissio rex successit, quem Leschius filius secutus est: inde Hildeac, postea Gedeoc. Et sic semper sese horum reges in eorum titulis proferebant. Sunt qui eos, postquam Italiam interceperunt, salutis nostræ anno uidelicet septingentesimo sexagesimooctauo, sese duces tantùm exhibuisse scribunt, uelut Rhegino Prumiensis & Blondus, nec regalis tituli dignitatem sibi asciuisse, nisi regis eorum Othocari sæculo, anno à suprascripto decimo. Cæterùm si curiosus Lector interim agnoscere cupit, qui reges Longobardorum fuerint, quorum Vuarnefridus, Diaconus, & alij nullam fecere mentionem. Allegantur multi à Methodio Historico, uerùm absq; ordine: igitur hos nobis prætereundos esse statuimus.

De regno Arelatensi. Cap. 15.

Regnum Arelatense. Regnum Arelatense ad Germanos semper attinebat, sub quo Sabaudia, Heluetia ac Delphinatus comprehendebatur: Imbertus accepta à Philippo rege pecunia, & Valesio quinto rege Francorum, Delphinatum uendidit, ut Ricius ait. Dissentit tamen paululum à Gaguino Franciæ regum scriptore. Nauclerus id temporibus Caroli quarti factum fuisse tradit, & ductu Imperatoris, Sabaudiam inde in Ducatum redactam fuisse à Sigismundo Cæsare. Heluetij etiam eorum tantum iuris esse uoluerunt. Henricus Burgundiæ rex Ropertum Franciæ regem hæredem constituit, & sic regnum illud antiquissimum desijt: & nisi nomen ad nostra sæcula remansit, quod Duces Zæringenses & Palatini siue Auentini illi uidelicet de Habspurg tetinuerunt, quorum dominium & sub præfato regno continebatur. Fuit autem regnum Arelatensium à Germanis occupatum Iustiniani Cæsaris temporibus, quando Gotthi in Italia regnabant, ut libro secundo Procopius auctor Græcus testatur. Cætera libro undecimo de litera A, require.

De regno Austrasiæ. Cap. 16.

Regnum Austrasiæ. Regnum Austrasiæ semper Germanis adscribebatur: coluerunt eam à principio Franci ante mille annos, antequam Galliam occupauerunt, ut apud Hunibaldum liquebit, & sæpius à nobis scriptum est, quomodo Franci iuxta Rhenum habitauerint. Et penè semper apud eos Francos Austrasia remansit, usq; ad Dagoberti tempora, qua tempestate Duces Brabantini (ut eorum Annales testantur) eam sibi uendicauerunt, à quibus & diu moderabatur, donec Imperium ad nos delatum est: tunc Lotharingia & Brabantia in Ducatus, ciuitates uerò maiores ad Imperium sunt relatæ. Nec me fugit, Ricium & Gaguinum penè semper Austrasiam sub corona regni Franciæ comprehendisse. Nec me prætierunt, quæ Annales Metensium, Treuirorum & Lotharingorum

continea nt,

contineant, qui regnum Austrasiæ à Iustiniano Cæsare penè Francis semper tribuerunt, & hi Franci semper nomen Germanicum acceperunt. Alij sicuti Michael Ricius, quibus & plurimum damus authoritatis, Carolum Marcellum Pipini filium præfectum fuisse scribunt regis Francorum. Et addunt: Chilpericus aũt (cui ultimo Austrasia contigit) è carcere, in quem ductu Plectrudis nouercæ iniiectus erat, surreptus, continuò per desidiam Theoderici, quem alij Chilpericum uocant, regis Francorum filij Dagoberti, Austrasiam & Sueuiam suo nomini & iuri adiecit, & Pipinum Zachariæ Papæ auspicijs, præsidem creauit. Ita ergo semper sub Germanis Austrasię regnum moderabatur. Austrasiam alij ab Austraso præfecto Iustiniani Cæsaris dictam uolunt, quibus & ego eo libentius ausculto, quia penes antiquos huius nominis nulla mẽtio est celebrata.

Carolum Magnum fuisse Germanum. Cap. 17.

VEram Caroli Magni & eius progeniei stirpem fuisse Germanicam, nonnullorum testimonijs conuinci possumus. Testantur enim idem sacri Canones, Baldus, Flauius Forliuiensis, Donatus Acciaiolus, Otto Frisingus, Vrbanus papa secundus, Iacobus Vuimphelingius Selestanus, & cæterorum plurimi. Paululum tamen à se inuicẽ in diuersum abeunt. Platina in uita Adriani, & Gotfridus Viterbiensis, ex Franconia ortum retulisse Carolũ dicunt. Lupoldus tamen Babenbergensis de Christianitate capite primo, & in tractatu à prædio Rheni iuxta Moguntiam originem duxisse uoluit. Marianus è uico Lupilia dicto apud Eburones, in dominio Leodiensi, & Pipinos Carolomannosq; omnes extitisse Germanos asserit. Cui sententiæ & Gaguinus subscribit. Innocentius etiam Papa (ut habemus de electi. C. Venerabilem) in persona Caroli ad Germanos Imperium translatum fuisse profitetur. Ergo Carolus Germanus extitit. Adde quòd nomina uentis Germanica imposuerit Carolus, referente Sigeberto Gemblacensi. Adde quòd Germanicè semper locutus sit, auctore Einhardo. Et postremò, quòd semper penes Germanos sedes tenuesit. Michael Ricius Carolum ex matre Germana prognatum dicit: quod dictũ non ueritati deest. Vxor quoq; Caroli Germana fertur à Gotfrido Viterbiensi. & tantum de Austrasiæ regibus. *Carolus quòd Germanus, & ubi natus.*

Regum Danorum catalogus. Cap. 18.

DAnia semper Germanis erat adscripta, cuius etiã insulæ uetè Germanicæ sunt, à Dan primo eorum rege dictæ, ut ait Saxo Grammaticus, cuius & Methodius martyr meminit. Hic Dan (ut quibusdã placet) filius Hunulphi cuiusdam fuisse tradebatur, qui ex uxore Gefilda, Angul à quo Angli dicti sunt, referente Beda, & Dan genuit, qui nomen Danis indidit. Hic Dan copulata sibi uxore Grytha, regis Sueuorũ filia, Lotherum secundũ Daniæ regem suscepit, cui filius Stydus nomine successit. Illũ filius Gram subsecutus, inde rerũ Danicarum potitus est, duosq; filios reliquit, Gutherũ uidelicet, qui masculino semine destitutus, fratrem suũ Vadingum regno præfecit, ex quo tantũ filia prodijt nomine Vlufida, quę duobus maritis addicta, Guntherino & Vliboni, ueteri regum Danorum generi finem præscripsit. Vadingus itaq; prædictus uirili carẽs stemmate, extremo genero Vliboni regnũ dedit: & hæc prima stirpis illius erat uariatio, cuius filius Frotho rex erat. Secũdũ ordinẽ itaq; eorũ reges allegabo: *Catalogus regum Danie.*

Fronto	Roe filius	Stato	Haluinus	Roe, à q̃ Roskildia
Helgo filius	Roe filius	Rolue	Hiartuarus	Horterus
Othinus	Rorcus	Hortuẽdillus	Feugo	Auculeius
Vigletus	Vermundus	Vffo	Olauus	Frotho
Haraldus	Vnganus	Smaldus	Sigarus	Synaldus.

Hi principes ex plebe reges creati sunt:

Holdanus	Haraldus ·	Ringo	Ringo	Hetha
Olaus	Ormundus	Syuardus	Buthlus	Tarimarus
Boderus	Synaldus	Sicio	Viorno	Haraldus
Germo	Gotricus	Alanus	Heringus	Syuardus
Reguarus	Viarus	Smardus	Ericus	Kanutus
Frotho	Germo	Haraldus	Germo	Haraldus
Sueno	Kanutus	Magus	Sueno	Haraldus.
Kanutus	Olauus	Kanutus	Ericus	

Post hos Nicolaus, Ericus, Haraldus, Ericus Sueno, Kanuto, Voldemarus, Kanutus, qui octauus & octogesimus Daniæ rex recto ordine initiabatur. Palatini etiam Rheni & Duces Bauariæ Daniam in eorum potestatem redegerūt, ut Christophorus Palatinus ob uxorem Dorotheam filiam Ioannis Marchionis Brandenburgensis, quæ prius Ericum Daniæ regem habuit maritum. Huius Christophori mentionem fecerunt Saxonum Annales. Hæc obiter ex Ioanne Saxone Grammatico adiecimus, qui res Danorum multis æditis uoluminibus copiosissimè collegit.

Regum Hierosolymitanorum catalogus. Cap. 19.

Reges Hierosolymæ. Hierosolymitanum regnum à Germania remotissimum, ideo Germaniæ annectere uolui, non quòd Germanorum sit (ita quòd Germaniæ adscribatur) uerùm quia à Germanis eam bello acquirentibus, primò in regnum sit sublimatum, ac regalem honorem sibi desumpserit. Vnde & hodie Lotharingiæ Germani duces, eam titulis eorum inserunt. Gotfridus Bulion dictus anno Salutis millesimo undecentesimo terræ sanctæ armis recuperatæ rex initiatus est, Michaele Ricio ac Ruperto scriptore terræ sanctæ referentibus.

Solidanus cœpit Hierusalē. Illis regibus functa est terra sancta Christianis ac Germanis, inde in manus Solidani deuenit, qui anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo octuagesimoseptimo, in uno mense regnum cœperat. Vnde non ultra centum annos in manibus Christianorum moderabatur. Capta enim erat Antiochia anno millesimo octogesimotertio, & sancta terra anno millesimo nonogesimooctauo in die diuisionis Apostolorum infra triginta nouem dierum spacio, plus ducentis millibus Germanorum desideratis. Et à Solidano tamen tam breui recuperata est. Eo tempore Sicilia in regnum translata est, & reges Hierosolymitani se Siciliæ reges scripserunt. Renatus etiam Siciliæ præses ex filia nepotem Lotharingiæ Ducem sublimauit. Vnde & se hodie Lotharingorum duces Siciliæ dominos in titulis præferunt. Sublimabatur præterea ad regnum Hierosolymitanū Balduinus Flandrensis comes, è cuius filia inde Flandrenses cæteri emerserunt.

De imperio Romano, & eius nobilitate. Cap. 20.

Sacri Imperij sublimitas. Omnium illorum quæ nobilitati debentur, nihil laudi alicui effusius, nihil nobilitati cumulatius cōtingere potest, ac demū iucundius, nisi id, quod rerum terrenarum summam dignitatem refert, à quo omnis nobilitas, omnis splendor, ut à uero fonte manat, quod terrestrem Deum ex homine componit, & omnem humanam amplitudinē excedit. Modò nihil absolutius, nil magnificentius in rebus mortalium à Deo productum est, ut Diaconus Græcus auctor indicat, in libro quem ad Iustinianum scripsit: quàm Romani Imperij maiestas. Vltra quod humana nil uenerabilius assequi potuit conditio: nil à rerum natura excogitatum est, quod sublimitate sanctissimi Romani Imperij titulum

folum superauerit, siquidem duobus gladijs tota rerum necessitas ad sustinendum commissa est, à primo legis nostri Doctore Iesu Christo, quibus & totus Christianitatis consensus primas rerum mortalium partes defert, ueræ obedientiæ sacramentum debet, & corpore quàm animo ad cuncta quę pręcipiunt efficienda oppigneratur. Fuit sacratissimum Imperium exiguum penes Assyrios primitus, & ob desidiam Sardanapali ad Persas deuenit, quod inde uirtute Alexandri Gręci occupauerunt, Gręcorum claritati rerum summam Romani abstulerunt, & ab eius splendore tantam sublimitatem assecuti sunt, ut magna scriptorum pars ad describendam eorum amplitudinem adeò occupata fuerit, ut proprios libros de eorum claritate cōscripserit. Quemadmodum Lucianus, Plutarchus, ac alij. Non tamen conditione mortalitatis, humanarum rerum status ille diutius subsistere potuit, ob uarios bellorum ciuilium ac regum malorum uultus, unde ad Græcos defluxit, & partim in Italia sub tot bellorum fluctibus remanens, à Longobardis demum interceptum est. Erant tunc belli opinione ac uirtute cæteris præstantiores Germani, qui tunc temporis non solùm huius mundi Christiani, uerùm & omnis uirtutis, Imperium assumpserant, bellica dexteritate eminentissimos quosque superauerant. Hi igitur per Carolum Magnum Germanum, uirtutis instinctu, & dijs præsentibus, rerum summa potiti sunt, ac tot annis retinuerunt, ut nulla gens reliqua. Legibus etiam ac Electoribus constitutis æternitati Imperij ita consuluerūt, ut ipsis proprium ac perpetuum desumpserint. Hoc unum Germanicę nobilitatis argumentum, sed maximum est, cui totius terrę nobilitas, & si in unum fascem redigeretur, haud facilè respondeter, quo minus ex æquo ac permisso ueritatis iure, me etiam tacente, Germanos & nobilissimos esse liqueat.

Germani omnium amplissimi.

Quomodo Franciæ reges multa Germanorum in ditionem eorum redegerint, & quomodo à Germanis duce Carolo Magno & cæteris iterum nobis restituta fuerint. Cap. 21.

PLura nobis obuia essent afferenda, quæ αὐτοσχεδιαζόμενα indulgenter, non accersita, sese nostræ memoriæ ingerunt, quæ sine magno etiam scribendi labore, sua sponte nobis affluerent, ac dicenda essent, nisi operis nostri necessitas omnem eorū mentionem excluderet. Multa enim de Imperij initio, & quomodo à Græcis & Romanis occupatum fuerit, memoriam suam à nobis exigerent, quæ tamen ut τὰ πάρεργα reliquimus. Pius lector si de Græcorum Imperatoribus cognitione detinetur, Ioannem Monachum copiosissimum Græcorum scriptorem uideat. Latinorum uerò de Romanis Imperatoribus scriptorum numerus infinitus est. De Germanis Imperatoribus Lupoldus Babenbergensis proprium uolumen absoluit: uerùm ego nunc ἀφοδοιπόρος reuocato cursu ad institutum redeam. Germani tempore quo Franci Galliam sibi subdiderant, crebris impulsionibus à Gallis uexabantur. Clodoueus enim eiusque successores, Burgundiam ac multa in Austrasia occupauerunt, ut testatur Ricius libro primo de regibus Franciæ. Platina in Felice IIII. Theodatum nominat, quem alij Theodericum, qui Burgūdiones & Alemannos uicisse dicitur. Paulo pòst Dagobertus primò uictus est à Saxonibus, quos deinde pari exemplo profligauit, ut Ottoni Frisingensi uidetur libro quinto. Pipinius pręterea, ut Platina in uita Sergij Papę collegit, Germanos scilicet & Sueuos superauit. Postea Carolus Martellus solus toto Franciæ regno potitus, Rhenum traijciens, in sua iura redegit Sueuos, Bauaros & Alemannos, ut uoluit Otto Frisingensis libro quinto, cap. ultimo. Tres autem Carolos Historicorum consensus profitetur. Primus Caroli Magni auus de Bois uictoriam retulit, Carolus uerò

Translatio imperij.

rò Magnus filius Pipini cum patre totam Germaniam subdidit. Tertius Carolus dicti Ludouici filius celebratur, & ita Germania Francorum ductu à Romanis iterum abstracta est, & ad Francos pristino iuri restituebatur: de hoc exactissimè Rhegino Pruniensis libros reliquit. Carolus ita demum ac Pipinus in totius Galliæ reges initiati, Francorum regnum ad ipsorum manus contulerunt, Saxones & alios Germanos, & ipsi existentes Germani, subegerunt, & ita pristinæ dignitati ac possessioni Germania est mandata, nec hoc quidem nisi Germanorum auxilio.

De translatione Germaniæ à Francis iterum in pristinam libertatem. Cap. 22.

Francia Orientalis Germania dicta.

GErmania tota Caroli Magni tempore Franciæ Orientalis nomē accepit, ut Otto Frisingensis & Lupoldus indicauerunt. Mortuis uerò Carolo Magno & filio Ludouico, regno Franciæ diuisio cōtigit, per eius filios: de qua diuisione Lupoldus in tractatu de zelo & de regni iuribus capite secundo, & nos libro primo cap. de Belgis plura adiecimus. Lothario autem tunc Gallia Belgica obuenerat: à Britannia inde usque ad Mosam Carolo, Ludouico uerò Germania cessit. Hæc Otto Frisingensis lib. 6. Platina in uita Sergij 11, Michael Ricius lib. 2. de regibus Franciæ, & Rhegino Prunien. adducunt. Mortuo ergo Ludouico, Carolus Germaniā sibi asciuit, uicitque Turingos, Saxones ac Alemannos. Huic inde successit Arnulphus, qui Orientalem Franciā, id est, Germaniam nactus est, quam Sueuiam, Bauariam, Saxoniam, Turingiam uocant. Et inde usque ad Ludouicum Lotharij filium, sub Franciæ regno Germania constiterat, eiusque ætate iterum in pristinum statum redigebatur. Ludouicus enim Arnulphi filius ultimus memoratur eiusdem generis Imperator, sub quo Caroli progenies defecit, sub quo Imperium à Francis, Francorum ignauia ad Germanos deuenit, eiusque tempore plurimum Germania nacta est. Otto enim Belgas Germanis adiecit, & inde cum Imperij translatione omnia Germania nacta est, quæ Imperio superant.

Quàm longè Imperium dilatetur, & qui reges Imperio subijciantur. Cap. 23.

Dilatatio Romani Imperij.

NVnc de Imperij dilatatione nostra erit oratio, ut agnoscamus, quāta Germani possideant. Omnes autem prouinciæ Imperio subijciuntur, ut patet 6. quæst. 3. cap. scitote. Itē omnes nationes, 11. quæst. 1. parag. sed si quis. uer. uolumus. & 53. distinc. Adrianus. Accedit quoque in omnes Principes Imperatoris esse potestatem, eidemque tam censu quàm facultatibus eos astringi, quemadmodum constat, ff. de censibus. l. ultima, ubi & Burgundiones ac inferioris Germaniæ ciuitatem Agrippinam Imperio subditam esse liquet. Adde quòd omnibus quoque regibus Imperator coronam confert, eisque ut subiectis, gubernandi copiā administrat, ut uidetur glossa 63. dist. cap. Adrianus in loco secundo. Et 7. quæ. 1. cap in apibus, ubi unum dominum esse totius terræ sacri canones testantur, in quem omnes alij regnorum suorum facultatem referant, nisi illi, qui se probēt ab Imperio esse exceptos, ut 24 quæst. 1. parag. Ecce. Vnde patet Vngariæ Bohemiæque, Daniæ & Poloniæ reges, à Cæsare omnia eorum iura impetrare, ac illi soli obligari. Nec hoc loco Scotiæ aut Angliæ, Arragoniæ, aut Portugalliæ reges excludo. Franciæ quoque rex iure sub missionem obedientiamque Imperio teneretur, ueluti glossa 63. dist. cap. Adrianus in secundo loco: & leges 7. q. 1. cap. in apibus. Quare nō uideo, cur Imperatori reluctetur, nisi quòd exceptus esse uult, propter Caroli Magni probitatē, ut extrà qui filij sunt, cap. Venerabilem, circa medium, & Specul. in titulo de appellatio. in parag. 3. circa initium.

initium. Consimili pacto rex Hispaniæ Imperatorio iuri refragatur, animatus illius quod 63. dist. cap. Adrianus cautum est. Illorum itaq; subiectionem præscripsit Papa contra Imperatorem. Subtrahant ergo sese leui ac quacunq; causa: id tamen omni uero uerius est, quod à uerissimo nostræ disciplinæ & Christianæ legis doctore Iesu Christo, quo nil uerius, prodijt, duos uidelicet gladios rerum uniuersitati sufficere, ubi uno doctorum omnium consensu, Imperatorem & Papam innuit. Illa tamen iniuria denegati honoris sacratissimo Imperio toleranda esset, si illa quæ Imperij sunt, Imperio sinerentur, nec ultrà quàm ius postularet, insultaretur à quibusdam, qui tamen omnia Imperio debent & obligantur. Verùm quid dixi? si illa quæ Imperij? dum ipsi, qui Imperio repugnant, ita alieni à communione Imperij sint, ut non possint non esse sub Imperio, si cuncta Imperij requirerentur.

Plura à Francis Occidentalibus occupata esse, & ab alijs, quæ ad Germanos spectant, & ad Imperium. Cap. 24.

PLura etiam adhuc à Gallis & alijs retinentur, quæ Germanis iure omni deberentur. Obtulit se primò memoriæ nostræ Lotharingia, quam post Carolum Crassum Otto primus Germanorum iuri subdidit, & Bossonem ea destituit, ut fert Ioannis Naucleri sententia, quam & in Ducatum Imperij redegit, referente Roberto Gaguino. Lotharius semel Lotharingiam Germanis intercipere uolens, ab Ottone secūdo usq; ad internecionem prosequutus est, ueluti Flauius Blondus Forliuiensis asserit. Semper itaq; sub Imperio Lotharingia permansit: nec minus regnum Arelatense iuri Germanico gaudebat, cuius una prouincia Sabaudia, in Ducatum à Sigismundo transiuit. Continebatur totus tractus Sequanæ olim & Burgundia sub habena Ducum Zeringensiū, partim sub Rudolpho Habspurgensi, Ducibusq; Austriæ. Anno autem à natiuitate Christi 1349, Imbertus Delphinus de Vienna induit habitum sanctæ Crucis, Delphinatumq; uendidit regi Franciæ, qui tamen Imperij iuris antea fuerat, & una de septem prouincijs regni Arelatensis. Hæc itaque interceptio contigit Delphinatui tempore Caroli quarti. Quid memorē Mediolanensem Ducatum locupletissimum? cuius Ducis titulum ob Germanorum opprobrium rex Francorum præ se fert, nec immeritò. Nam Germanorum auspicijs Ducatum hunc aucupatus est. Regnum Arelatense, & illud quidem uenerabilissimum, Procopio Græco testante, multa uirtute Germani olim occupauerunt, & in eorum iura totum huius secessum usq; ad maritima littora uerterunt. Nostro uerò sæculo bona illius pars Franciæ regi partim, partim Heluetijs tributaria contigit sinistro instituto. Olim enim ratum erat ueteribus Germanis regna acquirere, ueluti Campanus noster collegit, non parta amittere.

Plures regiões sub Germanis amissæ.

Delphinatus olim sub Ger.

Imperatorem esse dominum omnium, & omnes subijci Imperio, ita & Germanos omnium dominos. Cap. 25.

OMnium illorum ergo dominus Imperator euasit, cunctosq; obedientiæ iugo sibi deuinxit, qui Christiano nomine imbuūtur. Infideles autem excludun tur, ut liquet 24. q. I. parag. Sed illud, ubi extra Ecclesiā remotum esse Imperium constat. Omnibus autem Christianorum Imperator principatur, domi naturq;. I. deprecatio. ff. ad I. Rhodiam de iactu. A' Labione Iurisconsulto, uerba Antonini Cæsaris hæc sancta illic asseruntur: Ego quidem mundi dominus sum, &c. Idem glossa & Autentica, nauigia, C. de furtis. Singula præterea in potestate Imperatoris constituuntur, 8. disti, cap. quo iure, & 23. quæst. 8. cap. Conuenior, in glossa, & de quadrien. præscrip. cap. bene à Zenone. Ob id igitur tri plici

Soli Christiani sub Imperio.

plici corona Imperator Romanorum coronabatur, ferrea uidelicet, in Aquisgrano, deinde argentea in Mediolano, demum uerò aurea in Roma à Pontifice Maximo, iuxta altare S. Mauricij, secundum scribentes & gloss. in c. Romani, parag. 1. de iureiur. in Clement. Hunc ergo totius mundi dominatum soli Germani posſident, & omnibus dominantur gentibus. Quæcunq; igitur gentes se Imperio subtrahere conantur, cùm omnia Imperij sint, nihil posſident, dist. prima, capite, ius Quiritũ, & 8. dist. c. quo iure. Quicquid ergo Ecclesiæ & Christiani nominis honore nititur, Germanis subiugatur. Ostendit hoc Gregorius, quod & in generali Concilio cautum est, ut habetur quinta dist. de consec. c. in die. Verba Gregorij sunt, Romani, inquit, diuerso modo agere cœperunt, tempore quo Imperium Germanis concessum est, & nostræ ecclesiæ regum. Hæc ille.

De translatione Imperij ad Germanos. Cap. 26.

Virtute Germani Imperiũ meruerunt.

ANtequam Imperij translationem innuero, circa Germanici decoris splendorem prius obambulabo. Germani tunc temporis uirtute sola Imperium sibi ipsis asciuerunt, ut 23. q. parag. ex his, & gloss. dist. 63. ego Luduicus, ubi Ioannes Teutonicus Francorum Imperium uirtuti Germanorum cesſisse conuincit. Duo etiam de Germanis splendidisſima adducit Campanus, in oratione Ratisponensi. Primum, quòd nulla gens tam diu Imperium incolume retinuerit, ut Germani. Italia enim 370, Germania sexcentis & plus 20 annis Imperium integrum tuebantur. Reliquum est, quòd nemo unquam interim nisi Germanus Imperio præfuerit, cum sæpe externos delegerint Romani. Sæpius ab ipsis militibus Romani duces Imperatores declarabantur, & ab exercitibus. Nunc tempus Imperij ad Germanos delationis ingrediar: Imperium Romanum sacro non minus sanctum quàm sanctisſimum, primò Romanorum fuisse in propatulo est, usq; ad Constantini tempora, qui id Græcis contulit. Inde post Adrianum Leo Papa tertius Carolum Magnum coronauit, populo Romano petente, octingentesimo anno, ut Historia Francorum, Gotfridus Viterbiensis, Martinus, Sigebertus Genblacensis, Lupoldus de zelo Germanorum capite decimoquinto, & in libro de translatione Imperij, scripserunt. Apud hos ergo centum & decem annos incaluit. Inde, ut placet Sigeberto Genblacensi, anno Domini nongentesimo uigesimo, ob Germanorum uirtutem secundum glossam de elect. c. Venerabilem. 767 anno per Carolum, ut sequitur, imperium Germanis cesſit. Vnde nihil Germanorum honori imperio præsentius est: huius enim excellentia Germanorum uirtus & humanitas illustratæ, eorum fortitudinis certisſimum fecêre experimentum. Et ne laude sua imperator primus Germanorum defraudetur, decoquentibus rebus Longobardum & Græcorum anno incarnanationis Dominicæ millesimosecundo penes Platinam, iuxta uerò alios 962. Gregorius quintus Saxo, Ottoni tertio imperatori unctionem dedit, quia Germani & dignitate & uirtute cæteris præstabant, ita ut penes eos summa potestas remanserit. Hæc Platina in uita eius. Ottonem etiam primum Germanorum imperatorem nomine, catalogus imperatorum numerat. Primus ergo Otto Germanorum Cæsar, postquam grauisſimis prælijs tribus Vngaros confregir, Romam profectus à Ioanne Papa duodecimo imperij coronam asſumpsit, Platina & Richardo auctoribus. Lateranensis autem Romam ipsum ingressum scribit tempore Ioannis, sed nihil de coronatione adiecit. In decretis tamen Pontificum liquet, ex uerbis Gratiani, Leonem octauũ, hunc corona imperiali dignasſe. Cui opinioni incumbit Otto Frisingensis libro 7, cap. 17 Cronico. Genblacensis autem & Lupoldus Babenbergensis de zelo, capite secundo, Henricum primum Germanorum

norum regem dicunt. Idem Lupoldus Romam uenisse ait Ottonem ad Ioannem, uerùm nihil de coronatione, capite quarto. Iacobus Vuimphelingius in sua Germania, Henricum Cæsarem primum imperatorem Germanorum fuisse scribit, & à Gregorio quinto Ottonem unctum. Alij multò antè scribunt imperium ad Germanos translatum fuisse, cùm tot fuerint Germanorum imperatores ante Carolum, dum & Carolus Germanus fuerit, unde Marlianus ait, tempore Henrici potius imperium ad Germanos rediisse, quàm translatum fuisse. Nauclerus scribit Carolum Magnum uoluisse, ut imperium apud Germanos maneret, licet iterum ad Francos redierit: ex quo & tempore Caroli apud Germanos imperium fuisse liquidò constat, & id non adeò incredibile est: Egesippus enim libro secundo ait, tot centum annis ante Carolum uiuens, Germanos totius orbis Imperium Tiberij tempore assumpsisse. Vide Ioannem Teutonicum sexagesimatertia distinctione, capite, Ego Ludouicus: multa etiam Innocentius tertius capite, Romani, Clemens quintus & Panormitanus.

De electione Principum, & quòd magis Germanorum dicere Imperatorem, quàm Romanorum conueniat. Cap. 27.

TRanslato igitur imperio ad Germanos, Gregorius quintus electionem fecit, ut Sigebertus Genblacensis, Gotfridus, Rhegino, Otto Frisingensis, & Platina in uita eius scripserunt. Moguntinum, Treuerensem, Agrippinum episcopos Germaniæ, Galliæ & Italiæ destinauit. Quæ quidem Lupoldus capite decimo, de zelo Germanorum scribit, & hos ecclesiasticos. De numero uerò Principum ciuilium, Bohemiæ regi, ut scribit Platina, tantùm ob honorem & Romani imperij amorem, primas partes obtulerunt: Palatino inde, Duci Saxoniæ, Marchioni Brandenburgensi, authoribus prædictis. Hi ergo Germaniæ Principes summam eligendi Imperatorem potestatem habent, & usque ad nostra tempora habuerunt, ut Platina scribit, in uita Gregorij quinti, & Innocentius in decretis suis, de electione, uenerabilē paragrapho. Verùm ad Germanos ius & potestatem eligendi imperatorem peruenisse, scribit & Lupoldus de zelo capite septimo, & de iuribus regni & imperij capite octauo, & alij multa, quæ experientia patent. Cum ergo totum ius & potestas omnis, Germanis commissa sit, non uideo cur ergo imperator ille Germanorum minus quàm Romanorum dicatur: tum quia iuris & potestatis eligendi Germani compotes sint: tum quia ad ipsos imperium translatum sit: demum, quia & antiqui scriptores hos Germanorum imperatores dixerint. Lupoldus capite septimo de religione, Romanorum ait reges & Francorum, post translationem Germanorum, qui nunc Germanorum reges uocantur. Hæc ille. Dicant Itali quicquid uelint, in Decretis Pontificum patet, quomodo Otto Henrici filius, à patre & Leone Papa primus Alemannorum rex dictus & consecratus fuerit. Hæc Otto Frisingensis libro sexto, capite decimoseptimo, Platina in uita Ioannis 12, ait. Vnde Otto à Ioanne accepto titulo, Germaniæ imperator factus est, ubi primò imperium ad Germanos translatum est. Possem plura afferre ex Gotfrido, Lupoldo, & recentioribus quàm plurimis: uerùm una tantùm autoritas hominis recentioris, summa eloquentia & opinione uiri Philippi Beroaldi Itali, non Germani sufficiat, qui supra Aureum Apuleij asinum uolumine septimo, ita loquitur, iuxta hanc orationem, & prorsus exoculatam esse fortunam. Maximus, inquit, dux Mediolanensis, audito tantùm belli nomine, habenas reliquit subitò, & ad Maximilianum Germanorum Imperatorem

Imperatoris electio.

Imperator Germanorum magis quā Rō. dicitur.

auro omni & argento asportato transfugit. Hæc Beroaldus. Verùm ne id omissiori studio hunc fecisse, uerùm debita opera nobis persuadere possemus: Italorum unus tunc temporis, malè uerba Beroaldi ferens, grauiter doctissimum uirum tanto errore se obnoxium fecisse Beroaldum, iuxta Thomam Vuolphium accusauit. Vuolphius igitur iunior (ut Beroaldo deditissimus erat) dicti huius robur à Beroaldo expostulabat. Cui Beroaldus his uerbis literis suis respondit, & uerba eius sunt: Appellando (eruditissime Vuolphi) Maximilianum Germanorum imperatorem, non Romanorum, secutus sum rem, non uerba, annuo: censeo quoque, honorificentius esse imperatorem Germanorum quàm Romanorum, cùm hoc sæculo Romana nobilitas decoxerit fece & quisquilio superstitibus. Germania uerò sit uiris, opibus, ac magnitudine florentissima. Præterea uocare regem Romanorum eum, qui Germanis imperet, credidi conuenire ambitiosis, non simplicibus scriptoribus. Habeo quoque persuasissimum, sacratissimum Maximilianum non minus libenter audire, ut Germanorum dicatur Imperator, quàm rex Romanorum: cum alterum re ipsa fulciatur, alterum titulo tenus blandiatur. Hæc Beroaldi uerba sunt, non mea, refellat Momus. Malè ergo Iustinianus, uir alioqui eloquentissimus, Germanos non iustè imperatorem eorum dominum dicere hallucinatur, cui satis respondit Bebelius.

De unctione Imperatorum. *Cap.* 28.

Qui reges à papis ungātur.

CHristianorum quatuor reges à summis Pontificibus ungi liquet: Romanum uidelicet imperatorem, regem Franciæ, Hierosolymitanum ac Neapolitanum reges. Hunc ungendi usum Clodoueus Franciæ rex introduxit, qui à sancto Remigio unctus est. Inde usus ille pertinaciter obtinuit, ut tam Germaniæ quàm Franciæ reges semper à Pontificibus unctionem assumpserint, quemadmodum in iure Canonico de electione, capite uenerabilem, & de iureiur. Roman. in Clementina continetur. Otto itaque primus à Ioanne Papa duodecimo sui nominis, formam hanc inungendi in canone, sexagesima tertia distinctione, tibi domino comprehensam præstitit, ut ait Lupoldus. Ita & ex sententia Platinæ Gregorius quintus Ottonem tertium consecrauit. Fuit hoc præcipuum obedientiæ indicium in Germanis. Romanorum enim reges sæpè ab exercitu initiati fuerunt, ut Maximinus, Vitellius, Iulianus, & alij.

De quibusdam Imperatoribus Romanorum Germanis, ante tempora translationis Imperij ad nos. *Cap.* 29.

Quando Imperiū ad Germanos uenerit.

DIximus in capitibus proximis diuersam auctorum esse de translatione imperij tempore sententiam. Fuerunt, qui in Carolum Magnum referunt imperij apud Germanos initium, ut & nostra fert opinio. Nec desunt qui id Curādo tribuant, quem Francum dixerunt. Alij tamen Cunradum de Caroli linea deducunt. Sunt qui id Ottoni primo uendicant. Sunt qui Henrico Ottonis patri translationem assignant, de quo prius longè lateq; disputatum est. Omnis illa ambiguitas ex hoc fonte manauit: quidam enim Carolum negauerunt fuisse Germanum, ideo in Ottonem retulerunt translationem. Alij etiam Cunradum & Henricum primum non posuerunt, ut Italorum omnes, qui tunc sub Berengarijs ac Rudolphis, falsis Romanorū regibus degerūt. Et hoc nonnihil Sabellici ac cæterorum lectioni confert. Itali enim sanctum Henricum cognomine secundum, primum posuerunt: excluserūt enim, quemadmodum diximus, de imperatorum numero Henricum primum, Ottonis primi patrem.

trem. Nec tamen & Caroli temporibus ad Germanos primitùs imperium deuenit, consultante de illo Marliano, qui plures ante Carolum Magnum imperatores, natione Germanos adducit, & potius imperium ad Germanos per Carolum rediisse, quàm translatum esse. Claudij enim temporibus Germani ad imperij sublimitatem euehebantur. Diocletianus in Illyrico natus est: Decius, Probus, Iouinianus, Valentinianus ex Pannonijs orti sunt. Maximinus imperator patre Gottho, matre Alana productus, à Symmacho libro quinto, Iornande & Herodiano asseritur. Licet Suidas Græcus paululum in diuersum abeat, nullum genus maiorum suorum allegans: φύσει δὲ, inquit, ἦν τὸ ἦθος ὥσπερ καὶ τὸ γένος βάρβαρος καὶ τὸ φονικὸν πάτριον ἔχων. Mores etiam ipsum Germanum esse indicabant, ut manifestè ex illis qui eius uitam scripserunt, habemus. Caracalla quoque se Germanum dicebat, referente Aelio Spartiano. Cæterum à linea materna Constantinum Germanum Lupoldus probat. Tot Germanis igitur Imperatoribus Romanum Imperium ante mille annos moderabatur.

Cæsares antiqui Romanorum Germani.

Catalogus Imperatorum Germanorum, & quomodo de genere in genus Imperium descenderit.

Cap. 30.

TEmporibus illis quibus illustrißima Caroli progenies plena felicitate, rerum summa potita fuerat, Germanorum nulla prosapia ob illius claritatem emergere potuit. Postquam uerò Caroli posteritati inclinationem fata trahebant, mox potentißimi nobilißimiq; Saxonum Duces, omnibus Germanis uirtute & facultate præstantes, imperium adepti sunt. Et primi imperatores Germanorum initiabantur tres Ottones: horum deficientibus liberis, ad Bauaros deductum est imperium per S. Henricum, eius nominis secundum, qui cum coniuge Kunigunda nullos procreauit liberos. Inde ad Cunradum II. Imperium ad Francos delatum est, licet hic secundum quosdam, ut Platinam, Blondum & Aeneam, Sueuus, secundum alios, ut Ottonem, Francus fuerit: huic successerunt Henrici. Inde Cunradus Francorum Dux deficiente Henricorum progenie, Imperator initiatus est, ductu Henrici quarti, patris Agnetis, eius matris: & ita tandem propter defectionem stirpis Henricorum, ob Agnetem quæ nupsit Friderico de Stauffen, ad Sueuos delatum est. Fridericus inde primus fuit imperator, quantò posterior, eò maior: huius uitam & gesta Otto Frisingensis duobus libris, Richardus Cluniacensis Monachus scriptor illustris, ac Vrspergensis absoluerunt multis libris: Radeuicus totidem, & Ligurinus, cuius elegantia carminis motus, ne laude sua Fridericus defraudetur, Ligurini uerba adducam, cuius hæc sunt de Friderico:

Imperium ad Saxones.

Forma nitens, animusq; sagax, manus impigra bello,
Consilijs belloq; ferox, & pace modestus,
Mente senex, ætate puer, prudentia rerum,
Certus amor, robusta fides, constantia mentis,
Quæ nec fracta malis, non est sublata secundis:
Laudis amans, largitor opum, crudelibus atrox,
Tranquillus placidis, ferus indomitusq; superbis,
Simplicibus facilis, iustis pius, asper iniquis,
Fortis ad instantes casus prudensq; futuri,
Præteritiq; memor, socijs bonus, impius hosti.

Hæc Ligurinus. Inde Henricus sextus, Fridericus secundus, Cunradus, & alij successerunt, usque ad illorum stirpis defectionem, uidelicet in Cunradino, qui Neapoli occisus est, ut sequitur, & inde Imperium à nullo moderabatur diu, usque ad Rudolphum Habspurgensem. hoc aūt intellectu facilius esset, si in modum arboris Genealogias istorum reponerē, quo diligens lector, quomodo è genere in genus Imperium descenderit, internosceret. Postquā enim rerū summa ad Germanos deuenit, nullus (Campano auctore) nisi Germanus Imperio præfuit: & quia Carolum Magnum Germanum fuisse testati sumus, ab ipso usque ad Rudolphū Habspurgensem Genealogia nostra deducenda esset. Postquam autem Rudolphus de Habspurg, rerum summa potitus est, & è uiuis excessit, Imperium ad Adolphum de Nassau deuenit. Inde iterum ad Duces Austriæ per Albertum filium Rudolphi de Habspurg: post quem ad Henricum Lutzelburgensem. Paulò pōst ad Bauaros per Ludouicum Ducem, quo mortuo, Guntherus quidam ad Imperij sublimitatem deuenit, Comes de Suartzenburg. Inde iterum ad Lutzelburgenses, ductu Caroli & Vuenceslai, post quorum fata à Palatinis Imperium interceptum est per Rupertum. Deinde iterum ad Lutzelburgenses Imperium Sigismundus detulit, quod duces Austriæ inde ductu Alberti, Friderici & Maximiliani occupauerunt, & rexerunt, quorum ductu & felici sydere adhuc moderatur. Horum autem omnium Genealogias posuissem, & Guntheri, nisi liber in immensum uolumen excreuisset. Est etenim tam diuersa Genealogiarum ratio, ut sæpe cum earum scriptoribus contulerim, rarò inuenerim, cuius opinionē potius ego ducerem esse mihi imitandam. Quare nolui nostras arbores euangelicæ ueritati pares esse daras, quod tamen non mihi, sed penuriæ scriptorum, aut diuersitati imputetur. Duxit in coniugem Otto Saxonū Dux, pater Henrici primi, Ludouici ultimi filiam, ut quidam scribunt: alij uerò Cunradi tradunt, ut Vrspergensis, Sigifridus: abbas tamen Tritemius duas ei uxores tribuit, & neutram prædictarum: Arnulphi scilicet Imperatoris filiam.

Imperium ad quos Germanorum deuenerit.

De origine Curiæ Principum, & cæteris Ducibus. Cap. 31.

TRanslato itaq; ad nos Imperio, eligendi potestatem ac deponendi imperatorem quibusdam Germaniæ potentissimis communis totius imperij consensus detulit. Quorum in c. Venerabilem, de elect. & in glos. ibidem mentio fit, & quilibet proprio officio præuisus est ab imperatore, ut dilucidè aurea Romani imperij Bulla exequitur. Fuerunt enim ante imperij translationem principes quidam consecrati, quorum conditio exilis fuerat. Non enim ullos Germaniæ Duces ante translationem meminimus, nisi Sueuorum, Saxonum, ac Bauarorum: cæterorum Ducum nomina ac tituli fuerant sepulta. Inter Electores ob eius in Rom. imperium fauorem, primus honor Bohemorum regi allatus est, qui & antè imperatricem locum meruit, inde Archiepiscopi, à quorū memoria ac excellentia nostra initium sumet oratio.

Electores imperij.

De ecclesiasticis Electoribus imperij, & Archiepiscopo Moguntino. Cap. 32.

INter ecclesiasticos Electores primum locum (ut in aurea illa imperij Bulla continetur) Archiepiscopus Mogūtinus obtinet. Hic totius Germaniæ Præsul maximus constitutus est à Pipino rege, qui Vuormaciensem Episcopatum ad Moguntinos transtulit, ob homicidium ab Geruilio ultimo Vuormaciensium antistite perpetrato. Geruilius ille autem criminis, huiꝰ insimulabatur, dum legitimum parentem suum occisum ultum petijt, unde à Gregorio tertio sui nominis

Initiū Archiepiscopatus Moguntinēsis.

nominis Pontifice, homicida declaratus est, & in eius locum Bonifacius consti tutus, Heracliti temporibus, quibus uidelicet annus uigesimusseptimus supra septingentesimũ agebatur, quemadmodum Iacobus Kinghoffensis Chronographus testatur. Meminit autem confirmationis Bonifacij Canon, præcipimus, 16. q. i. Et Nauclerus fol. cx. & Laureacensis monasterij Annales. Fuit olim Bonifacius ille Fuldensis monachus, & plura in Hassiæ partibus instituit monasteria. Huius Episcopi Epigramma adhuc penes Moguntinos tale uidetur: Ecce Moguntinæ dat almæ Episcopus urbi Culmen Metropolis quòd erat tibi Vuormaciensis. Carmina illa humilia ac triuialia ob uetustatem tantùm apponere uoluimus. Successerunt Bonifacio, Crescentius, Martinus, Suffronius, Budarbus, Rudhardus, B. Aurius sanctæ Iustinæ frater, Maximus Doctor, Sidonius, Sigismundus, Lutgasus, Rotelinus, Lantuoldus, Sigebertus auunculus Vuilhildis, Tullus, Richardus, Otgarus, Rabanus Abbas Fuldensis, Carolus, Sunderoldus, Lintbertus, Hetibertus, Heltebertus, Fridericus ecclesiæ S. Petri erector, & alij quorum Vrspergensis abbas, Spanheimius, ac plærique meminerunt. Ioannes etiam Monachus propriũ uolumen de primis tredecim archiepiscopis conscripsit, & Gresmundus catalogum collegit omnium horum præsulum. Temporibus Ludouici imperatoris illius Ecclesię Archipręsul Hatto fuit, quem perperã Sabellicus Ottonẽ uocat libro penultimo, insignis proditor, qui Albertũ Comitem dolo seduxerat. Est & Archipræsulatus ille ditissimus, omnia penè quæ Vuormaciensium iuris erant, huic cesserunt. Otto etiã dux Brunsuigensis in regem Neapolitanum consecratus, totum eius patrimonium Archiepiscopatui huic uendidit, referente Hermanno Chronographo: totam enim Eysfeldensem regionem tunc Archiepiscopatus ille nactus est.

Catalogus episcoporum.

De Archiepiscopis Coloniensibus, Electoribus, eisq́ subiectis. Cap. 33.

SEcundum locum Archiepiscopus Coloniensis ille arripuit: quo uerò sæculo præsulatus ille exorsus fuerit, nulli, nec in eorũ Annalibus liquet. Multi Maternum primum præsulem fuisse illic dicunt, ut eorum catalogus. Id tamẽ ueritati proximum est, secundum Archiepiscopũ extitisse Seuerum, anno Domini 342: Constantini temporibus. Interim enim ob fidei Christianæ persecutores, nullum præfuisse episcopatui huic asserunt. Alij sub Tungrorum ac Treuirorum tiara subiectos Colonienses fuisse tunc temporis arbitrabantur. Tertius episcopus Enegislus refertur, Solinus quartus, inde Simoneus, Remedius, Cunibertus, Boraldus, Giso, Adelunius, Anno, Pharamundus, Agilolphus, Regefridus, Hildegerus, Bettelinus, Ricaldus, Hildiboldus, sub quo undecim millia uirginum desiderata feruntur, licet Damasus Papa ac Cosmidromius dissentire uideatur. Primus electorio munere Heribertus insignitus erat. Alios adducere uanum putauimus. Ecclesiam Coloniensem dedicauit Vuillichus 22 Episcopus, anno Salutis 889. Habet autem sub se Archiepiscopatus ille quinque Suffraganeos (ut uocant) ac Episcopatus: Leodiensem scilicet, Mindensem, Monsteriensem, Ossenburgensem ac Traiectensem. Anno Dominicæ incarnationis 1180. dotatus est Episcopatus Ducatibus de Vuestfalen ac Engern à Friderico primo Cæsare, quos detraxerat imperator Henrico Superbo Saxoniæ Duci rebellanti, ac Philippo Episcopo adiecerat. Ille etiam Philippus Episcopus è Mediolano corpora trium regum Coloniam detulit. Conradus Episcopus Ecclesiam nouam illic auspicatus est, anno Domini 1248. & chorum, anno 1320. Fridericus archiepiscopus Rolantzeck, Andernacum ac Vuolckenberg castra condidit. Comitatum Anaspergensem archiepiscopo Cononi tri-

Archiepiscopatus Coloniẽsis initium

 buit

buit Fridericus de Anasperg, anno Dominicæ natiuitatis 1180. Henricus de Vuernenberg Vuen, Lisz, ex uillis ciuitates reduxit, ac Hulkenrad archiepiscopatui addidit. Duo etiam archiepiscopi referuntur à Coloniensium Annalibus, qui partim ciuitatem, partim alios duces penè exhauserunt, ac patrimonium Christi fermè dilapidauerunt. Cætera cuilibet priuato constant.

De Treuirensi archiepiscopatu, ac Tungrorum. Cap. 34.

Archiepiscopatus Treuirēsis ac Tungrensis.

TErtium locum Treuirensis archiepiscopus ac Elector occupauit. Fuit autem à principio unus episcopatus Tungris ac Treuirensibus, & 15 cōmunes habuerunt episcopos, usque ad annum Dominicę incarnationis 273. Et bi penè omnes in sanctos euaserunt, & cœlestibus honoribus præditi sunt. Eucharius primus, Maternus secundus, Valerius tertius: inde Auspicius, Celsus, Felix, Mansuetus, Clemens, Moyses, Martinus, Anastasius, Andreas, Rusticus, Auctor, Mauricius, Fortunatus, Cassianus, Marcus, & ille quindecimus erat: inde diuidebantur, Nauitus Treuirensis decimussextus, ac secundus Tungrorum episcopus uiguit. Inde Marcellinus, Metropilus, Seuerinus, Florentius, Martinus, Maximinus, Valentinus, usque ad 71 penè episcopos calculus illius numeri datur. Nec defuit archiepiscopis quibusdam nobilitas: inter illos enim Dietherus Adolphi regis frater, Balduinus frater Henrici septimi Erckenbaldus primus in sacratissimi imperij Electorem abijt: Basius Lotharingiæ ducis frater, sancti Ludouici patruus celebratur: Ioannes ac Iacobus Marchiones Badenses extiterant. Multa de illis Lotharingorum, Treuirorum ac Coloniensium Annales referunt.

De archiepiscopatu Magdenburgensi, Mersburgensi, & alijs episcopatibus hiis subiectis. Cap. 35.

Archiepiscopatus Magdenburgensis.

MAgdenburgensem archiepiscopatum, ut totius Germaniæ maximū nobilissimumque, mox præmissis Electoribus adijcere in animo erat. Incepit autem episcopatus ille, anno Salutis 1180. à Carolo Magno. Primus episcopus Hildegrinus memoratur. Hunc episcopatum ad Vuestualenses transtulit Vitikindus Saxoniæ Dux, ut Hermannus scribit. Henricus inde sui nominis primus, ad Vualleraleben. Otto primus atque eius uxor Aeditha, iterum ad Magdenburgum eum reduxerunt, ut Lupoldus Babenbergensis, Historia Francorum atque eorum Annales perhibent. Otto primus sex episcopatus huic adiecit, uidelicet Mersburgensem, cui tunc præerat Bosso antistes, Mysensem Episcopo Boggero, Citzensem præsule Hugone, Brandenburgensem ac Hauelburgensem episcopo Dudone, Porenensem præsule Iordane: Aeditha imperatrix illic monasterium S. Mauricij construxit, ad quam Innocentius Papa Hillsgedonem uirum sanctum à Roma destinauit, anno Salutis 940. qui instiauit summam ecclesiam in honorem S. Stephani. A' principio pontificatus huius usque ad annum 1476, episcopi 40 ab eorum Annalibus referuntur. Quo uidelicet tempore Ernestus Lantgrauius præfuit, quos recensere parui emolumenti ac precij putauimus. Hunifridus Ecclesias S. Petri, Nicolai ac Mauricij erexit: Boggerus de Blanckenburg, Henricus de Anhalt, Bernbardus de Brandenburg, plurima beneficia huic episcopatui contulerunt. Anno Salutis 965, Otto per Dudonem sacerdotem reliquias (quæ adhuc illic extant) deportauit, & S. Gerontium ab Italia huc detulit. Ossa Bartholomæi ac brachium S. Adalberti, ac multa alia huc euexit. Præest huic nostra tempestate Albertus è Brandenburgensium prosapia ortus, cuius laudes tot literatissimis carminibus Huttenus poeta egregius explicauit.

Merspur-

Merspurgensem uerò episcopatum Ottones erexerunt. Sunt qui id in Carolum Magnum referant. Huic tamen decimas quæ ad Hersueld pertinebant, Otto secundus contulit, & ciuitatem ipsam Henricus imperator donauit, ac eandem Ecclesiam partim à Cizensi, Magdenburgensi, Misnensi, episcopis occupatam, ditauit, anno 1004, episcopo tunc Gizelero.

Merspurgensis episcopatus.

De cæterorum Episcopatuum Saxoniæ origine. Cap. 36.

MEmorantur à claris auctoribus multi Saxoniæ Episcopatus, quorum magna pars desijt. Aliqui uerò & usque ad nostram ætatem deuenerunt, quorum Hermannus ac Lupoldus Babenbergensis mentionem fecerunt.

Episcopatus Saxoniæ alij.

Episcopatus	*Brandenburgensis*	*Incepit anno Domini*	952	*incepit ore*	*Ottone primo.*
	Sclesuigensis				
	Misnensis		927		*Herico Cæsare,*
	Cizensis				*Alij Ottone.*
	Porenensis		781		*Carolo.*
	Stagnensis				*Carolo.*
	Ripensis		858		*Ottone primo.*

De Salinstidensi, Halberstattensi & Padebornensi episcopatibus. Cap. 37.

SAlinstidensis episcopatus antiquissimus erat, cuius Ecclesia illic & episcopatus à S. Lothario caput sumpsisse dicitur: hunc etiam in honorem S. Stephani conditum refert Hermannus. Carolus inde in Saxoniam delatus, ut Lupoldus inquit, anno Domini 713, illum ad Halberstattenses transtulit, ductu episcopi S. Hildegerini, ultimi Salinstidensis ac primi Halberstattensis episcopi. Aliqui hunc episcopatum uolunt nomen Osterrodensis sibi desumpsisse, anno 786. Secundus episcopus Halberstattensis Nagrinus, tertius Heymo, inde Eumolpus, Otto, Rudolphus, Vlricus, Theodericus, Bartoldus, ita usque ad Gebhardum, qui episcopatui præfuit anno Domini 158. numerantur 38 episcopi. Padebornensis autem episcopatus à Carolo Magno est instauratus, anno 784. ut Hermannus scribit: denotant illud hæc carmina: Condidit hunc Magnus dum Carolus ipse rebelles Sassones afflixit, Vittikindumque ferocem. Otto II. huc crucem detulit, è tributo Ligurum conflatam, sexcentis libris ac 65 millibus aureorum æstimatam. Coruscant in maiori ecclesia S. Liborij & Cenomanni reliquiæ. Habuit urbs hæc multos præclaros antistites, præsertim de familia Brunsuigensi, quorum prędia episcopatui subiecta Otto Beckmannus poeta illis carminibus interclusit: Teckenburga domus Burnis Steinfordia diues, Et Retberga uetus, soboles Benchemia clara. Fuit autem primus episcopus S. Liborius, ut Lupoldus Babenbergensis latè exequitur.

Episcopatus Salinstidensis & Halberstattensis.

De episcopatibus Hamburgensi & Oldenburgensi. Cap. 38.

HAmburgensis siue archiepiscopatus, ut quidam dixerunt, siue episcopatus initium à Carolo Magno sumpsit, ut Hermannus ait, qui omnibus Slauis ac Danis hunc constituit. Lupoldus uerò capite nono, de zelo id Ludouico filio Caroli concessit, qui Salutis anno 832 S. Anscarium primum præsulem initiauit. Hermannus uerò Helmannum primum archiepiscopum fuisse innuit. Otto primus huic Metropoli tres episcopatus in cismarina Dania subiecit, anno 952. & idem Oldenburgum in Slauonia sitam urbem prædicto

Hamburgensis præsulatus.

archiepiſcopo ſubdidit, ut Francorum hiſtoriæ continent. Quem epiſcopatum anno Salutis nongenteſimo quadrageſimoquarto, epiſcopo Marco conſtituto, primus Otto exorſus eſt. Henricus Saxoniæ dux eum ad Lubecenſem epiſcopatum deuexit, anno Dominicæ incarnationis milleſimo centeſimo quinquageſimoquarto. Eccleſiam Oldenburgenſem in honorem ſancti Ioannis Baptiſtæ conſecrauit archiepiſcopus Adolingandus Bremenſis. Cæterùm ad Lubecenſem epiſcopatum orationem dirigam, ubi epiſcopus primus Conradus, ſecundus Henricus, octauus Albertus, uigeſimus Arnoldus, referuntur. Thomas autem qui anno Domini 1479. initiabatur, uigeſimus quartus numerabatur.

De epiſcopatibus Bremenſi & Mechelburgenſi, ac alijs.

Cap. 39.

Bremenſis epiſcopatus. BRemenſem epiſcopatum anno Domini 784. à Carolo Magno exorſum Hermannus, Lupoldus, & eorum Annales prodiderunt, & primum archiepiſcopum ſanctum Vuilhardum enumerant. Lupoldus Vuilibaldum, & ita facto calculo uſque ad Henricum, qui anno Dominicæ incarnationis 1464. initiatus eſt: colliguntur autem tres & quadraginta epiſcopi. Mechelburgenſis autem epiſcopatus ab Ottone primo, anno Salutis 943. erectus eſt, ſimiliter Ripenſis ac Schleſuigenſis uno quaſi epiſcopo Anſcario. Illud tamen lectorem latere non patior, Henricum Superbum uidelicet Saxoniæ ac Bauariæ *Mechelburgenſis epiſcopatus.* Ducem, Mechelburgenſem epiſcopatum præſule Gehettenbero, Salutis anno 1115. ad Ratzenburgenſem (quē ipſe anno natiuitatis 1157 inſtituerat, præſule Euernoldo) ac ad epiſcopatum Schleſuigenſem, præſule Bernone (æqualiter ab ipſo fundatum) tranſtuliſſe. Otto II. Eccleſiam Mechelburgenſem in honorem S. Petri auſpicabatur. Sunt & alij epiſcopatus, ut apud Polonos archiepiſcopatus Ginſnauianus, in Pruſſia Culmenſis, Sambienſis, Vuarmienſis, in Schleſia Criminenſis, qui & ſoli Papæ ſubiectus eſt. Item Reualienſis ac Hapſelienſis in Liuonia, quorum partim Aeneas Syluius, partim alij meminerunt. In Bohemia Bragenſis, qui temporibus Clementis incepit, ut capite proximo oſtendi. In Dania epiſcopales urbes ſunt, Viburgenſis, Ripenſis, Schleſuig, Arhuſenſis.

De Hildesheimenſi, Ollenburgenſi, Verdenſi, epiſcopatibus.

Cap. 40.

Hildesheimēſis epiſcopatus. HIldesheimenſem epiſcopatum Ludouicus Cæſar auſpicatus eſt, anno Salutis 816. ac primus epiſcopus Gunthetus nuncupabatur. Inde Frembertus, Ebo, Alfridus, Marquardus, Vichardus, Vualbertus, Bernhardus, Bruno, Hermannus, Adelgadus, Berno, Laudatus, Herbertus, Sigefridus, & ita uſque ad Bertoldum, qui erat anno Salutis in uiuentium numero 1482. Computantur quadraginta duo epiſcopi. Lupoldus Babenbergenſis capite decimoquarto hunc epiſcopatum de Aulicenſi Eccleſia tranſtuliſſe ſcribit Ludouicum Cæſarem uidelicet uenationi tunc deditum, miraculoq; puriſsimi fontis inductum, ut illic epiſcopatum erigeret. Aulicenſem autem epiſcopatū Carolus Magnus pater Ludouici erexit, ut hiſtoria Francorum latiùs exequitur. Erat olim Hildesheimenſis epiſcopatus locupletiſſimus. Daſſellenſem enim comitatum epiſcopatui adiecit Henricus præſul, anno Incarnationis 1310. Ad de quòd Otto poſtremus Comes de Noblenburg Comitatum adiunctis ciuitatibus Beckelen, Popenburg, Lutter, ac Barenburg, Eccleſiæ Metropolitanę conceſſerit. Henricus quoque de Brunſuig Scladen, Vuiddenlaghe, ac Mariæburgum huic donauit.

De Min-

De Mindensi, Monasteriensi, Traiectensi, Rimegensi episcopatibus, Coloniensi archiepiscopo subiectis. Cap. 41.

MIndensem ac Monasteriensem, Traiectensémque episcopatus Carolus Magnus anno 781 erexit, Hermanno Lupoldoque referentibus. Primus in Monasteriensem episcopum Lotharius initiatus est Lutherus: Traiectensis uerò Ecclesiæ, Vuilbrordus primus curam suscepit. Inde Vuilhelmus episcopus uigesimusprimus Traiectensis frater Gerlachi ducis Gelriæ fuit. Huic Fridericus Marchio præest, quem nuper non sine dolore fatis concessisse accepimus. Ioannes Nouinianus quatuor libris episcopos Traiectenses collegit, & 19 episcopos usque ad S. Lampertum allegat, qui Caroli Magni temporibus uixit. Cætera quæ nobis dicenda sunt, nec illiteratos fugiunt. Rimegensem autē episcopatum sub anno Domini 803 à Ludouico Cæsare institutum accepimus: alij per Carolum dicunt. Carolus etiam, ut Lupoldus ait, hunc episcopatum auspicatus primum præsulem ei constituit Lintherum fratrem Hildegerini Halberstattensis episcopi.

De episcopatibus Bauariæ, & Saltzburgensi archiepiscopatu, Ratisponensi, Eistettensi, Frisingensi, Patauiensi. Cap. 42.

EXactis Saxoniæ episcopatibus, ac illis quæ Coloniensi Præsuli subijciuntur, ad Bauariam stylum conuertam, ubi quinque episcopatus Aeneas Syluius uigere scripsit. Primus est Saltzburgensis, cui Patriarcha præsidet. S. Hupertus episcopus, qui uniuersam Bauariam ad fidem conuertit, Ecclesiæ huic præfuit. Secundus Eistettensis ditissimus, inceptus à Bonifacio, anno Domini 745, memoratur illic episcopus Gebhardus, qui inde ad Papalem dignitatem euectus, Leoni Papæ successit, aiunt alij à S. Vuilibaldo instructum hunc episcopatus, ut Genblacensis. Tertius Ratisponensis, ubi Gebhardus, Eberhardus, ac S. Vuolfgangus primi episcopi referuntur. Semel etiam desijt illic episcopatus, anno Domini 952. somno monitus Imperator, Guntherum monachū ad cathedralem dignitatem sublimauit, testantibus Lupoldo cap. 14. ac Francorum Historia. Est autem Ratisponensis episcopatus antiquissimus, longè ante Carolum Magnum, licet Hermannus à Carolo institutum hunc probet. Ductus sum igitur hac coniectura: Eberhardus enim Carolum annis multis præcessit, Ratisponensis tamen præsul, diuam Otiliam baptismate abluit. Illic & Albertus Magnus incomparabilis Philosophiæ uir, sese episcopum gessit. Nunc uerò eo Rheni Palatinus præditus est. Catalogus horum episcoporū taliserie recensetur. Gebhardus, Gebhardus secundus, Gebhardus tertius, qui fuit patruus Henrici III. inde Otto, Gebhardus, & alij. Episcopatus ille totam Bohemiam olim occupauit: sub Ludouico tamen tertio, & Clemente sexto, Bargensis archipræsulatus incepit, referente Aenea Syluio. Patauiensis episcopatus initium sumpsit per Henricum IIII, & Ernestum quartum Marchionem Austriæ, Alberti Ducis filium, ut Annales Austriæ continent. In Frisingensem episcopum Corbinianus à Gregorio Papa primus declaratus est, auspicio Tassilonis Bauariæ Ducis, qui eum à Roma per uallem Tridentinam proficiscentem, benignè ac humaniter suscepit. Construxit ille Ecclesiam S. Benedicti, cuius Aeneas Syluius, & Otto Frisingensis illius Ecclesiæ episcopus libro quinto, capite uigesimoquinto, meminerunt. Nostro sęculo sedi huic præest Philippus Rheni Palatinus.

Saltzburgensis archiepiscopatus

Eistet.

Ratisponensis.

Patauiensis episcopatus.

Frisingensis episcopatus.

De Rheni episcopatibus, Basiliensi, Constantiensi, ac Argentinensi. Cap. 43.

Episcopatus Basiliensis. BAsiliensem episcopatum Carolum condidisse Hermannus scribit, cui modò refragor: mouit me plus Lupoldi ratio, id Henrico secundo concedentis, qui & primum lapidem ædificandæ cathedrali Ecclesiæ constituerat, non longius episcopatus ille se dilatat, ut nec ipsa tota potiatur urbe.

Constantiensem episcopatum eò diffusius se extendere uidemus, quo Basiliensis angustius: huic quondam sanctus Cunradus præfuit. Eorum episcopi in quodam catalogo ubique circumferuntur, unde nobis prætereūdos eos esse statuimus. Argentinensis episcopatus. Argentinēsis episcopatus olim exiguus, nūc uerò diffusior. Temporibus, ut plærisq; placet, Petri ac Pauli exordiebatur, Euchario, Valerio & Materno, primis huius Præsulibus: primū tamen alij episcopum Amandum uolunt fuisse, temporibus Dagoberti regis, qui imperrauit reginæ partum precibus: unde in episcopum sublimatus est. Huic sanctus Iustus, S. Maximinus, Valentinus ac Solarius successerunt. Inde Arbogastus, qui ob filium Dagoberti à morte reuocatum, episcopatum locupletauit, ac moriens extra ciuitatem sepulchrum suum habere uolens, Ecclesiæ illic cōstruendæ causam præstitit, Salutis anno 668. Cui B. Florentinus succesīsit, qui uisum filiæ Dagoberti restituens, in immensum Argentinēsem episcopatum auxerat, quem Rudolphus, Henricus & alij secuti sunt: illos Iacobus Vuimphelingius elegantissimo catalogo descripsit: hunc curiosus Lector requirere potest. Lantgrauiatus autē Alsatiæ ad episcopatum deuenit, ex defectu stirpis uirilis: ultimus enim Lantgrauius stirpi eius masculino diffidens, auro Lantgrauiatū episcopo Argentinensi uēdiderat.

De Augspurgensi, Herbipolensi, ac Babenbergensi, episcopatibus. Cap. 44.

Babēbergensis episcopatus. BAbenbergensem episcopatū primitus S. Henricus secundus natione Bauarus, instituit, ductu ac auspicio Kunigundis reginæ, ut Francorum historia ac Lupoldus Babenbergensis testantur. Anno 1006. natiuitatis Dominicæ Ecclesiam in honorem S. Petri & Pauli apostolorum, ac Georgij martyris dedicauit: episcopus ille multū episcopatui adiecit, quæ olim ad ducatum Voitlandiæ pertinebant. Dux enim Voitlandiæ à suis militibus occisus, inuadendi pro arbitrio cuiq; fecit potestatem, unde episcopus ille locupletisīsimus factus est. Nostro sæculo à dominis de Lympurg præsulibus moderatur. Primus episcopus Eberhardus dictus est, inde Sindegerus, qui ad Papalem dignitatem Augustensis episcopatus. processit, Poppo, Guntherus, Hermānus & alij. Augspurgensis autem episcopatus à Carolo initium sumpsisse, authore Hermanno, uidetur. Alij uerò Henrici primi temporibus. Inter primos episcopos Vdalricus diuus enumeratur, qui & Ecclesiam illic summam ac cathedralem incolit. Bruno quoque & Eberhardus ab Vrspergensi inter primos adducuntur. Inde Friderici primi temporibus Reinbaldus, Gotfridus, Arnolphus, Cunradus, Ioannes Gebhardus, ac Herbipolensis episcopatus. alij referuntur. Herbipolensem uerò episcopatum instituit Pipinus, postquam Franciæ Duces defecerant. unde mortuo Hetano sine uirili semine, ultimo Franciæ Duce, Burkhardum primum episcopum Herbipolensem initiauit. Ditauit episcopatum hunc Ducatus Voitlandiæ, qui perdito proprio Duce, à proprijs famulis occiso, bonam partem episcopatui Herbipolensi reliquit. Huic successerunt Sineroldus, Arno, Dieto, Burkhardus, Poppo, Hugo, Berenhardus, Henricus, Bruno, Adelbertus, Meginhardus, Einhardus, Ertingus, Burkhardus, Bedo, & alij, usque ad tempora nostra: hæc Vrspergensis: & Spanheimensis proprium uolumen de istis scripsit. Cætera dum Ducum Franciæ mentio erit, resarcientur.

De Spirensi ac Vuormaciensi episcopatibus. Cap. 45.

SPirensem episcopatum Henricum III. erexisse, Annales eorum ac Lupoldus inquiunt. Cunradus enim II. Ecclesiam illic primis fundamentis instaurauit, ac cætera filio suo Henrico commisit, ut ait Genblacensis. Primum episcopum Athanasium fuisse ferunt: Hildericus Franciæ rex ciuitatem donauit episcopo secundo, ut Annales quædam profitentur, quare altiorem originem episcopatui afferunt, & Pipini regis temporibus instauratum hunc uolunt: exilem uero tunc ab Henricis locupletatum lasinus tertius episcopus, quartus latto, inde Sigebertus, Dauid, Vigeuinus, Orto, Carolus, Benedictus, Gebhardus, Ludouicus sequebãtur, usque ad Georgium Palatinum, qui nostro sæculo feliciter Ecclesiæ præest. Oppidum Brusellam Cunradus II. Ecclesiæ donauit reliqua Henrici, ductu episcopi Ioannis addiderunt: cætera cuique priuato constant. Fuit penes priscos, Vuormaciensis Pontificatus totius Germaniæ maximus, quem Clodoueum erexisse fama diuulgauit. Primus episcopus Victor extitit, quanquam Coloniensium Annales nullum episcopum illius nomine reperiri tradant, in Vuormaciensium catalogo. Secundus episcopus Amandus nomine dictus est, cuius mentio fit in uita S. Seruatij. Inde illis decem episcopi successerunt, quos Ioannes Monachus in catalogo episcoporum Moguntinorum allegat. Duodecimus episcopus Geroldus dicitur, qui occisus, filio suo Geruilio reliquit episcoparum: Geruilius patris mortem ultum profectus, perpetrato homicidio, perdidit episcopatum, Pipini regis tempore siue Heraclij ac Gregorij tertio Salutis anno 727, ob quod facinus à Vuormacia episcopatus in archiepiscopatum Moguntinum transmutatus, & Bonifacio delatus est, ut prius indicauimus: nihilominus tamen episcopatus, licet exiguus, Vuormaciæ remansit, & Geruilio Carolus successerat. Inde Crotoldus, Amandus, Rupertus, Bernardus, & alij usque ad Ioannem Dalburgium, uirum in omni scientia præstantissimum, qui fatis concedens Reinhardo Riepergensi, uiro humanissimo præsulatum reliquit, qui nostro sæculo uolentibus fatis diuinam rem prosperè ac innocenter distribuit, auspicio Ioannis Vigilij uiri præstantissimi. Possedit olim episcopus ille quicquid penè Moguntinus præsul, Palatinus ac Lantgrauius de Hassia, nunc in ditione eorum continent.

Spirensis episcopatus.

Episcopatus Vuormaciesis.

De Tullensi, Metensi, Leodiensi ac Morinorum episcopatibus. Cap. 46.

TVllensis episcopatus in Lotharingiæ partibus uidetur. Primus episcopus S. Mansuetus, ab eorum Annalibus allegatur. Inde Siotus, S. Amon, S. Altha, Celsinus, Auspicius, Vrsus, Aper, Albinus, Esculanus, Bodo, Teufridus, Ebornus, Ermetheus, Magoldus, Dodo, Gerbualdus. Godo, Iacobus, Berno, & alij, quos Lotharingorum Annales enumerant. S. Bertholdus castellum Laudouiller, & alia prædia episcopatui adiecit. Leo quoque Papa sui nominis nonus, illius Ecclesiæ episcopus trigesimussextus, bona multa episcopatui huic cõtulit. Erinna etiam comitissa prædium nomine Fonriginacum addidit.

Episcopatus Tullensis.

Metensis episcopatus ductu M. Clementis incepit, qui ciuitatem hanc à Dracone liberauit. Fuerunt episcopi tunc sibi inuicẽ successores Arnulphus, Cleodulphus, Goericus, Theodericus. Præfuit etiã Metensi Ecclesiæ S. Arnolphus. Aiunt quidam à Dagaberto episcopatum hunc erectum esse. Videbatur nostro sæculo Ioannes Lotharingiæ Dux præsul, ante quem Marchiones Badenses ad episcopatum fuerant accersiti. Extiterunt & alij episcopatus, ut Morinorum: inter præsules eorum Ioannes ac Milo, à Sigeberto Genblacensi numerantur.

Episcopatus Metensis.

rãtur:inter Leodiẽſes Bruno, Einhardus, qui Salutis anno 125, monaſteriũ illic erexit, inde Varo, ac alij, quos eorũ Annales adducunt. Celebratur & illius Ecclesiæ episcopus Obertus, qui caſtrũ Bulion trecentis ac mille marchis (ut aiũt) à Gotfrido Bulionẽſi redemit: quemadmodũ Annales Lotharingorũ ſonant.

De ſæcularibus Regibus, Ducibus, Principibus Imperij, & primò de Electoribus, ac rege Bohemiæ. Cap. 47.

ELaborauimus pro uirium captu Eccleſiaſticorum Germanorum nobilitatis exordia, & quæ horum amplitudini accedere uidimus. Reliquum erat, ne & ſæculares Principes debito honore priuemus. Libuit igitur & eorum Catalogum demonſtrandæ ſublimitatis gratia recenſere. Primum autem locum inter Principes, Bohemiæ rex obtinuit, cui & ante Imperatricem honorem aurea Imperij Bulla conceſsit, ut proximus Regi ſeu Imperatori Romanorum ſemper adhæreat. Et hoc ob huius honorem, ut firmior Imperio ac ſtabilior eſſet, ſicuti Platina inſit. Bohemia à Bohemo rege nũcupatur, qui turri Babylonicæ interfuit, Aenea Syluio referente. Hic tres filias habuit, Libuſſam, Preſſam, & Brelam. A' quarum nominibus & hodie urbes nuncupat ſunt. Inde mortuo Bohemo, Brela Primislaum ruſticũ in uirum ſibi copulans, Ducem Bohemiæ initiauit. Tempore Federici primi Bohemia in regnum abiuit: ultimus enim Dux Spireneus Chriſtianam legem ſequutus, primus fidem ueram ſuſcepit. Vuenceslaus inde & Boleslaus regnauerunt. Quorum alter eſt ab altero occiſus, non ſine Imperatoris ultione, inde Ottocarus regno potitus, à Rudolpho Habſpurgenſi uictus eſt. Poſt quem filius eius regnũ inuaſit, & ſine uirili ſemine diſceſsit, unica relicta filia, quam tunc Imperator filio ſuo tradidit, & tali pacto Lutzelburgenſes Comites ad regnum Bohemorum deuenerunt, quam penè ducẽtos annos moderabantur, uſq; ad Vuenceslai regis undeuigeſimi tempora, cuius ætate inſania illa Huſsitana totam regionem infecerat. Cui ſucceſsit Ladislaus ultimus Chriſtianus rex: inde uſq; ad noſtra tempora, tanta barbaries & infidelitas Bohemiam occupauit, ut fidei ueræ ſacramenta penitus deſtituerint. & tantum de Bohemorum rege, cui primas inter Electores imperij partes, totius Curiæ conſenſus obtulit.

Electores imperij ſeculares.

Catalogus regũ Bohemiæ.

De regibus Hungariæ. Cap. 48.

HVngarorum reges Germaniæ eò libentius inſerui, dum regnum illud ab imperatore Germano reges eius ſortiatur: dum etiam licet Hungari lingua à nobis abeant in diuerſum, coniugia tamen ſemper penè cum Germanis habuerunt. Fuerunt autem reges Hungarorum primi, Ladislaus, & huius filius Andreas: inde Bela, poſt quem Ladislaus, & Giſa filius eius. Inde Bela, qui cum Helena uxore, Stephanum & Ladislaum & Giſam partu edidit, Giſa Stephanum, cui Bela filius ſucceſsit, Bela duos filios Emericum & Andream reliquit. Emericus adiuncta ſibi Conſtantia, Arrogantiæ regis filia, Ladislaum genuit. Andreas uerò ex Gertrude alium Andream, & B. Elizabet peperit. Tertius filius Bela erat Stephani pater, ac adislai auus. Ab Andrea uerò prædicto Stephanus natus eſt, cui Stephanus ac Ladislaus ſucceſſerunt filij, hi unica relicta filia Maria, ſtirpem hanc finierunt: tunc regna Hungariæ ac Bohemiæ coniungebantur uſque ad Sigiſmundi tempora. Inde Ioannes Huniades uictorioſiſsimus, qui toties Turcum bello fregit, fudit, ac prælijs grauiſsimis contudit, maximè duobus, in ultimo tamen & ipſe ultimum diem clauſit, parta tamen prius de Turcis uictoria. Ab illo Matthias rex illuſtriſsimus genitus eſt, qui & ſolus toties compeſcuit Barbaros, tot uictorias edidit.

Catalogus regũ Hungariæ.

De

De origine prima Palatinorum tam Rheni quàm Bauarorum. Cap. 49.

PAlatinos multi Romanos antiquitus fuisse dixerunt, & à monte Palatino dictos. Alij ab Hectore quondam Troiano ipsos deducunt, & usque ad Carolum Magnum proferunt,& inde Caroli progeniem usque ad Hectorem. Alij à reliquijs Alexandri Magni. Et horum nullus ueritati accedit, mea quidē opinione. Grauior sententia illorū est, qui origine ipsos Germanos dixerunt, & à Palatio dictos: Palatio enim præfuerunt, quando cum Imperatoribus militabant, cuius honoris meminit Ammianus Marcellinus lib. 20. ubi Palatij decurionatum, non ultimæ dignitatis ordinem, fuisse demonstrat. Multos autem Palatinos fuisse cōstat, sicuti Habspurgenses, Tubingenses, Vuiffelspachenses, & Schirenses, quos Palatinos Ligurinus nominat: Atque Palatino iuuenis committit Otoni. De quo Ottone ita Otto Frisingensis libro quinto cap. 20: Otto, inquit, Palatinus (intellige Vuiffelspachenses) perfidi & iniqui patris haud dissimilis hæres, omnes priores malitia supergrediens, Ecclesiam Dei usque ad præsentem diem persequi non desinit. Sic enim mirabile dictu, diuino quodā iudicio, tota pene illa posteritas, in reprobū sensum tradita est, ut uel nulli, uel pauci utriusque sexus, cuiuscunque professionis seu ordinis in ea inueniantur, qui aut aperta tyrannide non deseuiant, aut animo infatuati, ad omnem tam Ecclesiasticum quàm secularem ordinem indigni, furtis ac latrocinijs, miseram uitā mendicando terant. hæc Otto Frisingēsis de Ottone de Vuiffelspach, qui Philippum regem occidit, non de Palatinis Rheni, innuit. Meminerunt horū Palatinorum, Vrspergēsis, Gotfridus, Hermannus, Entrandus, Nauclerus, & alij. *Palatini unde.* *Palatini qui.*

Palatini uerò Rheni à palatio Rheni, teut. Pfaltz, dicti sunt, loco Rheno circumdato: cuius loci meminit Ligurinus, Ammianus Marcel. lib. 18. ubi de Moguntia loquitur, & Rheno. Cum uentum est, inquit, ad locum cui Capellacij uel Palas nomen est, ubi terminales Romanorum, & Burgundionum confinia designabantur. Hæc ille. Nuper autem antiquitatis perscrutator diligentissimus, Palatium Rheni intellexisse Marcellinū uoluit, quia ultra Rhenum tunc temporis, omnia erant Romanorum, & citra, Burgundijs adscribebantur. Facilè assentior, nisi quòd temporis ratio me dubiū agit: Marcellinus temporibus Valentiniani & Iuliani uixit, quorum temporibus benè huius loci uestigium fuisse persuasum habeo: uideat alius, an hunc aut alium locum uoluerit Marcellinus his uerbis significare. *Palatiū Rheni.*

Catalogus Palatinorum Rheni. Cap. 50.

SAtis autem constat nulli, Palatini primi qui fuerint. Alij Carolum Magnū Palatinatum Rheni instituisse referunt, ut Chronica Francorum. Abbas tamen Tritemius ante Carolum Anchisi uxorem Getrudem, cuiusdam Henrici Palatini filiam fuisse ait. Prior opinio nostro iudicio uerior est. Alij trāslato ad Germanos Imperio, primitus Palatinos fuisse institutos dicunt. Cui sententiæ & nos eo libentiùs subscribimus, quia nullus scriptor, temporibus Carolorum, Palatinorum meminit. Palatinorum tamen Annales Carolum Magnum, filiū eius Ludouicum Palatinum constituisse referunt, & post hunc Ludouicum regem, inde eius filium Arnulphum, ac inde Bernherum quendam in Palatinos euasisse. Verùm id nobis non uidetur ueritati esse consonū, & habeo persuasissimum, fuisse alicuius nobilitatis, etiam non ultimæ, olim Palatinos, non tamen dictos Palatinos ea tempestate: ac nomen illud tunc temporis primitus inoleuisse, postquàm sacratissimi Imperij Electores constituti sunt, tempore Gregorij quinti, Papæ scilicet, ac Ottonis tertij: & tunc primus in Imperij Electo- *Palatinatus institutio.*

rem Henricus Palatinus abiuit, cuiusdã Henrici filius, cuius maiores à Vuissenburgensibus ac Vuormaciensibus feudas, ut ita loquar, sortiebantur. hic Henricus ergo ducta in coniugem Adelheide, mortui cuiusdam Brabantini comitis uxore, tunc uidua, ac prole carente, Sigifridũ præfatæ Adelheidis, ex priori marito filium Palatinatui præfecit. Hunc Sigifridum aliqui primum Palatinum dixerunt, uerùm falluntur, ut liquidè Lacensium Annales testantur. Hic Sigifridus secundus munere insignitus electorio, copulata filia sua Kunigunde S. Henrico secundo Imperatori in matrimoniũ (qui Ottoni tertio successit) plenus annis, Palatinatum filijs suis Ezelino ac Cunrado tradidit. Ezelino successit Lutolphus filius eius, inde Cunradus tempore Henrici quinti Imperatoris: post hunc aliqui Palatinatũ defecisse dicunt, & quendam è genere Friderici monoculi Palatinum constitutũ fuisse à patruo suo Cunrado tertio Imperatore. Meminit huius Palatini Otto, & Ligurinus: uolunt & Henricum Superbum, qui à Friderico primo ob inobedientiam Bauaria ac Saxonia priuatus est, Palatinatũ obtinuisse. Ille planè oĩm tunc temporis principũ maximus, ut amplissimis totius Germaniæ duobus ducatib. ac Brunsuigo ac Palatinatus possessione præditus, amissis duobus ducatibus, Palatinatũ filio suo Henrico tradidit. Dicunt & eodẽ tẽpore Engerum quendã Palatinũ fuisse, huius fratrẽ. Post hũc Hẽricus Palatinorũ de uera linea ultimus, dũ nescio an terrã sanctã, an aliud orbis tẽtare uoluit, naufragio obijt, relicta unica filia Gertrude, ex tota eius ꝓgenie superstite, Otto dux Bauariæ, Ottonis illius de Schuren nepos, qui à Friderico primo Bauariæ dux (deposito Henrico) erat constitutus, in coniugem sibi asciuit. Hic Otto Palatinatum Bauariæ coniunxit, & ab illo solo omnes hodie Palatini ac Bauarorum duces emerserũt. Non accedo hoc loco Abbati Spanheimensi, qui ante tot centum annos Palatinatũ Bauariæ fuisse coniunctum refert, tempore uidelicet Anchisi, cuius uxor Gertrudis Ottoni nupserit: sed ueritati hæc minus uidentur consonare, ut prius adduximus. Huic Ottoni successit filius eius Ludouicus, cuius uxor Anna erat, regis Poloniæ filia: inde Ludouicus illius filius, cui filiam suam coniugio copulauit Rudolphus Habspurgensis, & tantum temporis, Bauaria & Palatinatus erant coniuncta. Mortuo uerò Ludouico, ob pluralitatem filiorum, Palatinatus iterum disiunctus, Rudolpho huius prædicti Ludouici filio cessit. Omnis autem Bauaria Ludouico postea Romanorum regi obuenit, à quo & nostræ tempestatis duces Bauariæ hæredes origine uera fruuntur. Ad Palatinos redeo, qui ab illo Rudolpho traxerunt eorum genus & patrimonium. Rudolpho tres erant filij, Rudolphus primogenitus, & Rupertus senior: & hi partim inuidia, partim inscitia electorio honore defraudati, tertio fratri Adolpho iuniori habenas relinquere cogebantur. Cui successit Rupertus, à patre dictus Adolphus. Huic inde Rupertus rex Romanorum, cuius temporibus & Palatinatus ob filiorum copiam diuisus est, Stephano filio Gemini pontis regio obuenit, à quo & nostræ tempestatis Ioannes dux Gemini pontis emersit, qui optimo iure tam Bauariæ ducis quàm Palatini titulum generis eius antiquitate emeruit. Ioanni uerò filio II. Nouifori prouincia erat addicta, & ob eius hæredum defectionem, Nouiforensis regio iterum in pristinam familiam redijt. A' Stephano quoque prædicto duces de Hundsruck prodierunt: tertius filius Ruperti regis celebratur Rupertus, cuius uxor Elizabet de Spanheim, partem de Crutzenach Palatinatui addiderat. Quartus filius Ludouicus, & hic Palatinatui (ut imperij elector) præfuit. Duas habuit uxores, prima Blãca de Anglia, secunda Mechtildis de Sabaudia: ac inter quatuor filios duos habuit spectatæ uirtutis bellicæ gnatos, Ludouicum (quem tanti faciunt Aeneas Syluius in Germania, ac Campanus) & Fridericum, uictoriosum dictum, cuius Sebastianus Brant ac

Coniunctio Palatinatus et Bauariæ.

Locus Abbatis Spanheimij.

Hieronymus

Hieronymus Aleander meminerunt, ac Aeneas Syluius in plurib. locis. hic ille Fridericus tutor erat Philippi Palatini, filij Ludouici prædicti, tres principes (ut paulo pôst dicetur) castris exuit. Friderico succeſsit Philippus, quem pietate, magnanimitate, clementia, ac omnibus uirtutis numeris, tot mortalibus præstitisse, Rudolphus Agricola, ac Hieronymus Aleander, & Iacobus Vuimphelingius grauiſsimi uiri testantur. Fuit ille tum membrorum firmitate, tum coniugij dotibus, tum corporis habitudine, ſpecioſiſsimus: fuiſſet & feliciſsimus, ſi Germanica bella minus contra eum infremuiſſent. Octo illi ſuperfuerant filij, ſpes tanta nepotum, moriens Ludouico ſeniori tradidit Palatinatum, Ruperti defuncti filijs Bauariam, quibus præfecit Fridericum ducem abſolutiſsimum. Alij tres præſules agunt, cæteri duo maximi præpoſiti. Inter nymphas Elizabeth natu maxima (ut ait Aleander) Philippo Marchioni Badenſi, Amelia Pomeraniæ duci, Helena Megelburgenſi, tres Heroides totidem Heroibus, maximisq; in Germania principibus, matrimonio ſunt collocatæ. Catharina uerò tali nomine dignißima, diuæ ſibi cognominis exemplum imitata, ſpretis caducarum rerum illecebris, ſponſum ſibi Chriſtum quæſiuit. Tanta proſapia Palatinorum, tot epiſcopi, ubi quis tantum recenſendis nominibus defatigaretur? tot ex illa progenie Bohemiæ, Daniæ, Vngariæ, ac Romanorum reges prodierunt, ut ſi opinione maiorum niti oporteat, non ſit Germaniæ progenies, cui plus debeat nobilitas.

De quibusdam Palatinorum bellis & regionibus, eorum iuri additis. Cap. 51.

Libuit & paucorum bellorum memoriam huic loco ſubnectere: Fridericus Auſtriæ dux, comitata lachrymabili diſcordia, magno exercitu contra Rupertum & Ludouicum inſurrexit, ac anno Domini 1322, apud Dornberg cum multo diſcrimine Palatinis pœnas dedit, ut Auſtriæ Annales habent. Erat & inter Rupertum regem ac Marchiones Badenſes non parua diſcordia: hunc ſecutus eſt Ludouicus, qui dominis Teutonicis opem contra Polonos ferebat. Eius tempore belli ſemina inter Moguntinos ac Palatinos ferebantur, quorum Pius ſecundus in multis locis meminit: nec deſtiterunt, donec temporibus Friderici Palatini, à ſuis Moguntia prodita interciperetur. Anno 1462 Fridericus Palatinus ſtrages grauiſſimas ediderat. Anno enim 1460, in die ſancti Vdalrici ante Pfedersheim, ducem Ludouicum ac comites de Lyningen, epiſcopum Moguntinum, magno prælio commiſſo, caſtris exuit. Anno ab illo tertio in die commemorationis ſancti Pauli, tres principes prælio exhauſtos, multis deſideratis, in eius poteſtatem redegit, ac totam Ottonis, quam uocant, ſyluæ circumferentiam ac regionem Palatinatui adiecit. Hic anno Domini 1470 oppida plurima ceperat, ac Schrieſſen, Stralbergum, Bockſpergum, Kebergum in ditionem accepit, Beſsicam, Mulbrunn; Henſiſchen, Vuynem, Benſen, Vuiſſenloch, ac cum patre ſuo omnem penè Chreychgaugiam ſubiecit. Eius anteceſſores anno 1218 Strauburg ceperunt bello. Ceſsit Palatino Conrado ductu epiſcopi Colonienſis anno 1189. Stalbergum, ac tota Bacharachi ditio: Fraubachum ac pars dominij Katzenelbogenſis per Ottonem ducem filium Ludouici, Palatinatui adijciebantur. Ludouicus pater Ludouici imperatoris, Lantzhut & Abach condidit. Ludouicus uerò pater Ottonis illius qui Bauariæ Palatinatum annexuit, Furſtenfelt, Fridburg, & alia oppida erexit. Cæterùm Oppenheimium, Germarſchen, Eger, & alia prædia ab imperio, ære conflato redempta ſunt: partem de Creutzenach Elizabet Ruperti Palatini uxor addiderat. Eppingen ac Bretthemium à Marchionatu Badenſi, Heidelberga ab epiſcopis Vuormacienſibus Palatinatui addicta referuntur. Nec deſunt, qui Rudolphum

De regionibus et bellis Palatinorum.

Prælium ante Pfedersheim.

phum Palatinum, Ludouici regis fratrē, penes Vuissenlochenses morā traxisse ferunt, & huius temporibus Heydelbergam nil nisi priscam Ecclesiā retulisse, ad diuam uirginem Heremiticā nuncupatam. Vidi ipse, demonstratore Augustino Lupffuiro grauissimo, literas, in quibus, Augustinense cœnobiū eiusdem ciuitatis in solitudinibus fuisse repositum ante 500 annos, continebatur. Nec desunt, qui Rupertum regem Romanorum, primùm constructa Heydelbergensi ecclesia, primas sedes illic tenuisse referant.

De erectione multorum monasteriorum à Palatinis. Cap. 52.

Lacense monasterium. MVlta extant Christianissimorum principum illorum uestigia ac monasteria, quorum pauca sum relaturus, ne magis in Palatinorum quàm Germaniæ rebus uidear occupatus. Henricus Palatinus tempore Ottonis secundi Cæsaris, monasterium Lacense, Treuerensis diœcesis, uno miliari distans ab Andernach, cum uxore sua Adelheide, tribus à Confluentia miliaribus erexit. Secundus inde Palatinus Sigifridus, Brabantinus dux, prædictæ Adelheidis ex priore marito filius, monasterium ad lacum condidit, & primum abbatem Gisilbertum constituit. Hæc ex eorum Annalibus. Nuenburg Palatini comites Rheni erexerunt, ut Alcander ait.

De Marchionibus Brandenburgensibus. Cap. 53.

MArchionatus ille olim ducibus Saxoniæ subijciebatur. Henricus uerò Cæsar sui nominis primus, habita de Vngaris uictoria, Marchionatum hunc erexit, ac ei quendam Henricum nomine proprium comitem præfecit. Henricus primus Marchio sublimatus est anno Domini 935. hominem autem postquam exuit, ei successit Henricus filius, & nepos inde huius, primus Romani Imperij Elector initiatus est à Gregorio quinto, ac Ottone 3. Inde alij usq; ad Henricum inuicem sequebantur, qui uita functus Marchionatū unà cū morte in dubiū exposuit. Cęterùm masculino genere destitutus, ut genero eius Alberto Marchionatus cōtingeret, consentit. Anno igitur 1113 Albertus de Soltuuedel ductu Conradi 3 Cæs. Marchionatum occupauit, & usq; ad Vuoldemarum Marchionem in posterioribus eius reseruauit. Hæc secunda Marchionū defectio erat: tunc Carolus quartus illius ætatis Cæsar, Marchionatum Ioanni filio tradidit, atq; ita ad reges Bohemiæ ac Vngariæ ducatus ille peruenit. Ioanne autem è uiuis exeunte, filius eius Marchio factus est, Iodocus nomine, qui ex defectu uirilis seminis obijt. Id etiam certum est, ante Albertum de Soltuuedel Conradum quendam Marchionem Brandenburgensem ab auctoribus celebrari, cui uxor contigit Adelheidis, filia Vuelfonis, qui filiam quoq; eius Gertrudim Ortolpho Saxoniæ Marchioni, ac inde Friderico Burggrauio Norinbergensi in matrimonium tradidit. Fuit & Albertus de Soltuuedel Conradi illius ex filia pronepos, cuius Genealogiam modò descripsimus. Sunt qui tradunt Rudolphum Habspurgensem comitibus Zolrensibus Marchionatum Brandenburgensem tradidisse, ut Eckius Theologus. Sigismundus etiam inde imperator Marchionatum Friderico Burggrauio Norinbergensi uendidit, qui iurisdictionem (quam Norinbergæ habuit) uendens, Marchionatum emit, anno natiuitatis 1412. à quo & hodierni Marchiones emerserunt.

De Burggrauijs Norinbergensibus, ac eorum gestis, nunc Marchionibus Brandenburgensibus. Cap. 53.

De Burggrauijs Norinber. CAeterùm quia sermo de Burggrauijs illis nobis incidit, quotæ hi fuerint nobilitatis, recensere constitui. Non ultima autem illi nobilitate prædit fuerunt.

fuerunt. Videtur hoc ex eorum connubijs: filius enim Friderici Burggrauij, Fridericus nomine, sibi filiã unam Heduigen Gebhardi Lotharij Imperatoris parentis, coniugio copulauit. Aliam filiam Gertrudem nomine Ortoulpho Saxoniæ Marchioni in coniugem destinauit. Contigit autẽ illi filius Fridericus, à quo cæteri Burggrauij descenderunt: aliquorũ nomina in Katelspurg loco, tribus à Norinberga miliaribus distante, continentur. eorum Genealogia ac sepulchra memorię prorogantur. Duxit eorum quidam Irmegardam filiam Krafftt Comitis de Hoenloe, circa quæ sæcula dux Voitlandię à suis famulis dolo occisus est. Eius ducatus in tres diuisus: Herbipolensis enim episcopus ac Babenbergensis partem bonam illius occupauerunt, partem tertiã Burggrauius Norinbergensis. Rudolphus etiam rex paulo pòst Fridericũ de Zollern inuestiuit Burggrauiatu, & arce Vuarmstidel, & feudis, quæ olim habuit Fridericus Lantgrauius in Leuchtenberg: item Schniglung, Burlachen, quæ loca in ditione eorum habuerunt illi de Ortenbach. Et ut iterum ad portum redeam, unde egressus sum, multi autumant, Henricum imperatorem, anno Salutis 1140, postquam ciuitatem ac Ecclesiam sancti Egidij cõstruxit, Burggrauiatũ constituisse. Alij anno 911. à Cunrado, quo tempore ad imperium uenit Norinberga. Auctiitaq; diuitijs Burggrauij, Marchionatum emerunt à Sigismundo. Norinbergensium quidam Annales eos comites fuisse asserunt, inde tamen in Principes initiatos, tertio anno Marchionatum nactos.

De Marchionatu Brandenburgensi, et quomodo incrementa, & à quibus ducibus sumpserit, & de illorum bellis. *Cap. 55.*

MArchiones Brandenburgenses, Stetinensiũ, ac Pomeranię duces sese in eorum titulis præferunt, quos tamen se Daniæ rex atq; Mechelburgensium dux titulis eorũ subscribunt. Nullã autẽ aliam res hęc habet rationem, nisi quòd Otto olim Stetinensium, sine uirilis seminis relicto successore, Friderico tertio Cæsari iure imperiali cõmisit ducatum, qui Cæsar Marchiones istiusmodi ducatibus inuestiuit. Sæpè Marchiones Polonis conflixerunt, ac uictoriam retulerunt, unamq; semel partem Poloniæ, eorum ditioni subiecerunt, quam postea Teutonici domini magno precio ab ipsis redemerũt, anno Salutis 1286. Comitatũ pręterea Dornbergensem anno Dominicę incarnatiõis 1378. à Vuolframio ultimo Comite Dornbergensi corraserũt, qui relictis duabus filiab. masculino semine destitutus, fatali lege cõcedens, Anspach (ubi sedes modò Marchiones intenderũt) Leutershusen, & prædia omnia circumiacentia Marchionibus reliquit. Ostendit hoc memoria sepulturæ eius in Anspach. Cæteræ ciuitates Kreilsheim, Vffenheim ac Kreglingen olim Hoenloe Comitatui subijciebantur. Tali uerò pacto ad Marchiones deuenerũt. Vna imperatoris cuiusdam filia, Comiti de Hoenloe nupserat, qui prędictas ciuitates ut regali luxui respõdere posset, tradidit reginæ proprias, quas illa ut stirpi eius debito sumptui indulgeret, uendiderat. Vidimus huius rei testes literas in castro Schillingsfurst. Alpinæ uerò ciuitates, ut sunt Chulmbach, atq; alia oppida, à duce Voitlandiæ ac à Burggrauijs Norinbergens. ad Marchionatũ accesserunt. De politia eorũ quid dicam? non aliud habeo, nisi quòd hi sapientissimorum (ut uix uni alteri Principum contigit) senatorũ consiliarijs ducantur. De eorũ strategematibus, manifestũ est sępe ab hostibus Marchiones captos, magno se precio redemisse: ut Hermannus Saxonum scriptor memoriæ prodidit. Sępè etiam uictores euaserunt, multum uiriũ Sigismundo regi aduersus Bohemos contulerunt, Aenea Syluio referente: sæpè contra Pomeranos, sæpissimè cõtra Norinbergenses insurrexerunt, ac semel non sine magna utrarũq; partium iactura, Norinbergenses strauerunt, ubi usq; ad urbem fugati oppidani uix in tutum sese receperunt.

Marchiones Brandenburgenses.

Contrà & emeritos ac ueteranos milites nobilesq́;, è multis prælijs reduces, ac huius militiæ sacramento strenuissimos, eo bello desideratos amiserunt, quos lachrymabilis conflictus ille exhauserat, utraque pars nunc feliciter degunt, dum inter Marchiones & eos nulla bella coeunt, nullum dissidium aboritur: & tantum de illis.

De Saxoniæ ducum initio ac dilatatione usq; ad Henricum Superbum. Cap. 56.

Duces Saxoniæ. SAxones qua nitantur origine, præsentis operis non est disserere: nam tantum nobilitati Germanorum nunc destinatus, ad erogandam nobilitatē Saxoniæ ducum operam nostram addixi, reliqua in aliud tempus dilaturus. Saxones, ut Vitikindus scribit à reliquijs Alexādri Magni prodierunt. Hermannus uerò, Vrspergensis atq; Sigebertus Genblacensis aliam ipsis pollicentur originem. Nam Valentinianus eos in paludibus sedentes, ac in Francorum regionem meditantes, bello fregit: Socrate, Eutropio, Pomponio Lęto, ac Panegyricis auctoribus. Eorum rex tunc Saxo dictus est, ut Methodius ait, à quo illi Saxonum nomen tulerunt. Inde in Turingorum fines deferebantur: antiquiores enim fuisse memorantur Turingi. Varios ortus tunc Saxoniæ ducum ac regum Ioannes Saxo Grammaticus in historia Danorum allegat. Inde Clodouei temporibus contra Ermefridum Turingorum regem surrexerunt. Quis inde dux eis cōtigerit uel rex, à nullo scriptore recensetur, usq; ad Caroli tempora. Quo sæculo Vitikindus (ut Hermannus ait) ex Dania ueniens anno 770 natiuitatis Dominicæ, Saxoniam armis occupauit, ac ad 30 annos Carolo prælijs respondit. Ille igitur Vitikindus in Christianum ductu Caroli abiuit, primus Saxoniæ dux initiatus est, licet subscriptores Eusebij, ut Genblacensis & alij, Lutolphum Ottonis Magni patrem, primum ducis appellationem accepisse afferant. Ad Vitikindum redeo, qui uita sua defraudatus à Geroldo Sueuorum duce, diem obijt ultimum. Alij Bertholdum primum Saxoniæ ducem dixerunt,

Duces Saxoniæ. qui contra Dagobertum ac Lotharium conflixit. Secundus dux post Vitikindum Vipertus euasit, inde Bruno quartus, Lutolphus quintus, Otto sextus, Henricus primus Cæsar Augustus, atque ita usque ad Ottonē tertium, qui nullo filio relicto, Brunoni (Henrici Bauariæ ducis filio) Marchioni Saxoniæ hæreditatem addixit. Nec desunt qui Saxoniæ ducatum in Marchionatum transuersum fuisse contendant, illicq; obdurasse usq; ad Lotharium Cæsarem, Gebhardi Marchionis filium, qui Marchionatum lege paterna suo iuri asseruit, & ob uxorem quoq; Magni Marchionis Saxonię ducis aliam Marchionatus partem sibi uendicauit, atq; ob aliam coniugem Richisam Henrici de Northeym filiam, Comitatum de Northen eius ditioni desumens. Quare totam Saxoniā habuisse in manibus dicitur, & tunc Henrico Bauariæ duci, genero suo, collocata in uxorem filia sua Gertrude, ac iterum Marchionatu Saxoniæ per eum in ducatum redacto, Saxoniæ uniuersæ, qua longè lateq; tendit, ducatum tradidisse, ac omnem Saxoniam uni Henrico reliquisse afferunt. Cui opinioni nonnihil tribuo: nullus enim Saxoniæ dux, ab ullo præstantissimorum auctorum,

Marchiones Saxoniæ. Henricorum temporibus legitur: plures uerò Marchiones, ut in cap. sequenti subscribemus. Nec ultrà nec citrà etiam mentio Marchionum Saxonię ulla fit, nisi sub Ottonum temporibus, quo Bruno inter uiuos numerabatur, usque ad Lotharium Cæsarem, qui ultimus Marchionum, ac primus Saxoniæ dux, erecto Saxoniæ ducatu declaratus est. Lunenburgensis item ducatus ac Brunsuigensis, tunc Comitatus, ob uxorem Magni ad Lotharium Cæsarem deuenerunt. Et inde munere hæreditario Lotharij, ad Henricum Bauariæ ducem, tota Saxonia deuoluebatur, ut suo iuri subdiderit omnia, quæ inter Rhenum ac

Albim

Albim fuerant intersita: Bauariam quoque hæreditario iure possedit. Hic & Rheni Palatinatum nactus est princeps maximus, quo maiorem sol in Germania nunquam produxit, nec uidit. Titulus eius sic inscribebatur: Henricus Dei gratia totius Saxoniæ ac Bauariæ dux, Rheni Palatinus, Brunsuigi, Lunenburgi, ac de Northeym Comes, omnium inter Albim ac Rhenum dominus. Successit huic Henricus filius, qui cognomen Superbi assumpsit. Hic omnia paterna bona hæreditauit, ac cum Friderico primo Cæsare, Romam solus cæperūt, Mediolanum solus cum Friderico destruebant: ciues Mediolanenses cum eo in gratiam reducti, ille etiā auribus popularibus auscultans, se Imperatori gessit inobedientem. Capto Mediolano, Imperator in ipsum exasperatus, ut inobedientem consensu principum deposuit, ac in uno mense binis ducatibus eū exuit, ut sequetur. *Titulus Henrici ducis.*

De initio Lunenburgensis ac Brunsuigensis Comitatuum. Cap. 57.

NE etiam recta scribendi series in nobis deficiat, antequam cæteros Saxoniæ duces, ab Henrico in medium adducam, Brunsuigensis, Lunenburgensis, Northeymensis, Engerēsis comitatuum, qui uni Henrico subijciebantur, ac sublati ab eo uno fuerūt, mentionem illic facere statuimus. Otto Lunenburgensem Comitatū instituit, ac Hermanno Bilunoi filio, ob eius in eum officium, primo comiti Lunenburgensi contulit, huic successit Hermannus, inde Erno dux, postea Ortolfus, inde Magnus Comes, qui ob filiam eius Lotharij cōiugem, & deficiente masculino genere Lotharium Lunenburgæ generum suum præfecit. Fuit autem Comitatus ille à bonis Burggrauiatus Mechelburgensis institutus: ultimus enim Mechelburgensis comes sine filio discedēs, Ottoni primo reliquit Burggrauiatum, qui eum ad Comitatum Lunenburgensem transtulit auspicandum. Lotharius autem Henricum, ut diximus, eo Comitatu donauit. Brunsuigensis comitatus paulò antiquior est. Henricus enim Auceps anno Domini 961, ut Hermannus Saxonū scriptor ait, Brunonem (à quo nomen tulit) ac Theomarum primos conditores Brunsuigi in Comites initiauit fratres suos. Ipsis uerò sine semine obeūtibus, Henricus Vuilhelmo filio suo tradidit Comitatū. Inde Otto 3 dux, Vuilhelmi filius, huic succedens, ac sine uirili semine moriens, patruis suis Brunonibus Saxoniæ Marchionibus reliquit Comitatum. Itaq; sub eisdem remansit per Rudolphum & Ecbertos, usq; ad unicam filiam Gertrudem, quę Henrico de Northeym erat addicta. hæc ei Brunsuigensem Comitatum detulit. Henricus uerò ille tradita Richisa filia sua Lothario in coniugem, ipsum Marchionatu Saxoniæ, ac Comitatu Brunsuigensi inuestiuit. Lotharius uerò Henricum Bauariæ ducem (cuius prius mentio erat) in eundem ducatum collocauit. *Lunenburgensis Comitatus.*

De comitatibus Northeym, & Engern, Gethingen, Ballensteden, Suppelingburg, & Arnespurg. Cap. 58.

COmitatum uerò de Northeym multi ac ditissimi Saxonum habuerunt: uolunt aliqui ab Ottonibus hunc institutum, ac Ottonem Bauariæ ducē Ottonis patrem primum istiusmodi comitatui præfuisse. Huius igitur Ottonis filius Henricus, comitatum retinuit, & Lothario socero suo ac Cæsari postea, ob filiam Gertrudem eius cōiugem, concessit. Lotharius Henrico Bauariæ duci reliquit. Fuit etiam Henricus unus de Northeym, Palatinus Rheni, qui Gertrudis uxoris eius cum priori marito filio Sigefrido Palatinarum Rheni tradidit, ut manifestè in monasterio Bursfelt (quod ab ipso & Gertrude conditum est) memoriæ mandatur. Iuxta Vueseram situs ille comitatus olim uidebatur. *Comitatus de Northeym.*

Engern. Dominatus uerò de Engern, omnium Saxoniæ locorum antiquissimus, primi illius domini fuerunt Hengestus & Horstus, ut Hermannus scribit Saxon scriptor, qui in occidentali Saxoniæ parte residentes, à Britanniæ ducibus uel regibus euocati ad bellum, contra eorum hostes confixerunt, hi 9 millibus instructi, hostes mox destituerunt. Vnde eis concessum est, ut terram quantam taurino tergo comprehendere poterint, occuparent. Illi igitur multo terræ spacio amplexi, ciuitatem Offenburgum condiderunt, quæ Anglica uoce Caucaster dicebatur. Angli autem tanta multitudine ad eos confugerunt, ut mutato uocabulo (die Engelschen) nomen acceperint. Inde temporis diurnitate l in r transposito, Engershen dicebantur. Paulo pôst Vitikindus, Ropertus, Lutolfus, & antiquissimi Saxonum, de Engern dominos se dixerunt, & mansit semper penes Saxoniæ ducatum dominatus ille, quamuis alij eam partem Marchiones Saxoniæ obtinuisse dicant. Goethingen etiam iuxta Vueseram ad ducatum attinebat, Lotharius Cæsar hanc sibi desumpserat, ac Henrico genero unà cum filia Gertrude obiecerat. Suppelingburg atque Arnespurg Gebhardus Lotharij pater, in ditiõe sua tenuit, uxor eius Ballenstedem adiunxerat, quę omnia filius Lotharius hęres successori suo Henrico ac genero tradidit in dotē.

Goethingen.

Suppelingburg.

Quomodo Henricus Superbus à Friderico Cæsare depositus fuerit, & quò regiones ac eius possessiones peruenerint. Cap. 59.

OMnes illę prædictæ facultates uni Henrico accesserunt, felici planè ac omnium principum absolutissimo, si quid in rerum natura tam absolutum fuisset, quod stabilitate quadam modesta ac felicitate niti posśit, ita quod interitu careret. Vidit unus mensis Henricum horum dominum uniuersorum, ac idem penè nullum, ac omnibus spoliatum. Hermannus Hassiæ princeps optimam partem iuxta Albim sibi erogauit: ducatus Bauariæ totus ei oblatus est, ac Ottoni cuidam de Schuren addictus. Reliqua ultra Danubium pars Henrico Austrię duci destinata est: dominatum uel, ut quidam scribunt, ducatum Engerensem, atq; Vestalen Philippo Coloniensi præsuli donatum uolunt. Cætera inde Bertholdo de Carinthia, Friderico Sueuiæ duci ac Cæsari, Vuilhelmo de Gulch, Theoderico de Hochsteten, Henrico Lantgrauio Alsatiæ, Ludouico Marchioni Turingensi contigerunt: ita ut nullus in eorum numero fuerit relatus, qui nõ ditior huius miseria euaserit. Accessit Palatinatus Rheni Cũrado, tota Saxonia Bernhardo comiti Anhaldensi filio Alberti, eius tamē consanguineo. Vnicus atque solus Brunsuigensis comitatus, nondum ducatus, Henrico filijsq;, & his quidem uix remanserat. Contigit hæc depositio Henrici Salutis 1182. Meminerunt Hermannus Chronographus, & Hermannus alius Saxonum scriptor, Ligurinus, Otto Frisingensis, Radeuicus, Otto Beckmannus, & inter omnes copiosius Vrspergensis abbas, qui & id maximæ miseriæ fuisse innotuit, quòd nec sibi Henrico, nec ulli posterorum eius ablata unquam contigerint. Lunenburgenses penè ducatus, quę & penè semper (recenti tantùm facta diuisione) custodiuerũt, Goethingen quoq; reseruauerunt: Saxoniam etiam Magnus dux tenuit, quam tamen in eius iure non diu tutabatur. Ab illo igitur Henrico nobilissimo, nobilissimi duces Brunsuigenses deriuati sunt: & hæc prima causa erat pro tanta nobilitate exiguæ eorum regionis.

De Ducibus Brunsuigensibus, rectà linea ab Henrico deposito descendentibus, & eorum odio in Sueorũ duces: & quando Brunsuigenses duces initiati fuerint. Cap. 60.

MOrtuo Henrico Superbo ac deposito, Brũsuigensis comitatus (ut dixi) à Saxoniæ ducatu penitus se discreuit, Vnde tantum odium inter utriusque re-

que regionis duces emersit, ut omnis Friderici Sueuiæ ducis progenies, Brunsuigensi infensa habita, semper ulciscendi eis præbuerit occasionem. Claudentibus enim oculos Friderico I. ac filio eius Cunrado, maxima pro Imperio Romano contentio & lis orta est, inter Ottonē ducem Brunsuigensem, ac Philippum Friderici filium. Papa Innocentius ut in cap. Venerab. de elect. habetur, atq; omnes penè Imperij ciuitates, in sententiam Ottonis pedibus iuerunt. Philippus autem uiribus præualuit, & superior euasit: sed nō diutius, quàm ab Ottone de Vuittelspach occubuerat, rerum summa potiebatur. Obeunte inde Philippo Cæsare, omne odium principum discussum est. Redierunt enim inuicem in gratiam utraq; pars, Otto in Cæsarem consensu Sueuorum initiatur, Vuilhelmus quoque ac Otto Henrici Leonis filij, ductu Friderici II. in duces Brunsuigenses & Lunenburgenses sublimantur, ex comitibus prius. Facta est hæc translatio anno 1238. Otto primi ducis Brunsuigensis nomē assumpsit. Accedit quoq; quòd connubia inter se quæsiuerunt: Philippi enim regis filia, Ottoni Cæsari matrimonio copulatur, ac Ottoni, nepoti Henrici superbi, Mechilda, Alberti filia, patrui Bernhardi ducis Saxoniæ addicitur.

Lis Sueuorum ac Saxonum.

De diuisione ducatuum Lunenburgensis ac Brunsuigensis, & iterum unione, usq; ad præsentia secula. Cap. 61.

OTtone Vuilhelmoq; mortuis, ac alio Ottone Vuilhelmi ducis Brunsuigensium filio ac ducis Lunenburgensis, posteri Ottonis ob pluralitatem eorum cogebantur inter se ducatus ac regiones diuidere. Ioanni igitur Lunenburgum cessit, quem secutus est in ducatu Otto filius, inde Vuilhelmus: post hunc, ob stirpis eius uirilis inopiam, iterum ambo ducatus copulabātur. Brunsuigū uerò ac dominatus de Goethingen Alberto cessêre, qui duobus filijs dotatus, nominibus Albertis, uni Brunsuigū, alteri Goethingen obtulit. Brunsuigense duce è uiuis concedente, Magnus filius Alberti de Goethingen Brunsuigensem ducatū hæreditauit, ac Ludouico filio Goethingen, Magno uerò Brūsuigum addixit. Huic Magno, ut Hermannus tradit, uniuersa Saxonia contigit post obitum fratris. Voluit enim Magnus ob Sophiam Rudolphi Saxoniæ ducis filiam, fratris uxorem, omni potiri Saxonia, ideò inter Ottonem & Ernestū Saxoniæ duces, ac Magnum, grauissimum prælium est obortum. Nec desijt, priusquam uxorem Magni Catharinam nomine, Albertus Saxoniæ dux, in coniugem sibi desumpserat. Ille etiam Magnus iterum ducatum Lunenburgensem, mortuo Vuilhelmo sine liberis, sibi uendicauit. Inde Friderico ac Bernhardo Brunsuigum, Henrico Lunenburgum addicta sunt. Filio inde Magni Bernhardo Brunsuigensi Otto dux succesit, ac Fridericus, Friderico Otto filius, qui ad se traxerunt quasi proprium, ex abundantia stirpis uirilis, ducatum Lunenburgensem Henrico autem Magni filio, cui Brunsuigum addictum erat, Vuilhelmum filium habuit successorem, cui iterum Vuilhelmus, cui Hēricus filius, cui iterum Henricus successerunt, qui & nostro sæculo feliciter Brunsuigo præfuit. Otto autem cui Lunenburgū addictum erat, Friderici filium in ducatu secutus est. Celebratur Henricus dux Lunenburgensis, uir præstantissimus, in bello strenuus.

Diuisio et coniunctio Brunsuigensis et Lunenburgensis ducatuum.

De regionibus ac ciuitatibus, qui Brunsuigensi ducatui accesserunt, & eorum bellis. Cap. 62.

MAgna etiam sui incrementa ducatus ille sumpsit: Otto enim Ioannis filius, comitatum Dauenburgensem ac Luchanensem Lunenburgensi adiecit, anno Salutis 1312. Otto etiam Henrici filius ducatui obfuit, Nam Eysfelt

Regiōes Brunsuig additæ.

episcopo

Uuestualijq́ suum gaudebant esse Tyrannum,
Angariæ antiquæ moderator & arbiter aulæ.
Principibus certans quondam uictor duodenis,
Amphytrioniadæ similis, discrimina rerum
Bissena est passus, dux armis alter Achilles.

De dominatu Embeccensi. *Cap. 65.*

FVit Saxoniæ dominatus Embeccensis olim sub iure dominorum Dasselensium: principi eorum ciues repugnauerunt, postquam Alberto duci Brunsuigensi adhærentes, ditionem eorum in comitatū redegerunt. Soluente fata Alberto, filius illius Henricus comitatui præfuit, quem secutus est eiusdem nominis Henricus filius, huic successit Otto, qui rex Neapolitanus initiatus est, unde dominatus ad eius patruum Ernestum deuenit. Inde Albertus filius eum hæreditario patrimonio excepit, cui successit filius Ericus. Otto etiam filius Friderici ducis Lunenburgensis & Brunsuigensis se dominum Embeccensem scripserat, & ita in eadem stirpe postea perseuerauit, usq; ad Philippum ducem, cuius frater Ericus dum in uiuis morabatur, Aldenburgensis ac Padebornēsis episcopus consecrabatur, meminit huius Otto Beckmānus poeta. *Dominatus de Embeck.*

De archiducatu Austriæ, & eius principibus. *Cap. 66.*

AVstria olim Pannoniæ superioris appellationem tulit, ut libro primo diximus. Temporibus inde Caroli, sub eius filijs, sine proprio rege moderabatur. Nec me latet proprios reges habuisse Austriam, Drusi & Traiani temporibus. Verùm de illis habita mentio est. Deficiente autem Carolorū felici prosapia, Rudigerus quidam Austriam occupauit, ac sine uirili semine diem obijt. Lupoldo Austriæ Marchionatum igitur obiecit Henricus primus Imperator, ob affinitatem. Nam Lupoldus ille Sueuiæ moderator, eius sororem in matrimoniū sibi desumpserat. hic Lupoldus primus Austriæ Marchio euasit, ut Austriæ Annales continent, qui Griphonem à ponte Aeni expulit: è uita inde decedens filio Henrico hęreditatem destinauit, qui fatorum lege oculos claudēs, filio Alberto reliquit Marchionatum. Albertus autem licet inuitus, ob Cunradi Cæsaris auxiliū, fratri suo Ernesto in Marchionatu cessit. Anno Salutis 1018. cui deinceps Lupoldus eius successit, Alberti filius, penultimus & octauus Austriæ Marchio, illius lineæ. Fuit horum signum quinq; alaudis in campo cœruleo distinctum: inde exuto Henrico Superbo tam Bauariæ quàm Saxoniæ ducatibus, Fridericus primus Imperator multa ducatui Bauarico ademit, ac Austriæ Marchionatui attulit, totam penè trans Danubianā regionem. Vnde per Fridericum I. Barbarossam ille Marchionatus in ducatum translatus est. Primus dux Henricus initiatus est. Secundus dux memoratur filius Lupoldi prędicti, qui ducatum ratione filiæ suæ de Stiria Austriæ subiecit. Inde Lupoldus filius eius Austriæ præfuit, anno 1189. Otto libro septimo ait, Albertū post hunc regnasse, post quem Fridericus quintus dux anno 1226. & hic ultimus sine hærede obijt. unde Marchionē Hermannū Badensem Austriæ oportuit anno 1250 ducatum administrare, donec ad Rudolphū peruenit. Rudolphus autē Habspurgensis (cuius Aeneas Syluius meminit) post Henricos Imperator, uel rex electus, ut Platina in uita Vrbani ait, Vdalrico Carinthiorum duce defuncto, & rege Ottocaro superato, Austriam armis intrabat, Marchionis mortui coniugem expulerat. Inde Basileam obsedit: ex consensu omnium principum rex Romanorum euasit, anno 1273. cui Alberti, Lupoldus & Ernestus successerūt. Illis Fridericus tertius, qui cum Leonóra Portugalliæ regina, Maximilianum

Marchiones Austriæ.

Duces Austriæ.

Maximilianus.

parta

partu edidit. Hic filiam Burgundiæ ducis matrimonio sibi delegauit, ex qua Philippum & Margaritam suscepit. Philippus autem cum regina Hispaniæ Ferdinandum ducem, & Carolum regem reliquit. Et hi Austriæ duces. Primus autem se Archiducem Fridericus tertius gessit. Maximilianus autem cui plus negocij affuit, quàm nulli ab initio Imperatorum, sine suspitius uel facultatum eius dispendio (quod nulli unquam contigit) Morinos, Eburones, Sycambros ad unum contudit, ut de eo Iason Mainus in oratione, Vadianus, & alij asserunt. Philippum Palatinum tunc non minus imperatorem intestino bello compescuit. Venetorum animos superbia tumidos, per 10. aut plures annos totius orbis imperium marisq; dominium assumentes, adeò confregit, ut nulla, duabus urbibus demptis, ciuitas eorum succubuerit imperio: nullus eorum iacturæ modus desinebat: hodierno quoque sæculo sine ipsius incommodo, bellum renouatum & auctum est. Quod Mantuanus carmine de fortuna eleganti ostendit. Anglorum inde thesaurum aperuit, sine suspitius iactura. Hac fama impulsi Saraceni, Turci, & omnes fidei nostræ insidiatores, legatos gemmis & auro, omnibusq; monumentis oneratos miserunt, amicitiæ secum conciliandæ gratia. Nũquam auditum est, uni imperatorum tot & tanta periculorum incrementa, tantos ubiq; terrarum fluctus infremuisse, & adeò feliciter, cum summa prudẽtia ab imperatore prouisa fuisse omnia. Aptissimum de illo quod Claudianus de Theodosio, testimonium referre possumus, quod ille poeta paganus, Deo & homini succisum sed elegans dedit:

Geſta Maximiliani.

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,

Et coniurati ueniunt ad classica uenti.

Austria quoq; clarissimos alumnos illustrauit. Leopoldus Austriæ Marchio Orientalis uir Christianissimus, clericorum & pauperum pater, ut Otto Frisingensis uult libro 7 Chronicorum, cap. 12. Hunc historia Austriæ, in numerũ sanctorum retulit. Rudolphus Austrius Romanorum imperator (ut ait Iason) Boniam & Flaminiam summo donauit Pontifici. Abertus Austrius tertius Pannoniæ & 6 Romanorum rex Hussitanos (ut idem asserit) interemit. Quis Sigismundo Austriæ duce prudentior, ut Rudolphus Agricola testatur? Sic de ipso ad Gasparum loquutus:

Viderat ista Sigismundus, quid non uidet iste?
Inclyta cui rerum est gloria, cuiq; decus.
Quo melior terris, quo non est iustior alter,
Fortis & in duris tam ratione potens.

Hic multa strategemata contra Venetos expleuit, quorum Sabellicus, Blondus, & alij orationem tenuerunt amplissimam, nisi quod & fabulosissima commenta plerũq; effinxerunt. Vt fit, ubi auribus magnatum gratia insusurramus, & plus assentationi quàm ueritati relinquimus. Inter cęteras uirtutes quibus Sigismundus meruit, potẽtissima fuerat liberalitas summa, & quòd plus aliquando publicis negocijs uacauit, ut Reipub. inseruiret, quàm priuatæ necessitati: aditus enim Alpium prius inaccessibiles lapidibus strauit.

De ducatu Stiriæ, Carinthiæ & Tyrolensium: & quomodo ad ducatum Austriæ deuenerint. Cap. 67.

Stiriæ ducatus.

FErunt Stiriam olim in numero Marchionatuum extitisse, ut Austriæ Annales continent, quam tamen inde Fridericus primus in ducatum redegit. Alij tamen in posteriores Cæsares id referunt. Erat Henrico primo Austriæ duci filius nomine Lupoldus, cui Kunigundis filia supererat, quæ Ottocaro ultimo Stiriæ Marchioni in cõiugem obuenerat. Ottocarus uerò sine uirili semine mortuus,

mortuus,consensu imperatoris,Lupoldo prædicto Marchionatus mox in ducatum mutatus,primum ducem habuit Lupoldum suprascriptum,cui hæres iustus filius successit eiusdem nominis Lupoldus, qui cum Theodora uxore Fridericum,tertium Stiriæ ducem,filium genuit. Hic Fridericus sine uirili semine decedens, ducatum Henrico Austriæ duci cognato reliquit. Obijt & ille sine hærede masculino, quare unà cum Austriæ ducatu ad Rudolphum Habspurgensem deuenit ducatus ille, à quo interim ac eius posteris adhuc moderatur. Carinthiæ principatum Rudolphum de Habspurg Austriæ detulisse uolunt, uicto Vdalrico Carinthiorum duce. Alij uerò in posteriores referunt. Quis etiam Tyrolensium ducatum Austriæ coniunxerit, exactè Annales Austriæ exequuntur:id enim in Rudolphum Habspurgensem posuêre.

De ducatu Francorum Orientalium. Cap. 68.

Francorum ducatus Orientalium.

FRancos olim Troianos extitisse, auctorum multitudo & præstantia recepta pluribus persuasit. Nos quibus potuimus argumentis refellimus,elaborauimusq́, ut Germanicam originem Francis imponeremus, & Troianum illis ortum tantùm adulatione adscriptum ueritate refutaremus.Est tamen mulțę opinionis uir Hunibaldus,cui non ob styli elegantiã,uerùm tantùm propter antiquitatem libentiùs ausculto. Hic Troianam originem Francis concessit. Hunibaldus ille inter uiuos numeratus est temporibus Clodouei, & penè per 400 annos Francorum reges ante Clodouei tempora adducit, dum Gaguinus, Ricius, & alij uix quatuor enumerent. Hic Hunibaldus decem & octo libros de Francorum regibus conscripsit : sex primos libros à Troianorum temporibus usq; ad mortem Antenoris deduxit, subsequentes sex usq; ad Faramundum,ultimos uerò sex ad Clodouei tempora dilatauit. Ad rem redeo. Antenor ante Christi natiuitatem 440 anno,à Scandianis,id est, Gotthis iuxta Danubium occisus est.Huius filius Marcomirus oraculo monitus, ne temerè Gotthos sollicitaret, Galliam primitus intendit. Inde in Germaniam primus regum Francorum profectus est, auspicio Saxonum, cum Priamo, Antenore, ac alijs adiunctis 7500 puerorum,ac 648 promptissimis uiris ad Rhenum deferebantur. Huic Marcomiro Antenor successit, qui Hollandiam in ditionem occupauit. Huic Priamus, inde Helenus, post quẽ Diocles, Helenus, Basanus, Antherodanus, Clodomirus, Merodatus, Cassander, Antharus, Francus Anthari filius, à quo Franci dicti sunt. Benè ergo dixerunt, qui nullum Hectoris filium Francum dictum crediderunt. Nec ille Hectoris filius fuit. Non mecum faciunt ergo Sabellicus, Blondus, Mantuanus in Dionysio,& alij. Potius Ricio credendum est,qui nec Homerum, nec Euripidem,nec Anaxicratem,Franci mentionem facere asserit Hectoris filij. Licet Manetho historicus manifestè id profiteatur. Verùm de illo plura libro secundo in principio adduximus. Hic Francus 17 rex Clodium habuit successorem,cui Herimerus,inde Marcomirus, Clodomirus, Antenor, Catherus, Richimerus, Odomarus, Marcomirus, Farabertus, Sumno, Hildericus, Bartherus, Clodius, Dagobertus, Clodius, Vualterus, qui antiquis temporibus Hollandiam, Selandiam, Sycambriam, Traiectum, inhabitauerunt. Et ita demum Panegyricorum dicta intelliguntur, qui semper iuxta Rhenum posuerunt Francos: ita Vuimphelingij dicta & Suidę, Agathij & aliorum ueritati congrua sunt, qui totum Rhenum olim Francis concesserunt. Hic autem Clodomirus Rhenũ relinquens 7 Imperij sui anno, Dominicæ autem natiuitatis 326, Indictione Romanorum 149, die mensis Aprilis, ad sedes à Turingis promissas deuenit: ubi scilicet Herbipolis adhuc sita est, numero hominum ingenti. Illic quoq; fratrem suum totius Mœnigaugiæ ducem primum, nomine Genebaldum constituit: ipse Galliam rapinis inuasit. Secundus

dux Francorum euasit, prioris filius Marcomirus appellatus, deinde Priamus, Genebaldus, Sunno. Hue usque Hunibaldus subscripsit. Sunnoni Clodius successit, cui Clodomerus, Hugbaldus, Helenus, Gotfridus, Genebaldus tertius, Clodomirus, Heribertus, Clodoueus, Gosbertus, Hospertus, Gosbertus iunior, & Hetanus ultimus Francorum dux, temporibus Pipini regis Francorum, qui sine uirili semine emoriens, regem iure debito Pipinum constituit hæredem, qui sanctitate B. Burkardi impulsus, cõsensu Gregorij Papę Herbipolensem urbem redegit in episcopalem, sanctum Burkardum Ecclesiæ præfecit, Anno Salutis 749. ac eum in Franciæ ducem sublimauit, cui omnia ducis priuilegia concessit: ita ciuitas ac totus ducatus episcopatui subiectus est. Reliquos episcopos in catalogo Abbas Spanheimensis allegat. Iuris huius episcopi est, gladio instar sæcularis cuiusdam ducis in altari niti, ac peracto officio armis incedere, ut testatur Aeneas Syluius. Henricus imperator Franciæ ducatum affectabat, qua de re excommunicationi notatus est. Nec quisquam alius Francorum ducis titulum retulit, excepto uno episcopo illo, qui id iure diuino humanoque obtinuit. Reges autem Francorum qui Gallias occupauerunt, & Clodomiro successerunt, à nostra memoria excludere uolui. Licet Germani origine fuerint, dum Gaguinus, Michael Ricius, propria uolumina de illis uulgauerint & tantum de regibus & ducibus Francorum.

Ducatus Franciæ ad episcopatum.

De ducatu & ducibus Bauariæ. Cap. 69.

Bauariæ duces unde.

BAuaria temporibus priscis Noricæ regionis appellationem quæsiuit, quã alij tamen à Bauato rege nuncupatam, alij à Bois Gallis uolunt, qui huc consederunt. Ego facilè à Bohemis autumarem, quos ex Ptolemæi sententia, paulò superiori capite usque ad Danubium eorum ditionem prorogasse diximus. Responderet & id opinioni Cornelianæ. Sunt qui Troianos eos uolunt, ut apud Vuingartenses & Altdorffenses in Annalibus uidemus. Vrspergensis uerò è reliquijs illis, qui Valentiniani temporibus emergebant, processisse refert. Cui calculum adderem, nisi è Scythia, id est Scandia (ut cęteras Germanorum gentes) eos deuenisse tenerem. Fuit olim Bauaria obnoxia regibus. Temporibus Augusti Boamundus, postea Ingramus ac Adelgerus, inde Gundoaldus, primi reges Bauariam tutabantur, quorum Methodius & Sigebertus Genblacensis meminerunt. Primum ducem Theodonem quidam perhibent, qui à B. Ruperto lauacro Christiano perfusus, regni Bauarorum nomen commutauit in ducatus appellationem. Huius inde filius Theobertus, quem alij Theobaldum uocant, ducatum adeptus est, post quem Geribaldus, Heribertus, Odilio, rebus potiti sunt. Post quos Tassilo dux, Carolo rebellis, unde cum patre in monasterium detonsi trudebantur, ac Bauaria interim à Caroli posteris moderabatur. Inde Arnulphus Bauariæ dux consecratus, à Cunrado Cæsare in exiliũ abactus, ab Henrico imperatore postliminio restitutus est, post quẽ proximas sedes tenuit Bertholdus filius, qui deficiente uirili sobole, unicam suam natam, de Ottonum familia uni coniunxit, ac Henrico Ottonis primi fratri Bauariam ob affinitatem detulit. Cui alter & alius Henricus successerunt, usque ad sanctum Henricum Augustum, qui seruata castitate cum Kunigunda, post obitum suum in manus Vuelphorum nobilium ducum Sueuorum Bauariam tradidit. Hi itaque usque ad Henrici tertij tempora Bauariæ præfuerũt. Ab Ottone inde quodam sceleestissimo uiro eo priuati, & ab Agnete imperatrice iterum pristino loco restituti, usque ad Henrici Superbi ducis, de eorum familia potentissimi, tempora, Bauariam retinuerunt. qui dum se Friderico Cæsari opposuit, propter inobedientiam ducatum amisit. Abeunt à se scriptores in diuersum: Vrspergensi enim placet, Ottoni tunc Schurensi Bauariam datam, & eius fratrem

Coniunctio Palatinatus ac Bauariæ.

trem Ottonem ob uxorem, Palatinum Rheni cōstitutum, Palatinatum Rheni ducatui Bauariæ coniunxisse. Nauclerus uerò Ottonem nominat, & Ludouici Palatini & ducis Bauarię parentem ait hunc fuisse. Ratio uerò temporis non discrepat. Nos ergo duos Ottones & duos Ludouicos fecimus, & nepoti Ottonis de Schuren, nomine Ottonem, ratione Gertrudis filiæ, Palatinatum Rheni ducatui Bauariæ coniunxisse contendimus. Ad hoc duabus rationibus sumus inducti: primò, quia tempus est congruentius: deinceps, quia ille Otto qui in matrimonium Gertrudi collocatus est, dux Bauariæ secūdum omnes scriptores perhibetur. Non autem ille frater esse illius potuit, qui primus (deposito Henrico) Bauariam sibi copulauit: nec nomen à fratre aucupari. Libuit ergo illorum sententiam sequi, qui Ottonem Ottonis Bauariæ ducis nepotem, primum in comitem Palatinum euasisse conuincunt, licet alia sententia Vrspergensi secus persuaserit. Videtur etiam anile commentum, quod Abbas Tritte-mius indicat, ante Pipinum, Bauariæ & Palatini ditiones fuisse coniunctas per Gertrudem, uidetur contrarium inferri ab omnibus. Olim potentior erat ducatus Bauariæ: nam Fridericus primus multum Austrię Marchionatui tunc adiecit, quem ducatum fecit, ut Vrspergensis & alij scribunt, & Henricum ducem Austriæ Bauariæ præfecit. Verùm Henricus filius Vuelphonis iterum ad ueram lineam Bauariam reduxit.

De ducibus Sueuorum. *Cap.* 70.

ADeò à Sueuorum memoria recesserunt fermè cuncti scriptores, ut nullus omnino eos attigerit integrè. Multi Sueuorum enarratores à ducibus de Stauffen ingressi catalogum Sueuorum, & usq; ad Conradinum deflexerunt, altiùs ire non potuerunt: in transitu quasi per decem forsitan Sueuorum duces excurrerūt, mox in limine destiterunt. Sunt præterea qui intētissima cura Sueuorum historias adierunt, ut Vrspergensis, Conradus Peutinger, & alij. Nauclerus paulò effusius rem tractauit, nunc illum, nunc hunc tantùm nominando, sine omni progenierum aut stirpium connexione & necessitate. Multæ interim scriptorum dissensiones oboriuntur, unus Hermannum secundum ab Hermanno primo deducit, cuius filiam Itam duxit Lutolphus filius Ottonis dux Sueuiæ. Vrspergensis uerò & Saxonū Annales repugnant: alij à Conrado Sapiente, Lupoldi Marchionis Austriæ fratre: alij ab Hermanno fratre Ernesti ducis Sueuorum & Austriæ, filio Giselæ Imperatricis, illis originē persuadent. Quare nobis parcendum erit, si in uno secus quàm recepta quorundam persuasio obtinuit, & aliam uiam ab alijs ingressi fuerimus. Id ergo sufficiens ac tutissimum nostro labori pręsidium erit, quod nihil proprio usi capite temerè subscripsimus. Ad rem redeam. Sueuia olim sub regibus moderabatur, & Morauinus rex Sueuorum consecrabatur, qui Brennum genuit ducem Sueuorum, non Gallorum, ut Hermanni, Naucleri, Strabonis, & aliorum auctoritatibus confirmauimus. Alludit Ligurinus. Huic sententiæ etiam accessit Gotfridus, cuius uerba sunt:

Incoluit centum primæua Sueuia pagos,
Non urbes nec castra colens, sed rura uel agros.
Brennus dux fuit illorum, simul Allobrogorum,
Sede Byzantinus fuerat, tunc rex Siguinus.
Condit apud Gallos Senensem Brennus & urbem.
En igitur Senones, quod nomen Senna parauit,
Ex hac sunt Senones, qui quondam agmina Romæ
Vicerunt.

n 2 Nec

Nec exclusimus hoc loco Gotfridi (licet non accepti scriptoris) sententiam, ueri tamen, ut uerisimi, cuius auctoritatem tantum styli eius ieiuni ac desoleti ratio concussit: nobis autem cum ueritate non elegantia, ob meliorum auctorum inopiam res erit. Tempore Cæsaris Ariouistũ Sueuis ac omni Germaniæ præfuisse uidemus: ætate uerò Augusti Vannius & Sido à Druso cõstituti Sueuiæ reges nominabantur. Tempestate Tiberij Marebudus Sueuiæ à Pomponio Læto allegatur. Seculo uerò Constantini Thonodorus à Marcellino rex Sueuorum declaratur. Pomponius Mela libro tertio, & Solinus Celeri Metello à Sueuorum rege, mercatores Indiæ ad Germaniã appulsos donatos testantur. Volunt ergo quidam Caroli temporibus primitus in ducatum redactam fuisse Sueuiam. Ego qui antiquiores eorum duces uidi in auctoribus, haud facilè huic opinioni assentior. Legitur Gonso Sueuorũ dux, qui sanctum Columbanum exilio mulctauit, cui Langredus successit: inde Linfridus & Gotfridus, qui filiam Carolo Magno dedit nuptui. Inde Ensmerinus, Marsilius & Gerardus Caroli temporibus memorantur duces Sueuorum. Tempore Ludouici Pij Conradus initiabatur, Ludouici secundi Hiltebrandus, cuius filia uocabatur Hildegardis. Tunc temporis Luduicis uniuersa Germania forte obuenit paterna. Luduicus ergo secundus imperator, Carolum tertium, paulo pôst etiam imperatorem Sueuiæ præfecit, à quo principes defecerunt, & Arnulpho Carolomanni filio eius patruo adhæserunt, qui Sueuiæ dux iuxtà & Imperator Augustus, ducatum Conrado filio, Conradi imperatoris de genere Carolorum ultimi patris tradidit. Conrado uerò suspecta erat Alberti nobilisimi Germanorum progenies, quæ se etiam Sueuorum duces professa, titulum ac iura Sueuorum in se uertebat, totamq́ nobilitatem Sueuicam affectabat. Albertus enim à Baba filia Ottonis ducis originem sibi pollicebatur: ut Gotfridus, Vrspergensis, & multi eruditorum dixerunt. Patre uerò nobilisimo Sueuorum duce à priscis genus suum trahente nitebatur. Hic etiam Albertus suæ stirpis nobilitate frui uoluit: Lupoldum Marchionem Austriæ, qui se ducem Sueuorum & omnem suam posteritatem inscribi fecit, Hermannum primum socerum Lupoldi, Ottonis primi filij, ac Conradum Sapientem ad sui generis nobilitatem reduxit, qui è Baba genus eorum deduxisse ferebantur: sicuti Austriæ Annales perhibent. Alij tamen Lupoldum, Hermannum primum & Conradum à quodam Ruperto parente gloriari testantur. Lector ex suo ingenio calculum addat uel demat: ipse ad lineam unde digressus sum, redeam. Conradus, quia Alberti copiam non habere potuit, Reinoldum fratrem eius occidit. Iratus Albertus, fraternę cædis impatiens, & ipsum Conradum eodem affecit supplicio. Luduicus ultimus sui nominis rex, Arnulfi Imperatoris filius, ut fratrem temerè occisum ulcisceretur, Albertum bello persequebatur, cuius facultate dum nequiuit potiri, ductu & auspicijs Hattonis Moguntini archiepiscopi, dolo & fraude interceptũ, & uerbis fallacibus, & spe componẽdi fœderis lactatum, acquisiuit, & in sua iura redegit Albertum, de quo capitis supplicium sumptum est. Tunc temporis Richardus Sueuorum dux memoratur, qui natione Burgundio ferebatur, secundum quosdam Anglicus, & Erkingerus cum sororio suo Linfrido in Sueuorum principes abiuerunt. Verùm hi à Conrado rege Conradi occisi filio decollati sunt. Semper enim odia maiorum in posteris etiam sese exercebant. Conradus igitur ut ducatum iterum in suam progeniem redigeret, masculina prole carens, suam filiam Burkardo Sueuorum duci copulauit, qui Richardi ducis prius à nobis allegati filius extitit. Hic Burkardus filiam suam Bertham Rudolpho tradidit, cui & Sueuię ducatum reliquit. Fuit eadem tempestate annis Rudolpho æqualis Hermannus Sueuiæ dux, qui ducatum Sueuiæ uniuersum possedit, & Hermannus primus dictus est.

est, frater Lupoldi Marchionis Austriæ, & ut prius adduxi, è Baba & priscis Sueuorum ducibus originem referens. His temporibus Ottonis primi, multa prælia feliciter Cæsari confecit, strenuissimus ac multa prudentia præditus, & dignitate, unicam eius filiam prolis masculinæ expers, Itam nomine, Ludolpho Ottonis filio, unaq; totum Sueuiæ ducatum tradidit, Vrspergense teste. Sic ducatus Sueuiæ ad Saxones deuenit, post Lupoldum Burkardus tertius Sueuiæ dux euasit, ratione uxoris eius Heuidis, quæ neptis imperatoris Henrici Aucupis, ac filia fratris primi Ottonis memorabatur. Aiunt quidam genitorem illius natione Bauarum fuisse, & S. Vdalrici affinem, cuius mentio fit in uita S. Vdalrici, & quòd nocte in somno gladium uiderit. Hic Burkardus sine prole defunctus, ducatum Ottoni, filio Lutolphi ducis Sueuorum iam adulto reliquit, cui Cunradus quidam successit, inde Hermannus secundus, secundum aliquos de genere primi Hermanni, qui Gerbirgam Cunradi regis Burgundiæ filiam in coniugem duxit, cui successit Cunradus filius eius, inde Hermannus tempore Imperatoris Cunradi secundi, qui illius Hermanni filius, secundum aliquos Sueuiæ dux erat: à Lutolpho enim paternam originem duxit, duce Sueuorum, ac Ottone & Hermanno: maternum uerò genus (non inficior) à Cunrado Vuormaciensium duce, qui ab aliquibus Francus fuisse conuictus est. Bene ergo Platina, Blondus, & Aeneas Syluius, Cunradum hunc Sueuum probauerunt, licet Otto Frisingensis Francum. Hic Hermannum uxoris eius ex Ernesto filium suum priuignum Sueuiæ præfecit, ut Annales Austriæ testantur. Inde Otto de Sueinfurt, ac Rudolphus de Pfullendorff, alterius generis & stirpis assertores, Sueuiæ contigerunt. Postquam Hermannus prædictus sine prole è uita excessit, & iterum ducatus uacabat, Henricus tertius Imperator, Rudolpho de Reinfelt, nepoti suo ratione filiæ, quam Cunoni eius parenti coniugio tradiderat, Sueuiam obtulit. Hic patruo suo Henrico quarto in multis prælijs socius affuit: postremò tamen ipsum bello prosecutus est, à quo occisus: omni prole uirili destitutus, unicam filiam Bertholdo de Zeringen copulauit, qui Sueuiæ ducatum ex promisso imperatricis affectauit, non tamen obtinuit. Fridericus enim de Stauffen comes, gener Henrici quarti, ob Agnetem eius uxorem, Bertholdum præuenit. Huic successit Fridericus monoculus filius. Inde Fridericus primus, inde Henricus sextus, cuius fratribus occisis, Friderico secundo detulit ducatum filio suo, è quo filij duo, qui ex concubina nati fuerunt, omnes legitima uxore natos ueneno necauerunt, tantùm superstite Conrado, postea Cæsare, qui relicto unico filio Conradino, fatali lege morti concessit. Conradinus ultimus Sueuiæ dux, cōtra Carolum Andegauensem Siciliæ, quam ratione matris possedit, occupatorem, cum Friderico Marchione Badensi, ac duce Austriæ profecti, Neapoli capite tusi & sepulti sunt, anno ætatis eorum decimooctauo, Dominicæ uerò natiuitatis millesimo ducentesimo sexagesimooctauo: & quia in eo omnis stirps defecit, nullus hactenus Sueuiæ dux factus est. Desierunt ita nobilissimi duo ducatus, Sueuiæ uidelicet in Cunradino, atque Austriæ ducatus in Friderico, nisi quòd Rudolphus de Habspurg Austriæ ducatum reduxit: potuisset & Sueuiæ ducatum suo generi asciuisse: nullus enim tunc principum eo consanguinitatis iure, quo Rudolphus, & necessitudine, ducibus Sueuiæ fuerat coniunctus. Multæ fuerunt in ducatu Sueuiæ ciuitates, quæ nunc aut imperio, aut Bauariæ ducibus subijciuntur. ducatus enim diuisus est: plurimam partem dux Vuirtenbergensium occupauit, non tamen titulum ducis Sueuorum ab imperatore meruit. Hæc autem quæ de ducibus Sueuorum posuimus, ex Gotfrido, Vrspergensi, Rheginone, Hermanno, Ligurino, Radeuico, Ottone Frisingense, Abbate Spanheimense, Peutingero, Aenea Syluio, & multis Annalibus

Finis ducatus Sueuiæ.

nalibus habuimus, nisi quòd nostro æuo Nauclerus de Sueuis proprios libros edidit, & Berno quidam Abbas multa uolumina de ipsis conscripsit. Sunt & priuati quidam Annales Sueuorum, qui à Curio Romano ipsos deducunt. Bebelius poeta illud irridens, à nullo (inquit) Curionis imperatoris fieri mentionem, & anile commentum esse testatur. Nullus Imperator à rerum scriptoribus appellationem Curionis assumpsit, ut liquidò constat. Legimus tamen Pompeij temporibus Curionem quendam proconsulem, ad Danubium primum Romanorum imperatorum omnium profectum, ut Festus Ruffus, Aurelius Victor, & Iustiniani Cæsaris enarrator, copiosissimè testantur. Ego illorum sententiæ libentius accederem, qui Sueuorum antiquitatem non in Curionem, uerùm potius in ipsos Germanos referunt. Hæc autem quæcunque attulimus ueterum auctoritate nixi, & quàm plurimorum Annalium rationibus confirmauimus. Vt autem materia quam de Sueuorum regibus concepimus, se latius aperiat, non dissimulanda est Iornandis scriptoris uigilantissimi de ea re sententia, qui longè clarius Sueuorum reges illustrauit, & quorundam memoriam prorogauit, à qua reliqui scriptores recesserunt. Dum libris ueterum nitor, facilè consequor Sueuorum regum memoriam à temporibus Iulij usque ad inclinationem imperij Romani. Qui autẽ Theodosij aut Valentiniani sæculo usque ad Pipinum numerentur, nullus explicauit, secluso in hoc solo Iornande, apud quem Theodericus Visogotthorum rex, illius Theoderici filius, qui in bello contra Attilam occubuit, Sueuiæ regem contra suos hostes iuuit. Vnde claudente ultimum diem Sueuorum rege, ipse regnum in sua iura redegit, ac Turismundum filium huic præfecit, sub cuius posterioribus plus ducentis annis Sueuia moderabatur. Nunc ad strategemata Sueuorum digredior, quæ quamuis non dubitem, quin ad amussim ab Vrspergensi sint elaborata: in transcursu tamen quæ nobis obuientur, operi nostro allegabo. Multas Sueuorum expeditiones contra Danos, Saxo Grammaticus affert, in quarum numero octo recensentur grauissimæ. Cunradus tertius sui nominis imperator, accepto nuncio de obsessione ciuitatis Edessæ per Saracenos, nomen suum in militiam dedit, & adiuncto Ludouico Francorum regi ac Balduino regi suo exercitu, Iconiam intercepit, Damascum Syriæ metropolim recuperauit. Perfidia demum Emanuelis, Constantinopolitani imperatoris, in Europam regredi cogebatur. Quid Fridericum primum Sueuum memorem? qui capto Adriani ponte, Romam, Mediolanum, Venetias sollicitabat, Cremonam ac Galliam Cisalpinam terruit, Anconam ac Philomenam è iure Turcorum sustulit, Armeniam minorem in suam ditionem redegit. Quis Philippi Sueui regis dispendia contra Ottonem quartũ, ignorat? Erat huic Philippo frater Cunradus, qui contra Bertholdum Zeringensem mouit expeditionem: quem & armis exagitasset, nisi repentino fato concessisset. Omnes etiam imperatores, in his quæ uirtutis & claritatis sunt, longè post se Fridericus secundus reliquit, qui Ancona urbe populata, Damiatam urbem à Soladino captam, & omnes Barbari conatus fregisset, nisi Honorij tertij Papæ ratio aut potius nequitia, ipso in limine obstitisset. Parmam tamen & Armeniam recuperauit, Russiam & Garam amplissimas regiones à Turcorum incursionibus liberauit, totam Italiam Gibellinorum ac Vuelphorum facta discordia castigauit.

De ducatibus Gelriæ ac Iuliacensi. *Cap. 71.*

Comitatus Gelriæ. GElrenses olim Austrasiæ regibus, ut quidam uolunt, subiecti fuerũt: id autem manifestum est, quòd postquam ad nos Imperium deuenit, Vngaris deuictis Henricus in comitatum eam reduxit, anno Incarnationis 935. Primus comes

comes Begrinus nominabatur, cui temporibus Ottonum Mendosus succes-sit, ut monasterium Gelriæ in eius memoriam exequitur, inde multo tempore exacto, quis præfuerit Gelriæ, non penes ullos scriptores est: Gerlacus tamen à quo Gelriam dictam uolunt, Gelriæ deferebatur comes, à quo nostra Genea logia principium sumptura est. Illius posteritas recta linea ac ordine semper subsecuta est, usque ad Reinoldum ac Eduarum, qui sine uirili stēmate exce-dentes, Vuilhelmo de Gulch sororio reliquerunt ducatum. Erat enim in duca tum redactus comitatus ille à Ludouico Cæsare, anno Salutis 1329. & primus dux Reinoldus erat, pater Eduari ac Reinoldi prædictorum, ac ultimorum il-lius prosapiæ ducum. Erant itaque coniuncti Menapiorum ducatus, Gelrensi ductu Caroli quarti Imperatoris anno Domini 1374. nec diu tamen sub eadem prosapia incaluerunt: huius enim Vuilhelmi filij Reinoldus ac Eduarus, unà cum morte uitam & ducatum exposuerunt, uirili prole carentes in manus Im-peratorias seposuerunt, anno Incarnationis 1422: nec plus duodequinquagin-ta annis, sub præmissa stirpe ducatus permansit. Ambo ducatus ducibus caren tes, ad duces Bergenses uenerunt: postea diuisi, Gelria Arnoldo Egmontensi ductu Sigismundi Imperatoris, ac Salutis anno 1426 cesserat, post cuius obitū ad Adolphum, & post hunc ad filiū eius Carolum redacta est, qui & hodie eo potitur. Imperator enim in principum consilio, prædicto duci ducatum uoluit intercipere, ac ipsum dominum de Egmont appellari. Verùm regio ipsum de-fendit. Iuliacensis uerò ad duces Bergenses, à quib. & nostro æuo tenetur, trans-latus est. Id etiam uerum est, Burgundiæ ducē præfuisse Gelriæ Carolum, post cuius obitū Catharina uidua, Adolphi ducis soror, ducatū administrauit, quo usq; Carolus ille captus, liberatus est. Hæc de ducibus illis. Est autem Egmont dominatus, ac pene pars maxima Gelriæ.

De strategematibus ac incremento ducatus Gelriæ. *Cap. 72.*

NEc à nobis prætereunda sunt ducum illorum strategemata: fuerunt cre-bra eorum aduersus Brabantinos prælia, ut natiuitatis Dominicæ anno 1339. Sæpè episcoporum Coloniensium partium fuerunt, aduersus ciuitatem, non sine ingenti iactura. Reinoldus enim dux anno Domini 1288 à Ioanne du-ce Brabantino captus, Lympurg, Vuasserburg, Zupff, deperdidit. Arnoldus dux ad 30 annos Friderico III repugnans, depositus est, ac Carolus Burgun diæ dux, Gelriæ abacto Arnoldo consecrabatur. Verùm operam ac oleum Ca rolus perdidit: inexpugnabilibus enim tribus aut quatuor ciuitatibus, Gelriæ dux animatus, dū nihil amittere poterat, toti Germaniæ inferiori rapinis ac in-cursibus respondit. Succesit Arnoldo Carolus, animo ac ferocitate patrē præ se ferens, qui ad tot annos, nullum inferioris Germaniæ ducem, bellorum reli-quit immunem, nec hodie bellorum ac cōficiendorum hominum eum pudet. Sumpsit autem Ottonis Gelriæ ducis tempestate incrementa ducatus ille ma-xima. Communes Arnheim, Rugemond, Haderuuic, Gothbamel, Vuagensti ge, tunc temporis uillas, muro inuestiuit, ac ciuitates cōsecrauit. Ille idem Nim magen ciuitatem Imperialem, anno Domini 1248, ductu sororij eius Vuilhel-mi Imperatoris, magno conflato auro redemit. Monasteria plura condiderunt Gelrenses, ueluti Greuental monialium locum, Cisterciensis ordinis, ubi Gel-riæ ducum sepulchra uidentur.

Gelria contra Brabantinos.

De ducatu & ducibus Iuliacensibus. *Cap. 73.*

DAtæ modò satis sunt partes Gelriæ ducibus, quibus statim putabam du-ces Iuliacenses, ob ducatuum amborum uicinitatem ac unitatem, esse an-nectendos. Diu enim ab uno duce ambo moderabantur. Hi à Sigifrido episco

po Coloniensi equites aurati olim consecrabantur, ob immensam uirtutẽ belli cam Aquensibus præstitam, à quibus lege sanctum tunc erat, ut soli Iuliacenses propositi Aquenses initiarentur. Olim comites fuisse feruntur. Ludouicus Cæsar eos in Marchiones, Salutis anno 1329 sublimauit, & paulo pôst in duces anno ab illo prædicto 30 euaserũt. Primus dux Vuilhelmus nominabatur, qui Gelriæ ac Iuliacensibus diu præfuit, inde, ut dixi, ad comites Bergenses ducatus ille deuenit, penes quos mansit usq; ad nostra sæcula, annus uidelicet postquam 1499 agebatur. Vuilhelmus inde Iuliacensium dux, unicam filiam suam coniunxit Ioanni, Ioannis ducis Cleuensis unico filio, & ita tres ducatus coniunxerunt, Bergensem uidelicet, & Iuliacensem, qui prius erãt copulati, & modò Cleuensem.

De ducatu Bergensi. Cap. 74.

Bergẽses Marchiones.

Diximus ad Bergẽses deuenisse Iuliacensem ac Gelrensem ducatus: libuit igitur & illorum hîc meminisse. Bergenses olim in comites abiuerunt: exuto enim Henrico Superbo Bauariæ ac Saxoniæ ducatibus, Fridericus primus in Bergensem comitatum Engelbertum eorum præfectum ac comitem Bergensem multis prædijs dotatum dimisit. Horum comitatum inde Carolus quartus in Marchionatum transtulit, anno Salutis 1356. Primus autem Bergensis dux Vuilhelmus, secundus Arnoldus, à Vuenceslao Cæsare sunt constituti. In bello inde Coloniensi contra episcopum, Ioannes filius Henrici, Limburgensem ac Bergẽsem ducatus ad Brabantinos armis cõtulit: quia hi partes episcopi secuti fuerant, anno 1388. Ita aũt Bergensis dñatus ad Iuliacenses deuenit: Theodericus eñ Gebhardo Iuliacensi, pro Bergensi dominio mutuo pecuniã dedit, eo pacto, si sine filijs obiret, ut iterũ ad episcopatum Bergensis ducatus rediret. Succesit autem res, ut huic filius natus fuerit: ita Bergenses Iuliacensibus manserunt.

De principibus Cleuensibus. Cap. 75.

Cleuensis ducatus.

Cleuenses olim sub regno Austrasiæ comprehendebantur, eorum dominatus inde sub Ottonibus est institutus: & ut annales Colonienses aiunt, in concilio Constantiensi, princeps eorum in ducem sublimatus est, anno 1418. ductu Sigismundi Cæsaris, primi ducis nomen Theodericus tulit, à quo penẽ omnes posteriores Theoderici dicti sunt: nunc iunctus est ducatui Iuliacensi, per Ioannem Cleuensem, qui filiam accepit Vuilhelmi ducis Iuliacensis. Huius pater etiam Ioannes ferebatur. Alij Adolphum primum ducem fuisse dicunt, in concilio Constantiensi consecratum, cuius frater fuerat Gebhardus comes de Marchia. Filia eius domina de Bernheim dicebatur, quę Stephanum Ruperti regis fratrem in maritum desumpsit.

De ducibus Lotharingiæ ac Brabantiæ, & eorum initio. Cap. 76.

De Lotharingia ac Brabantia.

Lotharingiæ ac Brabantinus ducatus olim coniuncti fuerant sub Austrasiæ ducibus. Dagobertus inde anno Salutis 624 Pipinum primum Austrasiæ ducem seu regẽ rex consecrauit, cui succesit Grimoaldus dux, qui occidebatur à Leutherio. Inde ducatus ad eius sororem Beggam deuenit, uxorem Anchisi, quæ marito eius ducatum attulit, ac inde ad huius instantiam, filium Pipinum ad eundem sublimauit. Inde proximum locum tenuit in ducatu Carolus Marcellus, quem secutus est Pipinus, ac inde Carolus Magnus: huic successit Ludouicus filius. Inde Ludouicus Lothario filio hunc tradidit, à quo Lotharingia nomen habet. Lotharius duos excepit filios, Lotharium scilicet quẽ

præfecit

præfecit ducatui. Lotharius inde filium Luduicum in regem unxit, Carolum uerò in Brabantiæ ac Lotharingiæ comitem initiauit. Illi uirili semine carentes, tunc Conrado imperatori ac eius parenti eiusdem nominis ducatus Lotharingiæ affectandi causas tribuerunt, referente Hermanno. Quibus, sine filijs è uiuorum numero excedentibus, Franciæ reges ducatus illos, ut maioribus eorum subiectos repetierunt. Otto uerò sui nominis primus, Cæsar, Giselberto collocata sibi in uxorem filia sua Gerbirga, ducatum obtulit. Volunt multi tūc primitus Lotharingiam in ducatum cessisse, ut Gaguinus & Coloniensiū Annales habent. Gisilbertus autem Ottoni suo socero rebellis, iuxta Brisachum absorptus est, Vrspergensi teste. Ducatus igitur Brabantinus ac Lotharingiæ ad filium eius ex Gerbirga susceptum nomine Ottonem deuenit. Meminit & eiusdem Henrici tunc Lotharingiæ comitis Vrspergensis. Otto inde sine semine uirili lumina claudens, Gotfridum Barbatum, quodam consanguinitatis gradu sibi necessarium, hæredem declarauit: frater enim hic erat Falconis filij Richmiri, ac fratris Giselberti. Memoratur & illius Gotfridi frater Bernardus ambo Ardennēses: & hic præfatus Gotfridus Lotharingis ac Brabantinis dux contigit, anno 988, Ottone è uiuis discesso, & post obitum eius anno 4, auspicijs Ottonis tertio, Cæsaris. Quis huic successerit, nisi Gotfridus ille de Bulion, anno 1083, à scriptoribus non allegatur. Hermannus scriptor Saxonum quendam Hermannum Lotharingis præfuisse tēpestate illa innuit, Conradi uidelicet & Henrici 3 Cæsarum æuo. Idem Henricus 3 Imperator Henrico de Limburg ducatus illos commisit, cui & filius eiusdem nominis succesit, quo sine prole fatis cōcedente, ducatus Lotharingię ac Brabantinus ad antiquos dominos de Leuen, ductu & auspicio Henrici quinti deuenit, & sub ijsdem ut Gozilone, Gotfrido secūdo, tertio, quarto remansit, usque ad ultimum Gotfridum, Salutis anno 1083, cuius frater Henricus Brabantinum tantum ducatum moderabat, cui filius Ioannes primus succesit, inde Ioannes 2 & 3 eiusdem nominis, qui etiam masculina prole deficiente hominem exuens, Vuenceslaum sororium suū successorem sibi delegauit, qui tamdiu ducatū Brabantiæ in manibus tenuit, quā diu in uiuentium numero uxor constitit: moriens uerò ducatum cum uita amisit, ac ducatus Brabantinus ad Ludouicum Flandrensem ducem redactus est, ob Margaritam uxorem, ducis Brabantini filiam, ac uxoris Vuenceslai sororē. Alij tamen, ut Coloniensium Annales, ad Antoninum quendam tūc deuenisse uolunt ducatum, ob uxorem Isabellam Vuenceslai filiam: alij hunc Antonium de uera linea ducum Brabantinorum dicūt. discruciāt alij. Id loco uerisimi habeo, hunc Antonium Brabantinorum ducem fuisse, cui succesit Ioannes quartus, huius filius, Brabantiæ dux. Hic copulatus est Iacobæ fœminæ, Vuilhelmi ducis Hollandini filiæ unicæ, ex Philippi Burgundiæ ducis filia. Superfuerat igitur ea uxor tantū, ex omni Brabantiæ ducum affinitate, ac Ioanne duce Brabantiæ, marito eiusdem Iacobæ, fatis sine ullo semine concedente, Iacoba fratrem regis Daniæ matrimonio sibi copulans, spe consequendi ducatus. Mox Philippus Burgundiæ dux anno Salutis 1434, bello in ditionem suam breui tempore Hollandiam, Selandiam ac Brabantiam redegit. Gaguinus patrem huius Philippi Ioannem Brabātiæ ducem fuisse scribit: alij tamē usque ad Philippum filium eius distulerunt. Philippo succesit Carolus filius, qui sine uirili semine discedens, tradita filia sua Maximiliano regi, permissu Friderici tertij Cæsaris, genero suo reliquit tam Burgundiæ, Hollandię, quàm Brabantiæ ducatus. Maximilianus Philippum filium initiauit in ducem Brabantinum, qui moriens filio suo Carolo hæredi iusto omnia mortis necessitate relicta commendauit, qui & hodie Brabantiæ præest.

Brabantiæ ad quos duces.

De

De ducibus Lotharingis, & eorum catalogus. Cap. 77.

De ducibus Lotharingiæ.

INterim dum in negocio ducũ Brabãtinorum occupati fuimus, penè Lotharingos duces à nostra memoria exclusimus. Diximus capite proximo, Lotharingiæ ac Brabantiæ ducatus in principio in unum ducatum euasisse, ac Lotharingorum nomen tunc obtinuisse ita, quòd ambo ducatus tantùm appellatione Lotharingorum constiterint. Gerbirga simul & Gisilbertus Lotharingorum ducum titulum prætulerunt, licet & Brabantiæ præfuerint. Itaq; ambo ducatus indiscreti usq; post Gotfridi de Bulion sæcula perueniebant, qui lege fatorum euita discedens, Vuilhelmo fratri suo Lotharingiã commisit. Brabantia uerò penes comites de Ardennen tunc erat, quorum catalogũ capite priori descripsimus. Ad ducatum Lotharingorum redeo, qui per Gotfridum à Brabantino seiunctus est. Hic Vuilhelmum fratrem, ut diximus, præfecit. Alij multò antè ducatibus illis discretionem contigisse scribũt, Ottonis primi temporibus uidelicet. Mortuo enim Gisilberto, aiunt Raginerum cum Lamperto Arnuldum ac Garneum ducatus illius occupatores expulisse, Lotharium inde ac Carolum fratres pro recuperando ducatu laborasse, ac Ottoni filio Caroli eundem donasse. Quo mortuo, Gotfrido Ardenensi obuenisse Lotharingiam. Illius sententiæ Genblacensis est: alteri uerò accedunt Annales Coloniensium. Gotfridus de Ardennen Lotharingiam Eustathio Lulionensi copulata sibi filia sua in matrimoniũ tradidit. Eustathius Gotfrido Lulionensi filio reliquit ducatum. Hic in regem Hierosolymitanũ abiens, fratri suo Vuilhelmo commisit Lotharingiam. Cui succesit Theodericus filius, cui Theobaldus, inde Fridericus, Matthæus, Matthæus filius, Fridericus frater, Theobaldus, Foricus, Rudolphus Ioannes, Carolus, inde ob Isabellam matrem, Caroli filiam, Renatus Siciliensis in Lotharingiæ ducem sublimatus est, post quem sedes proximas tenuit Ioannes filius: hic sine uirili semine mortuus, Renatum Vuademontensem comitem, agnatum suum, ad ducatum hunc accersiuit. Renato Antonius dux succesit, quem nostra ætas adhuc uidet.

De sepulturis & rebus gestis ducum Lotharingiæ, & eorum titulis. Cap. 78.

Tituli ducũ Lotharingorum.

POstquam à Brabantia Lotharingia semota est, creuit in immensum ducatus ille, ob crebram & festinatam illorum principũ mutationẽ. Ostendunt se duces illi reges Hierosolymitanos, quem titulum eis Gotfridi Bulionensis uirtus concesit, regniq; Siciliæ nomen eis Renatus contulit. Vuademontensem uerò & Barrensem comitatus, comes Antonius, cætera Ioannes, Carolus, Rudolphus, & alij, qui in Nansio eorum sepulturam erexerunt, ubi & Ecclesiã condiderunt, ac dotauerunt. Simon dux Lotharingiæ monasterium, Bellũ pratum inscriptũ, fundauit Salutis anno 1175, Indictione 20, tertio Idus Iunij, in die Ascensionis dominicę: cuius inhabitatores Cistercienses sunt. Illic etiam præfatus dux sepulchro conditus est. Rudolphus dux in conflictu contra Anglos perijt. Memorantur multi episcopi à ducum illorum stirpe prosati, præsertim Metensium antistites, à quorum memoria modò recedamus. Si enim omnia quæ in decus illorum uerti possunt, quæreremus, semper à litore remoti, nunquam ad destinati finis terram nauigaremus.

De strategematibus ducum Brabantinorum ac Lotharingiæ. Cap. 79.

ORationem nunc de ducum illorũ strategematibus dirigam. Lotharingiæ duces ante Ottonum sæcula, nihil memoria dignũ elaborauerũt: Ottoni uerò

uerò primo Gisilbertus gener se rebellem gessit, atq; inita cum Ebcrhardo quodã coniuratione, postquã Imperatoris uires intellexit suis ualidiores, iuxta Brisacum in Rheno absorptus est. Hanc historiã Vrspergensis copiosissimè executus est. Gotfridus etiam Bulionensis, Lotharingiæ dux, Antiochiã Christianis militib. Christianitati adiecit, anno Incarnatiõis 1098. Inde Hierosolymitanꝰ rex consecratus est, ut prius indicauimus. Longo inde tempore Ioannes, Brabantinus dux, Reinoldum Gelrensem in bello quod contra episcopũ Coloniensem gessit, captiuum abduxit, & Limburgum, Vuasserburgum, Zupff, & multa du catui Gelrensi ademit, anno Domini 1293. Brabantiam inde etiã omni uirili stirpe deficientem, Philippus dux Burgundiæ in ditionem excepit. Carolus huius nepos Renato Lotharingiæ duce fugato, rebus Lotharingiæ potiebatur: per Heluetios tamen repressus, ac ad ultimum mortis discrimen perductus est. Interim nulla uel pauca Lotharingorum prælia exuperauerant. Brabantinorũ uerò eo plura referuntur. Vueneeslaus Brabantiæ dux contra Hollandinos grauissima bella confecit, ob id, quòd Hollandinus ille regionẽ suam à prędonibus per miserat undiq; infestari. Maximilianus etiam ante imperij sublimationẽ, seuerissimè penes Morinos ac Brabãtinos sese bellis ostendit. Fuit Nicolaus Calabriæ dux, qui assumpsit uxorẽ Ludouici regis Franciæ filiã, qua deposita, filiã unicã ducis Burgundiæ, consequendi ducatus gratia, in coniugẽ affectabat, cuius tamen spes exitu caruit: prius enim morte præuentus obiuit. Dux igitur Burgundius initiari uolens in ducem Lotharingensem, præuentus est à Vuademontensibus, ab eorum comite Renato ex parte matris Renati Calabriæ ducis, nepote, unde prælia atrocissima inter Burgundiæ ducẽ ac Carolum sunt oborta. Demum occiso Carolo, Vuademontensibus ducatus ille remansit. Plures epistolę Philelphi circumferuntur, ad Renatum Lotharingorum ducem consecratæ.

Bellum inter Gisilbertum et Ottonem Cæs.

De ducibus Hollandiæ & Selandiæ. *Cap.* 80.

ET Hollandiam olim sub Austrasiæ regibus fuisse quidam obtinuerunt, cuius comitatum olim à Carolo Caluo institutum uolunt. Primus eorum comes Theodericus celebratur, ut in ducatu, ita & in suo nomine primus euasit: post quem rebus potitus est Theodericus secundus, cui Arnulphus successit, inde Theodericus tertius, Florentius primus, Theodericus quartus: qua tempestate Gertrudis Florentij prædicti uxor, ut filijs ætate imperio minus conuenientibus res integras conseruare posset, Ruperto Balduini ducis Flandrensis filio matrimonio se addixit. Theodericus quintus inde ratione præditus, postquam ad annos discretionis peruenit, electo Vuilhelmo episcopo Traiectensi, ac Gerlacho Gelrensi comite, qui uiribus Hollandiam inuaserant, omnia sibi restituit, ac filium suum Florentium sui nominis secundum, hæredem cõscripsit, quem in comitatu subsecutus est Theodericus quintus filius, quem Florentius tertius, dein Theodericus septimus. Hic caddicta sibi in coniugẽ Adelhaide, Theoderici Cleuensis filia, unicam gnatam nomine Adam reliquit, hanc Theodericus Leuensis in uxorẽ sibi deuinxit, ac Hollandiam occupauit: uerùm non diutius uxore sua. Postquam enim uita defuncta erat Ada, Vuilhelmus eius patruus, hæres uerus, Hollandiam recuperauit, quam iterum iusto hæredi restituit. Inde Florentio quarto filio suo in dominatu cessit, qua hæreditate, Florẽtio fatis destituto, Vuilhelmus Cęsar functus est, filius prędicti Florentij. Vuilhelmum patrem subsecutus est Florentius quintus. Inde Ioannes filius, qui Frisiam totã penè armis sibi uendicauerat. Ioanni successit Vuilhelmus ultimus Hollandię comes, qui relictis filiabus, Mariã Reinoldo Gelrię duci, Ioannam uerò Vuilhelmo Flandriæ duci, ac Margaritam tradidit Ludouico Cæsari, masculino genere defraudatus. Imperat ergo Ludouicus Salutis anno 1345.

Comites Hollandiæ.

Vuilhelmq

Vuilhelmo filio suo Hollandiam concessit. Vuilhelmo uerò ratione orbato, alteri filio suo Alberto comitatũ eundem adiunxit, cuius filiam unigenitam Eduarus Gelriæ dux sibi matrimonio copulauit: hæc Hollandiam usque ad extremã sui senectutem sub iugo suo præuidit, tandem fatali lege decedens, multos spe consequendi comitatus delusit. Affectabant in dominiũ Hollandiam dux Gelriæ, nec non Bauariæ duces, qui omniũ uerissimi dominij referuntur: & eo tempore simul Selandiæ, Hãnoniæ, Hollandiæ ducatus recuperabãt. Vidi ipse aureum numum à Vuilhelmo Bauariæ duce conflatum, cuius epigramma subsignatum talem formã sonabat: Vuilhelmus Bauariæ, Selandiæ, Hãnoniæ, Brabantiæ ac Holandiæ dux. Philippus etiam Burgundiæ dux, qui ob matrem suam Alberti ducis Hollandiæ uxorem, tum ob filiam quam nuper Vuilhelmo sexto ac ultimo Hollandiæ duci copulauerat, liti eorum intercedens, anno Salutis 1414, uniuersam Hollandiam, Brabantiã ac Selandiam ui occupauit, quas in sua iura redactas inde filio Carolo reliquit. Philippus inde Austriæ dux ob Mariam matrem, Caroli ducis filiam, ducatui initiatur: multis tamen ac asperis prælijs id redemit, cui & successit filius primogenitus Carolus, qui & nostro tempore ducatibus illis præditus est. & hæc de illo. Vnum etiam quod nostro æuo ducatui accessit, licet infaustissimo omine, referre tamẽ in animo est. Postquam annus Salutis 1517 agebatur, post Pentecostes celebrationem, grex quidam ex multis hominum generibus conflatus, Hollandiam hostiliter inuasit, optimas quasque ciuitates spoliabat, prædis inde onustus discessit, homines occidit, nec ad sacratissimũ Saluatoris nostri corpus, ut ad asylum cõfugientibus pepercit. Miserrimæ planè conditionis Hollandia, quæ tantos in uulnera eius sanguisugos inuenit satellites, potuit hoc queri de illis, quod quondã tota Germania de Attila. Selandia etiã semper Hollandiæ ducatui fuerat subiecta, ac sub ea comprehensa: quare nihil de ipsa statuere uoluimus.

De ducatu Limburgensi, ac comitatu Hannoniæ. Cap. 81.

Limburgensis ducatus. Limburgensis ducatus, Aquisgranæ uicinus, olim comitatus, ab Henricis Imperatoribus consecratus dicitur. Huius comes primus Henricus fuisse asseritur, qui filium suum Henricum, post Gotfridum Ardennensem, ductu Henrici quarti Imperatoris, Lotharingiæ ducem initiauit, cui & successit Henricus filius, quem tamen Hermannum, Hermannus Saxonum scriptor nominare uidetur. Hic sine masculina sobole fata soluens, comitibus Louaniensibus hæreditatem reliquit. Alij tunc temporis ad comites Gelrenses eorum comitatum uenisse arbitrãtur, quibus & ego suffragor. Multo inde tempore prætertito, Ioannes dux Brabantinus, Henrici filius, rem contra Reinoldum Gelriæ comitem, qui partes episcopi Coloniẽsis contra ciues secutus fuerat, gerẽs, uictoriæ compos, ac duce Gelrense potitus, eum captum abduxit, Salutis nostræ anno 1293 Compositis inde soluendi ducis conditionibus, multa ducatus Limburgensis, Vuasserburgum quoque ac Zupff Gelrensium princeps Brabantinis relinquere compellebatur. Hannoniæ uerò comitatus multa antiquitate præditus est, ac olim amplior, nunc exiguus, argumentum ex eo cepimus: olim enim Franciæ reges eorũ connubia non aspernabantur. Balduinus enim Flandriæ comes ex Aliza matre filia regis Franciæ genitus, Richildam Hannoniæ comitis filiam sibi propriam dicauit. Inde totus comitatus Flandriæ ad Hannonienses duces peruenit, per Balduinum Hannoniæ comitem, ob Margaritam uxorem filiam Theoderici, ut Gaguinus, & alij testantur. Vnde & hodie coniuncti sunt. Aliquando diuidebantur: Margarita enim filia Balduini regis Hierosolymitani, Guidoni filio tradere uolens comitatus ambos, ac Ioannem omni paterno iure exuere, à Vuilhelmo rege socero Ioannis compulsa est ad dandum

Hannonia ad Flandriam.

dum Hannoniæ comitatum Ioanni,Ioanne uerò fine liberis decedente, Hannonia iterum Flandriæ coniungebatur.

De comitatu Flandrensi, & eorum comitum catalogo. Cap. 82.

HActenus inter inferioris Germaniæ ducatus constitimus,antequam ab ipsis recedamus,moram prius in comitatu Flandrensi paulum teneamus, quo potitus est Lutericus primus, anno 782. qui accepit in uxorem Lotharij quarti filiam nomine Flandram,à qua nomen comitatui contigit:post quem Antonius, cui filius suus successit, inde Andaquercus. Et hi primi præfuerunt Flandriæ. Filius autē Andaquerci Balduinus,accepta Iuditha Caroli Calui filia in uxorem,primus Flandriæ comes euasit,à socero institutus,referente Hermanno scriptore. Huic successit Balduinus Caluus, inde Arnoldus tertius comes, cui Arnoldus quartus, inde Balduinus, cui rursus Balduinus sextus, qui tres habuit filios,primus Arnoldus,secūdus Balduinus:& hi contra Flandrenses pugnātes comitatū perdiderunt. Tertius tamē filius Rupertus eū recuperauit.Extitit hic septimus comes:hunc secutus est octauus nomine Rupertus, & post ea filius eius Balduinus nonus in ordine,ac ultimus stirpis huius terminator. Inde Flandriam Kanutus rex Daniæ suo iuri subiecerat, ut Hermannus egregiè exequitur:alij tamen Balduinum morbo comitiali affectum,naturæ soluisse perhibent, ac Dantzensem ducem,ob uxorem,Balduini prædicti matrē, ad comitatum euasisse.Illius sententiæ assertor est Gaguinus in Francorum historia.Succesit huic Tetricus nomine dux ac comes Flandrensis. Inde nominis eiusdem Tetricus,qui unica relicta filia Margarita,Balduino Hannoniæ comiti hæreditatem addixit. Ante Tetricos etiam Carolum ultimi Balduini nepotem,ac Vuilhelmū Iprensem Caroli prædicti generum, comitatui præfuisse constat,uerùm paucissimo spacio temporis:mox enim ad comites Hannoniæ Flādria deuenerat.Carolus.n. partes Ludouici regis Franciæ secutus,à Boehardo ac Beriopo occidebatur.Ad Balduinū Hannoniæ comitem redeo, qui Ruperto contra Philippum adhærens,obijt,comitatū Balduino filio reliquit.Hic rex Hierosolymitanus initiatus,Ferrando Portugalliæ duci genero suo,ac Philippo Namurco comiti destinauit regionem. Hic Namurcum Hannoniæ ac Flandriæ comitatibus copulauit: Ferrandus uerò dux contra Philippū regem Franciæ agens, pro Angliæ regno, captus est, uxor eius oppignorato Goisfrido Brabantiæ comite obside,uirū è carcere redemit.Quo fatis destituto, Balduinus quidam Pseudobalduinum genuina prole prognatū,se falsò simulans, à Flandrensibus consecratus est in comitem:detecta uerò eius malitia, capitali pœna in eum est animaduersum. Interim Margarita Balduini regis Hierosolymitani filia,diu sola comitatū præuidens,Vuilhelmū Danipetrū uirum eius,in tutelam huius assumpsit, cui & duos filios partu edidit, Guidonem, cui rerum summam uendicabat,& Ioānem,sibi ob affectandi comitatus suspicionem offensum,exilio mulctabat.Ioannes uerò auspicio Vuilhelmi soceri Romanorū Cæsaris postliminio in patriam rediens,æquis conditionibus Hannoniā impetrauit à matre, relicta fratri Guidoni Flandria. Ita iterū coniuncti comitatus illi discernebantur.Guido aūt ac Rupertus,ob seditionem ab ipsis motam,à Flandria submouebantur,post quos Iacobus comes S. Pauli in eundem locū sublimatus est.Verùm ob quotidianam molestiam ac tyrannidem,qua ciues premebat, seditionis cuiusdam potentissima causa extitit. Nam Rupertū Bulionensem comitem è uiuis sustulerat,qui comitatū expulso Iacobo receperat. Hic cū Guidone Namurcensi habenas usque ad extremam senectutem flexerūt, tunc tertiò comitatus ille præside destitutus est.Nam Ludouicus Niuernēsis affinitate quadam Ruperto præfato comiti deuinctus,comitatu illo potiri postula-

Flandria unde.

o bat,

bat, diu ob simultatem quam aduersus Philippum Pulchrum regem Franciæ aluerat, eo frustratus est: demũ uoti compos, rerum summa potitus, instante ultima necessitate, Ludouicum Marensem filium declarauit hæredem: sic Niuernensis, Marensis, Retelensis, Namurcensis comitatus copulabantur. Ludouicus autem ille absq; masculina prole hominem exuens, unicam filiã Margaritã Philippo Burgundiæ duci Ioannis Francorũ regis filio, omni iure hæreditario addicto, deuinxit, ac omni eius affinitate fatorũ lege soluente, nec quicquã præter uxorẽ Margaritã in uiuis remanente, suo genero Philippo, inuadendæ Brabantiæ præstitit occasionẽ: nec id exitu caruit. Postq; enim Ludouicus naturæ opus expleuit, ac nihil ducum Brabantinorum sobolem plus olebat, Philippus ob matrem, Vuilhelmi ducis Brabantini filiam, sibi ducatũ desumens, Lemburgensem ac Brabantinũ ducatus suo patrimonio annexuit. Quæ omnia Ioanni filio hæreditatis eius cõsorti destinauit Ioannes Philippo, Philippus Carolo filio. Carolus Lutzelburgensi comitatu ac Lotharingorũ ducatibus partis, uirili progenie carens, Philippo Austriæ duci ob filiam Mariam, Maximiliano parenti in matrimonium locatam, addixit: quibus rebus omnibus consecutis, Philippus ille omnium quos sol uidit, se maximũ principem gessit, ut in eius panegyrico Roterodamus noster ostendit. Proauus eius Hollandiam, Selandiam, Frisiam, & totam Germaniã penè inferiorem, Salutis anno 1434, in ditionem redegerat, omnium illorum dominus Philippus constitutus est. Accesserat eius potentiæ Hispaniæ regnum, ob Ferdinandi regis filiam, ac Austriæ archiducatus, paterna hæreditate relictus. Adde quòd Romanorum rex ab Electoribus declaratus, omnes quos terra produxit, diuitijs, firmitate corporis, ac omnibus boni numeris excessit: ueneno necatus, duos filios post se reliqt: unũ Hispaniæ præfecit, alium Burgundiæ, ac totius Germaniæ inferiori constituit moderatorem. Misera mortalium conditio est, & omnium miseriarum generum refertissima, & tunc miserrima, quando illos quos in altum euntes, omnibus felicitatis partibus consummatos, repentino casu destituit. Occurrit Philippo illi accersita ac subita mors, in primo honorum ac ætatis eius uestibulo.

De potentia comitum Flandrensium, & ducum Germaniæ inferioris, eorumq; bellis. Cap. 83.

Caroli ducis Burgundiæ gesta.

VIbrante adhuc recenti principis Philippi, omnium maximi, memoria, fas uidetur maiorum suorũ potentiam ac uirtutem qua nitebantur, in mediũ afferre. Contigit Philippo maternus auus Carolus, Burgundiæ dux, qui terribilissimi nomen ob immensa eius facinora tulit. Regem enim Angliæ in Francorum regem exasperauit, Franciæ regem è suis finibus expulit, quem & è Parisijs excedere compulit. Fuit hoc potentissimi animi indiciũ, ducem Lotharingorum bis exulem fugauit, imperiales quasdam ciuitates ad extremam sui desperationem redegit. Demum tamen in Lotharingia uiribus suorum militũ destitutus, Heluetijs pœnas sanguine proprio dedit Salutis anno 1477, sub Epiphaniæ Domini festo. Scripsit huius rei orationẽ testem, Rudolphus Agricola, uir in omnibus eius scriptis sanctus, cuius memoriã non sine magna admiratione facere possumus. Quis Caroli patrem Philippum ignorat, qui Ropertum Gaguinum uiderit? Fuit Philippo illi parens Ioannes, omnis simultatis causa, quã adhuc principes nostri sæculi inter se diuersi agunt & exercent: demũ tamẽ à consanguineo suo Ludouico occisus, nequitiæ suæ pœnas pendit. Cæterùm Flandrenses plurima bella aduersus reges Franciæ expleuerũt: Balduinus enim Philippi Namurcensis cognatus, contra Philippum insurgens, non tamen sine sui detrimento concidit: Ferrandus inde comes à rege Franciæ interceptus est. Ropertus & Guido grauissimis bellis insultauerunt. Rupertus Claromõtensis

unà

unà cũ duobus millibus extremum diem obiuit. Gotfridus Brabantinus & Ioannes Hannoniæ comitis filius telis destituti sunt. Aiunt tunc Francorũ 12 millia desiderata concidisse. Brugenses ac Flandtenses uictoriæ cōpotes, uictoria qua nitebantur elati, socio eorum comite Guidone, Atrebates ac Gandaum in ditionem eorũ redegerunt, ac Philippo Pulchro regi Franciæ dispendia grauissima intulerunt, quorum iactura percitus Philippus, pugnam iterum renouabat, & Flandrensium millia 15 apud S. Adomarum castris exuit, ac è uiuis sustulit. Regi tamen duo fratres Iacobus atq; Philippus in prælio remanserunt exangues. Inde Valesij Philippi æuo, octingenti Flammingorum ac Flandrensium armis nudati, oppetierunt.

De comitatu Lutzelburgensi. Cap. 84.

LVtzelburgenses olim Brabantiam in potestatem nacti fuerunt. Multi sub Lotharingis olim fuisse Lutzelburgenses uolunt. Multa etiam connubia cũ Flandrensibus coniunxerunt, Guichardus dux Lutzelburgensis filiam suã Erinnam Balduino Barbato addixerat. Inde postquam ad eos imperium deuenit, Bohemię regnum ad se traxerunt, cui 130 annis pręfuerunt, referente Aenea Syluio. Inter eorũ imperatores, duo eis contigerunt, rationis ac naturarũ diuersarum diuersissimi. Vuenceslaũ enim nemo ignauia superauit, cuius & nomen saltem nobis ignauiam uidetur inferre. Recesserat hic ab omni imperatoria pręstantia, literarũ ignarus, imperio plus obfuit quàm profuit. Contrà huius frater Sigismundus, diuino ingenio præditus, omnes imperatores in disciplinarum cognitione procul post se reliquit, priscos superabat, futuros docuit. Præterea benignissimus, patientissimus, liberalitate, bellica quoq; uirtute nulli cedens, imperio dignus meruit, cuius tempora nullus unquam damnauit. Hussitanos præterea compescuit, orbem penè terrarum peragrauit. *Lutzelburgensis comitatus.*

De Bolonia, Louaniensi ac Ardennensi comitatibus. Cap. 85.

BOlonia inferioris Germaniæ comitatus dicebatur. Comites illi nobilissimi olim meruerunt, ad quos uniuersa tã Lotharingia quàm Brabantia peruenerant: quibus demum Hierosolymæ regnum destinabatur. Papam nomine Stephanum ante Fridericum dictum, aluerunt, ut Platina, Vrspergensis, ac alij collegerunt. Ex eorum progenie nobilissimus ille Gotfridus processit, ac omnes demum reges Hierosolymitani. Olim Bononiensium dominium ad comitatum Flandriæ attinebat, itaque conueniebant inter se, ut seniori filio Brabantia cederet, reliquo Bolonia. Hinc est, quòd Adolphus comes Bolonię pręfuerat, Balduini comitis Flandriæ filius. Michael Ricius illos comites de Bulion uocat, quod magis uulgari consonat. Blondus uerò in gestis Venetorum, Gotfridum, Boliognum corrupto uocabulo nominat. Sabellicus uerò comitem Boniæ, ambo uocabulorum Germanicorum ignari, nomen Boloniæ corruperunt. Lotharingorum Annales nõ Bulion, uerũm Boloniam dominiũ hoc dici debere obtinẽt. Castrum Bulionense à Gotfrido rege Hierosolymitano, Ober to Leodiensi pręsuli uenundatum est mille & trecentis marchis, ut eorum Annales testantur. Louaniensis comitatus olim ad Brusellensem pertinebat. Inde ad comites Ardennenses deuenit: Gotfridus aũt Ardennensis nacto Brabãtiæ ac Lotharingiæ ducatu, Louaniensem comitatũ Brabãtino ducatui adiecit, pe nes quẽ & hodie est. Fuit aũt potissima Brabantiæ pars, ita quando filij duo in hæredes eligebantur, seniori Brabantia, iuniori Louaniensis comitatus obuenerant. Ardennensis comitatus inferioris Germaniæ celebratur, ad cuius comites Brabantię ducatus redigebatur, ductu Ottonis 3, anno 1489. Fuit autem commune quasi illis comitibus nomen inditum, ut Gotfridi dicerentur. *Boloniæ comitatus.* *Louaniensis comitatus.* *Ardennẽsis comitatus.*

De ducatu Mechelburgensi, Uuirtenbergensi & Pomerania. Cap. 86.

Mechelburgenses.

MEchelburgenses olim comites tantùm feruntur, sub Saxoniæ ducatu partim, partim sub Pomerania cõprehensi. Hi anno 1349. duces initiati sunt, à Carolo 4 Imperatore, & primus dux eorũ Albertus, secundus Ioannes dictus est. Fuerunt his nostro seculo multa bella aduersus eorum subditos Rostockenses: duces uerò qui æuo nostro uixerunt, memorantur, Henricus ac Albertus fratres, quorum meminit Marschalcus in epistola quadam. Sororem eorũ Annã Vuilhelmus Hassiæ Lantgrauius in uxorẽ sibi destinauit: Philippi Palatini Rheni filia nuper Mechelburgẽsis duci Henrico nupserat. Vuirtenbergẽsis uerò comitatus tãtùm uidebatur olim. Eberardus primus dux à Cęsare Maximiliano cõstituebatur. Hos Galliç comites Otto Frisingensis nominare uidetur. Antiquissimi Vuirtenbergensium Eberardus & Vdalricus ferũtur. Eberardus ille ciuitatibus imperialibus repugnabat, qui à Marchione tamen Badensi cunctis ciuitatibus spoliatus est. Huius filius Eberardus anno 1325. Ecclesiã Stutgardiensem dotauit, eicꝗ erat uxor Irmergardis, Rudolfi Marchionis Badensis filia. Nobilitatur & alius Vuirtẽbergensis comes Ioãnes dictus, qui Rudolphi sui nominis primi Marchionis Badensis filiã sibi matrimonio iunxit. Ille Ioannes contra totum Imperiũ unà cũ Friderico Marchione se gessit. Fuit & Vdalricus comes qui anno 1342 Tubingam à Gozone & Vuilhelmo Palatinis redemerat. Omnium aũt antiquissimi Henricus & Conradus extiterunt.

Vuirtenbergenses.

De ducatibus Voitlandiæ ac Rotenburgensi nunc abolitis. Cap. 87.

Ducatus Voitlandiæ.

VOitlandiæ ducatus in montibus Bohemicis ex alia parte usꝗ ad Bambergam olim protendebatur, quorũ princeps ultimus supra Mœnum fluuiũ ditionem suã tenuit. Verùm à proprijs domesticis oppetijt, ac ducatus ille palàm expositus est. Potentissimus quisꝗ huius urbes tunc inuaserat. Asciuit sibi Herbipolensis præsul Schlusselfeldiũ, Bãbergensis uerò Holfeldiũ, Norinbergenses Burggrauij Abenbergum, sicꝗ desijt. Rotenburgensiũ præsides supra Tuberam in duces olim euaserant. Vltimus eorũ dux Fridericus dictus, nepos Friderici Cęsaris, qui Scheftersheim monasteriũ iuxta Vuickersheim diœcesis Herbipolensis condidit, & uillas quasdam, Eberhardesbrunnen scilicet ac Budelbrunnen eidẽ cœnobio contulit, præsentibus Poppone Burggrauio Herbipolensi, & Reinardo eiusdẽ urbis episcopo, Vigmannoꝗ Magdenburgensi præsule anno 1172, ductu & auspicijs Friderici primi, dein ad imperiũ uenit, ut literæ habẽt Friderici, quas in arce Schillingsfurst uidimus. Olim Rotenburgensis dux quinꝗ filios susceperat, primus Einhardus nuncupabatur, secũdus Rudigerus: qui monasterium Herbipolense & Rotesbergum in loco Tungental dicto erexerunt. Tertius filius Richardus ferebatur: quartus Bernardus Hildesheimensis præsul eligebatur: quintus uerò filius, Henricum episcopũ Herbipolensem reliquit, & Herisbertũ: Henricus pręterea ille episcopus Coloniẽsis fundauit Ecclesiam in Anolspach, & in Haugis & S. Stephani. Burckardus de Rotenburg Cambergum molitus est, quæ Ecclesia dedicata est anno 1255, in die S. Thomæ. Frater huius Henricus S. Egidij erexit monasterium in monte Camberg, cui cœnobio tradidit Nuenburg, Visbach, Sultzdorff, & pleraꝗ alia.

Rotenburgenses.

Schefiersheim.

De ducibus Zeringensibus. Cap. 88.

NVnc Zeringensium ducum res aggrediar, quos Carinthiæ duces Vrspergensis perperã nominat, hi utrunque Friburgum erexerunt, ac penè toti

Brisgoiæ

Brifgoiæ præfuerũt. Hi Rudolpho ultimo duce definente Sueuiæ, ducatũ affectauerunt, unde bella grauissima inter eos & totam Friderici primi prosapiam oboriebantur. Bertholdo enim duci eorũ nupta erat filia prædicti Rudolphi ducis Sueuiæ. Meminerũt huius Rudolphi Frisingensis libro 1, cap. 7, Hermannus, Nauclerus ac Innocentius de Elec. c. uenerabilem.

De regionibus Zaringorum ducatui subditis, & ad quæ dominia deuenerint. Cap. 89.

MAgna inter celebres authores lis est, de primo ducatus Zaringorum ortu: nulli inter se conueniunt. Volunt quidam à Friderico primo Cæsare primũ ducem fuisse consecratum. Vrspergensis autem, Hermannus & alij, Bertholdi Zaringiæ ducis meminerũt, Henrici tertij temporibus. Olim ducatus illorum totam Heluetiam comprehendit, Otlandiam quoq; : multa præterea in Burgundijs ac Arelatensi dominio. Aiunt aliqui Ruthardum Alsatiæ Lantgrauium, ac Zaringensium ducum antiquissimũ extitisse, qui cum uxore Irmefrida, Gengenbachum erexit, & monasteriũ Schuartzach, tempore quo 1056 agebatur annus. Gebiso etiam dux Sultzbergensis, monasterium illud dotauit. Eo tamen pacto ducatus ille desijt: Bertholdus dux Friderico Cæsari Burgundiam, Bernam ac multa in Arelatensi regno reliquit libera. Friburgenses etiam libertatem ab Egone duce 20 millibus marcarũ auri (ut uocant) emerũt. Postquam progenies ducum illorũ inclinauerat, ac nemo uirilis stirpis in ea superfuerat, ultimus eorum dux Zaringensis Bertholdus memoratur, qui sine masculina prole decedẽs, ac unica eius filia Agnete Egoni Furstenbergensi in matrimonium tradita, ducatũ reliquit Egoni, cui Cunradus, cui Ego sui nominis secundus, inde Cunradus successerũt. Vltimò Ego tertius cuius dominio ciues offensi, grauissima bella cum ipso compleuerunt: affuit prælio Marchio Badensis, Egonis partes secutus. Ego uerò intempesta nocte ac nebula Friburgenses penè ad unum profligauit. Duces Zaringiæ.

EPILOGVS AD LECTOREM.

Reddita iam Regibus, Electoribus, ducibus Germaniæ, debita sua portione, ad cęterorũ nobilitatẽ orationem meã dirigam, ut summa imperij nostri nobilitas, in unoquoq; membro eniteat integra. Primò autem de illorum amplitudine acturus sum, qui antiquitate stirpis eorũ præditi, unà cum Electoribus Imperij, ab Ottone sui nominis tertio Cæsare ac Gregorio quinto, in sacratissimi Imperij nostri membra consecrati sunt: & primò de Marchionibus.

De Marchionibus Germaniæ, unde uenerint, & dicti sint. Cap. 90.

MArchiones à Marchione quodam Troiano filio Antenoris, dictos perhibent, atq; Antenoris filio Marchionis nomen concesserũt. Qui Marchio condita à patre Venetia, Ticinensi urbi dedit principiũ, à cuius reliquijs, Germaniæ Marchiones, Bergomensis scriptor deriuasse uult. Non caret sententia illa omnino fide nostra, potissimum eo periculò, id enim uniuerso liquet, Friderici primi temporibus, ex Italia in Germaniam profectos esse Badenses, Hochburgenses ac Rotelenses Marchiones. Vidimus literas multa antiquitate præditas, eam originẽ Marchionibus pollicentes. Cæterùm à Germanico uocabulo (March) dictos esse, non incongruum fuerit. Quemadmodum enim nomina à Cæsaribus aliorũ nationes comprehenderant, & non nisi Germanica: ita & Marchiones nuncupatos fuisse à Germanis facilè inducor. Nuncupantur e- Marchiones unde.

nim quidam Langrauij, quasi Landgrauij, à ditione nomen ferentes. Quidam Palatini Pfaltzgrauij à Palatio. Ita quiq; à Marcha (Marck) principes huiusmodi traxerunt appellationem. Cæterũ Bergomensis atq; Carinus Florentinus, Germanorum uocabulorum ignari, nomina (ut sese res obtulit) finxerũt. Id quoq; ueritati proximũ est, Brandenburgenses ac Misnenses Germaniæ uetustissimos indigenas extitisse, & à ditionis eorum qualitatibus, ab Ottone primo Cæsare, in Marchiones fuisse consecratos. Et hi quidem primi, aliorũ omnium Marchionum uetustatem ac originem excesserunt, à quorum appellatione nomina posterioribus innata sunt. Dum itaque ueritas uarijs uulgi sermonibus dissipatur, atq; quilibet symbolum suum condonat, facilè contigit in nominibus uariatio, quemadmodum in Marchionum origine uidemus euenisse.

De Marchionibus Badensibus, & eorum religione. Cap. 91.

Marchionum laus. PRiori loco Badensium Heroas donauimus, non quidem antiquitatis gratia, qua alij superiores sunt, uerùm tantùm patriæ necessitate inducti, ut debitam illis pietatem pro captu uirium mearũ expletum eam, ac eius, quod nobis concessum est exiguum scio, participes tam egregios non modò diuitijs, uerùm & uirtutibus principes reddam. Si enim nulla cum ipsis mihi necessitudo fuisset oborta, uel quæ pietati siue beneficio deberetur: id tamẽ suscepti muneris officium à nobis postulasset, atq; præsentis operis ratio, ne quæ ad Marchionum illorum cultum attinere certus fuissem, memoriæ nostræ subtraherẽ. Cæterùm illustrissime princeps Philippe, dum tuum in me officium indulgentissimum præ oculis requiro, ac te, excluso in hoc obedientiæ sacramento tibi debito, omnibus literatis dextrũ esse uideo, nec apud ingratissimos reprehensione carerem, præsertim si familiam tuam, tot dignis dignam, inter nobiles primam, inter primas nobilissimã, minus memoriæ asfererem. Quæ sui enim à rudibus annis semper generis tui gloriam: nescio quoq; quàm uehementissimus semper affectus operi nostro inualuerit, quando memoriã saltem nobilissimæ stirpis tuæ mente ingrediebar. Si uerò breuibus hæc absoluero, non negligentiæ, uerùm uerecundiæ nostræ remittetur, dum te plus amauerim, quàm arida nostra oratione explicare uolui. Claris stirps tua, ut Papa Pius testatur, illustrata est titulis, quæ nullũ unquam non egregiè sapientem produxit: & idem Papa in epistola ad Martinum Maier, de Ioãne Marchione Treuerensi episcopo: Si non, inquit, maiorum suorum claritate niteretur, planè conuinci poterit, ex tali stirpe non fuisse eum productum. Quid potuit honestius de tua progenie dici? quis etiam laudatore illo honestior nobiliorq;? laudat omnis nobilitatis fons, nobilitatis eius uberrimum riuum. Patet in illo singulare religionis tuæ decus, & anteactæ uitæ ratio maiorum tuorum. Erat eiusdem amplitudinis æquali sacerdotio præditus Innocentius octauus, qui in epistola ad Fridericum tertium egregiè ostendit, quomodo penitus religioni Marchiones sese dedide rint, ac summo animo aduersus Romanum Pontificem usi fuerint.

De initio Marchionum Badensium, & eorum catalogo. Cap. 92.

NVnc in memoriam nostram nobilissimi stirpis Marchionũ ortus cadet. Retulerunt autem eorum originem Badenses, ut quidam dicunt, à Marchionibus Veronensibus, anno Salutis 1153. inde posteriori sæculo Fridericus primus Romanorũ Imperator, unum Veronensium Marchionem, ex Vrsinorum familia prosatum, capta urbe, ex Italia obsidem secum detulit, ut ei per uallem Tridentinam liberior pateret regressus. Huius postea filiũ in castrũ Hochburgense

burgense collocatum, armis ac nomine Marchionis insigniuit. Qui lumina si ne uirili semine claudens, incolas induxit ad constituendum alium Marchionē sui generis, à quo Badensium progenies exordium sumpsit. Ea tempestate comitatus tantùm regio Badensis fuisse memoratur, ac per feudum, ut uocabulo barbaro loquar, acquisitus. Hęc sub Marchionis Ioannis sigillo literę fermè cō tinent. Secundum alios antiquissimus omnium Hermannus in Marchionem euasit, qui primus se principem gessit, Salutis anno 1120. unde antiquior ratio temporis Marchionatui illi infertur, & quæ multos annos sæcula Friderici imperatoris excedit: cui sententiæ palmam do, ac calculum nostrum eò libentius adijcio, dum apud Hermannū Chronographum in expeditione ad terram san ctam Hermannum Marchionem Badensem profectum uiderim. Conueniunt mecum, quæ in memoriam eius de eo in Ecclesia Backenauensi consecrantur, cuius prima fundamenta ipse iecit. Succesit Hermanno primo eiusdem nomi nis Hermannus secundus, cuius meminerunt Hermannus, Nauclerus, & alij. Literæ quoq; de eo uulgatæ, anno 1151, in uiuorum numero Friderici temporibus eum floruisse testantur. *Antiquitas Marchionum.*

De Marchionibus alijs subsequentibus catalogus. Cap. 93.

SVblimatus inde ad Marchionatum est tertius sui nominis Hermannus, cuius meminit Hermānus Saxonum scriptor. Hic duos filios sortiebatur, unum Hermannum Austriæ ducem initiauit, ob Margaritam coniugem, referentibus Austriæ Annalibus. Ex quibus processit Fridericus Austriæ dux, atq; Marchio Badensis, cuius Vrspergensis ac Peutinger supra Ligurinum memoriam fecerunt. Alter filius Rudolphus nominabatur, cuius pater monasterium Liechtenau erexit. Rudolpho successit quintus Marchio Fridericus, cui Rudolphus secundus, inde Fridericus secundus, Rudolphus tertius, quem secutus est Bernhardus, quos penè omnes Annales Argentinensium collegerunt. Inde Iacobus Marchio, quem tanti papa Pius in descriptione Rheni fecerat. Post quem Carolus filius, ab eodem Pontifice commendatus, deinceps Christophorus, ultimò Philippus felici sydere tredecimus Marchio Badensibus obuenit, ab Hieronymo Aleandro ac Philippo Beroaldo tot laudibus prosecutus, qui & nostro æuo administrandæ reipublicę natus, Marchionatum pace atq; bello inclitus, iusto fasce, regimine subditos auspicatissimo conseruat atque ampliat, cui dies in futuræ ætatis secessus fata prorogent, ac quàm longissime extendant. *Marchiōes Austriæ duces.*

De illustri familia Marchionum Badensium, & nobilitate eorum. Cap. 94.

PRoduxit autem Badensium familia plerosq; nobilitate insignes, ac maximis sacerdotijs præditos. Ioannes enim Badensis Marchio, Iacobi Marchionis filius, ob egregiam generis eius uirtutem, ad Treuerensium pontificatum sublimabatur, referente Aenea Syluio, ac competitorem suum Bauarię ducem, auctoritate quoque Philippi Burgundiæ ducis potentissimi nixum, summouit, ac in affectando archiepiscopatu superior euasit. Aliòme uocat Iacobus Marchio Badensis, quo nihil eruditius, sublimius, innocētius, pręstantius, Germania produxit: omnibus uirtutum numeris perfectus, in eiusdem Ecclesiæ archiepiscopum abiuit, robusto ac uirili ingenio instructus, siue subita, siue medi tata proferret, extemporali facultate præditus extitit, ut tantum doctrinæ huic Beroaldus noster præstiterit, quantum nec alteri, ut etiam elegantissimum de Philosophorū symbolo librum honori eius diuulgauerit. Hunc ante diem acer ba mors damnauit, quem postquam numero uiuentium subtraxit, cœlestibus *Episcopi Badēsium Marchionum.*

adiecit: nec quicquam inter uulnera totius Marchionatus ingratius illius casu intercidere potuisset. Dum enim adhuc inter uiuos constitit, omni uirtute functus, tantos ingenij fructus, tantam de se spem dedit, qua feliciter penè tota patria nostra nitebatur. 30 annum ingressus in flore ætatis, ab inuidia fatorum interceptus est. Hinc in memoriam diui Bernhardi Marchionis abducor, cuius sanctitatis existimatio plurimum apud me ualet. Hic ab omni fœditate remotus, postquam mundi immundi uias ingrediebatur, solum ad imitandum sibi Christum quæsiuit, omnem antecessorum religionem superauit, futuris exemplum reliquit. Huius uita simplex, incorrupta, ac nulla uitiorum prauitate irretita aut offensa erat. Hic uniuersis renunciauit uoluptatibus, ueræ religionis sacramentum sequebatur. Quicquid ad diuinæ maiestatis cultum attinebat, ab illo nihil uidemus prætermissum: nullus somnus huic in delicto mortali surrepsit: penitus etiam sese à sæculari negocio, diuinis muneribus alioqui destinatus, subtraxit: patrimonium amore Christi, ut nunquam ab eo oculos haberet remotos, liberè suis fratribus addixit, eo contentus tantùm, quæ ad uitæ suæ sustentationem ac rutelam necessaria requirebantur. Hunc inde per huius sæculi tenebras raptum, uitæ suæ finis consentaneus excepit, post quam sibi bonis operibus, nobis exemplo respondebat, ac satisfecit, memoriam suam consecrauit sempiternam: in oppido Lotharingiæ, Mumpelir dicto, inæstimandis coruscat miraculis: uisum cæcis restituit, auditum surdis reparat, nulli oculos ad eum tenenti patrocinium denegat. Hunc iam uotis expetimus, ad nostram salutem reuocamus: & quicquid tristius accidit, auspicio eius auspicatissimo ac omine corrigimus. Contigit huic frater eius Georgius tunc Metensium episcopus. O' felicissime omnium Iacobe Marchio, cui nihil quod felicitatis esset, defuit, beatus partu, ac beatior fortuna tam corporis, quàm animi bonis: beatissimus liberis beatissimis, & te multo beatioribus. Collocabatur tibi coniugio Caroli Lotharingi ducis filia, thorus ducatu insignitus: filios sex fortuna indulsit, unum, cuius nomen inter diuos relatum est, duos episcopatibus amplissimis instructos, tertium episcopatui Argentinensi quàm proximum. Ante obitum quoque uidere tibi datum est, Carolo potentissimo qui adhuc extiterunt Marchioni, filio, Friderici tertij Cæsaris sororem, in uxorem copulari, unicam filiam Alberto Brandenburgensi Marchioni ac Imperij Romani electori destinatam. Videbatur ante paucos annos Fridericus Caroli Marchionis filius consummatissimus Traiectensis præsul, cui plus Sycambrica uictoria, quàm ulli totius Germaniæ inferioris principi debet. Si paulò altius rem nostram repetamus, Austriæ ducatus titulum ac ius Marchionibus Badensibus adscriptum fuisse, nobis constabit. Exoleta enim Lupoldotum prosapia, unica Margarita superfuerat, quæ ab Hermanno Marchione in uxorem desumpta, Marchionibus Austriam attulit, sicuti Annales Austriæ probant. Erat huic filius Fridericus Austriæ dux, ac Badensium Marchio, qui cum Conradino Sueuiæ duce ultimo, ac Conradi Cæsaris filio, contra Carolum Andegauensem Siciliæ occupatorem, profectus, Neapoli pœnam capitis luerunt, Vrspergense & Nauclero referentibus. Rudolphus etiam Badensis Marchio, Veronensium titulos sibi desumpserat, ut literæ adhuc testantur, quæ sub nomine S. Rudolphi subscribuntur.

S. Bernhardus Marchio.

Badenses Austriæ duces.

De strategematibus Marchionum. Cap. 95.

STrategematibus plurimis Marchiones illi claruerunt. Prima, quæ memoriæ prorogata sunt, Hermannus auspicatus est, qui cum Friderico primo Cæs. Richardo Angliæ rege, Bertholdo de Morauia urbem Acconam transmarinam expugnauerunt. Meminit illius expeditionis historia Friderici, Vrspergensis,

ſpergenſis, Hermannus,& alij ſub anno 1137. Soluente naturam Hermanno ſui nominis 3. Rudolpho Marchioni Geppingen incendebatur à Popone,& 4 inde anno Oberkirch à Burkardo de Heygerloch,& Rudolpho Habſſpurgenſi, contra quos prędicti Marchiones inſurgentes, uictoriam pepererunt. Hermannus etiã aduerſus Ottocarũ regem Bohemiæ prælia lachrymabilia expleuit, ut Annales Auſtriæ habent. Dein comites Vuirtẽbergenſes aucti animo atq; opibus, ſe Marchionibus oppoſuerũt, uerùm Hermanni Marchionis uirtute conciderunt: ac arx eorũ penitus expugnabatur, comes è ditione ſua abactus eſt, uti Hermannus ait. Fuerunt autẽ multa eorũ aduerſus Argentinenſes prælia: illos enim temporibus Cunradi 5 ſollicitabant. Rudolphus igitur Habſpurgẽſis tũc Alſatiæ dominus Durlachũ, Mulbergum ac Baden armis cepit, turrim Durlachenſem deſtruxit, Marchionem compeſcuit, qui temporibus Friderici 2. cũ epiſcopo Argentinenſi Henrico de Staheleck totam Alſatiam, Cronenburgũ, Vuikersheim, Haldẽburg, Andalau, Molburg, Huſen, Ortenburg, Offenburg, Gengenbach,& omnes pene adiacẽtes ciuitates, ceperãt, anno Domini 1230. In de cũ ſucceſſore huius in epiſcopatu Vualthero de Gerolzeck nomine Argentinenſem ciuitatem ualde afflixerunt, ubi Mulhuſen, Colmar ceperunt, ac ante Hausbergẽ ingenti prælio anno 1262 cũ ciuibus Argentinenſibus conflixerũt. Inde tẽporibus Friderici de Blanckenſtein epiſcopi Argentinenſis Marchio ac comes Vuirtenbergæ opẽ epiſcopo præſtabãt, contra Imperiales urbes. Iunxerunt ſeſe illis comites Marchio Rotelenſis & Hochburgẽſis, comites de Dirnſtain, Naſſau, Lutzelſtain, Kiburg, & alij qui tunc impugnauerũt Argentinã in die B. Marię uirginis. Secundã uerò expeditionem in die S. Maurici habuerũt, ubi Rheni poteſtatem in ditionẽ eorũ redegerũt, anno 1292: dein bellum deſijt. Ludouici etiam Cæſaris temporibus, epiſcopus adiunctis ciuibus, contra Marchionẽ & comitem Vuirtẽbergenſem bellũ mouit, anno 1330. in quo Reiboldus Argentinenſis exercitus ductor occubuit. Marchionũ quoq; memoria celebratur in expeditione Berbelſteinenſi, anno 1314. & poſt prædictũ tempus Berſz ciuitatem deſtruxerunt. Egonis etiã Furſtenbergenſis comitis partes contra Friburgenſes ſecuti ſunt. In bello quoq; contra ciuitates imperiales geſto cũ Friderico & Ioanne Bauariæ ducibus proceſſerunt, dũ 1376 numerabatur annus. Paulo poſt Stauffenberg, Gerolzeck, Dirſperg afflixerunt. Stolhoffen uerò & Baden ab Argentinenſibus obſidebantur, nõ tamẽ expugnabantur. Nec te Bernharde ſilentio prætereaam, qui totius Imperij inuidiam expertus, cunctorũ minas in ludibrium uertiſti, Deo ſolo addictus, uniuerſo imperio renunciaſti. Mouebant aduerſus te primitùs Argentinenſes, Columbarij, Seleſtadienſes, duce nobili quodam Zolrenſi, ac epiſcopo eorum Argentino, qui deſtruxarunt oppidũ quoddam in Hochburgenſi dominio, tunc Marchioni ſubiectum, uſq; ad arcem Mulbergum proceſſerunt. Coniunxit ſe eis tunc Ludouicus Rheni Palatin9, ac duces Bauarię, nec arci temerẽ munitę ſuffecerũt. Deſtruebanẽ tũc Muckenſturm ac Raſtetten. Quo turbine ſedato, contra Moguntinos, Iacobus Marchio profectus, Palatino multa intulit diſpendia, adiuncto ſibi filio Ioanni Metenſi epiſcopo, quemadmodum Sylulus teſtatur. Mortuo Iacobo, contra Fridericum Palatinum rem geſsit Carolus Marchio, uerùm ſiniſtro auſpicio: caſtris enim exutus, captus, & magno tam auri quàm ciuitatum precio demum redemptus, maxima iactura Marchionatum affecit, quem tamen Chriſtophorus Marchio ſubſequens reſarſit. Chriſtophorus inde Marchio, cui ducatus bellicę uirtutis adſcribitur, teſtante Beroaldo, ſine quo nihil egregij à Maximiliano geſtum eſt, Lutzelburgenſem comitatum, ab hæredibus iniuſtis occupatum, armis priſtino iuri reſtituit.

Badenſis contra Argentinẽſes.

Contra Imperium.

De

De Marchionatu & ciuitatibus eius antiquitus, ac nunc à Marchionibus possessis. Cap. 96.

Sedes & ciuitates Badensis Marchionatus

REgionis illius nomina nunc interpretaturus, ea quæ ad profectum huius affutura uideo, subiungam. Marchionatus Badensis Raphael in septimo Commentariorum Vrbanorum iuxta Rhenum meminit. Marlianus olim à Cheruscis hunc inhabitatum existimat', à cuius sententia quàm longissimè recessi, dum intra Rhenum Cherusci nunquam extiterũt, ut libro undecimo clarius indicabimus. Ad rē redeo. Otto sui nominis tertius, atq; Gregorius quintus, Marchionatum primitus constituerunt, ac Vuissenburgensis abbatis ciuitates aliquas, quæ inter Rhenum ac Bacenem constiterant, Marchionatui adiecerunt, in quorum numero Baden, Stolhoffen, tunc temporis uillæ, atq; Etlingiacum extiterunt. Habent Etlingiacenses adhuc huius antiquitatis uestigium. Liberi enim Vuissenburgenses per oppidũ illud res suas, sine omni uectigali uehuntatq; euehunt. Mihi præterea puero adhuc in rudibus annis constituto, literæ ostensæ sunt, in quibus habebatur, quo pacto Etelingiacum Marchionibus sit addictum, Dagobertus autem abbati Vuissenburgensi Rotfrido, Baden urbem quam Adrianus & Antoninus condiderũt, & sex leucas, ut ita dicam, ultra Rhenũ concessit, sicuti in literis adhuc penes Vuissenburgenses reseruatis, Dagobertus demonstrat. Durlachum uerò ac Heidelsheym Fridericus secundus imperio ademit, & Hermanno Marchioni Badensi adiecit. Rastetten ac Cuppenheim oppida, à dominatu Ebersteinensi Marchionatui contigerunt, per Hermannum filium Rudolphi. Pforzheim ac Cellam mortuo Cunradino à ducatu Sueuiæ Marchionibus obuenisse uolunt. Besigheim uerò Hermannus secundus ab abbatissa Ersteinensi recuperauit, ductu Friderici Imperator. ut literę Badenses ostendũt. Stukgarten quoq; & Bachenheim, à Marchionibus conditæ sunt, ac ab eorum ditione ad Vuirtenbergæ comites uenerunt, ductu Ioannis Vuirtenbergæ comitis, ob Annam uxorem eius, filiam S. Rudolphi. Eppingen uerò per Fridericum Cæsarem Badensibus additum est, à Palatino Rheni, cùm Haidelsheim recuperabatur. Hochburgensis dominatus per Bernhardum Marchionem receptus est: ultimus enim dominus absq; sobole decedens, Marchionem Badensem constituit hæredem. De hac re in monasterio quodam Hochburgensi non procul à Friburgo multa reseruantur. Spanheimensem dominatum Rudophus Friderici Marchionis filius adiecit: alij tamen Iacobum Marchionem primũ titulum Spanheimensem usurpasse ferunt. Rotelensem uerò Marchionatum Christophorus Marchio, mortuo ultimo Marchione Rotelensi, à Maximiliano Cæsare impetrauit. Idem Creutzenach magno oppignoratum precio, redemit. Hochburgense dominium recuperauit, plura à Palatino Rheni ære comparauit, ac Lutzelburgensem comitatum suis armis recuperatum possedit.

De sepulturis Marchionum Badensium, & sedibus. Cap. 97.

Sedes & sepulturæ Badēsiũ.

MArchiones olim in Backenau sedes tenuerunt, ubi & eorum sepultura erat: illic enim Hermanni omnes sua corpora sepulturæ mandauerunt. Vltimus inde Marchio Rudolphus, sedem in Baden habuisse dicitur, cuius posteriores in monasterio Lichtental sepulti ossa eorum condierunt, usq; ad Rudolphum quartum, qui cum reliquis posterioribus, ad Badensem urbem sepulturas eorum transtulerunt. Fridericus Austriæ dux Neapoli capite tusus, illic honestissimè sepultus est: pater eius Hermãnus Viennæ. Sanctus quoq; Bernhardus in ciuitate quadam Lotharingię se uita exonerauit, ibidem & sepultus miraculis coruscat. Hæc itaq; ob tuam uoluntatē ingressus sum Philippe princeps

ceps maxime, & quæ ad nominis tui gloriam attinere uidimus. Reliqua quæ de te concepimus, duobus libris absoluimus, qui postquam satis maturuerint, auspicato sidere æquè in uulgus abibunt.

De Lantgrauijs, & Lantgrauio Alsatensi. Cap. 98.

ALsatia regio Transrhenana, quam Elisatiam Marlianus uocat, olim à Treuerensibus, unà cum eorum ciuitate Argentinensi moderabatur. Inde reuolutis mille ac ducentis annis, ad Romanum Imperium deuenit, sub cuius dominio quingentis annis tenebatur, & Argentina ideo quasi argentea tina, quasi Romanorum ærarium, appellata est. Inde per Clodoueum ad Franciæ regnũ deuenit, unde Dagobertus & eius successores plus ducentis annis eorũ sedes in Alsatia tenuerũt. Executus est hanc rem honestissimè Peutinger in suis conuiuijs. Childericus inde Francorum rex Salutis anno 685, cõsanguineum suum Eticonem, quem Adalricũ Alsatiæ Annales uocant, Atticum uerò Nouietensium Chronica, Alsatiæ præfecit. Cuius sedes in Obernehen uidebatur. Idem ex arce Hoenburgensi monasterium diuæ Odiliæ construxit, ut latiùs dicturus sum, dum Alsatiæ siue Vogesi mentionem prorogauero. Hic Etico filio suo Adelberto reliquit Lantgrauiatum, quem alij Adolricum uocant, cui successerunt duo filij fratres, Sunifridus & Eberhardus. Hi à Carolo Martello Alsatia abacti sunt: tota itaque Attici siue Eticonis progenies 60 annos Alsatiæ dominabatur. Inde Martellum cæteri reges Franciæ in Alsatia dominio subsecuti sunt inuicem, usque tota penè Caroli posteritas defecit. Temporibus Ottonis primi, domini Kiburgenses, ductu Imperatoris, Alsatiam recuperauerũt. Inde Ottonis tertij sæculo, ac Gregorij quinti, in Lantgrauiatum cessit Alsatia. Primus Lantgrauius Theodericus euasit, qui se & ducem Lotharingiæ scripserat, ob eius parentem Conradum, Vuormaciensem dictum. Huic successit filius eius Theodericus, qui sine uirili semine discedens, fratri suo Gerardo Lantgrauiatum commendauit. Successerunt huic duo filij, Gerardus, cui Alsatia obuenit, & Vdalricus de Egersheim. Probant autem tunc quidam sub Zeringensibus, alij sub dominio Kiburgensi Alsatiam remansisse, præsertim superiorem: inde ad dominiũ Habspurgense deuenit. Albertus Habspurgensis postea honestissimè Alsatiam superiorem rexit: inde filius eius Rudolphus Romanorũ rex eo potiebatur. Imperatores inde superiorem Alsatiam hæreditauère, mortuo ultimo eius Lantgrauio, à quibus potestatem eligendi præsidem Palatinus obtinuerat. Alsatię uerò inferioris dominium ultimus Lantgrauius uirili prole defraudatus, episcopo Argentinensi uendidit.

Alsatiæ Lantgrauiatus.

Ad quos Alsatia.

De Lantgrauijs Hassiæ. Cap. 99.

LAntgrauiatus Hassiæ olim ad Turingorum dominiũ attinebat, & sub Ottone tertio, ac Gregorio quinto, in Lantgrauiatum est redactus, dum prius tantùm comitatus extiterit. Multos egregios principes produxit, qui connubia semper penè cum Saxoniæ ducissis traxerunt. Ludouicus Lantgrauius S. Elizabet Vngariæ reginam fœdere coniugali sibi collocabat, ex qua Lantgrauij nostræ ætatis processerunt. Henrico Lantgrauio olim ultimi comitis de Katzenelbogen filia matrimonio obuenerat, quæ deficiente masculino semine stirpis eius, comitatum hunc in iura mariti redegit. Memoratur celebri memoria Ludouicus Lantgrauius Aeneæ Syluij temporibus, cui, ut Aeneas ait, Romanum imperium erat delatum, quod ipse ob literarum ignorantiam recusabat, tanta animi præsentia uir, ut omnes principum fluctus solus compescuerit, cui tres Vuilhelmi successerant, medio Vuilhelmo mortuo tota progenies Philippo illi unico puero nondum 13 annum ingresso delata est, qui donec adoleuerit,

uerit, matri Annæ, à Mechelburgensi nobilitate prosatæ, mulieri uirili habenas cōsensu primatū reliquit. Produxit egregios episcopos regio illa. Hermānus enim Coloniensis prçsul, uir omnibus uirtutū numeris perfectus à scriptorib. celebratur. Ernestus quoq; ad archiepiscopatū Magdeburgensem deuenit. Multi comitatus Lantgrauio subijciūtur, Zigenheimensis, Nidensis, quorū ille Treisa, hic uerò Nida fluminibus irrigantur: necnon & comitatus Valdek, atq; alij.

De Burggrauijs olim Magdenburgensibus, Rotenburgensibus, Vuirtzburgensibus. Cap. 100.

Burggrauij Magdenbur. CONstat Romanos imperatores olim in amplißimis imperij ciuitatibus cōstituisse Burggrauios, & hos ut plurimum in comites aut Barones consecrasse. Vidimus huius rei fidem fuisse obseruatam in Norenbergensiū Burggrauijs, de quibus diximus. Nec prætereundi sunt nobis silentio Magdenburgenses, qui ad episcopale fastigium sæpè consurgebant, ut de Boggero Burggrauio legimus. Multa etiam hi Ecclesiæ Metropolitanæ contulerunt. Gero enim illic Burggrauius, in honorem S. Ciriaci S. Stephano dicatam fundauit Ecclesiam. Monialium etiam monasterium ædificauit, cuius Genealogia talis anno Domini 965 perhibebatur: Gero Burggrauius, Sigefrido ac Viprocho filijs dotatus est, ac Hetta filia, Viprocho Theomarus filius ac Gero episcopus contigerant. Tertius filius Geronis eiusdem nominis Gero ferebatur, qui Ecclesiæ S. Ciriaci fundamentum iecit. Hic ex Hetuida uxore Sigisridum filium Burggrauium Magdenburgensem suscepit. Vltimus huius Genealogiæ memoratur fuisse Henricus, qui sine liberis decedens, Boggerum Queruerdensem constituit hæredem, à quo reliqui Burggrauij processerunt. Hermannus Saxonum scriptor, semel Burggrauijs illis defectionem contigisse scribit in Hermanno Burggrauio, & Ottonem Cæsarem sui nominis primum, multa huic Burggrauiatui detraxisse, & erecto nouo ducatui Lunenburgensi adiecisse. Menfridus sæculo Henrici quarti, in Burggrauiatum Magdenburgensem electus, in bello contra Saxones gesto obijt. Rotenburgenses Burggrauij tempore Friderici primi Arnoldus & Conradus, Arnoldus ac Gualterus, huius filij referuntur: Vuirtzburgensis uerò Poppo.

De comitatu Hoenloensi. Cap. 101.

Comites Hoenloen. HOenloensis comitatus Germaniæ non ultimum honorem penes priscos sortitus est. A' Beroaldo de Alta flamma dictus, inter Franciæ comitatus numerandus, olim ditißimus, nunc hæredum pluralitate distractus, angustior redditus est. Hos Beroaldus ex Pannoniæ nobilißimis originem retulisse conuincit. Ipsi tamen è priscis Romanorum se processisse gloriantur. Alij eos à S. Adelheide emersos uolunt, quæ Franciæ Orientali præfuit, ac anno 1000 Hermanno Franciæ comiti nupta, Conradum Cæsarem genuisse asseritur, postea Gebhardum Ratisponensem episcopū. Fuerunt emunctißimi uiri, quibus historiarum ueterum cognitio non defuit, qui Conradum 2 Cæsarem ab Hermanno ac Adelheide prognatum dixerunt. Cuilibet autem id cognitum est, hunc Conradum maternū genus à Conrado illo Vuormaciensi duce reduxisse. Vnde opus erat Theoderico, quem patrem Adelheidis fuisse sciuimus, Conradū illum Vuormaciensem cognatū saltem asserere, licet à nullo scriptore legatur. Hunc etiam paternū genus è Ludolpho Sueuiæ duce retulisse cœlo clarius est: tu si plus nobis uides, ea quæ tibi arrident, iurare potes, nobis illa erat sententia. Adelheidis autem illa non Saltzensis fuerat, Ottonis uidelicet uxor, uerùm fundatrix ueteris monasterij in Spalt, consecrati in honorem S. Emerani: quæ & collegium in Oeringen constituit, ad quod multas reliquias aduexit, quas

quas Conrado filio suo Constantinopolitanus Imperator transmiserat. Irmegardis præterea in arce Schillingsfurst Ecclesiam diuinis muneribus dotauit. Fertur olim comitatus ille fuisse ditissimus, uerùm multa prædia ad Marchionem Brandenburgensem deuenerunt, ut Kreilsheim, Kreglingen, Vffelen, & omnia montana uersus Sultzbachium, quas uxor una cuiusdam comitis uendiderat. Mergental quoque, & penè totus ille circuitus Teutonicis dominis donatus est. Nec desunt, qui olim Franciam uniuersam, partim Herbipolensi episcopo, partim comitibus illis adscripserunt: & tantum de illis.

De Hennenbergensibus comitibus. Cap. 102.

Hennenbergum castrum memoratur, à quo comites Hennenbergenses nomen tulerũt, qui, ut eorum Annales habent, Romani, à Columnis ortum traxerunt. Post Attilæ uerò deuastationem in Germaniam profecti sunt. Condiderunt autem hi comites multa monasteria, ut sunt Frauuenrot, quod Otto de Hennenberg primus iecit fundamentis, cuius filius Bertholdus monasterium Gotzau erexit. Filius huius Gottenbaldus fundator cœnobij in Vuelero extitit, anno Domini 1131, & illic altare anno 1138, 19 Calend. Nouemb. ab Ottone episcopo Bambergense dedicatum est, cui gnatus Bertholdus successit, qui anno Domini 1167, monasterium uirginum condidit. Horum nobilitas ex solis connubijs eorum indagari potest: summorum enim principum filias sibi asciuerunt uxores, ut Bertholdus, qui Mechtilden Marchionis Badensis filiã sibi copulauit, unde multa Marchionatus sibi desumpsit. in castello Rheni Nuẽburg olim Palatinorum Rheni, nunc Marchionũ ditionis, ac in Durlacho & Forcheimio sedes fixerunt. Vt autem nobilissimorum comitum debita memoria à nobis exigatur, catalogum eorum Genealogiæ instar hũc collegimus. Primus Otto Hennenbergensium comes fuisse conuincitur, qui cum Beatrice uxore Bertholdum filium suscepit: Bertholdus ille cum Mechtilda Hermanni Marchionis Badensis filia sua cõiuge Ludgardam edidit, quam & Palatino Rheni collocauit, & Bertholdum, qui Eberardum Herbipolensem præsulem & Popponem filios reliquit. Hic Poppo duas filias ex Elizabeth uxore prosatas, unã Marchioni Misnensi, reliquam Brandenburgensi coniugio collocauit, & Hermanno filio comitatum exposuit, cui Poppo, Bertholdus, Henricus, Hermannus, Bertholdus & Poppo suo ordine successerunt. Quos secuti sunt Bertholdus, Henricus, Ioannes, Hermannus, qui ex Agnete Henrici electi Romanorũ Cæsaris filia Bertholdum ac Fridericũ peperit, post quos tres Vuilhelmi ducatu illo fungebãtur. Inde Georgius, unde Bertholdum Moguntinum episcopũ, Henricum Argentinensem, Philippum Bãbergensem canonicos processisse nostra ætas uidit.

Comites Hennenbergenses.

De comitatu Leosteinensi, & eiusdem comitibus, ac Marchionibus Monteferratensibus. Cap. 103.

VEnio nunc ad comitatum Leosteinensem, quẽ tamen Leuuinsteinensem literæ uetustissimæ nominant, uenerandæ antiquitatis regionem, quæ à Gregorio quinto, ac Ottone tertio, in comitatũ abiuerat, tempore electionis Imperij. Nam paulò post Imperij electionem, anno Domini 1030, comites extitisse Leosteinenses, Annales Elsenspachensium testãtur, cuius fundatores pręfati comites extitêre. Nomen à signo, clypeo eorum impresso tenuerunt, à leone uidelicet. Primus huius regionis comes quis fuerit, nemini cõstat, nisi quòd Theomarum hunc uocitatum Annales eorũ perhibent, cui post longa temporis interualla successit Gotfridus comes Leosteinẽsis, qui litem inter abbatem Murhardensem & episcopum Herbipolensem compescuit, quem Albertus co

Comites Leosteinenses.

mes secutus est, anno 1290. Inde filius huius Nicolaus, cui insignis uictoria de Rudolpho Marchione Badensi contigit, ductu matris eius Luitgardis, prædicti Marchionis uxoris. Interceptus erat itaque Marchio Rudolphus, ac ad arcem Leosteinensem delatus, cogebatur omnibus rebus compositis iterũ comiti ciuitatem, ac arcem Leosteinensem, Murhart, Beckingen, &c. prædia restituere: tempore quo 1318 annus agebatur. Vidi & ego literas sigillis comitum Vuirtenbergensium, Vuertheimensium, Hoenloensium, Ebersteinensium, huius euenti testes. Inde Nicolaum comitem filius Henricus subsequebatur, cuius filius eiusdem nominis Henricus comitatu potitus est. Aduersus quem tota penè Germania insurrexit: tuta tamen omnia custodiuit. Memoratur huius filius Albertus, qui in bello Vuilensi à ciuitatibus Imperialibus occidebatur, anno 1388. Habuit hic fratrem Henricum Bãbergensis Ecclesiæ canonicum, post quorum fata comitatus ille ad Palatinos Rheni deuenit. Nostro etiam sæculo à duce Vuirtenbergensi interceptus ille comitatus est, in bello aduersus Palatinum gesto. Præest tempestate illa comitatui Luduicus homo singularis uirtutis, & omnibus doctis ac literatis dexter tam corpore quàm animo præstans, cuius filius Vuolfgangus optimus adolescens, igne domesticorum incuria oborto absumptus est: extat de illo Oecolampadij uiri grauissimi Epitaphium. Multa de comitibus illis in cœnobio Murhardensi reponuntur, ubi & eorum sepulturæ supersunt. Nec silentio prętermittatur pijssimum facinus eorũ in condendis monasterijs: nam Longentalense cœnobium Elsenspachium nuncupatum inter Saltzburgam ac Rastetten erexerunt, anno 1030. inde centum quadraginta annis reuolutis, monasterium illud ad S. Viti cœnobium est translatum. Montisferrati insignis nobilitatis comites sunt, origine Germanica. Primus eorum princeps fuit Almarus Saxoniæ ducis filius, cuius uxor erat Alasma Ottonis secundi Cæsaris filia. Proximas sedes tenuit Marchio Vuilhelmus, cæteros ut externorum principes præteribimus.

De dominis Pfeffingensibus. Cap. 104.

MEretur præterea splendida Bauariæ progenies Pfeffingensis, quorum Genealogiam ad honorem prętantissimi domini Pfeffingensis illustrissimi ducis Saxoniæ ac Electoris à consilijs, ob summam eius erga doctos uoluntatem uolui recensere: tum quia non minorem gratiam ab illustrissimo Saxoniæ duce mihi acquisitutus sum, apud quem uir ille primas partes habet collocatas. Inter huius stirpis antiquissimos recensetur Bernardus, cuius uxor Clara, atque Nicolaus Friderici primi temporibus, postquam millesimus & supra centesimum quinquagesimus quintus agebatur annus. Inde anno 1203 Vuernherus adiuncta uxore Anna, Othmarum filium habuit successorem: inde Henricus, qui ex Barbara uxore duos suscepit filios, unum in Ratisponensem episcopum sublimauit, alteri nomẽ Alberti ferenti dominium reliquit, cui Vuernherus, Chistmãnus, Stephanus, Andreas, Vuilhelmus, Caspar, & reliqui successerunt, usque ad Ioannem Degenhardum ac Bernhardum, quos nostra sæcula uiderunt longa peregrinatione ac experientia rerum multarum celebres auratorum equitum titulos desumpsisse.

De nobilitate, præstantia ac politia Norenbergensium. Cap. 105.

EXacta regum, ducum ac primatum nobilitate, & cuilibet sua data portione, ad priuatarum urbium earundem amplitudinem accedens, non mihi temperare potui, quin aliquid Norenbergensium Reipub. ac præstantię astruerem. Visa enim est urbs illa mihi summæ nobilitati accedere, non quæ imaginibus ueterum constet, quæue maiorum opinione tantùm nitatur, aut sanguine

propa-

propagetur, cui nihil uel parum cum uirtute commune est: uerùm quę propria uirtute pararur, & in proprijs egregijs facinoribus consistat.

Quæ enim genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra uoco.

Ego qui solam uirrutem nobilitatis uerum simulacrum præ se ferre agnosco, ac reliquam generis notam qualemcunque, nil nisi uana quadam uulgi opinione foueri, ac blandiri sibi deuinctis: in hoc Norenbergensium egregiam Rempublicam honestari non desinam, & si quorundam anagyrim moueam, qui ostensa illorũ nobilitate offenduntur: qui præterea nec egregiè ferunt, quod soli manifestum est, de ueræ uirtutis cultoribus quidquã honestius dici: ego ob summum eorum in me officium, tum quia ueritati patrocinaturus sum, quæ mihi sese obtulerunt, ad paruum saltem tempus moram illic detinenti adij ciam, nec nobilissimos illos ciues eorum claritate defraudari patiar. Viget illic Respub. nulli Germaniæ uniuersę cõferenda, cuius laudi accedit, quòd hęc nõ sutoribus, quibus ulrra crepidam non licet, consita sit, uerùm uiris partim, quibus rerum cognitionem experientia ac longa peregrinatio peperit, partim, qui sese nobilioribus doctrinis totos destinauerunt, & qui à primis cunabulis aut tenerioribus annis multorum hominum mores uiderunt, & urbes. Illic itaq; senatores administrandæ, conseruandæ, propagandæ Reipub. causa nati, hoc unum agunt negocium, hoc unum curant, ut egregiè Reipublicæ consulant, nul lis alijs addicti negocijs. Quibus penè omnibus ingenua pulchritudo ac senatorius decor inest. Hi sanctitate morum, aur uirturum præstantia eliguntur, nec nobilitate aut ordine ad senatorios honores accurrunt. Postquam hæc in animum recepi, nobis egregij ciuis memoriam non potui subtrahere, Bilibaldi uidelicet Pirckaimeri, qui rot arribus instructus, præter summam morum eius ac famæ innocentiam, prerer amplam rerum familiarium facultatem, omnia studiorum genera tractauir: & maximus fœlicitati Norenbergensium calculus ac cessit. Putauimus extra naturæ conditionem esse, tanrum literarum uni uiro su peresse, inter tot alioqui curas distracto, & qui plurimam temporis sui partem inter Iuris ciuilis pugillares transmisit. Pœnitet nos quotidianæ illius molestiæ, quòd in consilium ciuitatis rogarus, non literario magis quàm publico ocio de legatur, unde uberiora ex eo lirerariæ palæstræ emolumenra fluerent. Hic potissimum cæteris Germanis in exemplum assumatur, ut & ipsi acriori studio lireras adiuuenr, & quemadmodum ille, tantum lumen linguarum diuersitati afferant, quod in futuræ ætatis secessus excurrat. Non possum tamen cæteros Germanos damnare, quibus æquè bonæ literæ sufficiunt: huic tamen pauci ac cedunt, & nulli nisi quos æquus amauit Iuppiter. Ne Lector ægrè ferat, nos intermisso nostri operis instituto, ad unius uiri memoriam descendisse, ac pedem alieno negocio intulisse: uicit me utraque ratio, tum patriæ nostræ, cui ex animo ob illius uiri præstantiam faueo, tum priuata pietas, quæ huic uiro propria debetur ob immensam eius in me uolunratẽ. Nam is opem suam & bonam par tem Germaniæ nostræ attulit: ductu huius studia nostra reddidimus alacriora, multa emẽdauimus, plura detulimus, plurima addidimus. Dij sibi, si qua pios respectant numina, si quid iusticiæ est, & mens sibi conscia recti, præmia digna ferant. Verùm ne fallente transitu longior æquo nostra oratio proroge tur, in transuersum agor, non uoluntate, non animo, qui semper uiro huic par reseruatur, uerùm operis necessitate, cui & sua portio debetur. Hæc de Norenbergensibus collegimus, ut honesta nobis saltem occasio præstetur, officij uiri illius meminisse, ac munus graritudinis in hoc saltem expleuisse. Illis Heroibus inuestitur Norenbergensium senatus, dignus eriam tali urbe amplissima. Ambiguum esse arbitror, an urbs senatui, an senatus urbi proponatur: una illic

Bilibaldus Pyrkaimer senator.

omnium mens, unus animus, una denique μοναρχία. Videmus ante multos annos nullas partes, simultates, inter ciues ac senatores obortas: senatus plebi congruit, plebs primatibus conuenit: & demum res illa non aliam habet rationem, nisi quòd uno alteri auscultante, beatissimam & locupletissimam ex ciuitate ignobili erexerunt urbem, tantis opificibus præditam, ut quod multis alijs priuatis urbibus proprium, quilibet uni soli concessum est, tantum huic urbi diuinitus relatum, ac ueluti in unum fascem complicatum esse uidemus, saltem fama indicante:

Norenbergensium monarchia.

Orabunt alij causas melius, cœliq; meatus
Describunt radijs.
Excudant alij spirantia mollius æra.
Crede etiam uiuos de marmore ducere uultus.

Si uerò quicquid hominum manibus elaboratum, & quod natura homini concessit, inuestigare in animo tibi est, huc concede: patebunt tibi ædificia, non tantùm in foro, uerùm in modestissimis uicis ac triuijs urbis, omnium urbium Germaniæ honestissima, plus tamen in recessu quàm fronte pollicentia. Nec diuinus illic cultus delitescit, tot delubra, tanta sacerdotum corona, tantas etiam delicias pratum, Hallerense dictum, præ se fert, tot consitum tilijs, tot coruscans fontibus, cœlestis loci speciem de se præbet: illic latam ac diffusam planiciem natura effinxit, graminibus & fluminibus speciosissimis irriguam. Siphunculi horrent plures, à quibus clara aquarum multitudo scatet, quæ à cauato lapide rursus, grato murmure resonante suscipitur. Est præterea tanta mercatorum stipatio, tantus negociatorum numerus, quibus India, ac ultima Thule cognita est: tanta etiam opinio rerum familiarium de eis obtinuit, ut si sapientem uirum, siue diuitijs præditum diffinire uoluerimus, de Norenbergensium ordine profectum esse indicamus. Horum amplitudinis argumentum natura loci expressit, quę urbi huic sedem perfectionis, hoc est, medium ac umbilicum totius Germaniæ tribuit. Non est in tota urbe quod contemnas. Ne tamen ab huius urbis origine recedamus, cætera quæ requiruntur, annectemus. Vrbs illa, dum Hungari Germaniam inuaserunt, à uicinis condita dicitur, ut Germani eo loco tuto ad transuehendas res uterentur. Alij dum millesimus supra centesimum quadragesimus annus agebatur, Ecclesiam ab Henrico Bauariæ duce constructam Norenbergæ, in honorem sancti Egidij, cum ciuitatis erectione tradunt, ac opus ciuitatis anno ab illo decimo fuisse completum. Tunc autem unica tantùm arx muris circundata superfuit. Cunradus Cæsar sui nominis secundus, anno Salutis 911. ad imperium hanc ciuitatem detulisse fertur. Henricus autem tertius, ipsam graui obsidione angustauit, ac cepit, ab incarnationis sæculo millesimo ac uigesimosexto: filius huius Cunradi, dum contra patrem mouerat, Norenbergam penè deleuit. Henricus etiam filius Friderici secundi, nuptias illic celebrauit, qua tempestate sex ac quinquaginta uiri, tres ac uiginti mulieres, aqua absorpti sunt. Seditio tantùm una inter ciues oborta legitur, Caroli quarti Imperatoris æuo, & tunc in manus patriciorum ciuitatis iura omnia peruenerunt. Hæc quàm breuissimè potui, de Norenberga ingressus sum: haberem in promptu plura de illa, aperiente se latiùs materia, colligere, nisi me omnia dixisse uiderim, dum tantùm Norenbergam nominauerim.

Aedificia.

Norenbergum conditur.

Quando obsessa.

FINIS TERTII VOLVMINIS.

CAP. I.

CAPITA QVARTI LIBRI.

De laude bellicæ uirtutis, & quòd hanc germani diuinitus quasi in sortem assumpserint, dũ alij alijs ualeant. 1

De scriptoribus strategematum germanorum. 2

Scriptores semper germanorum res depressisse, hostium uerò gesta cœlo æquasse. 3

De proceritate germanorum, & eorum magnitudine. 4

De terribilitate, ferocitate, audacia, & immanitate germanorum. 5

De fortitudine, impetu, & resistentia germanorum. 6

Septentrionalibus illis semper ferocitatem adscriptam fuisse. 7

De barbis germanorum, & eorum tonsura. 8

Uicinitatem germanorum semper fuisse odiosam uicinis. 9

De horrido germanorum aspectu, & facie ferocitatem eorum denotante, ac περὶ τῆς κακοφυΐας *cuiusdam Scythæ, ac de Hunnorum deformitate.* 10

De bellica fortitudine germanorum, & difficultate uincendi germaniam. 11

De donis illorum qui se fortiter in bellis gesserant. 12

De pœna illorum qui uincebantur aut succubuerant. 13

De fortitudine quorundam germanorum, & nostros semper Romanis Imperatoribus renunciasse. 14

De uelocitate germanorum, & de eis robore innato. 15

De cõtẽptu mortis germanorum, et huius ratione naturali et astrologica. 16

De gratia bellica germanorum apud imperatores. 17

Germanos semper Imperatoribus fuisse adhibitos, et nimia familiaritate Imperatorum cum germanis. 18

De potentia germanorum, & auctoritate in bellis, & de nominis eorum studio & obseruantia. 19

De laude & præconijs Romanorum, de germanis triumphantium, aut saltem qui germanos fugauerint. 20

De fortitudine ac industria saltem germanorum mulierum. 21

De studio libertatis germanorum, & de laude libertatis. 22

De ira & furore germanorum. 23

De lanceis, armis, frameis germanorum. 24

Septentrionales germanorum maximè usu sagittatorio occupatos fuisse. 25

De scutis & cateijs germanorum. 26

De gladijs ac curribus germanorum in bello. 27

De uarijs telorum & armorum generibus, uarijs germanis attributis. 28

De inuentione bombardæ, & eius fulmine. 29

De equitatu germanorum, & equis eorum. 30

De sigillis, signis, galeis, thoracibus, & reliquis bellorum instrumentis ueterũ germanorum. 31

De instructione acierum germanicarum, & modo eorũ ineundi bella. 32

De aris germaniæ quibusdam, ubi pugnæ olim editæ fuerant, & de castris Romanorum. 33

A multis diuinatas fuisse germanorũ irruptiones, ac prodigia eorum uastationes præuertisse. 34

Germanos faciles semper ac promptos fuisse in nouandis bellis. 35

Germanos nunquam uirtute à Romanis

nis uictos esse, sed dolo uel uino aut auro. 36
Germanos religione aut à Dijs uictos nō Romanorum uirtutibus. 37
De omnibus prælijs in generali descriptione germanorum cum Romanis: & nos semper aut fortuna aut Deo, nūquam uirtute à Romanis uictos. 38
Requiem germanis semper fuisse odiosam. 39
Germanos sæpe uictoriam ac triumphū Romanis uendidisse. 40
Germanos à nullis alijs quàm à germanis uictos, & semper in Romanis exercitibus extitisse germanos. 41
De patientia situ ac fame germanorum. 42
De supplicationibus germanorum eorum, qui succubuerant in prælijs, aut capiebantur. 43

VENTUM nunc est ad partem longè grauissimam, ad cuius absolutionem omnes eloquentiæ fontes aperire, necessum esset: nunc enim mihi labor summus plus quàm in cęteris libris indulgebit, et id quod mihi difficilimum, Germanorum uerò gloriæ cumulatissimum est, ante oculos obuersabatur, in quo totas uirtutes eloquentia, mihi si ulla esset, experiretur, dum de Germanorum bellica uirtute disserere in animum accepi. Nunc sanguinis ac uenæ plurimum nostra sibi postularet eloquentia, ut nobis ad destinatum finem liberior ac expeditior cursus concederetur. Nunc ut simul plurimorum ingenia subirem, necessum esset, nec tamē qualicunque gratia mihi oblata, satis instituto proposito sufficerem: nec etiam si me Ciceronem totum effinxissem. Non enim bellum Troianū, in quo tota Homeri industria occupata fuit, non aurei uelleris raptum exordiemur, quæ non tantam speciem difficultatis præ se ferebant: uerùm de illorum uirtute orationem dicemus, qui πολεμιώτατοι totius terræ uires excesserunt, confregerunt, subegerunt: qui inæstimanda uirtute prædditi summa rerum potiti, sacratissimū Romani Imperij titulum ac habitum in eorum iura redegerunt: qui soli omniū Romam gentium dominam & uictricem ceperunt, exhauserunt, & solo ęquauerunt. Nonne hoc negocium in oratoria uirtute eminentissimum, ingenio ualidum, magnificum, eloquentia effusissimū, & propè eloquentiam cæteros docentem, ac in omni scientiarum genere mirabilem requireret, qui tantis rebus sublimitatem, & cuilibet bellicæ uirtuti debitam dignitatē redderet, cuius gratuitate ac nitore res Germanorum surgeret, & pro rerum necessitate uarios uultus indueret, ut & rerum gestarum claritati consentaneus & accommodatus Homerus responderet, ne ariditate dicendi, eximia patriæ uirtus refrigesceret, uerùm accommodato eloquentiæ colore uoluptati futura esset legentibus. Ita enim res illa sese habet, ut Gellius, Sallustius ac Cato dicere consueuêre, ut tanta illorum uirtus putetur, quæ à rerum scriptoribus describitur, quantum illorum ingenium Potuit egregiè Alexander ille Magnus queri de Achille, quòd dignus suæ uirtuti scriptor contigisset, quemadmodū Flauius Vopiscus in uita Probi testatur. Nec tanta belli Troiani existimatio esset, si alterius quàm Homeri ingenium reperisset. Laudare autem uiros claros, & debitam gloriæ portionem forti uiro asserere, nō simplicis ingenij opus est: uerùm excellsissimi, præsertim ubi rerum gestarum magnitudo tanta est, ut fortissimorum uirorum gesta à nobilissimis auctoribus commendata excedere uideatur, ac luce sua reliquorum facinora egregia tenebris obducere. Inclinata planè esset Homeri gratia illa candidissima, comptissima: nec facilè ingenio suo, tot ac tantarum gestarum molem sustinuisset, quem tamen in magnis sublimitate, in paruis proprietate nemo superauit. Quid ergo ego eniti laborem, qui totius orbis uictorū uirtutes

tutes describendas nostræ diligentię ac mediocritati desumpserim. Et licet oratio nostra humilis depressa humi serpat: nō forum tantùm, uerùm & urbem horridet, & ad extollendos tantos uiros intempestiuior, ineptior, paulū sit: uel in eo tamē probabilis erit, quòd nullo intermisso studio λυχνοῦ: & id laboris ęquo animo sustulerit, quòd eruditiores uiri exclusissent, qui nec tantam operam erogandis Germanorum necessitatibus contulissent, dum modestiori labore, ea quæ laudem uberiorem pariunt, assequi possunt. Nec nostrum erat institutum, Germanorum res exacte demū debita sua memoria prosequi, affectus conuonare: uerùm laboris summā uoluimus subire, ex mille locis ac authoribus, quæ Germanorum uirtuti accommodari possunt, quasi è luto expiscari, firma inde ac idonea operi perferendo fundamenta iacere, ut minori cura successores nostri, ea quæ ad manus eorum libera ac solida magno labore comportata tradcmus: patriæ conferant, & ędificium à nobis relictum ipsi ad summū perducant. Nec historię ratio usque adeò eloquētiæ copias desiderat: ideoque ab oratore eam exclusit Fabius, dum mollem iucundumque succum alat historia, poeticæ parem dum nihil aliud etiam referat nisi carmen solutum, & ad narrandum scribatur, non ad probandum aliquid: totumque opus non ad intuitum rei, pugnamque referatur, sed ad memoriam posteritatis, & ingenij famam. Nec Cicero in libro de Oratore Xenophontem nec Thucydidem Oratori permittit. In multa præterea genera historiā prisci secuerunt. Erat enim quę tantùm in dulcedine loquendi consistebat, alioqui omnibus manifesta: erat & quæ tantùm ad rei prius inuisæ memoriam niteretur. Verùm ut demū ad rem quam paro redeam, & institutum ordinē dicam, quem ita stare uoluimus, ut in proximo libro de Germanorum nobilitate agatur. Liber igitur subsequens rei superiori natura cōiungitur: nam præsens liber ad bellicam Germanorum uirtutem transibit, ex qua ueræ nobilitatis fons in Germanos descendit, unde magna illius uoluminis pars ex priori pendet. Destinauimus aūt strategematibus Germanorū libros tres succedentes: primus liber & in ordine quartus, tantum Germanorū bellicositatis, τὰ πρὸς τὰ παρασκευάσματα, id est præparationes, ac expeditæ Germanorum uirtutis signa monstrabit. Subsequens uerò liber Germanorum contra Romanos strategemata & discrimina illata ostendet. Tertium uolumen singularium gentium quarundam Germanicarum Martem ac expeditiones aduersus totam terram nobis proferet. & ille demum ordo in his libris quos bellorum Germanicorum enarrationi destinauimus, ducendus est.

Laus bellica uirtutis, & quòd hanc Germani diuinitus in sortem quasi propriam sumpserint, dū alij lingua, aut alijs donis ualuerint. Cap. 1.

VAria sunt mortalibus à Deo optimo maxima dona etiā diuersis pręposita referente Homero:

Ανδράσιν οὔτε φυὴν, οὔτ' ἂρ φρένας, οὔτ' ἀγορητύν.
Αλλος μὲν γάρ τ' εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ.
Αλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσιν στέφει.

Id est, Alius fortitudinē, alius uires, alius facundiā sortitus est, alius formā lingua compensat. Sunt etiam quibus longæuam pacem fata concesserunt, ut Aethiopes: sunt qui reuelatione ac cultu diuino cæteris præstabant, ut Hebræi:

Ingenium Graijs feruens dedit ore rotundo
Musa loqui.

Romani etiam præter summam diuitiarum ac imperij facultatem, totius terræ dominatum assumpserunt, & dum itaque alij

Excusatio a[u]ctoris.

p 4 Orabunt

nis uictos esse, sed dolo uel uino aut auro. 36
Germanos religione aut à Dijs uictos nō Romanorum uirtutibus. 37
De omnibus pralijs in generali descriptione germanorum cum Romanis: & nos semper aut fortuna aut Deo, nūquam uirtute à Romanis uictos. 38
Requiem germanis semper fuisse odiosam. 39
Germanos sæpe uictoriam ac triumphū Romanis uendidisse. 40
Germanos à nullis alijs quàm à germanis uictos, & semper in Romanis exercitibus extitisse germanos. 41
De patientia sitis ac fame germanorum. 42
De supplicationibus germanorum eorum, qui succubuerant in pralijs, aut capiebantur. 43

VENTUM nunc est ad partem longè grauißimam, ad cuius absolutionem omnes eloquentiæ fontes aperire, necessum esset: nunc enim mihi labor summus plus quàm in cęteris libris indulgebit, et id quod mihi difficilimum, Germanorum uerò gloriæ cumulatissimum est, ante oculos obuersabatur, in quo totas uirtutes eloquentia, mihi si ulla esset, experiretur, dum de Germanorum bellica uirtute disserere in animum accepi. Nunc sanguinis ac uenæ plurimum nostra sibi postularet eloquentia, ut nobis ad destinatum finem liberior ac expeditior cursus concederetur. Nunc ut simul plurimorum ingenia subirem, necessum esset, nec tamē qualicunq; gratia mihi oblata, satis instituto proposito sufficerem: nec etiam si me Ciceronem totum effinxissem. Non enim bellum Troianū, in quo tota Homeri industria occupata fuit, non aurei uelleris raptum exordiemur, quæ non tantam speciem difficultatis præ se ferebant: uerùm de illorum uirtute orationem dicemus, qui πολεμιώτατοι totius terræ uires excesserunt, confregerunt, subegerunt: qui inæstimanda uirtute præditi summa rerum potiti, sacratisimū Romani Imperij titulum ac habitum in eorum iura redegerunt: qui soli omniū Romam gentium dominam & uictricem ceperunt, exhauserunt, & solo equauerunt. Nonne hoc negocium in oratoria uirtute eminentisimum, ingenio ualidum, magnificum, eloquentia effusisimō, & propè eloquentiam cæteros docentem, ac in omni scientiarum genere mirabilem requireret, qui tantis rebus sublimitatem, & cuilibet bellicæ uirtuti debitam dignitatē redderet, cuiusq; grauitate ac nitore res Germanorum surgeret, & pro rerum necesitate uarios uultus indueret, ut & rerum gestarum claritati consentaneus & accommodatus Homerus responderet, ne ariditate dicendi, eximia patriç uirtus refrigesceret, uerùm accommodato eloquentiæ colore uoluptati futura esset legentibus? Ita enim res illa sese habet, ut Gellius, Sallustius ac Cato dicere consueuêre, ut tanta illorum uirtus putetur, quæ à rerum scriptoribus describitur, quantum illorum ingenium Potuit egregiè Alexander ille Magnus queri de Achille, quòd dignus suæ uirtuti scriptor contigisset, quemadmodū Flauius Vopiscus in uita Probi testatur. Nec tanta belli Troiani existimatio esset, si alterius quàm Homeri ingenium reperisset. Laudare autem uiros claros, & debitam gloriæ portionem forti uiro asserere, nō simplicis ingenij opus est: uerùm excellentisimi, præsertim ubi rerum gestarum magnitudo tanta est, ut fortisimorum uirorum gesta à nobilisimis auctoribus commendata excedere uideatur, ac luce sua reliquorum facinora egregia tenebris obducere. Inclinata planè esset Homeri gratia illa candidisima, comptisima: nec facilè ingenio suo, tot ac tantarum gestarum molem sustinuisset, quem tamen in magnis sublimitate, in paruis proprietate nemo superauit. Quid ergo ego eniti laborem, qui totius orbis uictorū uirtutes

tutes describendas nostræ diligentię ac mediocritati desumpserim. Et licet oratio nostra humilis depressa humi serpat: nō forum tantùm, uerùm & urbem ipsam timidet, & ad extollendos tantos uiros intempestiuior, ineptior, paulū sit: uel in eo tamē probabilis erit, quòd nullo intermisso studio λυχνόβ: id laboris ęquo animo sustulerit, quòd eruditiores uiri exclusissent, qui nec tantam operam erogandis Germanorum necessitatibus contulissent, dum modestiori labore, ea quæ laudem uberiorem pariunt, assequi possunt. Nec nostrum erat institutum, Germanorum res exactè demū debita sua memoria prosequi, affectus conuonare: uerùm laboris summā uoluimus subire, ex mille locis ac authoribus, quæ Germanorum uirtuti accommodari possunt, quasi è luto expiscati, firma inde ac idonea operi perferendo fundamenta iacere, ut minori cura successores nostri, ea quæ ad manus eorum libera ac solida magno labore comportata tradcmus: patriæ conferant, & ędificium à nobis relictum ipsi ad summū perducant. Nec historię ratio usq; adeò eloquētiæ copias desiderat: ideoq; ab oratore eam exclusit Fabius, dum mollem iucundumq; succum alat historia, poeticæ parem dum nihil aliud etiam referat nisi carmen solutum, & ad narrandum scribatur, non ad probandum aliquid: totumq; opus non ad intuitum rei, pugnamq; referatur, sed ad memoriam posteritatis, & ingenij famam. Nec Cicero in libro de Oratore Xenophontem nec Thucydidem Oratori permittit. In multa prætérea genera historiā prisci secuerunt. Erat enim quę tantùm in dulcedine loquendi consistebat, alioqui omnibus manifesta: erat & quæ tantùm ad rei prius inussæ memoriam niteretur. Verùm ut demū ad rem quam paro redeam, & institutum ordinē dicam, quem ita stare uoluimus, ut in proximo libro de Germanorum nobilitate agatur. Liber igitur subsequens rei superiori natura cōiungitur: nam præsens liber ad bellicam Germanorum uirtutem transibit, ex qua ueræ nobilitatis fons in Germanos descendit, unde magna illius uoluminis pars ex priori pendet. Destinauimus aūt strategematibus Germanorū libros tres succedentes: primus liber & in ordine quartus, tantum Germanorū bellicositatis, τὰ προπαρασκευάσματα, id est præparationes, ac expeditæ Germanorum uirtutis signa monstrabit. Subsequens uerò liber Germanorum contra Romanos strategemata & discrimina illata ostendet. Tertium uolumen singularium gentium quarundam Germanicarum Martem ac expeditiones aduersus totam terram nobis proferet. & ille demum ordo in his libris quos bellorum Germanicorum enarrationi destinauimus, ducendus est. *Excusatio autoris.*

Laus bellicæ uirtutis, & quòd hanc Germani diuinitus in sortem quasi propriam sumpserint, dū alij lingua, aut alijs donis ualuerint. *Cap. 1.*

VAria sunt mortalibus à Deo optimo maxima dona etiā diuersis prępositis referente Homero:

Ἀνδράσιν οὔτε φυὴν, οὔτ' ἄρ φρένας, οὔτ' ἀγορητύν.
Ἄλλος μὲν γάρ τ' εἶδος ἀκιδνότερος πέλει ἀνήρ.
Ἀλλὰ θεὸς μορφὴν ἔπεσι στέφει.

Id est, Alius fortitudinē, alius uires, alius facundiā sortitus est, alius formā lingua compensat. Sunt etiam quibus longæuam pacem fata concesserunt, ut Aethiopes: sunt qui reuelatione ac cultu diuino cæteris præstabant, ut Hebræi:

Ingenium Graijs feruens dedit ore rotundo
Musa loqui.

Romani etiam præter summam diuitiarum ac imperij facultatem, totius terræ dominatum assumpserunt, & dum itaq; alij

Orabunt melius causas, cæliq; meatus
Describunt, radijsq; cadentia sidera seruant,
Ac aliqui uiuos ducunt de marmore uultus:
Tu regere imperio populos Germane memento.
Hæ tibi erunt artes, paciq; imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Germanis longè excellentissimum contigit, summa uidelicet uirtutis bellicæ opinio, cuius præsidio, quod alijs exclusum est, patriæ libertatem tueri hactenus potuerunt, dum cæteri libertatis iure exuti, in exilio miserrimi degant, aut durissimo seruitutis iugo pressi uiuāt. An'ne nihil refert, quò precio, quàm optimo à diuina quisque ratione prouisus euadat, & dum deorum munera sint præsentissima ac χαρίεντα, ut Homerico uerbo loquar: nil tamen absolutius bellica dexteritate quicquam Germanis obuenisse facilè potuisset? Plutarchus grauissimus auctor, in libro qui inscribitur, πότερον ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον, ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι. Id est, An Athenienses plus bello an ingenijs præstiterint: ex cuiusdam philosophi sententia, Athenienses τῷ λόγῳ μεγαλόφρονας, sermone grandiloquos, bellis uerò prorsus nullos calumniabatur. Verba Plutarchi penè Liuius libro secundo expressit, ubi tantùm lingua bonam gentem Athenienses scribit. Cæterùm seditiosam & inquietam, & quæ patriam tutari non potuerit. Contra Lacedæmones plus bello quàm literis uiguerunt, & Archilochum poetam exilio mulctauerunt, quia scripserat:

Ἀσπίδι μὲν Σαΐων τὶς ἀγάλλεται, ἣν περὶ θάμνω
Ἐντὸς ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων;

Fuit omni ætati ac populo familiare adagium, ubi bellicæ uirtutis studium illic & literarum usum uigere: fuerunt itaq; semper penè disciplinæ Marti coniunctissimæ. Dum enim Roma bellorum fluctibus assiduis conflictabatur, plenæ felicitatis cursum tenuit, ac poetas celeberrimos produxit. Non enim imperium tantum, uerùm & literaturam à Græcis Romani traxerunt. Amissa quoq; rerum summa, dimidium penè literarum Romani amiserunt. Pauci quoque ante Imperij Romani translationem Germani literis uiguerunt: arcem tamen eloquentiæ nunc unà cum literis occupauerunt.

De scriptoribus bellorum Germanorum. Cap. 2.

Scriptores bellorum Germanorum.

VIdeamus autem nunc, quanto numero hi autores constiterint, quibus Germanorum bella curæ fuerunt: numero penè totidem sunt, quot
Thebarum portæ, uel quot sunt hostia Nili.

Nescio planè an altera pars orbis minus quàm Germania elaborata fuerit. Recesserunt enim à memoria patriæ nostræ omnes, quibus ullum ingenij precium affuit. Quidam Germaniam professi, inter initium constiterunt: quare nullum dicimus, dum Germaniæ scriptorem allegamus. Fuit hæc præcipua, imò potentissima Germaniæ infelicitatis pars, quòd hæc penitus ab omnium ingenio exclusa, nulli unquam scriptori accesserit. Nec quicquam me admiratione maiori detinet, quàm uirtutem eorum bellicam, qua nihil absolutius Germanico decori facilè futurum est, tot annis in tenebris obambulasse. Dum tamē tota uirtutis ratio ac nomen malè patiatur obfuscari: & dum unus memoratur qui in describendis nostris moribus occupatus sit, dum & alter qui aliquas Germanorū urbes sua memoria adiuuerit, illustrauit, nullus extiterit, qui in describendis bellis ac strategematibus nostris, quicquā molitus fuerit. Hi enim qui Germaniæ negociū hactenus egerunt, sese tantùm uni parti enarrandæ dederūt;

cæ-

cætera neglexerunt: quare scriptoris nomē hi bene tulerunt, non tamen scriptoris Germaniæ. Et ne simili incuria Germanorū summam uirtutē sine ulla mentiōe transgrederemur, necessum erat uigili studio omnia quę tantùm bella saperent, euoluere. Erant igitur nobis requirēdi Chronographorū quidā, cuius professionis dextimi fuerūt, Eusebius, Eutropius, Hieronymus Beda, Paulus Diaconus, Sigebertus Genblacensis, Gualfredus, Rhegino Pruniensis, Hermannus, Gotfridus Viterbiensis, Adam Vinensis, Sabellicus, Blondus Forliuiēsis, Iosephus, Egesippus, Fretolphus, Vitikindus, & alij, quos ex industria prætereo. Cōtulerunt hi nobis nonnihil, uerū si modò uera fatemur, exilia erant, quæcunqꝫ de Germanis scripserunt. Perlustrati sunt inde à nobis ἐκφωλικῶς quasi, Panegyrici ac imperatorum enarratores, in quorum numero Herodianus, Suidas, Plutarchus, Procopius, Antoninus, Onesinus scriptor Procli, Marius Maximus, Alexander, Symmachus, Arrianus, Seuerus, Dion Prusiensis, Aelius Cordus, Deusippus, & hi omnes Græci. In Latinorum uerò numero, Ammianus Marcellinus, Festus Ruffus, Aurelius Victor, Hunibaldus, Nazarius Mamertinus, Aelius Spartian9, Trebellius Pollio, Vuarnefridus, Latinus Pacatus Scotus, Suetonius, Aelius Lampridius, Iulius Capitolinus, Plinius, quatuor Panegyrici, & Ausonius. Claudius Eusthenius autem quatuor libros de Diocletiano, Maximiano, Galero ac Constantino Cæsaribus scripsit, qui & à secretis Diocletiani fuerat. Inde Fabius Marcellinus, Gargilius Martialis, Fl. Vopiscus, qui usqꝫ ad Numerianum ac Carinū historias produxerunt. Eutropius uerò usqꝫ ad Iouinianum, à quo Diaconus exorditur, & usqꝫ ad Anastasium Annales suos deduxit. Memoratur omnium copiosissimus Bimarithius, qui libros quatuor de Cæsarum gestis diuulgauit, quorum meminit Suidas.

Scriptores semper Germanorum res depressisse, Romanorum cælo æquasse. Cap. 3.

NAe id iniustissimum, ac prorsus omni iure carebat, quo scriptorum iniuria Germanos affecit, ac omnem laudem bel o à ueteribus nostris acquisitam sustulerat. Maxima enim scriptorum pars adulatione corrupta, Germanorum egregia facinora ab eorum studio remiserunt. Semper enim captandæ beneuolentię gratia, uirtutem nostris meritis detractam Romanis asseruerunt. Illis planè igitur superorum inferorumqꝫ mala gratia, ac omnes maledictionū species imprecandæ essent, illis etiam omne malum Germania debet: potuisset Germania à totius orbis insidiatoribus incruenta ac tuta constitisse, ab his non potuit. Multi enim ab Imperatoribus alebantur, ut Plutarchus inquit, non ob alium fructum, nisi ut famulante ipsis bono ingenio, facta imperatorum mirarentur. Erat & Isocratis sententia, ὀκ πλᾶσοι τῶν ἀνθρώπων αὐτοῖς πλησιάζουσιν· οἱ δὲ σύνοντες, πρὸς χάριν ὁμιλῶσι. Id est, Non multi cum principibus uersantur: qui uerò aliquando principibus adsunt, ad gratiam loquuntur. Videamus autem an & id in rebus Germanicis cōtigerit? Cornelius Tacitus libro primo Historiarum: Qui, inquit, Claudij Tiberij ac Neronis res florentib. ipsis descripserūt, ob metum quidam falsò indagauerunt postquam obierunt, ab alijs recentibus odijs compositæ sunt. Ecce ille Cornelius, qui antecessores omnes, imperatorum gestis quiddam addidisse scribit, & se liberrimum ab eo uitio profitetur, à Tertulliano mendacissimus appellatur. Orosius quoqꝫ historicus Tacitum summa adulatione notauit: interfectorum enim numerum Romanorum eum ait conticuisse. Nec ipse Orosius ab ipso crimine se potuit abstrahere, quo alios incesserat: Blondo enim ac Sabellico historicis referentibus, capta ab Alarico Roma, interfectorum numerum à sua memoria exclusit. Sabellicum autem & Blondum summa adulatione in rebus Venetorum priscos omnes excessisse quis ignorat?

Adulatio scriptorū German.

ignorat? Et tandē hos autores, qui nobis quasi per successionē obuiauerunt, adulationis expostulasse ac côuicisse sufficiat. Cęterū in rebus Germanicis adeo illos assentationibus ineptijsse, parum nostra interfuisset, & an historiæ maiestatem mendacijs ac nugis uiolassent, an' non si Germaniæ pepercissent nostræ. Quis autem ex industria ac dedita opera Claudianum inconcesso adulationis uitio non accusaret, qui Stilliconis Panegyricum uiderit, ac penè in assentationis cognomen Claudiani appellationem non uertet, ut à Sabellico & cæteris æquè adulatoribus uellicatur? Non erant ulli mortalium Sycobij illi plus auersi ac alieni, quàm Pescennio Cæsari apud Aelium Spartianum, qui grauiter ferebat Domitiani, Gallicani, Neronis, et aliorū Cæs. memoriā adeo à rerū scriptoribus celebrari. Trebellius Pollio quoq; tam funda assentatione immersus extitit, ut trecenta millia Gotthorum Claudij Cæsaris ductu interijsse scripserit: trecentorum millium plagarum dignus. Ecce Liberianus historicus ac Fl. Vopiscus, manifestissimum somnum in eo, Trebellio Pollioni subrepsisse dicunt, ac mendacio arguunt patentissimo. Denique omnes quos uidi hactenus, tot occisorum millia Germanorum glomerauerunt, unius Trebellij assentatoris sententiam imitati sunt omnes, & demum uice ueritatis, id obtinuit. Huius causa est, quia non allegantur Liberianus & Fl. Vopiscus, ubi ab aliorum sententia diuersi abeunt. Pauci quoq; illos legunt, & qui eos legerunt, incuriosè res Germanorū prætericrunt. Ita nobiscū scriptores laudabant, & tu lusum putas, uerū nimis procax lusus ille est, famæ ac pristinæ Germanorum uirtutis inclinationem trahens. Malè de Germania actum est: miserum enim fuerat, unius hominis nugas, penitus imitatione scriptorum in ueritatem abijsse, ac cæteris huius tantum mendacio fuisse persuasum. Quid de cæteris agemus? Verùm quia recens memoria Fl. Vopisci facta est, libuit eius uerba in Aureliano, quoniam nobis ad rē faciunt, recensere, ubi omnes scriptores, qualiscunq; modestiæ fuerint, semper rebus gestis Cæsarū aliquid addidisse referr, & nullum scriptorum demum extitisse, cui non adulatio impingi potuerit. Verùm de illo proprium caput libro sequenti auspicabimur, nunc ad institutum properemus.

De proceritate Germanorum. *Cap.* 4.

Proceritas Germanorum. IN huius libri præfatione, tantùm pręparationē, & quę ad bella attinebāt, pręmittere uoluimus. Nunc uerò de Germanorum proceritate oratio nostra sumat exordium. Semper perpetuo attributo proceritas Germanis concessa est. Vnde Cornelius Tacitus lib. 2 Segestem Germanum ingentem uocat: sic & Procopius auctor Græcus Slauotum quendam maxima statura hominē describit. Sic Suidas Gallorum principem, quos tūc Germanos uocauimus, tam corpore quàm animo pręstantē dixit, in dictione Celtarum. Ouidius in Tristibus proceritatem Getarum ostendit. Apud Procopium Germanorū mulieres irridebant eorum maritos, quòd tam grandia eorum corpora, non exiliora uicissent. Iulius Cæsar libro primo Commentariorum scribit, Germanos incredibili corporum magnitudine esse. Idem libro quinto: Finito prælio minfica corpora Germanorum uisa fuisse testatur. Vegetius quoq; libro primo, Quid, inquit, contra proceritatem Germanorū breuitas Romana ualuisset, nisi arte & exercitatione ipsis Romani præstitissent? Strabo lib. 7, in principio, & eum secutus Perottus, supra Martialem in primo, corporibus proceros Germanos scribunt. Proceritatis Germanorum meminit Cornelius Tacitus, libro uigesimo Historiarum, & Egesippus illustris scriptor, qui magnitudine cæteris omnibus gentibus anteposuit Germanos. Idem Tacitus Cecinnam dixit Germanum corpore grandē. Columella libro tertio, altissimos & celsissimos Germanos dixit. Manilius libro quarto ingentes eorum partus ait. Mantuanus ad Cæsarem:

Hic

Hic uenit excrescens in maxima corpora gutto.

Sic & Florus libro tertio, Teutobochū proceritatis eximię hominem descripsit. Plutarchus Cymbros nōn agnitos primō refert, dum Italiam petierunt, uerùm tantùm proceritatem eos Germanos prodidisse. Zacharias Lilius & ante ipsum Pomponius Mela, libro tertio, de immanitatibus Germanorum uerba fecerunt. Cornelius in Germania ait omnibus truces & cærulei oculi sunt, rutilæ comæ, & magna corpora. Agrippa apud Iosephum de bello Iudaico secundo, ita Iudæis persuasit: Quis uestrum non audiuit Germanorum uirtutem, inquit, & magnitudines corporum? ut arbitror equidem uidistis, cum Romani illarum gentium ubiq; captiuos habeant, spiritus etiam maiores corporibus gerentes. Hæc ille. Et paulo pōst fortitudinem Germanis ut Græcis sapientiā largitam fuisse scribit. Verba Iosephi Philippus Beroaldus carmini ita aptauit:

Grandes corpore, spiritu feroces,
Septi robore, prodigaq́; uitæ,
Hostes aggrediuntur, & lacessunt.

Herodianus quoq; Germanos ubi de Maximino memoriā facit, corporibus magnos probauit: similiter & Paulus Diaconus. & Celtes noster dum inquit:

Nomen nobilibus quod adhuc uenerabile nostris
Pectoribus, similes ingentes corporis artus
Prodiga cui natura dedit per lactea colla,
Candida proceris tollentes corpora membris.

Ammianus Marcellinus libro 18. Gallos uniuersos, cui & Diodorus astipulatur, statura celsiores esse scribit, quos tamen Germanos esse uoluit. Et idem lib. 16, Chonodomarium regem Germanorum ante alios excelsiores populos produxisse refert, & ipsum regem nitore conspicuum. Proceritatis Germanicæ rationem Ioannes Escuidensis ex meatu syderum cōstare collegit, dist. 3. cap. 5. ubi ait secundum sententiam Haly. in 7 climate, ubi Germaniæ situs est, inter latitudines graduum nimiam frigiditatem grassari, unde corpora grandiora nasci. Manilius in 4 Astronom. eidem sentētiæ accessit, postquā & hæc subiungit:

Et stupefacta suos inter Germania partus.

Vide Arrianum Græcum libro primo, de rebus Alexandri Magni, & Ammonium lib. primo, cap. tertio. Liquet & id naturali lumine, ut enim Plinio placet, lib. 2, cap. 80, proceritas ex mixtione ignis intrinseci ac humoris causat̄. Nec aliter Aristoteli persuasum est in Problematib. partione 10 Alberti ratio est De natura loci capite tertio, id propter complexionale frigus in porosis Germanorum corporibus euenire: locus enim Germaniæ frigidus & constringens, multum humidi in corporibus reliquit, unde carnosi illic nascuntur.

De terribilitate, ferocitate & audacia Germanorum. Cap. 5.

Perpetuo epitheto Germanis ab auctoribus adscribitur ferocitas, immanitas ue: Lucanus *Ferocitas Germanorum.*

Rheniq́; feroces Deseritis ripas,

libro 1. dixit. Strabo lib. 7, abundantes feritatis Germanos appellauit. Picus item inuictam gentem nominat. Memorantur Germani fuisse tamen adeò terribiles, ut testamentaria in exercitu Iulij scriberentur, ubi Germanos uiderunt, referentibus Cæsare libro primo Commentar. & Floro. Cæsar addit tantum timorem inuasisse suos, ut sui ipsorum misererentur Romani. Aequalis timor Stiliconis exercitui parem metum incusserat: nam dum sese contra Germanos parauerat Stillico, exercitus suus pene defecit, referente Claudiano: *Metus Rom. à Germanis.*

Persultat

Persultat uarijs effrena licentia tectis,
Si reducem dominum sors improuisa reuexet,
Conscia seruilis præcordia concutit horror.

Iustinus Historiarum lib.38, Galatarum nomen, qui tunc Germani erant, sem per Romanos terruisse probat. Et lib.25: Tantus terror, inquit, eorum nominis erat, ut nullus maiestatem suam tutam nec amissam recuperari, sine Galatarum auxilio crediderit. Temporibus Tiberij Cæsaris idem Cornelius Tacitus libro primo Historiarum: Romæ, inquit, nondum cognito exercitu in Illyrico, & legionum Germanicarum motu audito, trepida ciuitas incursare Tiberium cœpit, ut prouideret ne inualida cunctatione plebs ac patres ludificarentur. Simili etiam timore in bello Marcomannis Romani conflictabantur, colligente Iulio Capitolino in M. Antonino Pio, ut undiq; sacerdotes imperator acciuerit, peregrinos quoq; ritus impleuerit, & Romam ludorum omni genere lustrauerit, ut se tutum à Germanis redderet. Item tempore Valentiniani, dum Marcomanni Romanos uicerunt, primo prælio maxima trepidatio Romę oriebatur, ne iterum id fieret, quod tempore Galieni Romanis obuenerat, scilicet ne iterũ Italiam ita Germani uastarent. Hæc Fl. Vopiscus, qui & sacrificia à Romanis instituta fuisse refert. Iuuenalis Cimbros terribiles dixit. Adeo etiam Punico tempore, Romanos aduentu Cimbrorum territos scripserunt Florus, Plutarchus, & alij. Horatius Sycambros feroces nuncupauit lib.4 Car. Oda 2. & Germaniam feram in Epodo, Oda 16. Iuuenalis quoq; Saty.14, Sauromatas truces, Dionysius truces, atroces & bellaces probauerunt. Appianus in Celtico ferocissimos mores Germanorum recitat, & insignem audaciam. Idem Seneca in 6 quęstio.na. Ob ferocitatem erga nostros agrestes & bestiales dixerunt scriptores, ut Lilius, Pomponius Mela libro tertio, Appianus in Celtico, qui bestiarum more Germanos ferutre scribit. Cicero contra Pisonem immanissimas gentes Germanos dixit, & Rhegino Prumiensis omnium ferocissimos Hunnos asseruit, & horum pugnam truculentiorem alijs. Claudianus quoq;, & apud Cornelium Suetonius Paulinus, Germanos atrocissimos uocauerunt. Herodianus lib.8. simili attributo ut feroces pugnæ Germanos extollit. Cicero contra Pisonem acerrimas Germanorum nationes esse indicabat, Hieronymus ostendit bellicosa pectora eorum intumuisse. Fl. Vopiscus omnium fortissimos Teutonas demonstrauit. Pomponius Mela libro quarto, ubi de Germanis loquitur: Qui sunt immanes, inquit, animis, corporibus, & ad insitam feritatem uastiutraq; exercent, bellando animos, corpora ad consuetudines laborum. Et idem lib.2, Danubium, ait, per immania multarum gentium loca decurrere. Mantuanus ad Cæsarem, Sueuos truces, ardentes Marcomannos, & in borealibus partibus habitantes, truces, potentes animo & membris & feroces definiuit. Claudianus de Germanis:

Hunc tamen in primis populos lenire feroces.
Et in Stillicone:
Ante tubam nobis audax Germania seruit.
Idem:
Debilitat sæuum cognatis uiribus Istrum.

Ammianus Marcellinus lib.15, Gallia, inquit, Rheno à feris gentibus distinguitur. & in fine, Gallos uniuersos, ubi etiam intelligit Transrhenanos, terribiles dixit. & lib.16, Chonodomarius, ait, pugnaces & ante alios sæuos populos duxit, & paulo pòst robustos Alemannos retulit. Dionisius: ἀινυκά τι φῦλα νέμοντ αι ἀρειμανίων γερμανῶν. Id est, Gentes inde accolunt Martium Germanorum. Li

strius

strius tamen Germanos ἀρειφίλους, Martis amatores nuncupauit. Egesippus lib. 2, Immanes, insuperabiles & inaccessibiles uocat, & lib. 4, ubi de Vespasiano loquitur, feroces nostros ostendit. Et tandem ut rei huic finem fecero, proximam orationem ad fortitudinem eorum uertam.

De fortitudine, impetu & resistentia Germanorum. *Cap. 6.*

Germani in bello tali fortitudine dotati referuntur, ut ubicunque stragem fecerunt, imperatores inde quasi in præsidio ipsos reposuerunt. Iulius Cæsar, ut ait abbreuiator Liuij in Epitomatibus, in bello contra Pompeium Pharsalico, Germanorum cohortes eduxit, qui in effusos equites impetum fecerūt. Eorum itaque in eodem bello meminerunt Appianus & Cornelius, qui lib. 19, Sidonem & Italicū in acie uersasse scribit. Fuerunt autem hi Germani. Iulius Cæsar in bello contra deficientes Heduos auxilia Germanorum rogabat, quibus immissis pugnam cœpit lachrymabilem. Et ut ipse Cæsar lib. 7 Comment. testatur, Germanos tunc usque ad flumen hostes fuisse persecutos. Item apud Alexiam oppidum paucis suis equitibus Germanos submisit contra multitudinem hostium. Germani uerò usque ad internecionem hostes persequebantur. Hæc idem Iulius testatur. In eodem etiam libro scribit, cùm omnis Gallia aduersus eum se apparabat, & dubia uictoria à meridie usque ad uesperum fuerat, Germani confertis turmis in hostes impetum fecerunt, & Cæsari uictoriam restituerunt. Hæc Cæsar. Item in obsidionibus Germanos primò conuenire iussit, & uictoriam peperit, ut lib. 1 Bellorum ciuilium testatur. Item Iulio Aegyptium sternente bello, cùm ripa paulò altior esset, Germani aquam tranauerunt, & uicerunt, ut idem lib. 4 Bellorum ciuilium tradidit. Hæc ipse Iulius, qui tantùm ter uictus est, bis in Germania, semel à Gallis, ut ait Eutropius lib. 6. Augustus tantùm in Germania succubuit, refert Iacobus Carmelitanus, & in capitibus sequentibus, Eusebij, Strabonis, Flori, Eutropij, Suetonij autoritatibus probabo. Iosephus lib. 19, Germanis, ait, morem esse, importabili uti furore, sicuti & Barbaros ingenio minores, robustos corpore, & primo impetu dixit quibuscunque hostibus congressos præualere. Hæc Iosephus. Huius ergo coætaneus Cornelius Tacitus bellicam gloriam Germanis in hoc eripere uolens, magna eorum corpora tantùm ad impetum ualida esse dixit. Contrarium Cæsaris omnes testantur. Hic enim ubi de periculo agebatur, Germanos immisit, & hi facta turma, hostes fuderunt, sicuti suprà probaui. Et idem Cornelius Tacitus cum uentum sit in aciem, turpe esse principi Germano uirtute uinci, militi uerò uirtutem principis non adæquare. Et hunc usum Crinitus lib. 12, cap. 7, miris laudibus extollit. Appianus tamen in Celtico ferocissimos in aggrediendo hostes Germanos dixit, & insignem audaciam eorum ibidem nominat. Plutarchus scribit, Germanos militibus Ottonis permixtos maximam stragem edidisse, & Batauos inde Romanis auxilio uenisse & uicisse. Suetonius Paulinus Germanos dixit genus multum ualens apud hostes, ut est apud Cornelium in Historijs. Mātuanus de Germanorum fortitudine plura retulit: in primo enim libro ad Christianos principes scribit:

Fortitudo Germanorum.

Locus Cornelij.

Omnibus hic durati auris Borealibus artus,
Atque potens animi membrisque, trucesque feroces.
Et idem:
Festinant Daci, rigido gens aspera cultu,
Asperior uictu, pugnanti asperrima dextra.
Et idem in Panegyrico ad Ropertum:
—Verùm accola Rheni

q Gens

Gens durata gelu, genus insuperabile bello,
Qua toties Romamq́ sua ditione premebat,
Europa Libyaq́ urbes, Asiamq́ minorem
Terruit, hi superant Parthos, Thracumq́ furores.

Herodianus Græcus autor, Maximinum Cæsarem semper in aciem instruxisse Germanos lib. 8 refert, dicens: ἐβούλετο μεταπέμψασθαι τοὺς γερμανοὺς συμμάχους ὄντας τῇ ῥώμῃ, αὐτάρκεις νομίζων ἀνθιστᾶναι τοῖς ἐπιβουλεύουσιν. Id est, Germanos iuisit uenire, qui olim in Roma municipes eius erant, quos sufficientes putabat ad resistendum prætorianis militibus. Et paulo superius: γερμανῶν ἱππέων μέγα τι πλῆθος ἐπήγετο συμμάχους, ἐκείνους γὰρ μάλιστα προεβάλλετο, ἵν' ἐκδέχωνται τῶν πολεμίων τὰς πρώτας ἐμβολάς, θυμοειδεῖς ὄντες καὶ εὔτολμοι ἐν ἀρχομένῃ μάχῃ, εἰ δ' ἄρα καὶ κινδυνεύειν δέοι δὴ καταφρονοῖ ὡς βαρβάρους. Id est, Equitatu Germanico consueuit, quorum multitudinem magnam sibi auxiliarem futuram sperabat. Quos etiam Germanos præponere hostib. solebat, ut primos impetus pugnæ exciperēt, quēadmodum feroces audacesq; uiri in pugnę exordio existerēt. Aut si periculū sibi contingeret, potius illud discrimen uilibus Barbaris ageretur. Hæc ille. Procopius author Græcus Herulorum ac Slauorum populos feroces appellauit. Ouidius in Tristibus: Sauromatæq; tenent fera gens.

Perpetuo epitheto Septentrionalibus ferocitatem esse adscriptam. *Cap. 7.*

APud priscos itaq; sempiterno adiectiuo ferocitas Septentrionalibus omnibus concessa est. Iulius Firmicus ita rabiem Scythis adscribit. Ita & Ouidius lib. 4 de Ponto, Germaniam rebellatricem: idem & fetam dixit, & addit:

Sunt circa gentes prædam quæ sanguine quærunt,
Nec minus infida terra timetur aqua.
Illi quos audis hominum gaudere cruore,
Penè sub ijsdem syderis igne iacent.
Nec procul à nobis locus est, ubi Taurica dira,
Cæde pharetratæ spargitur ara Deæ.

Ita Claudianus Alanos implacatos, Vindelicos feroces nominabat. Et idem Claudianus de bello Gotthico, atq; Procopius Slauorum, Herulorum, ac cæterarum gentium crudelitatem ostenderunt. Ouidius Getas nunc inhumanos, nunc malè pacatos, nunc indomitos uocat.

De barba Germanorum, & eorum tonsura. *Cap. 8.*

Barba Germanorũ.

BArba etiam Germanorum ac coma hispida horrorem hostibus incussit: longam enim comam, Cornelio referente, nutriuerunt. Vnde Ouidius in Tristibus, Getas intonsos uocauit, & cæteri scriptores Hunnorum facies barbam deformasse scribunt. Nec ferocitati eorū disconueniebat coma. Nam Homerus ut Achiuos bellicosos ostenderet, τοὺς εὐπλοκάμους, id est bene comatos dixit. & Lucianus Iouem minus Veneri aptum ob id uult, magis serijs rebus accommodatum. Fuerunt Septentrionales semper comati, quod Ouidius in Tristibus ostendit, & Lucianus in dialogo φιλίας, differentiam inter Alanos & Scythas facit his uerbis: κοινὰ γὰρ ταῦτα ἀλανοῖς καὶ σκύθαις, πλὴν ὅτι οὐ κομῶσιν οἱ ἀλανοὶ ὥσπερ οἱ σκύθαι. Id est, Simulantur Scythę ac Alani, nisi quoq; Alani minus comantur. Tonsura autem Germanorum talem habebat rationem. Prisco enim instituto hi crinis luxuriē fugerunt, nec patiebantur capillum usquequaq; ad humeros

meros usq; protendere. Herodianus lib. 4, Imperatorem Romanum instar Germanicæ tonsuræ caput rasisse refert, his uerbis: πολλάκις γὰρ καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν ἀποδυόμενος χλαμύδα ἐνεδύετο τὰ γερμανῶν περιβλήματα ἔν τε χλαμύσιν, αἷς εἰώθασιν ἀργύρῳ πεποικιλμέναις, ἑωρᾶτο. κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπετίθετο ξανθὰς, καὶ ἐς κουρὰν τὴν γερμανῶν ἠσκημένας. Id est, Sæpè & Romanam uestem deponens Germanicam induebat, atq; in eorum sagulis argento uariatis conspiciebatur: flauam etiam cæsariem capiti imponebat, in modum Germanorum tonsuræ.

Vicinitatem Germanorum semper fuisse odiosam uicinis. Cap. 9.

INtoleranda omnibus erat Germanorum uicinitas ob eorum ferocitatem. Nam semper ruptis limitibus uicinos presserunt. Et in primis Franci, quorũ demum truculentia erga uicinos in prouerbium abijt, apud Vrspergensem, τὸν φράγκον φίλον ἔχε, γείτονα μὴ ἔχε: Francũ uicinum nõ, sed amicum opta. Omnes enim uicinos subegerunt Franci. Maximinus Cæsar iniquo animo ferebat, Romanorum regiones à uicinis Barbaris deuastari, ut Iulius Capitolinus, & Aelius Cordus asserunt. Alexandri Cæsaris temporibus uicina loca latè Germani depopulabantur. Ostendit hoc Herodianus libro quinto, cuius uerba sunt: Postquam imperator literas de Germanorũ insultationibus legebat, & tam à Persis quàm Germanis premebatur: οὐ γὰρ, inquit, ὅμοιον ἡγεῖτο, τὸν ἐκ περσῶν κίνδυνον, οἷον ἐκ γερμανῶν. οἱ μὲν μακρᾷ γῇ, καὶ γείτονας ποιεῖ γερμανούς. Id est, Nec æquale periculũ imminere putabat à Persis ac Germanis, dum illi in longinqua terra, hi uerò rura uicina accoluerint. Sidonius Apollinaris sæpè in uicinorum loca populãtes Germanos expeditionem fecisse refert. Miserrimæ planè conditionis gentium illi erãt, qui uicinos in eorũ sanguinẽ satellites inuenerũt. Siquidem id uerũ est, quod apud Hesiod. prouerbialiter legimus, πῆμα κακὸν γείτων: Vicinus malũ pessimũ. Execrabilis Iudæorum aduersus Christianos ac amarissima imprecatio esse cõsueuit, quando malũ uicinum nobis precantur, συνοικοῦντα, id est cohabitatorẽ. Nõ potuissent planè Christianæ legis hominibus ullo uoto plus incommodasse, etsi superorum inferorumq; gratiam malam precaturi fuissent, quàm si Germanos illis uicinos optassent. Nazarius Mamertinus & cæteri Panegyricorum miseram semper Galliam nuncupauerunt, dum nimis in agendis prædis accommodatior Germanis fuerit. Alemanni etiã, ut Procopius author Græcus lib. 1 de rebus Gothorum inquit, uicina loca semper populabantur. Et Ouidius in Tristibus Getarum uicinitatem periculosissimam ostendit, lib. 3:

Protinus æquato siccis Aquilonibus Istro
Vicinam latè depopulantur humum.
Diffugiunt alij, nullisq; tuentibus agros,
Incustoditæ diripiuntur opes.

Claudianus poeta pulcherrima uius fictione, Siciliam propinquitatis Gotthorum pertæsam esse, ac montes uicinitatis Germanicæ ostendit impatientes, in bello Gotthico his uerbis de Getis:

iam iam conscendere puppes,
Sardonicos habitare sinus, & inhospita Cypri
Saxa parant.
Ipsa etiam diffusa breui Trinacria ponto,
Si rerum natura sinat discedere longè
Optat, & Ionium refluo laxare Peloro,
Fultaq; despiciens auro laquearia diues;
Tutior Aeolijs mallet uixisse cateruis.

Vicinitas German. odiosa.

Olim Turingorum rex ideò affinitatem cum rege Gotthorum contraxit, ut speraret pacem suis regionibus à uicinis Germanis, ut scribit Procopius. Verùm spe sua delusus est: bellum enim cruentißimum inter eos oboriebatur. Habuerunt Saxones ac Sueui Francorum uicinitatem semper suspectam, referente Hunibaldo. Nostro quoque æuo malè illis consultum est, qui sedes fixerunt Heluetijs propinquiores. Theodericus Ostrogotthorum rex nil plus quàm uicinorum beneuolẽtiam postulabat, ut Sabellicus ait: putabat enim his artibus perpetuò Italia se potiturum. Procopius in primo: Turingi, ait, & Visogotthi Germanorum uires auctas ueriti, hi multitudine præualebant, adeò, ut finitimos omnes iam apertius uiolarent. Hæc ille. M. Antoninus grauißimè Germanorum uicinitatem ferebat, referente Herodiano lib. α: οὐ μετρίως, inquit, δὲ αὐτὸν ἐπετάραττον οἱ γερμανοὶ γείτονες, ὅτι οὐδέπω πάντας ἐκεχείρωτο. Id est, Terrebat Cæsarem præterea non mediocriter, quòd Germaniæ sibi uicina gens esset, quam nondum planè subiecerat, unde in societatem asciuerat Germanos, & ab eis arma bellumq; edocuerat.

Faciem ac aspectum Germanorum ferocitatem ostendere, καὶ περὶ τῆς κακοφυΐας Scythæ cuiusdam, ac Hunnorum deformitate. Cap. 10.

ET quia de Hũnorum deformitate nobis sermo incidit, insignia scommata cuiusdam compositißimi Scytharum tunc Germanorum, à Græcorũ autoribus celebrati, uolui ostendere: tum, ut illius inquisita deformitate aliorum fœditas nobis repræsentetur: tum, quia risu digna fabula celebratur à Suida: Græcam orationem remittam ob prodigam uerborum dilatationem. Latina tamen

Suidas de Cercone. adducã, quę interpretata in hunc sensum redeunt: Cerco natione Scytha, genere Maurusius, Cerci nomen sibi uendicauit ob deformem corporis habitudinem, ludicramq; speciem. Os huic ridiculũ erat, cæterùm breuiculus ac curtus, pedibus diuaricatis, naso rhoncis sublato, eoq; præter modũ simus uidebatur. Aspari autem Ardaburio regi donatus est, eo tempore quo Aspar in Libya uersabatur. Deinde captus est à Barbaris in Thraciam immißis, ac apud Scythiæ reges alitus, in Attilæ quidem conspectum non admissus. Bleda uerò admodũ pręter modum ridiculo eius sermone ac gressu delectabatur: ludicri igitur gratia aderat ei paranti sibi expeditionem, unde magni faciebat eum Bleda. Dum autem cum cæteris Romanis captiuis aufugisset, alijs neglectis, Bleda hunc magna cura requiri uoluit. Captum autem ac ad se adductum, dum in uinculis uidisset, risit, causamq; fugæ quæsiuit: aut cur Romanos Scythis prætulerit? Respõdit Cerco, delictum quidem fugam esse, sed delicti sibi causam fuisse, quòd sibi uxor non sit data. Bleda igitur ioco illo adductus, tradidit ei uxorem nobilißimam è reginæ gynæceo productam. Vnde Cerco usq; ad ultimum uitæ terminum apud Bledam regem remansit. Successor autem Bledæ Attila, ipsum Aetio patricio, ac Romanorum occidentalium imperatori dono dedit: Aetius autem Aspari pristino domino restituit. Hactenus Suidas quàm festiuißi-

Hunnorum deformitas. mè sonuit. Claudianus Hunnos, tali forma descripsit contra Rufinum:

Est genus extremas Scythiæ uergentis in oras
Trans gelidum Tanaim, quo nec deformius ullum
Arctos habet, tristes habitus, obscænaq; uisu
Corpora, mens duro nunquam cessura labori.
Præda cibus, uitanda Ceres, frontesq; secare
Ludus, & occisos pulchrum iurare parentes.

Ait

Ait enim Iornandes usum esse Hunnis quamprimùm nascantur ferro genas traijcere,& id nonnihil eorum deformitati conferre. Idem collegit Diaconus, Apollinaris Sidonius libro decimonono:

Sed Scytha fera turba plaga,feritatis abundans,
Dira,rapax,uehemens:
Hunnus erat. Quis tale solum?iacet axe sub ipso
Gens animis membrisq; minax,ita uultibus ipsum
Infamem suus horror habet,consurgit in arctum,
Visus adest oculis,est propter pralia natus.
Hac habet,& teretes arcus,sunt spicula cordi,
Terribiles teretesq; manus,iaculisq; ferendo.

Iornandes ac Rhegino scriptores tantùm ob deformitatem uultus,reliquos populos deterritos subegisse Hunnos referũt. Postquã enim è Scythia in Gotthos illi exarserunt,continuò Ostrogotthos percitos metu deuicerunt.

De bellica fortitudine Germanorum,& de eiusdem testimonio et difficultate uincendi Germaniam. Cap. II.

ID etiam Germanicæ fortitudinis peculiare argumentum est, quòd totius orbis imperium tot annis custodiuerint,dicente Campano in oratione ad Principes, 660 annis penè Germani imperio potiti, quo Italia uix 370 utebatur, uos duplo diuturnius imperium seruastis: & cum Romani Traianum, Adrianum, Theodosium,Hispanos,Aurelianum,Dacum,Philippum Arabum,Seuerum, Aphrum,Maximinum Thracem,Diocletianum Dalmatam,Iouinianum,Valentinianum, eligebant, uos inuicti excelsi neminem non Germanum pertulistis.Hæc ille. Et paulo pòst: Quid, inquit,Germania faciat,cùm olim exigua portio incognitæ insulæ,collecta in Scandia,omnem Europam,Africam & Asiæ partem subiugauerit?Et addit:In Germanica igitur concordia una Christianorum salus sita est.Plinius ad Traianum Cæsarem:An audiant?qui sciant te se dasse ferocissimos populos,eo tempore,quo illis amicissimum,nobis difficillimum fuit: Danubius enim gelu ripas iunxit, ingẽtia tergo bella transportauit, cum ferè hæ gentes,non telis magis quàm suo sidere armantur. Et idem ad eundem quos Germanos infinita uastitas,plurimæ gentes muniunt,& Pyrenæi alpes dirimunt. Panegyricus ad filium Constantini:Facile est,inquit, uincere imbelles Indos,& timidos, quos amœna Græcia aut Oriẽtis deliciæ educunt,uix bene pallium & sericum tolerantes. At trucem Francum, qui ferina sola carne distentus,uitam propter suiutilitatem contemnit, quanta molis sit superare?Idem Panegyricus ad filium Cõstantini: Alterum terrarum orbem Cæsar peperit,cum Germaniam debellauerit.Franciscus Philel.libro 31.epist.Hungari, inquit,adiacent gentibus bellorum cupidissimis Germanis,qui nec rura colunt, uerùm semper armati equitant, incedunt, nulli opificum mores,&c. Et idem libro 34. ad Nicoalum ducem Venetum:Habent, inquit,Hungari bellicosissimos populos,qui nihil aliud malunt, quàm expeditionem. Et ad Laurentium Medicem libro 37:Nec mirum,cum tot Barbariæ gentes Vandali,Gotthi,Hunni,Longobardi,Germani,Burgundiones,Franci,Belgæ,linguam ipsam & mores & doctrinam & uires Italorum mutauerint. Mamertinus ad Maximianum ita alloquitur Germanos: Non,inquit,estis in ociosa ac delicijs corrupta regione nati,sed in his quas ad infatigabilem consuetudinem laboris & patientiæ usus imbuit. Semper enim hosti oppositi estis, semper instructus miles exercet terram,omnis uita eorum militia est,quarum fœminæ cęterarum uiris fortiores

Diutius Germani Romanis imperabant imperio.

funt. Egesippus, qui, inquit lib. 5, impacatas Gallias Germanorum tumultu eriperent. Et lib. 2, idem insuperabiles dixit Germanos. Arrianus Græcus autor libro primo, de gestis Alexandri, Danubium, ait, bellicosissimas gentes præterfluere. & paulo pòst elatum animũ ipsis adscripsit. Ammonius scriptor Francorum libro primo, capite tertio, Germanos præeminente uirtute uiros appellat. Plinius Epist. lib. 9 ad Caniniũ Ruffum de Traiani triumpho ait: Super hæc arctos bis triumphauit, quorum alter ex inuicta gente, primus etiam è maxima difficultate erogatus est. Hæc ille. Cætera quæ ad hanc lineam requiruntur, uberiori memoria libro proximo appendemus.

De signis quibusdam ferocitatis seu fortitudinis Germanorum. Cap. 12.

Nomina Germanica. MVlta signa ferocitatis in Germanis relicta sunt. Primò nomina eorum tantam habent ferocitatem, ut hi tantùm nomine terruerint cæteros. Vnde ait Nazarius Mamertinus ad Constantinum: Quid clamosos Cheruscos, Vangiones, Alemannos, Tubantes, memorem, ubi ipsius uocabuli Barbaries horrorem adhibet? Vox etiam Germanorũ minax & metuenda est, ut ait Marcellinus historicus lib. 15. Item armorum usus quotidianus in Germanis exercebatur, ita ut Philelphus in epist. contra Turcos ad Christianos principes, in bello, pace ac agrorum culturis, nunquam inermem fuisse Germanum ostendat. Idem Cãpanus in oratione Ratisponensi, & Egesippus armatos ipsos funus cuiusdam imperatoris deduxisse, ac si in bella proficiscerentur, refert. Idem Nazarius Panegyricus ad Diocletianum demonstrat. Ouidius de Ponto:

Omnia barbaricè loca sunt, uocisq; ferinæ,
Omnia quæ possunt plena timore sonant.

Celtes quoq; nil muliebre uocem Germanorum sonare dixit. Verùm spiritum eorum fortia corda prodere: & ut demum modum orationi nostræ imponam, Ouidius omnia crudelitatis genera reperiri in Germanis illo distichо interclusit, de Getis dicens:

Vox fera, trux uultus, uerissima mortis imago,
Non coma, nec ulla barba resecta manu.

Dona uictorũ Germanorum. Aliud Germanicæ fortitudinis erat incitamentum, quòd donis etiam uiri fortes alliciebantur: dabatur enim uictoribus è uiridi gramine decerpta laurea, qui obsessos liberabant. Nã apud antiquos signũ erat uictoriæ herbam porrigere: quem morem & apud Germanos fuisse, Plinius lib. 22, cap. 4 testatur. Cornelius Tacitus equis, frameis, gladijs, aut armis donatos, scribit fortes Germanorũ uiros, & post eum Petrus Crinitus libro 12, cap. 6. & Sabelli. libro 2. Ennea. sex.

De pœna illorum qui succubuerunt, ac ab aliquo uincebantur. Cap. 13.

Pœna uictorũ abscisione manuum. SCythis peculiare fuerat uictis ab eis manus amputare, quemadmodũ Toxaris apud Lucianum ostendit natione Scytha ὡς ἔγωγε πολὺ ἥδιον ἄν μοι δοκῶ μονομαχῶν ἡττηθεὶς, ἀποτμηθῆναι τὴν δεξιὰν, ὥσπερ τὸ σκυθικῆς ἐπιτίμιον ἐστι. Id est, Adeò ut ego quidem, & si singulari certamine uictus essem, facilè paterer mihi amputari dexteram, quemadmodum penes Scythas pœna illorum est, qui uincebantur Apud eundem Lucianum & Mnesippus cõtra Toxarim: εἰ γὰρ τοῦτο γένοιτο, οὐ τὴν δεξιὰν ὥσπερ ὑμᾶς, ἀλλὰ τὴν γλῶτταν ἀποτμηθῆναι καλόν. Id est, Etsi tunc abs te uincor, non solùm dexteram nobis, sed & linguam amputare fas sit. Cæterùm Cornelius Tacitus non quicquam posse infamius Germanis accedere, quàm aliquem è pugna confugisse uoluit.

De

De fortitudine quorundam Germanorum, & nostros semper Imperatoribus Romanis repugnasse. Cap. 14.

VEnio nunc ad unius saltem gentis Gotthorum uidelicet uirtutem, cuius fortitudinem Agathias, Ablauius, Iornādes, Dion, & multi tam nominis quàm animi uiri prosecuti sunt. Nam Mantuanus ille etiam Baptista de eis testimonium plenum dedit, cum ait: *Saeuitia Germanorum.*

Qui Martem genuisse ferunt, hi spicula torquent
Penthesileaa non inferiora securi.

Et optimè Mantuanus: Hispania enim, Lybia & Asia, testantur eorum sęuitiam, ut Methodius martyr, Rhegino Prumiensis, & Paulus Diaconus scribunt, & præcipuè Italiæ urbes funditus dirutæ. Claudianus de Gotthorum in Thraciam irruptionibus ita infit:

Ex quo iam patrias gens hæc oblita Triones,
Atq; Istrum transgressa semel, uestigia fixit
Thraicio funesta solo, ut impegit erinnys
Præcipites per claustra ruunt, nec contigit ullis
Amnibus, aut scopulis proprias defendere terras.
Nil Rhodope, nil uastus Athos, nil profuit Hæmus
Odrysiis, facili contemnunt Strymona saltu,
Et frustra rapidum damnatq; alimonia bellum.
Nubibus intactum Macedo miratur Olympum
More per erratum, campi gemit irrita tempe
Thessalus. & domitis irrisum Cotibus Oenum
Seruati Dryopes, nec nubifer actia texit
Littora Leucates, ipse qui durius olim
Restiterat Medis, primo conamine ruptæ
Thermopylæ, uallata maris Scyronia ripis
Isthmos, & angusti patuerunt claustra Lycæi.
Culmina Taygeti, trepidæ uidistis Amyclæ.
Secum cuncta uehens, à Gadibus usq; Britannum
Terruit Oceanum, & nostro procul axe remotam
Insolito belli tremefecit murmure Thyle.

Reliqua istiusmodi cum ad damna Romanis à Germano milite illata peruenero, declarabo. Huttenus poeta egregius ita loquitur:

— Terrent Germana Britannos
Auxilia, Hispanos arcent, pugnatur ab illis:
Splendida Pharsalico parta est uictoria campo.

Et ut cōcludam, Otto Frisingensis capite quadragesimo octauo libri secundi ait: Germani omniū fortissimi & bellicosissimi. Qui plura legere desiderat, Suetonium Tranquillum, Iosephum, Egesippum in oratione Agrippæ ad Iudæos, uideat. Hæc Otto. Iosephus autem libro septimo Titum introducit, fortitudinem eorum demonstrantem, & 19 Antiquitatum libro, robusti corporis gentem dixit Germanos. Egesippus libro quarto: Domitianus, inquit, fortius indignatos remittit Germanos in Capitolium, qui ferocis immanitate gentis, *Resistētia Germanorum.*

simul numero ualidiores circumuenerunt. Sabini enim rebellione facta, prope omnes interfecti sunt. Et libro tertio ingenitam ferocitatē Germanis ostendit, ubi de Domitiano loquitur. Hæc ergo fortitudo ab omni fortis improsperæ casu Germanos custodiuit, ut Romanus populus omnibus uiribus uix subijcere Imperio eos potuerit, ut Picus Iunior scribit. In hoc ergo Claudianus poeta ex decreto adulabatur Stilliconi, cùm sine ferro ac nullius belli horrore deuictos Germanos scribit. Quis enim meminit, authore eodem, deuictum sola formidine Rhenum? Verba Claudiani huiusmodi sunt de Germanis:

Miramur rapidis hostem succumbere bellis,
Qui solo terrore ruit, nunc classica Francis
Intulimus, iacuêre tamen non Marte, Sueuos
Contudimus, queis iura damus. Quis credere possit,
Ante tubam nobis audax Germania seruit.

Bene, inquit, quis credere posit? credat hoc Iudæus Apella, Cæsaris Iulij spretores; Augusti, uniuersi orbis penè ac diuûm arma contemnentes, sine ullius Martis facie oscitantes, Stilliconi se dedidisse, præcipuè cum omnis res Romanorum temporibus istis in turba fuerit, & continuis calamitatibus agitata memoretur, & afflicta, Hieronymo teste. Paulo pôst idem Claudianus de Germaniæ sine armis subiugatione loquitur, & addit:

Ulláne prosperitas credet?

Sic Nazarius Mamertinus inauditum aliquid se relaturum putat, dum Germanos succubuisse inducit. Huic autem iniuriæ Germanis illatæ à Claudiano Stilliconis adulatore, postea respondebimus, cùm Stiliconis facta retegemus, in quo nihil memorabile, nisi perfidiam, Orosio, Iornande, Paulo Diacono, & alijs authoribus, reperimus. Simili infamia Sidonius Apollinaris Germanos affecit, ita ad Maioranum uenatorē quendam dicens, ut carmē sequens habet:

Et licet aggrederis, quod nullus tempore nostro
Augustus potuit, rigidum septemplicis Istri
Agmen in arma rapis.

Verùm quid non potuit in assentatione fauor principum? Iniuria igitur scriptorum non uirtute uicti sumus.

De uelocitate & innato robore Germanorum in bello. *Cap. 15.*

Velocitas Germanorum. BElli uirtus summa est uelocitas: quicquid enim unquā ab Alexandro Magno egregiè gestum est, id uelocitatis præsidio agebatur. Vnde Q. Curtius, scriptor facundus, nullam Alexandri uirtutem in tantum extulit, quantum summam eius uelocitatem. Verùm ut ad Germanos transeam, Cæsar uelocitatis eximiæ Germanos dixit in primo Cōmentario. Quod etiā Senec. in lib. de Ira annotauit, quando ait: Quid Germanis animosius? quid cursu acrius? & optimè. Nam Germanis quid uelocius Asiam, Phrygiam, & totius Orientis partes transcurrit? Illud ipsum Hieronymus miratur in epistola ad Eustochiam & Marcellinam, Cum tres ultimos libros, inquit, explicassem, Barbarorum impetus instar torrentis fluuij Aegypti limitem percurrit, ut uix effugerim. Et idem ad Heliodorum: Nam certè, inquit, præterito anno ex Caucasi ultimis montibus Septentrionales lupi inuaserunt, & tam breui prouinciam nostram percurrerunt. Quod Claudianus innuit his uerbis de Germanis:

— Ventis ueluti si frena remittat
Aeolus, abrupto gentes sic obice fudit

Armeniasq;

Armeniasq́ niues inopino milite ducti,
Heu heu quàm breuibus pereunt ingentia causis.

Nazarius Mamertinus Iuliano, inquit, qui paulo antè inaudita regionũ, fluminum, mõtium nomina exercitu uictorię peragrauerat, per ultimã ferarum regna calcata, regum capita superuolans, in medio Illyrici sinus improuisus astitit. Illa autem uelocitas innata Germanis extitit, referente Iosepho de bello Iudaico. Campanus in epistola ad Germanos: In primis cunabulis, inquit, priusquam nati esse uidentur, addicti armis sunt. Et idem: Omnes Cęsares solos Germanos corporum custodes sibi asciuerunt, ut eos tanquam natura ad robur, & ad arma, & fidem genuissent. Procopius Gręcus in rebus Gotthorum, penes Iustinianum refert Slauum quẽdam uelocissimum ac fortissimum nutritum, qui in uepribus abscondens se, manè exoriente, Gotthorum quendam raptum, uiuum in castra Iustiniani detulerit.

De contemptione mortis Germanorum, & ratio cur id fiat.
Cap. 16.

GErmanos uitæ prodigos Philippus Beroaldus scribit in carmine de Germanorum laude, quod epitheton perpetuò Germaniæ attribuitur, dum nostris, ut & Iosephus scriptor testatur libro de bello Iudaico decimoseptimo, animam mortis contemptricem scriptores cõcesserint. Cornelius Tacitus infame esse scribit in omnem uitam, et probrosum Germanis, superstitem ex acie rediisse. Idem paulo antè, relinquere scutum, præcipuum flagitium scribit, cui nec sacris inesse, aut consilium inire fas sit. Et multos addit superstites bello, laqueo uitam finiuisse. His moribus quoq; Heluetij hodie incumbunt. Plura de mortis eorum contemptione Seneca quæstion. 6. Naturaliũ collegit. Appianus autem in Celtico, eandem sententiam fouit, & hanc rationem dat: Eorum contemptus mortis, inquit, magnus est, ob reuiuiscendi spem. Egesippus cæteris gentibus in contẽptione mortis ualidiores dixit Germanos. Bataui apud Cornelium missi sunt iterum in Germaniam, ne trueulentius quid auderent. Seneca libro de Ira tertio: Quid Germanis animosius? quid cursu acrius? mortis cupidius? Mantuanus ad Cæsarem: *Contemptio mortis Germanorum.*

Quem sequitur magnis dominans Alemannia campis,
Gens fera contemptrix animæ.

Campanus in oratione ad Germanorum principes, omnia ob patriam contempsisse refert Germanos: uocauit mortis contemptores felices Mantuanus, bene. audacem enim Græci εὔψυχον, & audaciã εὐψυχίαν uocant, ab animę qualitatibus ac conditionibus. Huius autem ratio est, cur ita mortem contemnant, cœli influentia, & siderum bonitas, quæ robur his addunt, & mortis contemptionem pariunt. Sicuti Ioannes Escidensis, in prima triplicitate, sub Septentrione, & Occidentis angulo, ubi Iupiter & Mars imperia exercent, bestiales, bellicosos, magnanimos, fortes gigni, ut Germanos, Britannos, authoritate Ptolemæi, Haly, & aliorum approbat. Maternus Firmicus per horoscopos Martis aliquos fieri bellicosos scribit. Alij asseruerunt sub Septentrione curru & plaustro degentes, magnanimos effici in septimo climate, ut idem Io. Escidensis capite 5. distinc. 8. Huic opinioni innititur Luca. lib. 2. *Ratio astrologica prodigalitatis uitæ German.*

Certè populos quos despicit arctos
Felices errore suo quos ille timorum
Maximus haud urget læti metus, inde ruendi
In ferrum mens prona uiris, animæq́ capaces

Mortis,

Mortis, & ignauum est rediturae parcere uita.

Alij tamen qui rebus naturae insudant, rem argutius tractauêre, & hanc rationem collegerunt. Aristoteles Problematum partitione 14, in locis calidis timidos esse tenet, in frigidis uerò uiriles, quia natura calefit: secundam naturam enim calidi sunt, & ita caro propter frigus exterius condensatur. Haec ille. Vegetius in primo De re militari, militem in Septentrione eligendum suadet, ex eo, quia mortem non timeat. & huius causam hanc adducit: In locis frigidis homines plurimi sanguinis esse, unde fieri, ut non timeant uulnerari. Picus in secundo Hym. commentario, probabilius rem prosecutus est, scilicet, plurimum sanguinis circa praecordia constipatum Septentrionalibus superesse, & ob frigus aeris continentis calefieri, & ita animos et audaciam praebere uoluit. Huius sententiae assertor est Aristot. quoque Problematũ sectione 28, ubi audaces sanguine plenos facit, & motũ ita sursum tendere. Albertus tamen De natura loci, capite 3, corpora Germanorũ ratione frigiditatis quae in eorum loco est, constringi ait, & quia multũ hi habeãt humoris, carnosos effici: quia uapor in loco digestionis generatus, euaporare non potens, constrictione reflectitur ad stomachum, & generat aqueum humidum, sicut fumus in olla feruente reflectitur ad operculum, et generatur aqua. Et quia corda eorũ calida sunt, in audaces transmutantur, calor enim abundat spiritu & sanguine: unde fit ut magis timeãt Germani febrem quàm uulnera. Haec Albertus. Manilius astrologus per sidera ita Germanis fortitudinem concedit lib. 5. ait enim:

Scorpius armata uiolenta cuspide cauda,
Qua sua cum Phoebus currum per sydera ducit,
In bellum ardentes animos, & Martia castra
Efficit, & multo gaudentem sanguine ciuem.

Seneca lib. 2 de Ira, fortiora ingenia solidae naturae prona esse ait, & Germanos in exemplum assumpsit.

De gratia bellica Germanorum apud Imperatores. *Cap.* 17.

POstquam Germanorum uires Romani experiebãtur, uix bellum consummatum est sine ductu & auspicijs Germanorum. Tanta eorum apud imperatores uigebat gratia, Campano autore. Iulius, ut Marlianus ait, in eius exercitu semper habuit Germanos. Iacobus Carmelita cohortis Caesaris ductorẽ Germanum fuisse ait, & praesentiam ipsorum in bello Gallico prius declaraui. In bello autem Ciuili eorum meminit Appianus, & Lucanus libro primo dicens:

Gratia Germanorũ apud Imperato.

Deseruêre cauo tentoria fixa Lemanno
Tristia, quae Vogesi curuam super ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant Lingones armis.
Soluuntur flaui longa statione Rutheni.

Et addit:

— *Tum rura Nemetes*
Qui tenet.
Et Biturix longisque leues Axones in armis,
Optimus excusso Leucus, Rhenusque lacerto:
Et docilis rector monstrantis Belga carini
Vangiones Batauique truces.
Tu quoque laetatus conuerti praelia Treuir,

Et

Et uos crinigeros belloq; arcere Chaicos.
Oppositi Romam petitis, Rhenią; feroces
Deseritis ripas, & apertum gentibus orbem.

Vbi secundum Sulpitium ultimo illo uersiculo totam Germaniam uoluit inferre. Caio inde Cæsari gratissimi acceptissimiq; Germani conniciebantur, ut Iosephus libro decimonono Antiquitatum scribit. Antoninus quoq; Cęsar adeò Germanos dilexit, ut ualidissimum quemq; in bello, & socios & custodes sibi asciuerit: & aliquando Germanorum uestem indutus, Romano cultu dimisso, flauam capiti cæsariem imponens, ad modum Germanicæ tonsuræ gestabat, ut Herodiano placet libro quarto Histor. Antoninus Pius quoq; Marcomannos Germanos in exercitu suo sustentabat, ut apud Aelium Spartianũ uidere est. Maximinus quoq; numerum Germanorum habuit secum, colligentibus Herodiano libro septimo Histor. & Iulio Capitolino. Sub Nerone etiam in Syria militabant Germani, cuius rei Dion Bythinus Græcus author est. Adriano quoq; præcipuè gratus erat Masor Iazygum unus ductor, ob id quòd in eo fuit robur & audacia. Id de Caligula, Cornelius in Historijs, & Suetonius in eius uita referunt, cuius uerba sunt: admonitus dicitur turba Batauorũ, quos circa se habebat. Herodianus omnes penè Imperatores σὺν συμμάχους sustentasse Germanos asserit. Eius uerba sunt de Maximino, libro octauo: ἐπηκολούθουν δὲ καὶ οἱ ἐκ γερμανίας ἐληλυθότες σύμμαχοι, ἐθάρσει γὰρ αὐτῶν τῇ εὐνοίᾳ, ἅτε καὶ τοῦ ἔθνους ἐπεικῶς πρότερον ἄρξας. Id est, Proficiscebantur & cum ipso auxiliares copiæ Germanorum, quibus maximè confidebat, quibus & olim præfuerat. Et in alio loco de eodem: ἀφικνεῖτο δὲ αὐτῷ γερμανῶν, οὐκ ὀλίγη συμμαχία, πεμφθεῖσα ὑπὸ αὐτῶν κατὰ εὔνοιαν. Id est, Mittebatur etiam Cæsari non paucus auxiliarium Germanorum numerus à popularibus beneuolentiæ nomine, quibus olim Maximinus dum Imperio præfuerat, diligentissimè moderabatur. Idem Herodianus libro sexto apud Alexandrũ Germanos fuisse refert: ἦσαν δὲ νεανίαι γε οἷς ἦν τὸ πολὺ πλῆθος παιόνων μάλιστα: Erant & iuuenes apud ipsum quorum bona pars è Pannonia ueniebat. Iustinianus etiam aduersus Gotthos nullis nisi Germanis utebatur. Habuit semper Narses apud eum duo millia Herulorum. Bellizario quoq; semper aut Longobardi, Slaui aut Heruli mittebantur, ut Procopius in omnibus penè libris, quos de rebus Gotthorum cõscripsit, publicè profitetur. Claudianus quoq; penes Stiliconẽ Germanos fuisse asserit, Et quos nascẽtes explòrat gurgite Rhenus. Venit accola syluæ Bructerus Hercinię, ac Albim liquère Cherusci. Galatæ populi in ære Antigoni militabãt, ut Iustin. li 25 scribit.

Germanos semper Imperatorum corporibus fuisse adhibitos, & de nimia familiaritate Imperatorum erga Germanos.

Cap. 18.

TAnta indè gratia Germanorum obtinuit, ut nulli alij corporibus principum custodiendis adhibiti fuerint: nec ullus Imperatorum extitit, qui nõ Germanos in custodes, quos Gręci λυκόποδας σωματοφύλακας appellant, sibi asciuerit. Cornelius Tacitus Histor. libro primo, Germanorum, inquit, qui tunc Imperatori custodes aderant, de Augusto locutus est. Procopius author Græcus Iustinianum Cæsarem satellite quodam Slauo ingenti ac fortissimo fuisse prouisum asserit. Nimium etiam familiaritatis Imperatores cum Germanis habuerunt, ut eorum gratiam uberiorem sibi conciliarent. Quod tamen in Alexandro Lampridius reprehendit, ac nimiam ciuilitatem Imperatoribus non conuenire asserit. Herodianus scriptor eidem Imperatori tantã adscripsit cum Germanis familiaritatem: ᾠκειώσατο δὲ καὶ πάντας τοὺς ἐπέκεινα γερμανοὺς, ἔς τε φιλίαν ἐπηγέ-

Germani apud Imperatores.

ἐσηγάγετο, ὡς καὶ συμμάχους τῶν αὐτῶν λαβεῖν, καὶ τοῦ σώματος ἑαυτοῦ φρουροὺς ποιήσασθαι, γενναίους τινὰς ὡραίους ἐπιλεξάμενος. Quod illud nobis significat: Adiunxerat autem sibi comites Germanos, quos & in amicitiam sibi deuinxit, adeò ut socios bellorum ac corporis custodes ualidissimum quemque & pulcherrimum sibi asciuerit. Addit etiam Herodianus, cum nonnunquam deposita Germanorum ueste, Germanica usum esse, & flauum capillum capiti imposuisse, ut sibi Germanorum beneuolentiam conciliaret. Suidas Græcus eandem ciuilitatem Antonino Cæsari adscripsit, sic inquiens: ἐπεὶ δὲ τὸν Ἴστρον κατέλαβε, καὶ τοὺς ἐκεῖσε Γερμανοὺς ἐφιλοποιήσατο, ὡς καὶ συμμάχους τῶν αὐτῶν λαβεῖν καὶ τοῦ σώματος φρουροὺς καὶ ταῖς φορεσίαις αὐτῶν χρῆσθαι, οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν Βαρβάρων καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἠγαπᾶτο, κοινὸς ὢν πρὸς ἅπαντας, ὡς συστρατιώτης μᾶλλον, ἢ βασιλεὺς τῶν αὐτῶν λεγόμενος. Id est, Inde ad Istrum profectus Germanos adeò in sui amorem conciliauerat, ut commilitones ex ipsis sibi constituerit, & corporis tutores, & eis in sui tutelam usus fuerit, ob quod à Barbaris ac toto exercitu diligebatur. Erat enim omnib. familiaris, adeò etiam, ut plus commilitonis nomine quàm Imperatoris appellatus sit. Cornelius libro decimotertio: Dum Romani ad claustra Caspiarũ penetrabant, Germanos pugnæ affuisse dicit. Et idem in alia expeditione quę in Albanos parabat̃, ait Cornelius, lib. 17. Itẽ Vitellius Capitoliũ cum Germanis expugnauit, Iosepho lib. 5 Antiquitatũ indicante. Item Constantinus secũ Germanos habuit, aiunt Sosimenus, & Aurelius Sextus. Bebelius etiã circa lectũ Herodis filij Germanos fuisse scribit, autoribus Iosepho, lib. 7. & Egesippo, li. 1. Item Mithridates secũ Germanos tenuit, ut Iustinus lib. 38. Itẽ Marcus pater Cõmodi: Otto quoque, ut ait Plutarch. in uita eius, Batauos & Germanos apud se aluit. Galba custodes corporis eos habuit, Suetonio referẽte. Similiter & Nero Caligula, & mater eius Agrippina, ut Iosephus scribit Antiquitatũ 19, multa ex Cornelio nostro illic collegit. Germani etiam in conflictu Gordiani & Maximini fuerunt, ut scribit Iulius Capitolinus. Item Lolianus adhibitis Germanis ad bellum, diu protraxit pugnam, ut in Victorino loquitur Trebellius Pollio. Apud Ruffinum quoque Germani egerunt, quod Claudianus ostendit lib. 1:

Iam gentes Istrumque mouent, Scythiamque receptant
Auxilio, traxêre suis hostilibus armis
Relliquias, mixtis descendit Sarmata Dacis,
Massagetæ, patriumque bibens Mæotis Orontem.

Fridericus etiã 3 augustissimus, Maximil. nostro Cæs. cũ ad ultimã uitæ suæ desperationem redactus fuerat, dixisse fertur, ut in primis Germanos coleret, quorũ præsidio facilè hostiũ minas in ludibriũ interuerteret. Quid uerò nostro sæculo opinionis Imperatores Germanorũ militibus adscribat̃, constat uniuersis: summorũ enim pontificum hactenus fuit consuetudo, Heluetiorũ præsidio uel doryphorotũ se facere munitos. Testantur hæc Iulij 11, Pij 11, Alexandri, & aliorum scriptores. Age quid Gallorũ rex unque sine Germanis egit? Nam profectò in tota Gallia nõ continere se posset, nisi Teutonicorũ præsidio uallaret̃. Ego solido sensu loquor: nõ est totius orbis regio, ubi non Germanorũ authoritatem corã principibus experiaris. Nulla est simul prouincia, regio, Imperiũ, ubi nõ summũ militiæ & authoritatis imperiũ apud principes sibi semper uendicent Germani. Vnde factũ est, ut nihil egregie unque sine Germanis gestũ est. Friderici enim, Cõradi, Henrici, Ottones, Lotharij, Gotfridus, & alij, quicquid egerunt, Germanorum pręsidio illud peregerunt. Longobardos uastauerunt, Hierosolymam penetrauerunt, Græciam populabantur: Hungariam, Bohemiam, Illyricum trãsmeati sunt. Taceo bella Neapoli, in Gallia, Hispania, Anglia, gesta, & quæ quotidie Germanorum ductu & auspicijs geruntur.

De po-

De potentia Germanorum, & authoritate in bellis, & obseruantia eorum nominis. Cap. 19.

TAnta Germanorum apud priscos potētia fuit, ut resistentibus quibuscunque, eorum semper opinio oportuerit præferri, unde plures Imperatores ipsi constituerunt Germani. Vitellius enim ab ipsis ad imperium euectus est, Cornelio, Suetonio, Methodio, Egesippo libro quarto, Orosio libro septimo, autoribus. Vespasianus contra eorum potentiam primò dubitauit, an nitendum sit, Cornelio autore. Claudium imperatorem Germani initiauerunt, ut Iosephus lib. 19 scribit. Maximinus imperator effectus est à Germanis, ut Symmachus lib. 5 Histo. Iornandes & Capitolinus autem cōtra senatus autoritatem etiam, ut collegit Herodianus. Seuerus imperator à Germanis creabatur, Aelio Spartiano probante. Clodium Albinum noluerunt Germani in imperatorem consecrari, & ita priuatus est imperio. Constantinus quoque, ut Aurelius ait, ab ipsis imperator creabatur. Hæc de Iuliano Cæsare scribunt Solimenus historicus lib. quinto, capite 50. Ammianus lib. 15. Platina pontifices & imperatores allegat, contra omniū gentium opinionem solis Germanis instantibus, ad talem amplitudinem ascendisse. Hodie quoque & summam authoritatis arcem sibi uendicauerunt: soli enim sanctissimi imperij regem & dominum constituendi facultatem obtinuerunt. Ecce quanta eorum potentia, qua Cæsares adducti sunt, ut quilibet Germanici nomen sibi uoluerit ascire: non enim extremæ fuit laudationis, dicere Germanicum Cæsarem aliquem. Quod Martialis in Epigrammatis libro secundo ostendit:

Opinio Germanorum.

Esse Germanicum.

Creta dedit magnum, maius dedit Aphrica nomen,
Scipio quod uictor, quodq́ue Metellus habet:
Nobilius tribuit domito Germania Rheno,
Et puer hic dignus nomine Cæsar eras.
Frater Idumæas meruit cum patre triumphos,
Dicitur ex Cattis gloria tota tua.

Vnde Panegyricus ad Maximianum: Quid maius, inquit, euenire potuit illa tua in Germaniam transmigratione? Aufidius, ut Iulius Capitolinus ait, Victorinus Germanici cognomen tulit, quia etiam Cattos deuicit. Dracontius Romanis scribit fuisse decens & gloriosissimum dici Germanicum, ob insignē Germanorum gloriam. Germani enim auctore Egesippo libro secundo, totius imperium orbis sibi semper assumpserunt. Cætera sequentur.

De laude & præconijs Romanorum Germanos debellantium. cap. 20.

NVnc ad amplitudinem eorum descēdam, quibus etiam exilis uictoria de Germanis contigerat. Marius ut deus habitus est, quia Teutonas destituerat, ut ex Plutarcho, Iuuenale, Propertio, Floro, Plinio libro 13, capite 11. Valerio in libro sequenti adducemus. Pompeius apud Lucanum Cæsari inuidebat de Germanis uictoriam, & de Gallis. Verebatur enim hæc obscurare suos triumphos. Maximinus quia prosperērem gessit in Germania, imperator continuò euasit, ut Otto libro tertio, cap. 31. Platina in uita Antheri Papæ scribunt. Pertinax, quia sub imperatore feliciter gessit, cōtinuò Cæsar consecrabatur imperatore mortuo, ut Herodianus lib. 2 exequitur. Iulianus, ut aiunt Sozimenus lib. 5, capite 50 Histo. & Ammianus lib. 16, in fine, quia Germanis feliciter conflixisset, ausus fuit imperiū affectare. Clodium Albinū magni fecit eius de Trans

Laus imperatorum Germanos debellātiū.

rhenanis uictoria, ut Seuerus & Iulius Capitolinus collegerunt. Cæsaris nomen Comodus sibi indidit & adeptus est, ob fusos Germanos stipendij facultatem. Victorinus quoq; cum tantum Cattos uicisset sub Antonino Pio, mox imperator effectus est. Et quia nobilitant ueteres, ut Claudianus ait, Germanica fœdera Drusos: quilibet Germanici cognomen sibi arrogare uoluit, sicuti de Domitiano, Druso, Claudio, Vitellio liquet. Sicut apud Aelium Spartianum Antoninus Caracalla, apud Iulium Capitolinum Gordianus, Tacitus apud Fl. Vopiscum, Iustinianus apud Hunibaldum, Iornandem, & alios. Claudianus quantæ laudis sit uincere Germanos, de Stilicone adducit tantum semel de Germanis uictore:

Qui mihi Germanos solus Francosq; subegit,
Cur nondum legitur fastis? cur pagina tantum
Nescit adhuc nomen? quod iam numerare decebat.
Usq; adeò ne leuis pacati gloria Rheni?

Et idem Claudianus paulo pòst maiorem laudem Germanicum siue Gothi cum bello esse scribit, & plus Stiliconi deberi quã Pyrrho, Decio, Fabricio, Mario, Paulo, Achilli, & alijs ęstimauit: facta eñ horũ egregia memoria, subiungit:

Quanto maius opus solo Stilicone peractum,
Cernimus hic gentem, non Chaonas atq; Molossos.
Quos Epirus alit, nec Dodonæa subegit
Agmina.

Et idem:

Nil ueris æquale dabant prohibere rapaces
Scilicet Harpyias, suetaq; excludere mensa
Nobilior titulus, quàm tot potuisse paratas
In Latij prædam Geticas auertere fauces.
Ast ego terrigenas potius mirabor in ipsis
Procubuisse satis, uita quibus attulit idem
Principium, finemq; dies, quàm cæsa Getarum
Agmina, quos tantis aluit Bellona triumphis.

Verùm nec Stilico Germanos adeò armis fregit, uel Getas, ut Claudianus Panegyricorum more de ipso testatur. Sed Probus imperator Germanos solus uicit: huic quãtus ideo honor delatus fuerit, Fl. Vopiscus adduxit. Claudianus etiam id testatur, cum inquit:

Omni nobilior lustro tibi gloria soli
Contigit, exactum nunquam memorata per æuum,
Germanos habuisse duces.

Crinitus lib. duodecimo, cap. sexto, de huius triumpho pluribus edisseruit.

De fortitudine & industria Germanicarum mulierum. Cap. 21.

Mulierũ Germanicarũ fortitudo. FVit hęc igitur Germanorum uirtus bellica obuia ac manifesta omnibus, ita quòd non inueniatur, quem nec ultra primas saltem literas progressum fugiat. Vt autem nulla pars fortitudinis nostræ remittatur, maiorum nostrorum mulieres saltem in exemplum assumamus, uideamusq;, cui militiæ sacramento hæ se astrinxerint, in quo paternæ libertatis ardore illæ coaluerint. Harũ enim uirtutis

uirtutis præsidio facilè Germanicæ fortitudinis periculum & exemplar nanciſci poſſumus. Plutarchus librum apud Græcos de illuſtribus mulieribus, & Ioannes Boccatius apud Latinos ediderunt, à Germanicarum uerò mulierũ memoria receſſerunt, quę tamen belli uirtute omnes eiuſdem generis fœminas deuicerunt. Cedant in hoc Amazones Germanis, quarum uirtutem Germanicæ mulieres, Bohemia olim occupata, ſuis facinoribus æquarunt. Bohemiã enim, ut ſcribit Aeneas Syluius lib. 1 Hiſt. fœminæ olim regebant, & regioni præfuerunt, non minoris uirtutis quàm Amazones æſtimatæ. In bello etiam Cimbrico mulieres hoſtium arma ſumpſerunt, & contra Romanos uirorum inſtar infremuerunt armis, ſicuti ait Plutarchus in uita Marij: & addit, commiſſo prælio, & rebus Cimbrorum afflictis, mulieres ſeipſas occidiſſe, & pueros ultra currus proieciſſe, ne in hoſtium uenirent poteſtatem, terribiliſsimum tradidiſſe ſpectaculum. Val. Max lib. 5. cap. 1. & cum ipſo Oroſius lib. 6, mulieres Mariũ rogaſſe uoluerunt, uti uirginibus Veſtalibus iungerentur, re uerò minus impetrata, ſibi ipſis mortem cõſciuiſſe. Hæc illi. Verba Valerij inde ſequentia illa ſunt: Dij melius quid animi hæ uiris eorum in acie non dederunt? Nam ſi eorum mulierum maluiſſent ſequi uirtutem, Teutonicæ uictoriæ trophæa reddidiſſent. Hęc ille. Inde ſub bello Iulij mulieres uiros rogabant flentes, ut perſiſterent, ne ſe & ſuos in ſeruitutem redigerent, & currus ipſis obuiam repoſuerunt, ne effugerent, ut Cæſar lib. 1 Comment. latè proſequitur. Tempore inde Auguſti, quo Druſus bello Germaniam tentauit, mulieres cum uiris iuxtà Romanis conflixerunt, & telis deficientibus, pueros in faciem hoſtibus iniecerunt, ut Oroſius libro ſexto, cap. 20, & enarrator uitæ Iuſtiniani aſſeruerunt. Florus etiam libro 4. agmen in eo bello fœminas auertiſſe hoſtium uoluit: unde puto de eo agmine dictũ hoc eſſe à Floro, de quo Cornelius Tacitus mentionem facit: ſcribit enim memoriæ eſſe proditum, quaſdam acies inclinatas, iam & labantes, à fœminis reſtitutas, conſtantia precum, & obiectu pectorum, & monſtrata cominus captiuitate, quam longè impatientius fœminas timere ſuorũ nominum adeò, ut efficacius eorum obligentur animi, quibus inter obſides puellæ nobiles imperarent. Hæc ille. Eutropius omnia iuxtà ac Oroſius dixit, uerùm Cimbricis temporibus ea geſta adſcripſit. Euſebius tamen Oroſio & Floro in libro Temporum ſuffragatur, & Rhegino Prunienſis eandem ferocitatem refert in Hunnorum uiris & mulieribus repertam fuiſſe. Iornandes de Gotthorum fœminis eadem protulit, quas & in acie uerſatas ſcripſit. Longobardi, numero uirili deficiente, fœminas armauerunt, ut Ligurinus de geſtis Friderici, Paulus Diaconus, & alij ſcribunt. Cornelius Tacitus fœminas Germanos ſecum in bellũ adducere teſtatur, ibiq; ululatus earum, ac infantiũ uagitus audiri, teſtes ſacratiſſimos illos, ſolitos inde ad has uulnera efferre, & nec illas horum plagas exigere, aut numerare ac pauere, uerùm cibos & hortamina bellantibus geſtare. Campanus collegit, ſæpè fœminas Germanicas frameam ſuſcipientes, maritis præſtitiſſe, & pro patria pugnaſſe. Et addit: Facite Germani quod ueſtræ matres in bello Cimbrico fecerunt, ſcilicet pueros in hoſtium ora iacite. Mamertinus ad Maximianum de Germanis: Quibus, inquit, omnis uita militia eſt, quorum fœminæ cæterarum gentium uiris fortiores ſunt. In exercitu Gotthorum contra Aurelianum decem mulieres bellaciſsimas ſumma uirtute ſub habitu uirili decertaſſe, Fl. Vopiſcus, Blondus ac alij aſſeruerunt, quas & in triumphum imperator traduxit. Amalaſuntham Gotthicam mulierem Suidas uirilem nuncupabat. C. Plinius 11. in lib. Hiſt. Germaniæ, tradit fœminã ingentem animi, ſaucijs militibus Germanis ueſtes ac fomenta largitam. Quod maximè animum Tiberij Cæſ. cõcuſſerit. Idem Cornelius Tacitus Hiſt. lib. 1, in fine aſſerit. Bellum quoq; à Germanis contra Druſum geſtum Germanicę mulieres po

r 2 tiſsimum

tißimum tenuerunt, ut Strabo lib. 7 refert: tunc enim summorum principum uxores ac filiæ capiebantur. Cimbri quoque ac Galli, ut Plutarchus in uita Camilli ait, uxoribus ac filijs comitibus Romanum imperium inuaserunt. Herulorum mulieres in bello Gotthorum, digitis Romanos corpore minores monstrantes, uiros eorũ accusabant, quòd hi multo grandiores succubuissent. Potest igitur Germanorum uirtus tantùm fortitudine mulierum internosci. Proculus Cęsar centum uirgines in Sarmatarum acie captas, quindecim dierum spacio mulieres reddidit, putauit se fortem, si densitate criminum calesceret, ut ipse imperator in una epistola ostendit, ac id honori suo accedere putabat, ut & de eo Fl. Vopiscus collegit. Claudius etiam Cæsar deuictis Sarmatis & Gotthis, ingentem mulierum copiam intercepit, ut ipsius Cæsaris epistola una ad Bochum ostendit, in hęc uerba euadens: Deleuimus, inquit, trecenta millia ac uiginti Gotthorum, duo millia nauium submersimus, tecta sunt flumina sprotis & lanceis, campi ossibus tecti lucent. Tot etiam mulieres cepimus, ut nostrorum militum quisque sibi binas aut ternas adiungere poterit. Hæc Trebellius Pollio, Blondus, Sabellicus, & alij repertuerunt. Nec fortißimum illud facinus & probè uirile à nostra memoria excludatur, quod apud Pausaniam Græcum legimus ἐν τοῖς φωκικοῖς de Galatarum, id est Germanorum mulieribus illa oratione, postquam Galatas occisos tradidit: γυναῖκες δὲ καὶ ὅσαι, inquit, ἐν ὥρᾳ τῶν ἠιθέων, ὅσαι μὲν φρονήματός τι αὐτῶν εἶχον, ἑαυτὰς ἔφθησαν, καὶ ὅσαι μὲν τῶν γυναικῶν ταῖς μαχαίραις γαλατῶν ἐπετύγχανον, αὐτοχειρίᾳ τὰς ψυχὰς ἀφῆκαν. Quod saltem nobis sensum illum faciat, uerba non curabimus traducere, Galatarum mulieres, inquit, & uirgines quę adhuc in flore uiguerunt, quę saltem ratione prędite erant, rem preuenerũt, & omnes sumptis Galatarum gladijs, ipsarum manu sibi ipsis consciuerunt. Et tandem de Germaniæ mulieribus.

De studio & laude libertatis Germanorum. *Cap.* 22.

Libertas Germanorum. OMnium illorum quæ uirtute belli nobis contingere possunt, longè præclarissimum est libertas, ob quam solam conseruandam Lacedæmonij, ut Plutarchus ait, totam corporis habitudinem direxerunt. Cuius etiam sententia erat potius liberam casam inhabitandam esse, quàm seruum imperare omnibus. Nec potuit Homerus Deorum felicitatem clarius exprimere, nisi quòd eos ἐλευθέρους, id est liberos uocaret, & Iouem ἐλευθέριον Hesiodus in Theogonijs:

> Τὰς γὰρ πιερίῃ κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα
> Μνημοσύνη, γουνοῖσιν ἐλευθῆρος μεδέουσα.

De Musis loquens, & musas liberas ostendit. Fuit autem libertas in summo precio apud Germanos, unde Tacitus lib. 2 Hist. Arminium cumulatiùs nõ potuit extollere, nisi quòd hauddubiè Germaniæ liberatorẽ & libertatis Germanicę uindicatorem ipsum diceret. Idem Arminius fratri suo Flauio ob defectionem à Germanis nihil grauius potuit infligere, nisi quòd auitam libertatem negligens, propter opprobrium amicorum ad Romanos defecisset, ita ut patriæ proditor iudicari potuerit. Et paulo antè apud eundem Cornelium lib. 2 Hist. maioris esse uirtutis mori pro patria, quàm seruitio iniusto premi putauit. Omnes quoque proprio libertatis iure exuti sunt, qui Germanorum libertati insidiabantur. Nam Valentinianus Cæsar, tributa Germanis iniungere uolens, penè ad persoluenda tributa ipse compulsus est. Doluit Lysimachus rex, quòd Germanorum libertatem quietam affecerat. Plutarch. ita ait: Λυσίμαχος γὰρ ἐν θρᾴκῃ κρατηθεὶς ὑπὸ δρομαχίτα, καὶ διὰ δίψαν ἑαυτὸν ἐν τὸ στράτευμα παραδοὺς, ὡς ἔπιεν αἰχμάλωτος γενόμενος, ὦ θεοὶ ἔπεν, ὡς μικρᾶς ἡδονῆς ἕνεκα, δοῦλον ἐμαυτὸν ἐκ βασιλέως πεποίηκα. Id est, Lysimachus in Thracia uictus à Dromachete Gottho, id est Germano, cũ sese

& exercitũ præsidi tradidisset, bibẽs in captiuitate positus, Ὢ θεοὶ, inquit, ut par uæ uoluptatis gratia, memet seruum ex rege feci. Dromachetes autem ille Germanus extitit, & illa pugna Germanis edita fuerat, ut lib. 3. ex Strabonis & aliorum sententia diximus. Nil ergo hi quibus Germanorũ libertas offensa fuit, nisi pœnitentiam meruerunt. Idathyrsus Scytharum Germanicorũ rex, quoniã Istri loca tenuit, ubi Scythæ Germani erant, ille etiam suasit populis libertatem Germanicam nulli impunè tentandam esse, Plutarc. referente, cuius est oratio: *Ἰδανθύρσος ὁ σκυθῶν βασιλεὺς, ἐφ' ὃν διέβη Δαρεῖος, ἔπειθε τοὺς ἰώνων τυράννους, τὸ τοῦ ἴστρου ζεῦγμα λύσαντας ἀπαλλαγῆναι, μὴ βουληθέντας δὲ διὰ τὴν πρὸς Δαρεῖον πίστιν.* Id est, Idathyrsus Scytharum rex cõtra quẽ Darius traiecisset, suadebat Ionũ Tyrannis, ut soluto Istri Germanorum fluminis iugo effugerent, ac sese in libertatem uindicarent, dum noluisset fidem suã in Darium facere. Alij hunc regẽ Agathyrsum uocauerunt, quod plus arridet à populis illum nominari, qui hauddubiè Istrũ incoluerunt. Tantum penes Germanos libertatis studium floruerat. Nullus etiam sine Galatarum tunc Germanorum ope libertatem suam tutã sperabat, referente Iustino historico lib. 25. Methodius in suis Annalibus penes Germanos libertatis statuam olim cultam scribit. Ostrogothi post tot editas clades, dum penè in cineres omnes resoluti à Narsete fuerant: deniq; ut omnes eorum facultates tutò eis liceret asportare, quousq; spiritus artus eorum dirigeret, sese certaturos cum Romanis uoluerũt: apud Procopiũ lib. 4. Idem Procopius lib. 1. Sicuti deinceps, inquit, Alemanni gens ualida habitant, liberi omnes. Seneca de Ira lib. 2. Vt scias, inquit, an generosi ira aliquid habeat, liberas uidebis gentes, quę iracundissimæ sunt, ut Germanos & Scythas. Id exemplo mulierũ Germanarũ probari potest. Hæ ut Cęsar lib. 1 Comment. scribit, flentes pueros ostentantes, maritos rogauerunt, ne se in seruitutem redigerent. Libertatis ergo eorũ meminit Tacitus in Germania, & in libris Historiarum, ubi Tentheri ad Vbios dicunt: Agimus Marti gratias, quod liberi inter liberos simus. Egesippus Rheni fluenta dixit liberas gentes usq; ad mare inhabitasse, ac Aeneas Syluius ad hũc diem adeò libertatem apud ipsos in precio esse scribit. Mulieres Cimbrorum captiuæ, dũ neq; uirginibus uestalibus iungerentur, uerùm captiuæ ducerentur, se inuicem omnes occiderunt. Val. Max. lib. 6 scribit, & Hierony. distin. 12. epist. ad Gerũtiam: Qui postquam hanc historiam posuit, Quid, inquit, Barbaræ castitati non potuit inferre captiuitas? Orosius lib. 6, cap. 20. ubi de bello Drusi loquitur: Germani, inquit, omnes confluxerunt undatim, aut suscepturæ conditione pacis, si uincerentur, uel usuræ quieta libertate, si uincerent. Getæ quoq; pro libertate omnia exposuerunt, ut scribit Horat. Oda. lib. Sic & Longobardi legatis Vandalorum respondebant poscentibus tributum aut bellum, ob libertatem tuendam potius armis se res commissuros esse, ut Paulus Diaconus in fine primi libri habet. Et idem: Hactenus apud Baioarios, inquit, Saxones & alios eiusdem linguæ homines (intellige Germanos) ea libertas est, ut carminibus celebretur. Libertatis studium in Francis Hunibaldus satis exprimere nescit. Nam cupidissimos libertatis, ideo semper Romanis suspectos Francos fuisse scribit: Valentiniano enim tributum postulanti responderunt, se libertatem præ omnibus custodire uelle, & si bello contra ipsos insurgat, se sensurum Francos liberrimos, & ipsum seruum. Hunibaldus à Marcomiro primo usque ad Clodoueum libertatem eorum summam recitat. Abbas Spanheimius scribit, inuicem se salutasse Francos, Salue liber France. Est apud nos prouerbium, Liberior Franco sum. Tacitus tãquam aliquid mirandum adducens dixit, Germanos adeò ludo aleæ deditos, ut pleriq; omnibus amissis pecunijs liber tatẽ offerant, & quòd uictus uoluntariç seruituti acquiescat. Sic & apud historicum loquitur imperatorũ unus, penè cõcidi, & tanta erat Germanorũ libertas.

Francorum libertas.

Ludus aleæ.

Hodie quoque libertas penes nostros quāta sit, ex clade Suitensium scimus, qui
semel re infecta, occisis ciuibus, extrema, salua libertate, pati nō denegauerūt.
Neq unquam tributa aliqua soluisse planū est Germanos, usq; ad Imperij trans-
lationem ad eos, nisi semel Vngaris. Pro libertate tamē cum duce Henrico no-
lebant soluere, & uicerunt, ut scribit Lupoldus. Bene ergo Cornelius Tacitus
Arsacidis regno acriorem dixit esse libertatem nostram. Ammianus de Sarma
tis lib. 17. Qui libertatem, inquit, sperabant parere Imperijs, & alias sedes susci-
pere sunt accensi tranquillas, ut nec bellis uexari, aut seditionibus mutari pos-
sint. Iosephus libro secūdo belli Iudaici: Septuaginta annos Germanos ait pro
libertate pugnasse, uerùm tantùm ad suum tempus rem est meritus: si diutius
uixisset, maiori spacio hanc numerasset.

De ira & furore Germanorum. *Cap.* 23.

NVnc ad iram Germanorum descendam, quæ eos fortitudinis à Peripate
ticis esse ferebatur. Seneca grauis author, iracundissimas gentes Germa-
norum ac Septentrionalium esse arbitratur. Similiter & Albertus in lib. de Na
tura locorum, & Lucianus, Scythas Septentrionales in dialogo τόξαρις inscri-
pto asserit, ἔχθρα μὲν ἀεὶ συνοῦσαι, καὶ ὀργῇ καὶ θυμῷ. Id est, semper iræ ac furori indul
gere. Ira olim, ut Cornelius Tacitus libro decimonono asserit, Germanorū in-
consulta erat: ut etiam Iosephus libro decimonono scribit, Barbarorum præ-
ceps, inquit, subita & repentina ira est. Seneca quoque lib. primo de Ira: Quid
cursu acrius? inquit, quid induratius ad omnem patientiam, & cætera. & mul-
ta ibidem de eorum ira disseruit. Claudianus de Alarici regis Gotthorum ira
scribit in Stilicone: Sed nec euentu, inquit, minus furor caret. Sic etiam de eo-
rum furore si quis legere cupit Florum, libro quarto uideat, ubi pugnam & exi
tium Quintilij Vari describit. Mamertinus ad Constantinum, Francorum fu-
rorem ultra Oceani æstum feruere significauit. Manilius ad Cæsarem: Ecce Ca
rithnos, quos furor armauit. Sidonius libro decimo: Obsequium gens una ne-
gat quæ nuper ab Istro Turgida plectendas in prælia suggerit iras, Rettulit in-
domitum solido truculentior agmen. Et Panegyricus ad filium Constantini,
non ueritus gentis Francorum inexecrabiles iras ac odia. Orosius, Eusebius,
& Eutropius, de furore mulierum Germanarum, tantum Tiberij & Drusi tem
poribus plura retulerunt. Taceo furorem Cimbrici belli, cuius Otto, Plutar-
chus, & alij plenissimi præcones sunt. Furoris Germanorum testes sunt, ut Me
thodius martyr, Paulus Diaconus in historia Longobardorum, Rhegino Pru
niensis, & Aeneas Syluius, alijq; inquiunt, uniuersæ urbes Italiæ, Galliæ, Græ-
ciæ, & totius Europæ nunc dirutæ. Quarum in plerisq; uestigium adbuc appa
ret. Testimonium huius perhibet Ammianus Marcellinus libro decimosexto,
dum propter furorem Germanorum inter Coloniam & Confluētiam nullam
olim ciuitatem uisam testatur. Et idem circa finem: Fremitus, inquit, Aleman-
norum indignatione mixtus, unanimi conspiratione uociferantium erat, & in
oculis eorum furor uidebatur. Id etiā peculiare eorum iræ & furoris argumen-
tum est, quòd semper Germani armati sunt, & armis cincti fuerunt, ut Egesip-
pus probat libro primo, quòd & in exequijs etiam militarem ordinem seruaue
rint Germani, ac si in bellum ire uoluerint. Idem Cāpanus in oratione ad princi
pes testatur: Nec, inquit, maiores uestri templum nisi armati ingrediebantur.

De armis, lanceis & frameis Germanorum. *Cap.* 24.

Arma Germanorum. NAtio quasi quælibet proprijs decorata armis nitebatur: Romani pilis, alij
alijs, Germania uerò maximè frameis & hastis, quam & Cornelius Taci-
tus maioribus lanceis uti dixit. Similiter & Diodorus libro sexto, quas frameas
dicimus,

dicimus, angusto, & breui ferro ac acri, & ad usum habili, ut eo telo uel eminus uel cominus, ut ratio dirigit, pugnetur, Cornelio in Germania libro Historiarum uigesimo referēte: quod post eum Sabellicus recitat libro secundo Enneadis sextæ, quorum sententiæ addictus Lucanus ita loquitur:

— Aut longis Teutones armis.

Idem libro primo:

Et Biturix, longisq́ leues Axones in armis.

Et bene leues, quia Tacitus tantum missilibus ut Germanorum pedites asseruit, & Celtes libro secundo Odarum, cum inquit:

Quidue Germanus meditatur armis,
Dum mouet longa galeatus hasta
Horrida bella.

Leuitatem quoq; armorum Germanorum Tacitus libro 20 probat. Regino Monachus, Hunnorum ait esse morem, pugnare procurrentibus equis, & terga dando fugam simulare, cominus inde reuerso equo pugnare, & sagittari os esse. Astipulantur huic de Hunnorum more Sidonius Apollinaris, Paulus Diaconus de gestis Gothorum, Claudianus, Iornandes & multi alij. Propria etiam Germanis framea cōcedebatur, & origine non alia quàm Germana, nos eyn pfriem, ita & lancea-Lantz: licet sint qui lanceam Hispan cum dixerint nomen. Nec tamen Germanis tantùm proprius erat longarum hastarum usus, siquidem Homerus δολιχ' ἔγχεα id est longa tela Græcis ac Troianis adscripserit. Tacitus libro primo Histor. Barbari, inquit, Cecinnæ stationes perfregerūt, Sueui autem & Cherusci ingentes hastas ad facienda uulnera strinxerunt. *Framea & lancea quid.*

Septentrionales Germanorum maximè sagittis usos fuisse. Cap. 25.

ILli autem qui magnam Germaniam incolebant, sagittariorum nomen perpetuo attributo sibi desumpserunt. Sycambri autem telis Amazonum usi sunt, referente Horatio libro quarto, Oda decimatertia: *Qui populi Germanorum sagitarij.*

Te cæde gaudentes Sycambri,
Compositis uenerantur armis.

Idem Horatius Vindelicis securim Amazonum concessit. Mantuanus:

Hi spicula torquent,
Panthesileaa non inferiora securi.

Cymbri, auctore Plutarcho in Mario, tricuspide telo utebantur. Daci autē & Getæ ueneno spicula eorum inungebant. Sillius enim ita scribit:

Dacus ut armiferis Geticæ telluris in oris,
Spicula qui patrio gaudet acuisse ueneno.

Plura Iornandes. Ouidius etiam in Tristibus:

Pars cadit hamatis miserè confixa sagittis.
Nam uolucri ferro tinctile uirus inest.

Procopius libro secundo, Massagetas sagittādi peritissimos asserit. Apud eundem Gotthos non sagittarios nisi ex longinquo testatur Bellisarius. Iulius Capitolinus in Maximino ait: Cæsarem Germanis peritis sagittandi, sagittarios Mauros opposuisse, quod et Herodianus refert. Nazarius Mamertinus ad Diocletianum optimos sagittariorum Bohemos asserit. Lucianus in dialogo qui τόξαρις inscribitur, de Scythis Septentrionalibus, ὀ μόνον ἄρα τοξεύειν ἀγαθοὶ Σκύθαι, καὶ τὰ πολεμικὰ τῶν ἄλλων ἀμείνους. Id est, non solum utique sagittando

do ualent Scythæ, uerùm & eos in his quæ bellicam uirtutem spectant, cæteris præstantiores esse uideo.

De scutis atq; cateijs Germanorum. *Cap.* 26.

Scuta Germanorum. SCuta Germanorum lætissimis coloribus distincta obducebantur, referente Cornelio. Plutarchus in Mario, ferreis scutis usos refert Cimbros. Fuit autem peculiaris in bello scutorũ cõsuetudo penes eos, ita ut Cornelius Phennos populos eo argumento Germanos dixerit, quia scuta gerũt. Et idem Cornelius in historijs Brunonẽ Caninefatum scutum sibi impoluisse asserit ad morem gentium. Sic autem obtinuit mos ille conficiendorum scutorum, ut hęc ex boum tergis, sicuti in historijs Tacitus profitetur, consarcirentur. Familiare etiam apud eos fuerat detortis mulierum crinibus scuta ac tela eorum imbuere, quem usum ualidissimum Vegetius, Frontinus, & alij fecerunt. Maximinus Cæsar qui utroq; parente Germanus ferebatur, fœminarum crines telis adhibuit, ut Iulius Capitolinus, & Aelius Cordus de eo testantur. Romani ideo Veneti Caluæ templum constituerunt, ut mulierum comis uti ipsis liceret, ut Deuxippus ac Arianus Græci authores, & Iulius Capitolinus collegerunt. Cæterùm Slaui clypeum ac tela in manibus gesserunt, Procopio referente, lib. 2 belli Gotthici. Rugi autem ac Leuonij rotunda scuta, Naharuali uerò & Harij Germani nigra induerũt, quemadmodum ait Cornelius in Germania. Campanus in oratione Ratisponensi multa scutorum genera inuenisse Germanos refert, in quorum numero ego cateias puto esse referendas, dum illis alios à Germanis usos fuisse non legatur. Huius teli meminit Virgilius, qui in septimo libro, tantùm μητροφοριχῶς quibusdam adscripsit alijs:

Teutonico ritu soliti torquere cateias.

Et Sidonius Apollinaris libro uigesimo:

Quondam fracte subis Cimber gladijsq; grauatus
Ante manus solas iussi portare cateias.

Cateia. Volunt aũt cateias scuta fuisse prælonga, penè totã corporis inferioris partẽ tegentia. Qualia Bohemorũ scuta, solo, dum præliatur, infixa referuntur, uulgò eine dartz. Locũ hũc Virgilij tã Seruius quã Lãdinus illotis pedib. transeũt, & quorsum id attineat, quod ad Gallos referãt, nõ intelligo. Nec prętermittaĩ quod Cornelius ait li. Hist. 5. ex Vrorũ tergis scuta fabricare solitos Germanos, & addit: eodẽ anno Phrysij Transrhenani terga boũ pro impẽsis in usus militares nectabant, donec Olennus eorũ princeps Vrorum terga ipsis tradebat. Hęc ille.

De gladijs ac curribus in bello Germanis peculiaribus. *Cap.* 27.

Arma Germanorũ. NEc semper λογχοφόροι Germani extiterunt, uerùm gladijs aliquãdo res agebaĩ ab ipsis. Bellisarius dux apud Procopiũ Græcum lib. 1. tantũ Gothos telis ac gladijs consueuisse refert. Cornelius breues gladios Rugijs ac Leuonijs proprios esse asseruit. Idẽ Cornelius in historijs, nonnihil Germanos ad pedestrem pugnam ualere putauit, præsertim dum contis ac gladijs rẽ gerant. Camillus consul uidit uirium summam Galatarum tantùm in agitatione ac usu gladiorum positã, referente Plutarcho: cõstituit igitur contos præacutissimos. Valuerũt & gladij non parum contra Germanos: Cæsar enim Comment. 12, ac Maximinus, referente Herodiano, nuda Germanorum capita, nullo telorũ genere plus offendebãt quàm gladijs. Curribus etiã fungebantur nostri in bellis, quos Germanorum mulieres maritis, ne uiri eorum effugerent, oppofuerunt, Cæsare, Eutropio, Eusebio, & alijs referentibus. Et Scythas Septentrionales in exercitu curribus usos, Lucianus refert, in dialogo, qui à φιλία inscribitur.

De

De uarijs telorũ et armorũ generibus, uarijs Germ. attributis. Cap. 28.

ET licet prę scriptis armis Germani in cõmuni acquieuerint: propria tamen arma pene cuiq; Germanorum generi à scriptoribus sunt addicta, quibus uidelicet plus alijs ualuerint: quod Sidonius illo disticho ostendit: *Varia genera armorum.*

Cursu Herulus, Hunnus iaculis, Francusq; rotatu,

Sauromata clypeo, Salius pede, falce Bohemus.

Et Claudianus in Stilicone:

— Nec falce Gelonus,

Nec arcu pepulêre Getæ, nec Sarmata conto. Stat. etiã in 2 Achil. lib.

Nec quoq; me ulla fieri Mauortis imago

Præterijt, didici quo Paones arma rotatu,

Massagetæ sua gesta cient, quo turbine cestum

Sauromatæ, falcemq; Getes, arcumq; Gelonus.

Bilibaldus Birckaimerus uir in omnibus literis adeò exercitatus, ut ὅπω τοῦ τον ἐγὼ ἴδον ὀφθαλμοῖσιν, in proxima ad me epistola ita scripsit: Narrabis igitur quomodo Attila, militantibus cum ipso Sueuis, pedibus, Hunnis arcu, Alanis graui armatura, Gotthis ensibus, &c. Si autem propriũ quiddam Germaniæ loco attributi concedere uolumus, bombardæ inuentio eiusq; usus ipsis erit ac commodatissimus.

De inuentione bombardarum. Cap. 29.

OMnium quæ crudelitatis impulsi sibijpsi mortalitas nostra excogitauit, crudelissimum bombarda locum obtinuit, contra quã nullę ab humano ingenio elaboratæ, prę ualent artes, nulla uirtus: fulmine enim minacius, omnia obuia prosternit, solo ęquat: nihil hominum manibus adeò firmũ ac stabile fundatum est, cuius uires non excedant bombardarum tonitrua ac faces. *Bombardæ unde.*

Quæ mare, quæ terras cælumq; profundum,

Quippe ferunt rapide secum, uerruntq; per auras.

Huius inuentorem tot funeribus dignũ, Polydorus de Inuentione rerũ scribit. Stapulensis Politica Aristotelis enarrãs congruũ fuisse ait, authorem tantæ machinæ opus imbuisse. Non me latet multarum rerum fontem esse, nõ tamen auctor memoria debita, ut rei cum rerũ natura præliãtis repertor, defraudetur. Polydorus nomẽ autoris reticuit: Stapulensis huius artificij originẽ an Burgundis, an Germanis adscribat, hæret. Cãpanus in oratione Ratisponẽsi, ac Platina in uita Vrbani VI. Germanis adscripserunt: multi id monacho cuidam cõcesse runt, qui ex libris philosophi de cœlo uidens, ignem multo maius sibi spacium quàm terram uendicare, ac mixta corpora, ut physici loquuntur, in ignẽ redigi, æream ollam undiq; circumseptam sulphure ac puluere repletã, igne accedente conflauit, agnoscens roboribus acernis densissimos ornos cõtusos, bombardam à sono dictam effinxerat. Alij uerò cuidam nomine Petro tribuerunt, qui perspectiua arte imbutus, ex duabus rebus diuersissimis: nam altera summo frigore ex saligno salpetro, altera calore naturali instincta puluerem cõglutinasse, ac in morem fulminis naturali ratione cõstituisse, & sic bombardam reperisse dicitur. Adrianus Cardinalis in libro de Venatione inquit:

Erat Sycamber,

Fortè in tam celebri sodalitate

Audax, prælia tanta qui cieret,

Libs cognomine, machinæ repertor

Miran-

Miranda,horrifica,minacis,atra,
Qualem nec Steropes,nec ipse fertur
Pater Lemnius inferis cauernis
Informasse Ioui.nec ulla in orbe
Per tot sæcula cogitauit ætas:
Nam truncum teretem,æneum cauumq́
Nitro sulphure puluere & saligni
Carbonis replet,usq ad umbilicum,
Includitq́ palam,ex liquente plumbo,
Supernè tenue oppidò foramen
Spirat,hanc iacit igneam fauillam.
Non sic fulminis impetus trisulci,
Nec Balarica sic rota fertur.

Multa Nauclerus,& alij.Non autē hæc de funda Balearica similia sunt, quæ sine sulphure emittebatur. Sabellicus Germani nominis hostis, denique id nobis reliquit,licet sæpè fundis & alios populos usos scribat. Tanais Scytharū rex in epistola ad Vexorem regem Aegyptiorū,Parthos olim & fragosis uasis consueuisse ait,procul hostes ferire,in modum ac sonū tonitru. Id tamen certo certius,Venetos cōtra Genuenses primos bombardis consueuisse, & primò tunc ea tormenta fuisse uisa, ut Platina in loco prædicto asserit, ac Germanos huius repertores assignat:nec non Campanus in Ratisponensi oratione: nec Beroaldus illo carmine eius inuentione Germanos defraudare uoluit:

Nitidas ære machinasq́
Ad nos belligeras subinde mittis.

Annus autē tunc millesimus & supra trecentesimū octuagesimus agebatur, quando bombardarum tonitrua à Germanis sunt reperta. Et tantum de illa. Sunt pręterea artifices longè optimi in Germania,qui à Gręcis τεχνιτήλυγα ἀσπιδοπῆγοι dicuntur, quorum artificio nil absolutius alius orbis produxit.

De equitatu Germanorum,ac equis eorum. *Cap.* 30.

Equitatus Germanorum. EQuitatu Germanos σὺν ἀμφιπποτοξόταις plurimū ualuisse omnium scriptorum consensus allegauit:repetatur omnis ætas,omne bellum Germanorū uirtute confectū,& constabit primas uirtutis partes equitatui Germanico fuisse delatas. Bellisarius apud Procopiū lib. 2 asserit, Gotthos tātùm equites telis ac gladijs consueuisse,licet & idem Procopius ibidem uirtutē equitandi Slauis ademerit,& eos κατὰ ἀντίφρασιν tātùm pedibus bonos dixerit. Pausanias Græcus in Phocanicis penè tantum equitatū Galatis Germanis concessit , quantā pedestrium multitudinem. Maximinus Imperator Germanorū equitatū semper hostibus antepofuit,Capitolino ac Herodiano referentibus.Idē imperator summopere Germanorum equitatum horruit,unde aduersus eum Mauros ὑποτοξότους immisit,qui paulùm submouerent equites hostiū, ut ait idem Herodianus.Cæs.quoq; in Cōmentarijs, Germanorū equites sæpè stragem ingentē edidisse asserit. Equites German. scutis ac frameis usos fuisse collegit Cornel. Procopius gladijs & telis addit, & raro sagittis. Equos præterea Germani ad belli usum alebant,posthabita forma aut corporis uelocitate, ut Tacito placet. Appianus in Celtico, Germanorum equos in necessitate lignis ali posse profitetur.Ad natandi etiam consuetudinem equos adhibebāt Germani,ad quod illud Cornelij Taciti attinet, sic dicentis in historijs: His qui ueteri, inquit de

Germanis,

Germanis, instituto nobilissimi regebant, erat equus natandi studio deditus. Idem Herodianus libro octauo, Ausi, inquit, sese Germani sunt fluminibus, ἅμα τοῖς ἵπποις διανήχεσθαι ἐθισμένοις, ut eius uerbis loquar, cum equis natare pe- ritus immergere.

De sigillis, signis, galeis, thoracibus, & reliquis bellorũ instrumentis ueterum Germanorum. Cap. 31.

VAria secundum gentis diuersitatem signa erant Germanis: Cimbrorum uexilla Taurus imbuit, ut ait Plutarchus in Mario. Francorum etiam leo retulit, referente Hunibaldo. Saxonibus idem signum Hermannus fuisse probat. Gothis uerò ursa, Gepidis nauis, Alanis, Burgundionibus ac Sueuis Hispaniam inuadentibus, catus in signum militare assumebatur, Methodio colligente. Cimbri galeis horrendis hiantium animalium imaginibus lustratis utebantur, ut Plutarcho placet. Alij Germanorum, ut Cornelius ait, pauci galeis aut loricis tegebantur. Procopius etiam Slauos thoracibus omnino non usos asserit. Et ut rei summam uno dicto teneas, armorum grauitate offendebantur Germani, leuibus uerò semper fungebantur, ut Plutarchus in uita Camilli ait.

Signa Germanorum.

De instructione acierum, ac modo ineundi bella Germanorum. Cap. 32.

DVm Vegetius, Aelianus, & alij cuneos partim literis, partim instar τῶν τριχοβατῶν uarias instruendarum acierum species assignent, Germani ἄτεχνοι furore quodam more Barbarorum uulnera inferebant, ut Plutarchus de Galatis Germanis scribit. Acies tamen per cuneos componebant, & loco aliquando cedebant. Tacitus enim libro primo ubi Drusi pugnam aduersus Cheruscos auspicatur: Diriguntur, inquit, apud Germanos acies, non ut olim disiectæ per catenas & uagis incursibus. Pausanias in Phociacis alam Galatarum tunc Germanorum, ita instructam inducit: primò numerum equitum Galatarum ingenti numero comprehendit: Duo, inquit, circa unumquemque equitem ministri uersabantur, ἀγαθοὶ καὶ αὐτοὶ τὰ ἱππικὰ, ut eius uerbis loquar, qui rerum equestrium haud ignari, paribus equis, & à tergo secundum seriem sequebantur, & ad omnia negocia paranda utiles requirebantur. Hæc ille. Cæsar in Comment. Germanos multo tumultu bellum ingredi asserit, quemadmodum Plutarchus omnes Barbaros ait, magno sublato clamore, bella exordiri. Et Homerus Troianos tumultu, Græcos uerò tacitos in bella irruere asserit. Plurimũ autem & in cuneos acies nostri maiores componebant, unde meritò Cuneos Germanorum Appianus appellat fortissimos. Germanos in principio pugnæ acerrimos antiquitas dicebat, & Marius, referente Plutarcho, tantũ acies Cimbrorum ualidas primitus esse ad sustinendos impetus iudicabat: repentinus enim eorum furor extitit. Cæsar Iulius, teste Frontino, Germanos fortissimè pugnantes emisit, & ita uictoriæ se compotem reddidit, ut idem Plutarchus in Camillo de Cimbris, ac Procopius de Gotthis testantur.

Bellica instructio German.

De aris Germaniæ, ubi uidelicet pugnæ olim editæ sunt, & Romanorum castris. Cap. 33.

COnfecta autem pugna qualicunque fortuna, Germani in huius rei memoriam aras posuerunt, quas & nomine ducis appellauerunt. Daci Germani, uicto Decio Philippi Cæsaris præfecto, aras Decianas construxerũt, ut Iornandes de rebus Gotthorum, Sabellicus, & alij dicunt. Druso quoque inter Salam & Rhenum aræ fabricatæ sunt: de quibus illa uerba Cornelij sunt libro secundo

Aræ Germaniæ.

Possum aduersus Romanos id dicere quod Val. Maximus libro 7. aduersus Hannibalem, Romanos densitate nebularũ arenarumq́, ac opposito Solis aspectu uincentem: Punica uidelicet, inquiẽs, fortitudo hæc est, dolis & insidijs ac fallacia instructa, quæ uictutis nostræ certissima excusatio est, quoniam magis decepti quàm uicti sumus. Tiberius, ut Cornelius ait lib. 1 Histo. in uicis Marsorum inermes ac epulis oneratos Germanos strauit, & nulla ætas ei miserationem attulit. Verùm Tiberius Cæsar æquali nebula oriente, summo manè in Germanorum castra irruit, ut idem Frontinus lib. 2 Strategematum cap. 1 ostendit. Iustinianus Cæsar, ut Germanos uinceret, mensas in exercitu parabat, uino ac epulis refertissimas, inde fugam simulans, Germanos epulis ac uino καὶ τῇ ζωροποτίᾳ penè desideratos oppressit, ut ex Græcorum Commentarijs habemus: quod & Suidas in dictione Βούλγαροι latè exequitur.

Germanos religione aut à Dijs uictos, non Romanorum uirtute. Cap. 37.

ALia ratio erat quoq; uictoriæ Romanorum aduersus Germanos, & maximè, cum non homines, uerùm Deos nostri habuerint infestos: sæpè enim religioni adeò dediti fuerũt Germani, ut certis solennibusq́ diebus, nulli hostium sese opposuerint. Fuerũt in sabbathis Hierosolymę à Pompeio dirutæ: certum enim ei fuerat, eum diem Iudæos habere sacrum. Aequali iudicio Germanorum mulieres, uiros eorum ad pugnam non emittebant, nisi dum nouilunium præterijsset. Hæc sciens C. Cæsar, Germanos oppressit, & in hac sola pugna contra Germanos uictor euasit. Hæc Plutarchus in Iulio, Frontinus lib. 1. Florus in 3. Marius etiam toties rebus Romanorum profligatis à Cymbris, ut uictoria potiretur, aut saltem extrema necessitate ductus, illos è Latio propelleret, sacrificia Dijs uouit, ut Sylla historicus, Val. Maxi. Plutarchus in Mario, Suetonius in Augusto, Frontinus, & pleri que alij testantur. Ostendit & hoc Mantuanus illo carmine: *Germani tantùm à Dijs uincuntur.*

— Post Cimbrica bella
Barbaricis templum spolijs, prædaq́; recenti
Struxit, & optato Marius sacrauit honori.

Verùm cur non Plutarchi uerba in libro, qui περὶ τῶν παραλλήλων ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν, id est, de uirtutibus Græcorum & Romanorum inscribitur, adducamus. Qui in hæc uerba prorupit: Μάριος πρὸς κύμβρους πόλεμον ἔχων, καὶ ἡττώμενος, ὄναρ εἶδεν, ὅτι νικήσει, ἐὰν τὴν θυγατέρα προθύσῃ, ἦν δὲ αὐτῷ καλπουρνία. προκρίνας δὲ τῆς φύσεως τοὺς πολίτας, ἔδρασε καὶ ἐνίκησε καὶ ἔτι καὶ νῦν βωμοὶ εἰσὶ δύο ἐν γερμανίᾳ οἱ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἦχον σαλπίγγων ἀποπέμπουσιν, ὡς δωρόθεος ἐν τετάρτῳ ἰταλικῶν. Id nobis huncsensum reddit: Marius à Cymbris in bello superatus, somno monitus est, tunc se uictoriæ compotem futurum, dum in uictimam suam filiam, quã habuit Calphurniam, dijs consecraret. Præposuit ergo ille naturæ legibus Reipub. commodum, unde & uictoriam consecutus est. Videntur adhuc duæ aræ in Germania, quæ reuolutis uictoriæ temporibus clangorem edunt, ut Dorotheus in 4 rerum Italicarum testatur. Idem Plutarchus in uita Marij, Catulum refert, Marij collegam, Fortunæ templum deuouisse, ut in meliorẽ statum res Romanæ redigerentur. Nec omnium memorabilissima illa Antonini Cæsaris clades contra Germanos omittatur. Fuit tunc temporis Germanis uictoria præsens in manibus: Romani enim sitis ac potus indigentia, terrore quoq; cõfecti, iamiam penè, antequam hostibus conflixerunt, desiderati deficiebant. Interfuerant autem Romanis milites Christiani, qui repetito toties Christi nomine, imbrem largissimũ precibus consecuti sunt, Germani fulmine territi ac dissipati, à

a Romanis

Romanis circumuenti succubuerunt. Hęc omnia Orosius lib. 8, cap. 9. Eusebius in tẽporibus & in historia Ecclesiastica lib. 5, cap. 4. Tertullianus in Apologetico ca. 5. Platina in uita Soteri Papæ 13. Marsilius Ficinus in lib. de Christiana religione cap. 35. Nec tantùm Christiani, uerùm Pagani externi, diuinā prouidentiam tunc Romanis adiutricem nō excluserunt, ut ipse Imperator, qui epistolam de illa clade ad fratrem suū scripserat. Apollinaris philosophus hanc totam pugnam descripsit, & fulmineā nuncupauit. Ad hoc id Athenæi in Dipnosophistarum pertinere puto, ubi Antoninū fulmineum nominat: quasi Germani tūc nō à Romanis, sed fulmine diuinitus misso perierint. Multa Iulius Capitolinus in Antonino, Quadratus philosophus, Theophilus Sextus, & alij, qui prælium illud totum exposuerunt. Gratianus etiam Cæsar Christi fretus auxilio, multa Germ. millia castris exuit, ut Otto Frisingensis lib. 4, cap. 15 ostendit. Clodoueum Francorum regem toties à Germanis uictum, habita cū B. Remigio ratione, ac uoto præstito assumendę legis Christianæ, si uicerit Germanos: subegisse tamen eos sacri Canones, tum Sigebertus Genblacensis, Lupoldus, & infinitus scriptorum numerus profitetur. Sumus ergo nō uirtute à Romanis ac Francis, sed à Deo uicti. Iustinus in historijs Galatas à Diana & Apolline superatos ostendit, & quosdā in acie, ut & Suidas & Pausanias testantur, diuino habitu apparuisse, ac Delphis uictoriam retulisse.

Deus Christianos cōtra Germanos iuuit.

De omnibus uictorijs Romanorum in communi de Germanis, & nos nunquam uirtute ab ipsis uictos fuisse. *Cap. 38.*

Romani plus fortuna quàm uirtute contra Germanos usi.

DEmum ut rem, generali omnium Romanorum uictoriarum descriptione ostendam, qua uirtute nos uicerint Romani. Accedat unicus Plutarchi liber, περὶ τῆς ῥωμαϊκῶν τύχης, id est, de Romanorum fortuna intitulatus, planè festiuissimus, nisi quòd miror, cur à nullo hactenus Latinæ linguæ donatus sit. Illic Plutarchus penè bella omnia Romanorū cōtra Germanos adduxit, & semper fortunam solam Romanis uictoriam cōstituisse concludit, & Romanos Fortunæ etiam templa erexisse, sicuti M. Ancum & Camillum: καὶ φούριος κάμιλλος, ὅτι τὸ κελτικὸν ἔσβεσε πῦρ, καὶ τὴν ῥώμην ἀντίῤῥοπον χρυσῷ κεκλιμένην ἀπὸ ζυγοῦ καὶ τῆς πλάστιγγος καθεῖλεν, οὔτε εὐβουλίας, οὔτε ἀνδρείας, ἀλλὰ φήμης ἱδρύσατο καὶ κληδόνας ἱερὸν παρὰ τὴν καινὴν ὁδόν. Vbi Furium Camillum qui flammas Gallici belli extinxit, Romam auro inclinatā, à iugo & pressura liberasse refert, nec bono cōsilio, nec uirtute, sed quia Famæ ædificabat templa, fortuitu Romam in aliam uiā restitutam. Idem de Decio refert, quem à Dijs monitum, Gallicum bellum paruo tempore composuisse refert. Idem Plutarchus de Marcello innuit, quē & uirtuti ac honori sacrificasse scribit: & idem subiungit, Aemilium Scaurum in Cimbricis bellis molitū. Redeat igitur prior oratio ad nos, à Dijs uidelicet, non Romanis nostros fuisse uictos. Interponamus huic libro aliud Plutarchi uolumē, in quo Delphis Apollinem consultantibus, quid contra Galatas agerent: ἐμοὶ μελήσει ταῦτα καὶ λευκαῖς κόραις: Mihi hæc curę erunt, respondit, ac candidis puellis, scilicet Palladi ac Dianæ. Nam ut Iustinus, Pausanias ac Plutarchus referunt, Dij in bellum pro Delphis præsentibus armis processerunt, ac corporibus. Cæterùm ne tantùm Dijs, uerùm & exclusa in alijs necessitatibus uirtute, nec nos à Romanis uictos ostendam. Redeat in priori uolumine Plutarchus περὶ τῆς ῥωμαϊκῶν τύχης inscripto, fortunā à maximis dispendijs Romanos defensasse referēs. Gallis enim, inquit, Capitolium angustātibus ac arces Romanas diripientibus, pestis in exercitu Gallorū grassabatur, qua multi mortales perierant. Item dū nocturnos aditus Romani ignorarent, fortuna eis uiam rexit. Quid plus? dū Capitolium iamiam à Gallis clā perscenderetur, Fortuna αὐτόματον ἔκπυστον, ut uerbis eius utar, id est fortuitum non prouisum auditum Romanis largiebatur.

Quid

Quid multa? εἰ γὰρ ὥσπερ Πολύβιος ἐν τῇ δευτέρᾳ βίβλῳ περὶ τῶν τότε τὴν ῥωμαίων πόλιν καταλαβόντων ἱστόρηκε κελτῶν ἀληθές ἐστι, ὅτι προσπεσούσης αὐτοῖς ἀγγελίας φθείρεσθαι τὰ οἴκοι ὑπὸ τῶν προσοίκων βαρβάρων, ἐμβεβληκότων εἰς τὴν χώραν καὶ κρατούντων, ἀνεχώρησαν εἰρήνην θέμενοι πρὸς τὸν κάμιλλον. οὐδὲ ἀμφισβήτησίς ἐστι πρὸς τὴν τύχην, ὡς οὐχὶ τῆς σωτηρίας τῶν ῥωμαίων αἰτία κατέστη, περιέσπασε τοὺς πολεμίους· μᾶλλον δὲ ἀπέσπασε τῆς ῥώμης ἀπροσδοκήτως quod ita uertimus: Si enim uerum est, quod de Gallis urbẽ Romanorum tunc occupantibus, Polybius in 4. lib. prodidit, scilicet dum Gallis nuncia accidissent, eorum domos ab aduenis Germanis, eorum regionem militantibus dirumpi ac deuastari, ad patriam eorum redierunt, percussa pace cum Camillo. Nulla igitur contentio sit ad fortunam, quòd scilicet non Romanorum saluti affuerit, quia eis tot hostes immiserit? si uerum dicimus, magis hostes à Roma auertit etiam inexpectato. Hactenus Plutarchus. Ibidem simul maxima fortuna Iulium Cæsarem semper usum asserit, & si pergeremus ex eo solo libro, ea omnia quæ nobis ad præsentem lineam faciunt accersere, opus esset totum uolumen illud ac integrum proferre. Cæterùm de Romanorum fortunis audire cupido, uel satis Athenæus ille facit, in Dipnosop. libro, ubi ex Posidonij ac Polybij sententia pleraque adducit, Videamus quónam dolo & Galatæ ab Antiocho succubuerint. Lucianus in dialogo, ζεῦξις ἢ ἀντίοχος inscripto, Galatarum equos aspectu elephantorum deterritos, dum prius elephantos non uiderint, uictoriam Antiocho peperisse testatur. Vnde dum Macedones qui cum Antiocho fuerunt, regem καλλίνικον, honestæ uictoriæ compotem dixerunt. Respondit rex collachrymans, αἰσχυνώμεθα ὦ στρατιῶται, οἷς γε ἡ σωτηρία ἐν ἑκκαίδεκα τούτοις θηρίοις ἐγένετο. ὡς εἰ μὴ τὸ καινὸν τοῦ θεάματος ἐξέπληξε τοὺς πολεμίους, τί ἂν ἡμεῖς ἦμεν πρὸς αὐτούς; Id est, Verecundiam habeamus ô milites, quòd salus nostra tantùm in sedecim illis bestijs erat sita. Si non nouitas aspectus horum, hostes terruisset, quid nos aduersus illos potuissemus?

Requiem semper Germanis fuisse odiosam, & de eorum tributis. Cap. 39.

Habuit id Germania cum paucis commune, quòd cædis inexhausta, nihil plus quàm bella semper excogitauerit. Vt dum etiam hostis sibi defuerat, in se arma mouebat. Cornelius Tacitus lib Hist. 2, Sueuos & Cheruscos discessu Romanorum sese ipsos affecisse testatur. Mirum in una gente illa, tantam ferri fuisse licentiam, tantam cædis edendæ cupiditatem? Procopius autor Græcus Herulos Germanos scribit, regem eorum habuisse sibi offensissimũ, eò quòd animi eorum assidua pace residerent, ac penè bellorum desuetudine corrumperentur. Alexander Romanorum imperator pacem donis ac muneribus cum Germanis cauponatus est, ea conditione, ut à Romanorum damnis desisterent, tamdiu ipse imperio præesset. Germani ægrè diuturnitatem imperatoris ferentes, sese iterum consueto bellorum usu in Romanos iniecerunt, ut ait Herodianus libro 6 de Germanis: ὄντες μὲν καὶ ἄλλως πρὸς τὸ καινοτομεῖν ἐπιτήδειοι καὶ τὸ μὲν πλέον τῆς ἀρχῆς βαρὺ δὲ μῆκος ἐξουσίας ἡγούμενοι ἀκερδῆς δὲ ἤδη, πάσης προανηλωμένης φιλοτιμίας. Id est, Sunt enim Germani suapte natura proni ad res nouandas, & tam longo principatu grauati: minus lucrosum putauerunt, eius diuturnitatem omni ambitione consumpta, &c. Gotthi simul sub regẽ deside impatientes, regem eorum occiderunt, ut testatur Aretinus, in rebus Gotthorum. Paulus Diaconus supra Eutropium lib. 12, Semperante Theodosij tempora, solo terrore nominis tributa Germanos ab omnibus exegisse refert. Gratianus Cæsar, referente Blondo, Alanos pecunijs pellexerat contra Maximinum. Eutropius tamen, uel potius Diaconus supra Eutropiũ lib. 11, Incunctanter precio sibi

Germani inquieti & noui tatis cupidi.

Alanos Gratianum conciliasse testatur. Ecce Cornelius Tacitus lib ro primo Histor. magis uerbis adornasse, quàm specie uirtutis ostendisse triumphum Tiberium infit. Ad cætera exequenda nonnihil Procopius ualeret, qui tum in primo, tum in tertio libro, multa de Germanorum tributis disseruit.

Germanos olim triumphos eorum uendidisse. *Cap.* 40.

Germanos auro triumphos uendidisse.

GErmani quàm studiosi fuerint pecunijs, libro secundo diximus. Victoriam autem plerunque auro uendiderunt: ostendit hoc Iustinus de Galatis Germanis. Quassauit & id Germanorum famam non mediocriter, quòd uictoriam consecutam auro uendiderāt Germani, ac impensiores ad comparandas pecunias quàm laudes inhiabant. Scriptores inde pecuniam in uictoriarū descriptione omittentes, absolutam uictoriam Romanis assignauerunt, ut in nullo bene de Germanis meriti sunt, in omnibus quæ ad Germanos spectant, iniquiores extiterunt. Traianus Cæsar mansuetudine ac donis Germanos superauit, ac sibi uictoriam adscripsit. Germani ut fuerant φιλότιμοι, libero animo tulerunt. Otto Frisingēsis libro secūdo, capite quadragesimooctauo, Germanos à Iulio Cæs. pecunia lactatos titulum uictoriæ Cæsari cōcessisse refert. Galli Senones tunc Germani capta Roma, ac Romanis deuictis, in agendis prędis adeò occupati fuerunt, ut Romanis fugentibus non solùm uitam, uerum & reparandarum uirium occasionem ac spacium reliquerint. Vnde uictoriæ ignaros, Plutarchus in Camillo eos ac Barbaros appellauit. Datum igitur fuit Germanis uincere, ut uerbis Liuij ad Hannibalem dicam, uerùm non uictoria bene uti. Thraces, quos ideo Germaniæ adscribere soleo, dum penè semper Getæ eam inhabitauerint, ut prius ostendimus, ęquali stoliditate diuitias uictorię præposuerunt, testante Plutarch. in lib. περὶ ἀρεμάλων ἰατρικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν.

Germanos à nullis nisi Germanis uictos extitisse. *Cap.* 41.

Germani tantùm à Germanis uincuntur.

ET ut demum Germanicæ fortitudinis summam habeas, Germanos nunquam nisi à suorum militum uirtute destitutos inueneris, qui dum diuersis partibus studebant, in quamcunque partem uictoria inclinauerit, semper Germanorum fuerit necesse est. Camillus Gallis Gallos strauit, Aemilius Paulus Bastarnis Germanis Germanos superauit. Iulius ac Augustus semper Germanis exercitum eorum instruxerunt, ut prius diximus. Id & Antonini ex Suidæ sententia moliebantur. Iustinianus Cæsar contra Gotthos agens, apud Narsetem tantam multitudinem habuit proficiscentem, quanta uix Istrum translata unquam est, referente Procopio libro secundo. Tot quoque Herulorum millia sibi asciuerat. Ita Claudius Cæsar Gotthos Germanis detriuit. Maximinus semper Germanis ad prœlia usus est, Herodiano authore. Stilico Vandalorum auxilio Gotthos destituit. Bellisarius aduersus Gotthos, referente Procopio, Herulos & Alanos habuit commilitones: & si ad calculum res deducenda est, nō sustinueris, quin semper Germanorum armis Germanos succubuisse inuenies. Cornelius Tacitus libro primo Histor. Tiberium Cæsarem Germanos quosapud se habuit, ad aciem contra Cheruscos posuisse affirmat.

De patientia sitis & fame Germanorum. *Cap.* 42.

Germanorum frugalitas & parsimonia.

VEgetius rei militaris author non spernendus, militem ob id è Septentrione, id est Germania eligendum suadet, quòd hi sitis ac famis patientes, laborem quemcunque tolerare possint. Nec id bellicæ uirtutis minimū in se continet. Ouidius Germanorum patientiæ testimonium tale adhibuit:

Quodque sitim didicere diu tolerare, famemque,

Quodque

Quodq́ sequens nullas hostis habebat opes.

Ateas Scytharum Germanicorum rex, Philippo Macedonum imperatori ita apud Plutarchum scripsit: σὺ μὲν ἄρχεις μακεδόνων ἀνθρώπων μεμαθηκότων πολεμεῖν, ἐγὼ δὲ σκυθῶν, οἳ καὶ λιμῷ καὶ δίψῃ μάχεσθαι δύνανται. Id est, Tu quidem Macedonibus imperas rerum bellicarum peritis, ego uerò Scythis, qui famem ac sitim tolerare possunt. Appianus non solum Germanos, uerùm & equos eorum tanta continentia assuefieri indicat, ut in necessitate etiam lignis uesci didicerint.

De supplicationibus Germanorum eorum qui succubuerunt in prælijs, aut captiui ducebantur. *Cap.* 43.

DVm autem Deus opt. max. præuertit Germanis anchoræ factum, ita ut & hi cōditione rerum mortalium, in arena aliorum uirtuti succubuerint, rarò tamen sese dedebant, nisi rebus saluis, quemadmodum apud Procopium Gotthi. Septentrionalibus usus erat alio supplicandi genere, porrecto scilicet boum corio: ἐς τὸ ὀπίσω περιαγαγὼν τὼ χεῖρε, ὥσπερ οἱ ἐκ τῶν ἀγκώνων δεδεμένοι. Id est, Reductis in tergum manibus, more illorum qui à cubitis uincti sunt. Hæc Lucianus. Victi prçterea ac capti Septentrionalium Zyrym dixerunt, quemadmodum antiqui saltem, id est salutem.

Modus capiendi German.

Zyrym.

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER QVINTVS EXEGESEOS GERmaniæ de bellis Germanorum in generali & communi, & continet capita 48.

De primis Germaniæ bellis. 1
De bello Iulij Cæsaris contra Germanos. 2
De bello Augusti contra Germanos. 3
De traductione populorum à Druso, et eius strategematibus. 4
De alijs ductoribus sub Augusto contra Germanos, ut Labieno, Lentulo, Pollione, Vibio, Lælio, Varo, &c. 5
De Tiberio Claudio, Caio, Nerone contra germanos, & eorum ducibus, Virginio, Ruffo, Strabono, Pompeio. Vindice, &c. 6
De Galba, Caligula, Vespasiano, Ottone, Vitellio, contra germanos. 7
De Domitiano, ac eius ductoribus, Cornelio Fusco, L. Antonio. Appio Sabino, & reliquis cōtra germanos insurgentibus. 8
De Traiano ac Hadriano cōtra germanos proficiscentibus. 9
De Antoninis contra germanos strategemata agentibus. 10
De Pertinace, Aufidio, Caracalla, Heliogabalo Imp. contra germanos. 11
De Clodio Albino, Alexādro Seuero, Maximino, Gordiano, Galieno, Posthumo, contra germanos militantibus. 12
De Galli Hostilij, Taciti, Aureliani, Probi prælijs contra germanos, et eorum triumphis. 13
De Constantino ac Iuliano Cæs. contra germanos. 14
De Valentiniano, Valente, Gratiano, aduersus germanos bellantibus. 15
De Theodosio, Arcadio, Honorio, Martiano Imp. contra german. 16

De dāno Romanis à germanis illato. 17
De imperatoribus temerè de germanis triumphantibus. 18
Multos imperatores ignauos tanti à Panegyricis factos, & qui nihil in germania egregie gesserunt. 19
De damno à germanis Iulio & Druso illato. 20
Quid germani Augusto dispendij intulerint. 21
Quomodo Domitianus, Traianus, Adrianus, Antoninus, Maximinus, Vespasianus, Posthumus, à germanis uincebantur. 22
De germanis contra Galienum ac Claudium insurgentibus. 23
De damno à germanis Constantino ac filio eius, Diocletiano & Iuliano adsdicto, & eorum irruptionibus tempore illorum imperatorum. 24
De iactura à nostris Theodosio inflicta, & eius temporibus irruptionibus. 25
Catalogus imperatorum contra germanos debellantium, & eorum infortunio. 26
Repetitio omnis dispendij, quo germani Romanos affecerunt. 27
De incursionibus german. in Romanorum prouincias, Augusti, Tiberij ac Neronis temporibus. 28
Quomodo Drusus nō sine exitiali discrimine germanos afflixerit, & quæ eius temporibus à germanis uastata sint. 29
De irruptionibus germanorū in Rhatiam, Illyricum, aliorum imperatorū temporibus. 30
De germanorum populationibus sub Gordiano, ac alijs editis. 31
De irruptionibus germanorum sub Vespasiano Cæsare factis. 32
De uastationibus prouinciarum Romanarum à nostris sub Galieno, Macrino ac Claudio. 33
De direptione Tomitanæ urbis à germanis. 34
De incursionibus germanorum Aureliani Cæsaris, & subsequentium imperatorum temporibus. 35
De irruptiōibus germanorum temporibus Cari, Floriani, Taciti, Bonosi. 36
De uastationibus germanorum temporibus Gratiani, Theodosij. 37
De populationibus germanorum Iustiniani temporibus in Romanum imperium. 38
De limitibus germaniæ, ubi grauissimos sumptus Romani faciebant, tantum ad custodiendum Romanum imperium. 39
De custodibus limitum, & germanorum limitationibus. 40
Difficultas subigendi germaniam à Romanis & alijs. 41
De subactione omnium prouinciarum germanicarum à Romanis, & quomodo Romani germaniam, & quando subegerint. 42
De subactione totius Europæ à germanis. 43
De Hungarorum strategematibus contra germanos. 44
De subactione Ungariæ à germanis. 45
De subactione omnium aliarum gentium, & debellatione à germanis. 46
De uirtute dominorum Teutonicorum, & subactione Prussiæ. 47
Et ultimum, De captione Liuoniæ. 48

NON me latet, magnum ac difficilem laborem nobis esse subeundum, & nos minimam metam laboris attigisse, dum in medio opere nostro, penè in principio proximiores paulum à littore recessimus, & adhuc longè à destinato fine sumus remoti. Bene tamen se res habet, dum memoriam aliquam rei nobis difficilimæ in describendis Germanorum bellis excessetimus. Nam libro proximo bellicam in nostris uirtutem exorsi, ad præsentis libri negocium aditum fecimus, ac illa quæ ad describenda bella condonabuntur, summis tantum digitis attigimus. Præparatiua enim quædam ac præfationes nostri instituti descripsimus. Nunc uerò uirtutem bellicam aggrediamur, omnibus exclusis ambagibus, quibus intendi crescere aut deprimi res nostra potuisset, nudamq́ rei ueritatem cum gestarum rerum magnitudine, qua poterimus breuitate, transcurremus.

De primis Germaniæ bellis. Cap. 1.

MVltæ ac uariæ priscorum Germanorum gentes extiterunt, qui ante Germanorum nominis cognitionem, totam terram inuaserunt. Quemadmodum Cimbri Romanos, Galatæ Asiam, Getæ Scythiam, ac Thraciam: quorùm strategemata usq; ad sequentis libri memoriam dilaturus sum: præsentis enim instituti est nullius singularis populi recordari, nec rerum priuatarum, uerùm illarum, quæ ad Germaniam attinebant, & in quarum fluctibus fuerat occupata. Habuit Germania nullum bellum apertum ante Iulij tempora. Alexander Magnus à Germanis abstinuit, quamuis σκύθας οὐκ καταφρονητους ἄνδρας, ut Luciani de eo uerbis utar: id est, Scythas non contemnendos ac Tanaim transgressus sit: Arrianus Græcus author, Campanus ac Ptolemæus Lagus, ob formidinem eum abstinuisse refert à Germanis. Otto Frisingensis legatos scribit Germanos conciliandæ pacis gratia Alexandro misisse, in quo fide caret: omnes enim diuersi ab eo abeunt. Galli etiam ante Cęsaris ætatem Germanis præstabãt uiribus & opibus, ut liquet ex ipsius Cæsaris testimonio, in primo Commentariorum. Hæc tantum à Cæsare scripta credo eius honoris gratia, ut & se tantorum populorum potentissimorum uictorem ostenderet. Bellum primũ Germanic.

De bello Iulij Cæsaris contra Germanos. Cap. 2.

IVlius igitur exorto Gallię tumultu, Arouisti Germanorum regis primùm uires expertus est: exercitum enim duxit Arouistus cũ Germanis, in quo Treboces, Vangiones, Nemetes, Menapij, & alij militabant. Iulium igitur Arouistus affectauit, à quo & uictus est, ut scribit ipse Cæsar lib. 1 Comment. Orosius lib. 6 cap. 7 & 8, similiter 9. Eusebius in temporibus, Florus, Plutarchus in uita eius, secundum quem campum quadringentis stadijs sanguine sparsit, occisorum numerus etiam apud hos constat. Inde Heluetios, Tulingos & Latobrigos, in deditionem accepit. Rauracos inde & Boios, quorum 268 millia occidit, ut Cęsar libro primo profitetur. Eutropius libro sexto, Belgas, Bellouacos, Celres, Vromandos, Condrusos, Eburones, Cheruscos, Tamatos, Germanos eum uicisse scribit, & legatum suum Titurium Albinum, Heluetios, Eburones, iterum destituisse. Cæterùm rem executus est Orosius perinde ac Cæsar, altero inde anno, Iulio quoq; à G. Trebonio Germania addicta est, unde Cæsar contra Germanos profectus, prius pontem Rheno fecit, ut Plutarchus, Eutropius, Orosius, Suetonius, Diodorus lib. 5, Liuius in loco prædicto. Sabellicus lib. 5 Ennea. 6. & ipse Cæsar in Comment. testantur. Verùm bello Brittannico impeditus, iterum à Germania discessit, ad Treuiros uenit, contra ipsos bellum gessit, ut libro quarto Commentario. & Liuius libro 107. Florus supra Liuium, & Orosius collegerunt. Sueui inde auxilia Treueris præstabant, ut Sabellicus, Bellum Iul. Cæsaris cum Ger.

Orosius & Cæsar libro quarto aiunt. Vnde contra ipsos Cæsar profectus est, & non inuento hoste, ut Liuius ibidem asserit, discessit. Orosius tamen & Eutropius, tantum 440 Germanorum Cæsarem fudisse dicunt, & totam Galliam à Rheno usque ad Oceanum subegisse, id est, Belgas. Inde Bellocauos uicit, ut Liuius libro sequenti affirmat. Et idem ait, Dalmatas Cæsarem in Illyrico subiugasse. Hæc Iulius in Germania gessit, quam tamē non sibi subdidit, quod Lucanus ostendit, apud quem Lælius adulatoriè loquitur ad Iulium, teste Sulpitio:

Oceani tumidas Rheno compescuit undas,

Fregit & arctoum spumanti uertice Rhenum.

Nam & Pompeius ipsum à Rheno fugisse testatur, apud Lucanum libro 2.

— Rheni gelidis quia fugit ab undis.

Et libro primo Lucanus multa in arctoo comparari potuisse indicabat, nisi bella ciuilia inhorruissent, dicens:

Heu quantum terræ, &c.

Ex quo Cæsarem Germaniam non subegisse scimus, nec Cæsar ipse profitetur. Arouistum uicit, & Germanos, ut libro primo & libro quarto Commentariorum dicit, se castra hostium Germanorum noctu & ex improuiso irruisse, & ipsos fugasse. Hæc bella cum Germanis legimus C. Iulium Cæsarem gessisse. Suetonius quoque Tranquillus & Eusebius uoluerunt, quater Cæsarem triumphasse: Germaniam uerò ipsi triumphum peperisse, nullus scriptorum profitetur, etsi Catulo & Mario simul Cimbros uincentibus, utrique triumphus decretus fuerit, hostes sternentibus. Coniectura est Cæsarem paruum de Germanis honorem retulisse. Quoties autem ipse uictus succubuerit, & qua iactura Germaniam tentauerit, cap. 31 patebit. Gladium apud Neruios amisit, uti psi gloriantur, Plutarchus apud Aruerinos ait, Strabo libro tertio, apud Gallos, Suetonius in Vitellio, apud Germanos, bello eum perdidisse affirmat in templo Martis. Beroaldus uidens tantam dissensionem auctorum, duos gladios perdidisse Cæsarem innuit, unum apud nos, alterum in Gallia.

De bello Augusti contra Germanos. Cap. 3.

BEllo Cęsaris adhuc uibrante Octauiani strategemata referam. Antequam Augustus Germanico incubuit bello, Sex. Pompeius Dalmatas & Pannones subegit, ut scribit Liuius lib. 131. Inde Crassus Salassos Alpinas gentes subegit, sicut ut lib. 135 Liuius collegit, iuxta Florum. Post hos Augustus habenas rem perans, totius orbis dominus euasit, unde & Germanos bello solicitauit. Huius tempore Curium proconsulem primum trans Danubium profectum, Sex. Ruffus, Plutarchus & Iustiniani Cæsaris uitæ enarrator indicauerunt, & ibi Noricos & Pannones eum strauisse cum eorum rege Buchono dicũt: inde Amantinos. Hæc illi. Inde per Drusum Germanicum, bella Germaniæ sustinebant. Hic ergo primos Vsipetes, Tencteros & Cattos perdomuit, & Marcomānos ad internecionem deleuit. Vindelicos & Rhætos his addidit Strabo libro septimo: & hunc Amphianos, Ampsarios, Catischos, Cheruscos, Catuarios, Subaticos & Bructeros nauali prælio uicisse scribit, & Birchanem, ut in dictione eius patebit. Liuius libro 137. ciuitates circa Rhenum, & trans Rhenum Iulium cepisse ait, multa libro quarto ab Vrbe. Hunc etiam Florus libro tertio, Vsipetes & Cattos domuisse asserit, & quadraginta castella erexisse: huius enim uestigium adhuc Moguntiæ uidetur, ut ait Otto Frisingensis. Idem etiam Florus testatur, de eo qui Visurgim & Albim fecisse penetrabiles scribit, cuius rei authores etiam sunt Eusebius & Strabo libro septimo, qui Sueuos ab ipso ultra Albim amotos fuisse probauerunt. Multa Suetonius in Augusto, Appianus, Sabellicus

cus libro undecimo Ennead. sextę, ubi Augustum Segestiam cepisse refert, cui sententiæ & Strabo libro septimo subscribit. Horatius de Druso multa inuuit libro Carminum tertio, Oda quinta: & quarto libro, Oda secunda:

Cæsarem, quando trahet hic feroces
Per sacrum cliuum merita decoros
Fronde Sycambros.

De traductione populorum à Druso. Cap. 4.

DE qua traductione Suetonius & L. Florus, & Horatius multa retulerunt. Nam ut ait Acron & Porphyrio, ad laudes Drusi Odas & quartum librū scripsit, ut & libro quarto, Oda quarta habemus: quæ uerba de Pannonibus & Vindelicis intelliguntur:

Sed diu lateq; uictrices cateruæ
Consilijs iuuenis reuictæ.

Et libro quarto, Oda decimaquarta:

Quem leges expertes Latinæ,
Vindelici didicêre, nuper
Drusus Gelonos implacidum genus
Deiecit.

Ouidius etiam uictoriæ eius testis est Tristium secundo, ita dicens:

Ausonium ducem solitis circumuolet alis,
Ponet & in nuda laurea serta coma.
Nunc tibi Pannonia est, nunc Illyris ora domanda,
Nunc te prole tua iuuenem Germania sensit,
Quæ bona progenies digna parente fuit.
Drusus in his quondam meruit cognomina terris,
Bellaq; pro magno Cæsare Cæsar habet.

Ouidius quoq; de laude Drusi libellum scripsit Getico sermōe, ut ipse libro quarto de Ponto testatur. Multi collegerūt quadraginta millia captiuorum ipsum ex Germania deduxisse: ut Orosius & Eutropius libro septimo, si bene memini, 400 millia referunt, supra Rhenum collocasse. Strabo libro septimo, reges ab ipso captos meminit, quorum libro tertio nos mentionem fecimus, cui astipulatur & Sex. Aurelius. Otto Frisingensis libro tertio, capite decimo, Germanicum Drusum Drusi filium, Caligulæ patrem de Germanis triumphasse ait. Idem Orosius lib. 6, cap. 20. Verùm ut rei summam breuibus perstringam, Augustus Rhætos, Vindelicos, Cattos, Dalmatas, Sueuos, Sycābros uicit, & in Galliam transmisit, Pannones stipendiarijs his adiecit. Getarum populos Bastarnasq; lacessitos bello ad concordiam contulit: nec Germaniam tamē subegit. Vnde quando Euangelista loquitur, Vt uniuersus describeretur mundus: Augustinus intelligit mundum Rom. Imp. tantum: adulatoriē ergo Ouid. dixit:

Crinibus en etiam fertur Germania passis,
Et ducis inuicti sub pede mœsta sedet.

Impugnata bene Germania à Druso est, uerùm non expugnata.

De alijs ducib. quorū ductu Augustus Germ. bellū intulit. Cap. 5.

SVnt & alij duces, quorum auspicijs Augustus Germaniam solicitauit, ut Nero Tiberius frater Drusi, qui Dalmatas & Pannones subiecit, ut aiunt Nero Tiberius.

Liuius & Florus supra ipsum, lib. 138. quod Hora. lib. 4, Oda 14 describit:

Maior Neronum mox graue prælium
Commisit, immanisq́ Rhætos
Auspicijs pepulit secundis.
Nilus & Ister, te rapidus Tigris,
Te cæde gaudentes Sycambri
Compositis uenerantur armis.

Vindelicos quoque Rhętos & Pannones, Alpinas gẽtes imperio subdidit, Suetonio & Strabone libro septimo referentibus, & naualibus pugnis Vindelicos adijt: multa Eusebius, Otto Frisingensis libro tertio, capite decimo, & Aurelius Sextus collegerunt. Item per Tiberium Augustus post Drusum, Germanica bella gesit, ut tenuiter Strabo tangit. Eusebius fratrem Drusi Pannones uicisse scribit, contra Germanos 40 millia adduxisse, quindecim legionibus, ut etiam Suetonius testatur, & de illo bello postea dicetur. Asinius Pollio quoq; & Vibius Vindelicos strauerunt, ut Floro placet lib. 4. Itẽ Lælius de quo Suetonius & Orosius, contra Germanos profectus est. Varus quoq; tribus cohortibus in Germania occubuit, de quo paulo pôst mẽtio habebitur, ubi de damno Germanorum Italiæ illato sermo erit. Augustus etiam Dacos Romã aggressos deleuit, tribus ducibus eorum cęsis, ut uoluit Appianus in Parthico. Eutropius hoc per Tiberium sub Augusto contigisse asserit, & ipsos tunc Pannoniã deuastasse. Vnde Hora. lib 4 Car. ait: Penè occupatã seditionibus Deleuit urbẽ Dacus. Item per Labienũ Augustus Germanos terruit, de quo Orosius. Iustiniani uitæ enarrator etiam per Lentulum scribit Danubiũ Cæsarem solicitasse. Cęterùm ut huic rei modũ imponã, Augustus in potestatẽ pop. Romani gentes plurimas redegit, à mari supero usq; ad inferũ, ut ait Plinius lib 3, cap. 19. Sicuti Alpinas gẽtes, Nantuates, Lepontios, Sedunos, Veragros, Salassos, Caturiges, & alios, nõ tamen Germaniã subiugauit: ad hoc enim Plinij uerba maxime de Gallis loquentia nihil faciunt, nec Virgilij uerba atrogantia Cæsari libro 8 Aene.

Augustus Germaniam non subegit.

Hic Lelegos, Carrasq́, sagittiferosq́ Gelonos,
Extremiq́ hominum morini Rhenusq́ bicornis,
Indomiti Daciq́, & indignatus Araxes,

Et Ouid. libro Meta. ultimo Iouem inducit Veneri dicentem de Augusto:

Quid tibi barbaricas gentes, & utroq́ iacentes
Oceano, numerem? quodcunq́ habitabile tellus
Sustinet, huius erit.

Hæc uerba cum de Germanorum fortitudine agam, falsa reperta esse ostendam, & præcipuè quæ Ouidius in Trist. quarto ponit:

Iam fera Cæsaribus Germania totus ut orbis
Victa, potes flexo succubuisse genu,
Cornibus hic fractis uiridi male tectus ab ulna
Decolor ipse suo tegmine Rhenus eat.

Ouidius enim quibus potuisset adulationibus, Augusto blanditus fuisset, ut postliminio ab exilio reuocatus esset.

De alijs imperatoribus, Tiberio & Claudio. *Cap. 6.*

Tiberius ac Claudius cõtra Germanos.

POst Augustum, ut Cornelius in Historijs ait, quietæ in Germania res fuerant, quia peruulgati erant triumphi, & ex eo decus plerique sperabant, si pacem tantùm continuassent. Hactenus Cornelius. Tiberius enim contra Germanos

manos nullum gesſit bellum, ſed tantùm ad ſe eos allexit, ut regem Sueuorum Marobudū ſpe pacis, Suetonio, Oroſio, Iuſtini enarratore, Sex. Aurelio & Iornande authoribus. Euſebius tamen Dalmatas & Sarmatas ſubegiſſe ſcribit: & Eutropius libro ſeptimo à Dacis Pannoniam, Galliam & Mœſiam hunc hoſtibus liberaſſe, & demum à Claudio quendam Tiberiū miſſum, ſcribit cum Germanis conflixiſſe. Claudius enim quoq; Germaniā tentauerat bello ſuo, ut Sabellicus libro ſecundo Ennead. ſextę ait, & 200 milites Germanorum occidit. Euſebius à Claudio Veſpaſianum miſſum ſcribit: unde conſtat, Claudium multa contra Germanos laboraſſe. Eutropius libro octauo Claudiū aſſerit Tranſrhenanos ſubegiſſe. Inde Daciam à Cibale uictam, inde prouincias Danubianas, ut Taiphalos nunc Victoualos & Turingos dictos uiciſſe. Ioſephus Antiquitatum libro decimonono ſcribit, ipſum Imperatorem à Germanis fuiſſe initiatum. Aſſumpſerat autem Tiberius bellum Germanicum neceſsitate ductus, & magis abolendæ infamiæ gratia, ob amiſſum Quintilium Varum, quàm cupidine proferendi Imperij, ut collegit Cornelius Tacitus libro primo. Geſsit autem bellum ſuum Tiberius per Sex. Pompeium, & Sextum Apuleium, & C. Curratium, ut ait Tacitus. Duo etiam exercitus eius referuntur: unus ſub Cecinna iuxta Rhenū, alius ſub Silio. Inde Cattos domuit Tiberius. Caius Cæſar inde, & ille in Germaniam uenit, uerùm nihil ſtrenuè moliebatur, ut Methodius martyr ſcribit. Ioſephus libro decimonono Germanos ei charos fuiſſe teſtatur. Otto tamen Friſingenſis Germaniam totam eum percurriſſe dixit. Nero Imperator nunquam contra Germanos debellauit: eius tamen tempore Virginius Ruffus Germanicum exercitum in Gallias duxerat, & tandem ab Imperatore deſciuit, propter eius libidinem. Ad quod alludit Iuuenalis Satyr. 8: Quid enim Virginius armis Debuit ulciſci magis. Multa Plutarchus in Galba, & in Ottone de Vindice ac Virginio ſcripſit. Dion etiam Grçcus ac Frontinus in libro de Aquæductibus, & inter omnes maximè Plinius Iunior, qui libro ſecundo Epiſt. ad Voconium propriam epiſtolam de illorum excellentia ac uirtutibus reliquit. Illo tempore etiam Vindex in Germania ſeditionem mouit: Virginius uerò occiſo Vindice, & Gallorum circiter 20 millibus cum Germanis Imperium retinuit, ut Suetonius & Tacitus in Hiſtorijs aiunt. Vnde & Epitaphium Virginij fuit apud Plinium in epiſt.

Calus. *Nero.* *Virginius.*

Hic ſitus eſt Ruffus, pulſo qui Vindice quondam
Imperium aſſeruit, non ſibi, ſed patriæ.

Neronis quoq; tempore Bataui à quartadecima legione digreſſi, in ciuitatē Lingonum poſiti, ad Fabium Valentem tranſmittebātur. Valens timens perfidiam ſeparauit alam Treuirorum, & Tungros circumire iuſsit Galliam Narbonenſem, & Batauorum partem in ſubſidium ire: quare irati Germani, ipſum lapidibus fugauerunt. Hi ergo ductores tempore Neronis in Germania militabant, quorum Cornelius Tacitus lib. Hiſtor. 20 meminit.

De Galba, Caligula, Ottone, & Veſpaſiano contra Germanos. Cap. 7.

GAlba Germanos adeò dilexit, ut captos prius in bello dimiſerit: autores ſunt Suetonius & Cornelius. Caligula Imperator Batauos rebelles aggreſſus eſt, referēte Suetonio. Germani inde defecerūt: ipſe ergo percepta eorum defectione, conſtituit ad effugiēdum Germanos, mare potius ſibi tentandum eſſe. Eutropius ipſum Sueuiam tamen ingreſſum ſcribit, cæterùm nihil ſtrenuè feciſſe. Oroſius libro ſeptimo, capite quarto, tantum Germaniam percurriſſe eum aſſeruit. Otto Imperator Germanos retinebat ſtudioſiſsimè, ut Tacitus

Galba. *Caligula.* *Otto.*

citus in Historijs exequitur. Plutarch. in eius uita, Batauos, ait, in exercitu eius militibus iunctos, magnam stragem edisse. Pro Imperio deinde Vitellius & Vespasianus certabant, cuius meminit Philostratus in uita Thionæi. Vitellius Germaniam ingressus est, ut Cornelio placet, Vespasianus dubitauit, an imperium inuitis Germanis susciperet. Germani & Heluetij Vitellij partibus fauebant, & ipsum in Cęsarē elegerunt, cuius meminerunt Methodius martyr, Platina in uita Lini, Otto libr. tertio, capite decimooctauo, Cornelius, Suetonius, & alij. Mauri inde conciliati Vitellio sunt, propter Germanos, Vespasiano uerò Sidon & Italicus, reges Sueuorum fauebant. Ciuilis igitur solertissimus, ut dissensionem moueret, partes alterius turatus est, unde pugnabat contra Vespasianum adiunctis sibi Germanis duce Aquilio Primipilari, & uictoria potitus est: per Turingos iterum uincebat, cum Cereali inde & Vocali sæpè congressus, aliquando uictor, aliquando uictus euasit. Cecinna igitur mox contra Heluetios progressus est. Causa pugnæ fuit, quia Cecinna pecuniam uicesimæ legionis Heluetiorum rapuit. Heluetij interceptis literis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonias ferebantur, centurionem Cecinnæ & quosdam milites in custodia retinebant: Heluetios ultus inde proficiscebatur Cecinna, & per cohortes Rhætorum ipsos fugauit. Hæc ex Cornelio Tacito lib 19 Hist. & alijs. Vespasianus tamen adiutoribus Sueuorum regibus, ad imperium peruehebatur. Inde dum Vespasianus apud Alexandriam moram traxit, & Iudæam bello tentauit, Petilius Cerealis se contra Britannos præparabat: audita defectione Germanorum, ad Germanos se uertit. Huius mentio fit apud Cornelium lib. 20. De Vitellio & Vespasiano plura lib. 7, cap. 5. Orosius adducit. Et ut in summa res dicatur, illis temporibus penè solus Vespasianus semper in Germanos bella gessit, nō solum dum ipse rerum summa potitus est, uerùm ut Suidas ait, κλαυδίῳ τῷ βασιλεῖ στρατηγῶν τῶν γερμανοὺς καὶ βρεττανοὺς λυμάχας κρατερὰς αὐτοῖς ἠγωνίσατο. Id est, Temporibus Claudij Cæsaris fortiter multas pugnas confecit.

De Domitiano & eius ductoribus contra Germanos strategemata ferentibus. Cap. 8.

Domitianus Germanicus

DOmitianus Cęsar maximè Germanorum gloriam affectauit, eò ut sibi nomen Germanici imponeret. Sæpius enim Martialis ipsum nominat Germanicum, libro quinto:

— Degis Germanice ripa.

Et libro octauo:

Nec sunt hæc hominum Germanice gaudia tantùm,
Quæ tua Romanus uidit Germanice Tibris.
Hac est digna tuis Germanice porta triumphis.

Et sæpius, &c.

Iuuenalis quoque & Statius qui in Syluis libro primo ita ad ipsum loquitur:

Gallicus es cœlo, dis es Germanice.

Et libro secundo:

Romuleum reserans iterum Germanice limen.

Idem:

— Summis æquat Germanicus astris.

Coniectura est Syluas Statium ob honorem eius scripsisse, unde equo ab ipso donabatur. Quintilianus quoque libro decimo, hunc Germanicum appellauit, & Sillius Italicus libro secundo:

At tu transcendens Germanice facta tuorum,

Germaniam

Germaniam enim bello tentauit, ut scribit Martialis illo carmine:

Solus Iulaeas cum iam retineret habenas

Tradidit, inq; suo tertius orbe fuit.

Quid? nomen sine re possidere laudis est, unde facta eius in Germania paululum retegam. Bellum primum à L. Antonio mouebatur in Germania, ut ait Suetonius: unde Domitianus se aduersum Germanos præparauit, & contra Dacos, Pannones & Sarmatas profectus est. Eutropius libro septimo, & Eusebius id contigisse asserunt anno Christi 93. Contra Dacos duas fecit expeditiones. Primam, ut aiunt Suetonius, Iornandes & Orosius lib. 7, cap. 7. Appio Sabino adiutore, secundam Cornelio Fusco: qui occisi sunt, secundũ Methodium, à Dacis in Sarmatia. Vnde de ipsis Martial. libro sexto: *Duces Domitiani.*

Hic situs est Fuscus, licet hac fortuna fateri;

Non timet hostiles iam lapis ille minas.

Grande iugum domita Dacus ceruice recepit,

Et famulum uictrix possidet umbra nemus.

Et Iuuenalis saty. quarta:

Et qui uulturibus seruabat uiscera Dacis.

De Fusco Cornelius Tacitus libro decimoseptimo Historiarum, Plinius in Epistolis, Statius in Syluis:

Gloria repositam Dacis pereuntibus urbem.

Et Silius Italicus libro secundo:

Hic & ab arctoo currus aget axe per urbem,

Sarmaticis uictor compescet sedibus Istrum.

Vbi sub arctoo intelligit Dacos Petrus Marsus Silij Italici præco. Martialis libro septimo, de eius lorica:

Inuida Sarmaticis dudum lorica sagittis,

Et Martis Getico tergore fida magis.

Et libro nono:

Cornua Sarmatici ter perfida concutit Istri,

Sudantem Getica ter niue lauit equum.

Mox secutum est Pannonicum bellum, cuius origo ferebatur, quòd tempore Domitiani Mœsiaci & Pannonici exercitus iuncti fuerant cõtra Romanos. Titus igitur Flauianus Pannoniam in prouinciam bello retinebat, Pompeius Syluatius Dalmatiam, ut ait Cornelius lib. 17 Hist. Inde Cornelius Fuscus procurator fuit, ingens ætate, clarus natalibus, prima iuuenta quietis cupidus, Pannonias aggressus est, & non uictoriam obtinuit. Quare Domitiano triumphus non erat decretus, lauream tamen Ioui Capitolino dedit, ut Martialis libro octauo ait, quæ non minor triumpho censebatur: *Pannonicũ bellum.*

Dum noua Pannonici narratur gloria belli.

Et idem:

Hyberna quamuis Arctous & rude Peuce,

Et ungularum pulsibus cales Ister.

Bis autem Rhenum uicit, id est Cattos, ut dixi secundum Lactantium Placidum, semel per Vitellium et Vespasianum, quod Statius libro 1 Thebai. innuit: *Catticũ bellũ.*

Bisq; iugo Rhenum, bis adactum legibus Istrum,

Et coniurato deiectos uertice Dacos.

Et idem de Domitiano libro secundo Syl.

— Frena tenentem

Rhenus, & attoniti uidit domus ardua Daci.

Gallicus es cœlo, dis es Germanice, condi

Non uocat arctoas acies, Rhenumq́ rebellem.

Martialis tamen ter Rhenum hunc uicisse scribit: ait enim,

Fractusq́ cornu iam ter improbe Rhenus:

libro septimo. Et idem libro nono,

Summe Rheni domitor,

ubi Cattos intelligit: nam sequitur,

Ex Cattis gloria tota tua est.

De bello autem Sarmatico, & quod contra Marcomannos gestum est, Statius libro Syl. secundo, multa his uerbis significauit:

Hæc est qua uictis parcentia fœdera Cattis,

Quæq́ suam Dacis donat clementia mortem,

Qua modo Marcomanos post horrida bella, ferosq́

Sauromatas, Latio est non dedignata triumpho.

Vide Iuuenal. saty. 4. De triumpho autem eius & bellis, Patauinus erudité satis disseruit. Batauos etiam puer domuit, quod Iuuena. Saty. 14 uult, dum ait:

Hic petit Euphratem iuuenis domitiq́ Bataui.

Et Silius libro secundo,

Iam puer auricomo performidate Batauo.

Cætera de eius bello Otto Frisingensis lib. tertio, cap. 20: Orosius lib. 7, cap. 7 referunt. Sæpè tamen & uictus est Domitianus adeò, ut ait Dion Græcus, quòd tributa soluere Dacis fuerit compulsus.

De Traiano ac Adriano Cæsaribus contra Germanos. Cap. 9.

TRaianus Cæsar post hos Germanos iterum in pristinũ statum reduxit, ut placet Orosio lib. 7. Sub illo Plinius 11. contra Germanos militauit, sicuti Iunior Plinius ad Macrum testatur. Cornelius Tacitus Germaniam sub illius imperio demum uictam uult, uerùm ex temporis successu est delusus, unde uenia dignus est. Traiano enim imperante fata soluit Cornelius, unde non potuit futura prædicere. Iustiniani uitæ enarrator hunc scribit Decebalum regem Dacorum fudisse. Platina in uita Anacleti Papæ Transrhenanam Germaniam in pristinum statum Traianum reduxisse, & Dacos uicisse, Danubianas quoque gentes destituisse collegit, cui Otto Frisingensis lib. 5, cap. 21 astipulatur. Eusebius testatur Traianum in Rheno uectum Germanos debellasse, undę Martialis Rhenum ita alloquitur: Tiberis dominus te Rhene rogat, Cęsarem ut remittas. Germanicum ipsum dixit Martialis in Xenijs,

Seruus ut atherea Germanicus imperet aula.

Sex. Aurelius & Orosius lib. 7, cap. 8 cũ Sarmatis bellasse eum asserunt, quod etiam Spartianus scribit. Dion Bithynius scriptor uitæ Traiani, per Luciũ Romanum contra Dacos, inquit, Traianus egit, & uictor bellicas machinas expostulauit, iterum rebellantes aggressus, lapideum pontem in Istrum fabricauit, et ita Decebalum ad mortem compulit: omnis Dacia tributaria Romanis facta est, & in prouinciam redacta. Hæc Dion. Campanus tamen tantum mansuetudine uicisse eum ait Germanos. Adrianus autẽ imperator, ut Europius refert libro 8, in Daciã exercitum duxit, cui ad uerbum Dion Prusięsis subscribit, qui &

& Alanos eũ uiciſſe aſſeruit, uerùm tantùm muneribus. Aelius Spartianus hũc Germanis regem conſtituiſſe probat. Suidas, οὗτος δὲ παννονίαν ἀφίκετο, καὶ τὸν ἴστρον μετὰ τῶν ὅπλων διενήξατο, καὶ τοῦτο οἱ πέραν ὄντες βάρβαροι ἐξεπλάγησαν.

De Antoninis & eorum contra Germanos strategematibus. Cap. 10.

REdeo nunc ad Antoninos, quibus nonnihil Germania debuit: hi enim ſoli, licet magnis difficultatibus, Germanos compeſcuerũt. Nam ut Suidas inquit, Antoninus πρὸς τὸν ἰδιώτην βίον πολύ τι πλῆθος χρημάτων κεκτημένος, ἐπειδὴ προῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, τὴν ἑαυτοῦ περιουσίαν, ἔς τε τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν φίλων ἀπανάλωσε δωρεὰς, τῶν τε δημοσίων θησαυρῶν πλῆθος παντοδαπῶν ἀπέλιπε χρημάτων. Id eſt, Ad propriam uitæ ſuſtentationem multum pecuniæ corraſit, poſtquam uerò in principem Romanum euaſit, propriam facultatem in dandis amicis & ſtipendiarijs diſsipabat, & publicos theſauros reliquit intactos. Alij eum publico foro res ſuas uenales habuiſſe dicunt, in bello contra Marcomannos geſto. Fuit autem bellum hoc ductu Rutiliani legati geſtum, referente Luciano in dialogo, cui nomen eſt ψευδόμαντις, ubi illa eius oratio eſt: ἔχων γάρ, inquit, οὐ μικρὰν ἐπίβασιν ἐπὶ τὰ βασίλεια, καὶ τὴν αὐλήν, καὶ τὸν Ῥουτιλλιανὸν εὐδοκιμοῦντα πάρεδρον, διαπέμπεται χρησμὸν τοῦ γε γερμανικοῦ πολέμου ἀκμάζοντος, ὅτε θεὸς Μάρκος ἤδη τοῖς μαρκωμάνοις καὶ κουάδοις συνεπλέκετο. Id eſt, Dum iam liberum aditum in regiam poſsideret, in& palatia præſertim Rutiliano rem adiuuante atq; appropinquante, cum bellum quod in Germania gerebatur, maximè flagraret, diuus Marcus Antoninus cum Marcomannis ac Quadis conferebat. Suidas ad Iſtrum ueniſſe Antoninum refert cum exercitu, cæterùm nihil adducit, ſed nec Capitolinus Eutropius, alijq; plura de illo bello ſcripſerunt. Quare ego quæ mihi ex Græcorum Commentarijs conſtant, breuiter tranſcurram. In turbine illo Marcomannico, dum Roma uehementer terrebatur, oraculum requirebatur, cuius hæc erat ſententia, ut duos leones Romani in fines Germanorum Iſtro tranantes immitterent, ſacris magnificis ac uarijs odoribus conſpicuos. Romani tum oraculo paruerunt: ac dum leones in Germanorum agros Iſtro tranato deueniſſent, Germani eos canes eſſe conijcientes, fuſtibus eos arcebant. Romani mox ſubſecuti penè uiginti millia Germanorum extinxerunt. Sed oraculum his uerbis dabatur:

Ἐς δίνας Ἴστροιο διιπετέος ποταμοῖο
Ἐμβαλέειν κέλομαι δοιοὺς Κυβέλης θεράποντας
Θῆρας ὀρειτρεφέας, καὶ ὅσα τρέφει Ἰνδικὸς ἀὴρ
Ἄνθεα, καὶ βοτάνας εὐώδεας. αὐτίκα δ' ἔσται
Νίκη, καὶ μέγα κῦδος, ἅμ' εἰρήνῃ ἐρατεινῇ.

Quod oraculum à Germanorum præſtantiſsimo, nobis ita traductum eſt:

Gurgitibus fluuij turgentis ab imbribus Iſtri
Immiſiſſe duos Cybeles edico miniſtros
Monte feras altas, cum quantum alit Indicus aer
Florum atq; herbarum bene olentum: moxq; futura eſt
Et uictoria pax & amabilis & decus ingens.

Antoninus Pius tamẽ Alanos & Dacos inde aggreſſus eſt, ut ait Iulius Capitolinus. Ille M. Antoninus Pius, ut idem ait, ita pugnauit contra ipſos, ut nullus imperatorum ante eum: ſpeciali enim bello Marcomannos, Pannones & Sarmatas à Vandalis liberauit, & triumphauit. Inde cũ Marcomannis omnes gentes ab Illyrico uſq; ad Galliam conſpirauerunt. Marcomanni, Variſcæ, Hermon

Antonini contra German.

duri, Quadi, Sueui, Sarmatæ, Butei, Hiali, Vsipetes, Roxolani, Bastarnæ, Alani, Peucini, Costobani: hos omnes uicit, Orosio libro septimo, capite nono au*Antoninus Verus.* thore. Antoninus Verus inde contra Germanos progressus est, Eutropio lib. 8 referente, & quod maximum fuerat, in hoc Sueuos, Vandalos & alios coniuratos destituit. Multa de eo Iulius Capitolinus. Hunc Orosius lib. septimo, cap. 9. *Antoninus Commodus.* cum Christianis militibus Germanos uicisse asserit, cum siti periclitaretur. Platina in uita Aniceti Papæ 12, ærarium hunc exhausisse scripsit. Antoninus Commodus filius Antonini Veri, ut ait Platina in uita Soteri Papæ 13, & Iustiniani uitæ enarrator, cum patre Christianorum ductu uicit Germanos: hic ergo unà cum patre bellum gessit, & ex patris gestis triumphauit, ut Marius Maximus, Alexander, Aelius Lampridius & Platina scribunt. Eutropius libro octauo, hunc in Germania bellum feliciter egisse scribit. Aelius Spartianus in uita Caracallæ, & Aelius Lampridius in uita eius, uolunt ipsum Germanici nomen sibi asciuisse. Otto Frisingensis libro tertio, scribit semper ipsum incommodum fuisse, nisi quòd de Germanis feliciter pugnauerit. uide Orosium cap. 9, libro 7. Commodus etiam contra Germanos Marcellum præfectum misit, uirum doctum, & qui multa memoriæ scripta reliquit, referente Suida. *M. Aurelius.* M. quoque Aurelius contra Germanos insurrexit, ut ait Orosius: sub illo Pertinax fortissimè Germanos uicit, ut Herodiano placet.

De Pertinace, Aufidio, Antonino Caracalla, & Heliogabalo imperatoribus contra Germanos. Cap. 11.

Pertinax. PErtinax illorum successor antequam imperator euasit, clarus trophęis et insignibus Germanorũ erat, ut ait Herodianus lib. 2 Hist. in principio. Mortuo ergo imperatore, Lætus unus electorũ ipsum in Cæsarem initiauit, dicens: Barbaros iam, intellige Germanos, non precio conciliabimus, uerùm metu potius. Hic ut scribit Iulius Capitolinus, cum matre ad Noricos & Dalmatas progressus est. Aelius Spartianus à Germanis postquam ipsos uicit, imperatorem hunc factum asserit: ac addit Iulius Capitolinus, hunc Germanicum fuisse, & ex rebus gestis peperisse sibi imperium. Aufidius imperator adeò Germa*Aufidius.* nos in timore frenabat, ut nec aliquid in uita sua cõtra ipsum auderet, ait Vulcatinus Gallican9, in eius uita, Marius Maximus, & Quadratus historici. Antoninus Caracalla (sic eum Orosius uocat) de Germanis triumphauit, & dici uoluit Germanus, ut ait Aelius Spartianus. Memoratur et Antoninus Heliogabalus, qui cũ Marcomannis cõgrediens inhibitus est, ut Aelius Lampridius colligit. Antonini Caracallæ meminit Platina in Pontiano Papa, & Herodianus.

De Clodio Albino, Alexandro Seuero, Maximino, Gordiano, Galieno, Posthumo, Loliano, imperatoribus contra Germanos. Cap. 12.

Clodius Albinus. CLodius Albinus post hos rerum summa potitus est, qui ita se gessit, ut neque Germani nec Galli æquo animo ipsum imperatorem sustentauerint, ut Herodianus & Iulius Capitolinus uolunt, sed quòd opus fuerit alijs principibus. Semel hic tantum aliquid magni fecit, ut Seuerus & Iulius scribunt, quia *Alex. Seuerus.* Transrhenanas ciuitates superauerat: multa de eo Marius Maximus. Alexander Seuerus dum Germani agros Illyricorum populabantur, donis & precio eos compescuit, ut ait Herodianus libro sexto. Aelius tamen Lampridius Germanos in Galliam irrumpentes eum frenasse scribit. & contra eos 250 millia militum duxisse. Orosius apud Moguntiacum interfectum hunc asserit, libro 7, cap. 11. Spartianus scribit, ipsum à Germanis imperatorẽ factum, postquam ipsos

ſos uicerat. De illo Panegyricus Conſtãtini, Quid autem fecerit in Germania, uno uerbo Herodianus abſoluit dicens: καὶ ὅτι μηδὲν ἀνδρῶον μήτε παιδικὸν ἤχοιτο Id eſt, Nil uirile nec puerile geſtum eſt. Maximinus imperator huic ſucce- Maximinus. dens, feliciter bello contra Germanos conflixit, ut Eutropius libro nono profitetur. Iulius Capitolinus hunc Germanorum auxilio Aquilegias cepiſſe collegit. Herodianus libro ſexto, adeò Germanos in ſyluis uiciſſe adducit, ut non multi emerſerint: etiam libro ſeptimo, hunc ſine authoritate ſenatus imperatorem fuiſſe initiatum probat: ſed tantũ, quia proſperè in Germania bellum geſſerit. Vide Platinam in uita Antheri Papæ. Multa de illo Euſebius, Oroſius lib. 7, cap. 1:. Otto Friſingenſis libro tertio, cap. 32. & Iulius Capitolinus ſcribunt, trecenta ſcilicet millia hunc occidiſſe Germanorum, & quadraginta millia prędas abduxiſſe, & niſi Germani in ſyluas & paludes fugiſſent, totam hunc Germaniam ſubiecilſe, unde Romanis in hunc modum ſcripſit Maximinus: Fecimus, patres conſcripti, quantum loqui non poſſumus, 40 millia Germanorum uincentes incẽdimus domos, greges abduximus, armatos occidimus, ad paludes uenimus, & niſi eorum altitudo fuiſſet, totam ſubegiſſemus Germaniam. & Symmachus libro quinto Hiſt. de illo plura ſimiliter & Iornandes retulerunt. Gordianus Germanos, Sarmatas, Getas ſuperauit, ſed ab Alanis uictus eſt, ut ſcribit Iul. Capitolinus in eius uita, ſicut & eius Epitaphiũ ſonuit, cuius meminit Pomponius Lętus. Galienus imperator Gallos à Barbarorum, id eſt Germanorum incurſionibus tutatus eſt: Galli inde ab ipſo deſciuerunt, ut ait Iulius Capitolinus: Platina multa in uita Lucij, Oroſius libro ſeptimo, cap. 15. Auſonius, Pomponius Lætus cætera exequuntur. Poſthumus Germanos rebelles iterum compeſcuit, & Gallos, ut Iulius Capitolinus collegit. Germani autem mox irrumpentes, ciuitates Galliæ à Poſthumo ædificatas ceperunt, Oroſio libro ſeptimo, cap. decimoquinto adducente. Lolianus ciuitates Poſthumi, ut Iulius Capitolinus refert, iterum reſtituit, à Germanis deſtructas.

Gordianus. Galienus. Poſthumus. Lolianus.

De Galli Hoſtiliani, Taciti, Aureliani, Probi prælijs ac triumphis de Germanis. Cap. 13.

AVrelianus imperator Gotthos ſtrenuiſsimè uicit, ac Sarmatas in Illyrico compeſcuit, ut Priſcus & Fl. Vopiſcus dicunt. Theoclytus autem in libello de Nauibus, hunc ſcribit occidiſſe 48 millia Germanorum. Francos inde irruentes in Galliam tribus exercitibus uel legionibus ſuperauit, trecentos cepit, ſexcentos occîdit, reliquos ſub corona uendidit. Hic etiam de Sueuis uictoriã retulit, ut Priſcus & Fl. Vopiſcus ſcribunt. Euſebius hunc Romanos ab omni metu liberaſſe ait. Eutropius lib. 9. multa de ipſo: mirum tamen, quòd nullum uerbum de Germanis facit. Platina in Felice probat, hunc iuxta Danubium uiciſſe Gotthos. Cætera uitæ Iuſtiniani enarrator, Otto Friſingenſis lib. 3, cap. 41. Oroſius lib. 7, cap. 15. & Fl. Vopiſcus, Pomponius Lætus, Sabellicus, & alij noſtræ memoriæ reliquerunt. Gallus Hoſtilianus Cæſar per Valentinianũ & Licinium, Germanos ſollicitauit, ut ait Eutropius lib. 9. Platina in uita Lucij Papę huius meminit, de illo poſtea à nobis dicetur. Multa Pomponius Lætus & Sabellicus protulerunt. Tacitus inde Tranſrhenanas ciuitates afflixit, multas quoque cepit, ut ait Priſcus & Flauius in uita ſua, & in uita Floriani ipſum nomen tuliſſe Germanici. Fuerat enim reſponſo, in Dacũ ipſum Sarmatas uicturum, ui de Pomponium & Sabellicum & Fl. Vopiſcum uitæ eius enarratores. Probus imperator demum Germaniam ditioni Romanorum penè ſubegit: ecce tamdiu Germania uincebatur. Euſebius Galliam à uaſtantibus eripuiſſe refert. Idem Oroſius lib. 7, cap. 16. Fl. Vopiſcus huius uitam deſcripſit, Probus ille Germanos uicit, ut Claudianus in Probo ſcribit, uerba Claudiani ſunt:

Aurelianus. Gallus Hoſti. Tacitus. Probus.

Audijt,& gelido si quem Mæotica pascit,
Et placidi radiant in casside uultus,
Qualis letifera populatus cæde Gelonus
Procubat horrendus,Getico grandiuus in aruo.
Si tu Roma uelis,bruma tentabimus Istrum.
Annue,sic nobis Scythicus famuletur Araxes,
Sic Rhenus per utrunq; latus, medijs quod subiacet Indis.
Omni nobilior lustro,tibi gloria soli
Contigit,exactum nunquam memorata per æuum
Germanos habuisse duces.

Fl. Vopiscus scriptor egregius, de ipso sic loquitur: Germania, Hollandia, sint testes eius uictoriæ. Hic 60 ciuitates Galliam uastantes, Romanorum man dauit ditioni. Hic literas huiusmodi Romã misit: Dijs, patres conscripti, gratias habeo, quòd subacta est omnis quacunq; tẽditur Germania. Habui quoq; mul tos nouos reges ante pedes meos, imò uestros. De triũpho Probi plures plura retulerunt, ut Priscus, Sabellicus, Pomponius Lætus, & Onesinus. Alij scribunt leones, damas, gladiatores, arbores inuicẽ annexas, syluæ instar in triumpho fuisse circũlata. Multa Petrus Crinitus lib.12, cap.6. ubi propriũ caput de illo col legit. Hic enim primus Romanus imperator Germaniæ partẽ aliquã, nõ tamen totam superauit, & si ad calculos res est limitanda. primus omniũ Germanos uicit, & quasdam prouincias tributarias fecit, ut plenius in sequentibus patebit.

Germãiæ pars subacta & uicta.

Constantinus. *Constantius.* *Constans.*

Germania deinde deuicta, lis inter Constantinum, Constantem & Cõstantium orta est: Constantinus Germanorum auxilio euasit. Constans autem captis ducibus Germaniæ & Galliæ feris eos obiecit Germani inde rebelles, ut ait Eutropius lib.16, Galliam uastauerunt. Cõstantinus autẽ imperator defensis Galliæ ciuitatibus, 5 omillia Alemannorũ strauit, ut Eusebius testatur in Chronicis. Platina de ipso in uita Marcellini, primo occubuisse prælio Cõstantinũ probat: secũdo uerò multa Alemannorũ millia uicisse. Sosomenus philosophus & historicus doctissimus, iuxtà & Christianus, Constantinũ Sarmatas, qui nunc et Gotthi dicuntur, uicisse refert, & addit signis ei demonstratã in somno fuisse uincendi uiam, quibus uictis, omnes circa Istrum in suam potestatẽ redegit. Hæc Sosomenus lib.5. Hist. cap.7. Multa Otto Frisingensis, Ammianus Marcellinus, Aurelius Sextus, Nazarius Mamertinus, Anonymus quidã Græcus historicus, q uitã eius collegit, & nuper à Capnione traductus, Latinæ linguæ restitutus est. Fecit & Constantinus expeditionẽ in Scythiam: dux eius exercitus Apsyrtus ferebatur, uir doctissimus cognomine Nicodemes: & dum iuxta Istrum erat, librum ἰατρικὸν scripsit, & aliud opusculũ, quod φυσικὸν περὶ τῶν αὐτῶν ἀλόγων uulgauit, quemadmodum Cimon Athenæus librũ ἱπποσκοπικὸν scripsit, cuius meminit Plato & Suidas. Hæc ex Commentarijs Græcorũ. Iulianus inde Constantino succedens, ἀποστάτης καὶ εἰδωλολάτρης, id est infidelissimus, cui ex decreto adeò assentatur Ammianus Marcellinus, uerùm non immeritò, dum Illyrici Epyri ac Dalmatiæ præfectus, referente Suida, ab eo consecratus sit. Hic Alemannos strauit prælio, & nomen Alemannicum commeruit, ut hi Græcorũ uersiculi de eo produnt è Cõment. Græcorũ exarati, in eius palatij forib. adscripti:

Iulianus.

Ῥωμαίων βασιλεὺς ἰουλιανὸς θεοειδὴς
Μαρνάμενος περσῶν πόλιας καὶ τείχεα μακρὰ
Αγχιμάχων δ' ὑπέρσι πυρὶ κρατερῶς τε σπάζω,
Νηλέμενος δ' ἐλάμασσε πόλεις τε καὶ ἔθνεα πολλά.

AAa

Ἀλλὰ καὶ ἑσπερίων ἀνδρῶν ἀλαμαννικὸν ἔθνος
Ὑσμίναις πυκιναῖσιν ἑλὼν ἀλάπαξεν ἀρούρας. Quæ ita Latinitati restitui:

Iulianusq; deum referens simul imperij rex
Persarum sternens urbes quoq; mœnia lata,
Ipse manu præsens ferro populabat & igne
Oppida multa nouus ueniens in prælia miles.
Subdidit & multas gentes Alemannica castra,
Occidua & crebris pugnis uastauerat arua.

Iulianus Cæsar antequam coronaretur, cōtra Germanos profectus est. Belli causa fuit, quia Germani in bello apud Constantinum degentes, sine hoste, aliquas urbes depopulati sunt, unde ab imperatore missus Iulianus, Barbaros supra Rhenum uicit, alios cepit, ac ita uictoriæ magnitudine in Germania militibus imperator est factus. Hæc Sosomenus lib. 5, cap. 50. Eutropius libro 10. in Pannonia bellum gestum & contra Syllanum dixit: inde apud Argentarīā magnas copias fuisse. Hieronymus in Eusebij Supplemento ait, Badomarium ducem illorum cepisse. Hic itaq; Romano imperio Germaniam iterum restituit. Multa de illo Nazarius Mamertinus eius Panegyricus, & Ammianus Marcellinus. Aelius Spartianus Iulianum quendam superiorem & inferiorem Germaniam contudisse scribit, ex cuius uerbis alium fuisse habemus.

De Valentiniano, Valente ac Gratiano imperatoribus contra Germanos. Cap. 15.

INde floruerunt Valentinianus & Valens imperatores: hi ut in Supplementis Eusebij Hieronymus, & Paulus Diaconus aiunt lib. 11, Saxones meditantes in Francorum fines deuicit, cui subscribit Sabellicus lib. 9 Enne. 7 Otto Frisingensis lib. 4, Orosius lib. 7, cap. 19, Hunibaldus, & alij. Hic etiā Gotthis terras tribuit, hi uerò ampliati contra imperatorē profecti sunt, referente Socrate historico lib. 8, cap. 14. & totam Thraciā subegerunt. Imperator uerò, inquit Theodoretus episcopus & Græcus historiographus doctissimus, ad Bosphorum uenit, & beneficio Eudoxi cum ipsis pacem composuit. Socrates eodē lib. cap. 15. imperatorē ait tricesima die Maij mensis, sexto sui cōsulatus anno, tunc ad urbē Cōstantinopolim uenisse: hos autem usq; ad muros uastasse omnia, imperatorem uerò ad urbē Macedoniæ Adrianopolim ciues duxisse, commisso prælio Cæsarem uicisse, ut & Theodoretus scribit: mox illum à Barbaris igne consumptum, nona die mensis Augusti, 289 Olympiade obijsse. concordat et Socrates. Hic etiam cum Vandalis commercium habuit, sicuti Platina in uita Sixti Papæ asseruit. Huius tempore Germaniam subactam fuisse Ausonius uult. An igitur Valens ipsos subegerit, an suo tempore adhuc in fide permanserint, cæteris relinquam: Danubius enim apud Ausonium ita loquitur ad Cæsarem illum: *Valentinianus.* *Valens.* *Theodericus.*

Totus sub uestra iam ditione fluo,
Qua gelidum fontem medijs effundo Sueuis,
Imperio grauidas qua seco Pannonias.
Augusto dabitur sed proxima palma Valenti:
Inuenies fontes hîc quoq; Nile meos.
Saluere Augustos iubeo, natumq; parentem,
Armiferis alui quos ego Pannonijs.

Aurelius Sextus paululū discordat à Socrate & Theodoreto historicis: ait enim, bello lachrymabili commisso cum Gotthis, Valentem saucium in casam

ustissimam deportatum, & illic supposito igne Gotthis superuenientibus crematum. Iornandes de gestis Gotthorum & Ablauius plura de illo retulerunt, similiter Sabellicus & Pomponius Lætus. Gratianus Imperator Christianus, anno Romæ 1131 in Germaniam profectus, iuxta Argentariam urbem Gallorum, plus quàm 30 millia Alemannorũ occidit, ut Hieronymus in Supplementis scribit, & Paulus Diaconus, Otto Frisingensis libro quinto, capite decimoquinto, Orosius lib. septimo, cap. decimonono, Sextus Aurelius & Ausonius.

Gratianus.

De Theodosii, Honorij, Arcadij ac Martiani gestis contra Germanos. *Cap.* 16.

Theodosius. THeodosius, ut ait Paulus Diaconus libro decimoquarto, contra Vandalos bellauit, anno ab Vrbe condita millesimo ducentesimoquarto. De illo Latinus Pacatus, Orosius libro septimo, capite decimonono, Sabellicus, Claudianus, Pomponius Lætus, & alij. Martianus huic successit, cuius tempore Attila uniuersam Germaniam strauit, ut aiunt Paulus Diaconus ac Pomponius Lætus. Honorius & Arcadius hunc secuti sunt, sub quibus Stylico cõtra Germanos bellauit, ac huius rei Claudianus proprium opus absoluit, in quo meminit uictoriæ eius in Gallia factæ, his uerbis de Germania:

Martianus.

Iam sese placidam præbent Styliconis habenis,
Ut nec præsidijs nudato limite certet
Expositum calcare solum.

Verùm maximè adulatur poeta: nec enim ipsos adeò destituit, quare perfidiæ Stylico arguitur ab Orosio, lib. septimo circa finem, & à Iornande. Claudianus etiam scribit patrem Honorij uicisse Germanos, ait enim:

Signa triumphato quoties flexisset ab Istro,
Acta mox de strage calens, & poscere patrem
De Scythicis spolijs arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, uel iaculum Daci, uel frena Sueui.
Te nascente ferox toto Germania Rheno
Intremuit, quoq; Dalmaticas prostrauimus alas,
Rhipheaq; simul fessos porreximus arcus,
In glacie stantemq; rota sulcauimus Istrum.

Ecce autem quomodo adulatur Styliconi Claudianus:

Et Rhenum, inquit, *pacare iubes, uolat ille citatis*
Vectus equis, nullaq; latus stipante caterua.

Et reges Germaniæ eius ante pedes iecisse scribit hisce carminibus:

O quantum doluit Rhenus, quo Barbarus ibat,
Quæ te non geminis frueretur iudice ripis.
Inde catenato gemuit Germania Rheno.
Debilitat sæuum cognatis uiribus Istrum,
Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.
— De more uidebam
Barbaricos ardere focos, cum pulcher ab arcto
Aduenit Stylico.
Bella triumphati proculcat Honorius Istri.

Stylico contra Germaniam.

Hac

Hæc Alemannorum spolijs, australibus illa
Ditior exuuijs.
Et nullus Borea motus, Germania cessit.
Et Ianum pax alta ligat.
Hic tamen in primis populos lenire feroces,
Bastarnas una potuit delere ruina.
Omne quod Oceanum fontemq́ interiacet Istri,
Unius incursu tremuit, sine cæde subactus
Seruitio Boreas, exaratiq́ triones.
Cornibus infractis adeò mitescere cogis?
Ut Sueuus iam rura colat, geminasq́ uiator
Cum uiderit ripas, quæ sint? Romana requirat.

Hæc Claudius paßim & penè centum uersiculis exequitur, ubi Germaniam etiã sine cęde subegisse scribit Styliconem. Verùm more Panegyricorum loquitur. Nam quis fuerit Stylico, Iornandes, Orosius, Paulus Diaconus & alij uberrimè descripsere.

De damno Romanis à Germanis illato. Cap. 17.

HActenus Germaniam semper occumbentem tradidi, nec eius fortitudinem quoq; retexi, quanto damno Romani prouinciam hanc sibi asciuerint. Nec utriq; parti studens, Germanię magis defui quàm affui. Attentiori ergo studio nunc iacturã uincendi Germanos indicabo. Romani ob nullam unquam gentem tanto dispendio obnoxios seipsos fecerũt, quanto Germanico bello, quod Cornelius Tacitus his uerbis innuit: Sexcentesimum & quadragesimum annum urbs nostra agebat, cùm primùm audita sunt Cimbrorũ arma, Cæcilio Metello & Papyrio Coss. Ex quo si alterum Imperatoris Traiani consulatum computemus, ducenti fermè & decem anni colliguntur: tamdiu Germania uincitur. Medio autem tam longi æui spacio multa inuicem mala, non Samnis, non Pœni, non Hispaniæ, Galliæue, nec Parthi, qui nos sæpius admonuere. Quippe regno Arsacis acrior est Germanorum libertas. Quid enim aliud quàm cædem Crassi, amisso & ipso, & ipse Pacoro infra Ventidiũ deiectus oriens obiecerit? At Germani Carbone & Cassio, Scauro, Seruilio & Cæpione, Marco quoq; Manlio fusis uel captis, quinq; simul consulares exercitus pop. Romani, Varum quoq; tribus legionibus occisum: nec impunè C. Marius in Italia, Cæsar in Gallia, Drusus & Nero, & Germanicus, in suis sedibus eos perculserunt. Mox ingentes C. Cæsaris minæ sunt in ludibrium uersæ. Inde ocium, donec occasione discordię nostræ, & ciuilis belli, expugnatis legionum hybernis, et Gallias affectauere. At rursus pulsi, proximis inde temporibus triumphati magis quàm uicti sunt. Hæc Cornelius Romanus, non Germanus. Hæc uerba etiam lector pensita, & Germanorum uirtutem agnosces. Verùm ô Corneli, qui iacturam Romanis illatã à Germanis, Punicis bellis, quo nihil terribilius, Samnitico, Parthico prætulisti: annos tamen à Cimbris usque ad tuam ætatem æstimans, quanto prætulisses, si nostra te sæcula sustinuissent? Vnde ô Corneli, bellum Germaniæ in Traiano, sub quo fata soluisti, non destitit, nec minoris dispendium Romanis, post Traiani fata, illatũ priori æstimo. Quot ergo Punicis bellis Germanicũ unum cõferri iustum erit? Eleuet ergo aliquis bella Punica, si in tam breui Cornelij uerborum collectione nõ steterat Germanis. Quo modo ergo in tam amplo & diffuso tempore, usq; ad Carolum Magnum, maiorem

Iactura Rom. illata à Germanis.

rem

rem quoq; exercitum Romani sustinuerunt apud Germanos, quàm ubicunq; gentium? Quod testatur Agrippa apud Iosephũ lib.2 de bello Iudaico, dicens: Galli qui Rhenum in Septentrione habent, trecentis quidem gentibus numerosi, septuaginta annos pro libertate pugnabant, & sub mille & trecentis militibus Romanorum custodiuntur. Dalmatæ una legione cubant, Illyricum sub duabus, Thraces sub duobus millibus militum. Germani uerò octo legionibus domantur. Hæc ille. Hęc in Romanum militem Germania struxit, unde si Italia cupiat, uel si minus id dispendij sibi uideatur, amplius instiget Germaniam. Egesippus lib.2 de Germanis ita loquitur: Romanis, inquit, supra nubes uiantibus, & ultra columnas Herculis imperiũ propagantibus, nihil immune fuit, tanta felicitate hosti, & qui iacebat qui fuerit repertus, & qui resistebat uictus est, quorum improuiso aduentu consedisse montes, Germania credidit, Rhenum exaruisse. Hęc ille. Ecce Romanum imperium in litore Oceani non stetit, & in Rheno tantum Germanorum uires pertulit, ut Florus inquit.

De imperatoribus temerè de Germanis triumphantibus, & qui se falsò Germanos nominabant. Cap. 18.

ID Germanorum uirtutem maximè obscurauit, quòd ficto sæpè certamine de Germanis temerè triumpharunt, licet nec minimum triumphi meruerint a c hoste nunquam tacto. Ita de Germanis Caligula triumphauit, quod Persius Satyra ultima de ipso illo uersiculo significauit:

Missa est à Cæsare laurus?
Insignem ob cladem Germanæ pubis & oræ?

Domitianus emptis crinibus Germanorum triumphauit.

Sic & Cornelius in uita Agricolæ, Domitianum emptis crinibus & habitibus, ratione Germanorum triumphasse refert. Ita lauream temerè ignauissimi imperatores sibi desumpserunt, dum triumpho tamen eorũ facta minus responderint, quem Ioui Capitolino offerebant. Illa autem laurea dabatur in lętitia, recuperata uictoria de inimicis. Meminit huius laureæ Latinus Pacatus, ubi Curij, Corũcani & Fabricij meminit. Et addit ne uirtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iouis laureis triumphales rusticabantur. Et Plinius in Panegyrico, allata erat, inquit, ex Pannonia laurea, id à gentilibus dijs ut inuicti imperatoris exortum uictoriæ insigne decorarent. Eusebius duplex dispendium Domitianum militibus dedisse scribit. Ideo hos eum triumpho dignum declarasse. Dion Græcus, Domitianus: inquit, sumens in Germanos triumphum, postquam nunquam bellum intuitus est, redijt sponte in Dacos, ac necessariò in Sarmatas bellum mouit. Eutropius: Domitianus, ait, sub nomine de extinctis legionibus triumphauit, quos falsò superauerat. Frontinus lib.10 ait, Domitianum tantum mutasse aciem, & id triumpho adscripsisse. Hic triumphus Domitiani aduersus Germanos, æqualis illi quem Gallienus Cæsar habuit, qui, ut Trebellius ait, uictas personas habitu uictorum incedentes in Capitolium deduxit. Domitianus uictus in Pannonia & Dacia, de Dacis triumphauit falsò, testãte Orosio, lib.7, cap.7, Domitianus, inquit, prauissima elatus iactãtia, sub nomine superatorum hostiũ de extinctis legionibus triumphauit: hęc Orosius. Dum etiam de Pannonibus itidẽ uoluerat, nec ei triumphus decerneretur, quia uictus, ne omnino immunis esset, lauream Ioui Capitolino destinauit, quã Martialis omnium adulatorum corruptissimus, triumpho similẽ fuisse indicat, dum ait: Dum noua Pannonici narratur gloria belli. Similiter & Silius Italicus: Da Capitolinis æternum sedibus aurum. Ita etiam cæteri imperatores, dũ nec triũphus, nec laurea eis permittebantur, se Germanicos uocauere, quale nomẽ insolentissimum nulli eorũ maiores emeruerant. Claudius imperator nihil uirtutis

Imperatores quomodo dicti Germanici.

tutis in Germania gessit, sed quia à Germãis imperator factus est, Germanicus esse uoluit, ut ait Iosephus lib. 19 & 20 in principio Antiquitatum, et Suetonius. Vitellius quoque uini plenus, referēte Plutarcho, ad milites accessit, & sic Germanicus dictus est. Domitianus quoque se Germanicū dici uoluit, & ubique inscribi. Manet adhuc uestigiū Dyrrachij in porta Caballina, ubi in saxo incisum legitur: D. E. D. V. Cæ. Aug. Vespasiano Ger. uict. orbis X. conseruatori opt. max. pietas & religio. An autē Germanici appellatione ita dici meruerit, Iornandes, Otto Frisingensis, & Orosius libro septimo uideantur. Edictio tantùm Domitianus sanxit, ne aliter quàm Germanicus nominaret. Meminit huius decreti Marinus Benchemius, Otto & Suetonius, unde ait Martialis, edictū domini mei Deique, & puerum suum in cunis adhuc iacentem Vitellius Germanicum appellauit, tam nihili fecerunt hoc præstantißimum nomen esse Germanicū, ita nobilißimo illo decore abusi. Legitur multo lepore & iucunditate apud Aelium Spartianum Pertinacis Cæsaris dictum aduersus Caracallam Cæsarem, qui se Rheticum, Parthicum, Arabum atque Alemannicum dixerat: Adde, inquit, & si placet Geticum: fratrem enim suum occiderat. Optimum dictum aduersus eū, quàm studio consequendæ gloriæ, licet parum egregiē egerit, exardet omnia, qui ita minoris tam præclarißima cognomina æstimat.

Multos imperatores ignauos tanti à Panegyricis factos, nihil fecisse operis in Germania, & contra Panegyricos. Cap. 19.

PArum igitur momēti Romani imperatores in Germania præcipuē egerūt, & tamen tot præconijs, tot cognominibus, sibijpsis blandiebantur. Quid adeò dignum relatu operatus est Domitianus, ut nomen Germanici assumpserit? expeditionem in Galliam Germaniamque non necessariam & dissuadentibus amicis mouit, ac tantum inchoauit, ut tantum se honoribus & cognomine patri æquaret. Pescennius Cæsar, ut Aelius Spartianus ait, tantum Vespasianum, Traianum, Pium & Antoninos uenerabatur, reliquos tantum uenatores iudicabat fuisse imperatores omnes. Cur ergo tot carminibus celebrati sunt? cur tanta illorum memoria? Nil aliud in causa est, nisi execrabilis & detestanda Panegyricorum adulatio, φιλεγκλήμονοι καὶ φιλοψευδεῖς. Illi enim, ut Marinus Benchemius ait, multa quæ Historia non admittit, finxerunt, reliqui scriptores ea inde acceperunt, & ut uera uendiderunt. Illa igitur assentatorum affectata adulatio in tantum nimis debiliter Germaniam affecit: opera enim præclarißima Germanorum tantum scriptorum perfidiæ succubuerunt, nostra uirtus delituit, & quod non uirtus est, Romanis in uirtutem abiuit. Cornelius Tacitus qui mendacißimus à Tertulliano dicebatur, numerum superatorum Romanorum conticuit, Ottone Frisingense ac Orosio auctoribus, Germanorum uerò occisos ampliauit. In eodem numero à Marino Benchemio & Suetonius, Silicus Italicus, Martialis, Pompilius, Fabius, qui perditißimē Domitiano adulabantur, referuntur. Ita Latinus pacatus Theodosium, Sarmaticum, Saxonicum, Alemannicum appellauit. Et Ausonius poeta ad Gratianum: Voca, inquit, dedicatione Germanicum, superando Alemannicum, uincendo Sarmaticum, traductione Francicum. Hui, si tantum & hoc addidisset auscultando adulatoribus, stultißimum. Ita Marcellinus sacrilegum illum & apostatam Iulianum ultra sidera extollit. Apud illum enim gloriatur libro uigeßimoprimo, se Francos & Alemannos fregisse.. Si cæcutiem ab oculis remouimus, semel apud Argentoratos uicit nostros, Panegyricus Maximiani, quod falsum, inquit, de imperatoribus priscis putabatur, ille trans Rhenum primus Barbaris signa intulit. Nunc res salua est: nullus ergo, ex huius dictis, Germanicus dici ante Maximianum meruit. Stylico perfidia usus est, Iornande

Imperatores quosdam nihil fecisse in Ger.

Iornande & Oroſio auctoribus, non meruit Claudiani adulationem. Verùm ut rem cõponam: Germania ab Honorio, Arcadio, Diocletiano, Stylicone ſecura fuiſſet, ſi à perditiſsimis adulatoribus fuiſſet remota.

De damno à Germanis Iulio & Druſo illato. Cap. 20.

Iulius bis uictus in Germania.

SIngula quoq; nunc enarrabo, quãtum diſpendij nacta Roma fuerat, nunc ad Iulium Cæſarem redeam. Iulius in tanto rerũ proſpero ſucceſſu, tantùm ter ſuccubuit. Semel à Gallis, bis à Germanis, ut ait Eutropius libro ſexto. Liuius & ſupra eum Florus lib. 104 contra Neruios ita pugnaſſe eum ſcribit, ut Romam maximo diſcrimine affecerit. Et ita bellum protraxerunt, donec ex ſexaginta millibus trecenti ſupereſſent, ex ſenatoribus nonaginta três. Plutarchus inde in uita eius, & ipſe in Commẽtarijs teſtatur, quòd à Sycambris uictus eſt. Aruerni adhuc gladium Cæſaris habent, teſtem uictoriæ eorum, ait Plutarch. Otto libro ſecundo, cap. 48, ait Cęſarem acri & periculoſo non ſolùm bello, ſed & muneribus & prouidẽtia multa uiciſſe Germanos. Quod & Nauclerus ſcribit, unde Cato ſanxit, ut hoſtibus Cæſar daretur, ſicuti Caliſius innuit.

Auguſtus tantùm in Germania ſuccubuit.

Auguſtus Cæſar ſine ſummo detrimento Germanos non contudit: nam ut ait Iacobus Carmelitanus, ſolus uiſus eſt apud Germanos ſuccũbere. Florus libr. quarto de Auguſto: Tentauit & Germaniam, inquit, utinam Germanos tanti non putaſſet uincere, qui magis turpiter quàm glorioſi acquiſiti ſunt. Cæſarem bis tranſuectum fugauerunt. Hæc Florus. In una illorum fuga, crure percuſſus eſt Cæſar ab lapidis, non à Dalmatis, ut Appianus lib. ultimo ait. Druſus itaq; omnium primus poſt Auguſtum, eo bello mortuus eſt. Quod Ouidius in Faſtis exequitur, Et mortem & nomẽ Druſo Germania fecit.

Mors Druſi.

Liuius & ſupra eum Florus libro ultimo, ex equo cecidiſſe Druſum aſſerunt, & ex fractione cruris poſt 30 dies mortuũ, & in ſepulchrum C. Cæſaris locatum. Druſum ergo hi omnes in Germania ſcribunt occubuiſſe. Sicuti & Plinius libro ſeptimo Natur. hiſtor. capite 20, Tiberium Neronem ad fratrem ſuum Druſum in Germania ægrotantem ueniſſe teſtatur. Et Plinius Iunior ad Macrum, latiſsimè Germaniæ uictorem ibi occubuiſſe collegit. Strabo id libro ſeptimo inter Salam & Rhenũ fluuios contigiſſe probauit. Florus libro quarto cùm de Hercinio loquitur, quem Druſum prius inacceſſum planum feciſſe, & ibi fata ſoluiſſe uoluit. Alludit Claudianus illo uerſiculo:

Nobilitant ueteres Germanica fœdera Druſos,
Marte ſed ancipiti quoq; multis cladibus empta,
Quis meminit uictum ſola formidine Rhenum?

Alij ſcriptores indicauerunt, Druſum ueneno necatum, ut Euſebius, Oroſius libro ſeptimo, Platina in uita Petri. Duo autem Druſi referuntur: unus pater Tiberij Cæſaris, Druſi Neronis filius & Antoniæ, qui Germanici cognomen aſſumpſit, referente Suetonio, in principio uitæ Caligulæ.

Quibus cladibus Auguſtum Cæſarem Germani affecerint. Cap. 21.

DVas autem clades grauiſsimas, Suetonio ac Oroſio colligentibus, Auguſtus in Germania ſuſcepit. Primã Lollianã maioris ignominiæ quàm diſpendij, aliam uerò Varianam & penè exitialem.

Caſus Vari.

Quintilius enim Varus tribus legionibus Germaniam ingreſſus Cheruſcis pœnam dedit. Nec in hac parte fidem Straboni donabo, qui per inſidias Varum à Germanis circumuentũ, libro ſeptimo collegit.

Locus Strabonis.

In eadem ſententia Tranquillum in uita Tiberij eſſe uidemus. Illis autem fides eo plus abrogatur, quòd omnes cæteri ſcriptores ab ip-

ſis

ſis in diuerſum abeunt,& negligentiam tantùm Romanis impingunt. Adulatio Strabonem à recta uia auertit, Euſebius ait Varum elatum fuiſſe, ſuperbia & inſolentia: ſimul & Florus libro quarto, Methodius martyr, Oroſius libro ſeptimo, Sabel. libro undecimo Enne. ſextę, Otto Friſingēſis, Nauclerus, & alij. Germani autem ſuperbiam eius grauiter ferētes, duce Arminio arma ceperūt, ipſum negligentiæ deditum reperientes, tres legiones ad unum cæciderūt: corpus quoq; conſulis è terra effoſſum eſt, quod iterū recenti morte cruciauerunt, abſciſſa lingua dixerūt, Vipera tandem ſibilare deſine. Hæc Florus, Peutinger, & alij. Otto Friſingenſis, Oroſius, Sabellicus, Methodius, Suetonius, Vrſpergenſis, Nauclerus, Tacitus in Germania meminerunt. Hanc cladem apud Cheruſcos editam aſſerit Strabo, lib. 7. Alij tamen apud Vindelicos, ubi adhuc ueſtigia apparent. Conſentit & Otto. Turris eſt Perlethurn in urbe Auguſta, quę Vrſpergenſi, à perdita legione nominata eſt: & uilla Catingen, quam à Cato primipilari dictum refert. Verùm nil niſi nugas Vrſpergenſis in ea re cōmentarus eſt, & multos ſecū etiam præſtantiſsimos errare fecit, qui Vrſpergenſi ſubſcripſerunt, quos & Cornelij Taciti librorum inopia nouiter repertorum in talem errorē induxit. Reuera apud Cheruſcos pugna illa edebatur, ac ij iuxta Albim tunc conſederant, ubi Quintilius Varus occubuit. Cornelij uerba iſta ſonant, lib. 1. Hiſt. L. Stertinius agmen ad ultimos Bructeros direxit, inter Amiſiam ac Lupiam amnes, haud procul à Teutoburgenſi ſaltu, in quo reliquiæ Vari legionesq; inſepultæ dicebātur. Hæc ille. Et in alio loco, Arminium ducem Cheruſcorum, iam iam penes Albim cum Romanis decernentem, digitis Vari cadauera oſtendiſſe refert. Velim illud ſexies in nouiter inuentis Cornelij libris oſtendere. Facta autem clade, Auguſtus quotannis lugubrem habuit diē, & caput parieti illidens, corpus humo impegit, ac grauiter impatienterq; Romanorum cladem requiſiuit. Vare, aiebat, redde legiones, ut Suetonius, Oroſius, Methodius, Euſebius, Peutinger & Florus ſcribunt. Suetonius ait Auguſtum excubias fieri iuſsiſſe per totam ciuitatē, ne tumultus fieret: & ludos Deo opt. max. uouiſſe, ut in meliorem ſtatum rem perduceret: & per cunctos menſes barbam uellicaſſe. Picus iunior in Stauroſticho, cum Peutingero, uolunt iuxta Vindelicos hanc cladem fuiſſe peractam: ait enim,

Vindelicus Rhætus miratur, & aſpera cæde
Romani tremuit quondam prouincia Vari.

Seruitis Germanorum.

Excubiæ Auguſti.

Veriſimilius tamen eſt hanc apud Cheruſcos contigiſſe cladem. Verba Ottonis ſunt lib. 3. unde notari poteſt, quanti roboris prædicta gens Germanorum fuerit, quæ in ſumma authoritate Romani Imperij, tantam ſtragem Romano militi dedit. Hanc cladem etiam Aurelius Victor innuit his uerbis, de Auguſto locutus: Huius, inquit, tempore Transrhenū uaſtatus eſt Romanus exercitus atq; tribunus & prætor, quod in tantum accidiſſe perdoluit, ut cerebro ac ualido incurſu parietem pulſaret. Tam lamentabilem pugnam, Cornelius Tacitus in 1. Hiſt. lib. apud ædem Saturni, in arcus Romanos poſuiſſe refert ob cladem Vari. Florus ergo de cæde Variana: Ita factum eſt, ait, ut Imperium quod in littore Oceani non ſteterat, in littore Rheni conſtuterit. Hæc Florus. Quid ergo diſsidij Germanos arguit, Romanorum ſuperbia? Labienum etiam ab Auguſto miſſum fugauerunt Germani, & Brittaniam & Angliam interceperunt. Sycambri quoq; centuriones miſſos ab Auguſto, qui ad ſtipendia alliciebāt, crucibus affixere, ut cōmentator Horatij ex Floro elicit. Sueui Vannium ducem eis impoſitum à Druſo occiderunt, ut Cornel. lib 13 exequitur. Tiberius quoq; maiori diſpendio Germanos uicit: per triennium enim quinq; legionibus conſumptis, res Romanas profligauit. Suetonius, Methodius, Euſebius, Oroſius, formidoloſiſsimum bellum illud dicunt fuiſſe poſt Punicum. Hæc Auguſtus

gesit, malus etiam dispendium à fœminis quàm uiris Drusum pertulisse Eusebius ait. Ambiguum ergo est, an Germania maiorem iacturam à principio bel li usq; ad finem deditionis suæ, experta fuerit, an Augustus præsenti bello? Meritò ergo Florus scripsit Germanos magis uictos, quàm domitos, moresq; Romanorum magis quàm arma ab Imperatore sumpsisse. Hæc ille. Germani igitur in flore Imp. Rom. hæc Italis intulerunt. Qui plura de illis uidere cupit, Sabellicum ac Dracontium in descriptione Rheni legat: Drusum etiam dicat effecisse quod placuerit: ego Corn. lib. 1 Hist. subscribo, qui German. in Drusum exarsisse refert, & uno impetu præruptū hostē cecidisse, ut pauci euaserint.

Quanti alij Imperatores Germanos uicerint. Cap. 22.

NUnc aliorum Imperatorū iacturas adducturus sum: Domitianus uictus tributa Dacis impendebat, ait Dion Bithynius in uita Traiani. Traianus autem muneribus Germanos deuicit & mansuetudine, referente Campano. Adrianus item Alanos donis & pecunijs surgentes sedauit, ut Dion late exequitur. M. Antoninus Pius adeò Germanos fregit, ut nullus unquam Imperatorum: tanta uerò iactura, ut ærarium penè exhauserit, teste Iulio Capitolino. Hic Germanos Germanis strauit, cuius rei Iulius Capitolinus author est, unde non agnosco an præstantius & magis Germanorum honori adsit, uel uicisse, uel uinci. Semper enim Germani uictoriæ capaces fuerunt. Hunibaldus ex relatione abbatis Spanheimensis scribit, maximo damno Romanos tunc uictos, duce Faraberto Francorum rege, & pulsos iterum ad Italiam. Domitianus optimos quoq; bello Germanico amisit, ut Appium Sabinum & Cornelium Fuscum, sicuti prius uidimus: damnum tamen reipub. intulit, ut Otto libro tertio, cap. 20, & Cornelius asserunt. & Orosius libro septimo ita inquit: Domitianus aduersum Germanos & Dacos, per legatos bellū gesit, pari reipub. pernicie, cum foris malum circumactum exercitū, assidua hostium cæde laniaret. Nam quanta regis Dacorum cum Fusco prælia? quantæ Romanorum clades? euoluerem, nisi Cornelius interfectorum numerū reticuisset. Huius opinionis est Iornandes Gotthus. Antoninus Verus etiam ærariū exhausit, & adeò, ut post bellum, uxoris uestes & monumenta in foro Traiani uenderentur, ut Platina in uita Aniceti papæ 12, & Pompon. Lætus probauerunt. Eutropius libro octauo, hoc bellum Punicis contulit: nam uniuersum exercitum Romanum tunc perijsse innotuit. Aurelius Sextus loquitur de euacuatione ærarij, sed non nominat, quo bello id factum sit: Iulius tamē Capitolinus id bello ait Marcomannico contigisse. Maximinus Imperator adeò celebratus, cōtra Germanos profectus, Germanorum auxilijs Aquilegias deuicit, teste Iulio Capitolino: ab Alanis tamen uictus, Germanos Germanis destituit. Et ut Aelius Cordus ait, apud eundem, plus scripsit Romano populo se fecisse, ac pollicitatum, quàm ad rem deduxerit propter inuidiam senatus, qui eum odio persequebatur. Etiam si Germanos superauit, titulus ille magna ex parte laudis Germanorum est: nam Gotthus fuit Maximinus, ut uult Symmachus libro Histor. quinto: & licet eos uicerit, tamen Germanos Germanis contudit, ut Cornelius in historijs collegit, scilicet Sidone & Italico Sueuorum regibus se adiuuantibus: & tamen triginta & duabus pugnis frangere non potuit Germanos, ut placet Iacobo Vuimpfelingio. Tempore Posthumi Germani omnes Galliæ ciuitates ab ipso conditas destruxerunt, ut aiunt Pomponius Lætus & Trebellius Pollio, quas Lolianus in solo Barbarico, postea per septem annos iterum ædificauit. Aurelianus sæpè Germanos uicit: uictus tamen semel est adeò à Marcomannis, ut Roma in discrimine fuerit, ut Fl. Vopiscus ex Theoclito in libello de Nauibus probat.

Antonini iactura.

Domitiani dispendium.

Maximinus.

De

De Galieno & Claudio, ac deuastatione totius Imperij à Germ. Cap. 23.

GErmani usque ad Rauennas semel uenerunt, quod perniciosissimum & pene nomini Romano execrabile fuit: quin usque Hispanias, Tarraconiam ciuitatem ceperunt. Sueui Sarmatas & Pannones sollicitauerunt. Hæc Eutropius li. 9. Hoc tempore Galli Hostilij factum autumat Platina. Idem tēpore Galieni contigisse, idem in uita Lucij uult, licet & ibidem Galli Hostiliani meminerit, ut uix aliquis discernere queat, quem uoluerit. Iustiniani tamen enarrator etiam tēpore Galieni Germanos Ciliciā uastasse refert, cui suffragatur Otto lib 3, cap. 39. & Hispaniam, Rauennam, Parthicā, Mesopotamiā cepisse collegit Orosius lib. 7. Iulius Capitolinus Gotthos, Macedoniam, Thraciam & Thessaliā cepisse & deuastasse refert. His tēporibus Scythæ quoque uastauerunt Asiā & Cappadociam: inde & Achaiam, ubi Martianus cū eis pugnauit. Ego uerò crediderim duas expeditiones, tempore Galieni unam, & Hostiliani alterā fuisse editā, & tēpore Valeriani tertiā. Post Galienū & alios Imp. Peucini, Tungri, Sicobates, Celtæ, Eruli, in Rom. fines, Scythæ in Cretā, alij in Mœsiā irruperūt, & multa mala intulerunt militi Rom. quos postea omniū primus Claudius uicit, eorum 120 millia occidit, duo millia nauium cepit, ut meminit Hermannus Chronograp. Pomponius Lætus, & Panegyricus ad filium Constantini, qui Claudium asserit perditam disciplinam & solutam primùm reformasse. Similiter Orosius & Trebellius Pollio in Claudio, & ipse Claudius in epistola ad Brochum testatur. Iornandes Gotthos Galieni tempore Thraciā adeò depopulasse scribit, ut intactum Olympum mirandum sit, cuius meminimus in cap. de fortitudine: uniuersam etiam Asiam, Ciliciam, Africam & omnia depopulasse, & inde per Theodosium scribit eosdem Gotthos, duce Alarico, Romam cepisse, Italiam uastasse, similiter & Hispaniam, & conuenisse in Gallias, etiam Francos regiones illas deuastasse. Vnde Claudianus in Ruffinum libro secundo, sic de eorum incursionibus inquit:

Germani Hispaniam & Ciliciam ceperunt.

— Ventis ueluti si frena remittat
Aeolus, abrupto gentes sic obice fudit.
Laxauitque uiam bellis, ut ne qua maneret
Immunis regio, cladem diuisit in orbem,
Disposuitque nefas. Alij per terga ferocis
Danubij solidata ruunt, alij & expertaque remos
Frangunt stagna rotis. alij per Caspia claustra,
Armeniasque niues, inopino milite ducti,
Inuadunt Orientis opes, iam pascua fumant
Cappadocum, uolucrumque parens Argeus equorum,
Iam rubet altus Halis, nec se defendit iniquo
Monte Cilix, Syriæ tractus uastantur amœni.
Hinc planctus Asiæ, Geticis Europa cateruis.
Ludibrio prædaque datur, frondentis ad usque
Dalmatiæ fines, omnis qua mobile ponti
Aequor, & Adriacis tellus interiacet undis.
Thessalus ardet ager, reticet pastore fugato
Pelion, Aemathias ignis populatur aristas.
Iam plaga Pannoniæ, miserandaque mœnia Thracum.

Iactura Gothorum in Romanos.

Heu heu quàm breuibus pereunt ingentia causis.
Imperium tanto quæsitum sanguine tanto
Seruatum, quod mille ducum peperêre labores.

Et addit Claudianus Romanos tunc uestes oportuisse mutare, & Geticas, ne cognoscerentur, assumere, dum inquit:

Nam cum Barbaries penitus commota, gementem
Irrueret Rhodopen, & mixto turbine gentes
Iam referta suas in nos transfunderet arctos,
Danubij tota uomerent cùm prælia ripæ.
Dum Geticis ingens premeretur Mysia plaustris.

Et idem:

Gens nulla Scythicos diffusior ulla triones
Incoluit, cui paruus Athos, angustaq; Thrace,
Cum transiret, erat.

Huius & Marcellinus lib. 26. meminit Pomponius Lætus & Sabellicus. Eorum tempore & Vandali, Alani, Burgundiones, Franci, deturbatis Pannonijs ambabus, ob metum Gotthorum iterum Galliam & alias regiones depópulabantur, teste Iornande. Inde Hispaniam uastabant, ut Nauclerus & Eusebius aiunt. Hunibaldus & Abbas Spanheimius Francos scribunt tempore Galieni, duce Barthero cum reliquis Germanis, Saxonibus, Turingis, Alemannis, &c. Galliam deuastasse, omnia prius sibi illata ultos. Constantino inde urbes populatæ diruebantur, ut Sosomenus Historicus asserit: quantum uerò & Gotthi Valentiniano incommodauerint, ex Socrate & Theodoreto probaui. Eleuet aliquis ergo tanta emolumenta, & Punicis malis intestinis maiores Germanorum irruptiones uidebit, toties ærarij euacuationem, tot etiam summa urbis discrimina, tantum uictorum Romanorum aceruum agnoscet. Constantinus Germanos secundo prælio uicit. Quoties autem suo tempore illi rebellauerint, libro decimoquarto Marcellinus scribit, eius tempore limitibus Germanos egressos fuisse, Galliam uastasse, demum fœdus cum Alemannis iniuisse Cæsarem. Idem Marcellinus libro 15. imperatorem Germanis congressum, ab ipsis uictum fuisse collegit, & quòd tunc Romanis nihil subsidij fuerit quàm fuga, & numerum inopinatum Romanorum occubuisse, decem tribunos desideratos fuisse, & minas Germanos intendisse.

Constantinus.

Qua iactura Constantinus, eius filius, Diocletianus & Iulianus Germanos uicerint. Cap. 24.

Qua iactura Imperatores Romanorum Germanos uicerint.

CAeterùm quoniã nobis sermo de Constantino incidit, nullus liber apud Ammianum est, ubi non de Germanorũ irruptionib. huius tempestate & limitum transgreßsionibus mentio fiat. Constantinus primo prælio est uictus, ut Otto Frisingensis scribit. Gotfridus & Orosius libro 7 uix hunc uolunt à suis militibus surreptum fuisse primo prælio. Hunibaldus Richimerum Constantinum Cæsarem fugasse ait. Vt autem per omne Constantini tempus nostra in Romanos dispendia reuoluam: dum Constantinus se gerebat adolescentem sub Maximiano & Diocletiano Cæsaribus, Franci Batauiam irruperunt. Vnde Panegyricus ad Maximianũ inquit: multa ille Francorum millia, quæ Batauiam & alias cis Rhenum terras inuaserant, depulit. Verùm Franci non destiterunt: sæpius enim cum illis post Maximianum rebellauerunt. Panegyricus ad filium Constantini, Terram (inquit) Batauam à regibus Frãcorum occupatam

omni

omni hoste purgauit, & in Romanas transtulit nationes, ut non arma tantùm, sed & feritatem cogerētur Franci deponere. Et idem ad eum: Affecisti pœna te meritatis Franciæ reges, & non dubitasti eos ultimis punire cruciatibus, nihil ueritus gentis illius odia, & iras inexpiabiles, dum pacem uiolarunt. Et idem ad eundem: Sciunt posse transire Rhenum Franci, quos ad necem suam libenter admittis. Vbi semper infida nobilitas? & iam'ne procul audetis Rhenum attollere? & uix securi flumina interiora petitis? arat terribilem ripam aliquando inermis agricola, toto nostri greges bicorni flumine mersantur. Ex quibus uerbis raram pacem Francorum uides & Romanorum amicitiæ intercessisse, ut mirum sit, inermem littus colere. Idem Hunibaldus & Claudianus uolunt, cuius uerba sunt: Cornibus infractis adeò mitescere cogis, Vt Sueuus iam rura colat. Et addit: Per albim Pascat Belga pecus. Sic & Mamertinus ad Maximianum, ab Oriente ad Mæotidem liberè nunc licet & extrema Septentrionis. Alius etiam Panegyricus ad eundem: Purgauit (inquit) ille Batauiam aduena hoste depulso, tibi ex ultima Barbarie indigenæ populi se dedidere, ille Oceanum classe admouit. Hoc tantum à Francis Constantini primis temporibus gestum est. Diocletiani etiam sæculo, mirum in modum Gallia à Germanis uexabatur, unde eius Panegyricus ad eum ita infit: Cum omnes Barbaræ nationes excidium uniuersæ Galliæ minitarentur, neque solum Burgundiones & Alemanni, sed & Tubantes & Eruli, uiribus primi, Barbarorum in locis ultimi, præcipiti impetu in has prouincias corruissent: quis tam insperatam salutem attulisset, nisi tu affuisses? Nazarius Mamertinus ad Maximianum eadem testatur. Dum uerò ipse Constantinus imperio præfuit, quales uastationes editæ fuerint, prius retulimus, nec illis tantùm prædictis Germani acquieuerunt. Ammianus Marcellinus libro decimoseptimo, Imperator audiuit Sueuos & Rhætos quousque Valeriam Sarmatę, Mæsiam superiorem & secundam ac Pannonias uastarent. Et idem Chonodomarus, inquit, rex Germanorū, Cæsarem superauit, æquo Marte congressus, & ciuitates multas uastauit, & opulentas Gallias perculcauit. Hæc omnium adulatorum corruptissimus, dicere tamen de Germanis ueritatem non morabatur. Nazarius Mamertinus Constantino: Differamus parumper Italicas expeditiones, quibus Segusiensium ciuitates Italiæ claustra refregisses. Quid memorem Bructeros? Quid clamosos Cheruscos, Vangiones, Alemannos, Tubantes? ubi immanitas Barbariei in ipsis uocabulis horrorem exhibet. Hi omnes sigillatim armati, conspiratione fœderatę societatis exarserunt. Idem Hispanos & Francos Germanos armis infestos habuisse refert Constantinum. Fuit & filius Constantini in imperium ascitus: hic dispendia etiam multa à Germanis pertulit. Eius Panegyricus de eo, Quid memorem, inquit, ex diuersis Germanorum populis multitudinem, quam duratus gelu Rhenus obduxerat, & eandem insulam, quam diu ertit, suis armis cōplectitur, nauigijs occlusam? Et idem ait, Totus armatis nauibus Rhenus instructus est, & ripis omnibus usque ad Oceanum dispositus. Ecce enim dum à limite paulisper abscesseras, quibus se terroribus Barbarorum perfidia iactauerat? Et alius Panegyricus: Quid opus erat ipsi Rheno instructis & militibus & classibus? Idem ad eundem: Duxerat magnum Seuerus exercitum per Alpes, hostem uerò sua perfidia armauerat, maiores copias inde Maximianus, & ipse uidebatur, denique pater credebatur: discissam ab humeris purpuram senserat, & eum in illud dedecus sua fata transtulisse. Tu uerò toto oppleto alueo Rheni, nauibus tantam cladem periuræ genti intulisti. Alius Panegyricus ad eundem: Tempore Galieni truncata erat Respub. tunc Aegyptus & Syria defecerant, amissa Rhætia, Noricum, Pannoniaq; uastatæ, Italiæ quoq; excidia imminebant. Nunc autem nutu Neruiorum & Treuerorum arua iacentia

Constantini dispendia à Germanis.

Secula filij Constant. quid à Ger. patiebantur.

Lætus postliminio restitutus, & in leges receptus Frācus excolit. Hęc autē omnia damna tempore Constantini peracta sunt. Ad Iulianū redeo, iactura æqua li à Germanis affectum. Nazarius Mamertinus ad Iulianum: Imperator noster, inquit, Gallias nactus nimium aduersus hostem habuit laboris & discriminis. Vno enim prælio Germania debellata est, sed difficile luctamen & periculi plenum fuit negocium. Idem ad eundem: Iulianus, inquit, Alemanniam domuit, Galliam ex fauillis & cineribus exuit. Illæ enim prouinciæ obsessæ, expugnatæ, uastatæ ferro ac igni. Et idem, in ipso scribit saltem limine oppressit Germaniam rebellantem, qui & paulò ante audacia, & inaudita regionum, fluminum, montium nomina, exercitu uictoriæ peragrauit per ultima ferarum regna calcata, regum capita superuolans in medio Illyrici sinus improuisus affuit. Plura etiam Ammianus Marcellinus in decimonono & uigesimo libris retulit, & libro decimoseptimo: Perculcabat, inquit, Illyricum furor hostilis, absentiam nostram despiciens, dum Italos tuemur, & Gallias uarijs discursibus uastabat, intima limitum peragrans, per licentiam scandens ad maiora, ad funestas prouinciarum clades erepsit, & crebras communitis aditibus Rhæticas peruigili Gallorum securitate fundatas, terrorem nullo relicto. Idem Marcellinus libro uigesimosexto: Euentus, ait, fæuissimi milites sibi proximos depopulabantur, Gallias, Rhætias, Alemanni proculcant, Sarmatæ, Quadi, Saxones, &c. & hæc omnia Germanorum in Romanos damna Panegyrici adduxerunt, in aliis corruptissimi, quare maiorē iacturā quā illi prodiderunt, agnoscimus.

Iulianus quæ à Germa. passus.

De iactura temporibus Theodosii Romanis à Germanis illata, & demum uictorum imperatorum aduersus Germanos incommodum. Cap. 25.

ANte Theodosium Hieronymi temporibus, quid Roma à Germanis sustulerit, ipse Hieronymus testatur ad Eustochium & Marcellinam scribens: Hoc anno, inquit, cum tres libros explicassem ultimos, subitus Barbarorum impetus Aegypti limitem Palæstinæ, Phœnicis ac Syriæ, percurrit, ad instar torrentis fluuij, ut uix eorum manus subterfugerim. Idem ad Heliodorum. Quid putas habere Corinthios, Athenienses, Lacedæmonios, Arcades, & cunctam Græciam, quibus Barbari imperant? Nam anno præterito ex ultimis Caucasi montibus immissi in nos Septentrionales lupi, tantas prouincias tam breui percurrerunt, obsessa Antiochia, & reliquæ urbes, quas Halis, Cydmus, Aruentes, Euphrates, præterfluunt, tracti greges captiuorum Arabia, Phœnix. Palæstina, Aegyptus. Hæc ille. Et idem dist. 12, epist. 11 ait, Innumerabiles & fortissimæ nationes uniuersam Galliam uastauerunt, Alanus, Vsipetes, Vandali, Sarmatæ, Eruli, Saxones. Ibidem Hispaniā perire quotidie uidemus, adiungit, & Romanos pro salute non armis, sed auro pugnare. Ecce Sidonij Apollinaris tempore in imperiū quam turbam Germani excitauerint? uerba eius sunt libro septimo, ad Mamertinum: Timor est, inquit, in Romanum solum castra mouisse Gotthos, huic semper irruptioni nos miseri Auerni ianua sumus quia dudum terminos ab Oceano in Rhodanum limitauerunt. Idem ad Basilium Papam: Varix, inquit, rex Gotthorum terribilis ac potens armis, ob uirium merita limitem sui regni egressus est. Eodem tempore imperatori rebellauerūt Germani testante eodem, cum ait libro uigesimo:

Theodosius quæ à Germanis passus.

Bellonothus, Neurus, Hunnus, Geta, Dacus, Alanus,
Pannonius, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites,
Bisulta, Ostrogotthus, Procustes, Sarmata, Moschus,

Post

Post aquilas uenere tuas, tibi militat omnis.
Obsequium gens una negat, quæ nuper ab Istro
Rettulit indomitum solito truculentior agmen,
Quod dominis per bella caret, populoq; superbo,
Turgida plectendas in prælia suggerit iras.

Concludit Campanus in oratione ad principes: antiqui uestri (intellige Germanos) semper imperia acquirere curauerunt, non sua amittere, & fecerunt, ne quis unquam se armis feliciter aggressum Germaniam glorietur, dum Iulij exercitus perterritus est aspectu: legiones Augusti esse deletas uidimus, & qui reliquum orbem ad ortum usque Solis perdomuerat, uni exercitui Germanorum parem se esse non posse testabatur. Idem ait: Tiberium armis aggressum Vindelicos, mox discedere è Germania coactum. Postea 30 pugnis Vespasianum, qui totum subegit orbem, uincere Germaniam nequiuisse. Antoninum, Aurelium & reliquos ad conditiones æquas compulsos. Traiano non armis coacti, uerùm mansuetudine paruistis, adiungit. Alexander fama uestra territus, in ripa Danubij substitit, nec Darius rex olim, nec Pyrrhus, nec Asiæ reges, ausi fuerunt attingere regionem uestram. Hæc Campanus. Latinus Pacatus ad Theodosium: An nescis rem tuam ab sumi per momenta? Nescis quid attulerit Gotthus? rapuerit Hunnus? auferat Alanus? Id olim desiderabat Arcadius, qui perdidit infortunatus Gallias, Lugeo Pannonias, Illyrici Gallorumq; specto excidium. Et addit: Vnde igitur exordiar nisi à tuis Galliæ malis, quæ ex omnibus terris, quas illa pestis insederat, haud iniuria tibi uendicas priuilegium miseriarum, compulsa uictoriam Maximini interitu retulisti. Et idem: Ores me moratu digna, sub ducibus uexillisq; Romanis ibat aliquando hostis Romanus, & signa contra quæ steterant, sequebantur urbes Pannoniæ, quas inimica dudum populatione uacantes miles impleuerat, Gotthus, Hunnus & Alanus. Diuus Hieronymus: Horret animus, inquit, nostrorum temporum ruinas prosequi. Viginti autem eò uel amplius anni sunt, dum inter Constantinopolim & Iulias alpes pugnatur, & quotidie Romanus effunditur sanguis. Scythiam, Macedoniam, Thessaliam, Thraciam, Dardaniam, Daciam, Achaiam, Epyrum, Dalmatiam, cunctas Pannonias, Gotthus, Alanus, Sarmata, Quadus, Marcomanni uastant, trahunt, diripiunt. Et idem Hieronymus, Italiam ferocissimos hostes habuisse ait, Pyrrhum uidelicet et Hannibalem, nunc uerò perniciosissimos. Quid autem Honorij & Arcadij temporibus gestum sit, Pomponius Lætus, Claudianus, Rhegino, Platina, Otto, Gotfridus, Iornandes & Sabellicus satis declarant. At dices, nonne etiam uicerunt Germanos? id prius scripsimus, quid bello aduersus Germanos emeruerint.

Antiqui Germani semper acquisiuerunt imperia.

Catalogus imperatorum contra Germanos debellantium, et eorum infortunio. Cap. 26.

SI autem ad calculos reuocāda res erit, nullus imperator Germanos prosperè deuicit, nisi uel morte immatura, aut dāno grauissimo præuentus sit. Cōstantinus uicit Germanos, sed tamen Orosio auctore, à morte uix surreptus est: & ut Hieronymus ait ad Heliodorum: Dum acrius contra hostes pugnat, moriens in uinculo, hosti cum magno dolore reliquit imperium; Post eum Iulianus uictor Rheni, dum tantum fines regni sui propagare uult, perdidit partes & suas, ut ibidem ait Hieronymus. Valens, ut prius diximus, à Gotthis occisus. Valentinianus, referente Hieronymo de cōtemptu seculi, epist. 5, cum contra Sarmatas & Quados Illyricum uastantes cōtenderet, sanguine emergente

Imperatores qui Germaniā debellauere.

discrepuit. Gratianus qui auxilio Christi, auctoribus Orosio ac Ottone, fretus, Germanos uicit, ab exercitu suo proditus, ac oburijs urbibus non receptus, hosti ludibrio fuit, ut asseruit Hieronymus. Id & antiquis imperatoribus contigerat: Iulius uictus, Augustus mœstus tempus triuit, Drusus à Germanis occisus, Antoninus Moguntiæ gladio traiectus occubuit. Maximinus etiam Cæsar in paludibus Scythicis occisus est, ut testatur Suidas in dictione Σωφρόνιος. Iuxta Rhenum & Bonosus imperator sese suspendit. Vides quam fortunam ac euentum rerum illi ceperint, quibus Germanorum gloria ac uirtus erat odiosa.

De incursationibus Germanorum in Romanos temporibus Augusti & Tiberij Neronis. Cap. 27.

Incursatio Germanorũ in Romanos tempore Augusti.

PRoximis capitibus demonstrauimus, qua iactura Roma. Imperatores Germanos deuicerint: præsentis autem libri ratio memoriam exigit dispendij a nostris regionibus Romanorum illati. Nam quicquid hactenus scriptum est de Romanorum damno, tantum ad Cæsares attinebat: hoc uerò quod prosequitur, penitus ad Romani imperij inclinationem. Augusti temporibus in summo flore uiguit imperium, post uerò Augustum, cum temporum fluxu sensim ruinam Romæ fata trahebant. Florentibus igitur rebus Romanis eodem sæculo Germani ruptis limitibus imperium Romanum inuaserant. Ostendit hoc Ouidius libro quarto de Ponto:

Protinus aequato siccis aquilonibus Istro
Vicinam latè depopulantur humum.
Quæ nequeunt secum ferre aut abducere, perdunt,
Et cremat insontes hostica turba casas.

Inde mox fata Augusti Pannonicum bellum consecutũ est: Germani enim sese putãtes paulò tutiores, Tiberij principatum asperis bellorum fluctibus exordiebantur, ut ait Cornelius lib. 1, in principio. Romani tunc grauissima iactura duos exercitus in Germanijs sustentabant: unum in Vbiorum finibus, qui ocio corrumpebatur. Vnde sæpè districtis gladijs in ipsos centuriones agebant, ac laniatos ipsos in Rhenum proijciebant. Hęc Tacitus. Mox Germani uno ductu Rhætiam ferro ignięq; populabantur. Hinc illud Taciti lib. 1 ualet, dum ait: Veterani non multò pòst in Rhætiam mittebantur, defendendę prouincię gratia. Nec ab Illyrico abstinuerunt Germani: unde nunc in alio loco Cornelius intelligitur, dum ait: At Romæ cognito, quòd exercitus legionum Germanicarum fuisset in Illyrico, &c. Et addit Cornelius Cæsarem 12 millia, sex legiones ac 20 socias cohortes, & octo equitum alas, huic soli bello desumpsisse. Mox Catti, Cherusci, Angriuarij, tres Germaniæ gentes, Tiberio renunciauerũt. Catti Syluium præfectum obuium necauerunt. Cherusci à quinta hora orientis diei usq; ad noctem cum ipso Cæsare pugnam protraxerunt: tanta strages edebatur, ut illi decem milliaria cadaueribus oppleuerint. Cæs. Sillius iterum triginta peditum, tribus equitum millibus, à Cattis exceptus extremum diẽ clausit, ita cum Tiberio Cæsare luserunt Germani, quem nouies ad Germaniam specie hostili deuenisse Tacitus ait.

Drusus quomodo Germanos uicerit, & quæ eius temporibus à nostris fuerint uastata. Cap. 28.

Drusus contra Germanos.

POstquam igitur Tiberius oculos clausit, necessum erat, ut Drusus bellum à Tiberio auspicatum componeret. Vincebantur tunc Agriuarij, ac imperatori dedebantur: rebelles inde extiterunt, aduentu alterius ducis. Drusus igitur

tur parato commeatu per mare Septentrionale, Germaniam uolens incursare, media uia deuians, penitus totum exercitum penè perdidit. Taciti uerba sunt lib.1. Milites Drusi, inquit, in mare elisi exhausti fame perierunt, nisi quos corpora equorum alebant. Sola Cæsaris Germanici nauis Caucorum terram attigit. Vbi Cæsar, dum tanti exitij se reum clamaret, uix surreptus est ab amicis, quo minus mari oppeteret. Multi ad Batauos, multi ad Angriuarios peruenère. Quid autem cum Germanis Drusus gesserit, explicauimus. Triumphauit enim de Cattis, Angriuarijs & Cheruscis. Cecinna cum Cheruscis res gerens, bis fractis stationibus penè à Germanis interceptus est: secūdò enim uictus, ut Tacitus ait, auiditati Germanorum uix surripiebatur. Captus enim extitisset, nisi prima legio sese Germanorum furoribus opposuisset. Dein latius.

De irruptione in Rhætiam ac Illyricum aliorum Cæsarum temporibus. Cap. 29.

Germani quid interim aliorum uidelicet Cæsarum ętatibus emoliti fuerint in Romanos, anteposita capita tenebant. Alexandri temporibus Rhætiam ac Illyricum miserè cædibus onerabant: & ut Eutropius, Orosius & Eusebius asserunt, Mœsia tunc à Dacis, Pannonia à Sarmatis, Gallia à Germanis uexabantur. Pannoniam ut lib. septimo Eutropius ait, Antoninus liberabat: & Antoninum ad Istrum uenisse Suidas asserit. Caracalla Rhætiam, referente Spartiano, Alexander Illyricum defendebant. Ille mansuetudine, hic dolo, tertius pecunia. Auctoribus prædictis. Alexandri temporibus in Illyricum Germanorum irruptionis recordatur Herodianus libro sexto, his uerbis: ἀπαγγελλόντων αὐτῷ τῶν ἐμπεπιστευμένων τὴν ἰλλυρικὴν ἡγεμονίαν. ὅτι ἄρα γερμανοὶ ῥῆνον καὶ ἴστρον διαβαίνοντες, τὴν ῥωμαίων πορθοῦσιν ἀρχὴν, καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς ὄχθαις στρατόπεδα. Id est, A' procuratoribus Illyricis literæ uenerunt: quippe significabant, Germanos Rhenum Danubiumq; hostiliter transgressos, oppugnaréque iam exercitus ripis insidentes. Idem Herodianus libro iterum æ, literas ad Marcum imperatorem allatas, ac Germanorum in Illyricum limitantium furores testatos adducit. Idem Herodianus libro septimo, Maximini temporibus imperium Romanum affectasse Germanos refert, cui Capitolinus subscribit, & grauiter imperatorem tulisse indicat, uicinas gentes à Barbaris quotidie impeti. Imperator igitur centum & quinquaginta millia uirorum aduersus Germanos adduxit: erat enim Reipublicæ grauissimum, quòd Gallia Germanorum uastationibus diripiebatur. Hæc Lampridius in Alexandro. Maximinus autem maiorem habuit exercitum quàm Alexander, ut Iulius Capitolinus, Aelius Cordus, & alij testabantur. Herodianus omnes totius imperij uires Germanico bello Cæsarem hunc destinasse refert. Videamus ergo quid non sine summo dispendio cum tam copioso exercitu comparato, sustentato ac conseruato Romani perfecerint. In Germaniam uenit Maximinus, nullos Germanorum reperit, uicos incendit, ut Herodiano placet, non aureos, nec argenteos, nec ligneos, uerùm tantùm terra lutóque compactos. Vah quantum dispendium Germanis illatum? Et ille Maximinus illorum numero recensetur, qui potissimum Germaniam afflixerunt: nam dempto solo Druso, nullus unquam Germaniæ se credere, quibuscunque uiribus confisus, audebat. Tanti casas illas combustas Romani emerunt, pacem sibi tot annis pepererunt, quos caput subsequens ostendet: nec sine suorum damno etiam militum Germanos strauit Maximinus, dicente Herod. libro septimo, πολὺ δὲ πλῆθος ἐπεπτώκει πεσὸν καὶ ῥωμαίων καὶ βαρβάρων: & ingens multitudo cecidit tam Romanorum quàm Germanorum.

Irruptio in Rhætiam & Pannoniam.

Maximinus.

De

De Germanorum populationibus sub Gordiano ac alijs editis. Cap. 30.

Gordianus.

FVncto adhuc uita Maximino, in Cæsares Romanorum Germani se ultum petierunt, ac uno fœdere Gotthi, Sarmatæ ac Germani conspirauerunt, quos tamen à se uictos imperator in tali epigrammate ostendebat, apud Circeum penes Persas insculpto: Diuo Gordiano uictori Persarum, Gotthorum, Sarmatarum Germanorum, uerùm non Philipporum. Per Philippos Alanos Germanos intelligebat, à quibus exercitus suus penè ad internecionem deletus est. Hæc Iulius Capitolinus. Alterius autem Gordiani temporibus Germani, ut Fl. Vopiscus ait, Scythæ Bithyniam, Nicomediam, Siciliam, ac totum orbem inuaserunt.

De irruptionibus sub Vespasiano factis. Cap. 31.

Irruptio Germanorum sub Vespasiano.

VEspasiani temporibus à Germanis uix Gallia est surrepta, Pomponio Læto, Campano ac Egesippo, libro tertio, referentibus. Post autem Vespasianum, Alani fera ac indomita gens, cum multis alijs populis Parthiam uastauerunt. Abscondit sese ab eis Parthorum rex Tiridates, & rex Armeniæ uulneratus ab ipsis concubinas suas auro redemit. Hæc Egesippus libro quinto, & Iosephus de bello Iudaico, libro septimo, capite quadragesimosecundo, memoria prosequuntur.

De uastationibus prouinciarum Romanorum, sub Galieno, Macrino & Claudio. Cap. 32.

Scythæ Germani cōtra Romanos.

MAcrino imperatore rebus potito, Gotthi in Achaiam, Asiam, Thessaliam, Macedoniam, Byzantium, & inde Ephesiæ Dianę templum, ut Trebellius Pollio ait, interceperunt. Inde Germani Galliam depopulati sunt. Cæsar autem Iulianus ciuitates à Germanis destructas restituit. Imperante autem Claudio Virtungi, Ostrogotthi, Turingi, Sigipedes, Celtæ, Eruli, undique imperium Romanum infestis armis petierunt. Trecenta millia autem Gotthorum Claudium destituisse Trebellius ait. Liberianus uerò & Fl. Vopiscus Trebellium adulationibus corruptum plura addidisse ueritati referunt, quibus ego eo facilius subscribo, dum excepto Trebellio priscorum nullus tot occisorum recordetur Suidas in dictione σκύθαι, in hanc orationem de Scythis Germanicis euasit: Σκύθαι, inquit, Claudij Romanorum regis temporibus, superbi ob secundam expeditionem sub Galieni iunioris Cæsaris sæculo, Erulis, Peucinis ac Gotthis potiti, apud Tyram fluuium sese congregauerunt, multis fabricatis nauibus, penè triginta myriadibus naues uiginti compleuerunt, & per Pontum trajcientes, capta Tomi urbe ac Martianopoli, per angusta Propontidis incursauerunt. Instructis denuo nauibus, & sine singulari gubernantium cura ac robore prouisis, multi fluctibus sæuientibus perierunt. Qui uerò superfuerunt, Cysicum nauigauerunt, ac usque ad Athum montem porrexerūt, ubi restitutis nauibus Cassandram & Thessalonicam appulerunt, cuius mediterranea irruentes uniuersam regionem prædabantur, maximisq; calamitatibus regibus illatis, omnes Romanorum superstitum congregauerunt, & ad agriculturam compulerunt. Hæc Suidas. Fuerunt autem hi Scytharum Germani, quod patet Trebellij Pollionis auctoritate, qui in Macrino: Scythæ, inquit, id est pars Gotthorum Asiam uastabant, Thessalonicam obsederunt, & cætera. & penè totam historiam ordine enarrat. Cætera prius absoluimus.

De direptione Tomitanæ urbis. Cap. 33.

CAeterùm quia nobis sermo intercidit de Tomis urbe, quã à Getis & Scythis captam diximus: subijcitantum quod ab antiquis scriptoribus habuimus, sæpius Getarum direptionibus eam patuisse. Inhabitauerunt hanc urbem Getæ, qui ductu regis eorum ciuitates ab Istro usq; ad mare Euxinum ac Thraciam in ditionem sumpserunt. Venerunt inde Milesij, & eam occupauerunt. Sunt de illo multa carmina Ouidij de Ponto. *Tomitanæ urbis direptio.*

De incursionibus Germanorum Aureliani Cæsaris temporibus. Cap. 34.

POstquam Claudius Cæsar imperium reliquit, mox Sarmatæ ac Germani Illyricum hostili manu inuaserunt, ac ait Fl. Vopiscus, Aurelianum tunc trecentos Sarmatarum propria manu interemisse: & eius sententiæ est Theoclitus in libro de Nauibus, qui sua manu quadragintaocto occubuisse Romanorum refert. Huius temporibus Franci in Galliam irruperunt, quos tamen Aurelius dicitur sustulisse, & trecentos eorum cepisse, septingentos occidisse. Hunibaldus nimium in diuersum cum Fl. Vopisco abit: ait enim tot à Francis occisos. Aurelianus ob Sarmatarum Germanorum ac Francorum uictoriam partam Illyrici liberator ac Galliarum restitutor à Fl. Vopisco nominatus est. Huius etiam temporibus Gotthi Thraciam, ut Iornandes ait, populati sunt. Claudius igitur Flauius literas Aureliano istiusmodi mandauerat. Gotthi, inquit, à Thracis amouendi sunt: eorum enim plerique Europam totam uexauerunt. Ego igitur totum Illyricum, Thraciam, exercitumq; omnem in potestatem tuam constituo. Meminerunt illarum literarum Fl. Vopiscus, Sabellicus, Blondus, & alij. Compositis rebus Gotthorum Marcomanni emerserunt, Mediolanum ac totam Liguriam ferro igniq; populati sunt: aduersus quos dum imperator proficiscitur, Francos ac Sueuos habuit sibi obuios. Bellum mox utrique partium ambiguum imminebat: uictoria nulli parta, nisi quòd tandem æquali iactura ambo discesserunt. Ecce Gotthi duce Comnabam, alij Canabaudem uocant, iterum miserè Thraciam ac Illyricum affecerunt. Dicit Vopiscus quinq; millia hominum ab Aureliano tunc desiderata fuisse. Methodius uerò ac Iornandes Gotthis uictoriam tribuerunt: triumphus tamen Aureliano decretus est, in quo decem mulieres uirili habitu pugnantes captę circumferebantur. *Incursio Germ. tempore Aureliani.*

De irruptionibus Germanorum sub Cæsaribus subsequentibus, ut Tacito, Floriano, Bonoso, Caro. Cap. 35.

AVreliano Tacitus succesit, cuius ætate Barbari è Mæotide uenientes, in Romanum imperium clades ubique edebant. Hæc Vopiscus. Alemanni inde ac Franci totam Africam penitus omnibus bonis exuerunt. Oraculo significatum est, horum ultionem ad Florianum attinere, qui & postquam rerum summa potitus est, oraculo factis respondit. Hæc idem Vopiscus. Germani uerò Floriano Cæsare è uita decedente, sese ad Rhætiæ ruinam inclinauerunt. Sarmatę Illyricũ, Getę Thraciã inuaserũt. Ait Fl. Vopiscus tunc Rhætias Cęsarem Probum composuisse, hostes in Illyrico fudisse: uetùm Thraciæ tunc non fuisse consultum. Probo Cæsari Saturnius succesit, qui etiam Gallias restituere uoluit, ac ab hostibus uendicasse. Ex quo habemus & Gallias tum Germanorum rapinis patuisse. Mortuo itaq; Saturnio, Proculus ad rerum dignitatem *Irruptio Germanorum sub alijs Imp.*

tem sublimatus est, cuius ætate Alemanni Gallias rursus impetierunt. Quorsum enim alioquin illud Fl. Vopisci attineret? dum ait: Proclus nonnihil Gallijs profuit. Nam Alemannos non sine gloria attriuit, non alio tamen quàm latrocinij more pugnans. Bonosus sequens imperator luxuriosissimus, qui hostilibus armis Germaniam incessit, ac iuxta Rhenum desidiæ studens, à Germanis circumuentus est. Mox Sarmatæ Pannoniam inuaserunt, Thraciæ ac Italiæ ruinam, ut Vopiscus ait, minitabantur. Carus autem Cæsar septendecim millibus Sarmatarum, id est Gotthorum occisis, ac uiginti millibus captis, Pannoniam tutatus est. Hæc idem Vopiscus asserit: Iornandes tamen ac Methodius nullius mortem concedunt.

De Germanorum uastationibus Gratiani Cæsaris, Theodosii ac subsequentium temporibus. Cap. 36.

IMperium tandem ad manus Valentiniani Cæsaris deuenit, cuius sæculo Sarmatæ, id est Gotthi, Pannoniam inuadentes, Africam etiam depopulabantur. Meminerunt huius Paulus Diaconus supra Eutropium, Eusebius, Orosius, atque alij. Cætera prædictis capitibus diximus. Inde Gratianus imperio potitus est, de cuius ætate hæc prodidit Paulus Diaconus lib. 11. Gratianus, inquit, dum animaduerteret Thraciam & Daciam genitales terras à Theiphalis & Gotthis possideri, ac ab omni pernicie atrocioribus Alanis, extremum periculum Romano nomini instare putabat, &c. Ex cuius uerbis habeo, Thraciam ac Daciam à Germanis tunc subiugatam. Quid etiam Germani emoliti fuerint Theodosij temporibus, maximè ex illius uerbis habere potes, quæ libro duodecimo adducit Diaconus. Theodosius, inquit, magnum hostem, truculentum, solo terrore tributa exigentem, Germanos uicit. Eodem tempore ingens motus Sarmatarum, ut ait Fl. Forliuiensis, Romanis prouincias intenderat, contra quos Fl. Constantinus missus est. Huius temporis calamitates Hieronymus in epistola ad Eustochium & Paulam latè exequitur. Iram, inquit, domini bruta etiam sentiunt animalia, & uastatis urbibus, hominibusque interfectis, solitudinem ac raritatem bestiarum. Testis Illyricus. Thracia testis est, & in qua natus sum Italia. Multa etiam Prosper super Eusebium, de illius ætatis irruptionibus prædicauit, & Hieronymus ad Marcellinam. Orosius scriptor clades illas non inseruit suis historijs, ne attenuaret Romani imperij gloriam. Cætera quæ illa tempestate contigêre à Germanis, prius posuimus.

Germ. contra Gratianum.

Germ. contra Theodosium.

De Germanorum populationibus, temporibus Iustiniani Cæsaris. Cap. 37.

EXcepto infortunatissimo Galieni imperio, nunquam Romanæ Maiestati plus à Germanis sustulit, quàm Iustiniani temporibus. Tunc enim Vandali, Gotthi, Alani, Burgundiones, Franci, Eruli, Slaui, Longobardi & Germani, non nisi Romanorum sanguine alebantur. Quorum populationes ad sequentis libri memoriam dilaturus sum, ubi ferocium Germanorum gentium in singulari mentio erit. Nunc autem quod ad commune Germaniæ nomen spectat, paulum adducemus. Procopius libro primo rerum Gotthicarum, Germani habitant, inquit, gens Barbara, finitimi illis Arborichi, in Orientem Turingi, inde Alemāni. His temporibus facto in Roman. Imperium tumultu, partim Pannonias, partim Gallias ultra Rhodanum fluuium, suæ ditioni subactas uectigalesque tenuerunt. Hi erant autem Arrobochi, quos Germani, dum facere subditos uoluerunt, abegerunt. Idem Procopius libro tertio, Iustinianum refert Cæsarem Galliam Germanis totam tradidisse ad inhabitandam, & Massyliam

Germani contra Iustinianū.

am Phocensium coloniam, & omnia quæ mare attingant, Arelatensium quoque terras, & demum totum illum sinum Germanos in ditionem eorum tunc redegisse. Cætera libro sequenti patebunt. Paulò pôst Bulgari, Auates, ut Suidas refert, Romanum imperium undiq; afflixerunt, à Iustiniano tamen Heraclij filio dolis circumuenti succubuerunt. Tempore eodem Fretolphus episcopus in suis Chronicis nihil tuti in imperio ait fuisse: tunc enim maximè imperij inclinationem fata traxerunt. Libuit & id subnectere, quod Romanis grauissimum fuit, tempore Sidonij Apollinaris, post omnes illos Cæsares. Versiculi Sidonij sunt:

Armorum semper sonitu cùm rupta tumultu
Barbaricas toties in nos transfunderet arctos
Gallia,pugnacem Rugum,comitante Gelono.
Gepida,trux sequitur,Scotum Burgundio cogit.
Hunnus,Bellonothus,Neurus,Bastarna,Turogus,
Bructerus ulmosa quem uolucer abluit unda,
Prorumpunt,Francus cecidit,citò secta bipenni
Hercynia in lyntres,& Rhenum texuit aluo.
Et iam terrificis diffuderat Attila turmis
Romanas ripas,& utroq; superbus in agro.

Et penè mille uersiculis Apollinaris Germanorum tunc uastationes executus est, cui ad uerbum penè respondit Claudianus, licet ætate paulò prior.

De limitibus Germaniæ, ubi Romani grauissimos sumptus faciebant, tantùm ad custodiendos Romani Imperij fines à Germanis. Cap. 38.

VEntum nunc est ad extremam ærarij, & totius Romanæ facultatis calamitatem, cui soli tot bella Punica cedant omnia. Non enim si bella gentium omnium congregarentur memini, tot fluctus Romā accepisse, quantos à Germanis, si alijs dispendijs limitum istorum populationes ad iunxeris? Sita erat olim Germania in medio Romani imperij solo, undecunque etiam non nisi Romanis finibus terminabatur. Vnde ait Panegyricus ad Constantinum: latet in latere ac sinu tuo perfusa barbaries (intelligit Germaniam) per se ipsa potens natio, & post Romanam magnitudinem secunda in terris. In illis ergo confinijs, ubi Germania se imperio Romano coniunxerat, Romana præsidia collocauerunt, ne Germani transgresi limites, prouincias Romanas uastarent. Vocabantur igitur hæc loca, quæ à militibus custodiebantur, limites. Ammianus Marcellinus libro 17. Furor hostilis persulcabat, inquit, intima limitum. Et libro 20. Deses legatis ad Constantinum missis in limitem Germaniæ secundæ est egressus. Et ibidem, unde pari celeritate per flumen perfidiaq; limites explorans diligenter. Idem lib. decimoquarto, quorum, scilicet Alemannorum crebris excursationibus confines terræ Galliæ uastabantur. Et Panegyricus ad Constantinum filium: Ecce enim dum à limite paulisper abscesseras, quibus se terroribus Barbarorum perfidia iactauerat? Alius Panegyricus, cùm tot sint prolati limites prouinciæ restitutæ. Et idem, nullo siquidem certo fine fluminum aut montium tenebantur, quem dispositæ limitis custodiæ non tuerentur. Frequens itaq; apud Trebellium, Vopiscum, & Festum Ruffum, de limitibus mentio fit. Claudianus, nudato limite certet, Externum calcare solum. Fuerūt autem multi limites. Primus apud Germaniam Rheni limes ferebatur,

Germania in medio imperij Rom. solo

Germaniæ limites.

cuius Hieronymus, Seruius & Seneca meminerũt. Alexander Historicus libro quarto ait, Eugeniũ tyrãnum petijsse Rheni limitem. Et Eumenus Historicus in Panegyricis: Quid ego aliarum cohortium castra, inquit, pertranseam? toto Rheni, Istri & Euphratis limite restituto. Alio nomine is limes Germaniæ inferioris dicebatur, cuius meminit Ammianus Marcellinus lib. 20 uigesimo, in autoritate iam promissa, & Festus Ruffus Panegyricus ad Constantinum, & eius filium. Porrexisti, inquit, ad inferioris Germaniæ limitem, magna temporis intercapedine. Ausonius, nec Rhenũ Galli limitis esse loco. Secundus limes Danubij memoratur, cuius meminit Eumenus in allegatione præfata. Appianus & Ambrosius: Limes autem ille in Rhętiæ uidebatur alpibus, unde & ab alijs limen Rhætiæ nominatur. Ammianus Marcellinus libro 21, Danubius oriens prope Rauracos montes, Rhætiæq; limites. Et Maximiani Panegyricus usque ad Danubium Germaniæ caput Rhætiæq; limites. & Nazarius, Pertransco, inquit, Rhætiæ limitem repentina hostium clade. Claudianus:

Prominet Hercyniæ confinis Rhætia Sylua,

Vtraq; Romuleo protendens flumina regno.

Fl. Vopiscus in Aureliano, Fului Boi meminit, ducis aut præfecti limitis Rhætiæ. Idem in Bonoso, Tribunatus, inquit, erat, & dux Rhætici limitis. Et in Saturno, in limite Rhætico, &c. In lege de excusatione munerum, imperator militibus imperat, quorum cura limes Rhæticus erat, ne hæc finerent à Barbaris capi castra. Iulius Capitolinus in Antonino, composuerunt, inquit, omnia quæ ad munimen Italiæ Rhætiæq; continerent. Tertius limes Oceani fuit, cuius Tacitus & Strabo meminerunt. Fertur & Pannoniæ limes, cuius Marcellinus recordatur, & Mœsiæ limes apud Pomponium Lætum in Cæsaribus, & Sarmatiæ. Istiusmodi limites primus Cæsar Augustus erexerat, ut de eo Festus Ruffus testatur in opusculo quod ad Valentinianum scripsit, capite decimo. Limes, inquit, ab Augusto inter Romanos & Barbaros, per Vindeliciã & Noricum, Pannoniam & Mœsiam constitutus est. Post Augustum Adrianus Cæsar, auctore Spartiano, cuius uerba sunt: Per ea, inquit, tempora frequenter & in alijs plurimis locis, in quibus Barbari non fluminibus, sed limitibus diuiduntur, stipitibus magnis in modum muralis sepis funditus iactis & connexis, Barbaros separauit. Hæc ille.

Limitũ fundator Augustus.

De custodibus limitum & Germanorum limitationibus. Cap. 39.

GErmania quanquam exilis fuerat, & undique Germanis circundebatur: semper tamen Romanorum potentiam posthabuit. Vnde Romani libenter & ex æquo à Germanis, licet potentissimi, abstinuissent, si Germani eorum pacem non fuissent aspernati. Reposuerunt igitur Romana præsidia in limites, non ut Germaniam caperent, uerùm ut tantùm à populatione prouinciarum à Germanis affectarum, ipsos arcerent. Ex quo patet, nunquam à Romanis uictos nostros fuisse in patria, dum nullus, Druso & Cæsare excepto, Rhenum transcenderit, uerùm semper in Illyrico aut in Gallijs cum Romanis cõflixerint. Hi autem milites, qui in limitibus latebant, Limitrophi dicti sunt, à uerbo τρέφω, quod est nutrio. Alciatus uerò ἐκ τοῦ λιμένος, id est à portu dixit: sunt enim portuum custodes, ab Aristotele in politicis οἱ λιμενοφύλακες dicti. Meminerunt huius dictionis lureců fulti, de fundis Limitrophis: Latinè uerò Limitanæi dicũtur. Fl. Vopiscus in Probo: Accepit, inqt, 16 millia tyronũ, quos Limitanæis intersereret. Festus Ruffus: Maximianus ut reparato de limitanæis exercitu. Aelius Lampridius in Alexandro: Sola, inquit, quæ capta sunt de hostibus, limitanæis militibus donauit. Multi & prouinciales milites illos dixerunt,

Germani nunquam uicti in Germania.

Limitrophi.

quorum

quorum meminerunt Spartianus in Iuliano, & Panegyricus ad Constantinum. A Græcis etiam hi appellantur λιμιτάρχοι, liminarchæ, ut apud Iureconsultos, in titulo de muneribus & honoribus, & in uolumine Codicis imperatorij duodecimo mentio est de limitanæis ducibus & agris. Agri autem limitanæi dicuntur, qui in collinitio aut confinio collocantur. Limentinus Deus est, qui limitibus præest, aut agris limitanęis, ut in aureo asino ait Beroaldus. Suidas eos milites uocat, λιβιτανάιους. Verba eius sunt: λιβιτανάιοι οἱ ῥωμαίων βασιλεῖς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις, πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐσχατιῶν ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὁρίων τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ κατὰ τὴν ἕω μάλιστα μοῖραν. ταῦτα τὰς ἐφόδους τῶν περσῶν τε καὶ σαρματῶν ἀνασείοντες, οὕσπερ λιβιτανάιους ἐκάλουν. Quod ita traduximus: Libitanæi sunt, quos superioribus temporibus Romanorum reges in præsidia ad custodiendos imperij fines collocabant, & maximè ad Orientem: ut illic Sarmatarum ac Persarum incursiones coercerent, unde eos Libitanæos uocabant. Alciatus locum hunc Suidæ emaculandum censet, & λιμιτανάιοι, non λιβιτανάιοι legendum esse putat: cuius sententiæ nonnihil tribuo. Limitare autem loco limites destruere ac incursare, accipiunt scriptores. Ammianus Marcellinus libro decimoseptimo, Limitantes quoque superauimus. Et libro decimonono, id quod nunc maximè formidant, limitantes Sarmatas, ut sunt uersatiles, ne aliquid mouerent. Idem: Improuisi limitantes, licet properare sentirent. Germani autem semper limitabant, id est, limites populabantur, & prouincias Romanis subiugas. Vnde Marcellinus libro decimoquinto, Romano sanguine parentantes insultant Barbari Gallias, rupta limitū pace: Hac animati fiducia quod nos per disiunctissimas terras arduæ necessitates constringunt. Panegyricus ad Diocletianum, ingressus es ad illam, quæ Rhætis obiecta est, Germaniam, limitemq; proculcatam. Verùm toties istiusmodi prouincias ac limites ruptos, capitibus superioribus demonstrauimus. Id etiam peculiare Romanorum discriminis est argumentum, quòd Romani singulis annis octo legionibus istiusmodi limites custodire cogebantur, ut Iosephus in oratione Agrippæ ad Iudæos in lib. Antiquitatum adducit: ut tātùm Germanos in eorum patria retinerent. Verùm nec tot legiones Germanorum populationibus sufficiebant, ut ex præcedentibus habuimus. Possumus ergo cum Claudiano dicere:

Limitanei. Limentinus deus. Locus Suidæ. Limitare. Quot legionibus Germani fuerint coarctati.

Cedant Druse tui, cedant Traiane labores,
Vestra manus quicquid dubio discrimine gessit,
Quis meminit sola uictum formidine Rhenum?

De difficultate subigendæ Germaniæ à Romanis. *Cap.* 40.

QVanta igitur difficultas fuerit Romanis, eorum iuri subdere Germanos, haud enarrare facilè est. Nam præter omnem uerborum licentiam, quibus fortitudo ac omnis difficultas effunditur, solam terræ Germanicæ asperitatem memoriæ nostræ subijciamus. Vidimus in libro primo asperam cultu fuisse Germaniam, ex Cornelio & alijs auctoribus, tum frigore, tum inundationibus penitus occupatam. Optimè ergo non minus telis quàm suo sidere armatas illas gentes, Plinius secundus ad Traianum Cæsarem testabatur, & Pyreneos montes, & infinitam uastitatem munire eam: id & Campanus in oratione Ratisponensi adducebat. Inde & Egesippus inaccessibiles Germanos libro secundo inducit: & libro quinto, Alanos in locorum difficultatibus residere. Quod & Herodianus in Maximino, & Iosephus in oratione Agrippæ ad Iudæos testantur. Idem Agrippa apud Egesippum lib. 5. ait ad Iudæos, alpium muro Germanos septos esse, & tamen hos uicisse Romanos. Nec tamen illa similia esse Tauri montis accliuis collibus aut Canopicis agminibus Aegyptiorum,

Difficultas Germaniæ debellandæ. Munimenta Germaniæ.

cum quibus Iudæis belli usus sit. Sic etiam Panegyricus ad Constantinum, non esse, inquit, cum Germanis ut cum Indis & alijs pugnare. Quod uidēs Alexander, Indos domuit, à Germanis abstinuit, & ab eorum legatis quæsiuit: Quid'ne timerent Germani? Hi uerò ut grandibus corporib. sunt & animi elati, hoc solum responderunt, Ne cœlum rueret. Hæc Arianus Græcus lib. 1. de gestis Alexandri, & Ptolemęus Lagi literis mandauerunt. Strabo lib. 7. id Getis adscribit, similiter Ptolemæus Lagi. Arianus tamen Germanis. Malè ergo Otto Frisingensis Germanos ait adeò fuisse timidos, ut ad Alexandrum legationes miserint, & si uixisset Alexander, bello petijsset, inquit, Germanos: sed in contrarium penè sunt scriptorum omnia. Antoninus Marcus imperator donis, Herodiano authore, non bello contra Germanos uoluit confligere. Sunt & alij imperatores moti Germaniæ asperitate, ut tantum eos in Romano solo adorti fuerint, non in eorum patria. Ideo Tacitus ait: Nec impunè Cęsar in Gallia, Marius in Italia, Drusus in eorum finibus, eos lacessiuerunt. Primus omnium Imperatorum ad Danubium cum exercitu uenit Curius proconsul, Plutarcho auctore in uita Ottonis, & Festo Ruffo in Valentiniano, cap. 9. Ille Curius est, de quo Sueuiæ Annales, quę circumferuntur mendacijs refertissimi, loquuntur. Et idē Festus Ruffus cap. 10. Romanos imperatores ad Gallias, Dalmatas, & Mysos, & demum usq; ad Danubium uenisse uoluit. Cæsar primus Rhenum transgressus est, primus ad Oceanum uenit Drusus, Vindeliciam Tiberius: nullus in eorum sede, ut uerbis Taciti in Germania loquar, eos pepulit. Cornelius Tacitus postquam in Historiarū primis libris Drusi iacturā à Germanis significauit, addit, quanto uiolentior cætero mari Oceanus, tanto cœli truculentia Germania præstat, tātū etiā clades illa nouitate & magnitudine excessit cæteras. Hæc ille.

Alexan. à Ger. abstinuit.

Qui primus ad Istrum.

De subactione omnium prouinciarum Germaniæ à Romanis. Cap. 41.

ADduximus quantum nostra tulit mediocritas tam Germanorum quàm Romanorum ruinas, dum inuicem bello insultauimus. Romani tamē demum uictores post multam acceptam eladem, suo iuri Germaniā ascripserunt. Fuit Germania olim tantum una natio, nec distincta, donec Romana potentia eam dum bello aperuerat, discreuit. Galliam uniuersam Cæsar Romanis adiecit, sub qua ea nunc Germaniæ pars, quæ Belgica dicitur, cōtinebatur. Inde Alpinas gentes ab Illyrico usq; ad Gallias & Oceanum Augustus, ut Plinius ait, uicit, & Romano imperio adiecit. Et quia Cęsar Pannonias tributarias Romano imperio fecerat, capto rege eorū Bancone, auctore Festo Ruffo, omnis Danubij ora, Rhętiæ, Norici, Pannones, Mysiæ in prouinciā redactæ sunt, & Romanis paruerunt. Daciam Traianus Cæsar utranq; bis adortus est, ut Dion Bithynus ait, semel de eis uictoriam retulit. Inde hi rebellantes penitus imperatore capto eorum rege Decebalo, renunciauerunt. Inde per Galienum Cæsarem iterum Dacia amissa, per Aurelianum recuperata est: sic & duæ Daciæ factę sunt à Romanis, ut Festus Ruffus testatur. Illyricus quo Germanos respicit, sub quo Valeria, Seruia, Mœsiæ, Dalmatæ comprehenduntur, post Augustum Romanis subditus est. Sarmatia sero imperio obsequebatur, Domitiani tamē successores eam subiugauerunt. Illa uerò intra Rhenum & Danubium, Oceanum, & Vistulam Germania, à nullo unquam Romanorum penitus potuit subiugari, nisi donec ad Francos imperiū fuisset translatum: tunc enim accepto fidei uerę sacramento, sua sponte paruit. Probus licet imperatorum unus omnium ipsos compescuerit, non tamen subiugauit, ut in capitibus præmissis patuit. Imperator. ff. de censibus. l. ultima. postquam omnes prouincias Romano imperio subditas adducit: In Germania, inquit, inferiori & Agrippinensiū ciuitas nobis est subiecta:

Germania olim una prouincia.

subiecta: ecce tantum unã ciuitatẽ enumerat. Temporibus Theodosij, qui post Probum floruerat, Germani libertate propria nitebantur: nam Hieronymus et alij eiusdẽ ætatis homines, Germanos semper Barbaros uocant, & tunc illi Barbari dicebantur, qui Romanis nõ cedebant. Titulus tamen Theodosij Germanos comprehẽdebat, ut 11. q. p. C. uolumus. Verba Theodosij sunt: Volumus inquit, & præcipimus, ut omnes nostrę ditioni subiecti, tam Romani quam Franci, Alemanni, Bauari, Burgundiones, Saxones, Turingi, Galli, Longobardi, Guascones, Getæ, Beneuentani, Hispani, &c. Et hoc ideo, ut puto, quia olim, uicti à Probo aut ab eius antecessoribus Germani referuntur. Vtimur & hodie largius & plus æquo nostris titulis, & quasdam regiones suis titulis inserunt, ad quas uidendas solũ uix liber ingressus patet. Quid si & hoc Theodosij temporibus Germanis contigerit? Quantas autẽ turbas Germani suo tempore excitauerint, ex dictis Hieronymi prius adduximus. Tenendum ergo putamus, Germaniam nõ nisi à Carolo Magno imperio cessisse. Sunt uiri præstantissimi partim Germani, partim externi, qui mecum sentiũt, & Carolum Germanum fuisse asserunt. Fuit ergo Germania nunquam Romano imperio subdita, uerùm potius imperium Romanum ductu Caroli Germaniæ subiectum est.

Germania quãdo subiugata fuerit.

Titulus Theodosii.

De subactione prouinciarum Europæ à Germanis. Cap. 42.

ANtequam rerum summa Germani potiti sunt, multas prouincias sibijpsis subdiderunt. Temporibus enim Iustiniani Arelatenses, qui postea eorum ditionem in regnum uerterunt, Germanię cesserũt per Pipinum quoq; & Carolum Austrasia, ut lib. 3. diximus. Inde tẽporibus translationis imperij Burgundia, Delphinatus quoq;, qui nunc à Francis Occidentalibus tenetur. Quo modo autem & cuius auspicio ab imperio Germanico Gallis hi ducatus contigerint, lib. 3. diximus. Lotharingiam Otto Germanis subiecit.

De Vngarorum bellis aduersus Germanos. Cap. 43.

DVm omnium illorũ meminero, quibus uel aliquid damni Germania debet, nullam gentem uideo, cui plus Germania quàm Vngaris obligetur, à quibus penè ad summam desperationem nostri redacti sunt, & ab his solis. In Vngarorum fortitudine Philelphus, Aeneas Syluius, Luitprandus, & alij occupati erant. Hi ergo Vngari non Hunnorum reliquiæ, uerùm noua gens, sub Carolo Magno ac Ludouico in Germaniam exarserũt. Papia ab ipsis capta est, Salutis anno 923. quarto Idus Martij, Indictione Romanorũ 11. feria sexta, hora tertia, ut ait Luitprandus libro tertio, capite primo. Ludouicus Cæsar contra ipsos profectus est, ut Rhegino Prumiensis asserit, & Luitprandus innuit capite undecimo. Inde Arnulphi Cęsaris temporibus Bauariam miserè deuastauerunt, Sueuiam ac totam Germaniam, ut placet Genblacensi. Idem Caroli Grossi seculo, secundum Platinam in uita Stephani quinti, Salutis anno 915. contigit. Conrado regnante iterum ad Alemanniam & Saxoniam sese Vngari contulerunt, iuxta Ottonis Frisingensis opinionem libro sexto, & tunc Basileam diripuisse probat Genblacensis. Secundo inde anno iterum Germaniam incursauerunt, Sergij temporibus: ut testatur Platina. Iterum in Germanos expeditionem mouerunt, quo tempore & in Venetos, referente Blondo, incursauerunt, ac inopinato ductu eos omni pietate, omni humano iure carentes miserè egerunt. Hetruriam solo æquauerunt, utriusque sexus homines è cæde superstites, in Pannoniam secum transuexerunt: ut placet Sabellico. Iterum in Saxones mouentes, usque ad Mersburgum deuenerunt: ut asserit Platina, in Stephano septimo, & Agapito.

Germani contra Vngaros.

Quomodo Ungaria à Germanis deuicta, Imperio Romano cesserit. Cap. 44.

QVantum ego uidere possum, Vngaria, Italia, Francia, de Germanis queri possunt, quod olim Graeci, Aphri, Macedones de Romanis: post enim Argolici regni detractionem, uis & robur simul à Graecis recesserunt: ita & nūc Vngaria, quae ante Imperij decorem uictorem nō agnouit, posterius uerò paulò nec uictum. Vngari ergo qui illo tempore Italia penè tota potiti sunt, ut ait Platina, in uita Agapiti, iam patriae uix consulere potuerunt. Henricus ergo Caesar, dicente Lupoldo, capite duodecimo de zelo Germanorum, Vngaris bello diffidens, tributa per nouem annos inire coactus est Vngaris persoluere, & sub anno Domini 924. Anno ab hinc nono habita oratione cum principibus, ipsos omnium Germanorum primus uicit. Haec prima de ipsis uictoria. Anno domini 955. tempore Vdalrici episcopi Vngari usque ad Augustam uenerunt. Otto ipsos castris exuit, ut non sex eorum superstites euaserint, ut uoluit Otto Frisingensis libro sexto, capite decimonono Hist. Platina in uita Ioannis duodecimi tribus grauissimis prelijs hunc Vngaros contudisse scribit, tribus eorum regulis captis. Grauissimum hoc praelium ferebatur, ut quanto uictoria maior prius, tanto tunc clades exitialior. Multa Vrspergensis, Hermannus Sigibertus Gemblacēsis addunt. Gotfridus inde dux cum Transrhenanis Germanis Vngariam penetrauit. Haec igitur regio postquam per Henricum longo post religionem nostram sortita est, Imperio nostro cessit, ut & die hodierno partes Vngarorum rex à Maximiliano sortiatur.

Vngaria à Germanis uicta.

De bellis aliarum gentium & earum subactione. Cap. 45.

Variarum gentium subactio.

BVlgari Thraciam uastabant, occurrentem sibi Constantinum uicerunt, demum ut Moesiam & Pannoniam eis concesserit, impetrauerunt: ut Platina in uita Agapiti scribit: itaque & haec Imperio tributaria facta est. Otto Frisingensis libro sexto, & Sigibertus Gemblacensis sub anno 1146 huius rei euētum collegerunt. Belgas Imperio adiecit Otto filius Henrici anno 962. Normanni diu contra Germanos bellauerunt, ut Platina in multis locis ostendit. Tandem per Henricum primum, anno Domini 926 armis reddebantur obtemperantes ut, Lupoldus libro secundo, de zelo Germanorum, & Historia Francorum afferunt. De illis plura Rhegino Prumiensis, Otto Frisingensis & alij adducunt. Dani per Henricum tributarij facti sunt, Anno 915. ut Lupoldus capite secundo de zelo Germanorum ait, rebellantes inde per eius filium Ottonem anno Domini 952. Imperij iugum sustulerunt, ut historia Francorum probat. Sclaui per Hēricum & inde per filium eius Ottonem uicti, ab Imperio subditi sunt, ut Lupoldus & Historia Francorum referunt. Boemos apud antiquos semper Germani deuicerunt. Henricus primus Germanorum Imperator, filius Ottonis Ducis, mortuo Cunrado Pragam cepit, ait Sigebertus. Postea Boemi Spitineo duce, Christi legem induerunt. Huius filius Vueneeslaus occisus est à fratre Boleslao. Iratus ergo Otto ipsum ulciscens, Boemiam ad deditionem compulit, & tributariam fecit, referente Platina, in uita Stephani 8. Saepè autem rebellauerunt. Rex eorum semel Imperatori congressus, pedes eius detinebat, inde ab uxore redargutus, Imperatori iterum conferens occubuit, ut placet Aeneae in primo Hist. Boemicae. Grauissimum tamen bellum omnium Hussorum ueneno oriebatur, Syluio referente. Gotthi etiam contra Germanos processerunt, primo Dicenaei consilio, temporibus Syllae & Marij: deinde temporibus Theodemiri Germani Vuaiamiris regis Gotthorum, contra Gotthos Sueui profecti, & uicti sunt: nam congelato Danubij alueo Gotthi transierunt, & uicerunt.

terimt. Sicilienses etiam duce Rodigero, à Lothario duce Saxonum inde Imperatore subacti sunt, & Apuliæ ciuitates liberatæ, Ammonio cap. 32 & Gotirido authoribus.

De uirtute Dominorum Teutonicorum, & subactione Prussiæ. Cap. 46.

SVnt præterea Christianissimi milites, qui Teutonicorum ac Germaniæ nomen uirtute emeruerunt, nobis recensendi. Hi olim à Ptolemaide abacti, facto periculo ex quercu Marieburgum castrum condiderunt, quo fortius alterum nõ fuit: uerùm insidijs Beatissimæ uirgini Mariæ à Polonis detractum est, ubi prius Dei cultus, nunc equorum stabula uigent. Heu religio stercore compensata est. Aeneas Syluius multa à Polonorum rege capta scribit, & per Sigismundum Hungariæ regem, iterum pristino dominio mandata, plura capta, ego, pauca restituta uideo. Nauclerus Henricum cognomine Valpotten anno Domini 1191 ordinem Teutonicorum incœpisse, & Ottonem secũdum & Hermannum Bart hospitale ex Marieburgo confecisse asserit, postquàm ex Ptolemaide uenerunt. Cæterùm maior Prussiæ pars Polonis remansit, minimamq; partem Teutonici fratres retinuerunt. Domini Teutonici.

De subiugatione Liuoniæ à militibus Teutonicis. Cap. 47.

PAulo pòst & Liuoniam milites illi ἐρθοδοξότατοι fidei Christianæ submittere tentauerunt: nec caruit eorum uoluntas exitu. Pauco enim tempore Liuoniam totã armis occupauerunt, ac eam in fide recta instruxerunt. Tantumq; terrorem Sarmatis cęteris incusserunt, ut si Friderici secundi Imperatoris liuor eos non detinuisset, totam Russiam ac Sarmatiam ferro sibi & Christianis uendicassent. Cogebantur igitur Teutonici, ut Hannibali à Carthaginensibus euenerat, partam uictoriam è manibus deserere. In pugna ea contra Barbaros gesta, sindon tunc diuinitus submissa illis apparuit, ac eis postmodum alborũ uelaminum dedit initium. Reliqua in Aenea Syluio lege. Liuoniæ subiugatio.

Conclusio ad Lectorem de cæteris Germaniæ bellis præter iam dicta.

NOn me fugit, quàm multi iniquè laboribus nostris respondebũt, ac apud Rhadamanthum omnis debiti exceptorem, me interpellabunt, quòd capitularim, ut sic loquar, omnia bella Germanorum summo studio exegerim: illa uerò quæ nostra ætas aut maiores nostri uiderũt, ac experti sunt, penitus exclusferim. Illud Taciti ad me attinere dicturi sunt, dum uetera extollimus, recentiorum incuriosiores erimus. Nec caret ueritate sententia illa Taciti. Verũ qui nobis ea calumnia insidiantur, ne sinistrè mihi rem hanc interpretentur, hoc à nobis sibi responsum desumant: Postulasset profectò hæc nostra professio, ac præsens negocium, ut ea quæ Germanorum sunt, pro captu nostro Germaniæ non denegassem. Nam id scribendi genus, quod nunc nostro ingenio cessit, in me requisiuit, ut pariter à prima Germaniæ origine, usq; ad calcem in deducendis historijs pergerem. Multa tamen nos auerterunt: quorum maximum erat, quòd uidissem maximã æquæuorum meorum partem, in recentioribus historijs uehementer occupatã, antiquitatis uerò penitus nullam habuisse rationẽ: tot enim Chronici, tot Annales, ut nihil in his desideretur, quod seculo recentiori contigit. Nec anni, nec horæ desunt, minutis rem metiti sunt, ut fit, quando rerum nouarũ impensiores sumus. Sunt quibus rerum nostarum cura erat, qui historias recentiores effuderunt, ac plenis spacijs dilatauerunt, in quorum numero Rhegino, Hermannus, Vrspergensis, ac penè tot Annales: quot sunt Bella alia Germaniæ.

Germaniæ urbes ac uici. Illos requirere potes, quorum operam si ornando nomini meo impendere maluissem, ac quidquid nobis uigilantia nostra tribuit, in unum cumulum coaggerassem, uoluminique illi superposuissem, quales quæso rerum species edidissem? Adde quòd hi rem tam exactè, tam enixè prosecuti sunt, ut si labores eorum nostro operi imitandos asciuissem, aut rem prodigialiter mutassem, aut eorum orationem intemeratam ac integram recensuissem. Denique unus ille è multorum numero Iacobus Vuimphelingus instar plurimorum in recentioribus rebus habendus est, qui fermè de Imperij translatione, ubi nostra oratio desijt, exorditur, ac felici rerum serie scribendi ordinem à calce libri nostri, usque ad suam ætatem deduxit: non parcè, non succisè, uerùm latis finibus effusè plena ac abundanti Historia disseruit omnia. Hunc nostro libro coniunge, & dices coniunctissimum. Erat ingenium nobis ad reparandam antiquitatem Germaniæ accitum, ac grauibus studijs intentum, & ad illa uidelicet quæ sparsim è tot auctorum uoluminibus dissipata sunt, quomodo in ordinem redigenda nobis uenirent, plus accommodatum. Ne tamen ullam aduersus nos habeas occasionem, ea quæ bellis debentur, & nunc libro illo detracta sunt, dum singularium gentium, regum, ciuitatum, regionum memoria nobis erit habenda, eo copiosius aptentur. Et hoc tantùm ideo adduximus, ut agnoscat cordatus Lector, nihil quod Germaniæ imputari posit à nobis desiderari.

FINIS LIBRI QVINTI.

LIBER SEXTUS EXEGESEOS GERMANIAE, de stratagematibus singularium populorum Germanorum, & continet in se capita 62.

Contra Leonhardum Aretinum, conticentem fortitudinem Germanorum. 1

De primis Gotthorum expeditionibus, & eorum diuisione. 2

De gestis Gotthorum cõtra Augustum Cæsare, & alios illius tempestatis. 3

De stratagematibus Dromachetis contra Lysimachum. 4

De Gotthorum gestis contra Macedones. 5

De bello Luculli, Agrippæ et Domitiani contra Gotthos. 6

De stratagemate Gotthorum cõtra Philippum, Gordianũ, Posthumũ. 7

De Diocletiano, Maximiano, Mariano, Galieno contra Gotthos. 8

De Claudij prælijs contra Gotthos, & non tot Gotthorum tunc occisos fuisse, ut à Trebellio asseruntur. 9

De triumpho Aureliani, & præmijs eius, eo quòd Gotthos uicerit. 10

De Valente Cæsare, & quæ eius ætate sibi contigerint à Gotthis, & eius adustione ab eisdem. 11

De obsidione urbis Constantinopolitanæ à Gotthis, Valentiniano, ac Theodosio Cæsaribus, & quomodo se cũ Gotthis gesserint. 12

De motibus iterum obortis inter Romanos & Gotthos, & de Stiliconis perfidia, ac intoleranda Claudiani adulatione. 13

De Alarico rege Gotthorum, & subuersione urbis Romæ. 14

De Ostrogotthis ac Hunnis, & de subactione

ctione Ostrogotthorum ab Hunnis, & Attila ac Theodorici prælijs, captioneq́ urbis Romæ ab Attila. 15
De Gotthorum stratagematibus contra reges Francorum. 16
De posterioribus Attilæ & Odoacro, et eorum profectione denuo in Italiam, & urbis expugnatione. 17
De expulsione Odoacri à Theodorico, et bello Gotthico contra Iustinianū. 18
De rebus gestis Iustiniani per Bellisarium, & regibus Gotthorum usque ad Totilam. 19
De duplici ruina urbis Romæ à Totila, & totius Italiæ excidio à Gotthis. 20
De exitu belli Ostrogotthici, & expulsione Gotthorum ab Italia, & quorsum Ostrogotthi peruenerint. 21
De Visogotthorū exoneratione, et quorsum se contulerint, & eorum in totius terræ prouincias incursiones. 22
De Gotthorum bellis contra alias nationes præterquam Romanas. 23
De Hunnorum stratagematibus contra Romanos & germanos. 24
De Vandalis & eorum bellis, ac ruina urbis Romæ. 25
De Alanis, Burgundijs, ac Sueuis in totum orbem irruentibus. 26
De Herulorum, Gepidarum, Rugorum stratagematibus contra Longobardos. 27
De Herulorum et Rugorum irruptionibus contra Romanos. 28
De Antibus, Viuidarijs, Slauis, Venetis, et eorum nominibus, principio ac exitu & populationibus in Romano imperio. 29
De Scyris, Chaibis, Vitungis, Breucis, Astringis, & reliquis Barbarorum populis à Gotthis descendentibus. 30
De Longobardorum stratagematibus in Romanos & alios. 31
De Bulgaris & eorū populationibus. 32
Catalogus omnium penè Græcorum ac Romanorum, cum prædictis Barbaris gentibus affinitatē trahentiū. 33
De Francis germanicis & eorum irruptione in Galliam. 34
De Danis ac Normannis, et eorum stratagematibus. 35
De antiqua Sueuorum ac Saxonum simultate. 36
De Sueuis ac Saxonibus, Angliam, Britannias, & alia loca inuadentibus. 37
De Sueuis ac Senonibus, & eorum prima expeditione. 38
Tota Senonum impugnatio contra Romanos Capitolium custodientes. 39
Romanos in una die sæpius à germanis fuisse uictos. 40
Quomodo Senones Sueui à Romanis iterum expulsi fuerint. 41
De secunda Senonum pugna contra Romanos. 42
De Gallis, Gessetis, et eorum stratagematibus. 43
De prima expeditione Galatarum germanorum. 44
De Galatarum pugna contra Antiochum. 45
De Galatarum contra Delphos oppugnatione, & templi Apollinis direptione. 46
De Galatarum ruina, et eorum contra Pyrrhum bello. 47
De stratagematibus Galatarum contra Romanos. 48
De reliquijs Galatarum quæ superfuerunt, & quorsum hæ peruenerint,

&

& eorum regione. 49
Quomodo Gallograci imperio demum cesserint. 50
Epilogus terrarum à Germanis subditarum. 51
De captione urbis Romæ, & quòd tantum & à solis germanis capta sit, & quoties. 52
Quomodo germani non solum urbem euerterint, uerùm & linguam Romanam affecerint. 53
Quoties Thracia ac Cõstantinopolis germanis fuerint præda, & quomodo euersæ. 54
De destructione Carthaginis à germanis 55
De bello Cimbrico, & prima Cimbrorũ expeditione, Marij, Capionis, & aliorum ruina. 56
De secundo conflictu Marij & Cimbrorum. 57
De iactura illata Romanis à Cimbris, et Marij donis, & laude ob uictoriam. 58
De Scytharum, Mysiorum, & reliquorum germanorum incursionibus, & quid sit ἱπποχυλίται. 59
De Bastarnis germanis et eorũ bellis. 60
De Boiis & eorum incursionibus. 61
De Bructerorum & aliorum germanorum præter iam dictorum expeditionibus contra germanos. 62
Oratio ad Maximilianum Imp. de statu germaniæ.

AD LECTOREM.

FVIT nobis longa oratio præmissa hactenus, de insigni in Romanos Germanorum uictoria, ac bellica fortitudine aduersum totius orbis nationes. Addidimus præterea, quod longè honestissimum fuerat, tot dispendijs hostes Germanorum semper affectos, ac penè ad ultimam suijpsorum desperationem ab eis fuisse redactos. Hæc quidem diuturna partim lectione nobis constabant, partim à doctissimis hominibus deprehendimus. Vtinam ea uerborum lenocinata ac luculenta iunctura, materiæ de se nobilissimæ captus ingenij nostri respondisset, qua Germanica fortitudo in disciplinarum omnium uiro instructo niteretur. Si enim ex æquo consentaneum uirtutis enarratorem dij Germaniæ nostræ concessissent, opus fuisset, ut Homero priorem, antiquioremq́ rebus Germanicis destinassent, & qui maiori studio addictum sese, maius ac prestantius argumentum sibi ad describendum sumpsisse putasset, quàm qui Homericum ac Troiæ negocium egisset. Illic enim tantum sola ciuitas ab imbelli Græcorum turba ac fallaci concidit, quæ aduersus Græcorum illos ὡς λωποτακτικώς, ut Homerico uerbo utar, sui tutelam adeò comprehenderat, ut in decimum uestigia retulerit annum. Oh quanta bellorum turba? Parturient montes, nascetur unius ciuitatis periculum, ac ne huius quidem, nisi tot reuolutis annis, tot præmissis cladibus.

Græci qui.

Nec tamen hac Titides, nec Larissæus Achilles,
Nec anni domuère decem, nec mille carinæ.

Vnde hoc? unde tanta Troianorum uirtus, quæ tot annis, tot prelijs Græcis respondit? quia spiculis res agebatur.

φράξαντες δόρυ δουρὶ σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ,
ἀσπίδ' ἄρ' ἀσπὶς ἔρειδε κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ:
Hastis densabant hastas, scutisq́ minantur

Scuta.

Scuta, tenet clypeus clypeum, galeam quoq; crista.

Heu quã lachrymabile bellũ. Græci enim καλλίζωνοι, ut Homericis attributis utar. i. pulchrè cincti, θρασυκάρδιοι, corde feroces, ὅπλ' ἐν χερσὶν ἔχοντες, χάλκεα ῥόπαλα δολίχ' ἔγχεα: id est, in manibus arma ęnea habuerunt, clauas ac lõgas hastas. Erat pulcherrima Toxaris apud Lucianum contra Græcos oratio: Ἐγὼ δέ σοι διηγήσομαι φόνους πολλοὺς ἢ καὶ πολέμους καὶ θανάτους ὑπὲρ τῶν φίλων, ἵνα εἰδῇς, ὡς παιδιὰ τὰ ὑμέτερά ἐστι, πρὸς τὰ σκυθικὰ ἐξεταζόμενα. οὐδὲ ἀλόγως αὐτὸ πεπόνθατε, ἀλλὰ εἰκότως τὰ μικρὰ ταῦτα ἐπαινεῖτε, οὐδὲ γάρ ἐστιν ὑμῖν ἀφορμαὶ ὑπερμεγέθεις, ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ βιοῦσι. παρ' ἡμῖν δέ, συνεχεῖς οἱ πόλεμοι, καὶ ἢ ἐπελαύνομεν ἄλλοις, ἢ ὑποχωροῦμεν ἐπιόντας, ἢ συμπεσόντες, ὑπὲρ νομῆς ἢ λείας μαχόμεθα. id est, Ego tibi multas cædes enarrabo, bella ac mortes pro amicis susceptas, ut agnoscas uestra, scilicet Græcorũ, puerilia esse, si Geticis conferantur. Nec sine ratione temerè res uestras attollitis, uerùm meritò parua ista miramini, dũ grauia uobis non supersint, Græcis semper in pace summa uiuẽtibus. At apud nos perpetua bella, aut inuadimus alios, aut cædimus, ac semper concurrentes pro pascuis ac præda pugnamus. Nec planè aliam habet in se speciem Gręcorum illa turpis armorũ iactatio erga Germanorum uirtutem, quàm Βατραχομυομαχία illa Homeri; ubi milites,

Θώρηκας δ' εἶχον καλαμοστεφέων ἐκ βύρσων
Οὐ γαλέην δείραντες, ἀσπὶς δ' ἦν λύχνου τὸ μεσόμφαλον.

Hæc uerò non Germanorum extiterunt, quorum nunc bombardarum usus est, quorum tonitrua trisulca Iouis fulmina destituunt: quorũ uis repentina cœlum, terras ac mare, manesq; infernos, ut Plato de fulminibus dicere consueuit, terret: quorũ fremitus ac necessitas oẽm humanam excedit conditionẽ, à cuius impetu nõ die una se Troia illa sustinuisset. Habuisset multo honestiorem occasionem Homer. quidã, saltem unicã Germanã gentẽ, Gotthicã scilicet suo uendicare ingenio, quę toties Romã, nõ Asiæ, uerùm totius orbis caput, gentiũ omnium calcatricẽ, armis occupauit, ac nõ semel solo æquauit, quàm industriæ suæ Græcos τοὺς εὐπλοκάμους. i. bene comatos, ac Vlyssem astutũ, tot carminibus mirari, ac ultra cœli sedes efferre, honoresq; præter mortales renumerare, quẽadmodũ Homer. & alij qui ἀπανθαδιάζοντες res humi serpẽtes famulãte eloquentia ultra rei pensum ac lineã deducunt. Cæterùm ego ἀνθρωπίζων ad illorũ ingenia nimis intẽpestiuus. Cur Germanorũ factis ἀξιοφθεγγοποιήτοις debitã dignitatem reddi posse à me sperarẽ, dũ uideam, aliud remi genus Germanorũ esse quàm Troianorũ: his Homer. illis uerò nec ante nos Cherilũ contigisse. Nõ tamẽ animi nostri uolũtas deest, licet uiriũ facultas ac explorata imbecillitas, quæ ut nostris nugis, quib. Germ. indigna est, parcã exhortaẽ, ita patrię pietas, ut eo impẽsior in ei9 negocio peruigilẽ, admonet, & ne patiar dec9 eius in tenebras abire.

Contra Leonhardum Aretinum, & cæteros qui Germanis Gotthorũ gloriam eripere conabantur. Cap. 2.

NVnc in arenam aduersus plerosque descendam, quibus nec, ara nec fides unquam erga Germanos affuit, ob innatam eis Germanici nominis inuidiam: quos iniuriarum expostulare nõ dubitabo, dum laudi nostræ semper σκοπιάζοντες exitium ac inclinationem meditati fuerint. Quos & natura ita finxit, ut nostrum decus iniquè ferentes, semper Germaniæ laudes interuerterent. Hi olim à nomine Germanico Gotthos excluserunt, ut eos satis refellimus ac reuicimus in primo uolumine: ubi quicquid ad huius rei cognitionem conferre uidebatur, studio nõ mediocri prosequebamur. Id quoq; silentio nequaquam nobis remittendum est, Leonhardum Aretinum exitialem patriæ nostræ hostem, dum Procopium cum omni nominis illius auctoris dissimulatione Latinitate donaret, ea quæ penè è uerbo transtulit, suo ingenio, dissimulato auctoris nomine,

Contra Aretinum.

mine arrogauit, ac se ut Procopium Latinū uendi uoluit. Non fuisset hoc nostrę censuræ opus, nec nostra interfuisset, nihilq; superfuisset, quod reprehensione nostra indigeret, si Procopium saltem fideliter Latinitati restituisset, nec silētio eā quæ in ære Germanorum fuerunt, præterijsset. Scripsit Procopius Græcus de Gotthorum rebus gestis uolumina quatuor, Leonhardus uerò Aretinus totidem composuit, & liber libro, materia materiæ respondet, ut de eo & Blondus inquit. Nec ulla in ambobus orationis saltem alicuius commutatio est, quo minus liber idem unus uel ex uno profectus cēseatur, nisi quòd quæ honestius de Germanis Procopius edidit, ea Leonhardus. è Græco non transtulit, cùm tamen cætera curiosa indagine imitatus sit omnia. hoc ideo euenit, nam grauiter passus est quicquam honorificentius de Germanis audiri.

De primis Gotthorum bellis ac diuisione. Cap. 2.

Gotthorum diuisio. VErùm ut ad rem, unde digressus sum, redeam, Gotthorum illustrissimę scilicet gentis egregia facinora, ac Romam toties ui armisq; occupatam, ad uires indicabo. Memorantur Gotthi olim in quatuor partes diuisi: quidam Ostrogotthi, alij Visogotthi seu Hypogotthi, Vandali ac Gepidæ, ex quibus Longobardi, & horum optimi Turcilingi processerunt: pariter ac Auares, Hunni, Alani, Slaui, Antes, Astringi, Teiphali, Scyri, Chaibi, Rugi, à nullis alijs originem traxerunt. Fuerunt enim multi gentium illarum, ut Iornandes ac Vuarnefridus inquiunt, nomine tantùm discreti, cæterùm una gens: de singulorum itaque strategematibus acturus sum: & primò de Gotthis, qui temporibus antiquissimis antequam Romani imperij fama ac titulus increbuisset, hostibus carentes, sibijpsis bella intulerunt, ac à Scandia insula & patria, primò ad Vlmerugos castra mouerunt. Propulsatis inde ciuibus, eorum terram, rege Bericho, occupauerunt. Inde ad Scythiam Ouim dictam profecti sunt duce Filmero, referente Iornande. Inde ad gentem Spalorum, auctore Ablauio, resederunt, quibus deuictis Gotthi sese diuiserunt: alij totam Aegyptum subegerūt, cuius rei & Herodotus Halicarnassæus meminit: alij Orientem duce Amalo, alij Occidentem Vualtho duce concesserunt. Ex illis ad Orientem delatis, Scythis fugatis, reliqui Scytharum reges emerserunt. Rex eorum Vexoris Betorici regi Aegyptiorum bella intulit ac uicit, ut Iornandes, Iustinus, & Trogus in primo, Bonifacius Symoneta, ac alij describunt. Successit huic Temiris regina, quæ Xerxem bello egerat. Philippus inde rex Macedonum Gotthilam, à qua Gotthi sunt, Scythiæ regis filiam, matrimonio sibi copulabat. Alexander inde eos bello sollicitabat, uerùm expertis eorū uiribus, pacem cum ipsis composuit, ut est apud Strabonem libro septimo, Arrianum in primo, & Ottonem Frisingensem, licet Q. Curtius discrepet paululum ab aliorum sententia. Darius enim rebus Persarum potitus, Anuriregiri Scythiæ regis filiam matrimonio sibi addixit. Hucusque Gotthi Scythæ dicti sunt, ut eos manifestè Dion, Scholasticus Smyrnæus, Agathias, Iornandes, & alij uocant, non quòd à Scythis uenerint, ut ―talis quibusdam persuasum est, uerùm quia expulsis Scythis, eorum potiti fuerint imperio, aut potius Scythæ ab ipsis originem sumpserint. Nam Trebellius Pollio Scythas Gotthorum partem fuisse dixit. Aliam Gotthorum turbam aggrediar, quæ Occidentem inuasit. Hi populata Græcia se in Asiam contulerunt, Troianis auxilio uenerunt. Eorum reges, ut Dion Græcus scribit, referuntur, Euripilius ac Thelephus, qui Cassandram occidit, ac ab Achille telis destituebatur.

Prima Gotthorum bella.

De Gotthorum gestis contra Augustum Cæsarem. Cap. 3.

Gotthorum gesta contra Augustum. INde Augusti temporibus Byrebistas Getarum rex floruit. Aelius Cato tūc ex Transistrana regione, quinquaginta Getarum millia in Thraciam habitatura

tra deuexerat: rex autem eorum eos nunc exercitatione corporum, nunc so-brietate ac edicto ita rexit, ut latum adeptus fuerit imperium, subiecitq; finiti-mos plurimos audacter. Traiecto Istro, Thraciã, Macedoniam ac Illyricum de-populatus est, Romanisq; magnum terrorem incusserat. De Gallis finitimis, Thracibus ac Illyricis prædas ingentes reportauit. Boios etiam subditos Crita sius populos funditus deleuit, similiter & Tauriscos. Augustus igitur coactus, contra eum quinquaginta millia exercituum misit. Hæc Strabo libro septimo Geographiæ.

De Dromachetis strategematibus contra Lisymachum. Cap. 4.

FVit & penè eodem tempore Dromachetes rex Gotthorum, qui Lisyma-chum regem secum in Istro occurrentem intercepit, ut Campanus in ora-tione Ratisponensi, Strabo libro septimo, Plutarchus in lib. τῶν ἀποφθεγμάτων asserunt, cuius uerba libr. quarto, capite de Libertate apposuimus. Et idem Plu tarchus in uita Demetrij idem inquit, cuius uerba sunt: Trux Barbarorum dux Dromachetes, qui paulò antè Lisymachum captum tanta liberalitate dimise-rat. Hunc Dromachetem Thraciæ regem Orosius libro tertio nominat, & hi storiam recenset. Similiter Liuius, Eutropius, Eusebius, & alij. Strabo tamen ac Iornandes Getam dicunt, quod & ueritati proximius est. Ideo autem præstan-tissimi illi Thracem eum fecerunt, dum Getæ penè semper Thraciam subdide-rint. Aiunt & adhuc locum in Thracijs nomine Lisymachiam, ab illa pugna no minatum, cuius meminère Plinius libro quarto, capite nat. Hist. Stephanus By zantius & Ptolemæus. *Dromachetes contra Lisymachum.*

De Gotthorum gestis contra Macedones. Cap. 5.

GOtthi multa bella aduersus Macedones compleuerunt: Sopyrionem es nim Magni Alexandri legatum, cum 30 millibus armatorum deleuerunt, ac Philippum regem paulò antè domuerunt, ut ait Iustinus libro uigesimoocta uo, & Scythas nominat. Iornandes tamen & alij id Gotthis adscripserunt, quos antiquitas Scytharum nomine comprehenderat. Alexander Magnus pacem cum Getis non respuit, nec Getæ cum ipso pacem excluserunt, referentibus Strabone, Arriano, Ptolemæo Lagi, Campano. Iustinus tamen feliciter uictos Getas ab Alexandro perhibet, cui alioqui nemo subscribit: potes & uidere Plutarchum in libro περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης, quæ fortuna Alexandro in cæ-teris arriserit. *Gotthi contra Macedones.*

De bello Luculli ac Augusti, Domitiani, Agrippæ contra Gotthos, ac aliorum. Cap. 6.

BLondus scriptor diligens in primo de Inclinatione imperij Romani uolu-mine, à Lucullo etiam Gotthos uictos ostendit, cuius rei tamen nec Me thodius nec Iornandes meminerunt. Inde Istrum transire uolentes Gotthi, ab Agrippa remorati sunt, ut scribit Agathias: conuenit & Methodius. Augusti temporibus omnes prouincias imperio subditas Gotthi uastauerunt. Sunt de illo uersiculi Ouidij, qui eo tempore penes Getas egerat: ita enim inquit li-bro primo de Ponto: *Augusti ac Domitiani bellum contra Gothos.*

Maxima pars hominum nec te pulcherrima curat
Roma, nec Ausonij militis arma timet.
Dant illis animos arcus, plenæq; pharetræ.
Quodq; sequens nullus hostis habebat opes.

Multas præterea urbes ac regiones eo tempore Romanis Getæ detraxerũt, quod ibidem Ouidius his carminibus ostendit:

Stat uetus urbs ripæ uicina binominis Istri,
Mœnibus & positu uix adeunda loco.
Caspius Egypsus, de se si creditur ipsis,
Condidit, & proprio nomine dixit opus.
Hanc ferus Odrysius inopino Marte peremptis
Cepit, & in regem sustulit arma Getes.

Domitiani tẽporibus maximas strages undiq; in Romano imperio edebant Getæ. Blondus ait ob numerum interemptorum Romanorum Cornelium Tacitum conticuisse historiam. Inde Basianus & Caracalla grauissimis damnis Getis conflixerunt, referentibus Flauio ac Methodio.

De Gotthorum bellis contra Philippum, Gordianum, Posthumum. Cap. 7.

Gotthi contra Imperatores. TErtia Gotthorum pars in insula Vlmerugorum hucusq; remansit, cæteris Gotthis coniuncta, inde Pannoniam, referente Methodio, occupauit. Tunc Sitalcus eorum dux centum ac quinquaginta uirorum millibus Atheniensibus conflixit, in quo prælio de Romanorum potentia expertus, cum ipsis fœdera iniuit. Inde ad Domitiana tempora, qui primus Ianum rupit, Pompeio ac Agrippa ducibus, Gotthi ambobus profligatis agminibus, capitibus eos tu ferunt, Iornande auctore. Inde diuidebantur Gotthi, una pars Mœsiã ac Thraciam intendit, ex quorũ progenie paterna linea Maximinus processit. Symmacho Græco Historico Iulio Capitolino ac Iornande testibus. Reliqua pars contra Philippum Cæsarem Romanum egit. Argumentum huius discordiæ erat, quia sub ære Philippi Gotthi olim militauerunt, hic uerò denegato eis stipendio ac intercluso, eorum sentit bellum, quod gestum erat ductu Decij senatoris. Defecit in eo prælio pater Decius ac filius, adiunctis triginta millibus occisorum. Gotthi igitur Mœsiam occupauerunt. Ostendit hoc ara in Mœsia filio Decio dedicata. Meminerũt huius belli Sabellicus, Blõdus, Iornandes, Orosius, Gotfridus, atq; alij: copiosissimè tamen Pomponius Lætus, qui cum patre filium sponte præcipitatos ostendit, ut ueterum Deciorum exemplum imitati, se pro futura uictoria deuouerent. Eusebius ac Sabellicus libro septimo Enneꝭ septimę illos simul perijsse dicunt: inde Gordianus Cæsar Imperio potitus est, cuius ætate Gotthi Pontum, Asiam, Macedoniam ac Græciam populati sunt, ut Blondus, Eusebius, Eutropius, Sabellicus indicant. Trebellius Pollio rem diffusius enarrat, ac diuersus ab Eusebio abit. Macrinum enim ait Imperatoris filium tunc occisum. Succesit Galieno Posthumus, quo tẽpore Gotthi Thracia occupata, Macedoniam populati sunt: Thessalonia nonnihil oppugnata, per Asiam inde euagati, ut Trebellius ait, Dianæ Ephesiæ templum oppugnauerunt. Byzantium tunc, referentibus Trebellio, Sabellico & Blondo, cæteris colonijs æquatum est, adeo prædijs exhaustum uidebatur. Gotthi etiam Euxino occultè enauigato, Istri ostia ingressi, accolas inopinato accessu perculsos, uarijs cladibus affecerunt, donec Cleochanus ac Athenæus Byzantiæ præsides, uicti tamen, Barbaros compescuerunt. Occisus est Venerianus præfectus, unde Gotthi elati, Cyzycenam inuaserunt, Asiam ac totam Græcism occupauerunt. Hæc Deusippus Grecus auctor, illius tempestatis scriptor, latè exequitur, ac Epyrum, Hæmoniam simul & Boetiam peruagatos Gotthos ait. Sabellicus ac Blondus ob Germani nominis inuidiam, hæc Scythas perpetrasse scripserunt,

Clades sub Galieno & Philippo.

pserunt, uide Suidam in dictione σκύθαι. Cum tamen eos Scythas Trebellius Pollio in Mariano, totius enarrator historiæ Gotthorum populos fuisse dicat.

De Diocletiano, Maximiano contra Gotthos, ac Mariano, Galieno, usq; ad Valentem Cæsarem. Cap. 8.

Diocletianus inde Cæsar Gunthericum ac Argaicum Gotthorum reges, Iornande referente, habuit hostes. Hi autem castris Romanis exutis, Marcianopolim Mœsiæ urbē ceperunt, Blondo ac Pomponio Læto referentibus. Volusianus inde cum Gotthorum regibus pacem conciliauit, cui successit Galienus, cuius temporibus uniuersa Respub. Romanorum laborabat, afficiebaturq;. Gotthi enim quatuor eorum ducibus Venducone, Thurone ac Varone, Asiam, Hellespontum, Ephesum, Bithyniam, Chalcedonem uastātes, Anchialem Hœmi montis ciuitatem destruxerūt: Sabellicus, Blondus, & alij obtestantur. Tunc enim Gotthi omnes, ut Pomponius Lætus testatur, conspirauerunt. Probāt hoc Calphurnius Suras scriptor, Iunius Cordus, Deusippus, Arrianus, & alij, qui historias de temporum illorum Cæsaribus descripserunt. Et inter omnes maximè Trebellius Pollio in Mariano, ubi Achaiam, Thraciam, Macedoniam, Thessaliam uastatas scribit, ac in Byzantio tot cædes passim editas fuisse, ut nulla illic antiquior prosapia inueniatur, & nullum, nisi qui peregrinatus fuerit, euasisse. Hæc uidens Maximianus pacem quàm arma magis in Gotthis requirens, primus omnium eos in auxiliares milites precio uocauit. Ferebatur tunc Gotthorū dux Geberius, qui Scythas, Thuidos, Bubengetas, Vasmabrontas, ac Caldas ditioni eius astrinxit, ut memoriæ Iornandes tradidit.

Diocletianus ac Maximianus cōtra Gotthos.

De Claudij contra Gotthos prælijs. Cap. 9.

IMperante Claudio Cæsare desiderata Barbarorum 320 millia, id est Gotthorum fuisse traduntur, qui arma induerunt. Duo enim millia saltem nauiū submersa numerabantur, sicuti literæ ad senatū Claudij apud Trebellium ac Pomponium Lætum significant, ac epistola ad Iunium Bocchum Illyrici præfectū denotat, ubi à Claudio in Thessalonia ac in Dacia & Mysia iuxta Marcianopolim, ac circa Byzantium pugnatum fuisse ostendit, ac Gotthos Cretam simul & Cyprum igne ferroq; deuastasse, Claudium uerò Gotthos deuicisse. Ob tam insignem uictoriam clypeum in curia aureum decreuit senatus Claudio, ac statuam auream in Capitolio ante templum. Ecce quantum munus uictoriæ aduersus Germanos? Verùm hæc Trebellius de Claudio è familia Constantini prognato, adulatione plena omnia scripsit, ut Sabellicus ait: Eutropius etiam tunc 20 Germanorum millia desiderata fuisse asseruit, quod tamen præter Eutropium nullus scriptorum unquam memoriæ protulit, scribente de hoc Sabellico, homine Italo, non Germano, Eutropiū uidelicet fide tunc caruisse. Ecce Eutropij iniuria Germanis illata: executus est officium Germanorum tantū in eo Sabellicus, ac ueritati patrocinatus, Germanos defendit, cæterùm æquè de Germanis malè meritus. Eius tamen purgationem contra Eutropium eo libentius assumimus, quemadmodum ab hoste nominis Germanici, in eo ueritati addicto, cuius testimonio nihil acceptius est, quàm quod ab hoste in hostis defensionem diuulgatur. Suppresserunt itaq; Itali illi Romanorum excidia, ac dum nihil habuerunt de Germanis succumbentibus ueritate testari, finxerunt quæcunque falsissima. Tunc autem temporis si Germani soli, quemadmodum Gotthi, in Romanos fuissent debacchati, Imperium Romanum ultimum diem clausisset, ut refert Trebellius Pollio in Loliano.

Claudius contra Gotthos.

Locus Eutropij.

De Aureliani præmijs, eo quòd Gotthos uicerit, & eius triumpho. Cap. 10.

NEc facilè huic assentior, quod uerè omnis scriptorum grex de Aureliani in Gotthos uictoria exclamat, apud Nicopolim uidelicet imperatorem uicisse Gotthos: numerus enim interfectorum ignoratur. Quantum autem Gotthi tunc Romanum imperium affecerint, ac quantum ad gloriam Germanorum ob uictoriam Gotthorum præconij accesserit, ex solis donis ac epistola senatus ad Aurelianũ, referente Flauio Vopisco, poterimus agnoscere. Gratias tibi, inquit, Aureliane senatus agit, ut sese à Getarum potestate subtraxeris: abundamus per te prædijs, abundamus gloria. Accipe igitur pro rebus à te gestis coronas murales quatuor, uallares quinque, nauales duas, puras hastas decem, sellam eburneam: Antonianos etiam aureos 300, Philippeorum argenteorum tria millia, minutorum quinquagies æris, decem lineas Aegyptiacas, uiginti mantelia, Cypria paria, duos tapetes, Afros decem stragula Maura decem, centum sues, totidem oues. Illis itaque donis Circensium ludorum constituit apparatus. Sabellicus quinque Gotthorum millia uno prælio Aurelianum peremisse scribit. Fl. Vopiscus ex sententia Theoclisti Græci auctoris, tot Gotthorum ab Aureliano desiderata scribit, trecentos tantùm præsidiarios, ac Sarmatas in Illyrico fusos, ac cum duce Gotthorum Camnabo siue Camnabaudo trans Danubium quinque Gotthorum millia destituta fuisse, ac multos in triumphum actos. ob id restitutor Galliarum, liberator Illyrici nominatus est Aurelianus. Quod planè falsissimum esse quis ignorat, qui Iornandem ac alios uiderit? Adulatur Aureliano Fl. Vopiscus, ut italorum moris existit, numerum tantum occisorum laudi Aureliani adijcere uoluit, & ipse Vopiscus, in principio de Rerum scriptoribus, profitetur peculiare scriptoribus esse, gloriam imperatoribus de quibus scribunt, occisorum multitudine augere.

Dona data Aurelia. ob uicto riam contra Gotthos.

De Valente, & quæ eius temporibus à Gotthis contigerint, & eius ab eisdem adustione. Cap. 11.

GOtthi etiam, Sabellico ac Blondo referentibus, à Constantino uicti sunt: quod Iornandes negat. Id tamẽ persuasissimum habeo, Gotthos circiter 70 annos, percusso cum Romanis fœdere, nihil molitos contra Romanos usque ad Valentis tempora, ubi ab Hunnis expulsi, ad Romani imperij exitium nascebantur. Valens olim eos in fœdera accepit, nec armis ademptis, ut commodius in officio suo eos contineret. Tunc temporis sese Visogotthi ac Ostrogotthi diuidebant. Qui enim magis occidui erant, Visogotthi, & qui orienti soli propinquiores, dicebantur Ostrogotthi. Ablauius scriptor à patria eos ita dictos asserit. Diaconus tamen supra Eutropium ait illos qui Fridigernum sequebantur, Visogotthos, Atalaricum uerò Ostrogotthos dictos: secundò enim inter se dissidebant. Fridigernus auxilium à Valente contra Atalaricum postulans, superior euasit, ut ait Socrates libro octauo, capite decimoquarto. Valens quoque Thraciam ei ad inhabitandam concessit, ideo ob peruersam Valentis fidem Gotthi in Arrianos euaserunt. Vualfilas Gotthorum sacerdos tũc temporis, ut ait Theodericus, in peruersa fide eos informabat. Multa illic scriptorum discordia est. Sabellicus libro nono Enne. septimæ, Visogotthos ab Hunnis pulsos fuisse, ac Valentem ad occupandam Mœsiam interpellasse refert: eiusdem sententiæ Orosius assertor est. Vrspergensis scriptor uerò ac Iornandes Thraciam, Mœsiam ac Daciam à Valente petijsse dicunt, & in oblata Thracia illic consedisse. Socrates Historicus idem testatur. Methodius tamen

Visogotthi & Ostrogotthi unde dicti, & eorum diuisio.

ui ac armis Thraciam Gotthos inuasisse ait, & imperatorem metus gratia, ne hostiliter posthac in Romanum imperium desæuirent, Thraciam ultrò eis obiecisse, quem & inuitum asserit. Valens itaque Lupicinum ac Maximum duces Gotthis addidit, quorum ductu melioribus potirentur. Nec in eo scriptores conueniunt, quomodo inimicitiæ ac simultates inter Visogotthos ac Valentem Cæsarem lucrint obortæ. At fatis imperij Romani exitum trahentibus, Lupicinus ac Maximus, quem tamen Iornandes Lupitium uocauit, grauiter Gotthis moderantes, ac tyrannidem exercentes, fame Gotthos afflixerunt, Vrspergense ac Sabellico referentibus: alij tamen Fridigerno Gotthorum regi insidiatum Lupicinum asserunt, ac ueneno ipsum ab eodem petitū fuisse, alij inopina Gotthos ad arma redactos scribunt. Rupto igitur tumultu, Gotthi duce Fridigerno, Romanos in armis obuios aggressi sunt, solutos fuderunt, fusos partim in fugam uerterunt, partim morte exeruciauerunt. Valens sagitta pectus, ac ægritudine aduersa correptus, in casam quandam comportatus, supposito ab inualescentibus Gotthis igne combustus est. Iornandes id ignoranter à Gotthis perpetratum ait: Theodericus tamen episcopus apud Bosphorum prius Gotthos cum Valente conflixisse refert, & parto bello, ut Socrates dicit, libro 8, cap. 15. 33 die Maij mensis, sexto consulatus eius anno, usque ad Constantinopolim Barbaros expeditionē subm ouisse. Inde ad Adrianopolim Romanos actos trucidasse Gotthos, imperatorem in casam deportatum, igne consumpsisse. Fuit autem Valenti exitus in anno altero & octogesimo supra trecentesimum Salutis annum, qui millesimus fuit Romanæ urbis, tertiusq; ac trigesimus, à mundo condito, octogesimus supra quingentesimum ac quinquies millesimum, annus uerò Valentis imperij quartus decimus agebatur. Theodericus Græcus nona die mensis Augusti, Olympiadis 289, imperatorem è uita excessisse arbitratur. Sozomenus historicus meritò id Valenti scribit ob peruersam fidem contigisse, ac ab Eudoxo quodam, nisi fœdus cum Gotthis iniuerit, mortem hanc sibi fuisse prædictam.

Dissidium inter Rom. & Gotthos.

Valens uictus & combustus.

De obsidione urbis Constantinopolitanæ à Gotthis, Valentiniano ac Theodosio, & eorum pace cum Gotthis percussa. Cap. 12.

Valente concremato Gotthi sese urbi Constantinopoli obuios obtulerunt, & urbem grauissima obsessione presserunt. Dominica uerò Valentis uxor militibus commeatum distribuit, unde hæc sola urbi tunc saluti fuerat, Blondo, Sabellico, & cæteris auctoribus. Socrates tamen uiuente adhuc Valente, à Gotthis obsessam refert Constantinopolim, nisi fortè bis à Gotthis impugnata sit. Cætera autem in Mysia ac Thracia à Gotthis illa tempestate perpetrata, Platina in Syricio, Hieronymus in Eusebio, ac Prosper in suis recessis copiosissimè monstrauerunt. Licet à se inuicem maximè in diuersum abeant: plus tamen Hieronymo concedo, qui alumnus tempestatis illius extitit, quæ omnia hæc contigerunt. Post Valentem summa rerum Valentinianus potitus est, ac Romanā necessitatem cum Theodosio contra Gotthos tutabantur. Nobilitabatur eodem tempore Atalaricus Gotthorum rex, qui icto cum Græcis fœdere, Constantinopolim concessit, quod non tam bonum quàm necessarium fuerat. Actum enim de imperio fuisset, si tunc ullam simultatem Gotthus commouisset. Barbarus ille principem Romanum admiratus, ac eius circa eum officia, non dubium est, aiebat, imperatorem terrenum esse Deū, cui si quis intenderit, cōfestim sui sceleris luat pœnas necesse est. Defuncti Barbari funus ipse Theodosius subsequutus mira beneuolentia sibi Gotthos deuinxit.

Cōstantinopolis obsidetur.

Imperatoris et Barbari beneuolentia.

De motibus iterum ortis à Gotthis, Honorij ac Arcadij temporibus, perfidia Stiliconis ac Ruffini, ac de Claudiani intoleranda adulatione. Cap. 13.

Ruffini & Stiliconis perfidia.

REbus compositis ac in summa pace consistentibus, Ianum duorum perfidissimi mortales ruperunt, ac nefario consilio struxerant necem Imperatoribus spe consequendi Imperij. Ruffinus Arcadij tutelę ac patrocinio, Stilico honori præficiebatur, oues innocentes lupis rapacissimis committebantur. Ruffinus Hunnos in Romanum Imperium, Stilico Gotthos inuitauit, ac Vandalos ad inuadendam Galliam excitabat. Nec caruit exitu res utraq;, nisi quòd detecto Ruffini flagitio, Ruffinus morte ab Honorio pœna iustissima petitus est. Stilico uerò regni affectationē nomine belli dissimulans, uitæ Honorij insidiabatur. Gotthi tunc post regem Atalaricum annos uigintiquinque ductore carentes, Imperatore Rom. sub quo æra meruerunt contenti, è Thracia demum soluentes, Visogotthi Alaricum regem ex Balthorum familia constituunt. Iunxit se Alarico Radagasus rex, quo terribilior non alter erat, Orosio, Claudiano, Eutropio, ac Blondo testantibus. Ablauius hunc inopinato exercitu 200 millium hominum apparuisse scribit ac conflixisse. Quibus fretus Alaricus, Thraciam, Pānoniam, Illyricum ac Noricum ferro igniq; depopulabatur, omnia tunc direpta, cædes omni sexui ac ætati passim edebatur, ut Platina in Innocentio testatur. Radagasus perditas res molitus, interficitur, tanta uis hominū capta est, ut seruorū greges, uno aureo licitarētur: interim Stilico incautos hostes, ut Iornandes ait, aggressus est. Veniebat aūt ex Hispania Alaricus, quā triginta annis cum Gotthis possedit, referente Claudiano in eius persona:

Italiæ destructio ab Alarico.

Si numero non fallor ait, tricesima currit
Bruma, ferè rapidum postquam tranauimus Istrum,
Romanamq; manum tantis illudimus annis.

Blondus in libro de Inclinatione Imperij Romani, Rauēnam, Candianum, Aquilegiam, Ferrariam, ac totam Italiam Gotthos tunc diripuisse scribit, & ex Hieronymo, de obitu Marcellinæ, plura adducit. Additq; Orosium conticuisse cladem illam maximam, ne attenuaret Imperium Romanum. Cętera Sabellicus & Otto Frisingensis libro quarto.

De Alarico & urbis Romæ populatione. Cap. 14.

CLaudianum perfidum imitatus Sabellicus ait, non procul à Polentia fuisse Stiliconem Gotthos aggressum, & numero pauciori uictoriæ compotem euasisse, cæteros fame ac ferro delere potuisse, nisi ex industria bellum trahere uoluisset. Cognitis itaq; eius insidijs, Honorius Alarico Galliam à Sueuis, Alanis ac Burgundionibus occupatam, concessit: ictoq; cum Alarico fœdere, Italia excessurum putabat Alaricum, quod & factum est ex sententia, Stilico autem inuadendi Imperij spectans occasionem, subita ui Gotthos aggreditur. Illi relicta Gallia, Italiam repetiuerunt, Lucaniā, Siciliam, Apuliam, Neapolim, Campaniam, Brutios incesserunt. Romam gentium dominam, rapinis, incendijs, prędisq; onustam prostrauerūt. Capta est urbs die Aprilis, Salutis humanæ sæculo, quo annus duodecimus ac quadringentesimus, & ab eius exordio millesimus centesimusquartus ac sexagesimus agebatur. Meminerunt huius capturæ Hieronymus, Augustinus, Sabellicus, Blōdus, Scholasticus Smyrnæus Græcus, & alij. Hæc facta memoriæ digna Stilico perpetrauit, quare non miror, si à Claudiano illo ad adulandum nato adeò extollitur. Meruit hic adoream Romanorum ducum longè maximam, si nobis cum perfidia res erit.

Roma capitur ab Alarico.

Decreto

Decreto itaque & ex industria Claudianus ubique de eo fabulatur. Cæterùm Roma spoliata, Placidia filia Theodosij Imperatoris captiua abducta est, & in uxorẽ ab Aistulpho Alarici filio assumpta. Capta deniq; urbe, Aistulphus Romam Gotthicam nuncupare decreuit: ac Romanos Gotthos dixisset, nisi à Placidia uxore monitus ab incepto destitisset. Hæc prima urbis ruina, quæ penè linguam ac nomen cum re secum traxisset. Illud etiam addere uolui, etsi Stilico uicit Gotthos, hoc tamen non nisi Germanorum auxilio eum fecisse constat liquidò. Verba Claudiani sunt:

Accurrit uicina manus, quam Rhætia nuper
Vandalicis, auctam spolijs defensa probauit:
Venit & extremis legio pertenta Britannis.
Inde truces flauo comitantur uertice Galli,
Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

De Ostrogotthis & Hunnis, eorumq; ab Hunnis subactione, & Attilæ stragematibus contra Romanos & Germanos. Cap. 15.

EXpeditis, quãtum operis ratio permiserat, Visogotthis, ad Ostrogotthos transeundum nobis erit. Temporibus Valentis Visogotthi sese ab Ostrogotthis seiunxerunt, ac ambo ab Hunnis repulsam patiebanẽ. Visogotthi prætereà Hunnorum metu à Valente, ut diximus, Thraciam ac Mysiam impetrauerunt. Ostrogotthi uerò Hunnis bello respondere statuerunt, ac armis eorum incursiones propulsare tentantes, ut Iornandes ait, à rege Hunnorum Vinitharo ipsorum Imperio cesserunt. Inde Attila rebus potitus, Herulorum, Gepidarum, Alanorum, Turcilingorum regibus in commilitium assumptis, in Galliã continuò impetum mouit. Inde mortuo Valentiniano & à fatis erepto Theodosio iuniore, Martianus successit, cuius temporibus, ut Diaconus in Eutropij supplementis testatur, Attila bello infremuit, qui ad quingenta millia exercitus conflauit: Burgundiones item, Franci ac Saxones auxilium Attilæ pollicebantur. Attila dolorem agens, Aetio patricio scripserat, rem sibi aduersus Gotthos esse: & contrà Gotthis, in Aetium Romanum se arma moturum. Detecta eius perfidia ac dolo, Theodericus se Aetio coniunxit: pugnatum est, ad 180 millia hominum desiderata fuisse Sabellicus Enneadis octauæ lib. 1 memoriæ cõmendauit. Attila uictus tandem discessit, Theodericus occisus est. Attila inde Dalmatiæ insidiabatur, Mysiam, Thraciam, Macedoniam ferro igniq; populatus, ac anno Salutis 449 Italiam ingressus, Brixiam, Mantuam, Cremonam, Bergomum, pari clade affecit. Inde ad Aquilegiã manus uerterat, 37000 hominum, Cælio autore destituit. Romæ iam proximus insultabat: actum de Roma esset, nisi Leo pontifex obuiam Attilæ processisset. Et hæc secunda Romanæ urbis gẽtium dominæ à Germanis occupatio: potuit planè ad præsens decus, nil pulchrius ad posteros aut memorabilius in tãta rerum gestarũ gloria excurrere ac Germanis contigisse, nisi tunc ante pedes, illos qui olim totius orbis domini, supplices iacuerunt, habuisse. Suidas in dictione κίρκος ait, Bledã ac Attilam Huunorum reges Thraciã inuasisse: & Aetij patricij, Asparis & omnium ducum illorũ ibidem meminit. Totam quoq; Attilæ historiã præter Sabel. Blondũ & alios, Otto Frising. lib. 4, cap. 26 latissimè prosequitur, usq; ad caput 39. Cælius quoq; Donatus singulari uolumine res Attilæ complexit: nec loco illo prætereundus nobis est Suidas, in dictione ἀρδαβούριος, qui Ardaburium Asparis filium tunc temporis generosum uirum Barbaros (intelligit Visogotthos) in Thraciã irruentes cõpescuisse ac expulisse scribit, ob quod uicto-

Ostrogotthi Hunnis subijciuntur.

Attila contra Visogotthos.

riali præmio à Martiano Cæſare donatus, ac Orientalis exercitus dux conſtitu tus, tribunitiam poteſtatem conſecutus, ϑελυδριώδης μᾶλλον, reliquum uitæ ad ocium ac deſidiã contulit, leuibusq́ꝫ hominibus conuerſatus, à patre Aſpare honore ſuo abdicatus eſt, & in eius locum Leo prę ordinatus. Hæc Suidas.

De Gotthorũ contra Francorũ reges ſtrategematibus. Cap. 16.

Franci contra Gotthos.

GOtthi cum regibus Franciæ ſemper bella habuerunt cruenta: nam Gotthi Hiſpaniam traijcientes pulſi à Francis, iterum regrediebantur. Temporibus Marcelli, duce Merouco irruentes, plurimas Galliæ ciuitates interceperunt. Marcellus duce Luiprando cum ipſis conflixit. Iiſdem temporibus & Abdiramus Francorum rex Gotthos ſolicitauit. Hæc Gaguinus libro tertio. & hæc ante Attilæ in Italiam aduentum, poſt Attilam uerò, pax penè ſemper intercesſit inter Gotthos & Francos, ut apud Procopium, Ablauium, & cæteros habemus.

De Attilæ poſterioribus, & Odoacro, & eorum in urbem profectione. Cap. 17.

ATtila iam è uiuis diſcedente, filij eius res Hunnorum adminiſtrauerunt, uerùm ſummo infortunio. Traxit enim ruinam ſecum Hunnorũ ſola Attilæ mors, & ut nil ſtabile eſt conditione rerum mortalium, Attila ſuffocato regnum totum in perniciem inclinauerat. Omnes igitur qui prius Attilæ ſeſe penitus dediderant, nunc fortuna in tranſuerſum nutante, ab eius progenie defecerunt. Filios itaq; Attilæ Oſtrogotthi è Pannonia ac Mœſia propulſantes, Illyricum uaſtabant, à Leone pactis conditionibus terras armis occupatas impetrauerunt, dato eis in obſidem Theoderico rege poſtea Italiæ. Interim Roma in paucis annis tot Imperatoribus premebatur, uenit Richimerus, Baſiliſcus, Anthemius, Zeno, Marcus, Leontes, Olybrius, Glicerius, Oreſtes, ac filius eius Auguſtulus. Quo pacto autem ij rebus Romanis potiti fuerunt, Blondus, Sabellicus lib. 2 Enne. 8. Pompon. Lætus, Ioannes Monachus ad unguem executi ſunt. Ego qui Germanicæ hiſtoriæ addictus ſum, quæ ad operis huius neceſsitatem requiruntur, cæteris prętermiſsis eo attentius quo alia remiſsius inueſtigabo. Præſidēte Romanis Auguſtulo, Odoacer Rugorum rex, adiunctis filijs Attilæ, uictus ab Oſtrogotthis ac expulſus, præcipiti ductu ſeſe Italiæ iniecit, Taruiſinos ac Vicetinos ac Brixiam depopulatus, Ticinum uiribus cepit. Scribit Sabellicus tunc uno in loco cruoris Romanorũ tantùm hauſtum eſſe, quantum non alibi, ex quo Romano Imperio cœpit inclinatio. Cætera Otto Friſingenſis lib. 4, cap. 31. Oreſtes ſimul ac Auguſtulus Imperatores Romani miſerè occiſi, diem clauſerunt, cæteris exemplum præſtiterunt, ne quis ſibi Imperatoris nomen facilè arroget.

Oſtrogot. contra Hunnos.

Italia capitur ab Odoacro.

De expulſione Odoacri à Theoderico, & initio belli Iuſtiniani contra Gotthos. Cap. 18.

QVis tibi hæc Roma? unde Auguſtorum tuorum nomen uniuerſo orbi uenerabiliſsimum, exitum tam miſerandum, uniuerſo orbi horrendiſsimum, anno Salutis 515 traxit? In duobus fermè annis duodecim Imperatoribus partim occiſis orbata, Imperatoris nomen adeò odioſum feciſti, ut nullus ſibi uendicare id auſus fuerit. Hæc tibi Germanus intulit, hæc Odoacer, quem Germanum libro tertio, ac Rugum diximus. Huius Odoacri terribilitate perculſa eſt tota urbs, & obuia facta honores exquiſitiſsimos ac ultra mortales Germano homini oſtendit, regemq́ue eum ſalutauit. Meruitq́ue iterum Danubius ante ſuos pedes, Romanorum ſenatores pro ſalute orantes aſpicere,

& in

& in poteftatem fuam terreftres dæmones redegiffe. Et quod nullumquam contigit, proceſsit Odoacer contra Feletum, relicta Roma. Vrbem inde uictoriæ compos, iterum ingreſſus eſt tam ocioſe, quàm nullus è Romanorum imperatoribus honeſtiſsima functus uictoria. Id honoris Odoacri Theodericus Oſtrogotthorum rex iniquo ferens animo, à Zenone inductus eſt, ad expellendum Odoacrum ab Italia. Theodericus ad Padum hunc ſibi occurrentem grauiſsimo prælio uictum contudit: ter pugnatum eſt, uictus Odoacer, Rauennam profugit, trium annorum ſpacio obſeſſus, æquis conditionibus ſe dedidit. Inde dolo Theoderici Odoacer occiſus eſt: Theodericus itaque omni potiebatur Italia. Ecce iterum Italia Germanis ceſsit. Hic Theodericus, ut Procopius Græcus innuit, Italiã ædificauit, ac ut eam tenere poſſet, affinitatem multorum conflauit, ſed tantum 38 annis Italiæ potitus, perijt, ac Italiæ quietem morte tantùm ſua diſſoluit. Iuſtinianus enim Cæſar fiducia Beliſarij, qui Vandalos ab Africa expulerat, recuperandæ Italiæ intentus, Gothis Ianum aperuit, præſertim dum à rege timido Italia gubernaretur, ut Procopius, Otto Friſingenſis libro quinto Chronicorum, Leonhardus Aretinus, ac plerique alij oſtenderunt, maxime Pius Papa in Commentario ſupra Blondum.

Iuſtinianus cõtra Gotthos.

De Iuſtiniano Cæſare contra Gotthos, & eorum reges Theodatum, Vitigin ac Totilam. Cap. 19.

SCriptores uerò quos in bello illo Iuſtiniani ſumus imitaturi, fuerunt Procopius Græcus, qui libros quatuor de illo tantùm bello feliciſsimè diuulgauit, Guido Rauennas, Leonhardus Aretinus, Blondus, Platina, Bernardus Iuſtinianus, ac Sabellicus Enne. octaua. Copioſius tamen omnibus de hoc bello Scholaſticus Smyrnæus poſt Procopium librum τὸν χαιωκγία reliquit, in quo omnia per Beliſarium & Narſetem bella effuſè tradidit, Silentiano ac Tribuniciano Macedonio conſulibus: cuius meminit etiam Suidas. Beliſarius primus è Sicilia Gotthos expulit, Theodatum fugauit Gotthorum regem. Neapolis à Beliſario recuperatur. Mortuo Theodato, Vitigis Gothorum res tutatus eſt, cuius tempore tota Italia ac Gallia Germani potiebantur. Franci enim uſque ad Alpes intenderunt, & in ditionem eorum omnia citra, ultra uerò alpes Oſtrogotthi, redegerunt. Beliſarius Italiam ingreſſus, ultrò Romæ interceptus eſt. Gotthi autem pontem à Beliſario inſtructum eiecerunt, pugna inſtauratur, Romanorum optimus quiſque concidit, Romani fuga ſalutem ſibi quæſiuerunt. Gotthi eos uſque ad portam Pincianam proſecuti ſunt, tota die pugnatum eſt. Referunt tunc primas belli partes in Vrſidum Gotthum quendam, qui Romanis multis adeò uiribus ac uirtute præſtiterit. Romani rebus afflictis in tutum ſeſe receperunt. Gotthi Romam grauiſsima obſidione cinxerũt denuo, ac Romanorum plus ducenta millia obſidum necauerunt. Fit iterum conflictus, optimi ac ueterani Romanorum milites ceciderunt. Demum fame urbs ita anguſtata eſt, ut mulieres ac pueri, ſenes ac alij Neapolim abducerentur. Hæc ex primo Procopij ac Aretini libro. Gotthi inde Comum ac Ariminum igne conſumpſerunt, ac Ioannem ducem ad famem compulerunt. Mediolanum miſerè ceperunt & deleuerunt, ita ut Procopius refert, multi mortales utriuſque ſexus deſiderati, ac urbs penitus exhauſta, ferro conſumpta fuerit, Dacius Antiſtes ac Vuarnefridus, licet de urbe Mediolanenſi clades ſcripſerint, illius tamen calamitatis non meminerunt. Atalaricus inde rex Salinam portam Romæ penitus diruit, Beneuentum, Cumam, Lucaniam, Calabriam, Apuliam, in eorum ditionem redegerunt Gotthi rege Totila, qui & omnes Demetrij naues urbis ſamiſſubuenientes deſtituit, ac Maximini naues Hunnorum præſidio defenſas in ditionem redegit, Neapolim cepit, Auximũ, Ariminum deſtruxit, Spoletum,

Scriptores belli Gotthici in Italia.

Italia & Mediolanũ à Gotthis diripiuntur.

Asculum recuperauit. Hæc omnia etiam Otro libro quarto, Suidas histori?s accommodarissimus auctor, penitus nihil de eorũ gestis scripsit, quamuis Bellisarij, Narsetis, Iustiniani, Atalarici, Theoderici, & aliorum meminerit, ut credo, ne imperium Romanum attenuaret, ac Græcorum maiestatem, ira scriptorum iniuria res Germanorum exaruerunt.

De afflictione urbis Romæ à Totila rege, eiusq; bis ereptione ac captura. *Cap.* 20.

Inedia Romanorum. NVnc ad Romæ extremam desperationem ac necessitudinem accedo. Interim dum Rauenna, Cesena ac Petra oppidum nunc Bertinorum, à Totila rege ac penè tota Italia fuerat occupata, Totilas Romam grauissima obsidione cinxit. Vrbs uerò tunc fame ultra naturæ conditionem laborabat, adeò, ut radices, mures ac herbas loco cibi assumpserit. Vigilius papa urbis misertus extremæ necessitati consulere uolens, frumentum ciuitati aduexit, quod à Totila rege interceptum erat. Miserunt igitur oratorem Pelagium Romani ad Totilam, qui æquis conditionibus exoraret regem. Rebus infectis, mortalium multi fame perierunt. Interim noctu clàm uia inuenta, Totilas urbem inscendit, manè exorto plateas omnes gladijs strictis ac sanguine obuolutis perlustrat, obuios omnes Romanos penitus deleuit, 20. M. Græcorum, qui præsidio Italiæ urbi interfuerant, ad internecionem occidit. Tertia quoque murorum pars euersa est, Capitolium igne concrematum, suburbia ferro exhausta, solo æquata sunt. Quirinalis ac Auentinus montes penitus depopulati facibus: ita ferro Roma penitus debellata, ac rapinis acta est. Egressus Roma Totilas, totam urbem reliquit uacuam. O Roma gentium domina, semper Germanis infesta, quis te afflixit? unde totius orbis parens tanta dispendia sumpsisti? an' ne à Germanis? Cur ergo uirtutem Germanorum ac fortitudinem toties experta, ac solius illorum debitam Germanis belli portionem denegas? Fuerunt ex te historici, qui plus alijs terrarum populis, quæ belli fuerant, quàm Germanis concesserunt, Germanos inuidia, ducti etiam opinione belli exuerunt. Quis te autem toties uacuam reddidit, ac penitus ciuibus euiduauit? Nõ antea Parthi, non Pœnus, nulli licuit penitus Romam discindere ferro, & Germanis id datum est. Reliquis dare salutem consueuisti, à Germanis nec tuam seruare. Ad institutum redeo: Totilas Roma conculcata, Lucanos, Brutios ac Calabros in ditionem redegit, ac ultra ducentos milites Ioanné ductori subiectos occidit: pauci fuga uitæ cõsulentes, in Rusticanum oppidum sese receperunt. Totilas Rusticano ac Perusia captis, Cyprum atq; Acarnaniam Romanis detraxit. Mox Roma à Belisario instaurata est, Totilas iterum urbe potitur, & hæc secunda urbis inclinatio à Totila trahebatur.

Roma ardet et diripitur à Gotthis.

Secunda destructio Romæ.

De exitu belli illius, et expulsione Gotthorum ab Italia, & quorsum Gotthi peruenerint, & eorum fine. *Cap.* 21.

IAm autem, ut Procopius ait, Gotthi Siciliam omnem ac Italiam possidebãt, Rauenna, Achori, Hidrunto, in hoc exclusis. Iustinianus autem imperij inclinationem iniquo animo ferens, Narsetem eunuchum uniuersis copijs præfecit, qui accitis Longobardorum quinq; millibus, tribus Herulorum, quatuor Gepidarum millibus, Gotthos aggressus est, ac sine intermissione per duos dies præliatum tunc est ab utrisq;. Ostrogotthi demũ uidentes, nihil cum ipsis nisi prælium superesse, Italiæ occupationi renunciauerunt, si cætera, quæ ad eos attinerent, eis transportari liceret, si non, quandiu uegetans in corpore spiritus superesset, pugnis eos esse Romanis responsuros. Impetrato eo quod uoluerũt, ab-

ab Italia excesserunt, quis tunc ad eas conditiones assumendas Gotthos redegit? an'ne Græci? an'ne Romani? parum eorum agnosco, dum prius non potuerint, uerùm Longobardi, Heruli, Gepidæ, Germani. Quibuscunque igitur uictoria constitisset, semper Germanorum fuisset. Nec Belisarius Græcis ac Romanis adiuuantibus unquam Gotthos uicit, cui Hunni, Heruli, semper auxilio uenerunt. Et hæc Procopius Græcus memoriæ tradidit. Aretinus procul dubio Germanorum odio ac Gotthorum, multa quæ uirtuti eorum debentur, remisit, tantùm ruinas Gotthorum descripsit, pleraque etiam domestica damna occultauit. Procopius etiam qui bello interfuit, nulli dubium, dum partium Iustiniani fuerit, quin pleraque intermiserit, quæ Græcorum uirtuti obfuerint. Certum est si nullus historiæ maiestatem fictionibus ac delineamentis adhibitis corrupisset, honestiora de Gotthis memoriæ fuissent commendata, quamuis hæc satis sint quæ ab illis uulgabantur. Scripserunt hi tantùm ea, quę negligere nefas toti orbi manifesta fuerant. Si enim Procopius ac tota Græcorum Italorúmque grex côticuisset, Roma saltē ac tota Italia ueritati uestigijs suis patrocinata fuisset, nec passa facilè hæc ullo tempore obfuscari, quæ generosissima Gotthorum progenies ac Germana post se reliquit, à quibus tantum cruoris Romanorum haustum est. Vix hodie urbs ædificijs reparata est, Methodio ac Vuarnefrido referentibus. Fuit autem bellum hoc Iustiniani usque ad annum ultimum extremamque fata protractum. & paulò etiam longius. Nam Gotthi se diuiserunt: una pars se Burgundijs ac Francis addidit, quæ contra Romanos iterum insurrexerunt: alia pars transportatis suis, ad reliquas gentes descenderunt: tertia pars quæ bello superfuerat, ex Ostrogotthis in nomen Italorum abiuit, ut ait Sabellicus Italus lib. 5 Enne. 8. Tam ueneranda Italorum antiquitas. Itali Germanos Barbaros semper ac Gotthos appellare consueuerunt, cum tamen ipsi nihil aliud fuerint ex uerbis Sabellici, quā fex & colluuies ac reliquię Barbarorum, id est Gotthorum, & illorum qui bello superfuerant.

Gotthi expelluntur ab Italia.

Ostrogotthi in quos abierint.

De Visogotthorum exoneratione, & quorsum hi peruenerint, & huius de Gotthis conclusio. Cap. 22.

Satis nunc ostendimus Ostrogotthorum, ut puto, exonerationem, & in quos eorum nomen transiuerit, ad reliqua me cōferam. Visogotthi alter pars Gotthorum ad Hispanos profecta est, nomenque Hispanorum assumpsit, & Hispaniæ, pulsis Vandalis, tot annis præfuit, ut exquisitissimè Michael Ricius ostendit. Eorum inde reges, atque è sanguine eorum descendentes, ad nostra quasi tempora defluxerunt, ac uirtute belli semper Hispanias retinuerūt, postquam Galliam Francis reliquerunt. Hæc de Gotthis utrisque dicere in animo erat, ut de illis qui Romam ter armis occupauerunt, Lector cordatus conferat an hęc Alexandri Magni, Cyri aut Hannibalis opera fuerint? quibus nec semel urbe potiri datum est. Contigit toties illis Hispania, ter uel quater Gallia, bis Pannonia, ter Mysia, septies Thracia, ac totus demum Oriens. Quomodo autem id sibi uendicauerint, Claudianus poeta Gotthis alioqui infensissimus, tamen ea de eorum uirtute bellica posteritati reliquit:

Gotthorū uirtus.

Irrumpunt Phrygiam, Geticis populatibus uri
Permisere Dij Romam, contemnere sueti
Gentes, sin Hunnus feriat? sin Sarmata portas?
Iam uaga pallentem densis terroribus orbem
Fama quatit, stratas acies, deleta canebant
Agmina, Mæonios fœdari cædibus agros,

Pamphiliæ,

Pamphilias, Pisidasq; rapi, metuendus ab omni
In Galatas, modo Bithynis incumbere fertur.
Sunt qui per Cilicas rupto descendere Tauro,
Sunt qui correptis ratibus terraq; mariq;
Aduentare ferant.

Et in alio loco:

Ausi Danubium quondam transnare Gothini,
In lyntres fregêre nemus, ubi mille ruebant
Per fluuium.
Nonne uidebantur quamuis adamante rigentes
Turribus inualidis fragiles procumbere muri,
Ferrataq; Getis ultro se pandere portæ?
Nec uallum, densaq; sudes, arcere uolantes
Cornipedum saltus. Iamiam conscendere puppes.
Sardonicos habitare sinus, & in hospita Cypri
Saxa parant.
Inde Lycaonia paulatim expulsus ab arcto
Crine uago Getici fœdauit sidera plaustri.

Et reliqua, quæ poeta ille cæterùm adulantissimus, de Germanis scripsit. Quis autem Visogotthos uicerit hactenus, legi neminem. Videtur Claudianus significare Stilliconem eos uicisse: uerùm omnes Claudiano quos uidi repugnant, nisi Sabellicus, qui huic auscultat. Claudianus etiam Gotthos ita deuictos scribit, ut omnia tuta iam sint, quæ prius quotidianis eorum incursibus patuerunt. Verba eius sunt:

Gallus agit grates, quòd milite tutus inermi,
Et metuens hostile nihil, noua culmina totis
Aedificat ripis, & sæuum gentibus amnem.
Oppida laxatis ausus iam pandere portis,
Rursus cote nouat nigras rubigine falces.
— Quantum te principe possim?
Non longinqua docent, domito quòd Saxone Thetis
Mitior, aut fracto secura Britannia Picto.

Poteris ex illis Claudiani uerbis uidere, quanta Gotthi semper bella in Romanos exercuerint, ut tam rara pax apud eos constiterit, quòd admirationis loco cœperint semel pace eos frui. Nam quãdo saltem à Gotthis & alijs Germanis oculos remotos aliquantulum Romani habuerunt, continuò à Germanis afficiebantur. Claudianus:

— Adueniat, Germania tota feratur,
Pallida translatum iam sentiet Aphrica Rhenum.

De bellis Gotthorum contra alias gentes, præterquam Romanos aut Romanis subiectos. Cap. 23.

Gotthi contra Vandalos. FVerunt & alia Gothorum bella, exceptis in hoc Romanis. Antequam enim diuidebantur Gotthi, in Vandalos expeditionem mouerunt, ac duce

Geberícho Visimarum Vandalorum regẽ profligauerunt. Meminit huius belli Deuxippus Græcus author. Inde Alarico rege contra Herulos profecti sunt, Venetos ac Astrorum regionem incursauerunt, ut Iornandes ait. Theodericus Rhiothinum Britonum regem superauit, ac Burgundiones strauit. Tempore Iustiniani, Germani ac Gotthi Burgundias interceperunt, inde apud Tar casium montem Alaricum regem Visogotthorum obtruncabant, eiusq; exercitum deleuere. Postquam autem opibus eius insidiabanẽ, Galliam omnem inter Rhodanum & Oceanum in ditionem assumpserunt. Hæc Procopius lib. secundo, & Scholasticus Smyrnæus libro tertio retulerunt. *Gothi contra Gallos.*

De Hunnorum bellis aduersus Romanos & Germanos. Cap. 24.

ORiginem Hunnorum priscus Historicus à dæmonibus ait deductam, utcunq; Germanos fuisse in primo libro diximus. Hi primitus contra Alanos & Boiítos insurgentes, de eis uictoriam retulerunt, ac sola uultus terribilitate uicerunt, ut ait Iornandes. Memorabantur facies eorum nigræ, magis offæ quàm facierum similitudinem referentes, puncta non lumina oculorum loco ferebant, maribus ferro genę secabantur. Claudianus in 1 lib. contra Ruffinum: *Hunni unde et qui sint.*

Est gens extremas Scythiæ uergentis in oras,
Trans gelidum Tanaim, quo non deformius ullum
Arctos alit, tristes habitus, obscœnaq; uisu
Corpora, mens duro nunquam cessura labori.
Pro dapibus uitanda Ceres, fratremq; secare
Ludus, & occisos pulchrumq; uorare parentes.

Hos inde Ostrogotthos uicisse diximus, rege eorum Balambero. Attila inde Gepidas ac pene omnes Germanos in ditionem redegit. Huius præterea cum Theoderico ac Aetio bella prius indicauimus. Mortuo Attila Mysiam ac Thraciam Hunni occupauerunt, expulsi inde ab Ostrogotthis, Pannoniam receperunt. Fugati tamen sunt à Gepidis, unde Iustiniano Cæsari auxilio uenerunt. Iustinianus ut Procopius libro primo ait, Martino ac Valeriano ducibus, Hunnorum sexcentos ac mille contra Ostrogotthos direxit, Italiam possidentes. Reliqua pars Hunnorum cum Slauis & Antaris traiecto Istro Romam insatiabilibus malis affecerunt, ut idem Procopius libro tertio innuit. Inde penitus nomen eorum deletum est, reliquiæ Hunnorum ad locum uenerunt, teutonicẽ Hundsruek. Sabellicus ac Ricius in Vngarorum nomen eos abijsse referunt, uerùm alia aliorum ratio & opinio est, quos & ego imitatus sum, ut Ottonis Frisingensis libro quarto Chronicorum. *Hunnorum sedes.*

De Vandalis & eorum bellis, atq; Romanæ urbis populatione. Cap. 25.

AD Vandalos stylum conuertam, ob proximitatem quam cum Gotthis habuerunt. Fuerunt Vandali ueri Gotthi, ab una origine, ut Vuarnefridus ait, deriuati: cum ipsis quoq; sæpissimẽ conflixerunt. Prima Vandalorum bella contra Geberichum Gotthorum regem Visimar egit. Itaque expulsi Vandali à Danubio, Pannoniam à Constantino impetrauerunt, quam 60 annos seruauerunt. Inde à patricio Stilicone fraudem intendenti imperatori acciti sunt. Fertur & ipse Stilico Vandalus, Sabellico ac Blondo referentibus. Hi ergo mox adiunctis sibi Sueuis ac Alanis Galliam occupauerunt. Superuenerunt inde in Romanos Ostrogotthi, qui ab Honorio Galliam, si Vandalos abigerent, impetrauerunt. Vandali tunc contra Honorium rege Rhadagasio 200 millibus mo- *Vandali unde & eorũ sedes.*

uentes, Galliam occupauerunt, ut ait Pomponius Lætus. Sabellicus uerò trecenta millia similiter & Blondus eorum extitisse dicunt. Vandali igitur expulsi illic à Visogotthis, in Hispaniam uenerunt, & Hispalim Vandalusiam, ab eorum nomine dictam, interceperunt, Galliam anno 44, in eorum ditionem redegerunt. Fugati inde ab Hispania à Gotthis, & metu Gotthorum contra Romanos insurrexerunt. Victi sunt primò à Basilisco imperatore ac Richimero, postquam Venetias ac Istriam inuaserant. Demum hi se in Bithyniam receperunt, quam & circiter annos 30 retinuerũt. Mauritaniam inde ductu Bonifacij transfretauerunt, Bonalicam, Salam, Tamanusidam, Banasam, Tingendam receperunt. Inde Siciliam miserè afflixerunt, nec habuerunt quicquam aduersus eos agere duces Theodosij, ob Hunnicum tumultum. Valentin. inde bellũ in Africa debitis conditionibus cum ipsis composuit, Gensericus uerò aliquandiu in fide permanens, cum Romanis iterum Africam inuasit. Carthagine capta, in Siciliam, Scotiam ac Britanniam transiuit, ubi se retinuerat, quousque Attilæ superbia deferbuerat. Eudoxia inde imperatrix Gensericũ ad capiendam Romam induxit, cui obuiam prodijt Leo pontifex, pro salute urbis intercessit. Ille autem Orthodoxæ fidei infestus, ac Arrianæ hæresis ueneno imbutus, in agenda præda dies quatuordecim consumpsit, omnia sacra promiscua habebat, & ita à Germanis denuo urbs capta est. De illa Genserici uastatione Sidonius Apollinaris: Hinc Vandalus hostis Vrget, & in nostrum numerosa classe quotannis Militat excitium, conuersoq; ordine fati. Successit Genserico Hunericus, inde Guntamundus, Trasimundus, ultimò Hildericus. Quo tempore Iustinianus per Belisarium Vandalos ex Africa eiecit. Fuerũt autem multa Vandalorum cum Gotthis in Hispania prælia, Athaulphus Gotthus tres annos consumpsit, donec eos expelleret. Cætera de Vandalorum rebus Otto Frisingensis libro tertio, capite trigesimoprimo, & capite uigsimooctauo. Vltimò demum expulsi Vandali ab Africa in regionem, ut mihi uidetur, se receperunt, quam adhuc die Vuindischen dicimus.

Vandalorũ populationes.

Roma capitur à Genserico.

De Alanorum, Burgundionum, & Sueuorum strategematibus. Cap. 26.

TRanseo nunc ad Alanos, Burgũdiones ac Sueuos uerissimos origine Gotthos, temporibus ac nominibus saltem discretos: tum, quia expeditiones multas cum Vandalis fecerunt. Nam in Galliam simul ac è Gallia in Africam traiecerunt, ut Vuarnefridus ait. Fuerunt nomina eorum cæteris Barbarorum antiquiora. Cornelius enim Tacitus Burgundionum meminit, à Burgis dictorum, quod castrum apud nos sonat. Alanorum Græci ac Latini uetustissimi recordantur. Contra Alanos Domitianus, Traianus ac imperatores ueterrimi conflixerunt. Valentinianus ab Arbogaste rege Alanorum strangulatus est. Tempore Decij, Alani Constantinopolim ceperunt. Inde cum Vandalorum populis, duce Sangibano, adiunctis Burgundionibus Galliam occupauerunt, rege eorum Breuco, anno 48. Inde in Africam traiecerunt, ac semper cum Vandalis permanserunt. Postea Attilæ se coniunxerunt, contra Visogotthos profecti: post Attilam Mœsiam inferiorem occupauerunt: ab Ostrogotthis expulsi, cum Odoacro rege Rugorum Italiam traiecerunt. Burgundiones uerò quos à Vandalis uenisse Plinius ait, Heduorum, Lingonum, Vesuntiorum & Cabilonensium terras sibi destinauerunt, postquam à Francis expulsi sunt, ut ait Procopius. Inde rebus eorum Gundoaldus potiebatur, cuius frater Chilpericus, cui filia Còthildis, quæ Clodoueo regi Franciæ nupsit, quem & Christianæ legis disciplinis imbuit: post quos & Burgundia in ditionem regum Franciæ deuenit. Verùm nihil ad hunc Bacchum. Nec memoriæ nostræ intercidat grauissima

Alani in Galliam.

Alanorum irruptiones.

ſima illa eruptio Alanorum prima, ubi Paleſtinam Aegyptum, ac Iudæam pe nè totam ſubuerterunt, cuius meminerunt Ioſephus, libro ſeptimo belli Iudaici, cap. 42. & Egeſippus libro quinto, Alanos ἀλκίμους, id eſt, fortes dixit. Dionyſius, & φιλίππων φῦλον ἀλανῶν, id eſt, equo rum amatores Alani.

De Herulorum Rugorum ac Gepidarum ſtrategematibus contra Longobardos. Cap. 27.

HErulorum ac Rugorum originem è Gotthis profectam libro primo, eruditorum perſuaſione aſſeruimus, quorum bella prima contra Longobardos infremuerunt, terrarum eorum occupatores, indicante hoc Ablauio ſcriptore. Herulorum rex Rudolphus cum Totone Longobardo bellum iniuit, ob occiſum fratrem ſuum à filia eius, à quo & occiſus obijt. Felichius etiam Rugorum rex, cōtra Gedeochum Longobardorum regem geſsit ſimultatem. Sic & Chunimundus rex Gepidarum contra Alboinum, quos perperam Sabellicus Chuniadum & Andoinum uocat. euaſit uictor Alboinus, & aſſumpta in uxorem Chunimundi filia Roſimunda, Gepidarum rebus potitus eſt. Ita demum una gens Longobardi & Gepidi efficiebantur, ut Vuatnefridus, Diaconus, Blondus, Sabellicus, Vrſpergenſis, & cæteri teſtantur. Antequam autem ſubiecti ſunt Longobardis Heruli, Iuſtiniani temporibus Sirmium, & totam Dalmatiam in ditionem eorum receperunt, Romanos captiuos abduxerunt, & progrediendo ſemper Romanum imperium depopulabantur. Vnde adductus Iuſtinianus, illis uectigalia denegabat: fuerant enim in eius ære prius. Hæc Procopius libro tertio. Inde duce Chariſmo, Heruli totam terram inuaſerunt, referente eodem Procopio. Mox inter Herulos ac Longobardos bellum exortum eſt, utraque gens Iuſtinianum uocabat in auxilium. Longobardorum preces præualuerunt. Nam Iuſtinianus eis 10 millia auxiliarium copiarum adminiſtrauit. Heruli uerò cum duce eorum Aordo, ac mille quingentis militibus ſuccubuerunt. Hæc Procopius libro tertio. Meminit Herulorum Suidas in dictione σκύθαι, ubi olim à Scythis temporibus Claudij Cæſaris ac Galieni iunioris, eos uictos oſtendit.

Heruli à Longobardis uincuntur.

Locus Sabellici.

De Herulorum ac Rugorum ſtrategematibus in Romanos, & eorum fine. Cap. 28.

CAeterùm quæ in Romanum Imperium moliti fuerint Heruli, paucis dabo: placuit tamen prius aliquid de eorum moribus adijcere. Heruli ea crudelitate olim ducebantur, ut nefas putarent, plures Deos arbitrari, nec amicū ſeneſcere patiebantur: amico enim perſuaſerunt mortem, & prius ut mori mallet, eum induxerunt, quàm dolore uitæ reliquum tranſigere. Senio confectos amicos occiderunt. Fœmina charior cum uiro ſibiipſi deſciuerat, quæ uerò uitæ ſuæ pepercerat, ignominijs notabatur. Olim hi cæteris Barbaris ſuperiores extiterunt: Anaſtaſij enim ſeculo, dum dux eorum Rudolphus reſides eos, nullo belli uſu exerceret, effœminati nomen ſibi peperit. Semel Longobardos uicerunt, inde ſpretis eorum legatis, bellum maluerunt. Verùm non caruit pœnitentia bellum hoc: nam adeò à Longobardis frangebantur, ut ſedibus ac patriæ renunciatum fuerint. Quare ad Iſtrum confederunt, ac ſe Romanis conflandæ pecuniæ gratia obœrati addixerunt. Narſes inde Iuſtiniani Eunuchus, comitantibus illis contra Gotthos profectus ſit. Facta uerò diſcordia inter Beliſariū ac Narſetem, Narſes à Iuſtiniano reuocatus eſt, Heruli pacto cum Gotthis fœdere, ac pecunijs acceptis, quieti diſceſſerunt. Seminata ex illo inter ipſos ac Iuſtinianū ſimultate, Heruli Dalmatiam depopulati circa Sigidonum loca cuncta occupauerunt,

Herulorū mores.

Herulorum irruptiones.

cupauerunt, illic ad tempus habitantes, Illyricum, Thraciam, ac loca uicina penitus deleuerunt. Hæc omnia ex Procopio Græco autore libro primo, Si autem demum quorsum deuenerint, agnoscere cupis, Procopius alios post illam expeditionem ad Thylem uenisse scribit, & ad patriam antiquam. Nicolaus autem Marscalcus homo doctus, ad Mechelburgenses quosdam eorum deuenisse innuit, & duces nostri seculi Mechelburgenses ab illis descendisse indicat. Horum etiam bonam partem similiter & Rugorum in Italicum nomen abijsse scio. Secuti enim fuerunt Attilam, quo defuncto, cum rege eorũm Odoacro Italiam in ditionem ceperunt, quos Theodericus partim occidit, partim in Italia siuit indeletos: Odoacrum uerò Rugum esse ex ultimis Pannoniæ finibus, Otto Frisingensis testatur libro quarto, capite trigesimoprimo.

De Antibus, Viuidarijs, Slauis, Venetis, eorum nominibus, strategematibus, & exoneratione. Cap. 29.

DEscenderunt & à Gotthorum origine Viuidarij, Antes & Slaui, Iornande dicente, ac olim iuxta Vistulam amnem considebant, uno uocabulo sic dicebantur. Inde usq; ad Ruminensem lacum descenderunt. An inde pulsi, siue non fuerint, nõ habeo. Id tamen certum est, trans Istrum in ripis proximis eos habitasse, ut Procopio libro 1. uidetur & libr. tertio. Ex Valeriani scriptoris sententia, primò Herulis conflixerunt Slaui, ac uicti sunt. Sicuti etiam Hunni, ita & Antherumq; Slauorumq; gentes, flumine Istro traiecto, insatiabilibus malis Romanos affecerunt. Iustinianus quarto imperij sui anno, Childibum ad tuendum Danubium constituit, qui à Slauis occisus est, ac Barbari inde liberi Istrum fluuium traiecerunt, ac Romanorum uires concusserunt. Hęc Procopius lib. 3. Antheri inde cum Slauis præliati sunt, & uicti, unde Antheri Thraciam inuaserunt depopulaturi. Cæterum una gens cũ Slauis Antheri sunt, nisi quòd diuersis ducibus moderabantur. Omnes prolixiori statura, uiribus idem ualuerunt, non candidi, nec rutili, sed subrutili, uitam ut duriorem ita neglectam ducunt. Sacerdotes eorum Sporas uocant, quia priuatim singuli habitant. Ruptis semel Danubij limitibus in Illyricum traiecerunt Slaui ac in Thraciam, illic imperatorem Asbalum concremauerunt, usq; ad mare ferro igniq; omnia populabantur. Tunc urbs Thraciæ metropolis, à Byzantio 12 miliaribus distans, à Slauis direpta est. Quindecim millia Romanorum occisa feruntur. Primò nulli ætati pepercerunt. Illyricorum Thracumq; terra insepultis cadaueribus repleta tunc penitus obducebatur. Obuios uero quoscunq; habuerunt, non ense aut consueto genere armorum necauerunt, sed palis insigentes, summa ui miseros superposuerunt, summumq; pali & id prẹacutũ, per inferiorem partem, pudendaq́ue trudendo, ac ferrum per uiscera adigendo, interiora captiuorum excruciauere. Hæc Procopius. Et addit in alio loco: Slauorum, inquit, ingens uis, ac quanta non aliàs unquam Istro fluuio pertransito apparuit, loca Romanorum circumuagati, Thessaliam inuaserũt. Et idem: Slaui ac Antherum gentes, Iustini æuo magnis copijs Thracum agrum uastauerunt. Germanus patricius Thraciæ tunc præfuit, illosq; deleuit, unde nomen immortale sibi peperit. Et idem Procopius: Slaui iterum, ait, Europam malis insatiabilibus affecere, prædas ubiq; agentes, agros depopulati, circa Adrianopolim quinq; à Constantinopoli dierum spacio constiterunt. Occurrerunt eis Aratius Narazaras & Iustinus. Barbari illis deuictis, Asycum agrum populati, ingenti præda nacta ad muros urbis prouenerunt. Hæc omnia suo tantùm tempore à Slauis Germanis, quia Gothis, Romam perpessam esse ostendit Procopius. Postquam autem satis in Romanos debacchabantur, inde diuisi, pars Poloniam, alias pars Bohemiam

Slaui in Thraciam.

occupauere

occupauerunt,ubi & hodie degunt,ut Sabellicus ait,& in horum nomen abierunt. Sunt qui Slauos à Germanico nomine excluserint, ob linguæ eorum diuersitatem: nos Iornandi ac Methodio in hac parte subscripsimus.

De reliquis Germanis à Gotthis descendentibus,& eorum strategematibus. Cap. 30.

FVerunt olim Germani Arborichi dicti, qui finitimi Germanis, Romanis parebant,ait Procopius.Alij tamen & hos Germanos fuisse & cum his con fugia eos iunxisse dicebant, utrosque tunc sectatos fidei Christianæ legem uolunt.Marcomanni etiam Quadi, Sycobates & Baltarnæ cum Antonino Cæsare conflixerunt.Turingi quoq; nomen antiquissimum habent: hi Cæsaris Augusti permissu sedes occupauerunt,ac semper finitimas regiones spoliabant,ut ait Procopius.Meminit & horum Eutropius:fuerunt & Taiphilorum, Astringorum,Breucorum, Chaiborum, Vitungorum, Scyrorum, Carpotum, Mundulorum, Turcilingorum gentes Germaniæ,quorum Panegyrici meminerũt. Turcilingos autem & Auares è Longobardis exijsse mihi Pyrckaimer grauis auctor ostendit. Auares postea Pannoniam in ditionem acceperunt,post Hunnorum recessum,ut Otto Frisingensis testatur.Inde in Bauariam sese illi exonerauerunt,& addita litera Bauari dicti sunt,ait Sabellicus.

Variæ Germanorum gentes è Gothis.

De Longobardorum strategematibus. Cap. 31.

CAeterùm quoniam Turcilingos ac Auares ex Longobardis processisse diximus,de Longobardorum strategematibus dicere libuit. Longobardos è Scandia profectos fuisse,communis auctorum sententia est, crebrò inde mutati, in Scoringam primitus soluerunt, Vinuli dicti. Inde in Rugorum patriam, postea Istrum, rege Godoocho, inde rege Albuino Pannoniam adepti sunt,qui à Narsete adductus,Italiam adortus est,inclinationis imperij Romani postquam centesimus sextus ac quinquagesimus annus agebatur,ut Platina in Benedicto,ac Blondus uolunt.Breui itaq; Cremona,Mantua,Patauio, Cæsarea Rauenna,Venetia,Taruisio,Verona potiti,Ariminum in ditionem redegerunt,Iustino Cæsare imperante. Verona etiam imperij caput ipsis cessisset, nisi morte à coniuge illata Albuinus fuisset prçuentus.Clephus inde magna Italiæ parte potitus est,cuius posteri successores Neapolim adiecerunt:induciæ continuò pactæ inter Romanos & Longobardos indicebantur. Francos Longobardi enim tunc sollicitauerunt,ac cum ipsis Burgundiones ac Galli penè omnes.Longobardi compotes uictoriæ in fugam hostes uerterunt,inde Ebrodu enses penitus populati sunt. Succeßit Clepho Antaris filius, qui Brixellũ oppidum regno suo adiecit.Inde Agilulphus,qui discordia seminata inter Romanos & Mauricium,urbes obsedit. Longobardorum historiam Vuarnefridus, Otto Frisingensis libro quarto, & Blondus de Inclinatione imperij, & supra Blondum Pius Papa libro octauo profeßi sunt.

Longobardi unde et eorum expeditio.

De Bulgaris,& eorum populatione in Romanos. Cap. 32.

BVlgari etiam è Scandia uenientes, ad Pomeranicum mare primitus consederunt.Inde egreßi tumultuosius, Thraciam adorti sunt,omniaq; terrore compleuerant.Conflixit cum illis Constantinus Cçsar,in Pannoniæ ac superioris Mysiæ confinio, infelicißima Græcorum pugna: uictis enim Romanis, uictoria Bulgaris remansit.Inde æquis conditionibus oblatis,Mysia utraq; illis concessa est, quam terram iuxta Danubium & hodie gens illa poßidet: omniũ etiam potentißima ad infringendos Turcorum conatus à Platina dicitur. Cyrillus

Bulgari unde & eorum eruptio.

rillus illos Christiana fide initiauit, quo nihil tam necesse erat. Hæc ex Blondo, Sabel. lib. 6 Enne. 8, Rheginone, & alijs. Dicebatur rex eorum Christianus primus Terbelis, qui monasticā uitam indutus, filio unico regnum reliquit. Filius autem ille successor, patris religionem aspernatus, in alium cultū Bulgaros uolens traducere, à patre oculis orbatus est. Cætera Blondus libro 1 & 2 de Inclinatione, & Otto libro 4. qui Zenonis tempore Thraciam dicunt Bulgaros uastasse. Suidas in dictione Βούλγαροι, olim Bulgaros ait Auarum terram incursasse, & Auares penè omnes ad internecionem deleuisse. Contigit tunc Bulgaris dux nomine Terbelis, tempore Iustiniani Rhinotmetæ. Ipse autem Iustinianus atq; Constantinus Heraclij filius, tributarij eorum extiterunt. Parta autē uictoria de Auaribus, quærebat horum captiuos, quomodo euenisset, ut totus eorum exercitus perijsset? Responderunt captiui, id partim ob mutuas accusationes ac discordias contigisse: tum quia sapientiores ac strenuiores occiderant, fures & maleficos in communitatem iudiciorum asciuerant: tum ob largitiones ac mercaturas, quarum cupidine inuicē dolos struxerunt. Vltimò propter ebrietatem, qua quotidie obruti fuissent. Quibus perceptis, rex omnes Bulgaros conuocabat, ac legē tulit, ut si quis accusetur, continuò perscrutetur, si fur aut nequā repertus fuerit, mox occidatur. Vineas amputabat, cuilibet ciuiū tenuem uictum, ad uitæ tantùm sufficientiā dare iussit. Hæc breuiter ex Suida.

Auari à Bulgaris uincuntur.

Genealogia quorundam imperatorum cum prædictis Gotthis affinitatem contrahentium. Cap. 33.

SCio quid amplius à nobis curiosus Lector expostulabit, necessitudinem uidelicet, qua imperatores Romani Gotthis ac Germanis deuinciebantur, qua & ductores Greci imperatoribus. Vidi præterea id non ultimum fructum lectioni Procopij, Vuarnefridi, & historicorum allaturum. Non curiosa indagine tātùm, uerùm ut nobis res ista accurrerit, aperietur. Belisarius uxoris Iustiniani Cęsaris sororius ferebatur: Germanus dux uerò fratruelis Iustiniani, Amalasuntham Theoderici Ostrogotthorum regis ex filia neptim, Vitigis Gotthorum regis mortui uiduam, coniugio sibi asciuerat. Tale uinculum matrimonij inter Græcos tamen & Gotthos intercessit: ea itaque Amalasuntha, Amalasuithæ filiæ Theoderici regis, & Eucharij Visogotthorum regis gnata, Vitigi regi duos filios procreauerat, quos Belisarius captos Iustiniano tradidit. Germano uerò alteri marito filiam sustulit, quam Ioannes dux Græcorum, Vitaliani ducis patruelis in coniugem sibi copulauit. Theodericus itaq; Ostrogotthorum imperator, Theodomiri filius, Italiæ rex, affinitatem penè cum omnibus traxit, ut eo tutius Italiæ præesset. Amalafredam sororem Hunerico Vandalo, Genserici regis filio tradidit: ipse Clodouei regis Franciæ ac Cotildis Hilperici Burgundiæ ducis filiæ gnatam duxit, ex qua Teudusiam filiam prognatam, Almarico Visogotthorum regi tradidit, aliam filiam Amalasuntham Euchario Visogottho: & ita Ostrogotthorum & Visogotthorum stirps olim diuersa in unum redijt. Tertiam filiam Amalabergam Hermenfrido Turingiæ duci addixit. Ex quarta filia Amalafreda Amalasuntham neptim suscepit, quam Theodatoregi Gotthorum desponsauit. Tota etiam penè Theodosij prosapia Germanorum coniugia, id est, Gotthorum & Vandalorum non est aspernata. Huius enim filius Honorius Cæsar Termatiam Stiliconis Vandali sibi gnatam collocabat, sororemq; eius Placidiam Aistulpho Visogotthorum regi, Alarici filio dicabat. Hęc Placidia mortuo Aistulpho, Cōstantino iuncta est, ex quo Valentinianum excepit, qui cum Eudoxa Theodosij iunioris filia, Eudoxam procreauit, Trasimundi Vandalorum regis uxorem, quæ Hildericum ultimum Vandalorum regem partu ediderat. Theodosij prętere a iunioris filius, Genserici Vandalorum

Affinitas Theoderici cū Græcis.

Affinitas Theodosij.

dalorum regis fratris filiã, matrimonio sibi coniunxit. Et hæc tandẽ, ut agnosca mus, quam necessitudinem etiã Romani imperatores cũ Barbaris habuerint.

De Francis Germanicis, & eorum in Galliã irruptione. Cap. 34.

FRancos uerò Germanos palàm omnes scriptores fuisse testantur, & in primis Procopius, qui eos Francos non alio uocabulo quã Germanos nominauit, similiter Gaguinus. Consederunt autem Franci primitus ad Rhenum fluuium, ubi Hollandiam, Selandiam ac Brabantiam in ditione eorum tenuerũt, ut in primo libro adduximus. Quid autem uirtutis tunc Franci gesserint, Hunibaldus libris 18 scripsit. Sępè Galliã ingressi sunt, semper tamen repulsam patiebantur. Traiani etiam temporibus Galliam affectabant, uerùm frustrabãtur. In Batauã insulã Maximinus eos fugauit, ut Panegyricus eius ijs uerbis ostendit. Multa ille Francorum millia, qui Batauam ac alias cis Rhenũ terras inuaserunt, depulit, abduxit, Britannias'q; ab ipsis liberauit. Cõstantinus multo discrimine eos à Galliæ prędа cohercuit, Panegyrico eius testãte. Facilè, inquit, uincere est imbelles ac timidos, quos amœna Gręcia transportat, aut Orientis deliciæ: sed trucem Francũ, qui ferina sola carne distentus, uitã contemnit. Et alius Panegyricus terrã Batauam à Francorũ regibus occupatam, omni hoste purgauit. Valentiani inde temporibus ruptis limitibus Galliã ingressi sunt, moti rebus Vandalorum tam prosperè successis, Clodionis ac Merouei regum ductu, referẽte Sabellico. Procopius Gręcus Germanos tunc Francos scribit in 1 lib. & Germanos, id est, Francos cum Gotthis primitus Burgundiã cepisse. Visogotthis etiã è Gallia expulsis, eorum'q; rege Atalarico occiso, eam inter Rhodanũ ac Oceanum Galliam Francos in ditionem asciuisse. Mortuo autẽ Theoderico Gottho Franci cõtra Turingos, Germani contra Burgundos proficiscebantur, adeò timor tunc Atalaricum inuasit, ut spe consequendæ pacis sororem Theodeberti in coniugem sibi adduxerit. Ipse autem dum Arriani ueneno infectus, uxore tamen dedita Orthodoxæ fidei, dissidij inter ipsum & Germanos dedit exordiũ. Vincebant̃ Gotthi tunc magna iactura, Galliam'q; Franci ita in ditionẽ accepe runt. Gotthi tunc cũ quibus res aduersus Iustinianum erat, uiginti millibus aureorum, pacem ab ipsis redemerunt. Iustinianus uerò Galliã æquo animo Germanis reliquit, ne sibi occasionẽ præstaret omnibus suis rebus renunciandi, si secus ageret. Germani tamen, intellige Francos, Massyliam, Phocensiũ coloniã, & Arelatense regnum, cum omni maritima ora in ditionem eorum redegerũt. Hæc Procopius in pri. ac 3 de Gotthorũ bello libris de Francis, quos & tunc licet in Gallijs habitauerint, Germanos nominat. Postea uerò in Gallorũ nomen abierunt Franci. Quid autem interim, Gallorum appellatione functi, ęgregiè gesserint, Germanię destinatus, nõ Galliæ, in præsenti negocio supersedere uolui, licet origine uerissimi Germani extiterint. Cætera Otto Frisingensis libro quarto, capite trigesimosecundo, Gaguinus, Turonensis, Ammonius, Ricius, & alij proprijs uoluminibus absoluerunt.

Franci & Germani idem.

Francorũ strategemata.

De Danis ac Nordmannis, & eorum strategematibus. Cap. 35.

DAnos etiam ac Nordmãnos operi nostro inserere uolui, quia uerissimam originem Germanicã è Scandia insula, Iornande referente, duxerunt. Dani inde Herulos ab eorum regione depulerunt, ac duce Danio, regionem eorũ Daniam dixerunt, ut Saxo Grammaticus eorum scriptor testatur. Hi multa bella cum Saxonibus cruenta habuere: cæterùm non multum circa bellicam rem uersati, contra Bastarnas olim, uerũ infeliciter, pugnauerunt, ait Iustinus. Nordmanni uerò, ut Gaguino placet, piratæ ex Dania existentes in Flandriam, Neustriam & Aquitaniam profecti sunt, obsessi inde apud Andegauiam. Lothro-

Dani ac Nordmanni quos ierunt.

tus rex eorum Biergosam, Lothrotam & Hastigonē intercepit. Temporibus Caroli Calui Burdegalam, Sanctonam, Parisios, Turonum, Nouiomagum, Aurelianos, Pictauos afflixerunt, ceperuntq; Aquitaniam. Carolus autem dū eos sine summo discrimine delere non potuit, partem Galliæ eis concessit, quæ ab eorum nomine Nordmannia dicta est. Adrianus etiam, ut Sabellicus asserit, eorum uiribus exterritus, à bello abstinuit, licet Blondus cum ipsis longè ante Adrianum conflixisse scribat. Arnulphus inde imperator eos uix domuit, sæpè uincebatur. Omnia autem bella reliqua eorum contra imperatores Romanos Rhegino Prumiensis, cuius monasterium etiam combusserunt, exactissima diligentia collegit, & post eum Gaguinus. Sabellicus uerò, Blondus ac alij, illotis manibus rem præterierunt. Cæterùm est etiam, Treuerim anno 883. & Metim, à Nordmannis exhaustas, Corbeiam, Cameracum, Marinos, duce Goifrido, usq; ad Scaldim inde incursibus eorum patuisse Tungros Argentinam & Lotharingiam. Anno tamen Salutis 881. Gila Lotharij filia Nordmannorum duci Christiano nupta, omnem litem sustulit.

De Sueuorum contra Saxones strategematibus ante translationem imperij. Cap. 37.

Sueui contra Saxones. SAxones Hermannus scriptor in Turingiam uenientes grauissima cū Turingis prælia compleuisse scribit, uicti semel, inde sæpius uictores euaserunt. Turingos autem auxilio Francorum regum uicerunt Saxones, ut penes Urspergensem liquet. Inde Saxones cum Longobardis ad occupandam Italiam profecti sunt, itineris inde pœnitentes, ad loca prius relicta concesserunt, quæ à Sueuis inuenerunt occupata. Primitus igitur, ut loco cederent Sueuos interpellabant: illis autem primò tertiam partem, inde dimidiam offerētibus, nec omnino è loco occupato cedentibus, prælium indixerunt, Sueui inde superiores euaserunt, penèq; dimidium Saxonum deleuerunt: numerus occisorum ab Atnefrido collectus est. Meminit & huius conflictus Hermannus scriptor. Sueui olim inita cum Vandalis ac Burgundionibus societate, Galliam occupauerunt, ac Hispaniam uastauerunt. Diuisi inde, Vandali Beticam, Gothi Hispaniam, Sueui Lusitaniam obtinuerunt, ac postea prælia grauissima contra Gothos aluerunt. Theodericus enim Theoderici regis Ostrogothorum filius, Turismundi frater, cum exercitu Sueuis deuictis, regem illis Rinardum cōstituit, qui repugnans iterum uictus est. Inde Athaulphus rex, eodem pacto concidit, quorum strategematū Sabellicus, Iornandes, Blondus & alij meminerunt. Sidonius Apollinaris de Sueuorum irruptionibus inquit:

Romano exuerat populato trux Alemannus,
In prædas centum naues diuiserat hostis.

Cætera Sueuorum prælia partim libro tertio præmisimus, partim usque ad librum duodecimum reseruabimus.

De priuatis quibusdam Saxoniæ ac Sueuiæ populis, qui Angliam, Britanniam, ac cætera loca remotiora interceperunt. Cap. 37.

Saxones et Sueui Britanniam ceperunt. EX gentibus prædictis Picti, licet Sabellicus Pictones uocitet, ac Scoti processerunt, quos Germaniæ populos Pomponius Lætus esse indicauit. Hi facta coniuratione, Scotiam occupauerunt, tunc Britanniam dictam, Claudiano testante:

— Quantum te principe possum,
Non longinqua docent, domito quòd Saxone Tethis

Mitior,

Mitior, aut fracto secura Britannia Picto.

Et alibi adulatoriè:

Ignotumq; fretum maduerunt Saxone fuso
Orcades, incaluit Pictorum sanguine caso.
Scotorum tumulos fleuit glacialis Hyberne.

Et Britannia, inquit, apud Claudianum ad cæteras terras de Stilicone:

Me quoq; uicinis pereuntem gentibus, inquit,
Erexit Stilico totam.
Illius effectum est curis, ne bella timerem
Scotica, ne Pictum tremerem, ne littora tota
Prospicerem notis uenturum Saxona uentis.

Hi autem Saxones etiam Angli dicti sunt, ut eos Sabellicus, Ammonius, & alij interpretãtur, quia inopinato ductu in Angliam traiecerunt, Valentiniani temporibus, ac Romanos omnes ad interemptionem occiderunt. Exercuerũt præterea Saxones crudeliter in rebelles uictoriam: cœperunt enim per omnẽ sexum ac ætatem in tota insula cædes uagari, quo metu Britanni adacti populariter in Galliam transiere, Britanniæq; nomẽ adepta insula est, ut tertio ac 40 anno, quo Romanum imperium labefactari cœperat, nõ solùm possessionem, uerùm & nomen insula amiserit, ita ut à Saxonibus Anglis Anglia dicta sit. Claudianus huius meminit: *Anglia & Britannia unde.*

Quæ Scoto dat frena truci, ferroq; notatas
Perlegit exanimes Picto moriente figuras.

Adulatur autem Claudianus Stiliconi, qui eos à Britannia expellere uoluit, uerùm operam ac oleum perdidit.

De Sueuis Senonibus, qui postea Galli dicti sunt. Cap. 38.

ET quia nunc Sueuorum memoriam ingressus sum, quædam de Sueuis uerissimis, inde Senones dictis, adijcere uolui. Hos Germanos extitisse, satis lib. 1 indicauimus. Illi, ut Plutarchus in Camillo ait, primitus ad Oceanum consederunt, inde Thyrrenos, Liuio, Orosio & Eusebio referentibus, occupauerunt. Et in Clusinos mouerunt, ducti suauitate uini, mox prælio concurrerunt, Sueui autem, iuxta Plutarchi sententiã, uictores euaserunt: fugatis inde consulibus Romam intrauerũt. Maximam enim hanc Romæ capturam clades illa apud Alliam lacrymabilis præcesserat, ubi 80000 Romanorum perierũt, Liuio, Floro, Orosio ac alijs referentibus. Romani hunc diem ideo inter nephastos ponebant. Loquitur de diebus illis Ouid. in Fastis, Plutarch. in Numa, in Romulo, in Camillo, & in Romicis, Tibullus in elegijs, Orosius, Florus libro 1 de bello Gallico. Dicit Plutarchus tunc Romanos incursasse ciuitatem, & in foro sacrificasse, in subsellijs consedisse, uerùm multos eorum occisos, & iuxta Liuij ac Flori sententiam, uix 1000 hominum Capitolium duce Manlio insederunt, qui soli Romam saluauerunt. De captione urbis Theopompus, Plinius libro quarto, capite quinto nat. Hist. plura scripserunt. *Sueui Senones.* *Clades apud Alliam.*

Senonum impugnatio contra Romanos Capitolium seruantes. Cap. 39.

LIbuit nunc mihi totam Galatarum Senonum historiam à fronte recensere, quam nucleo tenus Plutarchus in lib. περὶ τῆς ῥωμαίων τύχης, id est de Romanorum

norum fortuna prosequitur, cuius uerba Græca ob loci illius diffusam dilatationem ne tędio uos afficerem, exclusi: Latina uerò integra, & quæcunq; nobis ad album præsentem faciunt, eo libentius adducemus, quòd libet ille à nullo hactenus, quem uidimus, translatus, aut Latinę linguæ donatus est. Græca si quis desiderat, ipsum auctorem uideat. Sonat autem interpretatio nostra sic: Post magnam illam apud Alliam Romanorum interemptionem, Galli se sub fuga Romanorum unà in urbem receperunt, ac turbationibus omnia repleuerunt, populum Romanum terruerũt ac dissipauerunt, paucis in Capitolium immissis, ac sese à Gallis defendentibus. Alij uerò Romanorum sese ex uarijs locis ac plateis colligentes, Furium Camillum Dictatorem petierunt, quem Populus Romanus dum feliciter ac gloriosè adhuc degeret, iudicio publici furti damnatum, expulsum, in exilium miserat. Vbi uerò terrore illo concussus humiliabatur, amissa apud Alliam pugna, manum Camillo præbuit, eidem ut innocenti principatum Roma commendauit. Vt autem Camillus uideretur, non data occasione ex necessitate, uerûm lege principatum assumere, ne etiam Romanos in desperationem redigeret, armisq; sparsi ac uagi exercitus potestatem ac electionem peteret, oportuit illos qui Capitolium inhabitabant, collectis ductorum suffragijs honores istiusmodi continentes, ei decernere. Erat tunc penes Camillum C. Pontius non ignarus uir, qui nuncius declaratus erat, ut deferret decreta illis, qui in Capitolio obsidebãtur, & hic magnum periculum aggressus est. Erat enim uia per hostes, quam uallo ac custodijs fines in circuitu circundabant: postquam hic ad flumen peruenit, latis scopulis innixus, & demum corpus eius leui cymbæ apposuit, ac fluxum hunc traiecit. Consequebatur enim mansuetam ac quæ gradatim traijceret nauim. Tutò itaque ulteriorẽ ripam tetigit, inde à flumine discedens, in quandam solitudinem deuenit, quã ob nebulas ac silentium coniecturatus fuerat. Inde præcipitio inhęrens, ad hos peruenit, qui montis radices obseruabant, ac præsidium fessis militibus pugnantibus ferebant, ubi difficultati petræ sese credens ac rem enitens ad ulteriores pręsidiarios euasit. A quibus continuò receptus, Capitolinis decreta reuelabat, à quibus inde suffragium sumens, ad Camillum detulit. Die autem exorto Gallorum quidam casu loca ea perlustrans, animaduertit pedum uestigia ἀκρώνυχα nocte intempesta signata ac elapsus, corrasionesq; ac confractiones ac poas, ut uocant, è terra emersisse, continuò rem suis prodidit. Galli igitur putantes uiam nunc sibi ab hostibus ostensam, tentabant omnia experiri, & noctu solitudinem ingressi Capitolium inuaserunt, non tantum id custodes excubantes, uerùm proprios socios reliquos συνεργούς, ac canes Capitolij custodes latente, qui omnes somno obruebantur. Nec tunc tamen Romana fortuna ad pręueniendum ac significandum tam ingens malum clamore indigebat. Erant anseres sacri apud ædem Iunonis educati, cultuiq; Deæ adhibiti. Natura autem animal hoc ὠθορύβητον tumultus perceptiuum impatiẽs ac formidolosum est. Hi etiam tunc negligebantur, ob penuriam rerum breuiter in Capitolio grassantem. His anseribus tunc somnus maceratus, ac famelicus subrepsit: quamprimum igitur hostium fulgentes galeas perceperunt, clamauerunt, ac inexpectatò demum hostes prodiderunt. Inde armorum aspectu plus exterriti uocis eorum clangorem edebant. Romani assurgentes ac συμφρονήσαντες unanimi auxilio inuicem iuuantes, tam imminens malum auertebant, ac hostes præcipitauerunt. Hactenus nobis Plutarchus Latinè sonuit.

Senonum impugnatio contra Romanos.

Romanos in una die sæpius à Germanis fuisse uictos. Cap. 40.

Romani quoties uicti à Germanis die uno.

FVit illa dies nimis atra & cruenta Romanis, quo apud Alliam fluuium uincebantur à Gallis. Vnde Virg. lib. 6, & infaustum nomen Alliam dixit, Lucanus

canus etiam damnosum. Plutarchus tanquam inter miracula refert, hunc diem penè semper Romanis extitisse infelicem, in uita Camilli. Cuius opinionis etiam Callisthenes Damastes, ac Philarchus Græci auctores sunt, qui eadem die, qua Romani à Gallis sunt profligati, & à Cimbris olim uictos testantur. Ostendit hoc in pluribus locis Plutarchus in uita Camilli, in uita Marij, in uita Luculli. Tum etiam in lib. τῶν ἀποφθεγμάτων, cuius uerba illa sunt: Postquam Lucullũ in Armenia cum decem millibus peditum & mille equitibus cõtra Tigranem centum ac quinquaginta hominum in expeditione habentem processisse scribit, adiungit: τῇ, inquit, πρὸ μιᾶς νωνῶν ὀκτωβρίων, γὰρ ᾗ πρότερον ὑπὸ κίμβρων ἡ μετὰ σκηπίωνος διεφθάρη δύναμις. εἰπόντος δέ τινος, ὅτι ῥωμαῖοι τὴν ἡμέραν ἀποφράδα νομίζουσι καὶ δεδοίκασιν. οὐκοῦν, ἔφη, σήμερον ἀγωνισώμεθα προθύμως, ἵνα καὶ ταύτην ἐξ ἀποφράδος καὶ σκυθρωπῆς ποιήσωμεν ἱλαρὰν καὶ προσφιλῆ ῥωμαίοις. Id est, Pridie autem nonas octobris is dies erat, in quo Scipionis copiæ à Cimbris consumptæ erant. Quare cum quidam ei dixisset, hũc diem esse Romanis nefastum, & formidabilem, inquit, ideo pugnemus, ut ex atro & tristi diem hilarem Romanis faciamus.

Quomodo Senones à Romanis expulsi fuerint. Cap. 41.

Senones à Romanis pulsi.

SEnones Germani itaque Capitolium graui obsidione undique angustiauerũt, ac Romanos penè fame ac siti macerauerunt. Capitolini autem postquam sui ipsorum tutelam comprehendere nequiuerunt, ad dolos sunt conuersi. Scribit Frontinus panem tunc è Capitolio fuisse proiectum, ut Gallos eorum penuria lateret. Manlius inde Gallos noctu Capitolium conscendentes, proditione anseris auertit. Camillus Gallos incautos aggressus est, & eos fudit. Florus & Liuius tunc pecuniam à Romanis ob recessum Senones expostulasse scribunt, & Sulpitium Romanum eis connumerasse, Brennum autem pecunia custodita, Romanis denuo obstrepuisse. Verba Plutarchi sunt in uita Camilli. ἀπεδόξαν τοῖς κρατίστοις συνελθεῖν εἰς λόγους ὁμολογηθὲν, τοὺς μὲν χιλίας λίτρας χρυσίου καταβαλεῖν, τοὺς δὲ λαβόντας ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας αὐτίκα ἀπελθεῖν. ἐπὶ τούτοις γενομένων ὅρκων, καὶ τοῦ χρυσίου κομισθέντος, τῶν γὰρ κελτῶν περὶ τὸν σταθμὸν ἀγνωμονούντων κρύφα τὸ πρῶτον. ἠγανάκτουν οἱ ῥωμαῖοι πρὸς αὐτούς. ὁ καὶ βρέννος καταγελῶν ἀπολυσάμενος τὴν μάχαιραν ἅμα τὸν ζωστῆρα προσέθηκε τοῖς σταθμοῖς. πυνθανομένου δὲ τοῦ σουλπικίου τί τοῦτο; τί γὰρ ἄλλο εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη. Postquam uerò optimũ uidebatur principibus, in unum conuenerũt, & conclusum est, ut Romani Gallis mille libras auri dependerent, hi uerò accepto auro & è regione Italica discederent, dato iuramento, ac auro numerato, dum Galli lancem palàm detorquerent, & Romani irascerentur. Brennus eos ludens, ensem cum balteo deponens, lancibus apposuit: quærentique Sulpitio, quid sibi ille uellet? quid aliud, inquit, quàm uictis dolorem.

De secunda Senonum pugna, & quomodo Italia pulsi fuerint. Cap. 42.

Senonum pugna.

SEnones inde ut Plutarchus in libro de Romanorum fortuna testatur, nuncium acceperunt à finitimis eorum sedes deuastari. Ad Danubium igitur facta pace cum Camillo redierunt. Mox postquam ab Italia excesserunt, sumptis uiribus, denuo Romam bello tentauerunt. Quos Camilli uirtus prostratos, denuo Italia exegit, & Concordiæ templum prius uoto promissum comparata uictoria erexit, referente Plutarcho in Camillo, & in Mario. Iidem Senones Galli paulo pòst Italiam iterum ingressi, à Manlio Torquato uicti sunt, qui ideo Torquatus dictus est, referente Suida, dum Gallorum ducem τὸν μεγαληγορούμενον, id est, magna profitentẽ, & primates Romanos in singulare certamen allicientem sustulerit, σκυλεύσας τε τὸν νεκρὸν, καὶ τὸν περὶ τὸν τράχηλον στρεπτόν

Senonum extinctio.

πίον ἀπηλόμενος, ut Suidæ uerbis loquar, & mortuo è collo torquem detraxit. Hos ibidem Suidas, ueluti Plutarchus κέλτους, id est Celtas uocat, & idem in dictione κέλται, Senones Celtas dixit, unde illos fuisse constat, qui cum Camillo rem habuerunt. Nostræ quoq; sententiæ astipulatur Florus, libro primo de bello Gallico in fine. Eosdem etiã illos Senonas fuisse, ibidem Florus asserit, quos Valerius Coruinus consul Romanus uicit, & eorum ducem singulari certamine ἐν τῇ μονομαχίᾳ auxilio corui, unde & nomen sumpsit, uita priuauit. Gallos præterea illos Celtas ac Germanos & Senones extitisse, omni luce clarius Suidas in dictione κέλτοι profiteť, cuius uerba lectori cupido Græca Latinis coniuncta, lib. 1, cap. 36 apposuimus, ubi & hos Germanos fuisse diximus. Florus ac Plutarchus tunc penitus interijsse in Hetruria iuxta lacum Vadimonis Senonum reliquias asserit, ita quòd nullus extet ex ea gente, qui incensam à se urbẽ gloriaretur, adeò à Dolobella penitus illos fuisse ad interemptionem deletos. Possem ego nunc multa ex Liuio, Plutarcho, Iustino, Floro, Orosio, & cæteris adducere, quanto discrimine Romam concusserint Galli Senones, tunc Germani. Verũ satis mihi sit Germanos eos probasse, & Germanis id debere, quod præfati scriptores Gallis concesserunt, & tandem de illis.

De Gallis Gessatis. Cap. 43.

Galli Gessatæ.

SVnt & Galli à Suida γεσάται dicti, quos Orosius libro tertio, Eutropius ac Eusebius non à gente sic uocatos uolunt, uerùm à mercenarijs, nescio quibus. Hos etiam Germanos aliqui uoluerunt, alij uerò Gallos. Ideo cum nihil certi habeam, Laconica breuitate eorum res pertransibo, & Fabium historicum assumam, qui bello eorum contra Romanos interfuit. Hic, si ei fidem damus, octoginta millia eorum ab Attilio Regulo desiderata refert: bello inde secundo, L. Aemilio Catulo ac Torquato & Fuluio Flacco Coss. octo millia occisa feruntur, planè ingens occisorum numerus ab auctoribus relatus est. Possemus conuincere eos non fuisse Germanos, uel rantùm numero succumbentium: si enim cunctas rerum historias euolueris, non facilè reperies, unquam tot nostrum ullius fortitudine concidisse. Florus ac Iustinus eos tantùm Gallos nominant, Plutarchus tamen in uita Marcelli, eis & Gessatatum nomen tribuit. Hæc tantùm ideo subscripsimus, ut successoribus nostris ansam præberemus lectionis ulterioris.

De Galatis Germanis, & eorum prima expeditione. Cap. 44.

Expeditio Galatarum Germanorum.

GAlatas Germanos ex Plutarchi ac multorum sententia lib. 1 diximus. Hos Florus Gallogræcos uocauit, ob mixtas eorum linguas. Antiochus rex eos in ære suo aluit, unde prouinciarum Romanarum non ignari, sese ad diripiendum Illyricum contulerunt, trecentorum millium hominum numero exercitum cõpleuerunt. Pannonijs domitis, in Macedoniam traiecerunt. Prima, ut Iustinus lib. 20 ait, eorum expeditio contra Ptolemæum mouebatur, quem uirtutis eorum contemptorem, maximis uulneribus confectum, capite tulerunt, caputq; eius lancea affixũ, ad terrorem hostiũ circumferebant. Hos tamen Sosthenes Macedonum unus primatum, è Macedonia expulit. Habet & hoc Plutarchus in lib. τῶν ἀποφθεγμάτων inscripto: ἀντίοχος δὲ, inquit, ὁ ἐπικληθεὶς ἱέραξ ἐπολέμει περὶ βασιλείας πρὸς τὸν ἀδελφὸν σέλευκον, ἐπεὶ δὲ σέλευκος ἡττηθεὶς ὑπὸ γαλατῶν οὐδαμοῦ φανερὸς ἦν, ἀλλ' ἐδόκει κατακεκόφθαι, καὶ τὰ λοιπά. Antiochus cognomento accipiter, contra Seleucum fratrem bellum gerebat: uerùm ubi Seleucus à Gallogræcis uictus, nunquam apparuit, sed trucidatus est, &c. Galatæ interim se recolligentes, duce Brenno, mox Macedoniam uno ductu incursauerunt, ut ait Iustinus. Fuerunt apud Brennum ex omni exercitu, peditum lxv millia. Pausanias

ſanias tamen paulum à Iuſtino diſſentit,ac multo plures Brenno adſcripſit. Del phi Apollinis Dianæ ac Mineruæ auxilio ſuperiores euaſerant, ut placet Iuſti‑no & Plutarcho in collectaneis Adagiorum,à quo non in diuerſum Pauſanias abijt,qui templum ab ipſis ſpoliatum aſſerit.

De bello Galatarum contra Antiochum regem. Cap. 45.

Galatæ contra Antiochum.

CAeterùm quia nobis mentio belli Antiochici incidit,operęprecium uidebatur totam huius hiſtoriam ingredi,maximè dum uiderim, Latinorum ſcriptores tam anguſto pede rem illam pertranſiſſe, ad Græcos hiſtoricos deſcendam. Iuſtinus Galatas ait contra Antiochum inſurrexiſſe, eundemq; eorũ uirtute ſuccubuiſſe,dum tamen & Antiochus Gallos uicerit, & grauiſsimo bello, cuius nec Pauſanias nec Plutarchus plurimum meminêre. Athenæus penitus conticuit,niſi quòd in Dipnoſop. libro Antiochum à Galatis uictum oſtendit,lib. tamen. Dipnoſop. ubi Antiochi triumphos adducit,eos eiſdem triumphis interfuiſſe refert: ait enim, μεθ' οὓς μυσοὶ πεντακισχίλιοι συνεχῶς ἦσαν. κίλικες δ' εἰς τὸν τῶν εὐζώνων τρόπον καθωπλισμένοι, τρισχίλιοι, χρυσοὺς ἔχοντες στεφάνους, ἐπὶ τούτοις θρᾶκες τρισχίλιοι καὶ γαλάται πεντακισχίλιοι. Id eſt, Poſt quos frequentium Myſorum quinq; millia ſequebantur. Cilicum autem tria millia, inter etiam ſtrenuos armati procedebant, aureas portãtes coronas, cum quibus & Thracum tria millia, & Galatarum quinq; millia fuerant. Vbi ſatis Antiochi uictoriam aduerſus Galatas oſtendit. Lucianus uerò in pluribus dialogis apertè contrarium, Galatas ſcilicet ab Antiocho uictos refert. Tũ in uolumine ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος: id eſt, de compellatione erroris: diffuſius tamen in dialogo Ζεῦξις ἢ ἀντίοχος inſcripto, cuius uerba Græca ob diffuſam materiæ extenſionem ac dilatationẽ ſinam, ne tædio lectori ſim futurus. Latina tamen oratione quæcunque ad lineam pręſentem nobis faciunt, afferam, ob dialogi illius penes Latinos raritatem: qui enim eum tranſtulerit hactenus, uidi neminem. Sufficiat nobis ita ſenſum hiſtoriæ expreſsiſſe. Antiochus, inquit, qui Soter appellatus eſt, ſimile quoddam pati dicebatur, in pugna aduerſus Galatas. Si igitur uobis placuerit, & hanc enarrabo, quónam modo hæc fuerit edita: Nec latuit Antiochum Galatarum fortitudo. Vidit & eorum ingentem multitudinem eſſe, eorumquè phalangas ſtrenuè prouiſas ac congruentes, quarum frontem ærei thoraces protegebant, cum quatuor ac uiginti armatis à tergo præordinatis. Cornua uerò equitatus infinitus, in medio ac corpore exercitus eorum currus uidit octoginta falciferos, apti ad inſiliendum hoſtes, & in quolibet curru bis totidem equos coniugales. Hæc itaque animaduertens Antiochus, omni ſpe deſtitutus, dum hoſtes inexpugnabiles exiſterent. Ipſe uerò neque magnificè, nec ſecundum debitum belli apparatum proficiſceretur, ac ualde modicum duceret exercitum, peltis conſuetum, ac leuis armaturæ præditum, in cæteris nudum, ut penè uix dimidium eius exercitus fuerat. Optimum igitur ſibi uidebatur, fœdus paciſci, ac opportunas quaſdam belli inducias eum hoſtibus percutere. Verùm Theodotus natione Rhodius, uir nobilis, ac rerum militarium non ignarus, cum huic conſilio interueniſſet, regi ademit mœſticiam. Erant regi autem ſedecim elephanti, illos interim ut abſconderentur, iuſſit, ne exercitui hoſtium manifeſtarentur. Et poſtquam tibicen claſsicum cecinerit, ac confligere hoſtibus ac manibus conſerere opus fuerit, & dum equitatus hoſtium accurrerit, ac Galatæ ad aperiẽdas ac diuidendas phalanges currus immiſerint: tunc quatuor elephantos ex omni parte equis eſſe immittendos, ac octo illis qui curribus pręfuerint, equiſq; coniugalibus obuiam impellendos. Quo facto equos hoſtium perterrefieri dicebat, & reuerſo curſu in ipſorum dominos fugiendo, impetum facturos. Nec caruit hoc conſilium effe-

Galatæ in triumpho Antiochi.

Antiochi dolus in uincendis Galatis.

ctu: nam Galatæ ac Galatarum equi, prius elephantes non uiderant, unde ex inopinato eorum aspectu conturbabantur, licet etiam longè ab illis abessent. Postq; enim tantū barritū elephantorū audiuerūt, ac dentes eorum insigni candidate resplēdentes uiderūt, è fusco alioqui corpore, ac τὰς προνομαίας. i. elephantorum rostra, in eorū prędam populatura perceperūt, priusquam iaculum attingerent, retrocedentes, cū summo dedecore aufugerūt. Pedites aūt Galatarum alternis spiculis cōfodiebantur ac hastis, alij ab equorum ungulis conculcabantur. Et quemadmodum in illis rebus fieri solet, equi in eorum socios inciderūt, ac currus uice uersa retrouertentes, οὐκ ἀναιμωτὶ in terram ac repugnacula strepebant, non sine sanguine, in seipsos ac dominos eorū diuerterunt. Et ut uerbo Homerico loquar, Currus cū sonitu uerso sunt tramite ducti. Equi uerò postquam à recta uia deuiauerunt, elephantis cedentes, consessores deiecerunt incidebantq;, ac per Iouem falcibus eorum exercitum diuiserunt, omnesq; socios, quoscunque obuios habuerunt, perdiderunt. Multi Galatarum in tanta turba desiderabantur. Adde quòd elephantes hostes insequentes conculcauerunt, ac συμπεριπτοῦντες unum super alium cónglomerauerunt in aggeres, ac rostris eorum discerpserunt, quos in uia comprehenderunt, & finaliter cum maiestate uictoriam Antiocho pepererunt. Galatarum uerò alij in tanta clade edita desiderabantur, alij capiebantur, pauci reduces euaserunt, & tantum hi superfuerant, qui ad montes aufugerant. Hactenus nostra interpretatione Lucianus. & addit: Dum Antiochi principes conuenissent, & uictoriosum regem nuncupassent, regem respondisse: Verecundiam habemus milites, quòd nostra salus tantùm in quatuordecim animalium terrore sita fuerat. Si autem rem copiosius tractare uolumus, diuina uirtute Galli ciciderunt. Nam ut Lucianus in alio dialogo, ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, in hæc uerba prorupit: Ἀντίοχος δὲ ὁ σωτὴρ, ὅτε τοῖς γαλάταις συνάπτειν ἔμελλεν, ἔδοξεν ὄναρ, ἐπιστάντα οἱ τὸν ἀλέξανδρον, κελεύειν σύνθημα πρὸ τῆς μάχης παραδοῦναι τῇ στρατιᾷ τὸ ὑγιαίνειν. καὶ ὑπὸ τούτῳ συνθήματι, τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην νίκην ἐνίκησε. Id est, Antiochus Soter dictus, Galatis confligere uolens, somnum uidit, Alexandrum sibi assistere, ac iubere, ut exercitui in tesseram bellicam ὑγιαίνειν, hoc est salutem præstaret. Et illa tessera mirabilem uictoriam sibi peperit. Hæc ille. Dum autem hæc pertranseo, incidit mihi Ioannis Capnionis uiri grauissimi festiuissimus locus, quem in tertio Cabalisticarum uolumine, ad Luciani enodationem adduxit: ubi se monetam uidisse testatur, nomine Antiochi conflatam, pentagoni symbolum tale retulisse, cuius pentagoni & Lucianus recordatur, dum dicit, τριπλοῦν τρίγωνον δι' ἀλλήλων τὸ πεντάγραμμον: Triplex triangulus inter se quinq; linearis. Fuisset locus ille Cassiotico nodo intricabilior, nisi operam suam huic Capnion condonasset. Cæterùm ex Luciani dialogo ἀλέξανδρος inscripto, Græca carmina adduximus, quibus oraculum in bello Marcomanni co à Cæsare Antonino gesto ostendit, quo nam pacto Germani essent debellandi. Nobis itaque Dij, non Imperatores uictoriam præripuerunt.

Galatæ ab inopinato elephantorum ui sic deterrentur.

Galatæ moniti somni uincuntur.

De Galatarum expeditionibus contra Athenienses, Macedones & Delphos. Cap. 46.

Videor tenuiter pro ea copia, quibusdam curiosis forsitan, Galatarum res ingredi, quare altiori exordio paululum memoriam eorum reuocemus. Sunt qui Galatas Scordiscas dixerunt, ueluti Athenęus, sunt qui Sueuos. Hi cupiditate auri, ut Athenæus inquit, Istrum relinquentes, & ut Trogus lib. 33, ac Iustinus, Galatas scribunt abundanti multitudine trecenta millia hominum ad quęrendas sedes nouas comites sibi asciuisse. Illi studio augurandi primitus ad

Galatarū contra uarias gentes expeditiões

Illyricos

Illyricos profecti: inde in Pannonijs consederunt. Gens aspera, bellicosa, audax, hi primi post Herculem alpium iuga frigore intractabilia conscenderunt: inde in Macedoniam ac in Græciam delati, reges Asiæ terruerunt, qui ab ipsis lacesisiti, pacem pecunijs mercari coacti sunt, aut rebus omnibus ipsorum renunciare. Profectionis Galatarum in Asiam, præter Suidam & cæteros, Plutarchus meminit, in libro περὶ τῶν παραλλήλων ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν, ubi in talem orationem euadit: Βρέννος γαλατῶν βασιλεὺς, λεηλατῶν τὴν ἀσίαν, ἐπὶ ἔφεσον ἦλθε: Brennus Galatarum dux deuastans Asiam, cōtra Ephesos profectus est. Omnes autem Galatarum expeditiones nemo copiosius Pausania Græco authore collegit, qui ἐν τοῖς φωκικοῖς per tres fermè pagellas, Galatarum strategemata effusè excurrit, à cuius Græca oratione recedamus, ueluti lectori tædiosa. Ea tamen quæ ad rem nobis faciunt, breui nostra interpretatione desideranti eo pacto Latina elocuti sumus. Incursus Galatarum, inquit, in Græciam, illam post se reliquit memoriam, quam in Eleutherio Atticæ loco subscriptio tradit, quēadmodum & apud Delphos manifestē etiam ostenditur, ut in loco, ubi Græcis potissimum res erant aduersus Barbaros. Celtæ primam expeditionem extra regionem eorum, duce Cambaulo, confecerūt, in qua Thraciam usque mouerunt: uerùm sub regionis limine subsistentes, non audebant arma Thracibus inferre, ob eorum paucitatem. Nec Galatę expediti satis erant aduersus tantum numerum Græcorum. In secunda autem, quam fecerunt, expeditione, optimum ipsis uidebatur alijs gentibus bella inferre. Proficiscebantur igitur unà cum duce eorum Cambaulo populantes, ac demum insatiabilitate eorum saturabantur. Postquam ad Eurotam fluuium castra mouerunt, multus tunc illis ac non uulgaris quoque erat pedestris exercitus congregatus. Equitatum etiam in tres partes diuiserunt ductores agminum, aduersus Triballorum gentes Thraciæ. Futurus etiam imperator Cerethrius expectabatur. Gallis quoque in Pannoniam proficiscentibus, Brennus ac Acichorius præfuerunt. Bolgius apud Macedones ac Illyricos prædas agebat, ac cum Ptolemæo certabat, tunc temporis possidente Macedonum regna. Ptolemæus autem prædictus ille extitit, qui Antiochum nomine Seleucum dolo interemit. Hic è regione sua expulsus, postea supplex auxilium petijt. Erat & ei cognomen inditum ob nimiam audaciam Cerauno: occubuit tamen in ea pugna, non sine magna suorum iactura ac Macedonum. Denique Celtæ nullo pacto in Græciam audebant traijcere, quousque totus penè exercitus in castra descendens, à Brenno duce multis conuenientijs adductis persuaderetur. Enarrabat enim Brennus in præsentia exercitus impotentiam Græcorum, ac pecuniæ multitudinem in ærarijs publicis, plura denique ornamenta siue holocausta, argentum ac aurum in templis Græcorum reseruari, quibus persuasit Galatis in Græciam expeditionem, ac ductoribus cæteris, qui cum ipso exercitui præfuerant. Congregato igitur exercitu pedestrium, cum ipso militabant Myriades 17. accedentibus ipsis duobus millibus. Equitum uerò 400 ac 20 millia, tot & equi, qui semper in opere parati constiterunt. Et ut uerum numerum adducam, ducentis ac mille adiunctis sex Myriadibus numerus consistebat. Præterierunt autem potestatem Galatæ, ac iuxta littus castrametabantur, prædā autem è Delphici Apollinis templo ad uota & è Græcia egerūt. Hæc ille. Ibidem Pausanias Galatarum cum Atheniensibus prælia enarrat, & quomodo Galatæ Kydiam eorum imperatorem fuderint, cui & Græcum epitaphium in huius rei testimonium sanxerunt, ac ad templum Eleutherij Iouis posuerunt. adduximus epigramma illud lib. 2. Inde Termopylas ferro, præda ac igne populabantur Galatę. Meminit huius belli Adon Viennensis episcopus, Græcorum præstantissimi, in quorum numero Athenæus omnium copiosissimus scriptor, Dipnosophist. libro quinto, ubi eos Galatas uocat, & eorum du-

Galatarū strategemata.

cem Brennum, ac irruptionis eorum in Delphos recordatur.

De Galatarum ruina, ac eorum contra Pyrrhum bella. Cap. 47.

Galatæ contra Pyrrhum.

Facta autem clade Galatarum Brennum in se manus uertisse Plutarchus, Pausanias, Iustinus ac Valerius Max. libro primo, cap. de neglecta religione testantur. Reliquiæ autem Galatarum, quæ bello superfuerant, Romanor. fines incursauerunt, numero 15 millia peditū, equitū uero millia tria. Mox Getis ac Tribalis conflixerunt, quibus deuictis, ut Iustinus ait, ad Antigonū confugerunt, eiusq; auro ac supellectile illecti, Antigono renunciauerunt, à quo testante Plutarcho uicti sunt. Pyrrhus tunc temporis sese contra Galatas gessit, eisq; deuictis adeò insolens Pyrrhus factus est, ut ad sui laudem Galatarum uictoriā asseruerit, & istiusmodi carmina suo titulo Plutarcho dicente adscripserit:

Hæc de pugnata Galatarum munera gente,
Molossæ Pyrrhus fixit captiua Mineruæ.

De strategematibus Galatarum aduersus Romanos. Cap. 48.

Scriptores rerum Galatarū.

Brenno occiso, Galatarum reliquiæ, ut diximus, cum Antigono conflixerunt, à quo uicti, in Asiam sese contulerunt, ut ait Iustinus. Florus uerò ac Liuius eos tunc Manlio occurrisse referunt. Cæterùm nulli Latinorum, res gestas eorum cum Romanis descripserunt. Fugiendum igitur erat nobis ad Græcorum commentaria. Multi autem Græcorum Galatarum res posteritati mandauerunt. Clitôphon enim ac Diaphorus plura uolumina de ijs ediderunt, ut à Plutarcho in libro τῶν παραλλήλων ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαικῶν allegabatur. Anaxippus præterea Comicus, fabulas quasdam de Antigono & Demetrio lusit, quarum Suidas & Atheneus meminerunt, quibus multū de Galatis introclusum est. Demetrius quoque Byzantius, Galatarum incursum in Asiam, ac Antiochi gesta, octo libris complexus est, testante Diogene Laertio. Hos inde Pausanias, Plutarchus, & alij imitati, pluribus Galatarum res absoluerunt. Cæterùm ut ad rem redeam, Plutarchus Galatarum contra Romanos incursionis meminit, in libro τῶν γυναικῶν ἀρετῶν inscripto, in uita τῆς χιομάρας. χιομάραν δὲ συνέβη τὴν ὀρτιάγοντος αἰχμάλωτον γενέσθαι μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν, ὅτε ῥωμαῖοι καὶ γναῖοι ἐνίκων μάχῃ τοὺς ἐν ἀσίᾳ γαλάτας. Id est, Chiomaram ex eadem regione Galatia natam, Ortiagontis uxorem cum alijs mulieribus captam ferunt, eo tempore quo Romani Galatas, qui in Asia sunt, bello superabant. Nec ad hanc lineam Suidas aspernandus est,

Galatæ contra Rom.

qui in dictione γαλάτου, nobis illa sonat: Temporibus, inquit, Scipionis Romani ducis, ac Hannibalis Carthaginensium, Romani Galatas in Asia debellabant. Fuerunt autem hi Galatæ pars illorum, qui in Occidentem uergunt, qui olim relicta patria eorum, Brenno duce insurgentes λ'. Myriadum numero æstimabantur. Mox à se inuicem discreti sunt: quidam per interiora Græciæ claustra, alij per Thracias, alij per Asiam cursauerunt, quorum penè dux Myriades ad summum extiterunt, quæ illato bello, omnes inferioris Asiæ cultores, ac Taurum montem inhabitantes, uicerunt, ac tributarios sibijpsis fecerunt. Illi quoque Galatæ loca, quæ circa Alim fluuium sunt, subegerunt, & loca intra Cappadociam ac Bithyniam sita inhabitauerunt, contra quos Romani bella mouebant. Hi igitur in pugna iuxta Sipylum edita, sese Antiocho coniunxerunt, inde à Romanis uicti, duce Manlio, Ancyram ciuitatem expugnauerunt, ubi ingenti manu iuuenum fortium occisa, reliquos non resistentes ad eorum deditionem compulerunt. Meminit huius Plutarchus, licet paucioribus penè uerbis. Hæc fermè nobis Suidas Latinè facit, imitatus, ut puto, Liuium de illa re copiosissimè differentem.

De

De reliquijs Galatarum quæ à prælijs superfuerant, et quorsum peruenerint. Cap. 49.

QVi uerò denuo bello illo superfuerant, alij Istrum antiquam eorum patriam repetiuerunt, referentibus Athenæo Græco Dipnosophist. quinto, & Iustino libro Histor. trigesimotertio, & ad Danubium habitantes, Scordiscæ dicti sunt. Alij uerò in Asia considentes, regionem quandam in ditionem eorum sumpserunt, quam Gallogræciam dixerunt. Habuit tunc plura nomina locus ille, uocabatur enim γαλατία, γαλλογραικία, βουκελλαρίων χώρα, ἑλληνογαλατία, auctore Suida: id est, Galatia, Gallogręcia, Bucellariorū regio, & Hellenogalatia. Scordiscæ autem Germanorum uerissimi fuerunt, ut in lib. 1 dictū est. Hi olim Macedoniam, tunc tributarij Macedonum fuerant, incursabant. Thessaliā, Dalmatiā quoque tentauerunt, usque ad mare uenerunt, contorta in ipsis aquas tela miserunt, Catonis exercitum profligabant. Didius eos compescuit, ac inde Drusus, ne Danubium transirent, retinuit. Hæc ex Floro lib. 3, Eusebio, & alijs.

Galatæ quorsum.

Scordiscarum strategemata.

Quomodo Gallogræci imperio Romano demum cesserint. Cap. 50.

CAeterùm quia Gallogræcos illos Germanos fuisse conuicimus, & eorum bella hactenus, quæ nobis lectione asiduua constabant, reteximus: uoluimus ut nihil quod Germanorum sit, penitus desideretur. Quare ut effusè ac pleno calamo omnia dicantur, quomodo ad Romanū imperiū deuenerint Galatæ, adijcere huic lib. in animo erat. Galatæ, ut Iustinus ait, totam penè Asiam cū Bithyniæ rege ceperunt, quo tēpore tantus terror erat in Asia Gallici nominis, ut nemo putaret maiestatē suam se posse tueri, nec amissam recuperare, nisi eorum auspicio. Quæcunque illi autem interceperunt, regi Bithyniæ reliquerunt, ipsi tantùm Galatiam seruauerunt: inde Mithridates rex Gallogræcia & eis potitus est. Causa belli Mithridatici contra Galatas hæc ferebatur. Mithridates 60 ex optimatibus Galatarum, simulata amicitiæ gratia, Pergamū accersiuit, asperè inde ac superbè illos exagitans, uehementer eorum animos cōtra se irritauit: Thoredorax uerò uir τό τε σῶμα ῥωμαλέος καὶ τὴν ψυχὴν διαφέρων, ut Plutarchi uerbis loquar, tam corporis quàm animi fortitudine præstans, uitæ regis cū cæteris insidiabatur. Prodita autem Galatarum coniuratione, Mithridates singulos cōspiratores, singulis tortorib. trucidandos tradidit. Hęc nobis Plutarchus, in libro γυναικῶν ἀρεταί intitulato. Galatæ inde suos socios ulciscentes, à rege superabantur. Drusus postea, quia Antiocho contra Romanos auxiliaribus copijs accesserant Galatæ, eos debellauit, ut ait Festus Ruffus. Inde Munius proconsul contra eos missus est. Rex etiā Deiotarus Galatas subdidisse dicitur. Augustus Gallogręciā in prouinciā redegit, & Lollio administrandā tradidi. Paulò pòst à diuo Paulo legem Christianā assumpserunt, & hi sunt, quos Hieronymo referente Paulus Galatas uocauit. Sub Traiano iterum à lege nostra defecerunt, tēporibus Galieni Cæsaris à Romanis intercepti, à Posthumo, ut Orosius libro 4 ait, restituti, inde ad imperium Constantinopolitanum deuenerunt, & à Turco, ut Aeneas Syluius collegit, subiugati, à libertatis iure destituebantur. Cætera pręteriemus: dum enim Germani erant, ut Germanorum meminimus, nunc successu temporis dum & nomen & ius Germanorum amputauerunt, illis eos committo, qui in describenda Asia horas suas collocaturi sunt.

Galatæ quotiens à Romanis defecerunt.

Galatæ contra Mithridatem.

Epilogus terrarum à Germanis subditarum. Cap. 51.

POsuimus proximo uolumine præmisso, Lector æquissime, publicam Germanorum uirtutem, cui data sua portione, ad priuatarum gentium fortitudinem in præsenti libro descendimus, ut tam communium Germanorū, quàm

etiam singularium populorum uirtus eluceret, qua non unum terrarum orbem sibi quæsiuerunt. Id longè maximum fuerat, quod nihil quod uirtuti bellicæ debetur, Germanorum maiestati detractum uidetur. Gentes difficillimas, ac tam terra mariq; quàm armis armatas, Germanorum uirtute concidisse admirationis fama diuulgauit. Vnde si uelimus cum omni priscorum temporum necessitate cõcertare, ac omnes terrarum populos uno fasce complecti, ac eorum res gestas tantùm Rheno conferre: egregiè fateor, numerosa testimonia nobis Roma saltem toties à nobis demolita conferret, aut qua tota patet Italia olim exanimata, Hispania consumpta, quę miseriarum priuilegium, ex tã crebro & inopinato Germanorum ductu ac incursione, sibi haud iniuria uendicauerũt. Differamus autem cæteras Germanorum expeditiones, ac intermissa ea, qua Europam, Africam ac Asiam fortitudine calcauerunt: id memoriæ repetamus, triplicem huius orbis discretionem, ab eorũ populis, ut à locupletissimo mari inundatam. De Asia testis accedit Iustinus, qui solos Galatas, quos Germanos in multis locis extitisse probauimus, multitudine Asiam uniuersam repleuisse intendit. Quis rogo Saxones, Sueuos, Anglos, Pictones, Scotos, qui in Britanni am exarserunt, illis sedibus depulit? Quis Gotthos ab Hispania reuocauit? Quis Vandalos ultimo ductu in Africã limitantes deleuit? quis Francos Germanos Galliæ totius uendicatores exegit? quis Tectosages ac alios, qui Belloueso duce, referente Liuio, Veronæ, Brixiæ conditores, ut diluuio quodam, totam Asiam armis occupantes, eorum regione interdixit? quis Osttogotthos Italia expulit? non Belisarius, non Narses, siquidem Sabellico referente, multi et cæteri prælio superstites, in Italorum nomen abierunt. Quorsum tandem Friderici saltem secundi Germanorum Cæsaris inæstimanda turba Italiæ illata, profluxit? quis Manfredorum inũdationem? quis Tuscos, Sardiniã, Siciliam, Neapolim à Friderici illius filijs ex concubina susceptis moderatas ignorat?

Germanorum fortuna.

Gentes à Germanis ortæ.

De captione urbis Romæ, & quòd tantùm à solis Germanis capta semper fuerit, & quoties. Cap. 52.

AD Romanæ urbis excidia me conuertam, quæ gloria solis Germanis, ac illis tantùm debetur, nec ulla ætate hactenus ab illis data est alijs. Nec Germanico splendori quidquam uenerabilius contigisse potuisset, quàm terrarum dominam, terreneos Deos ante pedes habuisse subiectos, à quorum propagatione nullus hostis adeò delituit, quin repertus fuerit, quibus mare patentissimum cessit, nubes peruiæ patuerunt. Fatis itaque Romanæ urbis ruinam trahentibus, Senonibus Sueuis, inde Gotthis primitus domitæ Romæ gloria asserta est. Alaricus enim, ut diximus, mœnia urbis demolitus est. Meminit huius Claudianus:

Romæ captio à Germanis.

Heu regio funesta Getis, heu terra sinistris
Auspicijs calcata mihi, satiare nocentem
Cladibus, & tandem nostris inflectere pœnis.
Aspice quàm rarum referas inglorius agmen,
Aspice Romanum iam uertice celsior hostem.
Italia detrusus erat, quantumq; priori
Dissimilis, tu cuncta sibi cessura ruenti
Pollicitus, patrij nomen iurauerat Istri.
O rerum fatiq; uices, qui fœda parabat
Romanos ad stupra nurus, sua pignora uidit

Romæ excidiũ ab Alarico.

Coniugibus

Coniugibus permixta trahi, quæ mente profunda
Hauserat urbis opus, ultro uictoribus ipsa
Præda fuit.

Et reliqua. ubi Claudianus Romæ incendia lachrymabilia proclamat. Et ille tamen Alaricus, inter omnes destructores Romæ mitissimi ex communi scriptorum sententia nomen accepit. Quanti tulisset Claudianus, si Totilæ, Genserici, ac aliorum populationes descripsisset. Secunda urbis ἐπάλωσις Attilæ adscribitur, qui Roma potitus, precibus summi Pontificis adductus, ab urbis ruina abstinuit. Tertia Genserico Vandalo destructio debetur, qui ob hæresim Arrianam, qua imbutus, humana diuinaque agebat promiscua. Hic penitus urbe populata, omnique præda abacta, Romam misere damnauit. Quartum Romæ excidium Totilæ regi concesserunt, qui Capitolinis montibus incensis, ac tertia murorum parte demolita, omnique præda abducta, Romam penitus uacuam, Procopio testante, reliquit. Quinto loco iterum Totilam referendum puto, qui ædificata denuo Roma à Belisario repentino incursu denuo urbē inuaserat. Fuit & Odoacer Rugus, ergo Germanus, ut libro 3 ostendimus, similiter Theodericus Ostrogotthorum rex, qui bellica uirtute, Romam gentium dominā, in eorum potestatem redegerunt. Quid Ottonem sui nominis primum memorem? qui contra Crescentium Romanę urbis patricium insurgens, portas Romanas inuenit clausas, uirtute aperuit, ac Roma potitus est, sicuti Platina in Ioāne Placentio, ac Sabellicus libro 2 Enne. 9 adducit. Adde quòd Arnulphus Bauariæ rex, ante Ottonem ob papam Formosum contra Romanos exercitum duxerat, multosque Romanorum gladio sustulerat. Ludouicus imperator de Caroli prosapia, Romam à Saracenis occupatam, liberauit. Otto II diu Romanos obsidione ac fame ad retinendum Leonem papam compulit. Fridericus etiam primus, non nisi armis Romam occupauit, ductu tamē Henrici ducis Bauariæ ac Saxoniæ, referente Hermanno. Aiunt & Henricum III ob Suiggerum papam, quem in locum Gregorij locauit, Romanos coegisse, ut 23 dist. capite in nomine Domini in glossa. Et si ueritati non deesse uolumus, primi omnium urbem Sueui Senones occupauerunt, qui duce Brenno Romam interceperunt anno urbis 362, testante Plutarcho, & hi Germani erant, ut in primo uolumine dictum est.

Roma destruitur ab Attila.

Germani imperatores contra Romanos.

Quomodo Germani linguam Romanam corruperint, non solùm urbem. Cap. 53.

NEc tantùm urbem, uerùm & linguam, præcipuum Italiæ decus, eorum incursionibus adeò corruperunt, ut uix idiomatis ueteris uestigium sapiat. Aistulphus Gotthorum rex urbe in potestatem redacta, Romanos nomine eorum dispoliatos, Gotthos nuncupare uoluit, ac Romam Gotthiam. Et nisi à Placidia uxore fuisset in transuersum actus, ultima Romanis transisset nominis ætas. Theodericus etiam Italiæ titulū nactus, Romanis arma interdixit. Arbitrabatur in desidiam eo ductu Romanos uenturos, ut & nomen eorum in discrimen redigeretur. Probat & hoc de Alarico Claudianus. De linguæ Romanæ deprauatione, Blondus, Aeneas, Volaterranus & Philelphus multa scripserunt, cuius uerba sunt 37 epist. ad Laurentium Medicen: Nec mirum, inquit, cum tot Barbaræ nationes Vandali, Gotthi, Hunni, Longobardi, Germani, Burgundiones, Franci, linguam ipsam & mores & doctrinam Italorum mutauerint. Hęc ille. Ita Romam omnibus membris, brachijs ac comis dilaceratam, cunctis rebus priuauerunt. Lucanus nulli, inquit, fas erat ferro penitus distinguere Romā. Et Claudianus Deos pro urbe pugnare dixit, fulminaque ad con-

Lingua Romanorum deprauatur à Germanis.

seruandam urbem cadere. Verum tūc somno Romanorum Dij obruebantur, nec ab eius præda Germanos ac ruina arcere potuerunt, fulmina non hostem, uerùm ipsam urbem concusserunt.

De Thraciæ uastationibus, & Constantinopolitanæ urbis direptione à Germanis. Cap. 54.

Thracia quoties deuastata. SAepè in Thraciam Germanos fuisse delatos omnium auctorum consensus prodit. Strabo lib. 7. Dromachetem Thraciā scribit armis admonuisse, Getarumq; regem armis exuisse. Cætera Ouidius in libris de Ponto, Suidas in dictione κῆρυξ, Athen. in Dipno. Stephanus Græcus in dictione Βυζάντιον, & in dictione γότθοι. Et nos octo incursiones saltem unius gentis Gotthicæ in Thraciam, quinq; Slauorum, sex Germanorum, duas Herulorum, quatuor Sarmatarum, libris præmissis adduximus. A Romanorum ueterum memoria, ad nouæ Romæ direptionem me conferam, ac Thraciæ regionis caput, quo ueluti Roma Italia circumdatur. Fuit Thracia semper Germanis infesta, postquam etiam Gotthorum nomen primitus adoleuit, in Thracum sanguinē educabatur. Gotthi olim à Valente Cæsare impetrata Thracia, nunquam pedem ab ea submouerunt: seminata inde simultate, uniuersam Thraciā, ut propriam, armis sibi destinauerūt, ut Sozomenus ac Socrates historici, & Theodericus episcopus memoriæ mandauerunt. Ostendit hoc Claudianus libro 1 contra Ruffinum:

Ex quo iam patrias gens hæc oblita triones
Threicio funesta solo uestigia fixit.

Valente concremato, Gotthi Constantinopolim cinxerunt: parum affuit quin intercepta fuisset, nisi Dominica imperatrix, suorum uirtutem pecunijs correxisset, lacuit inde Galieni temporibus Thracia penitus exanimata, Theodosij uerò, afflicta. Sunt Claudiani uerba:

— Vos gratia testor
Flumina, quæ largo mutastis sanguine fluctus.
— Tot Barbara solus
Millia, iampridem miserum uastantia Thracem.
Ecce autem flauis grandæuus & usq; Gelonis
Arua cruentato repetebat Thracia curru.
Qua populis à stirpe metus, molire tumultus.
Nunc miserum Thracum nimium Macedumq; ruina
Tædet, & in gentes iterum sæuire sepultas.
Damna minus consueta mouent.
Non tibi Rhyphæis hostis quærendus ab oris,
Ostrogothis colitur iamiam mixtisq; Gothinis
Phryx ager, hos parua possunt impellere causa
In scelus, ad mores faciles natura reuerti.

Cōstantinopolis diripitur. Constantinopolim autem Thraciæ urbem sæpius Germani adorti sunt, tum etiam Theodosij seculo, indicante Claudiano libro secundo,

Urbs etiam magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
Et quæ Chalcedonas contrà despectat harenas,
Iamiam finitimo Martis terrore mouetur,
Sed propius lucere faces, & rauca sonare

Cornua,

Cornua, uibratiſq; peti faſtigia telis
Aſpicit. Hi uigili muros ſtatione tueri,
Hi iunctis properant portus munire Charinis,
Impia uicini cernit certamina campi,
Victas ire nurus, hunc per uada cærula mergi,
Nec canos prodeſſe ſeni, pueriq; cruore
Maternos nudare ſinus.

Hæc ille. Verùm tandem deſinam, & à Germanorum populationibus deſiſtam, Romanorũ ac totius orbis miſeriç modum imponam, tempus abire mihi eſt, ne potum largius æquo rideas, ac ne unquam modum orationem noſtram inuenturam putes.

De deſtructione Carthaginis à Germanis. *Cap. 55.*

AD Africam nunc orationem dirigam, quæ toties Germanorum direptionibus patuit. Vandali à Gotthis Gallia pulſi, ad Africam traiecerunt. Genſericus igitur motis ad eam caſtris, primo ductu urbe potitus eſt, ut præter Oroſiũ, Paulus Diaconus ſupra Eutropium lib. 14 teſtatur. Gotthi Claudiani temporibus totam Africam prædis agebant, ut ipſe teſtatur poeta. *Carthago diripitur.*

De bello Cimbrico, & prima eorum expeditione. *Cap. 56.*

INterim in recenſendis Gotthorum ſtrategematibus occupatus, penè cæterorum illuſtrium Germanorum uirtutes præteriui: nec tamen Cimbrorum fortitudo diſsimulanda eſt, quam nunc noſtra oratione ingreſſus, cui potero breuitati me alligabo. Cimbri olim Oceano inſidentes, anno 559 ab Vrbis ortu, ut ait Euſebius, Romam admouerunt. Hi Cimbri primò Celticam inhabitauerunt terram, ut ſcribit Plutarchus in Mario, & Sabellicus lib. 2 Enne. 6. ducti ea coniectura, quòd Celtæ Scythæ dicti ſint, & ita ueniſſe uſq; ad Mæotidem. Alij duce Lidanio primò à Cimmericis deueniſſe Cimbros aſſerunt. Idem Plutarchus & Sabellicus lib. 2 Enne. 6. Alij facta inundatione maris ex patria eos fuiſſe collegerunt, ut Strabo libro 2 Georg. Et Ephorus magis illis cum aqua quàm armis periculum fuiſſe adducit. Clitarchus quoque inundationis eorum meminit. Conſentit Florus lib. 3. & Plutarchus. Solinus cap. 26 uidetur ex gente Amazonum ipſos deducere. Hæ opiniones tamen magis probabiles, quæ à Cimmericis eos ueniſſe teſtantur, ſicuti & ex Dionyſio elicimus, & Græci eos τοὺς κιμμερικοὺς dixerunt, & ab ipſis nominatus eſt Cimmericus Boſphorus, ut Strabo lib. 7 ait, ex ſententia Poſidonij & Herodoti. Sed hæc remitto quouſq; ad dictionem Cimbrorum peruenero. Hi ergo 300 millia hominum erogauerunt, & uſq; ad Hercynium deuenerunt, illi pulſi, ad Iſtrum conſederunt. Scordiſcas ſecum ſumpſerunt, ut Sabellicus & Plutarch. ſcribunt. Heluetios inde petentes Tigurinos & Toygenos ſollicitauerunt. Inde Tauriſcos, ut Strabo libro ſeptimo ait, & trans Pyrenem uenientes, ut placet Sabellico, Hiſpaniam depopulabantur. Appianus in Celtico Galatiam quoq; eos cepiſſe ſcribit. Inde uicti à Celtiberis, Ambarones & Teuronas ſecum ſumpſere in Galliam, totam uaſtauerunt Galliam, exceptis Bellouacibus ipſis reſiſtentibus, Cæſare & Strabone lib. 4 authoribus. Italiæ inde renunciantes, magnos Romanorum exercitus ultra Galliam uenientes fuderunt, indicatore Plutarcho. Papyrium igitur Carbonem primò ipſis occurrentem ſuſtulerunt, ut ait Sabellicus libro 1 Enne. 6. Hoc autem factum eſt 640 anno Vrbis conditæ, Cæcilio Metello & Papyrio Carbone Coſs. ut uoluit Cornelius in Germania: & paulò pôſt addit, Carbonem occiſum,

B. llũ Cimbricum.

Numerus Cimbrorum.

sum, cuius etiam Cæsar in Commentarijs meminit. Inde per Noricos descenderunt Cimbri, et obuium habuerunt Syllanum: illum quoque fuderunt. Post hunc Manlius, ut Cornelius scribit & Liuius lib. 77, Florus tamen lib. 3, Orosius lib. 5, cap. 15, C. Manlium, Eutropius lib. 5, Mallium uocant, uerùm liber est deprauatus. Antias indicat, C. Manilio & Q. Cæpione coss. M. Aemilium cum duobus filijs consulis, & 80 Romanorum millia occisa extitisse, 60 millibus Calonum in eo bello desideratis, ita uictum, ut uix 10 homines euaserint. Huiusmodi sententiæ assertor est Orosius in prææallegato loco. Florus tamen Manilio, Liuius & Cornelius Manlio id tribuerunt. Cimbri inde rebus feliciter gestis, quia secundum Cornelium Manlius, Cassius, Scaurus, Aurelius, Seruilius, Cæpio, consulares exercitus populi Romani fusi fuerant, statuerunt, non nisi Roma diruta sedes ponere, ut ait Plutarchus. Cæpionis quoque singulariter Florus & Eutropius meminerunt. & addit ille, actum de Roma fuisse, nisi Marium ea secula contulissent. Marius igitur secundò consul, secundum Plutarchum, secundum uerò Florum, Eutropium, Orosium quartò consul, ex Libya accersitus, ad Rhodanum sedit. Barbari autem sex diebus transierunt continuò, & nunciauerunt Romanis, an uxoribus eorũ quid significare uelint: citò ipsos Romæ futuros. Cæpionem profligatum à Cimbris, Plutarchus in uita Camilli, in uita Marij, in uita Luculli, ac in Apophthegmatibus adduxit. Mox Catulus Cimbris occurrit, eorum multitudine deterritus, sese ad dolos conuertit, postquam eos uincere posse diffidit, referente Plutarcho in lib. ἀποφθεγμάτων. Κάτλος Λουκτάτιος ἐν τῷ Κιμβρικῷ πολέμῳ παρὰ τὸν Ἀτίσωνα ποταμὸν στρατοπεδεύων, ἐπεὶ τοὺς βαρβάρους ὁρῶντες οἱ Ῥωμαῖοι διαβαίνειν ἐπιχειροῦντας, ἀνεχώρουν, μὴ δυνάμενος αὐτοὺς κατασχεῖν, ὥρμησεν εἰς τοὺς πρώτους τῶν ἀποτρεχόντων ὅπως δοκῶσι μὴ φεύγειν τοὺς πολεμίους ἀλλὰ τῷ στρατηγῷ κατακολουθεῖν. quod hunc nobis sensum reddit: Catulus Luctatius in bello contra Cimbros gesto, ad Atistonem flumen castra posuit. Postquam autem Romani intelligebant, Barbaros ad transitum fluuij tendere, enitebatur ut illis cedere Romani poterint, si Barbaros detinere non ualeret. Contendit igitur ad primum cursum abscedentium Barbarorum, ne Romani fugere, uerũ potius insequi hostes uiderentur. Hæc ille. Nec Marius cõsul eos à flumine potuit arcere: ipse igitur Marius cogebatur castra in siccis locis ponere. Quod cum Romani uidissent, grauiter ferebãt, ac siti eos affici dixerunt. Marius uerò monstrato illis flumine, quod uallum hostium defluxerat: ἐκεῖθεν ὑμῖν ὕδωρ, ἄν γε, ποτὸν ὤνιον αἵματι· prope, inquit, nobis potus est, uerùm mercandus sanguine. Hæc Plutarchus in Apophtheg. tum in uita Marij nobis reliquit, quem Valerius Maximus, Orosius, Frontinus, & alij secuti sunt.

Numerus occisorum.

Catuli dolus in Cimbros.

De eodem, & conflictu Marij & Cimbrorum. Cap. 57.

Barbari inde stoliditate flumen transgressi sunt, ut ait Florus, Catulus à Thisone amne & Scala prohibere uoluit Barbaros: ac prælium ibi commissum est. Catulus defecisset, nisi ei iunctus fuisset Marius, ut ait Plutarchus. Commisso primo prælio 10 Myriades, id est, supra cẽtum millia hostium strauit Marius, ut ait Sabellicus μυριὰς enim decem millia, uel μυριὰς, ἀδος fœmininum, μύριοι uerò decem millia masculini generis apud Græcos, licet apud Latinos neutrũ sit, & hæc ad intellectionem Plutarchi. Eutropius, sed nimis corruptus est, 300 millia occisa asserit, ducem uerò eorum Teutobochum captum cum 80 millibus. Liuius lib. 68, & supra ipsum Florus, & Orosius 200 millia occisa, noningenta capta Cimbrorum collegerunt. Hoc autem factum est, apud Aquas Sextias; ut probant Liuius, Sabellicus & Florus. Orosius uerò iuxta Isaram & Rhodanum. Reuera non longè à Saltzburga hanc conflictionẽ fuisse Chronographia non uulgaris nostri temporis testatur, & ibi adhuc uestigium uideri, Hieronymus

Pugna Catuli & Marij cum Cimbris.

Vbi conflictus fuerit.

mus ad Geruntiam epist. 31, dist. 12, hanc historiam recitat, & apud Sextias aquas in campo Saudio indicat, cui subscribit Florus. Sabellicus Caudio dixit, Lucanus iuxta Ariminum hanc cladem editam profitetur. Claudianus uerò illic ubi Stilico olim Getas uicit, ait enim:

— Memorabile bustum
Barbaricæ, nam sæpè locis & finibus illis
Plena lacessito rediit uindicta Quirino.
Illinc Oceani stagnis excita supremis
Cimbrica tempestas, & eisdem procidit armis.
Hic Cimbros, fortesq; Getas, Stilicone peremptos
Et Mario, claris ducibus, tegit Itala tellus.

Secundo uerò prælio Cimbri petierunt à Romanis sedes ut à fratribus, uelu ti ait Plutarchus, quibus abnegatis iterum Romanis cõflixerunt, iuxta flumen Athesim, ut Liuius & Florus collegerunt, qui ex Tridentinis alpibus effluit: Aristonem Plutarchus & Appianus hunc nominant. Commisso prælio Cimbrorum supra 60 M. capta, occisa bis totidem sunt, Sabellico referente. Liuius 140 occisa, 60 capta, Eutropius 160 cecidisse, capta 60 millia numerauerunt. Orosius cum Liuio, Eutropius autem scribit tria millia & 30 signorum Cimbris ablata fuisse. Apud Plutarchum tamen unum numerum occisorum inuenio, 6 Myriades hostium captas, bis totidem occisas: nescio an toto bello an singulo dixerit. Florus quoq; tantùm 60 millium occisorum meminit. Eusebius 200 millia occisa, 80. capta dixit. In toto autem Barbarorum bello Cimbrorum 360. millia occisa, capta 40 millia, præter fœminas, Orosius & Eutropius collegerunt. Multa Plinius libro septimo, capite uigesimosecundo. Secũda pugna.

De iactura illata Romanis à Cimbris, & defensio Cimbrorum ac Teutonum. Cap. 58.

NOn sine summo dispendio Cimbros & Teutonas Roma expulit, sicuti iã quinq; consularibus, tot & tantis ante Marium Romanis occisis, ut æqua reliquidò possemus, horum & illorum mortuorũ multitudinem. Bellum Cimbricum Eutropius ita formidolosum, ut Punicum dixit, quia actum quasi de Roma fuerat, quod Iuuenalis uidit illo carmine de Mario: Iactura belli Cimbrici.

Hic tamen & Cimbros, & summa pericula rerum
Excipit, & solus trepidantem protegit urbem:
Atq; ideo postquam ad Cimbros stragemq; uolabant,
Qui nunquam attigerant maiora cadauera corui.

Et Propertius:

Cimbrorum minas & benefacta mari.

Plutarchus ob hoc Marium tertium Romæ conditorem dictum uult. Multa Florus: Tanti Romani putabant uincere Germanos, & ei ultrò quintum consulatum obtulerunt. Marius quoq; aureis uasis post bellum utebatur, ut Valerio Maximo placet, & Plinius lib. 13 cap. 11 ipsum auro & annulis posthac usum scripsit. Verùm non uirtute Germanos per id temporis Marius deuicit, sed dolo ac fallacijs, ut lib. 4 diximus. Marius etiam milites maximè coluit, quibus ad comparandam Cimbricam uictoriam utebatur: & ut Plutarchus ait, egregia uirtute præditos uiros ad Cimbricum bellum delegit, atque uniuersos ciuitate donauit, licet externi prius fuerint: & dum id facti quidam accusabant, respondit, τῶν νόμων ἐπακοῦσαι διὰ τὸν τῶν ὅπλων ψόφον: id est, Se non potuisse audire uerba

uerba legum propter armorum strepitum. Hæc debes Plutarcho. Honesta planè sententia, egregia de illorū intempestiuitate, qui credunt in summis bellorū fluctibus, non secus quàm in pace legibus esse auscultandum. Methodius Martyr tunc summis uiribus omnes Romanæ maiestatis uires Marium excitasse asserit, omnesq; Romani nominis socios sollicitasse, ærariumq; Romanum penè in conducendis militibus euacuasse, externos ciuitate donasse, prēter legem urbis, profugosq; latrones exulesq; subliminio in urbē inuitasse, ut tātùm à discrimine illo Romam exciperet. Nunquam enim maius periculum urbi contigisse Huttenus Germanorum illustrissimus poeta in Panegyrico suo prodit:

Carbo fugit, capitur Scaurus, Syllanus in hostem
Frustra agit, ostensæ pœnam dat Caßius iræ.
Cæpio succubuit Marius, data copia pugnæ.
Quis non ille dolis, qua non se fraude tuetur?

Otto Frisingensis lib. 2, cap. 44 ait: Germanorū bellum acerrimum fuit, tam miserabiliter ac immaniter est actum, ut in uno cum prædictis gentibus bello 80 millia Romanorum, & 40 millia Calonum & Lixarum cecidere. C. Manlio et Q. Sæpio, coss. cū duobus consulis filijs fusis. Quanto igitur detrimento uicti sint Romani, dicere necesse non est, cùm tanta damna processerint. Cæterùm qui plura de Cimbrico bello cupit uidere, Plutarchum uideat in Mario.

De Scytharum, Mysorum, & reliquorum Germanorum incursionibus & moribus, & quid sit ἀποσκυθίσαι. Cap. 58.

Scytharum expeditio in Romanos. NVnc ad Scytharum populationes descendam, & tantùm ad hos, qui Germanis adscribuntur, quemadmodum hi fuerunt, qui Claudij temporibus & Galieni Romanum imperium diripuerūt, quos Germanos fuisse ex Trebellio Pollione, & alijs diximus. Hi, ut Suidas ait, Thessaliam, Macedoniam, Tomim, Martinopolim uastauerunt. Constat autem illos semper non nisi è raptu uitam eorum sustinuisse, ut Ouidius in Tristibus ostendit. Horum ferocitatis meminit Lucianus in dialogo Chelidonij & Drosæ, & Aelianus Græcus in epist. *Mysorum insolentia.* ἔστω σοι τοίνυν ἡ ἐκ Σκυθῶν λεγομένη ἀπόκρισις αὕτη· ἐγὼ μαίνομαι, καὶ μισῶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. Sit tibi hoc à Scythis responsum: Ego insanio, & odi genus hominum. Florus libro tertio, idem de Scordiscis Germanis innuit, ubi ius sit ferocius agere, ac homines odisse, sanguineq; hominum lætari Mysi, quos & prius origine Germanos probauimus, omnes iniuria affecerunt, & maximè proximos, ut παροιμιαζόμενος κατὰ τὸν λόγον, prouerbialiter dixerit Aristoteles Rhetoricorum primo: καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας ὡς ὄντας, κατὰ τὴν παροιμίαν Μυσῶν λείαν. Id est, eos qui à pluribus iniuria affecti non curant ulcisci, præda Mysorum sunt. *Scytharum insolentia.* Athenæus Grēcorum copiosissimus in βιβλ. δειπνοσ. ιβ. ex Clearchi Græci sententia, de Scythis Septentrionalibus: μόνον δὲ νόμοις κοινοῖς πρῶτον ἔθνος ἐχρήσατο τὸ Σκυθῶν, εἶτα πάλιν ἐγένοντο πάντων ἀθλιώτατοι βροτῶν διὰ τὴν ὕβριν. Olim Scythæ conuiuendi lege fruebantur, postea autem omnium miserrimi ob insolentiam facti sunt: & addit, omnes enim reliqui Scythæ superbia ac diuitijs iniuria affecerunt, ac uestibus deliniebantur, contumelijs impetierunt cæteros, ὥστε πάντων ἀνθρώπων εἰς οὓς ἀφίκοντο ἀκρωτηριάζειν τὰς ῥῖνας. In omnes in quos inciderunt, nasum mutilauerunt: quod crimen & eorum posteris in cognomen inditum est. Horum etiam mulieres Thraciæq; fœminæ utriusq; tam ad Septentrionem quàm Occasum uergentis, corpora eorū ita ornauerunt. Et demum adiungit Athenæus, illi in omnes gentium, qui Scytharum insolentias illas excludunt, ἀποσκυθίζειν dixerunt.

De

De Bastarnis Germanis, & eorum strategematibus. Cap. 60.

BAstarnas Germanos libro primo probauimus. Hi primam expeditionem eorum contra Dacos mouerunt, ac feliciter pugnauerunt, ut Iustinus ait. Inde contra Aemilium Paulum insurrexerunt, qui 10 millia equitum eius gentis destituit, ut asserit Plutarchus in Aemilio, & postea in eius ære eos aluit. Inde & Persa auctore, Lepido consule, Bastarnarum ferocissima gens, ab Istro sese extulit, ac iterum, ut uoluit Orosius libro quarto, Eutropius & alij, Romanum imperium inuasit. Postea cum Claudio Bastarnas pugnasse refert Trebellius Pollio. Bastarnas quoque Cn. Pompeius & Cæsar uicere, auctore Diodoro. Inde ab Augusto Cæsare defecerunt, ut scribit Florus. Plutarchus uerò asserit, tunc maximo discrimine cum Romanis fuisse actum, quando Mithridates contra Romanos proficiscebatur, nisi Bastarnæ irruissent. Verba eius sunt in libro περὶ τῆς ῥωμαίων τύχης, id est, de Romanorũ fortuna. μεθελάτῳ δὲ τοῦ μαρσικοῦ πολέμου τῇ ῥώμῃ ὑποφλέγοντος, οἱ Σαρμάται καὶ Βαστάρναι πολέμιοι κατῆγον. i, In Marsico bello, Roma flagrante, Mithridatem Sarmatę ac Bastarni hostes lacessiuerunt.

Bastarnæ contra Rom.

Bastarnæ contra Mithridatem.

De insolentia Bructerorum contra Romanos. Cap. 61.

BRucteros præterea ad calcem operis nostri appendere uolui, qui Germanico more uictorias strenuè in Romanos uictos exercuerunt. Hi sub Tiberio 60 millia Romanorum cæciderunt, referente Cornelio Tacito. Mortua Velida sub Domitiano recusauerunt Romana iura. Temporibus Neronis à Iulio Auito debellabantur, testante Plinio libro secundo, epist. ad Macrinum, cuius & Martialis & Iuuenalis mentionẽ fecerunt, ideo filio suo Coccio statuam senatus decreuit. Aiunt & Cornelium Fontonem grauissimum uirum, prælio Bructeros tunc excepisse, cuius Fontonis Vlpia. ff. de pœnis, Dion Græcus in Adriano, Cæcilius, & alij recordantur. Traianus inde, Plinio ac Dione referentibus, per Vestricium Spurinam Bructeros compescuit. Reliqua pauca prælia Bructerorum à priscis colliguntur.

Conclusio huius ad Maximilianum.

AD te tũc nostra recurrat oratio, Serenissime imperatorum, qui ad augendam bellicam Germanorum uirtutem præcipuum decus patriæ consuluisti, maiorumque tuorum opinionem longo præconiorum iactu, omni functus uirtute excessisti, ut nullum credam ueterum in eruendis uirtutibus altius transiuisse. In omnibus quæ hominis conditio consummauerat, adolescentiam imbuisti. Vix decimumnonum ingressus annum, Morinos & Sycambros deletos ad unum concussisti. Bello Venetorum, pudet dicere, à cunctus desertus, solus rem gerens, & nunc plus 10 annis continuando bellum, sine auxilio Germanorum, uel proprio dispendio Venetos prosecutus es, non Troiano bello tot occisi feruntur, nõ Hierosolymitano, nullus uictorum numerus, nullus dispendij modus. Demum illa Venetia, Italiæ totius columen, armis Lacedæmonia, opibus Corinthia, literis Athenæ, maris totius domina & domitrix, cũcto colono spoliata, deserta, & quasi cunctis brachijs abrasis, detrita corruit. Polonorum ac Hungarorum regibus iam Maximiliano conciliatis, uereor nec fundum constiturum illius urbis. Proh Dij immortales, Colophonia qua iniuria Maximilianum affecit? Francigenę pauperrimum & exoletæ crumenæ, ut ita loquar, mercatoris nomen ei indulserunt, hoc & Germanorum multi, quorum nomina lector facilè intelligit. Verùm exoleta illa crumena, sine eius dispendio, quot uicibus Franciæ, Angliæ, Papæ, Venetum thesauros aperuit? non Heluetios imperio sæpius reluctantes Francis ulciscitur, Francos Heluetijs, Venetos Francis,

Maximiliani præclara bella

Francos Venetis. Ego libero & solido sensu dico, nullum, Carolo dempto, imperatorem legi penes scriptores, cui plus incommodi acciderit, felicioris exitus res fuerit, maiores gentes sine sui ipsius dispendio concusserit, ut in Maximiliano uidemus. Quare ô principes Germaniæ, uestrum agnoscite Cæsarem, colite imperatorem, caput uestrum defendite, ciuiles discordias refutate, in gratiam mutuam redite, ut imperium quod magis pronum quàm cōditum est, perpetua hæreditate tutari uobis liceat. Nil tam firmum quàm fragile à mortali conatu elaboratum est, quod non quàm diutissimè concordia constiterit, citissimè discordia resoluatur & tumultuetur. Nil præterea humanum tam absolutum est, quod suo nixu insistere sine alterius ope potuerit. Nec alia ratio erat, cur à Bulgaris Auares frangebantur, Suida referente, nisi mutuæ principum simultates, quę postquam in prauum indurant, actum erit. Romula etiam Barbarico dat iter discordia bello. Verùm non morabor in hac parte, tantùm ut concordem animum geratis uos obtestor, & imperium tanto sanguine, quod mille ducum peperēre labores, mutua beneuolentia custodite: & satis studijs nostris Germaniæ præstitisse uidebor, si id quod non magis pulchrum quàm necessarium est, uobis persuasero.

FINIS LIBRI SEXTI.

LIBER SEPTIMUS GERMANIAE Exegeseos De fertilitate Terræ, & Montibus Germanorum, habens capita 25.

De fructu & arboribus germaniæ. 1
De fabula Phaethontis unde electrū natum sit. 2
Ubi terrarum nascatur electrum. 3
Electrum solum in germania nasci. 4
De antiquitate electri, inuentione succini, similiter de præstantia & opinione eius. 5
De electri nominibus, scilicet Lyncurio, Sualterno, Falerno, & de electri uirtute. 6
Quomodo nascatur succinum, id est, electrum. 7
De alijs metallis germ. scilicet gemmis, crystallo, ceraunio, iaspide, gallico, adamante, smaragdo. 8
De auro germanorum. 9
De artificibus germaniæ, & argento, plumbo, ferro, ære germanorum. 10
De animalibus germaniæ, et pecoribus, scilicet Bisontibus. 11
De equis, & lupis. 12
De Uris germanicis. 13
De alce, mustelis, iubatis. 14
De auibus germanicis Bonaso & anseribus. 15
De syluis, & sylua Hercinia magnitudine, origine, fine & initio. 16
De rebus in Hercynia crescentibus, scilicet sale, arboribus, lignis, montibusq́ flagrantibus. 17
De Adula, Arduenna. 18
De Bacena, Cecio, Bohemico, Pinifero, Carpatho, montibus & syluis. 19
De Oddonis, Picearia, Abnobijs, syluis & montibus. 20
De Uogeso & alpibus. 21
De montibus germaniæ, Rhætijs, Octodoro, Iura, Rhyphæis, Gabrete. 22

De qui-

De quibusdam herbis in germania crescentibus. 23
De quibusdam montibus mirabilibus germaniæ. 24
De motibus alijs germaniæ præter iam dictos. 25
Mathematicalis est descriptio montiũ ac alpium germaniæ. 26

PROOEMIVM IN LIBRVM SEPTIMVM.

IAM paulatim è terræ gremio Germania exeat, paululum accrescat, uiscera eius aperiat, gemmas, flores, nemora producat, ac se prorsus comis brachijs florentissimæ regioni parem effingat. Tradita enim proximis libris sua portione Germanis, & eisdem intentissima cura, quoad omnes uirtutum numeros, prouisis, resiliendum nobis erat ab ulteriori Germanorum memoria ad patriæ illorum cultum. Admonuit nos præterea operis nostri necessitas, quæ iusto ordine stare uoluit omnia, & medium huius itineris cursum sex libris in traditione Germanorum occupata compleuit, reliquis sex uoluminibus, æqua partitione, patriæ formationem ingredi, æqualemq; librorum numerum tam patriæ quàm ciuibus impartire. Ipse igitur in medio huius pelagi freto constitutus, tam arduã, qua functus sum, uiam redeundo obuiam habeo Nec altius ibo, ad summũ enim teten di: nec ulterius uela danda sunt, uerùm omnibus remis intentus, ne nauis longiori peregrinatione tumultuetur, per æqualem librorum numerum ac spacium festinanter ad littora nauigabo. Latenie enim transitu, sine omni reditus cura, longius æquo inconsideratè porreximus, nihilq; erat quod nos à destinaio cursu abduxerat, nisi dum modò mihi tanto spacio à littore semoto mare terram ex oculis eripuit, & tenuit omnia pontus. Ad imbecillitatem igitur meam ubi redij, uiresq; nostras consulatus, finem ulteriori nauigationi imponens, reditu uitæ nostræ prospiciam. Non tamen simile onus redeundo ac ingrediendo pontũ nostris humeris imponitur. Multo enim expeditius Germanos quã Germaniam, profiteremur. Illic enim plura auctorum multitudine ac præstantia tuta nobis obuiabant: hic uerò nobis per solitudines quasdam, ablato illo præsidio uelificandum est. Sunt præterea absolutissimi uiri, qui nobis antea ctũ cursum imbuerunt: hoc est, qui de moribus Germanorũ quædam collegerunt. Veluti huius nauticæ artis peritissimus antistes Cornel. Tacit. qui instructa naui hoc mare ingressus nos præuertit, ac uiam alioqui difficilem sua nauigatione leuauit. Sunt & alij bellicæ artis describendæ diligentissimi auctores, qui peculiariter Germanorũ uirtutes ac bellica sacramenta demonstrabant. Hi tamẽ in nascendis patriæ nostræ fluctibus resederunt, & qualitates tam terræ quàm populorum Germaniæ excluserunt. Vnde ij bene ad nostrã metam defetebantur, reditu tamen carentes, ab ijs quæ patriæ nostræ auspicatissima sunt, recesserũt. Quare nimis deposita, occulta ac solitaria uia hæc erit, quã in sequentibus sex libris ratibus ingrediemur, in quæ si pede lapsi fuerimus, aut errore quodam ducemur, antequam ad destinata littora deuenerimus, id non nobis, uerùm uiæ tã umbratili in iudicium ueniat, quæ rato hactenus uiatore nixa, omnibus signis ac diuerticulis caruit, & uerum tramitẽ inualescentibus spinis aut fluctib. dam nauit, maioresq; occasiones erranti quàm feliciter transeunti reliquit. Satis igitur mihi sit per qualescũq; necessitates, ad tutum salua saltẽ uita euadere, & successori nostro, ut studio meo adiutus, cãdidius, per id itineris uehaẽ imponere.

De fructu & arboribus Germaniæ. *Cap. 1.*

ANtequam Germaniæ fructuũ genera ingrediar, pauca nobis prius de fertilitate eius dicenda sunt. Prisci omni penè fertilitate Germaniam exue- *Arbores et fructus Germaniæ.*

B 3 runt,

runt,annos nescio.Quam uerò iam speciem de se præbeat Germania,sensu patet.Celtes Germanus poeta neotericus,quoniam nobis antiquorum allegatio aufertur,hisce carminibus patriæ nostræ felicitatem ostendit:

Terra hominum pecudumq́ ferax,quæq́ ubere gleba,
Spiciferam Cererem,multo cum fœnore reddit,
Pascua florigeris extendens pinguia pratis,
Ingentes lacus, uarias uastasq́ paludes.

Et Beroaldus in carmine de Germania:

Felix frugibus inclyta & metallis
Et diues pecoris.

Mantuanus in Dionysio ita loquitur:

Et uada Teutonici tangit uastissima Rheni
Terra hominum frugumq́ ferax,armenta gregesq́,
Uberibus pascens glebis,non languida cœlo.

Cornelius Tacitus terram hanc syluis horridam, ac paludibus fœtidam scribit,& humidiorem qua Gallias, uentosiorem qua Pannonicam & Noricam aspicit terram. Idem Cornelius informem,asperam cœlo, tristem,cultu & aspectu Germaniam formauit. Hæc Cornelius, ex quibus sterilitatem inferre nititur. Eum secutus est Sabellicus libro secundo Enne. sextę.Forsitan apud antiquos eius terrę cultus intempestiuior quàm nunc uidebatur,ut libro secundo, capite de Agricultura diximus.Iam uerò satis fructuum capax est.Sordidiores partes Germaniæ sunt Polonia & Gotthia,ubi rarò fructus nascitur,ut in alpibus Rheticis.Item Cauchos Plin.lib.decimosexto, cap. secūdo nat.Hist.immunes fructuū esse scripsit.Sic & Getæ terrā colunt,de qua ita Ouid.li.1 de Ponto:

Orbis in extremis iacto desertus arenis,
Fert ubi perpetuas obruta terra niues.
Non ager hic pomum,non dulces educat uuas,
Non salices ripa robore monte uirent.
Neue fretum laudes,terra magis æquora semper
Uentorum rabie solibus orba tument.
Quocunq́ aspicies,campi cultore carentes,
Uastaq́, quæ nemo uendicet,arua iacent.

Contrà & Austria tanto fertilior agit, quanto hæc steriliora loca sordent. Quid Alsatico uino & Cerere felicius? cuius meminit Rigmannus Philesius illo carmine de Vogeso dicens:

Munera cum liquido præbet Cerealia Baccho,
Ipsaq́ frondescit floribus omnigenis.
Hunc Bauari,Sueui,prædulcia dona Lyei
Potum,Teutoniæ maxima parsq́ capit.

Nolo Bauariæ & Sueuiæ mentionem facere,uerùm unius tantùm regionis Prussiæ, qua beatior terra non agnoscitur, si è cœlo Iupiter delaberetur, nullam potiorem Prussia terram facilè attingeret. Pabulis etiam Germania apud priscos ualuit, cuius rei testis est Plinius libro 17,cap. quarto:licet Germaniā arboribus frugiferis impatientem dixerit Cornelius, uerùm fallitur. Ex cœli etiā coniectura Plinius rationem affert,libro 17,capite secundo nat. Hist.in Septentrione,inquit,arbores fructiferas cōseri posse,& de Gallia probat, Dracontius

Rhenum

Rhenum abundare ſcripſit arboribus fœcundiſsimis, caſtaneis, amygdalis & nihil quod utile ſit, huic abeſſe, Baccho prӕterea ditiſsimum. Territorio etiam Vangionum nil fertilius arbitrantur, alij Viennam Auſtriӕ urbem ac Argentinam conferre uolunt. Hӕc de fertilitate Germaniӕ, nunc de gemmis agemus.

De fictione & fabula Phaethontis, unde electrum natum ſit. Cap. 2.

A Nili commento poetӕ electrum ex Phaethontis ſororum lachrymis aiunt procreatum, & iuxta Eridanum naſci, ut Euripides in Phaethonte, et Ouidius lib. 2. Metamor. Occaſio mẽtiendi Grӕcis fuit, quia Phaethontis tempore incendium increbuit, Beroſo lib. 2. & Euſebio authoribus: & quia, ut Cato in Fragmentis ait, omnibus Liguribus parens fuit Phaethon, unde iuxta Eridanum ſuccubuiſſe Phaethontem ferunt, & ex lachrymis ſororum electrum inde natum, ideo quidam electrum á ſole torridum, ſuo ſponte naſci dixerunt. Huic opinioni Leontius Theſſalus, Higinius & Paulus Peruſinus accedunt, quorum myſtica in hoc probo. Sol enim apud Homerum 6 Ili. dicitur ἠλέκτωρ. Ait etenim Homerus Ilia. τ, Κάλλει παμφαίνων ὥς τ' ἠλέκτωρ ὑπερίων: Pulchritudine ſplendẽs ſicut indefeſſus Hyperion. Plinius quoq; ſubſcribit priori opinioni, ſolem dici ἠλέκτορα: alij probant ex eo, quia homines ſuſcitet, & dicatur quaſi ἀνὲ ἀλέκτρους, id eſt ſine lecto homines faciat ſurgere. Concordat Suidas, qui ἀπὸ τῆς λαμπρότητος τοῦ ἠλέκτρου, id eſt, á ſplendore electri: aut quia ἄλεκτρος καὶ ἀκάμας, indefeſſus ac inceſſans ſtella ſol eſt. Idem Heſychius exponit, ſolem ob ſubſtantiam electri, uel formam ſic appellari. Quòd autem è filiabus ſolis ex lachrymis ortum ſit electrum, non conuincitur. Hӕc enim ob nominis conuenientiam, in ſole & electro, è ſolis filiabus electrum ſtillaſſe autumauerunt.

Ubi naſcatur electrum terrarum. Cap. 3.

SCriptores in hoc maximè diſcordant, ubi'nam terrarum electrum creſcat? Alij iuxta Eridanum, id eſt Padum naſci dixerunt electrum, ut iam dixi, cuius rei teſtes ſunt Aeſchylus, Philoxenes, Nicander, Satyrus, et Lucianus, cuius hӕc ſunt uerba, Iouis ad ſolem de Phaethonte: ὡς ἐκεῖνον μὲν, αἱ ἀδελφαὶ θαπτέτωσαν ἐπὶ τῷ ἠριδανῷ ἵναπερ ἔπεσεν ἐκδιφρευθεὶς ἤλεκτρον ἐπ' αὐτῷ δακρύουσαι, καὶ αἴγειρον γενέσθωσαν ἐπὶ τῷ πάθει. id eſt, Ideo hunc ſorores ſepeliant in Pado, ubi lapſus eſt auriga, electrum ob ipſum lachrymantes, & ſuccinum fiat prӕ paſsione. Ouidius in ſecundo Metamorph. idem ſecutus eſt, in hӕc uerba prorumpens: *Electrum in Pado naſci.*

Inde fluunt lachrymӕ, ſtyllataq; ſole rigeſcunt,
De ramis electra nouis, quӕ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit geſtanda Latinis.

Verg. primo Georg.

Et mœſtum lachrymat templis ebur, ӕraq; ſudat
Eridanus.

Hoc autẽ falſum eſſe Italiӕ teſtimonio Plinius lib. 37. cap. 2. ait, & alij, ac nuſquam apud Padum electrum inueniri ſcribunt. Plinius eodem cap. tertio, hoc Grӕcis occaſionem mentiendi dediſſe putat: quia Veneti primi rei famam fecerunt, qui proximi Pannoniӕ id accipientes circa mare Adriaticum detulerunt, & ibi uendiderunt, unde Pado annexa eſt fabula. ait enim Plinius, centum millibus paſſuum Carnuntum abeſſe á littore Pannoniӕ, quò electrum inuehatur. Alij quia primùm apud Eridanum arbores uiſas legerunt, hanc fabulam finxerunt, ut ait Solinus. Alij, cum uiderunt non inueniri electrum iuxta Padum, dixerunt Electridas inſulas eſſe in Adriatico, quò Padus diuertatur. ibi enim

B 3 Rhodanum

Fabula Phaethontis.

Rhodanum & Padum confluere. Huiusmodi opinioni incubuerunt Euripides & Apollonius. Theophrastus in Liguria ait nasci electrum, & Phaethontẽ obijsse in Aethiopia Hammonis, ob id ibi delubrum esse. Huius opinionis & Sundines & Metrodorus erant. Hi rationem ex eo cœperunt, quia Ligures à Phaethonte orti, genus eorum deduxerunt, ut Cato in Fragmẽtis asserit, unde quia apud ipsos Phaethontem floruisse sciuerunt, mentiendi facultatem sibi ipsis fecerunt. Alij in Britannia stillari electrum putabant, ut Sotades scripsit, & huic astipulatur Strabo li.3. & Dionysius in πολ, &, ni fallar, Solinus. In Scythia quoque nasci alij dixerunt, ut Phiston, & fossile electrum esse indicauerunt. Alij iuxta lacum Sicyonem hoc nasci uoluerunt, ut Mnesias. Alij iuxta Atlanticum mare, iuxta Cephisidam illud oboriri annuerunt, ut Asarubas in India, alij & in Aegypto dicunt, ut Nicias. Solinus quoque cap. 29 Indiæ meminit. Alij in insula Basilica ut Timæus, & Diodorus Siculus lib. 6 obtestati sunt. Plinius libr. 4 nat. Hist. ita ait: ex insulis ante Scythiam quas Pannonias dicunt, uno abesse aiunt à Scythia diei cursu, in qua ueris tempore fluctibus electrum eijciatur. Huius opinionis Xenophon Lampsacenus fuit, qui ut idem Plinius lib 4 ait, à littore Scytharum triduæ nauigationis esse arbitratur insulam immensæ magnitudinis, quam Baltiam nominant. Pytheas eam Basileam uocat, & ab insula aliqua trium dierum nauigatione abesse uult. Huic opinioni subscripsit etiam Metrodorus Scepsius, qui in insula Balisca succinum crescere æstimat, apud Plinium lib. 37, cap. 4. Hermolaus Barbarus legit in Baltia uel Basilia, non Balisca. Verùm hi Græcorum omnes electri meminerunt, non de electro succino dicto locuti sunt, uerùm tantùm de illo, quod ἀλλότυπον χρυσίον μεμιγμένον est, ut Plinius lib. 30, cap. 4 innuit, & quintam argenti portionem electrum uocat, cuius & Homerus meminit: dum δ Odyss. Menelai domum describit pulchram:

Χρυσοῦ τ' ἠλέκτρου τε καὶ ἀργύρου ἠδ' ἐλέφαντος
Ζηνός που τοιήδε γ' ὀλυμπίου ἔνδοθεν αὐλή:
Auro uel ebore argento simul & electro
Qualis olympiaci Iouis intus emicat aula.

Hæc ideo scripsimus, ut, dum Plinius succini mentionem facit, & ibidem tamen tot authoribus penè ubique electrum nasci dixit, sanè intelligatur aut potius refellatur.

Electrum solum in Germania nasci, quod dicitur succinum. *Cap. 4.*

VErior ergo opinio est in Germania tantùm nasci electrum, cuius rei testis est Beroaldus in laude Germaniæ, & Zacharias Lilius. Cornelius Tacitus in Germania, apud Aestiorum, inquit, gentes iuxta Suitici maris littora electrum eijcitur. Solinus cap. 19, pòst Scythas apud Ingæuones hoc oriri scribit. *Electri fons.* Plinius lib. 37, cap. 3, Certum, ait, est ipsum gigni in insulis Septentrionalibus Oceani, in insula Glessaria à nostris, Austerania à Barbaris dicta, cuius etiam libro quarto, cap. decimotertio meminit. Celtes iuxta Codoneum electrum colligi significauit. Danda ergo uenia est illis qui eum iuxta Germaniam nasci dixerunt. Mithridates in Germanica insula Cedro dicta, Nicias quoque in partibus Oceani electrum inueniri probauerunt. Pytheas apud Guttones Germanorum accolas, spacio ab Oceano stadiorum sex millium electri copiam scatere putauit. Hæc Plinius libro trigesimoseptimo, capite secundo. Metrodorus etiam, ut dixi, in Balisca insula Germanica electri fontes collegit. Vt autem Græcorum error pateat, solum apud Germanos nascitur electrum, quod Cornelius his uerbis dixit de Germanis: At soli omnium Glessum, quod uocant succinum, inter uada atque in ipso littore legunt. Et Celtes:

Et

Et capit innumeras Codonea per aequora naues,
Quae Glessum eijciunt, quod succinus ore Latino
Dicit, & nostris tantùm reperitur in oris.

De illo multa apud Solinum, cap. 29. Crederem & in alijs regionibus electrũ inueniri sub mari, uerùm rarissimè. Inuenitur tamen in littore Pruteno tantùm, quod aliqui ex maris altitudine consueuisse uolunt, & uentorum tempestate, qui ex alijs regionibus succinum ad littora Prutenorum appellant.

De nominibus & generibus electri, & quòd electrum sit succinum. Cap. 5.

SVccinum Latinè, Graecè ἄγαρον dicitur, Eustathio & Luciano auctoribus, de quo iam mentio erit, Dionysius Graecus: Varia electri genera.

Κῆθι δὲ καὶ τῶν παῖδες ὑφήμενοι αἰγείροισιν.
Δάκρυ' ἀμέλγοντες χρυσαυγέος ἠλέκτροιο:

Succina Celtarum pueri stillantia legunt.

Hoc nos glessum, Cornelio, Celte, Plinio, auctoribus uocamus, inde Glessaria insula dicta, teutonicè Sudau, ubi glessum, teutonicè augstein, nascitur. Legi apud Lucianum ἄγαρον pro electro. Suidas huius dictionis in nullo meminit: Hesichyus tamen ἄγαρος ὕλη δένδρου εἶ inquit, id est, aegirus species arboris est. Succinum autẽ Graeci uocant Attica lingua ἤλεκτρον nos electrum, & idem est cum succino, quamuis aliqui negent. Audiant hi Beroaldi doctissimi uiri carmen de laudibus Germaniae,

Et diues pecoris felixq; gemmae
Quod glessum uocitant tui parentes,
Electrum Attici, succinum Latini.

Plinius quoq; lib. 37, cap. 3, ex scriptoris Graeci unius authoritate electrũ dixit, id est, aureũ colorem. Et paulò pôst uerba Plinij illa sunt: Hoc Lyncurium dici cogit authorum pertinacia: Quippe etiam si non electrum id esset. Lyncurium tamen Germanicum esse contendunt, fieri tamen ex urina cuiusdam Lyncis: nam λυγκούριον, Lyncis urina est, ἀπὸ τοῦ οὐρεῖν, id est, à mingendo, & ad se non tantùm rapere folia & stramenta, sed & aeris & ferri laminas, ut scribunt Diocles & Theophrastus. Haec Plinius. Ex cuius uerbis tamen nonnihil habemus, succinum esse electrum, quia ait Plinius, etsi non electrum esset. Id electrum Lucianus & Hesichyus putant dici & succinum, quod Phaethontis sorores sudauerint lachrymis. Dionysius quoq; in Geographia, ubi de Pado loquitur, electri meminit, à sororibus Phaethontis fusi, & illud succinum dici ait. Martialis etiam uidetur electrum & succinum idem dicere: canit enim de electro, quia fabulam Phaethontis allegat, & postea succinum uocat, libro quarto:

Et latet, & lucet Phaethontide concida gutta,
Ut uideatur apis nectare clausa suo.

Et idem:

Flentibus Eliadum ramis dum uipera serpit,
Fluxit in obstantem succina gemma feram.
Quae dum miratur pingui se rore teneri,
Concreto riguit uincta repentè gelu.

Idem libro sexto:

Dum Phaethontea formica uagatur in umbra,

Implicuit tenuem succina gutta feram.

Illis etiam carminibus Martialis lector speciem succini uidet, hoc est Dionysius, quem postea allegabo.

De alijs nominibus electri & succini generibus, & uirtute eorũ. Cap. 6.

Lyncurium. NVnc autẽ alijs generibus siue succini siue electri inseruire uolo. Demonstratus Græcus electrum λυγκούριον uocauit, & ex urina Lyncis fieri ait, unde nomen habet λύγξ Græcè, id est, Lynx. Plinius libro 37, capite secundo & tertio, Dioclis & Theophrasti authoritatibus, folia & stramenta electrum rapere ait, & æris & ferri laminas, & multa de illo Plinius ubi de succino disputauit. Sunt autem duo eius genera: Fuluum, quod è maribus Lyncum nascitur: languidius uerò & candidius ex urina fœminarum, ut Demonstratus & Plinius collegerunt. Cæterùm id nihil ad Bacchum hunc. Electrum scripsit Philon fossile esse, & erui fuluum, candidum, & cerei coloris, hoc electrum dici. Fuluum uerò Sualternum, ut uidetur apud Plinium libro trigesimoseptimo, capite secundo. Idem Plinius libro decimotertio, capite quarto natur. Histor. asserit, electri uirtutem hanc esse, ut ad lucernarũ lumina argento clarius splendeat. Idem Plinius libro trigesimoseptimo, capite tertio ex autoritate Thrasonis Græci succinum contra febres utilem esse probat. Callistratus contra Lymphaticos ualere putat. Plinius ibidem, nec his nec terris precium est, textus est corruptus, nec his nec cereis precium est, legit Hermolaus Barbarus, cui ego adhæreo, authoritate Philonis & Plinij ca. præcedente. Dionysius, cuius uerba sequuntur, paleas rapere dixit electrum. Succinum prætetea dum primò nascitur, ex specie camelorum falernum dicitur, ut ait Solinus cap. 29. Virtus succini est, ut Cornelius ait, si ignem admoueas, in modum tedę accenditur, alitꝙ flammam pinguem & olentem, in picem lentescit. Solinus capere ait folia succinũ. Plin. lib. 37, cap. 3 subscribit Cornelio, ait enim: Radimenta succini oleo addito flagrare dilucidius diutiusꝙ Lynci medulla. Credo id Iuuenalem uoluisse, cum scribit: In cuius manibus ceu pinguia succina tinctos Cernis. Martialis quoꝙ lib. 4. pinguem rorem dixit succinum, Iuuenalis est locutus de fœminis: Fœminæ enim Romanorum illo succino illectæ gestabant, ut apud Martialem legitur. Ouidius quoꝙ secundo Metamor. id ostendit. Nero, ut ait Solinus, uoluptatem sibi futuram sine succino negabat, huic ergo Germaniæ dux 13 millia librarum donauit. Plinius Transpadanas mulieres succino uti scripsit. Martialis Epigram. lib. 6. de sepulchro Cleopatræ:

Succini uirtus & præstantia.

Nec tibi regali placeas Cleopatra sepulchro,
Vipera si tumulto nobiliore iacet.

Tanta gratia, tanta nobilitas, succini apud priscos fuit. Claudianus dum meminit gemmarum Probi Cæsaris, inquit:

Et bellica uictrix
Electro Tyberis, pinus formatur in auro,
Cingunt æra lupam, Mauors adamante coruscat.

Genera eius duo sunt secundum Plinium. Candidum, & id quidem pręstantissimum: fuluis uerò maior est auctoritas, des gelen augstains. Verùm nulla ad cãdidum comparatio: omnes enim succini uirtutes in candido latent. Accedit quòd aureo uno plus fuluij ematur, quàm uiginti aureis candidi. Re ergo uera uirtutes eius sunt, adhibito naribus succino puerperum, igne paululum obusto, cõtinuò partum reportat. Item ex eius odore uirgines cognoscuntur, nam nisi inuiolatæ fuerint, urinam emittunt: subitaneæ mortis quoꝙ remedium auferre succinum dicunt.

Quo-

Quomodo naſcatur Succinum & Electrum. *Cap. 7.*

Nicias apud Plinium ex radijs ſolis electrum pinguem ſudorem relinquere, & in æſtate in Germanorum littora elici teſtabatur. Plin. Naſcitur, inquit, defluente ſuccinum medulla pineæ arboris, ut gummi ceraſis, reſina pineis erumpit, humoris abundantia denſatur rigore, uel tempore, aut mari. Hæc Plin. Sed textus eſt deprauatus. Hermolaus Barbarus legit, dēſatur frigore aut tempore autumnali. Quod uerum eſſe ex Solino cognoſcimus, cuius hæc ſunt uerba: Arbor eſt ſuccinus pinei generis, cuius meridionale tēpus autumni ſuccinum lachrymat. Addit Plinius, tum uerò intumeſcens æſtus rapuit, ex inſulis certè ad littora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur, quod arboris ſucci num etiam ueteres dixerunt, ob id ſuccinum appellantes. Hæc Plinius. Cornelius à luxuria Romanorum ita nomen ſuccino contigiſſe ſcribit. Solinus primò corticoſum hunc naſci ait. Cornelius ita loquitur, Rude ſuccinū legitur, informe profertur, preciumq; mirantes accipiunt, diu inter cætera maris electamenta iacebat, donec noſtra luxuria id quæſiuit. Hæc Cornelius. Martialis de eius creſcendi natura:

Locus Plinij.

Species ſuccini.

Uera minus flauo radiant electra metallo.

Dionyſius in [illegible], ita dixit, interprete Priſciano:

Eridani fontis contingens rauca fluenta,
Hic electra legunt alnis ſtillantia Celtæ
Succina, quæ memorant mellis uiniq; colore,
Quæ paleas rapiunt, tractu frondesq; caducas.
Naſcitur electrum præfulgens luce nitenti,
Menſe ſolet primo qualis ſplendeſcere Luna.

Reuera ut ab ocularibus teſtibus accepi, naſcitur in mari Germanico, eo pacto: Oriente maris & uentorū tempeſtate, Pruteni uiri pariter & mulieres edicto principum ad mare tendunt, uiri nudi mare intrātes, ut faſciculos piſcium, & maris ſtercus circa littus accipiunt, pueri electra inde ſeparant, fœminæ ignibus & pellibus nudos uiros frigore affectos obſeruant, & ita uiri iuramento à principe aſtricti, ei collecta ſuccina deferunt.

Succinū quomodo colligatur.

De alijs metallis & gemmis Germaniæ. *Cap. 8.*

Ceraunioruin etiam genera diuerſa ſunt, ut ait Solinus cap. 22. Germanicum candidum eſt, ſplendet autem cœruleo fulgore, & folia rapit. De ceraunio Germanico plura etiam Zacharias Lilius. Plinius autem ceraunij meminit, nihil tamen de Germanico ceraunio. Celtes in Hercynij montibus iaſpides, & diuerſa marmorum genera eſſe dicit, cryſtallumq;, uulcaneas, gleſſarias, picearias, uitrearias, carbonarias, Cyclopum officinas, & in plurimum Hombergenſes ciues illarum dominos eſſe: fluuijs etiam margaritarum & auriferacibus plenam Germaniam. Hæc ille. Gallica etiam reperitur in Germaniæ continentibus, quam gemmam Arabicis anteponunt, & tantùm in ſaxis reperitur. Solinus cap. 29, & Zacharias Lilius uiridum hunc Gallicum in Germania naſci dixerunt. Plinius dum de Gallico loquitur, Germaniæ non meminit.

Ceraunium.

Adamas quoq; in Germania oritur, qui melior eſt Arabico, Anthidem dixerunt, contra Lymphaticos ualet, ut Metrodorus Sceplius, & Plinius nat. Hiſtor. lib. 37, capite quarto collegerunt. Dionyſius iuxta Agathyrſos naſci dixit, cui aſtipulatur Ammianus Marcellinus lib. x. Cryſtallū quoq; in Germania reperitur, auctore Zacharia Lilio, Smaragdus pallida, qua nihil iucundius in Germania uirere à Solino ſcribitur. Rhenum etiam abundare auro & cæteris

Adamas.

Cryſtallum.

metal-

metallis & gemmis Dracuntius asserit, nec Tago nec Gangi cedere. Et licet reliquæ regiones smaragdis & myrrha abundarint: illic tamen, ut in Arabia & India, solis feruorem aut animalium ferocitatem, apud Scythas frigiditatem tantam grassari, ut illis uti uix detur. Hæc ille. Trusilam etiam paruam alioqui aquam Hassiæ, gemmas reportasse fama uulgauit. Onychen lapidem præciosissimum in Germania oriri Plinius auctor est libro trigesimosexto nat. Histor. capite septimo. Nascuntur & aliæ gemmæ in Germanijs, quæ præstantiores & nobiliores illis sunt, quæ in Arabia aut India crescunt, ueluti Calaide & Topasij, ut idem Plinius ait libro 36, cap. 8.

De auro Germanorum. Cap. 9.

De auro Germaniæ. NEc aureæ uenæ Germaniæ desunt, præsertim in montibus ac fluminibus: totus enim fermè Rhenus illis adeò scatet, ut egregiè eius ripam Homerico uerbo ἀργυροδίνην appellare possemus. Aiunt & in aurifero fluuio Edera dicto, in partibus Hassiæ, maximè tempore hyemali auri crustas reperiri. Potest Germania id laudis sibi promittere, quòd plus auri ex ea sola erumpat, ubi Bohemiam respicit, iuxta Cremitz, & in locis inter Marcomannos, Vngariam ac Saxoniam, quàm in tota Gallia, ac Hispania. Antiqui uerò omni auro Germaniam exuerunt, quemadmodum Cornelius Tacitus in Germania & Sabellicus. Ita & in Scordistarum Germanorum regione, qui Galatæ dicti erant, aurum non reperiri Athenæus libro 6 his uerbis prodidit: τῶν δὲ γαλατῶν οἱ σκορδίσαι καλούμενοι, χρυσὸν μὲν οὐκ ἀσάγουσιν ἐς τὴν αὐτῶν χώραν, λῃζόμενοι δὲ τὴν ἀλλοτρίαν καὶ ἀδικοῦντες οὐ παραλείπουσι. τὸ δ' ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ μὲν λείψανον τῶν μετὰ βρέννου στρατευσαμένων ἐπὶ τὸ δελφικὸν μαντεῖον. γαλατῶν δέ τις Βαθανάτιος ἡγεμὼν αὐτοὺς διῴκισεν ἐπὶ τοὺς περὶ τὸν ἴστρον τόπους, ἀφ' ἧς καὶ τὴν ὁδὸν δι' ἧς ἐνόστησαν, Βαθανάτους ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύουσιν. ἀφωσιώκασι δ' ἔτι τὸν χρυσὸν, καὶ οὐκ εἰσφέρουσιν ἐς τὰς πατρίδας, δι' ὃν πολλὰ καὶ δεινὰ ἔπαθον. ἀργύρῳ δὲ χρῶνται, καὶ τούτου χάριν πολλὰ καὶ δεινὰ ποιοῦσι. quod hunc nobis sensum facit: Galatæ qui Scordistæ nuncupantur, aurum in regionem eorum non inferunt, populantes uerò alienam regionem non negligunt. Hi aũt Scordistæ sunt uocati, qui reliquiæ Galatarũ extiterunt, qui cum Brenno duce tunc temporis militauerunt, quando Delphos diripuerũt. Deinde Galatarum dux Bathanatius quispiam sic dictus est, qui eos in regione, quæ circa Istrũ est, col- *Bathanatum.* legit, sedesque capere iussit, unde & uiam qua ad Istrum redierant, Bathanatum & hodie uocant. Quòd autem sacrilegio aurum diripuerũt, contigit eis, ut nõ in patriam intulerint, uerùm eius gratia plurima durissimaque paterentur. Cæterùm argento utuntur, & causa argenti grauia pericula subeunt. Hæc ille, cui Iustinus historicus ad uerba respondet.

De uarijs metallis Germaniæ & artificibus. Cap. 10.

GErmaniæ nec alia quoque metalla desunt, in comitatu enim Vualdekensi, sub ditione Hassiæ Lantgrauij, plumbum optimum effodi dicunt. *Aera Germ.* Gretz, Latinè Sauaria, Carinthiorum ciuitas, cultellis fabricandis nobilissima est, Norici uerò fabricatura ferrea cæteris præstant: unde Martialis libro quarto: Sæuo Bilbilin optimam metallo, Quæ uincit Chalybasque Noricosque. Aurifabrorum usus rarus erat apud Germanos: nam auro caruerunt Germani, aut rarò auro utebantur, Cornelio & Sabellico authoribus. Etiam Strabo libro septimo multos Germanorum indigentia auri laborare dixit. Et Plin. lib. 33, de auri contemptione ipsorum, ait, nullos annulos apud maiores hominũ imperio degentiũ partes suo etiã tẽpore reperiri. Cornel. & Sabellicus, aureis uasis Germanos ab Imperat. uel ducibus donatis scribũt prouisos,

cæterùm

cæterùm fictilibus usos. Habuit tamen argenti uenas & auri. Strabo enim libro 4. Heluetios magnam auri uim posidere asserit. Polybius scribit, suo tempore in Noricis & Tauriscis aurum inueniri, ut fossæ id gerant duorum tantùm pedum spacio si foderentur. Strabo huic lib. 4. consentit. Cornelius Tacitus quoque, nõ negare uelim omnino, inquit, nullam argenti uenam apud Germanos esse. Plinius & suo tempore uenas argenti in Germania repertas innuit, lib. nat. Histor. 14. cap. 1. Sunt & profectò multæ nostra tẽpestate uenæ apud nos. Quis enim Goslarianas ignorat uenas? quas Otto primus erexerat, ut placet Ottoni Frisingensi lib. 6. cap. 20. & amplissimo fœnore radices apud Lotharingos & Saxones? Item in introitu Bohemię apud Hungaros, Carnos, iuxta Saltzburg, copiosissimis uenis argentum scatet. Aeneas Syluius ad Martinum Maierum: Audio uenas auri quas ignorauere prisci, apud uos repertas, in Bohemia montes Cuthini Cuttenberg, in Saxonia Stansbergij, in Misnia Fribergij, Vulturniq; Niualesq; montes Sneberg. Inexhaustas præterea ostenderunt argenti mineras duces Austriæ, in Oeni & Anasi uallibus, & in Stiria apud sanctum Leonhardum non longè à Volspergia argentum effodiunt. Rhenus aureas euoluit arenas, in Bohemia montes uidentur & fluuij, in quibus ad magnitudinem ciceris aurea grana fluunt. Inueniuntur & Thaboritæ in Hungaria, aurum apud Cremetiam reperitur. Hæc Aeneas Syluius. Martialis Rheni caput aureum dixit, secundum Calderinum, ex eo, quia auream harenã producit. Celtes in Hercynia arces æreas inexpugnabiles argẽti, auri & uniuersi generis metalli uenas inexhaustas referre collegit, ut in carminibus idem adducit, dum inquit: Rheni aurea harena.

Prinde metalliferos extollens undiq; montes,
Argentiq; auriq; ferax uarijsq; metallis,
Plurima perpetuis effundens munera uenis,
Fornacesq; cauas liquidus quibus æstuat ignis,
Brontis opus, Steropisq; gerens liquefacta metallo,
Extendit uarias ubi ferri lamina formas.

Plumbi uerò laminas copiosissimas iuxta Polonos reperiri scribũt. Coruinus iuxta Cracouiam ait illo carmine: Plumbum.

Terra fœcundis metallis feraxq; nimium dehiscit
Aera inexhaustis tenebrosa uenis,
Et simul surgit rudis impoliti
Lamina plumbi.

Non longè iuxta Quados uidelicet mineras ferri esse Ptolemæus ait libro β. ὑπὸ δὲ τὸν ὀρκυνιὸν δρυμὸν κουάδοι ὑφ' οὓς τὰ σιδηρωρυχεῖα: id est, Super uerò Hercyniam syluam Quadi apud quos ferri mineræ effodiuntur. De Germanorum auri uena Plinius libro uigesimoquarto, capite primo.

De animalibus & pecoribus Germaniæ. *Cap. 11.*

GErmaniam pecorum feracem Celtes dixit, & Tacitus, cuius sunt hæc uerba: Pecorum fœcunda, sed plerunq; improcera, hæc Cornelius in principio libri. In fine quoq; Fennos Germanos esse auguratur ex eo, quia pecoribus & pernicitate gaudeant, ex quo habeo, Germaniam olim pecorum curam suscepisse. Nam equorum læta pabula illic patent, de quibus Plinius lib. 17. cap. 4. nat. Hist. Sunt tamen aliquæ regiones Germaniæ, ubi pecorum penuria grassatur, ut apud Cauchos, testis est Plinius lib. 16. cap. 1. nat. Hist. & econtrà Prussiæ, Heluetiorum & Hungarorũ pecoribus nihil felicius. Boues illic sunt ceruis similes, Pecora Germaniæ.

miles, qui unum cornu excelsum gerunt, ut Zacharias Lilius, & Cæsar libro 6. belli Gallici testantur. Polybius hos boues peculiaris formæ esse tradit, ad staturam cerui, collo tantùm excepto, & uillis seu setis, in quibus plus assimulantur apro, geruntq; sub mento carnis globum ad magnitudinem palmi, capillosum quoq; crassitudine, ad equi pulli caudam. Multa de illo Strabo lib. 4, Plinius lib. 8, cap. 15 nat. Hist. Qui ceruice quadam similitudine eos esse probat: textus est deprauatus, nam cerui similitudine legit Hermolaus Barbarus. Solinus cap. 29. hos setosum collum babere indicat, ultra taurorum magnitudinem, horribili pernicitate uigere, & captos non assuescere. Sunt & Visontes feræ in Germania, ut uult Zacharias Lilius. Solinus Visontes feris similes dicit uillosa colla gerentibus. Plinius lib. octauo, capite decimoquinto Bisontes uocat, uerùm textus menda notandus est. Celtes scribit trans Vistulam à Sarmatis hos uenari, alij uolunt hos esse ceruos, de quibus diximus, alij negant, Plinio authore, qui de Bisontibus & bobus ceruis similibus loquitur. Celtes in Germania scribit in Hercynia circa Sarmatiam Visontes oberrare:

Diuersasq; feras uolucres in saltibus abdens
Per Masouina truces abscondens rura Visontes.

De omnibus illis animalibus Ammonius Francorum historicus libro primo, capite secundo, copiose disseruit.

De equis & lupis Germanicis. *Cap.* 12.

PLinius nat. Hist. lib. 8, cap. 15. Scythiam paucissima animalia gignere profitetur, & huic conterminam Germaniam. Antiquitatem ego profectò nescio, nostro uerò seculo uerba Plinij decoxerunt, nisi fortè de syluestribus loquitur feris. Audiamus Tacitum ita dicentem de Germania: Fœcundiora, inquit, nemora lucosq;, sicut in Orientis syluis, ubi thura balsamaq; sudantur, ita Occidentis insulis inesse crediderim terris, quæ uicini solis radijs expressa atq; liquentia in proximum mare labuntur, ac ui tempestatum in aduersa litora exundant. Hæc Cornelius. Hæc animalia autem magis etiam iuxta Oceanum degunt, ut in Conrado Celte cernitur. Germania ergo non adeò feris destituta est, unde & maiora plerunq; animalia in Germania nascuntur, quàm in alijs regionibus. Huius rationem uidetur afferre Aristoteles in Problematibus sectione 10. & Albertus in Naturalibus. Constat id de lupis, qui in frigidioribus regionibus degentes, truculentiores & acriores sunt, ut asserere Plinius lib. 8, cap. 22 uidetur. Equi etiam agrestes in Germanis aluntur, ut Plinius uult lib. 8 na. Hist. capite 15. & Cæs. in Commẽtarijs. Appianus ita Germanorum equos assuetos scribit, ut lignis ali poterint in necessitate. Stephanus Byzantius in dictione γελωνὸν ait, Gelonos Sarmatiæ populos esse in Europa, & à filio Herculis Gelono Agathyrsi fratre dictos indicat, & addit: ἔστι γὰρ ἡ πόλις ξυλίνη, καὶ μὲν ἐν Βουδίνοις, ἔθνει μεγάλῳ, ὡς Ἡρόδοτος. ἐκεῖθι ζῶον θαυμάσιον ὃ ὀνομάζουσι τάρανδυς, καὶ μεταβάλλει τὰς χρόας τῶν τριχῶν καθ' ὃν τόπον ᾖ, διὸ δὲ δυσθήρατον διὰ τὴν μεταβολήν. id est. Xyline ciuitas est, in Budinis sita, regione ampla, ut Herodoto placet: illic Tarandys est nuncupatum miræ naturæ animal, quod secundum loci qualitatem, ubi nutritur, colores setarum commutat, quapropter non facilè capi à uenatoribus potest. Ibidẽ Stephanus Chamæleonis meminit, qui ab Auicenna stellio dicitur, licet Hieronymus in Leuitici diuersum faciat Chamæleonem à stellione. Solum hoc animal nec cibo nec potu alitur, latet in hyeme ut lacerta, diuersa uarietate consꝑsum, ut pardus, & ad colores quos uidit conuersione facillima uariatur, iuxta opinionem Alberti, unde istiusmodi generis animal esse facilè crediderim, quod à Stephano Græco describitur. Crura Chamæleonis recta

&

Animalia Germaniæ.

Tarandys.

Chamæleon.

& excelsiora sunt, latera uentri leonis instar iunguntur, unde & nomen formaur chamæleonis. Corpus alioqui & oculi concolores ueluti crocodilli uidentur, ex sententia Aristotelis. Suidas huiusmodi animal in omnes colores se transfor mare asserit, præterquã in album. Plinius Indiæ animal illud adscripsit. Stephanus tamẽ & alij Budinis Germaniæ accolis, si quibusdam credimus Germanis.

De uris Germanicis. Cap. 13.

SVnt & uri taurorum maximi in Germania, penè omnem tauri speciem habentes, nisi quòd barbas longissimas nutriunt, ac cornibus breuiusculis apparent, alioqui pro tanta corporis mole. Meminit horum Arist. in ς τῶν θαυμασίων ἀκουσμάτων, & Stephanus in dictione γελωνός. Suidas Græcus uros boues esse tradit, aut cornu auro splendidiori confectum. Dicuntur autem uri, ἀπὸ τῶν ὀρέων, id est, à montibus, ubi potissimum uersantur. Cæsar illos ut elephantos eiſ-se libro 6 scribit, specie & colore ut tauros, nemini parcentes, magna uelocitate. Plinius lib. 8, cap. 15, excellenti ui & uelocitate ait uros ab auctoribus scribi. Horum ex Polybij sententia Strabo lib. 4 Georg. uidetur meminisse. Celtes in Masouiæ finibus tantùm uros reperiri ait, à qua Fridericus III. maternum genus duxit. Cæsar hos in speluncis capi asserit, hos nos bubalos dicimus, ut Solinus cap. 29, & Plinius in præallegato collegerunt. Cæsar & Solinus ex eorum labris pocula fieri indicant: multa de illis Virgilij enarratores lib. 2 Georg. *Vri Germanici.*

Syluestres uri assiduè capreæq; sequaces
illudunt.

Et idem libro tertio:

Quæsitus ad sacra bouis Iunonis & uris.

Seruius in secundo commentario, Galliæ animalia uros dixit, & plura de eis scripsit. Re uera in Sarmatia aut Masouia capiuntur, teutonicè Vrochsen, omnium taurorum maximi & fortissimi, & eos currus cornibus erexisse dicunt. Albertus Magnus libro uigesimotertio, uros hominem cum equo cornibus uentilare posse asserit. Capiuntur autem ex fortissimis trabibus facta spelunca angustissima. Nam si uires suas in patenti loco exercere ualeret, nihil tam firmũ foret, quod non calce infringeret. Solent uenatores fœno undiq; sparso eos decipere, & postquam sagittam uti sentiunt, recepto ex fortitudine spiritu, in altum spicula retorquent sufflato uentre.

De alce, mustelis, iubatis Germaniæ. Cap. 14.

GErmania quoq; in Hercynia alcem aluit, ut ait Zacharias Lilius. Solinus propenso labro ipsas scribit, ut nisi in posteriora recederent, ali non possent. Cæsar lib. 6, ut capras esse putat. Plinius lib. 8, cap. 15, iumento aut alio animali comparauit, ceruicis tamen et aurium proceritate distingui à iumento. Has in Hercynia Cæsar ponit, Plinius in Scandinauia, Solinus in Gangenia, Hermolaus Barbarus in Gallia transalpina, & medium tenere inter cerui & cameli magnitudinem ait. Multa Iulius Capitolinus & Pausanias. Hermolaus alces inuentu raras esse scribit, quod & Plinius nunquam in hoc orbe uisas putat. Capitur autem somno, arbore decisa, ut Solinus & Plinius asserunt. Hermolaus olfactu è longinquo uenatorem eas sentire æstimat, & mares illarum cornua habere. Zacharias Lilius uarijs pellibus eas formauit, & magnitudine capras antecellere, crura earum sine nodis rigere, ut cũ ceciderint, eleuari non possint. Sunt & mustelę apud Germanos magnitudine ut muri, ait Plinius lib. 9 nat. Hist. cap. 17. & has tantùm generat septentrionalis & occidentalis Oceani uicina regio. Hæc Plinius. Idem quoq; iubatorum animalium Germaniæ meminit lib. 8 nat. *Alces.* *Mustelæ.*

Hist.cap.15. Sunt & alia animalium genera, quorum proprietas & ratio cuiquã priuato homini constat, unde horũ mentionem uanam duxi, nisi quòd Mardi uel Mardri, teutonicè Mardel, & Sabelli animalia è Germaniç partibus euehuntur. Ex quorũ fetis preciosissimæ pelles efficiuntur. Capiuntur autem iuxta Oceanum Germanicum. De illis Cunradus Celtes sic:

Mardi & Sabelli.

Venantes Mardos, & molles pelle Sabellos,
Et nostri fugiunt rigidi commercia mundi.

De Auibus Germaniæ. Cap. 15.

VT apium ingens multitudo in Germania est, ita & mellis. Vnde Plinius ait, lib.11, cap.14. Alibi, inquit, mellis copia est, ut in Creta: in Septentrionalibus uerò, uidentur octo pedum longitudine faui. Alijs etiam nec minus auibus Germania illustrata est. Sunt aues ibi mira proprietate, quas Hercynias Methodius & Lilius uocant, quamuis apud hos aliquãdo legerim Hircanias, ego Hercynias puto, authoribus Cæsare & Plinio lib.1, cap.47 nat.Hist. Albertus Lucidias, Isidorus Emerias eas nominant: harum pennæ noctu collucent, Plinio, Alberto & Lilio assertoribus. Solinus ita eas splendere refert, ut flexas uias demonstrent uiatoribus. Dionysius Lybicus de ipsis scripsit, in Germaniç mentione: Et pascit uolucres mirum fulgentibus alis, Queis ducibus noctu cernuntur flexa uiarum. Celtes ita de ipsis loquitur: De uolucribus autem, ut apud grauissimos authores nihil compertum habeo, multa enim desijsse quæ hodie non sunt, & multa renasci in rerum natura quæ olim non fuerunt, constat noua cœlestium corporum, si quid in mundo nouum emergere potest, factum configuratiõe crediderim. Hęc Celtes, qui quinq; annis uniuersam perlustrauit Germaniam. De illis auibus & Cornelius in Germania, ubi de succino scribit, plura adducit. Ammianus Marcellinus lib.22, de Sarmatia scribens apud Agathyrsos siue Achillis dromon, huiusmodi aues esse halcyonibus similes perhibet. Bonasus etiam Germaniæ incultor est, ut ex Plinio, libro 17 elicimus, & idem libro 8. in mœnia feram, quæ bonasus dicitur: Hermolaus in Pœonia legit, & ex uetustissimis libris, Pausania quoq; & Aristotele authoribus, in mõte Mesapo, qui Pœoniæ & Medię finis est, inueniri à Pœonibus dicit Menapon, ab Aeliano Pœonius moneps. Hæc Hermolaus. Anseres quoq;, Plinio lib.10 referente, uelluntur bis in anno, & iterum uestiuntur in regionibus Germaniæ. Sunt & candidi è Germania laudatissima, quos Ganzas uocant. Hæc Plinius. Turdi etiam in Germania sub hyeme maximi cernuntur, uere autem occultantur, atq; pennas amittunt. Hæc Plinius libro decimo, capite 24 nat. Historiæ.

Multitudo mellis in German.

Diuersæ aues Germaniæ

De syluis, & sylua Hercynia magnitudine. Cap. 16.

POllicitus sum in præsenti albo terræ fertilitatem retegere, ac uideor nostræ professioni uicem minus retulisse, nisi etiam in montiũ relatione laboriose & syluarum desudauerit. Germaniam syluis densissimis interclusam ueteres protulerunt. Cornelius Tacitus syluis horridam dixit. Herodianus libr.6, & Cæsar lib.4 Commentariorum, satis de eius syluis disseruerunt. Cornelius in lib. Hist. in syluis Frisios habitasse refert. Et idẽ lib.20, multa de solitudine eius collegit, & eã causam scribit, cur Germani semper Gallias affectauerint bello. Pomponius Mela lib.3, Germaniam horridam syluis effecit. Maximinus Cæsar cum contra Germanos proficisceretur, in syluis ipsos uicit, ut Herodiano & Iulio Capitolino placet. Item Ammianus Marcellinus libro 17, ubi de exercitu Iuliani in Germaniam ueniente loquitur: Hoc progressu secutus, inquit, exercitus celsarum arborum obsistente concęd egerie ire protinus uetabatur. Totius autem

Solitudo Germaniæ ueteris.

Locus Ammiani Marcellini.

tem Europæ ſylua maxima Hercynia memoratur, unde non immeritò dixit Ptolemæus libro β, ὑφ' ἃ δὲ ὄρη ἡ γάβρητα ὕλη, ὧν μεταξὺ καὶ τῶν σαρματικῶν ὀρῶν ὁ ὀρκύνιος δρυμός. ubi inter Sarmaticorum etiam montes refert ſyluam Hercyniam. Dionyſius in Perier.

Ὀρκυνιοῦ δρυμοῖο ἠχαθεξάοντες, &c.

Et ſubdit:

Λευκά τε φῦλα νέμονται ἐρημαίων γερμανῶν.

Priſcianus hæc carmina ſic uertit:

Saltibus Hercyniæ Germania ſubiacet atrox,
Quâ ſunt Germani bellaces atq; Britanni.

Hanc Solinus capite uigeſimonono, Hyrcynium uocat, ſed textus eſt deprauatus, Græci enim hanc ὀρκυνιὸν appellant, ut Ptolemæus, inde & Capnion noſter libro primo Verbi Mirifici, Orcyniū nominat: ſimiliter Boccatius. Huius Græcorum doctiſsimi meminerunt, ut Eratoſthenes, Dionyſius, Apollonij interpres, & alij. Cæſar nouem dierum lib. 6 Commentariorum expedito patere hunc uoluit. Pomponius Mela lib. 3, dierum ſexaginta ait. addit tamen & Cæſar, & ſi ſexaginta dierum iter proceſſerit. Strabo libro 7, ſupra treecenta & ducenta ſtadia Hercynium dilatari ſe & extendere dixit. Verùm paulò maior eſſe perhibetur: nullus enim eſt qui ſe initium huius audiuiſſe, uel finem dicat, ut ait Cæſar libro ſexto, & Boccatius in libro de Syluis. Vnde Marlianus tota Gallia, tota Italia Hercyniam maiorem dixit. Lucillus Tarræus libro 4 ſupra Apollonium, ſcribit Hercyniam ſyluam Celtarum eſſe, & multa de ipſo adiungit. Claudianus eius meminit: *Vaſtitas Hercynij.*

Hercyniæ confinis Rhætia ſylua.

Et idem:

Hercyniæ per alta ſilentia ſylua
Venari tutò liceat.

Raphael Volaterranus libro ſeptimo, corrupto eam nominat uocabulò. Celtes in nullo famam ſuam immortalitati plus mandabat, niſi in Hercyniæ ſyluæ abſolutione: in eo enim tantum labore ſuo profecit, quantum omnes, quorum cura fuit Hercynij. Huius magnitudinem ita expreſsit: *Celtis ſtudium.*

Sed nemus Hercynium montes & ab alpibus orti,
Cum ramis totam ſe diffudere per oram:
Iamq; ſub occiduum tendentes brachia ſolum,
Hinc auſtrum Boreamq; petunt, Eurumq; ſonorum,
Donec in Euxinum procumbat uertice pontum,
Quaq; Byzantinas anguſtat Boſphorus undas.

Conradus quoq; Celtes per Græciam hunc uagari ſcribit: & quemadmodū Taurus per Aſiam, inquit, Atlas per Aphricam, ita Hercynia per Europam ſe ſpargit. Originem Hercynio Heluetiorum, Nemetum & Taurinorum montes uel fines præſtant, ut ait Cæſar libro ſexto belli Gallici, & Zacharias Lilius. Celtes á mōte Adula Hercyniam deducit. Strabo libro ſeptimo, ab eo diſſentit, ait enim, in medio Hercynij habitabilem eſſe oram, cui Iſtri & Rheni fontes proximi ſint. Rheni autem fontes & Danubij ex Adula originem referunt. Non ergo in medio, cum Celtes harum expertus rerum in principio ponat Hercynio illorum fontes auſpicantur. Hercyniam Daci terminant, ut Cæſari & Lilio placet. Celtes uerò Boſphorum Euxinium apud Conſtantinopolim metas eius deſcribere ſignificauit. *Locus Strabonis.*

De rebus in Hercynia crescentibus. Cap. 17.

Arbores proceras in Hercynia crescere, author est Strabo lib. septimo, Plinius lib. 16 nat. Hist. cap. 2. Hercyniæ syluæ, ait, roborum uastitas intacta & ingenita mundo, propè immortali sorte miracula excedit. Constant enim attolli ibi colles occursantium inter se radicum repercussu, ita, ut secura tellus non sit. Hæc Plinius, qui mira de arboribus eius disseruit. Densitas eius arborum, satis Herodiani testimonio patet. Lignis tamen uario modo utebantur Germani. Arbores enim ad inuicem alligabant, & desuper contenta uehebant, cuius Plinius meminit libro decimoquinto. Sunt etiam & regiones Germanorum, in quibus ligna nō comburuntur, uerùm terra ligni loco, ut Hermolaus et ipse Plinius libro decimosexto, capite primo, scribunt. Salis quoque multitudinem in lacubus Hercyniæ emergere dixerunt, ut hodie apud Carnos ferunt. Nihil etiam Lotharingorum sale felicius est. Coruinus scripsit iuxta Cracouiam Poloniæ sales detrahi è latebris, dicens:

Densitas arborum Hercynij.

Salinæ Germaniæ.

Huius è terris latebris amaræ
Exeunt rupes salis, & sub auras
Turbinis, magni superans innata
Mole trahuntur.

Iuxta Saltzburg ad duo miliaria: item in comitatu Hanauiensi in oppido Orba, salinas dicunt uideri copiosas. Alij & in insula Islandia in Septentrione remotissima fodinas salis uolunt patere. Celtes in Hercynia salis fontes esse scribit, & salem lapideum ueluti saxum non nisi sub terraneis montibus hauriri. Sunt & montes diu noctuq; continuo feruore flagrantes, sicuti apud Siculos Aetna memoratur, & hi, ut Celtes scribit, montes Saxonum sunt, sub habenis Friderici ducis. Vnde autem ille ignis incendatur, diuersi authores diuersa protulerunt, ut Philostratus lib. 5. uitæ Apollonij, Plinius lib. 2 nat. Hist. cap. 9. Aulus Gellius lib. 16 noct. Atti. Diodorus lib. 6. Strabo lib. 1 & 7. Apud Græcos Timæus, Ctesias, Gnidius Trogus, Iustinus libro 4. & Aeneas Syluius in epistola ad Martinum Maier, plura de illis disserunt montibus. Aiunt & picis multitudinem in Hercynia crescere, unde Celtes Hercyniam syluam dictā uult: patrio enim sermone Hartzuualdā, alij ex Cornelio ab Hercyno quondam Tuisconis rege nuncupatam ferunt. Marlianus aliam nominis rationem affert.

Flagratio montium.

De Adula, Arduenna. Cap. 18.

Sed ut Hercyniæ magnitudo constet, Hercyniæ ramos, brachia & fines quoque expediam. Incipit, ut dixi, à monte Adula, hunc Strabo libro quarto, Aduallam dicit. Hic hodie per Heluetios usque ad Constantiam descendit, & est radix alpium, teste Celte:

Adula.

Primum est immani dorso quod spectat ad arcton,
Germanos, Gallosq; uidens, Italosq; potentes,
Quod Rheni Rhodaniq; parens, Oeniq; sonantis,
Quod ueteres prisci dixerunt nomine Adulam,
Atq; suis ramis nunc procreat alpes.

Huius meminit Boccatius & Cornelius. Quòd autem Rheni parens sit, lib. 8 dicetur. Hūc à filio Istri Berosus dicit inhabitatum. Moyses Adulam Aduram uocat, Berosus & Annius Viterbiensis Adulam. In Galliæ finibus inde ab illo Arduenna sylua initium sumit, ut scribit Celtes. Marlianus hanc maximam dicit: Aquisgranum enim Menapios, Leodienses, Condrusos & Aduaticos attingit.

Arduenna.

git. Cæsar lib. 6. Arduennā ad Neruios & Treuiros peruenire ait, amplius quingentis millibus in longitudinē patere. Alij tamen millibus stadijs quaternis dilatatam dixerunt. Strabo libro quarto, tamen presius & adductius eam describit. Idem Strabo, proceris arboribus ipsam horrere ait, & spinosis dumorum ramis, contra belli impetus. Boccatius in longitudinem millium passuum amplius sexcentorum Arduennam patere dicit. Reuera sylua illa est, quæ à Metensibus usque ad Aquisgranum porrigitur, dicta Achteruuald, ut Ligurinus uoluit libro primo, illo carmine: Inde per Arduennæ saltus peruenit ad illum Vsque locum, cui nomen aquis posuere priores.

De Bacena, Cetio, Pinifero, Ardua, Bohemica, Carpatho, montibus & syluis. Cap. 19.

HErcynia ubi Gallias spectat, has quas nominaui syluas complectitur, inde longius euagata Cisrhenanas ciuitates circundat, & Bacenis dicitur, nos eam Nigram syluam nuncupamus, ut ait Celtes in Germania, & lib. Odarum, ubi infit: Bacenis illa dicta prioribus. Sed modò atræ nomen habet. Boecatius infinitæ magnitudinis hanc esse scribit. Cæsar idem lib. 6. in principio, & longo meatu pro natiuo muro obiecto, Sueuos à Cheruscis diuidere. Cheruscos à Sueuis prohibere uult, unde non illa iuxta Friburgum sylua est, quæ Nigra sylua dicitur, quæ multa oppida intercludit, & monasteria, & longo tractu ad austrum tendit, per totam Sueuiam se diffundit, & usq; ad Necchari fontes, ut ait Celtes. Verùm potius Turingensium seu Bohemiæ nemus coniectatur, quod plus placeret, cum hi non Cherusci sint, quos Chreuchgaugios uocamus, ut latius libro decimo dicemus. Capnion noster libro primo Verbi Mirifici, Phorcen Bacenę ciuitatem dixit, & enarrator Ptolemęi hanc à Badensibus, inter Athesim Neccharum, Rhenum, Mogum & Danubium esse scribit Bacenam. Verùm hi Celtis opinioni subscripserunt diuersæ à nostra sententia. Celtes enim libro primo Odarum, Oda prima inquit, Bacena.

Hic ubi campis Athesis receptus,
Perpeti cursu rapior per alpes
Inde Rhenum repetens gelato
Fonte cadente.
Post caput magni ueniens ad Istri
Sylua Bacenis uaga ibi patescit
Saltibus, multa insinuans reductos
Arbore calles.

Alterius tamen sententiæ ego sum, nec Bacenam nigram syluam facilè concedam, & quidquid id est, lectori relinquam, cui sufficiat me ansam dedisse. Hercynia inde per Vindelicos dilatatur, cuius Claudianus meminit in Stilicone, Vindelicos saltus & Norica rura tenebat. Inde per Lycum & Isarum porrecta, ut Celtes ait, ad Danubij ripas humiliori uirgulta, Frisingam, Ratisponam, Patauium attingit. Inde ad Austriam ipsum Cetium montem circumsepsit. Cetius mons, ut Celtes ait, Caluus dicitur. Iuxta item Viennam, Pannoniæ & Noricis finem imponit, hic teutonicè Calenberg nominatur, unde & Cetium uinum. Inde moram apud Danubium retinet Hercynia, donec in Francos se uertit, ubi & Pinifer appellatur. Pinifer non sine naturæ admiratione quatuor flumina remittit, ad quatuor angulos terræ, ut in Germania Celtes, & Peutinger in Antiquitatibus asserunt. Nam in arcton defertur & in Turingos Sala, quæ in Albim Cetius.

 fluit.

fluit. Mœnus ad Zephyrum in Francos, ad Eurum Egram, Nabus ad Noricos. Idem Celtes in carmine de Hercynia sylua:

Pinifer.

Ex quibus ingenti dorso stans Pinifer atrum
Tollit in astra caput, liquidoq; à uertice quatuor,
Quattuor ad mundi fudit uaga flumina partes.

Et in Amoribus:

Piniferi cuius de uertice flumina quatuor,
Quattuor in partes orbis amœna cadunt.

Multa idem Celtes lib. 2 Odarum de Pinifero scripsit, & nos ubi de Fluminibus dicemus. Inde Hercynia sylua per Francos cum Mœno progrediens, Ardua appellatur sylua, Steigeruuald, ut ait Celtes, ramosq; diuidit: ab Euro enim cum Egra ad Bohemiam diuertitur, & nuncupatur Behemeruuald, & illos quasi natiuo muro circundat, ut Celtes, Aeneas Syluius in historia Bohemica profitentur: & idem Celtes de Hercynia sylua:

Ardua sylua.

Mox Francos Turogosq; petit Bohemosq; feroces,
Tanquam natiuo quos claudit undiq; muro.

Alia parte ad flumen Limagum usq; à Mœno prope Confluentiam diuertit, & uocatur Occidentalis sylua, Vuesteruuald, Meridionale autem latus eius Carpathum attingit, ut Celtes asserit. Carpathus mons est iuxta Polonos, hic ab antiquis dictus est Sueuus: habet autem nomen à Sueuo rege Tuisconū, ut placet Beroso lib. 5, cuius hæc sunt uerba: Apud Tuiscones regnat Sueuus, & apud Celtas Celta, à quo nomina illi montes habuerunt. Reuera mons est Poloniæ, Poloniam à Germania diuidens. Celtes in carmine:

Carpathus.

At aliud Carpathus habet, qui spectat in Eurum,
Auspicium nostris niueo dans uertice terris.
Quem Sueuum priscis memini dictum esse libellis.

Boccatius hunc Germaniæ initium præbere collegit ab ortu Solis, & adeò magnum, ut in Cimbrorum usq; tendatur promontorium, cui Marlianus astipulatur, in dictione Suesij. Inde per Sarmatas protēditur, id est Prussiam & Athyrsos uergit. Postquam Hercynia sylua itaque se ad Orientem flexit, diuidit Franciam ab Hassia & Turingia, in medio se aperit, & patet in sinum nodi quo Bohemiam recipit, & ad montes Morauiæ deuenit, Pannoniam à dextro, & sinistro Poloniam relinquit, ad Dacos & Getas diuertit.

De Oddonis, Picearia, & obnobijs, syluis & montibus. Cap. 20.

Sylua Oddonis.

HErcynia inde à Septētrione Oddonis sylua dicitur iuxta Heidelbergam. Hæc sylua Francos à Sarrabis, & Cattos à Cheruscis diuidit, autore Celte. Nauclerus Francos à Sueuis diuidere dixit, & trium dierum longitudine patere, & ut idem Celtes ait, teutonicè Odenuualt dicitur. Bilibaldus Pyrckaimer uir in omni disciplinarum genere instructissimus, in proxima ad me epistola, Oddonis syluam non esse hanc arbitrabatur, quam nos Celtis auctoritate ducti, Osternuuald nuncupamus, siue Odenuualt, ex Ottonis imperatoris donatione Ammerbacensis cœnobij, siue ex loco non ignobili Oddonheim. Sylua illa latronum feritate periculosissima, rudes quoq; homines aluit, ut uice prouerbij apud nostrates celebratum sit, Leberide incultiorem, Oddonis syluæ colonum dicere. Hercynia inde sylua iuxta Moguntiam dilatata, Piceariæ syluæ retinet appellationem, Speishart à picis multitudine dicta. Peruenit inde ad Obnobios, qui montes Hassorum sunt, Celte ac Aenea Syluio authoribus, ad

Prouerbium.

Rhenum

Rhenum ac Vuestualos protrahuntur. Ptolemaeus οἱ ἰνγαίωνες, Obriobios ipsos dixit, ex quibus Amasis fluuius oritur, lib. 2, cap. 10 & 4. Sunt qui Nigram sylvam dicant, quibus non ausculto. Dum itaque Hercynia sylua se flectit ad Orientem, diuidit Franciam ab Hassia, eandemque a Turingia, Turingorum syluae nomen assumit. Inde ad Sycambros per Cattos & Busactores, ad Buchoniam, inde iterum ad Turogos & Sorabos. Nunc etiam alio itinere me accingam, & per alios montes pedem moturus sum, qui cum Hercynia sylua nullam ducunt necessitatem. *Sylua Turingorum.*

De montibus Germaniae, Vogeso ac Alpibus. Cap. 21.

MOntes Germaniae altissimi sunt, sicuti produnt scriptores, & niuibus maxime onusti. Aristoteles naturali lumine id indagauit, dum ratione uentorum id fieri dixit, ut in Problematibus sectione 25 constat. Iuxta Rhaetias alpes principium Vogesus mons sumit, qui a Rhaeticis alpibus oritur, longo inde tractu per duos ramos cornuum instar, ad Metenses & Treuiros porrigitur. Lingonum montem hunc esse putat Caesar lib. quarto. De eo multa Marlianus. Lucanus libro primo, *Altissimi Germaniae montes.*

Qui curuam Vogesi super ardua ripam.

Huius meminimus in Odilia nostra, quae in uertice montis illius miraculis coruscat. Mons ille Altitona ante dictus est, ut Annales Nouietensium dicunt, & prius ibi arx regum Francorum fundata fuerat. Childericus inde Franciae rex ducatum hunc Aethiconi seu Attico, diuae Odiliae patri addixit, quo mortuo, S. Odilia monasterium illic condidit: quod & hodie a monialibus inhabitatur, de quo tres libros nuper scripsimus. Boccatius huius quoque montis meminit. Philesius in carmine de ipso Vogeso:

Mons Vogesus sumit Rhaetis ex alpibus ortum,
Et uiridi costa te quoque Treuir adit.
Gallica Teutonicis qui separat arua colonis,
Et Mediomatricae mox uidet urbis agros.
Odilia in summo requiescit uertice montis,
Odilia Alsatici gloria summa soli.

Alpes multae sunt secundum Marlianum, quaedam Tarentasiae dictae, in quibus Caesar in Galliam uenit, de his Ammonius, Liuius Dec. 3, Plutarchus, Plinius libro tertio, Strabo libro quarto, in fine. Sunt & alpes Rhaeticae, quas Heluetii tunc siue Suitenses colunt, de illis Ptolemaeus, Strabo libro quarto, Plinius libro tertio & quarto. Et Claudianus in Stilicone, *Alpes.*

Et latus Hesperiae quo Rhaetia iungitur orae,
Praeruptis ferit astra iugis, panditque tremendam
Vix aestate uiam, multi seu Gorgone uisa
Obriguere gelu.

De Iura, Riphaeis montibus, ac Gabrete. Cap. 22.

IVra mons diuidit Sequanos & Heluetios, ait Caesar lib. 1 belli Gallici, iuxta Vogesum. Hunc Boccatius manifesto errore ductus, apud Sequanos montem Luram dixit per l. putassem textum negligentia librariorum corruptum, nisi de litera l, etiam Luram posuisset. Marlianus in finibus Constantiensium & Basiliensium incipere Iuram ait, & ad Sebusianos usque protendere, nunc Bellicenses. Hunc Teutonice ex uno latere Blanberg dici, in alio uero Lebetberg uolunt. Strabo lib. 4 Georg. Oeurasagum montem illum dici putat, & in fine eiusdem libri etiam Iuram uocat. Verba Strabonis sunt, cum Rhodanum traijciet *Iura.*

lacumúe Lemannum, in Heluetiorum campos trãsitus est per Iuram montem. Hæc Strabo. Ptolemæus libro secundo, capite octauo, Iurassum nominat, ubi Heluetij sunt. Verba Ptolemęi sunt: ϰ μετὰ τὸ ἀποκαλούμενον αὐτοῖς ὄρος, ὃ καλεῖται ἰούρασσον, ἐλουήττιοι μὲν παρὰ τὸν ῥῆνον ποτ. ὧν πόλις γαννόδουρον. Riphaos montes terminos Germaniæ Picus ait:

Riphæi mõtes. *Riphæo Germania proxima cælo,* in Hymnis.

Dicuntur ἀπὸ τοῦ ῥιπίζειν, id est, à flando: Græcè enim ῥιπὺς dicitur, τὸ ῥιπίον: Latini uerò π in suam aspiratam φ, ph transferunt, ut etiam accidit in dictione τρόπαιον, trophęum. De illis Eustathius, Pomponius lib. 2, Herodot. lib. 4, Strabo lib. 5 & 11, Solinus, Plinius, Valerius Flaccus, & alij. Bilibaldus tamẽ Pyrckaimer undecunq; homo doctissimus, non esse nec fuisse unquã Riphæos montes, in epistola una mihi nuper significauit, cui eo libentius ausculto, quòd nulli iuniorum penitus de eis quicquam constiterit.

Gabrete. Gabrete sylua est ingens Sueuorum, ut ait Strabo lib. 7. Ptolemęus lib. 2, cap. 4 & 10 asserit, eius medium esse Hercyniam, cuius uerba prius posui: plura de illa Tacitus, non tamen eam nominat. Est, inquit, mons & mõtium iugum, quod Sueuiam dirimit sciditq;, ultra quod plurimæ gentes agunt. Hæc ille. Ego nisi Carpathus fuerit, qui Sueuus dictus est, & accolæ Sueui antiquitus fuerunt, ut libro ultimo dicam, uix conijcerem. Sunt & alij montes & syluæ in Germania. Boccatius Matracenos montes non longè ab Istro esse ait: Ptolemæus Sarmaticorum montium lib. 2, cap. 10 & 4 meminit, Orientale latus Germaniæ explicare. Forsitan Sarmaticos montes putauit. Hi hodie Kemuntz dicuntur. Meminit et Selibati montis, & Senanę syluæ: tanta nominum est uarietas, ut nulli coniectura ea colligere liceat, quæ sint. Pomponius Mela etiam tres montes nominat, quorum nomina interierunt. Mons iuxta Danubium incipit, qui in Orientem uergens, latitudine 20 millia passuum, lõgitudine magna, in capite Scherra dicitur, inde alpes, inde Alboch, inde Hertfeld, ubi Leuuingen, Vlma, Vuerdea, & aliæ ciuitates Sueuiæ sunt. de illo monte multa Nauclerus.

De quibusdam herbis in Germania crescentibus. Cap. 23.

NEc singularum herbarum Germania caruit, quod naturali indagine habere possumus, cùm ita paludinosa antiquitus Germania ferebatur. Raphanus in Germania puerorum infantium magnitudine reperitur, propter frigus, ait Plinius in nat. Hist. lib. 19, cap. 5. Est & aliud genus incultius, asparago admitius corruda, quod passim in montibus nascens refertis superioris Germaniæ campis. Hæc Plinius lib. eodem, cap. 8. Ista itaq; ob antiquitatẽ adduximus.

Herba Glasca. De herba etiam glasca seu Britannica seu Germanica lib. 2, in fine disseruimus. Cætera herbarum genera cuiq; priuato cognita sunt.

De quibusdam montibus mirabilibus Germaniæ. Cap. 24.

MVlti præterea Germanorum montium sunt, quos miris speciebus ac uarijs rerum scatere compertum habemus. Memoratur mons in Turingiæ partibus, haud procul ab Isenacho, quem ideo horrisonum Eobanus dixit, teutonicè Hörselberg, ubi syluanos satyrosq; inhabitare fama diuulgauit. Mons Martis in Vuestualia fertur, zum Berg dictus, ubi tria altaria olim Marti dicata feruntur adhuc superesse, ac nocturnis temporibus locum satis horrendum uarias rerum species referre. Est & Caluus mons iuxta Hassos, ubi Caroli Magni uestigium adhuc cernitur. In alpibus Suiticis plerosq; aditus subterraneos patere asserunt. Vidi ipse multos, qui se penè deuiasse dixerunt, totumq; diem in illis tenebrosis speluncis oberrasse. Retulit mihi nuper Ioãnes Virdung Astrologus doctissimus è Daniæ partibus rediens, in Noruegia formidolosissimum montium

Horrisonum. Mons Noruegie.

montium omnium conspici, Hechelberg dictum, ubi tantum clamorem exoriri eiulantium asseruit, ut pene integrum miliare tumultus dilatetur, fontesque duos diuersissimos scatere retulit, unum intolerandæ frigiditatis, alium intensissimi caloris feruere, in parua tamen distantia, coruosque nigerrimos crudelissimo clamore montem sine intermissione circumsonare, ut accolis religioni de ditissimis persuasum sit, purgatorij speciem montem hunc præ se ferre. *Mons Noruegie.*

De alijs montibus & syluis, præter iam dicta. *Cap. 25.*

EST & Taunus Germaniæ mons iuxta Cattos, ubi Cecinna olim Germanos dolo strauerat. Sylua etiam in Vuestfalia, Teutenburgensis nomina tur, in qua Vari legiones à Germanis desiderabantur, Tacito testante, libro primo Historiarum. *Taunus.*

Descriptio montium Germanicorum quorundam, secundum longitudinem & latitudinem. *Cap. 26.*

VEnio nunc ad Mathematices disciplinæ dimensiones, ut & uideamus montium Germanicorũ extensiones. Hercyniam prius descripsimus, prudens lector, si inquisitiori studio tenetur, Ptolemæum uideat, qui pene totam Hercyniam per gradus ac minuta descripsit. Dicearchus Græcus montem altissimum totius terræ Pelion. esse tradit, & eius altitudini 1250 passus concessit. At Plinius libro secundo, capite 47, Alpes Suitensium quinquaginta M. pas. assurgere se non ignorare scribit, libro secundo nat. Hist. cap. 67. Sunt & alpes à supero mari ad inferum, quæ Germaniam ab Italia diuidunr, in passuum decem millia extensæ à Cælio referuntur. Timagenes Græcus uiginti duo millia passuum in latitudine continere eas refert, Cornelius uerò Nepos centum millia passuum, Titus Liuius tria millia stadiorum. Plinius libro tertio nat. Histor. capite decimo octauo, tria millia ipsis tribuit. Montem etiam iuxta Danubium, qui Scherra dictus usque ad Vlmam, Vuerdeam, & in tota eius longitudine xx millia passuum possidere scribit Nauclerus. *Dimẽsio montium Germaniæ.*

FINIS LIBRI SEPTIMI.

CAPITA LIBRI OCTAVI

Exegeseos Germaniæ.

De scriptoribus fluminũ germaniæ. 1
De germaniæ humiditate. 2
De piscibus germaniæ, Siluro & alijs. 3
De fontibus germaniæ. 4
De germaniæ lacubus. 5
De Oceano germanico, Suitico, Codoneo, Arctoo. 6
De mari Cimbrico, Chronico, Axono. 7
Contra Strabonem, qui dixit mare Arctoum congelatum. 8
De quibusdam mirabilibus maris germanici. 9
Rationem habet naturalem ac astrologicam, cur mare germanicum adeò inflerur. 10
De periculis maris germanici. 11
De uarijs speciebus maris germanici. 12
De dimensionibus maris germanici. 13
Flumina germanica facile cogelari. 14
De fluminibus germanicis, & eorũ dimensionibus. 15

Dimensio

Dimensio Bosphori Cimmerij. 16
An Nilus Danubio praestet, an Danubius Nilo? 17
Danubium finem semper Romani Imperij terminasse. 18
De qualitate Danubij, & eius incremento. 19
De Danubij fluuij nominibus et dimensione. 20
De origine Danubij. 21
De hostijs Danubij & exitu. 22
De fluminibus germaniae Danubiū petentibus. 23
De eodem. 24
De fluminibus è Scythia, Pannonia, ac aliunde in Danubiū currētibus. 25
De Oeno, Ilso, Nabo. 26
De Lyco, Sauo, Drauo. 27
De Rheno fluuio. 28
De Rheni ortu. 29
De Rheni exitu, & hostijs ac dimensione. 30
De Mosa, Mosella & Scaldi. 31
De Maeno & Regneso. 32
De Pegneso et Tubero in Maenū transeuntibus. 33
De Neccharo, & fluminibus in eum labentibus. 34
De alijs fluminibus in Rhenum euntibus. 35
De Amiso, Visurgi, Luppia, Odera. 36
De Vistula & Albi. 37
De Sala & Egra. 38
De externis fluminibus germaniam petentibus. 39
De Arare, Athesi, Matrona, è germania currentibus in alias regiones. 40
De alijs fluminibus praeter iā dicta. 41
De balneis germanicis, & eorum ratio naturalis. 42
De fluminibus in Visurgim deferentibus. 43

De scriptoribus fluminum Germaniae. Cap. 1.

Scriptores fluminum qui.

PROXIMO uolumine pro concessa nobis facultate, terram ipsam Germaniae, & quae ex ea producuntur, descripsimus: nunc felici rerum serie iusto obseruato ordine, ad flumina Germanica & eorum quae fluminibus aluntur, me cōtuli, maiori auctorum fiducia animatus, quàm libro praemisso. Tantò enim attentiùs fluminum Germanicorum memoria est à rerum scriptoribus exacta, quantò remissiùs terrae Germanicae. Illi itaq; qui formare Germaniam ingressi sunt, plus honoris fluminibus quàm ipsi solo tribuerūt. Nullus enim ueterum etiam tam procul à rerum cognitione recessit, cui non de Istro ac Rheno constiterit. Eratosthenes Homerum ideo literarum parentem uellicat, quòd dum 40 flumina ad mare properantia posuerit, Istri oblitus fuerit.

De humiditate Germaniae. Cap. 2.

Humiditas Germaniae.

GErmaniam fluminibus impeditam maximi scriptores protulerūt. Cornelius Tacitus uniuersam Germaniam aut syluis horridam, aut paludibus foetidam dixit. Idem Pōponius Mela & ipsum secutus Lilius in Georg. Hic, in quam, Mela lib. 3, maximè fluminibus Germaniam impeditam asseruit, & paulo pòst, Melsiagum in Germania locum esse ait, terram uidelicet fluctibus undique circūdatam. Claudianus in Panegyrico, Germanorūq; paludes Eruis: cui & ego eo libentius ausculto, quòd nullam regionem solam tot fluminibus oneratam, ut Germaniam, legerim. Cornelius Tacitus lib. 20, Germanos suetos fluminibus

minibus oneratam,ut Germaniam,legerim. Cornelius Tacitus libro uigesimo Germanos assuetos fluminibus scripsit:hoc enim in pluribus Germaniæ gentibus notum est euenire, quas uis aquæ propria sede pulsarit. Cauchos Germaniæ gentes,ut ait Plinius,lib.decimosexto & secundo,Oceanus ita inundat, ut nec pecoris, nec suorum ipsorum curam ac tutelam comprehendere possint. Frisos in paludibus duce Mulorige consedisse collegit Cornelius in libro Histor. Rhegino Prumiensis iuxta Mosam in paludibus Nordmannos scribit se continuisse. Cornelius libro uigesimo ideo uenisse Germanos in Galliam affirmat,ut è paludibus & solitudinibus eorum fœcundissimum solum Galliç attingerent. Paulus Diaconus,Sabellicus & Orosius libro septimo, Valentinianum Saxones domuisse in inuijs paludibus indicabant. Ptolemæus libro secundo, Saxones in paludibus iuxta Cimbros habitare profitetur. Cimbri etiam uexabantur à mari.Mantuanus: *Paludes Germaniæ.*

Impetu præcipitat uada cærula concita Cimber.

Idem:

Reppulit instantes uelut æquora concita Cimbros.

Et Claudianus in Honorio:

— *Latisq; paludibus exit*
Cimber.

Cimbros enim gentes inundatione pulsos, Floro, Strab.& alijs authoribus roboraui libro 6. Ephorus maius scripsit, Cimbris tam cum aqua quàm hostibus prelium esse,& necessitarem. Clitarchus quoq; adducit Cimbros equis insidentes,uix posse inundationes maris effugere, licet à Posidonio refellatur. Multa de illo Strabo libro septimo. Tantæ quoq; aliarum Germaniæ nationũ incursiones aquarum sæpè creuerunt, ut magis extremæ necessitati quàm salutis consultum sit. Dux Argentinensiũ inundationes præ cæteris famosissimę, aquarum eruptione ciuitatē ita quassarunt,ut eorum Annales dicunt, quo de periculo ciuitatis actũ fuerit. Aquarum ergo Germaniæ harena satis argumētum est: harenosa enim regio præcipuè in inferioribus partibus est. Plinius libro 17, capite quarto, Quid, inquit, pabulis Germaniæ laudatius? & tamen subest statim harena. Idem Plinius libro decimosexto, cap.secundo natur. Histor. miraculi loco hęc refert,ac eius uerba sunt: Aliud in syluis miraculum, intellige Germanorum, quod in totam reliquam referunt Germaniam: frigoris enim umbras littora ipsa obtinent, quercus maxima auiditate nascendi, suffossęq; fluctibus, aut propulsæ flatibus, uastas complexu radicum insulas secum afferunt, ut nauale prelium contra arbores inferant. Hæc Plinius. Quibus uerbis syluarum inundationes habemus. Plinio Herodianus subscribit libro sexto de Maximino agēs, ubi Imperatorem asserit uicisse Germanos in syluis & fluminibus. Drusus quoque & Tiberius nauali bello plus pedestri egerunt, ut apud Strab. lib. 6 uidetur. Tempore quo Maximinus debellauit Germanos, Germani, ut Herod. ait, se absconderũt iuxta paludes, quæ si non Rom. impediuissent, totam German. subiecisset, ut & Iulius Capitol. collegit. Alludit Sidon. Apollin. libro 4: Si quis, inquit, deportaret philosophaturus, aut ad paludes Sycambris aut Getis, Alanis, &c. Panegyricus ad filiũ Constant. Fecisti, ait, immēsam uastationē Bructeris, quę natio paludib. plena est. Iosephus lib. 7, cap. 42, Alani Meotidas paludes sedes habētes terrã eorũ perũdantes, &c. Et tãdē hæc de humiditate German. *Cimbrorũ inundationes.* *Germania harenosa.*

De piscibus Germaniæ. *Cap.* 3.

CAeterùm quoniam humiditatis Germaniæ memoria hîc nos admonuit, pauca nobis de piscibus, fontibus & lacubus dicenda sunt. Plura autem refer-

referre, quæ cuiuscunque plebeiarij hominis iudicio constant, uanum duxi, ueluti serie quadam uniuersa & singula piscium genera recensere. Verùm ut tantùm rarissimæ sortis pisces enumerem, Silurus piscis, cuius meminerunt Albertus, Plinius lib. primo, cap. decimosexto nat. Hist. præcipuè in Mœno Germaniæ amne, propter Lisbonum, & in Danubio uersatur, mari inde extrahitur. Hic similatur porculo marino, grassatur ubicunq; est, omne animal appetens, sæpè natantes dimergens. Hæc Plinius. Hermolaus Barbarus fulgure eum sopiri ait, & malè legi apud Plinium fulgore. Nam Aristoteles dixit ὑπὸ βροντῆς καρσοῦται. Silurum Aristoteles in libro de Animalibus τὸν γλάνιν uocat: similiter Oppianus in libro ἁλιευτικῷ dicto. Suidas quoq; glanin genus piscis esse dixit, cuius uerba sunt: γλάνις ἄλλος ἰχθὺς καὶ χερσολόγος βάκιλος ἀδελφός. Idem Hesichyus refert. Stephanus γλάνις ποταμὸς κύμης ὡς λυκόφρων, γλάνις δὲ ῥείθροις δὲ ἔστιν τέγγων χθόνα, καὶ ἐκ αὐτοῦ ἰχθὺς γλάνις. Vbi fluuium esse probat ex Lycophronte poeta Lyrico glanin, & piscem. Athenæus libro quinto Dipnosoph. ex philosopho in quinto de Histor. ani. splendida quæq; adducit. Ambrosius in libro Hexam. Captus est silurus, & inutilis præda detecta est. Et idem: Et silurum qui minorum piscium uisceribus aluum replet. Hunc silurum quidam sturionem appellant. Scribitur autem per i: nam Sylurus per y nomen uiri est apud Plutarchum, & Silurus insula dicitur referente Solino. Trichiæ quoq; solum Danubium intrant, inde sub terraneis uenis in Adriaticum fluũt, ut ait Plinius lib. 9 nat. Hist. cap. 15. Hermolaus Barbarus ex Speusippo Græco, Germanica genera pisciũ plura allegat. Sunt enim paria genera, inquit, psitta, buglossus, elcharus, qui & coris dicitur, tænia, dorion. Et addit: Accedit quòd ad Oceanum Germanicum & Belgicum, non aliter uocari piscem soleam aduerti, quàm tongem, significante linguæ uocabulo. Hæc Hermolaus ex Aristotele, & Archelao allegauit. Haleces quoq; in Germania piscari uoluerunt, quæ apud Aristotelem secundum aliquos τὰ μαινίδια dicuntur. Has Scandia insula Oceani nutrit, dicente Celte: Oceanum Codanumq; uidens, ubi Scandia diues Haleces totum mittit piscosa per orbem. Alij è Gotlandia haleces, & illos pisces quos Strumulos uocamus, deferri uoluerunt, alij ab Islandia dicunt. Nec Constantia Sueuiæ urbs suo honore defraudanda est, hæc enim totius Germaniæ piscosior urbibus: tanta illic piscium magnitudo, tantum decus, ut hæc sola totius Germaniæ limitibus pisces sufficere: illic ditissimi piscatores, tanta retia, ut centum aureis comparētur, octo aut pluribus robustissimis hominibus, in naui per tenacissimas machinas agantur, quod Picus noster miratus carmini suo Stauroft. inseruit dicens:

Glanis. Trichiæ. Constantia.

— Viditq́ lacus, qui molle pererrans
Muros piscosæ subiectos perluit urbis,
Quos Constantini proles oriente subacto
Condidit, & proprio signauit nomine.

Celtes in Germania lacus uastos inexclusos, & perpetuos, piscososq; horrere asseruit, diuerso piscium genere. Almonus etiam Bauariæ fluuius ditissimus præstantioribus memoratur piscibus, quod idem Celtes ostendit lib. 2 Odarũ:

— Abundat
Almonus. *Almonus cuncta superans saporo*
Flumina pisce.

Plinius lib. 31, cap. 2 refert, in Danubio esse nigros pisces, & hos mortem afferre hominibus eos comedentibus, donec ueniat ad fontem alueo oppositum, illic id piscium genus desinere. Dracuntius in Rheno Delphinos Marinos reperiri

periri uoluit, & anguillas, & uaria piscium genera. Nauclerus anguillas in Rheno reperiri dixit, & in omnibus fluminibus Rhenum petentibus: in Danubiũ uerò amnes se exonerantes carere anguillis.

De fontibus Germaniæ. Cap. 4.

Nunc nobis cum fontibus Germanicis res erit, quos ęquè spectabiles, nec minoris admirationis Germania, quàm cæterę terrarum nationes produxit. Celebrabatur fons penes Tungros, olim Galliæ, nunc Germanię populos, qui corpora leuat, & uitia calculorum deprimit, ut Plinius libro 30 scribit. Est & fons Geppingę supra amnem Philisium, uini colore similis, ut Capnion asserit, uir omnibus numeris uirtutum & spacijs perfectus, lib. 1 Verbi Mirifici. Sunt et Mattiatici fontes in Germania trans Rhenum calidi, quorum haustus triduo feruet circa margines ueri, ut placet Plinio 31 nat. Hist. cap. 2. Mattiaticum autem non longè à Belgis & Rheno, stadijs à Moguntiaco plus 1400 situm est, ut ex Ptolemæo habemus. Martialis pilas Mattiaticas pro sapore dixit. Fercbatur & fons in Germania dulcis aquæ, pota autem ultra biennium dentes extrahit, & compages in genubus soluit: ei tamen malo Germanica herba medetur, cuius meminimus lib. 2, cap. 26. Hæc Plinius lib. 25 & Zacharias Lilius. Sunt nostro seculo alij memorabiles fontes in Germania, fons apud Heluetios nõ longè à Turicensibus & Vnderuallis, quo poto, massam carneam circa collum bibentibus efficit: proprium autem illius nationis est habere massam, ista uerò ea tentes, alijs ludibrio sunt. Est & fons apud eosdem non longè à Turicensibus, ubi stultos aquæ proprietatem imbuere fama est, nec domum immunem adeò esse, quæ non tres aut quatuor aluerit fatuos. Memoratur nostræ tempestatis fons apud Rapolsteinenses in prædio Alsatiæ, qui morbos expellit, curas leuigat, ita ut ibi homines diutissimè uiuant, & nonaginta annos excedant, dum uix quinquaginta ingressi uideãtur. Iuxta Rhenum salubres Celtes esse fontes & Dracuntius collegerunt. Varias planè uires natura in fontibus cæteris Germanicis ostendit, ad quas tradendas si occuparer, maiores haberem occasiones penè quàm Plinius, & æquè mirabiles. Nunc ad lacuum memoriã descendam.

Fons Tungrorum. *Geppingen.* *Fons Mattiaticus.* *Mira de fontibus.*

De lacubus Germaniæ. Cap. 5.

Lacus multi & uastissimi penes Germanos horrent, & præcipuè quo Gallias respicit, ut ait Cornelius, humidior est Germania. Maximi tamen omnium lacus penes Heluetios illo seculo, & præcipuè Constantienses feruntur, de quibus Strabo lib. 4. Rhenum per ipsum fluere, ac Cerethes cum Vandalignis eum inhabitare asserit, & lib. 7. Georg. in Hercynia lacũ posuit, cuius perimetron supra trecenta stadia, spacioq; ducentum dilatari uoluit quem Vindelici, Heluetij & Rhęti accolant. Hæc ille. Coniectura est Strabonem Constantiensem lacum hunc putasse, teutonicè der Bodmersee, à domino Bodmeorum dictum, Picus in carmine Stauroft.

Lacus Constantiensis.

— Viditq; lacus qui molle pererrans
Muros piscosæ subiectos perluit urbis.
Audijt & tumidi iam ditior accola Rheni,
Quiq; lacu missus leni submurmurat unda.

Ammianus Marcellinus lib. 16 de lacu isto huiusmodi protulit: Brigantiæ, inquit, inter mõtium celsorum anfractus impulsu immani Rheni tenditur uastus & rotundus lacus, quem Murigaugiam accola Rhætus appellat, per quę quadraginta & 60 stadia longum pariq; spacio latè diffusum horrere aiunt. Tigurinorum lacus inde dicitur, qui apud Turegos est, ait Marlianus. Alij Heluetiorum

Tigurinus lacus.

rum lacus nomina ab accolis accipiūt, de illis multa ſcribunt Nauclerus & Dracuntius. Verùm quia parum à ſcriptoribus cæteri lacus celebrati ſunt, remitto.

Fleuus. Fleuus lacus eſt Germaniæ inferioris, quem Rhenus intrans, & aquarum copiam trahens, de ſeipſo longum poſt diſcurſum inſulam parat Fleuam, inde iterum exit, ut ait Boccatius. Plinius quoque hunc Fleuum uocat lib. 4 nat. Hiſt. cap. 15. ſimiliter & Pomponius Mela, lib. 3. & alij. Lacus quos Rhenus efficit, dicuntur Acromius & Venetus, ut Pomponio Melæ libro 3 placet. Boccatius idem Metram & Sueuiam Germaniæ lacus tradit. Limagus lacus Germaniç ad

Limagus. ſcribitur, cuius meminit Volaterranus libro ſeptimo Commentariorum. Sunt qui hunc fluuium dicant eſſe Lemannum. Bebelius negat, pluribus onuſtus au ctoritatibus: influit autem Rhenum. Cæteros lacus prętereo: Bauaria enim ita irrigua eſt, ut hæc ſola iuſto uolumini ſufficeret.

De Oceano Germanico. Cap. 6.

Oceanus. FOntibus lacubusq́ Germaniæ expeditis, flumina ſe offerunt: quanto autē cæteris fluminibus nobilior præſtat Oceanus, tanto penes conſentaneam rerum ſeriem prior alijs illuſtrabitur. Vt ſcriptores honeſtiſsimè meminerunt, unum tantum mare eſſe dicitur, ut ait Dionyſius, uerùm plura habere nomina. Pomponius Mela libro 1, cap. 1. Id adeò magnum eſt, & infinitum pelagus, ut totam terram ab illo circumfluam dixerint, ſicuti Ptolemæus libro 6. ὡς καὶ ὅσ τὰ τοιαῦτα τὴν πᾶσι τοῦ πολυμελῶς τὴν γῆν ὅλην ὑπὸ ὠκεανῷ. Id eſt, Vt & undiq; totam terram menſurando cinxerunt Oceano. In eadem ſentētia fuit Homerus, ut de eo

Quatuor maria. teſtatur M. Cicero in lib. de Somnio Scip. Dionyſij uerba ſunt hæc: Nam terra ſolo præcingitur omnis Paruaq́ cœruleo caput effert inſula ponto. Alij quatuor maria inde ex Oceano fecerunt, ut Pomponius Mela in primo, & Strabo libro 3 uoluerunt: ſed de Germanico nihil meminerunt. Nam Strabo in loco prę allegato, ac ſimiliter Dionyſius, omnia quaſi Oceani genera poſuerunt, nihil de noſtro. A' Septentrione igitur ſcriptores dixerunt eſſe mare Caſpium, uel Hyrcanum. Sed ut aliquid lectori de eo conſtet, Germanicum mare plura ſortitum eſt nomina, ſecundum diuerſas Germanicas nationes. Illud enim quod apud Liuoniam ſeu Pruſsiam horret, Baltheum mare dicitur, authore Aenea Syluio, teutonicè die Oſt See. Celtes illud in Odis libro tertio, totum ferè his explicauit uerbis:

Balthеus dictus ſinus à latratu
Clauſerat noſtrum glacialis orbem.

Cornelius in Germania in fine Suitium ſiue Suiticum mare uocat: loquitur enim de Gleſſo in Germania creſcente: Ergo iam dextro, inquit, Suetici maris

Suiticum. littore Aeſtiorum gentes alluuntur, quibus ritus habitusq́ Sueuorum eſt. Multa Volaterranus libro ſeptimo, & Ligurinus libro quinto, ubi de Polonis agit:

Tangit ab arctoo Suitici maris æſtuat ora.

Hoc mare & Codoneum dicitur. Celtes in carmine Hercynij:

Sed mare Codoneum Germano nomine dictum.

Hoc mare eſt in Baltheo ſinu. Alij uolunt eſſe ſinum, ut Pomponius Mela, Hieronymus in Supplementis Euſebij. Ptolemæus Arctoum mare hoc uocat libro 2. Plinius libro 4 cap. 3, poſt Parmam inſulam ſcribit Germaniç proximum montem ibi Codoneum refertum inſulis, quarum maxima ſit Scandinauia, & Codanum eſſe in mari Gallico. Volaterranus libro ſeptimo Commentario-

Locus Volaterrani. rum, Codauum uocat nomine corrupto, & malè. Pomponius Mela Codauoniam hanc nominauit inſulam, & Teutonas ſuo tempore adhuc hanc incoluiſſe regionem. Plura Iornandes de rebus Gotthorum libro primo, ubi de Scandia loquitur:

loquitur. Huius maris meminit Lilius, qui Codanum sinum in Oceano Germanico posuit. Nescio in eo loco quid de Plinio sentiam. Celtes quoque in mari Germanico Scandiam ait & Codanũ, loca ubi succinus nascatur, lib. 1. Odarũ 15,

Non tot procellis Codanus æstuat

Ferox sonoris quando aquilonibus, — Locus Lilij.

Luctatur Eurus, succinumq́ Littore colligitur Pruteno.

Ex quibus uerbis iuxta Prutenos esse Codanum habemus, & prius Germanico nomine dictum mare Codoneum. Zacharias Lilius Codoneum mare à Seuo seu Seno monte dixit denominatum. Hæc de illo.

De mari Cimbrico, & maris diuisione. Cap. 7.

Alterum mare Cimbros habet, & Germanicum est, licet lacus appellationem sumpserit. Celtes Cimbricum mare dixit à Cimbris:

Tandem & Cimbriacum uagus exoneratur in æquor, — Cimbricum.

A Cimbris quod nomen habet, ubi proxima Danis

Chersonesus adest rigidum porrecta sub axem.

Ab alijs præterea mare Accianum dicitur, quod mari nusquam simile esse, uerùm aquis passim interfluentibus, uagum & diffusum spargi, aiunt Pomponius Mela & Lilius. Ibi Teutones & Axenum quoq; mare dixerũt esse scriptores. Illius meminit Orpheus in Argonauticis, cuius uerba Latina sunt: Axena per freta Colchos Denique delatus adhæsit Iason: uerba eius Græca allegat in quodam opere Plutarchus. Theocritus in Idyl. N. — Axenum.

πεζὸς δ' ἐς κόλχούς τε καὶ ἄξεινον ἵκετο φᾶσιν:

In Colchim Phasim pedibus & in Axena uenit. Valerius Flaccus libro 8. ac Apollonius Rhodius in Argonauticis, Lucia. in dialogo φιλία, ὅτι ἄξεν☉ ἐκαλᾶτο, οἷα εἶμαι ἀγρίων ἐθνῶν περὶ οἰκούντων. Id est, Ideo Axenus dicebatur, quia feroces gentes allueret, nunc autem Euxinus dicitur, referẽte Plinio. Strabo libro septimo, Ouidius in Tristibus de Euxino:

Dictus ab antiquis Axenus ille fuit. — Maris Germanici diuisio.

Et Dionysius in descriptione orbis ita inquit: Post hos Cercecij, iuxta quos Axenus altis Fluctuat æquoribus. Ptolemęus Ciuitatis libro tertio, ἄξεν☉ meminit per i. Dictus autem est Axenus, quasi inhospitalis: ἄξεν☉ enim ut ait Strabo libro 7, propter raritatem nauigationis. plura Eustathius. Strabo etiam paulo pòst à Scythis id dictum ita uult, ob eorum inhumanitatem erga hospites: est enim pelagus Scytharum. Capnion in epistola ad Fridericum Saxoniæ ducem plura de illo, & Saxones illic consedisse uult. Vnde quamuis non me fugiat, Axenum pontum à longinquo ad Germaniam attinere: libro tamen huic id inserere uolui, ob frequentiam Scytharum & Germanorum id mare incolentium. Verùm ut rem componam, unum est mare quod Germanicum dicitur, hoc ergo mare finem ponit sub Arcton, ultra tamen Britannia & Thyle est, & ea quę nuper Portugalliæ rex reperit: in alio loco dicitur Codoneum & Baltheum. Inde ad Cimbros peruenit, & Cimbricum nominatur: ibi enim Chersonesus est, ac mare ita diuiditur, per duo spacia, Cimbrici & Codonei mariũ. Hæc tumultuarié ex Celte, cui subscribit Claudianus in Stilicone illis uerbis: — Axenus.

— *Nec Cimbrica Tethis*

Diuisum bifido consumit sæpè meatu.

Lilius Codoneum sinum à monte Seuo usque ad Cimbrorum promontorium extendi scribit. Vocatur autem nunc Cimbricus Chersonesus, teutonicè, das land von Holsteyn.

Contra Strabonem, qui mare Arctoum dixit frigoris gratia congelatum, ita ut nauigari non posset. *Cap.* 8.

Boreale pelagus innauigabile.

STrabo Boreale pelagus gelu ita rigidum dixit, ut enauigari non posset, ac Scythicum itidē. Hunc secutus est Dionysius Lybicus, cuius translata uerba hæc sunt, interprete Prisciano: Oceanum boreo contingit frigore durum. Et Picus in Staurostiche huic sententiæ proximus, ait:

Senserunt amnes, senserunt æquora longe,
Aequora torpenti glacie concreta sub axe.

Peutinger tamen summo ingenio, maioris opinionis, maximæ præstantiæ uir, & ante eum Aeneas Syluius huic opinioni nigrum adiecerūt calculum. Solinus omne mare ab Indico usq; nauigabile esse scribit. Multa etiam de mari Arctoo capite 31. Plinij uerba sunt, libro 2, capite 69: Septentrionalis, inquit, Oceanus maiori ex parte nauigatus est, auspicijs diui Augusti nauigantis, & circum uehentis Germaniam classe, ad Cimbrorum usq; promontorium. Hæc Plinius. Lusitani, Peutingero & Solino authoribus, ut & Pomponius Mela ait, libro 3. ab India usq; ad Germaniam uenerunt. Otto Frisingensis Indiæ negociatores Germaniam tetigisse affirmat. Plinius in loco prædicto, & Cornelius Nepos scribunt, mercatores Indiæ in Germaniam delatos, Celeri Metello à rege Sueuorum donatos, quanquam in libris Pompeianis à rege Lydorum legatur, quibus subscribit Hermolaus Barbarus. Verùm ut & de nostro seculo loquar, à rege Hyperboreo satis superq; perlustratum est illud pelagus, & à mercatoribus in dies imbuitur. Venię locum Strabo meruit, quia ei mare hoc incognitum tradit. Verùm maiores fluctus Strabo concitauit de Albi. Verba Strabonis sunt ex lib. septimo Geographię: Germanorum regio, quæ ab exitu Rheni usque ad Albim cognita est, quæ uerò trans Albim spectat, prorsus incognita. Nullum enim priorum ad Orientem usq; ad Caspij maris hostium peregisse nauigationem percepimus. Neq; Romani Albim transcenderunt. Et subdit. Nec illos supra Pontum nouimus habitantes, nec quantum ab Atlantico remoti sint pelago, neque an huic propinqui fuerint. Hęc Strabo. Et idem libro 2, Polybium & Pytheam scripsisse profitetur, totam Europam ab ipsis mensuratam, à Gadibus usque ad Tanaim, & Eratosthenem quędam totum spectasse Septentrionem.

Strabōis locus.

Adiungit Strabo: Hermi illa afferenti non crederetur. Ecce contra Polybium & Eratosthenem in ea re quàm pertinaci contentione Strabo confligatur, qui dignior magis suspicius obtrectationis esset. Veniam tribuit ob ignorantiam confessam Eratostheni, non in eo albo erranti: quo pacto igitur errori Strabonis ignoscamus, in eo perseuerāti & reo? Partes Strabonis Iornandes Gotthus uidetur tueri in principio, alijq; plures, secus tamen eruditis persuasum est.

De quibusdam Germanici maris nouitatibus. *Cap.* 9.

Nouitates Germanie.

VErùm quia à mari Germanico admonemur, quædam miratu digna nobis dicenda ueniunt. Vt enim scribit Methodius Martyr historiæ indagator, quo ad Occidentalem polum, pars est in mari illo, quod umbilicum uocant. Ibi, ait, bis fluctus absorbere Pontum nimia celeritate, & esse in eo uoraginem instar Virgilij Charybdis in freto Syculo feruentis. Hoc & horridum mare à laruis esse scripserunt historici. Picus iunior de superstitiosa prænotione, libro quarto, capite octauo: In insula Noruegia ad Oceanum Germanicum, scripsit, umbras hominib. sæpè occurrere, & signo crucis inde effugere. Quod & Claudianus uersibus illis protulit, libro primo ad Ruffinum:

Est locus extremum pandit qua Gallia littus,

Oceani

Oceani prætentus aquis,quo fertur Vlysses
Sanguine libato populum mouisse,silentum
Illic umbrarum tenui stridore uolantum
Flebilis auditur questus,simulachra coloni
Pallida,defunctasq; uident migrare figuras.

Est & illic antrum,ut Paulus Diaconus lib. primo,& Methodius martyr scribunt,sub eminenti littore,ubi septem uiri iacuerũt,sopiti longo tempore,sine ulla corruptione,& sæpè populos ad ipsos lædendum egressos continuò fuisse contractos.Denique accolas pœna præsenti cautos,ab ipsorum læsione destitisse aiunt,& ibi homines carnibus humanis uesci scribunt,insulam Stritobim incolentes,hirtis pellibus uestiri,ex ceruorum exuuijs,in modum tunicæ genu tenus aptatis,& ibi in locis circa æstiuale solstitium per aliquot dies,noctu quoque lucem clarissimam cerni,multoque dies nostris diuturniores: circa uerò solstitium hyemale præsentem lucem non posse uideri. *Septem dormientes.*

Ratio naturalis ac Astrologica,cur mare Germanicum adeò infletur. *Cap.* 10.

MOtum autem illius maris Gellius ostendit lib.3,cap.30 noct.Attic.Causa motus est,inquit,quòd uenti Septẽtrionales ex altiore cœli parte in mare decidentes, dehorsum sub aquarum fluctibus quasi præcipites deferuntur, undasque faciunt,non prorsus impulsas, sed ui commotas, quæ tantisper erutæ uoluuntur, dum illis infusi desuper spiritus & uis maneant.Hæc ille. Vnde notandum Septentrionale pelagus plus alijs feruere, quia boreas illic imperium exercet:quod Apollonius primo Argonauticorum ostendit dicens: *Mare Germanici cur adeò infletur.*

Ζεὺς δὲ ἀνέμου Βορε᾽ ἀόρμανός τε κίνησιν: Id est,

Iuppiter inspirans boream excitauerat auram.

Vbi paulo post de ira Boreę multa ac uaria disseruit.Cur autem maria talem habeant impetum & feruorem, uarias naturalium rerum causas indagauerunt scriptores:aliqui enim Lunam in causa dixerunt,ut Plato,Albertus,Plinius libro 2,cap.2,& lib.eodem,cap.sequenti,& lib.eodẽ,cap.99.ac Aristot.lib.2 Metheororum,& alij,in quorum sententiam iurauit Silius Italicus lib.3,

— *Regina uagæ pelagique labores*
Luna mouet,luna immissis per cærula bigis
Fert refertque fretum,sequiturque reciproca Thetis.

Pomponius Mela libro tertio:Oceanus, inquit, infinitum pelagus est, magnis æstibus concitum:ita enim motus eius appellant,modò inundat campos, modò latè inundat,& refugit,nũc alios aliosque inuicem,& alternis accessibus, nunc in hos,nũc in illos irruit,&c.Et subdit,aliquos Lunam causam esse uoluisse.Multa Strabo libro tertio.Plinius libro secundo nat.Histor.cap.99.Lucanus Venerem causam dixit,Macrobius,Martianus Capella,Aulus Gel.libr.tertio, cap 30 noct.Attic.Philostratus etiam causam dicere nititur concitandorum fluctuum marinorum:τὴν δὲ αἰτίαν,inquit,ἀπολλὰ εἰκάζων,δι᾽ ἣν ἄπειρον οὕτω πέλαγος ἐπιχωρεῖται καὶ ἀναστᾶται,δοκῶ μοι τὸν Ἀπολλώνιον ἀποσκύφεται τὸ γὰρ μιᾷ τῶν πρὸς Ἰνδοὺς ἀποστολῶν,τὸν ὠκεανόν φησιν ὑφ᾽ ὕδρεις ἐλαυνόμενον πνεύμασιν ἐκ πολλῶν χασμάτων,ἃ ὑπ᾽ αὐτόν τε καὶ περὶ αὐτὸν ἡ γῆ παρέχεται,χωρεῖν ἐς ἔξω,καὶ ἀναχωρεῖν πάλιν. Id est: Causam sæpè ego perscrutatus sum,ob quod pelagus tam uastum accedat ac suffletur: mea sententia causam Apollonius in una epistola ad Indorum sapientes honestè tradidit, ubi mare à spiritibus sub aqua existẽtibus,ex multis hiatibus impulsum,quæ partim in ipsis subsunt, & ad terram diffunduntur, & sæ- *Motus maris.*

pè accurrunt, atque iterum recedunt. Plura legere cupiens de illo, uideat Plutarchum in libro inscripto, διὰ τί ἄλλων ὑγρῶν τῇ τῶν κινήσει καὶ ῥιπίσει ψυχομένων τὴν θάλατταν ὁρῶμεν τῇ τῶν κυμάτων διὰ θερμοτέραν γινομένην: cuius uerba necessitate operis nostri adducti præteriuimus. Quod autem Germanicum mare fluctibus usqueadeò intumescat, alij causam æstus eius, quo fertur in boream, reijciunt, qui in regionibus Septētrionalibus grauior appareat, ut enarrator Apollonij Græci inquit. Ventus enim ille Septentrionalis, πόντῳ ἐμπνεύσας ὄρινε, μέμυκε δὲ γαῖα καὶ ὕλη, πολλὰς δὲ δρύας ὑψικόμας. Id est, Ponto incidens turbar gementem terram ac nemora impellit, arbores alticomas ac pinus refertas concutit.

De periculis maris Germanici. *Cap.* 11.

NVllum est mare non periculosum, ac πολυφλοίσβιον, ut Homerico attributo loquar, longè tamen cætera maria Germanicum pelagus terrore ac periculis excedit, & dum rarò incolumes ac reduces nauigatores restituit: unde à Strabone ἄπλωτον, id est, innauigabile dicebatur. *Difficultas maris Germanici.* Difficultatem illius maris Ouidius in primo Tristium tot elegijs explicauit. Cornelij Taciti uerba sunt in initio libri Historiar. ubi de Druso loquitur: Quanto uiolentior, inquit, cætero mari Oceanus, ita truculentia cœli præstat cæteris Germania terris. Mare autem illud tam uastum & profundum est, ut nouissimum credatur, & sine fine mare. Et ibidem multa de difficultate maris Germanici disseruit, multa simul ibidem de maris illius formidine scripsit. Herodotus quoque libro quarto, Plinius & alij, pontum maximè admirabile mare dixerunt. Minus autem id mare salsum est, lenius ac dulcius cæteris, quia plures exhalationes sunt circa meridiem quàm Septentrionem, ut placet Alberto ac Plinio libro natur. Histor. secūdo, capite nonagesimo nono. Quint. Curtius Caspium mare cæteris dulcius esse dicit, & id Septentrionale est.

De alijs maris Germanici speciebus. *Cap.* 12.

STrabo grauissimus auctor, libro septimo Georgic. de miraculis Ponti & maris Germanici tacendum putat esse, ob uariam ac miram scriptorum de eo memoriam. *Miracula maris Germanici.* Plinius enim libro decimosexto natur. Histor. capite secundo, Pyrhias Massiliensis, Clearchus, & alij, stupenda omnibus de mari Germanico cecinerunt. Cornelius Tacitus in libro de Germania, illic Hellusios esse scribit, quos Ammianus libro uigesimosecundo Heillios nominat, & Oxionas, qui sub uultu humano membra reliqua bestijs æqualia gerunt. Solinus mare illud inhabitantes tam patulas aures habere putat, ut reliquum corpus tegant illorum propendiculo. Cornelius Tacitus in Historijs, Drusi milites Germanico pelago deuiasse indicat, & uaria rerum miracula in mari uisa testatos, uim scilicet turbinum, inauditas uolucrum species, monstra maris, ambiguas formas tam hominum quàm animalium. Cætera maris illius miracula usque ad librum decimum reseruauimus, donec de insulis Germanicis agemus. Pytheas Massyliensis Græcus mare illud intumescere aliquando in octingentorum cubitorum eleuationem scribit, referente Plinio libro secundo, cap. 99.

De dimensionibus maris Germanici. *Cap.* 13.

REdeo nunc ad dimensionem maris Germanici, cuius longitudinem ac latitudinem colligere nulli facile est: pauci etiam hactenus tentauerunt. *Longitudo & latitudo ponti.* Tamen ut aditum nostris successoribus præstitero, quæ mihi uidentur cognitioni huic posse condonari, adscripturus sum. Herodotus libro quarto, Ponti maris longitudinem esse 11000 ac centum stadiorū, latitudinem uerò trium mil. ac

duceu-

ducentorum. Cuius sententiam ob id probo: expedita enim nauis omnibus rebus prouisa, sub longo die 70 millia pas. meat, noctu uerò 60. A Ponto autem ad Phasim, octo noctium ac nouem dierum spacio nauigari posse compertum habeo, quæ sunt mille centum ac decem mil. passus, hoc est, stadiorum 11 mil. ac centum. Et hæc maris longitudo. Latitudo uerò á Scythia ad Tesmyarum, triũ dierum, duarumq; noctium nauigatio est. Passuum igitur 3400, stadiorum autẽ tria millia & trecenta. Sic Herodotus suas dimensiones sub tali forma prosequitur, & nos hæc ex Martiano, Plinio, Strabone ac Herodoto collegimus.

Flumina Germaniæ facile congelari. *Cap.* 14.

A mari ad aliorum fluminum memoriam descendam: ea tamen prius subiungam, quæ cum mari etiam flumina habent communia, ut facilè congelantur. Gellius enim hoc mare congelatum scripsit, & Herodotus Bosphorum stringi ac gelu cõsistere dixit. Pomponius Mela & partem maris frigoribus obdurari asserit. Vnde Ouidius in Tristib.

Aequor Germanicum congelatur.

Vidimus ingentem glacie consistere pontum,
Lubricaq; immotas testa premebat aquas.
Nec uidisse sat est, durum calcauimus æquor,
Vnda non udo sub pede summa fuit.
Vidimus in glacie puppes hærere ligatas,
Nec poterat rigidas cudere remus aquas.

Et nos prius ex Strabone probauimus, mare illud frigore constringi, uerùm non adeò, ut penitus nullo tempore fuerit nauigabile, ac ideo rationem Strabonis impugnauimus. Ad flumina Germanica me conferam, quibus ut cum cæteris Germaniæ fluuijs communis est congelatio, ita & propria. Herodianus lib. 6, postquam de Rheno ac Danubio disseruit, adiecit, eos æstate quidem nauigabiles, in hyeme uerò adeò concretos, ut ὡς πεδ. ὑγ χύματι κατιππεύοντα, in morem camporum equitentur. Est autem, inquit, glàcies eorum tam solida, ut non tantùm equorum ungulis, κὴ πόσιν ἀνθρώπων ἀντέχειν, ut uerbis eius loquar, uerùm & hominum pedibus subsistat, & qui hausturi ex eo sint, non tantùm urnas aut uasa secum afferant, sed & secures ac dolabras, aquamq; concretam ueluti lapidem secum deferant. Et addit: φύσις γὰρ δὴ τῶν ποταμῶν αὕτη, hæc enim natura illorum amnium præ cæteris est. Dion quoq; Grecus author tantam obduratam glaciem Danubio contingere ait, ut eo congelato per ipsum transfugientes Iazyges Antoninus prostrauerit, ut idem Dion in Traiano testatur. Exequitur & illud Ouidius in primo de Ponto:

Danubius & Rhenus congelantur.

Ceruleas uentis latices durantibus Ister
Congelat, & tectis in mare serpit aquis.
Quaq; rates ierant, pedibus nunc itur, & undas
Frigore concretas ungula pulsat equi.

Strabo Mithridatem in glacie uicisse Barbaros asserit, & Iustinus Scythas à Philippo rege glaciato Istro uictos ostẽdit. Virgilius etiam de illo hoc innuit:
Concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ.

De fluminibus Germanicis, & eorum dimensionibus. *Cap.* 15.

Volui nuper rem à paucis hactenus expeditam lectori studioso conficere: uidi etiam eam à me operis nostri necessitatem ac officium nunc susceptum expostulare. Fuerunt enim qui fluminibus proprias latitudines, longitu-

Dimensio fluminũ Germaniæ.

dines per gradus ac minuta ac demum signa adscripserant, & multò perfectius iudicio nostro, multò absolutius Ptolemæo, homine alioqui ad naturam inuestigandam nato. Tantumq; itineris in eo negocio perfeci, ut multis Mathematices disciplinæ libris collectis, quatuor ex omnibus mihi delegauerim, qui mihi satis regionibus ab ipsis descriptis, ac sibi fecisse uidebantur. Antesignanus erat Ioannes Schonerus Mathematicus, secundas partes Ioanni Escuidensi tribui. Nec alij defuerant rerum scientia ac eruditione illis cōferendi. Gaudebam prima fronte auctorū, sperabamq; dimensionibus illis nonnihil splendoris nostris enarratiunculis accedere posse, præsertim dum illorum additione nihil penitus superesse existimabam, quod ullo pacto Germaniæ inseri aut intrudi potuerit. Verùm dum oculatiùs rem ipsam assumpsi, tantam uidi auctorum inter se in collocandis dimensionibus litem, ut Germaniæ præstiterit conticuisse potius, quàm obscuritates eius obscurissimas intricasse. Fuisset profectò potissimum opus, quod ullo pacto patriæ nostræ imputari potuisset, si ullius studio ad tantam descriptionis felicitatem potuisset euexisse. Vnde non sine dolore id præteriuimus. Sæpè experiri uolui, an ullo pacto aliquid in eo descriptionis genere patriæ potuerim impartiri: sæpius in transuersum actus, iterum atq; iterum intermissum institutum repetiui: bis conatus eram, ter nostræ cecidere manus. Demum postquam ad me redij, & quam rem agerem uidi, certus eram, nihil mihi emoliendum in ea re esse, si etiam Germaniæ consultum uoluerim. Si enim cuiuscunq; opinioni subscripsissem, continuò alterius gladium in me habuissem directum: si uerò omnium circa hunc album sententias adscripsissem, fallor, an non, Sardonicum risum mouissem, tot capita quot sensus: uel rem planam ac nudam tam uarijs opinionibus distraxissem, aut rem per se solidam ac incorruptam prorsus tenebris obduxissem.

Dimensio Bosphori Cimmerici. Cap. 16.

Dimensio Bosphori Cimmerici. MVltos uidi hactenus de Cimmerico Bosphoro scriptores, unus in Scythia eum reposuit, alij in Sarmatijs, alij ad Tanaim, cuius os 2000 pas. Plinius metitus est. Hermolaus uero Barbarus iuxta Plinium 3000 asserit, cui eo libètius ausculto, dum 30 stadiorum Polybius dicat. A' Bosphoro igitur illo ad Thraciam Polybius 600 pas. in circuitu Ponti habere indicat, & uicies semel millia Plinius ac Varro ei assignant. Martian. tamen Capella uicies semel quinquaginta millia scribit, cuius sententiæ multum tribuo, dum Herodotus 12 mil. & centum stadiorum Pontum esse dixerit. Potes & Strabonem libro secundo requirere, cuius opinio non multum diuersa est. Cæterùm libro decimo, per latitudinis & longitudinis gradus totum Cimmericum Bosphorum mathematicali descriptione trademus, ubi rem lector uberius reperiet.

An Nilus Danubio, an Danubius Nilo maior sit. Cap. 17.

MAgna inter scriptores controuersia est, an Danubius Nilo præstet, an Nilus Danubio? Communis tamen auctorum consensus est, Danubium à Nilo secundum esse, quemadmodum ex Salustij sententia Aul. Gellius noct. Atti. lib. 10, cap. 7 probat, cui dicto astipulatur Ausonius illo disticho: Illyricis regnator aquis tibi Nile secundus Danubius, lętum profero fonte caput. Pomponius Mela soli Nilo cedere ait Danubium, eiusq; sententiæ comitem habet Iornandem in libro de regibus Gotthorum. Claudianus idem loquitur. Herodotus quoq; libro 2, νεῖλος τῷ ἴςρῳ ἐκ τῶν ἴσων ἐμμέτραι, inquit: id est, Ister Nilo assimilatur. Et in libro 4, ἐπεὶ ὕδατα γε πρὸς ἓν συμβάλλειν, ὁ νεῖλος πλήθει ἐπικρατέει, ἐς γὰρ δὴ τοῦτον οὔτε ποταμὸς οὔτε κρήνη οὐδεμία ἐσδιδοῦσα ἐς πλῆθός οἱ συμβάλλεται. Si enim cōferendi sunt, Nilus copia aquarum antecellet, dum in eum nec fons nec flumen

Danubius assimilatur Nilo.

incidat, ad eius incrementum conferens: Arrianus Græcus libro 8, Danubium é fonte paruū exire ait, ac multa flumina sibi admittere, tamen nec numero nec magnitudine Indicis amnibus æqualia flumina suscipere. Horum maxima esse Aenum ac Sabum, alij Sauum, qui é Noricorum ac Rhætorum finibus sese Danubio adiungunt. Cætera uerò flumina non multum nauigabilia sunt. Hęc ille. Quantum autem dictum illius tum à priscorum sententia, tum à uero absit, nullum latet. Alij tamen Istrum non minorem Nilo scripserunt, ut Celtes. Consentit Ouidius in libro de Tristib. Locus Arriani

Ipse papyrifero qui non angustior amne,
Miscetur uasto multa per ora freto.

Idem in libro de Ponto:

Innumeriq́ alij, inter quos maximus amnes
Cedere Danubius se tibi Nile negat.
Copia tot laticum, quas auget adulterat undas,
Nec patitur uires æquor habere suas.

Danubium finem Romani imperij apud priscos terminasse. Cap. 18.

FVit peculiaris omnium scriptorum sententia, Danubium Romano imperio metas posuisse, ut Appianus Alexandrinus, Dion Græcus, Ambrosius in Hexametris, Seneca, & alij dixerunt. Fuit & Gellio ea sententia sacra in noctium Attic. libro decimo, capite septimo: similiter Varroni, Lælio, Salustio ac Ammonio. Ouidius in Tristibus: Fines Romani imperij.

Hactenus Euxini pars est Romana sinistri,
Proxima Bastarnæ Sauromataq́ tenent.
Hæc est Ausonio sub iure nouissima, uixq́
Hæsit in imperij margine terra tui.

Et paulò pôst Getas ultra Danubiū Romanorū terras inuadere dixit. Ausonius tamē & totū Danubiū Romanis adscribere nititur, adulatione corruptus:

Qua gelidum fontem medijs effundo Sueuus,
Imperio grauidas qua seco Pannonias.
Augusto dabitur sed proxima palma Ualenti,
Inuenies fontes hic quoq; Nile meos.

Cætera Suidas Græcus in dictione ζεῦγμα. ad uires executus est, de Rheni & Danubij limitibus ac pontibus plura adducens.

De qualitate Danubij, & eius incremento. Cap. 19.

CAeterùm quoniam nostræ memoriæ Danubius accessit, breui indagine qualitates eius excurramus. Variam Danubij naturam auctores ostenderunt. Herodotus semper sibi similem esse prodidit, uerba eius sunt libr. quarto: ἶσος γὰρ ἀεὶ ῥέει ἔν τε θέρει καὶ χειμῶνι ὁ ἴστρος, κατὰ τοιόνδε τί, ὡς ἐμοὶ δοκέει, τῷ γὰρ χειμῶνι νιφετὸς καὶ πάντα κρατεῖ. τῷ δὲ θέρει ὁ χιὼν ἡ ἐν τῷ χειμῶνι πεσοῦσα ἀμφιλαφὴς, τηκομένη πάντοθεν ἐσδιδοῦσα ἐς αὐτὸν, συμπληθύνει. Id est, Quòd autem semper sibi similis fluit Ister, tam in æstate quàm hyeme, ob id fit, ut mihi uidetur: in hyeme enim ningit ac pluit ubique, in æstate uerò nix in hyeme delata, tunc liquefit undiq;. Niues igitur in Istrum uenientes, ipsum implent. Et addit: Imbres quoque multi ac uehementes cum niue ipsum augent. Quanto autem plus per ęstatem pluit, & quanto plus aquę Sol trahit, tam in ęstate quàm in hyeme, tantum etiā Istro miscetur. Itaq; cùm semper paria faciat Ister tam æstate quàm hyeme, Qualitas Danubij.

datis

datis aquis & acceptis semper sibi similis esse apparet. Philostratus autem lib. 5. uitæ Apollonij, ex arboribus iuxta Istrum unguentum nasci uoluit: facit enim comparationem cum Hypaside: Arbores, inquit, similes in eis ripis nascuntur, his quæ apud Istrum crescunt, à quibus unguentum distillat. Hæc ille.

De Danubij fluuij nominibus & dimensionibus. *Cap.* 20.

Danubij magnitudo & fluxus. IAm frequens ac peculiare nomen Danubij nobilitatur, ut nullus scriptorum qualiscunque antiquitatis fuerit, facilè reperiatur, qui nõ Danubij mentionem faciat. Eratosthenes ideo ac Apollodorus in 2 de Nauibus, Homerum uellicauerunt, quòd multos fluuios Oceano scripserit immergi, ac Istri cõticuerit. Ister fluuius maximus omnium est. Philostratus libro 3. ἴστρος δὲ αὐτῶν κατὰ τὸν ἴστρον, ποταμῶν δ' οὗτος δὴ μέγιστος ὧν ποτε δι' ἀνθρώπους ῥέουσι. Latitudine quidem Istrum æquat, qui omnium qui in Europa fluunt, fluuiorum maximus est. Sic & Arrianus, Dion, Apollon. Strab. lib. 7, Hipparchus, Polybius & alij Græcorum protulerũt. Latinorum uerò Ammianus Marcellinus, Seneca lib. 3. Ambrosius in Hexametris, Valerius Flaccus libro 8. Orosius libro primo, capite 25. Ammonius in hist. Francorum libro 1. Hic multos Scythiæ locos ac multas gentes irrigat per Germaniam, Austriam, Vngariam, & Peucen, usque in Græciam, ut Strabo libro septimo, & Celtes asserunt, labitur, & ad Propontidem usque excurrit. Ab Occidente, ut idem ait, & in Austrum uergit. Primò ut Tacito placet, molli fluxu, clementer fluit. Hæc Picus in carmine suo ita affert:

Hic & Danubius non magnis deuehit undis,
Montibus Arnobæ uix fusus, plurima nondum
Flumina surripuit, nondumque binominis ingens
Alluit Elysios, Ariosque & Paonis oram, *Et Ligyos.*

Quod Panegyricus Maximiani Nazarius ita adducit: Qua extrema Septentrionis, inquit, plaga feruidum caput porrigit Danubius. Iornandes ducentorum pedum altitudinem & profunditatem eius esse scribit in pluribus locis. *Quare dictus Danubius.* Dicitur Danubius secundum aliquos à sono, secundum cæteros à Dunis gentibus eius accolis, ut Catoni placet in primo fragmento. Nuncupatur alio nomine Ister, ut à Statio, Lucano in 2. Horat. Oda 4, Oda ultima & penul. Strabo in primo. Et secundum aliquos ab Istro rege, ut uidetur Beroso, qui Istri meminit. Pomponius Mela libro secundo, Danubiũ dici in ortu suo indicat, & inde post longas eius dilatationes ab accolis Istrum appellari: Iornandes uerò Bessorum lingua hunc Istri nomen ferre asserit. Vt autem priuatis scriptoribus persuasum *Ister unde.* est, tempore Augusti nomen Istri primum sortitus est Danubius, quod falsum esse quem fugit? cùm Argonautarum æuo Ister nominatus sit: unde Iustinus & Trogus libro 32, Istriam ab ipso dixerunt, & Portius Cato, qui ante Augustum uiguit, huius meminit. Græci ἴστρον ipsum uocant, quare bene Tortelius sine aspiratione eum scribi & enunciari putat. Non sine ratione etiam Annius Viterbiensis Chaldæum id esse collegit, & Moysen ipsum uocare Ictim. Stephanus Byzantius Matoan Istrum appellat, uerba eius hæc sunt: Δάνουβις ἢ Δάνουσις, ἴστρος ὁ ποταμὸς πάλαι Ματόας καλούμενος. Ideo etiam binominis nomen hunc sortitum *Binomius Ister.* uolunt. Picus enim ac Sillius Italicus libro 1. Ouidius in primo de Ponto, Istrũ *Matoas.* binomium faciunt. Apud ripas binominis Istri, ripę uicina binominis Istri. Stephanus Græcus superiores fluminis partes uersus fontes, usque ad præcipites eius Catarractas uocat. Suidas: καταῤῥάκται αἱ πέτραι ἐν τῷ ἴστρῳ ποταμῷ. ὄρους τρόπον τινὰ ὑπὸ τῷ ῥεύματι τῷ ταχεῖ τοῦ πλάτους ὑποπεφυκότος. αἷς ἅπασιν ὁ ποταμὸς *Catarractæ.* ἐμπίπτων μετὰ μεγίστου πατάγου ἀνακόπτεται καὶ καχλάζων περὶ ταῖς πέτραις. Id est, Catarractæ petræ sunt in Danubio fluuio, latis ita tumulis ac monticulis, in locis quibusdam

quibusdam sub aqua existentibus, super quas fluuius ille incidēs, cum magno sonitu repercutitur scopulos circumsonans. Catarractas alij conchas dicunt, loca uidelicet septa asseribus, ut apud Plinium lib. 9. Diodorus Nili Catarractas nauigabiles altitudine stad. 10 ait. Cæterùm latissimum fluminum Danubium Polybius scribit, & Herodianus hunc latissimum altissimumq́ prodidit. Nullus autem omnium ita Istrum expressit, sicuti Dion Græcus in Traiano, ubi Cæsarem potestate Danubium alligasse refert multis passibus. Ipsum autem Danubium aquarum multitudine nulli fluuiorum cedere, semper copiosissimum, nulli inferiorem, nullum etiam altitudinem & latitudinem eius enarrare posse ait, & spaciosum amnem. Multaq́ adducit Annonius Francorum historicus libro primo, capite secundo. Arrianus autor Græcus libro primo, de gestis Alexandri, maximum Europæ fluminum esse Danubium retulit. Nunc ad eius originem conscendamus.

De origine Danubij. *Cap.* 21.

VErùm ut ab origine eius loquar, multum in ea re scriptores dissentiūt. Cornelius Tacitus in monte Arnoba oriri eum profitetur, quem secutus est Sabellicus libro secundo Ennea. 6. Picus in carmine de Cruce, Propius conspexit Danubij fons. Alij ex montibus Sueuicis, ut Aene. in una epist. alij Germanicis oris oriri scribunt, ut in monte, qui in Scauros Galliæ aspectat, sicut Solinus capite 22. Petrus Marsus, et Lilius Rauricum aduersus Danubium oboriri aiunt. Marlianus ex monte non longè à Rhætijs alpibus inter Tridentinam & Noricensem diœceses, alij Danubium ex limitibus Rhætiæ apud Rauracos scatere uolunt, ut Ammianus Marcellinus libro 22. & Plinius libro 13. Eratosthenes Græcus non longè à montibus Ponti originem Danubio pollicetur, ubi fallitur cum Strabone. Nam idem Strabo libro 1 Georg. Eratosthenem refellens, à montibus supra Adriaticum Danubij fontē uideri putat, circiter stad. M. Dionysius non longè à Rheni hostijs ait Istrum oriri, his uerbis, à Prisciano translatis, postquam de Rheni loquutus est origine, subiunxit: *Danubij ortus.* *Locus Strabōis & Eratost.*

Ρὴνῳ δ' ἐξείσσι πιτίλετου ἱερὸς ἴστρος:

Hic prope consurgit fons Istri flumine largo.

Strabo etiam libro 7, fontes Rheni & Istri non multū differre à se inuicē asseruit. Boccatius in iugis Noricis initiū Istro concessit, & in cæteris cū Solino sentit. Claudianus pro Stilicone, ex Rhætijs montibus cū Marliano Istrū deducit:

Prominet Hercyniæ confinis Rhætia syluæ,

Quæ se Danubij iactat Rhenīq; parentem.

Re ergo uera ab Arnoba monte, cuius meminimus libro præterito, Ister descendit, ut prior omnium opinio fuit, non longè, ut puta quatuor miliaribus à Rheni origine. In hanc sententiam descēdit Dracontius. Nauclerus Tiberium Cæsarem à lacu ex Solini auctoritate, uno diei cursu ad Danubij fontem peruenisse refert, qui ueritati proximus accessit. Eustathius etiam Græcus Dionysij locum exponens nunc allegatum, ἄρχεται δὲ, inquit, ἐκ κελτῶν, ῥεῖ δὲ πάσης εὐρώπης: id est, Oritur autem Danubius apud Celtas, & præterfluit Europam.

De hostijs Danubij & exitu. *Cap.* 22.

DE exitu uerò Danubij æqualis authorum cōtrouersia increbrescit. Eratosthenes & Ephorus in utrunq; mare Danubium se exonerare dixerunt: alij in Pontum seu Euxinum, cuius opinionis est Strabo libro 7. Lilius, Petrus Marsus, Appianus, Vibius Sequester, Picus, Celtes, Cornelius Tacitus, & Lucanus, cuius uerba sunt libro secundo Pharsal. *Exitus Danubij.*

Nec

Nec minor hic Istro, nisi quòd dum permeat orbem,
Ister casuros in qualibet aquora, fontes
Accipit, & Scythicas exit non solus in undas.

Valerius Flaccus libro octauo:

Haud procul hic ingens Scythici ruit exitus Istri.

Theopompus & Eratosthenes, apud Strabonem etiam in Adriaticum mergi Danubium scripserunt. Cuius sententiæ dubios Polybius & Strabo satis se ostendunt, unde æquali censura & illi notandi sunt. De hostijs uerò Danubij opiniones his non minores numero sunt. Arrianus libro 1 de gestis Alexandri, Ephorus & Eratosthenes quinque Danubij hostia ponunt, & Claudianus in Stilicone: Thracia quinque uadis Istrum uorat. Et Dionysius Græcus quinque hostijs tantùm Istrum inuestiuit, interprete Prisciano: Qui poscens ortus Euxini peruenit undas Irriguam Peucem complectens gurgite quinto. Vbi Eustathius eius enarrator, καὶ ὁ αὐτὸς πεντάστομον τὸν ἴστρ..: id est, ideo ei Dionysius quinque hostia adscripsit. Alij ex meatibus, ut Petrus Marsus. Quo uerò industria & opinio probabilior est, septem hostijs Danubiũ Ponto immisceri scribunt, sex nauigabilibus, septem uerò paludibus conseptum. Huiusmodi opinionis sunt assertores Pomponius Mela, Vibius Sequester, Solinus capite 22 Strabo libro septimo, Zacharias Lilius. Picus in carmine de Cruce huic opinioni incubuit:

Hostia Danubij.

— Tandem rapto tumefactus aquarum
Euxinum ingreditur bis terno gurgite pontum,
Extremumque caput limosa perdit in ulua.

Similiter & Ammianus Marcellinus libro 22. & Celtes in Hercynia: Solus Germanas sed Ister deserit oras Septenis tandem qui faucibus exit in æquor. Pomponius Mela libro 2 ait, tot hostia ipsum habere quot Nilũ, & paulò pòst, ille, inquit, sex hostia habet, Peucem ex his maximum, cuius meminit Ptolemæus libro 3. τῶν δὲ ἀνατολικῶν τὰ μὲν ὑπὸ τὸ στόμα τὴν πεύκην προγλωσσοῦντα, τὰ δὲ ὑπ᾽ αὐτὰ πευκῖνοι: id est, Inferioris Mysiæ eorum quæ ad ortum uergunt sub hostio Peuces Troglodytæ sunt, hostia uerò Peucini habitant. Ouidius:

Numerus hostiorum.

Solus ad ingressus missus septemplicis Istri,
Parrhasiæ gelido uirginis axe premor.

Haud secus Valerius Flaccus septem hostijs hunc dicauit:

Fundere non uno tantum quæ flumina cornu
Accipimus, septem exit aquis, septem hostia pandit.

Hostia autem Danubij, ut placet Ammiano Marcellino libro 22, sunt illa. Primum Peuce, secundum Nauzocusoma, tertium Calostoma, alij Calaustoma, ut Boccatius ait, quartum Psudostoma, Ammianus Pseudostomon dixit, quintũ Baryostoma, sextum Spireostoma, quod dicitur ab Ammiano Stenostoma. Et illa tria cum septimo fragilima sunt, priora uerò eò maiora, ut per longinquitatem 40 millia pas. non misceantur æquori, & dulcem haustum seruẽt. Septimus autem meatus sine nomine in paludibus delitescit. Hęc ex Solino, & Boccatio. Strabo libro 7 dissentit ab illis, inter maxima enim Istri hostia Hierostoma dixit, id est sacrum ostium, ab illo usque ad Peucem stad. 120, enumerat, ubi Darius pontem struxit, ab eo septimũ hostium distat 300 stadijs. Hæc Strabo. Ego uerò uela detracturus sum, in hoc alijs prouinciam hanc relicturus, maximè ob scriptorũ diuersitatẽ, in nullo enim de hostijs memorãtes conueniunt, quod Solinus uocat Baristoma, Boccatius Banostoma, quod ille Spireostoma, hic Spirebostoma, quod ille Calestoma, hic Calaustoma, Ammianus Calonstoma. Amborũ etiã exemplaria excussis dentibus, ora tantùm ferunt, ita etiam deprauata, ut aucto-

Nomina hostiorum.

rem

rem uix agnoscas. Adde quòd 60000 decurrere Danubiũ ait Albertus, ex sententia Augusti. Tortellius ex Aristotele secũdo Meteororum, singula ora .stri tantæ esse magnitudinis, ut mare uincant in 60000 pas. nescio quã latitudinem Martianus Felix Capella afferat. Verùm de illo satis, ad flumina Danubio se iungentia accessuri sumus.

De fluminibus Germaniæ, Danubium petentibus. Cap. 23.

SExaginta flumina penè nauigabilia Danubio admiscentur, ut penè omnes quorum auctoritas in precio est, asserunt. Boccatius, Festus Ruffus, Ammianus Marcellinus libro 22, Solinus capite uigesimosecundo, Albertus Magnus & Martianus. Iornandes & per mille ducentorum pas. millia à fonte Istrũ usque ad Pontum defluere collegit. Nec mirum, dum per tot loca labatur barbara. Valerius Flaccus libro octauo: *Flumina Danubium petentia.*

Toruus ubi & ripa semper metuendus utraque,
In freta per sæuos Ister descendit alumnos.

Vnde & multo plura flumina suscipit. Corteras fluuius, ut Strab. ait, apud Lugeum & Tergestũ Sabũ intrat, Sabus Draborã, Drabora Noarã, Noara apud Scordiscas Danubium: Regus fluuius apud Noricos in Danubium, ut Celtes libro secundo Odarum scribit, teutonice der Regen, apud Ratisponam transmittitur. Vnde ait Celtes libro secundo Odarum: *Regus.*

Sed nunc in oris Vrsula Noricis,
Qua Regus Istro se sociat uago.

Item Almonus fluuius Aureatensis, cuius meminit Celtes in Germania & in Odis, Baccuntius fluuius, cuius Boccatius & Plinius libro tertio, capite uigesimo secundo recordantur, iuxta Sirmium in Saum influit. *Almonus.*

De alijs fluminibus Danubium petentibus. Cap. 24.

SVnt & alia flumina quæ Danubio approperant, ut Igla, quí caput non procul à Marscheck loco producens, in Danubium se inter Trebetzick ac Petronel abscondit. Cursus eius inter Orientẽ ac Meridiem est. Mura fluuius suo completo cursu, iuxta Tresnitz Iglam intrat. Almonius fluuius sapore piscium præstantissimus, iuxta Kelheim sese in Istrum commutat. Cæterùm Bernicus fluuius, quẽ alij Bernesum uocant, à quo partim, partim etiam ab Almono Tiet furt, Herriaden, Guntzenhusen, Dinckelspihel, Otingen irrigantur, Bernicum non procul à Vuerd in Danubium remittunt. Isatus etiam fluuius haud procul à Pletlingio se Istro associat, oppida quæ transit Landau, Lantzhutta, Sindelfingium, Monacum, Mosburgum, Mittenuualdium. *Igla.* *Mura.* *Bern cus.* *Isarus.*

De fluminibus à Scythia in Danubium delatis. Cap. 25.

MVlta præterea flumina sunt, quorum Herodotus meminit, quæ per Scythię partes ita olim uocatas, ad Danubium ducuntur. Verùm cur uerba Græca eius non adducamus, dum corruptissima habentur Latina, pręsertim in nominibus proprijs, ob quorum restitutionẽ uerba Herodoti qua licebit breuitate transcurram: πρῶτα μὲν οἱ ῥέοντες τὴν δὲ σκύθαι πόρατα καλέουσι, ἕλληνες δὲ πυρετόν, καὶ ἄλλος ταραντὸς καὶ ἄραρος τε καὶ νάπαρις, καὶ ὀρδησσός, ὁ μὲν πρῶτος λεχθεὶς τῶν ποταμῶν μέγας, καὶ πρὸς ἠῶ ῥέων ἀνακοινοῦται τῷ ἴστρῳ τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ δεύτερος λεχθεὶς ταραντὸς πρὸς ἑσπέρης τε μᾶλλον ἐλάσσων, ὁ δὲ δὴ ἄραρος τε καὶ ὁ νάπαρις καὶ ὁ ὀρδησσός, διὰ μέσου τουτέων ῥέοντες, ἐσβάλλουσιν ἐς τὸν ἴστρον οὗτοι μὲν αὐτιγενέες ποταμοὶ σκυθικοί. Id est, Quinque autem per Scythiam flumina decurrũt. Primum Porata

uocant Scythæ, Græci uerò Pyretum, secundus Tiarantus, tertius Ararus, quartus Naparis, quintus Ordessus dictus est. Primus illorum ingens fit, & ad Auroram fluens cum Istro communicat. Secundus Tiarātus dictus, ad Occidentem magis uergit. Cæteri tres per medium illorum fluentes, in Istro se immergunt. Idem Herodotus: Inde, inquit, ex Agathyrsis μάρις fluuius, inde ἄυρας καὶ τύβεσις Auras & Tybesis, per Thraciā uerò ἄθρης καὶ νόης Athres & Noes, καὶ ἀτάρνης Atarnes. Ex Pœonia uerò ac monte Rhodope κίος Cius, medium eum interscindit. Ab Illyrijs autem ad aquilonem ἄγγρος Angrus, qui planiciem Triballorum percurrens, in τὸν βρόγγον Brongum incidit, Brongus uerò in Istrum, quos ingentes utrosq; Danubius recipit. Inde ex regione Ombricorum κάρπις Carpis fluuius, & alius ἄλπις Alpis dictus, uersus Boream uentum tendunt, & Istro miscentur. Hæc Herodotus, cuius uerba eo libentius adduxi, ut restituantur. Nil enim uidi nominibus illis deprauatius. Sunt & alij, quos Huttenus poeta egregius in suo Panegyrico includit:

Paruus Iser, curuusq; Lycus, Inus,

Eser, Bemus, Nabus, Aenus, Igla, Thesia, &c.

Item Parthiscus fluuius Sarmatiæ Istro miscetur, ut ait Ammianus Marcellinus libro 7. qui dum solus licentiùs fluit, spacia longa & lata sensim prælabens, prope exitum in angustias accolarū ab impetu Romanorum alueo Danubij defenditur. Hæc Ammianus. Arabon fluuius inferioris Pannoniæ in Danubium defertur uersus montem Cecium, iuxta Corroduum, & iuxta Curtam fluit, ut Ptolemæus ait: ἔχει δέ τιν ποταμὸν μετὰ τὸν ἀράβωνα ποτ. κατὰ κούρταν. Est & Tibissus fluuius qui è Carpatho oritur, & in Danubium defertur, ut Nauclerus indicat.

De Aeno, Ilso, & Nabo. *Cap.* 26.

Aeni ortus. HVmillimæ sortis & nominis fluminibus relatis in Danubium properantibus, uicem relaturus nunc sum diuitioribus: primò ergo Aeno: Aenus fluuius oritur in alpibus, quod Picus illo carmini inseruit:

Atq; sub aerijs perlabitur alpibus Aenus,

Aenus Cæsareis ardentia tecta caminis

Ducturus, &c.

Celtes quoq; libro secundo, Oda secunda, huic suffragatur. Re autem uera, ex Adula monte irrumpit, quod Celtes ita scribit de Adula loquens:

Qui Rheni Rhodaniq; parens, Aeniq; sonantis.

Multa Aeneas Syluius in epist. ad Campanum. Descendit autem inde usq; ad Aeni pontem. Quod Celtes notauit in Odis de eius turbine:

Natus excelsis ubi scindit alpes

Aenus, & saxis rapidus sonoris

Impiger, excelsum ferit insolenti

Murmure cælum.

Dat itaq; nomen urbi, unde Aenipons dicitur teutonicè Insbruck, ut Picus in crucis carmine loquitur:

Ciuitates Aeni. *Aeni concutitur pons, illius accola nudis*

Incessit pedibus.

Huius urbis meminit Antoninus Pius in Itinerario. Inde Noricos à Vindelicis separans, Bauariam petit, usq; ad Patauium urbem episcopalem, teutonice Passau, Confluum fluuium Ilsum à Septentrione recipiens, in Danubium transmutatur.

transmutatur. Aeneas Syluius ibi pontem scribit ligneum sedecim arcubus. Celtes id ita ad Coclem Odarum secundo testatur,

Urbs Patauia Cocles modo te tenet, insita colli,

Quæ tria flumina Conflua iungit.

Nam celer austrinus descendit ab alpibus Aenus.

Ciuitates autem quę non procul ab Aeno uidentur, sunt Scherdigen, Obenbergum, Otingum, Muldorffium, Hehennaugia, Rosenheimium, Kopffenstei nium, Vuasserburgium. Fluuius alius quem Aenus recipit, Iuuarus est, quem Saltzam uocant, qui supra Iuuauiam oriens in loco, zum Hellen, dicto, per Iuuauiam, Lauffen, Titmannigum ac Burckhusen præterfluens, Aeno miscetur, non procul ab Otingen & Praunau. Ilsus autem fluuius è Bohemia descendit, ac ad Patauiam Danubio immergitur. Celtes: Ilsus & à Borea niger exit Danubij medios quos accipit alueus amnes, Crescit & impetuosior undis. De Aeno & eius origine capite 7, Otto Frisingensis scribit libro 7. & Volaterranus lib. 7. Nabus in Pinifero oritur, Celte testante in Amoribus, Odis, Germania & Hercynia, & mox ad Orientem se uertit. Namq; ait: Nabus exit in Austrum, inde in Danubium se abscondit, dicente poeta Germano in Amoribus: Iuuarus. Ilsus. Nabus.

Nabus Istrinis insidiatur aquis.

Ptolemęus Nabi, postquam orationem de Vindelicis habuit, non meminit, sed Aeni, ita inquiens libro 2, Secundum scissionem fluuij ad meridiem uergentis fluuius est qui uocatur αἶνος, Aenus. His uerbis ductus ego Aenus per æ scripsi. meminit huius & Dionysius. Nabus autem per Neustadium ad meridiem se flectit, & iuxta Ratisponam Danubio iungitur. Vilsum aūt in Hercynia Celtes allegat: Obliqua ad Vilsi protendens cornua ripas Vilsus in Histrinis qui tandem perditur undis. Et idem Celtes ex Pinisero Vilsum uidetur & Nabum deducere, quos & in Danubio se abdere ait secundo Odarum: Vilsus.

Qui Nabum uitreis fontibus egerit,

Et Vilsum socio flumine concipit,

Qui magnum sociati patrem Danubium petunt.

De Lyco, Sauo & Drauo. *Cap.* 27.

LYcus Vindelicorum fluuius, ut ait Peutinger, urbem Augustam tribus uicibus dirimit, de quo Aeneas Syluius. Sigebertus Genblacensis hunc scribit Bauariam ab Alemannis, id est, Sueuis diuidere, teutonicè der Lech, campus Lyci Lechfeld. Lycacij populi Vindelicorum ut Strabo libro 4 ait, à Lyco dicuntur. Referūt hunc apud Valkyrū oriri, alij in alpibus. Celtes Odarū 2 lib. Lycus. Campus.

Qua multa inundans prata

Rapax Lycus ex alpium radice Lyci.

Fusus, Danubij sociatur undis.

Et libro 3, Augustam Lyci margine conditam ait. De illo Volaterranus lib. 7. Huttenus in Panegyrico. Ligurinus autem corripuit & produxit primam illius, ait enim libro 1, Quas Lycus: & libro 2, Rura Lycus. Lechum hunc nominat Paulus Diaconus libro 2, capite 13 de rebus Longobardorum, & iuxta hunc fluuium Virdam, Vuertach, Græcè λύκιος à Ptolemæo dicitur, κατὰ. inquit, τὴν ἀρχὴν τοῦ λυκίου τοῦ εἰς τὸν δανούβιον ἐμβάλλοντος, ὃς δ' ὁρίζει τὴν ῥαιτίαν ἀπὸ τῆς οὐινδελικίας. Id est, Iuxta principium Lycij amnis qui in Danubium exit, qua Rhætiam à Vindelicis terminat. Postquam igitur Reynum, Augustam, Lanizspergum præterfluit, inter Nuenburgum atq; Vuerdt in Danubium exit. Sauus & Dra-

Draus. uus flumina Pannoniam complectuntur, ut uitę Iustiniani enarrator scribit. Plinius tamen lib. 3, cap. 26, Dalmatiam interuallum putat esse 115000 passuum. Celtes libro secundo Odarum,

Auream terram colitis beati,
Quam rigat pulcher Sauus, & recuruo
Defluens cursu Draus.

Hic recipit fluuium, secundum Strabonem lib. 4, in fine, Ogdolapem, & inde Danubium petit, teuto. die Sau. Oritur autem ex alpibus Carnicis, & placidior emergit. Distat à Drauo 116000 pass. per Lapiones & Breucos labitur. Flumina plura recipit, ut uoluit Plin. ubi suprà. Strabo libro quarto Pomportum amnem ex Illyricis nauigabilem circa Segesticam, hunc in se abscondere asseruit. Colaphis ut Plinius ait circa Istriā gemino alueo Sauum petit. Huius meminit Lilius, & inde in Istrum fluit. In Sauum Baccuntius fluuius labitur iuxta Syrinthium. Drauus autem è Noricis trāsit, uiolenter per Serapilos, Iasos, Scandezetes Dalmatiarum populos, ut Plinio placet libro tertio. De Sauo etiam & Drauo satis Albertus & Arrianus libro primo de gest. Alexandri & Ptolem. Lagi. Hi ergo fluuij in Danubium sese exonerantes maximi habentur. Nunc ad alios fluuios generales castra positurus sum.

De Rheno fluuio. Cap. 28.

Fluxus Rheni. NEc Rhenus degenerauit, pari opulentia fluminum Danubio assimilatus, pari quoque scriptorum industria celebratus est. Herodianus maximum hunc fluuium & Germanos pręterfluere dixit, ęstate nauigabilem, hyeme concretum, libro 6 Hist. & lib. 7, tantam Rheno tribuit profunditatem & latitudinem, ut irremeabilis uideatur. Multa Claudianus de bello Gotthico, de Rheno collegit. Cæsar lib. 1, Rhenum altissimum & latissimum fecit. Plutarchus in Cæsare rapidissimum, & immensæ latitudinis. Mantuanus:

Ut Rhenus cursu uiolentus & unda.

De eius uerò fluxu, post fontē, testante Nauclero, mox duos lacus conficere eum, Pomponius Mela li. 3 scribit. Inde longo spacio per fines Nantuatiū, Heluetiorum, Sequanorum, Mediomatricum & Tribochum citatus fertur, ut ait Cæs. lib. quarto belli Gallici. Reuera tenui flumine ab ortu labitur, & modò flexu in Occidentem, modò ad Septentrionem, referēte Cornelio, à Schafhusen eructat, multo strepitu, ut Leonhardus Aretinus scripsit, per lacus Nantuatiū propria seruata aqua effunditur, cuius lacus & Strabo lib. quarto meminit. De eius fluxu sic Picus in Staurosticho:

Quà Rhenus tenui Rhætis ex alpibus ortu
Funditur, & maior suppositis influit aruis,
Quique lacu immissus leni submurmurat unda,
Mox alium profertque lacum, quo denique fusus,
Inde humilis timidusque uorax euoluitur, inde
Plenus, & exiguus rectus sinuosus in urbem
Labitur, hic sumptis Basileam fontibus urbem
Diuidit, & uasto defertur gurgite, & alti
Uorticibus magnis contingit tecta Brisachi.

Multa de Rheno Celtes lib. 3 Odarū, Oda 17, ubi de eius fluxu, fluminibus, & tota huius proprietate loquitur. Græci hunc τὸν ῥῆνον uocant: Suid. in dictione γερμανικὸς, ἀμφὶ, inquit, οἱ ῥῆνον ποταμὸν ὄντα. Ammianus Marcellin. lib. 15, inter

celsorum montium Rhætiæ lacum esse scribit Brigantiæ, ubi Rhenus incurrat, spumosis uorticibus, quietem undarum permeans, & pugnam mediam ueluti finali intersecet libramento, tanquam elementum perenni discordia separatū, nec aucto, nec imminuto agmine, quod intulerit uocabulo, donec Oceanū gurgitibus intimat. Hæc ille. Et profectò dictum Ammiani ueritatem & hodie tenet: nisi ut litera nimis est deprauata: per undam mediā, non pugnā lege. Multa de Rheno Dracontius, qui hunc Gange, Ibero, Tago, & omnibus fluminibus prætulit, auro, piscium & aliarum multitudine rerum, qui & totum Rhenū descripsit, sicut & Philesius in Regestis supra Ptolemæum. Cæterū Rhenus multos habet meatus, & loca cōsueta relinquēs, multos secessus facit, à Græcis dictos πλαταμῶνας. Vnde & aer circa ipsum minus salubrior est. Cornel. in 2 Historiar. lib. Rhenum ad Galliam latiorem ac placidiorem fluere indicat, & uerso cognomine Vahalem uocabulum sumi, antequam Mosam intret. Locus Ammiani.

De Rheni ortu. Cap. 29.

NVmero nec minores de Rheni origine authorū dissensiones extant. Cæs. lib. 4. ex Leopontijs alpibus Rhenum oriri dixit. Similiter Boccatius, uerbo tamen omnem rem abstulit, iuxta Mediomatrices dicens. Marlianus inter fines Curiensis & Tridentinæ diœcesium Rheni fontem scripsit, non longè ab Italia. Strabo lib. 4, ex Adualla mōte hunc deriuari attulit, qui est aduersus Leopontijs. Opinioni huic Conradus Celtes subscribit de Adula, qui & Adualla malè dicitur, Quod Rheni Rhodaniq; parēs, Aeniq; sonantis, Quod ueteres prisco dixerunt nomine Adulam. Alij non procul à Danubij fonte Rheno initium præstant, ut Dracontius. Plinius libro tertio, capite decimonono Sauromates accolas fontis Rheni dicere uidetur. De illo alij sententiam ferant: alij ex alpibus Rhæticis, ut Marlianus, emergi eum dixerunt. Huius opinionis assertores fuerunt Sabellicus libro secundo Ennea. sextę, Cornelius Tacitus, & Picus, cuius ista uerba sunt: Ortus Rheni.

Atq; sub aerijs perlabitur alpibus Aenus,
Hanc Rhenus liquidam deuoluit fluminis undam.

Et idem:

Qua Rhenus tenui Rhætis ex alpibus orsus Funditur.

Otto Frisingensis concordat capite decimoseptimo Chronicorum libri septimi, & Claudianus pro Stilicone:

— Hercyniæ confinis Rhætia sylua,
Quæ se Danubij iactat Rheniq; parentem.

Pomponius Mela lib. 3, ex alpibus Galliæ Rhenum decidere collegit. Dionysius Lybicus in Geographia tantū ex alpibus, nihil addens. Verba eius sunt:

Incipiunt alpes, quibus exit gurgite uasto
Oceani rumpens glacialis littora Rhenus.

Mantuanus ab alpibus Teutonicis hunc ortum capere indicat:

— Et alpes
Teutonicas, genus unde trahunt & Rhenus & Ister.

Horum omniū opinionibus remotis, solius sententiā Cęs. ueneror. Thomas Vuolphius de Rheni scaturigine Mutianum Ruffum consuluit, cui ille respondit, oriri Rhenū ex Leopontijs alpibus, & se uidisse, unde oculatæ fidei creden dum esse, cui Dracontius suffragatur, & ego doctissimorum hominum & testium ocularium animatus iudicio, hæc de Rheni ortu adduxi, quamuis nimiæ sedulitatis erat de re per se nota, ac omnibus manifesta, tot afferre opiniones.

De exitu Rheni, & hostijs, & dimensione. Cap. 30.

Exitus Rheni. DE eius uerò exoneratione penè omnes auctores consentiunt, & æquori, tamen diuersimodè, hunc destinant. Alij in Germanicum eum transmutari dixerunt, ut Cæsar, Marlianus, Pompō. lib. 3. Cornel. Plin. lib. 4, cap. 14. Picus, Dionysius. Celtes æquori externo hunc iungi scripsit. Appianus Rhenum ad Borealem ibidem Oceanum se exonerare conuicit. Strabo lib. 4, Rhenum iuxta Segesticam urbem in Istrum transmutari asseruit, & paulò antè in lacum Larium Italiæ iuxta Comum intrare: cuius sententiam calculo notassem nigro, nisi rationem de pluribus Rhenis habuissem. & Plinius libro 4, cap. 15, Rhenum à Septentrione in lacum, ab Occidente in Mosam spargi dixit. Ego uerò duos Rhenos legi, maximum Germaniæ flumē, minorem Bononiæ in Italia, de quo Sillius libro octauo: (Duo Rheni.)

Hac ni prisca domus paruiq; Bononia Rheni,
Quiq; graui remo, limosis segniter undis
Lenta paludosæ perscindit stagna Rauenna.

Vbi Petrus Marsus paruum dixit ad alterius Rheni differentiam: ecce ibi & Sillius cum Strabone Rhenum in lacum effluere dixit. Sed quòd in Danubiū iuxta Segesticam, id negarem. Plinius libro 4, cap. 15, Colaphim scribit iuxta Segesticam intrare Danubium. Ad Plinium tedeo, qui in lacum Rhenum effluere dixit: rectè loquitur. Lacus enim Fleuus dicitur, ibi insulam Fleuam Rhenus facit, statim tamen iterum digreditur. Author est Boccatius in lib. de Lacubus, Cornelius libro secundo Historiarum, & ipse Plinius libro quarto, Pomponius Mela libro tertio. Non tamen se in Mosam spargit, uerùm potius Mosa in ipsum: nam Cæsar libro quarto belli Gallici, & Sabel. libro quinto Ennea. 6. Mosam scribunt longius millibus pass. 80 in Rhenum fluere. Plin. in eo sibijpsi contrariatur, libro enim 4, cap. 14 nat. Histor. Mosam in Oceanum se spargere ait, quod & Cæsar: hoc tamen ob arctissimum spacium inter Oceanum & in Rhenum confluxum Mosæ, fuisse puto ab illis scriptum. Sed hæc sino, nec tamen & partem Rheni à Mosa recipi ignoro, quæ Vuallis dicitur, quam partem occupat Mosa antequam in Oceanum Rhenus & ad Batauos deuenit, diœcesis Traiectensis, prope Nouiomagum in Gelria, ut ait Marlianus. Cæsar Vuellis, Ptolemæus & Plinius libro quarto, cap. 15, Venellis dixerunt. Multa Hermolaus Barbarus. Cornelius Tacitus libro uigesimo, Mosæ fluminis os Rhenum in Oceanum spargere asserit. Nunc de Rheni hostijs dicendum est: Rhenus aquarum multitudine tumefactus, Germanicum mare petit, & hostijs bifidis in mare labitur, ut ait, Cæsar. Vnde Virgilius in octauo, & Egesippus libro secundo, bicornis Rheno appellationem imposuerunt. Alij tribus hostijs, ut Plin. & Celtes illo carmine: (Fleuus. Locus Plinij. Alij Nomagū uel Nouagiū. Hostia Rheni.)

Pulcher ab occiduo quos claudit gurgite Rhenus,
Qui tandem externum triplici cadit ore per æquor.

Et Oda prima, libro primo:

Hic ubi pulchras rapitur per urbes
Rhenus, & salsum ubi trinus ore
Spumat in æquor.

Sabellicus libro quinto Enne. sextę, multis, inquit, hostijs Rhenum effluere in Oceanum. Idem Pomponius Mela libro tertio, Dracontius cū Celte scribit Rhenum postquam Germaniam permeauerit, in Oceanū mergi tribus hostijs, cui auscultauit Nauclerus, & alij. Augustus Cæsar in Geographia, Rhenū ad ma- (Locus Augusti.)

ad mare Tyrrhenum sese exonerando festinare indicat, citra tamen experienti am, quia aduersus Septentrionem in mare Anglicum se abdit, auctore Alberto Magno in Topographia, postquã 952 miliaria cursu compleuerit. Nescio quod Seruius in octauo Commentariorum hallucinetur, ob id Rhenum bicornem dici, quia duobus cornibus in mare acceleret: uno quo Barbaros præterfluat, alio quo Romanum imperium diuidat.

De Mosa, Mosella, & Scaldi. Cap. 31.

DEscriptis Rheni fontibus, finibusq; eius feliciter adductis, incrementa quoq; fluminis illius speciosissimi prædita his annectere statui, quorum numero & spacio Rhenus donatus, non extremam aucupatus est sortem. Non multum Danubio minor, & quia priori capitulo Mosæ memineram, ut memoria illa recens eo magis calescat, quo nouius præsto fuit, primò in Mosam uela nostra dirigam. Mosa igitur, cuius Marcellinus libro 7, & Cæsar libro 6, meminerunt, ex Vogeso ortum habet, & Batauorum insulam efficit. Marlianus Mosam in finibus Lingonum oriri collegit, non longè à Matronæ ortu, & per Belgas flumina agere. Boccatius eum Cæsare & Marliano conuenit. Philesius quoque Mosæ initium traxit ex Vogeso: Mosa.

Et Mosam & Mortam, Mortanam, te quoq; Sella
Immittis Gallis diuite fonte plagis.

Scaldis fluuius in Mosam transmutatur, ut ait Cæsar libro sexto, Marlianus, & Plinius libro quarto, capite 13, ab ipso Germaniam incipiunt, Plutarch. etiam in Mario: teutonicè die Scheld. Mosella autem alius fluuius est, oritur tamẽ etiam ex Vogeso, quod Philesius illo carmine innotuit: Scaldis.

Et Mosella unum gemino de nomine nomen
Ingreditur Rhenum, pluribus auctus aquis. Mosella.

Hic diuidit Germaniam superiorẽ ab inferiori, & dicitur à Mosa & Sella fluuius, quod Philesius prædicto uoluit carmine. Marlianus ait hũc in finibus Lingonum oriri apud Celtas, Metenses, Treueros, usq; ad Confluentiam cursum agere, & ibi Rheno commisceri: teutonicè die Mosel. Multa Boccatius de Fluminibus. Meminerunt fluuij huius Volaterranus & Ausonius poeta.

De Mœno. Cap. 32.

MOenus fluuius Germaniæ, ut Plinius lib. 9 scribit, der Main. Hunc Moganum dicunt. Ligurinus Mogum, Gresmundus Monagum, alij Mosgum uel Mogasum eodem authore. Pomponius Mela libro 3, Mœuim hunc uocat, Hermolaus Barbarus legit Mœnim per n, non per u, ex sententia Taciti dicentis: Inter Hercynium, Rhenũ & Mœnim Heluetij fuit. Plinius Mœnion dixit, authore Hermolao supra Plinium. Idem Plinius capite 15, libr. 9, Mœnim, ut ait Hermolaus. Ego tamen Mœnum legi. Verba Plinij sunt, in Mœno fluuio Germanię. Illa diaphonia delusus est Boccatius in libro de Fluminibus, qui Mœnũ ait Germaniæ flumẽ, & inde Mœui quoq; meminit, unũ fluuiũ in duos diuidẽs scriptorũ discrepantia, nũc Mœnũ, nũc Mœuim, nũc Mœnim dici putauit. Hermolaus per ę diphthongon Mænum scripsit, ex Taciti autoritate, ego remitto, non enim memini apud Græcos huius fluuij mentionem fieri, nec apud Strabonem, nec Dionysium. Ptolemæus hũc nominat Obricam fluuium, secundũ Aeneam Syluium, cui ego non adhæreo: nam Mosellam Obricam dici, magis probarem. Obrica enim Germaniam superiorem ab inferiori diuidit, ut placet Ptolemæo libro 2, capite 5. Quod & de Mosella prius probauimus, non autem Mœnus. Locus Boccatij. Obrica.

hoc de Mœno iudicium erit simile. Oritur autem Mœnus, ut placet Syluio ex montibus Bohemicis, iterũ fallitur: nam ex Pinifero monte Orientalis Franciæ descendit, ut Peutinger & Celtes aiunt. Verba Celtis hæc sunt:

Quam mediam Mœnus perlambit uitifer oram,
Cuius quadrifluo nascitur una iugo,
Piniferi cuius de uertice flumina quatuor,
Quattuor ad partes orbis amœna cadun.
Mœnus ad Occasum Francorum fertur ad oras.

Idẽ Celtes in Hercynia refert, ex Pinifero initiũ Mœno cõtigisse, & in Francos eum relabi. Et idem in libro Montium de Pinifero:

Quattuor ad mundi fundit uaga flumina partes,
Mœnus ad Occiduum festinat currere Rhenum.

Mœnus itaq; ex Pinifero labitur, iuxta Hercynium, inde ambagibus plurimis, omni Germanorum fluuio curuior, usq; ad Herbipolim, inde ad Mildenburgum, Francofortum, inde iuxta Moguntiam, in Rheno se exonerat, unde Moguntia nomen habet. Dicitur autem à Celte Mœnus Bacchifer in Germania, & Oda primo, libro primo, Vitifer.

De Pegneso, Regneso ac Tubera fluminibus in Mœnum abeuntibus. *Cap.* 33.

Pegnesus. PEgnesus fluuius est, qui Grauenbergum, Lauffen, Norinbergam attingit: Regnesus inde, teutonicẽ Regnitz, Radiantia ab Aenea Syluio, ab alijs Tramaricus nominatur. Gotfridus Viterbiensis:

Tramaricus. *Tramaricus fluuius uulgo Radiantia dictus,*
Montis Pauonis urbis amœna colit.

Hic deinde ad Bambergam fluctus agit, & ibi in Mœnũ transmutatur, quod Celtes innuit illo carmine, libro tertio Oda ad Ianum:

Iane Bamberga genitus uetusta,
Quæ fuit quondam ambitiosa sedes
Regnesus. *Cæsarum, Regnesus ubi subintrat*
Gurgite Mœnum.

Tubera. Tubera autem iuxta Veteringen ortus magni nominis fluuius, cæterùm exiguus, innauigabilis, ad Rotenburgum descendit, cui & nomẽ tribuit. Inde Kreglingen, Rotingen, Lauden, Vuickersheimium, Mergental, Bischoffen irrigans, iuxta Vuertheim Mœno infertur. Mœnus itaq; multis aquis auctus, per propinquas urbes fluctus concitat. Postquam super Culmbachiũ è Pinifero descendens, præterfluit Lucipetram, Bambergam, Vadum leporis, Sueuifordiã, Volkachum, Kitzingen, Vadum bouis, Herpibolim, Caroli ciuitatem, Vuertheim, Miltenburgum, Cineriburgum (Ascheaburg) Francofordiam relinquens, iuxta Moguntiam Rheno immiscetur.

De Neccharo, & fluminibus in eum descendentibus. *Cap.* 34.

Neccharus. CAeterùm Neccharus inter maximos fluuios qui Rheno approximãt, connumerandus est. Hic enim Taxagetum, Rotenburgam, Tubingã, Esslingen, Cãstadium, Marpachium, Lauffen, Hailprun, Vuimpinam, Peilsteinium, Heidelbergam, Laudenburgum præteriens, iuxta Manheim Rheno immergitur. Maximi autem fluminum, qui Neccharum petunt, tria sunt, quorũ duo
Coquus. Coquus & Iagusta, nunquam uno miliari à se inuicem absunt, penè 13 miliaria currentes,

tenes. Coquus non procul ab Alen oritur, per Hallim, Ingelfingium, Forchenbergium, Sinderingium, Nouam ciuitatē delatus in loco Kochendorff dicto, ad Neecharum transit. Iagusta uerò, die Iagst, non longe à Zebingen exortus, per Lauchen dominorum Teutonicorum oppidum, Eleuuangium, Greylsheimium, Landenburgium, Krauten, Scheutern, Vuidern præterfluens, iuxta Iaxfeldium Neccharo immergitur. Aeneas quoque fluuius, die Entz, à Capnione nostro nominatus, iuxta Portam, uel quod alij Pfortzheimium dicunt, Nagoltam suscipiens, prope Besicken in Neccharum abit. Nagolta uerò ab oppido sui nominis delatus, ad Calbium oppidum descendens, sese in Aeneam iuxta Pfortzheim abscondit. *Iagusta.* *Aeneas.* *Nagolta.*

De alijs fluminibus Rhenum intrantibus. Cap. 35.

SVnt & alij fluuij Rhenum ingredientes, quorum nomina habemus in hoc Philesij carmine:

Et Mosam & Mortam, Mortanam te quoque Sella
Immittit Gallis diuite fonte plagis.
Hinc Bruscha, hinc Matra, & decurrit origine Sara:
Alsa hinc cum uico, tu quoque Schara fluis.

Rora fluuius est, non longe à Dusberga, cui nomē Roricius filius Clodouei Francorum regis dedit, qui in eo submersus est, ut ex Hunibaldo Abbas Spanheimius scribit. Philesius omnia flumina in Rheno se exonerātia collegit in Regestis supra Ptolemæum, ubi dantur uideri Rheni opes. De fluminibus Rhenum petentibus ita Panegyricus ad Cōstantini filium: Rhenus, inquit, superioribus locis uadosus, exiguus, iuxta fontem, ubi uerò totus est maximè crescit. Hic amnes plurimos, quos Nicer & Mœnus inuexerunt, recipit. Per Nicerum uerò Neecharum putauit, uocabulo hactenus non multum audito. Et tandem de Rheno, & eius mixtura: nunc de alijs fluuijs mare petentibus. *Rora.* *Nicer.*

De Amisio, Visurgo, Lupia, ac Odera. Cap. 36.

RHeni Danubijque, & eorum incrementi fluminum facta mentione, in alios Oceani riuos deducentes fluuios, uela passurus sum. Sunt enim amplissima flumina, prædictis non multum humiliora in Oceanū fines suos terminantia. Vt in primis Amisius fluuius apud Frisios & Bructeros, Ptolemæo libro 2, capite 10 & 4, scribente. Fluit autem in Oceanum, Pomponio Mela libro 3, Plinio lib. 4, capite 14, Boccatio authoribus: & Ptolemæus ipsum ad Oceanum posuit. In eo Drusus Bructeros uicit, ut ait Strabo libro 6. A' Pomponio Mela Amisius dicitur, à Ptolemęo Amasius, si bene memini, Amasus à Strabōe, secūdum Hermolaum Barbarum Amasias. Ego uerò apud Strabonem lego, Hamasia, lib. 7. per aspirationem ἁμασίς. Boccatius Amisim uocat. Plinius Amisiū, si codex non est mancus. Fluuius ille à monte Melibaco descendit, Frisiam alluit, ut Volaterranus asserit, libro 7 Comment. Oritur apud Padebornam, & mari Germanico terminatur. Visurgus clarissimus Germaniæ fluuius à Pomponio Mela libro 3, nominatur. Strabo libro 7, & Rhegino Prumiensis Bisurgim Plinius libro 4, capite 14. Ptolemæus libr. 2, capite 10, & capite 4, Visurgum dixerunt, & Visurgim Celtes cum Ptolemæo. Boccatius uerò Vrgim ipsum appellat dictione corrupta. Fluit autem in Oceanum, Plinio, Pomponio, Boccatio authoribus. Strabo libr. 7, hunc ad Amasium labi dixit, stad. 600 à Rheno semotū, per Bructeros minores: & Ptolemæus apud Cauchos minores ipsum posuit: Oritur in Hercynio, Celte auctore. Est autem fluuius nunc Vesera dictus, die Vueser, ut Volaterranus lib. septimo Comment. ait. Huttenus in carmine Panegyrico, *Amisius.* *Visurgus.*

Visurgis Vuestiphalos humectat agros.

Græcè οὐίσουργος: Celtes in Amoribus:

Vesera Saxonicis amnis clarissimus oris,

Sedibus e septem quæ breuis una micat.

Lupia. Lupia die Lipp, fluuius Germaniæ in Oceanum se exonerat, ut scribit Pomponius Mela libro tertio. Strabo libro septimo, hunc cum Visurgo ait per Bructeros minores ad Amasim deferri, & à Rheno stad.600 distare. Plinius tamen & alij in Rhenum. Multa Rhegino Prumiensis & Volaterranus libro 7 Comment. Cornelius quoque libro 20 eius mentionem facit, ubi de Cereali loquitur.

Odera. Odera fluuius Ollam, Musam, Lussam, Barisium, Brabum, fluuios assumit: in Hercynia oritur, ut ait Celtes, à Bohemiæ montibus. Idem Celtes in Hercynij carmine ita loquitur, ubi de Bohemorum sylua scribit:

Plurima Germanis quæ immittit flumina terris

Albim, Oderam, quæ nigra fuit memorata uetustis.

Huius meminerũt Volaterranus & Huttenus. Oderam ergo in Schlesia ponit Aeneas Syluius, & usque ad mare Baltheum uenire Oderã. Celtes in Poloniam hunc labi asserit, per Brandenburgum & Nussam, siue Nissam. Diuidit autem Poloniã à Schlesijs uel Germanis, quod Ligurinus illo carmine dixit lib. 6:

Odera Germanos qui separat atque Polonos.

Guttalus. Hunc fluuium Sueuum antiqui, Celte authore, & Guttalum dixerunt. Ptolemæus libro 2, capite quarto, Sueuum nominat, licet alij Spresbonam Sueuum

Sueuus. dici uelint. Boccatius Sueui fluuij meminit. Plinius libro 4. capite 14. Guttalum uocat, alij Viadrum, Græcè σούηβος, Sueuus, dicitur. Drauenna amnis per Lu-

Drauenna. becum fluit, & in mare se abscondit. Celtes: Non longè à portu, qua se Drauenna sub æquor Voluit, & in rigidas it taciturnus aquas.

De fluminibus descendentibus in Visurgum. Cap. 37.

Fulda. SVnt præterea nobilissima flumina Hassiæ, quæ in Visurgum influunt. Fulda fluuius non procul à Fulda loco oritur, ipsam Fuldam perlabitur, Cassulam ac Bredenau monasterium relinquens, demum iuxta Minden urbem, sese in Visurgum immergit. Recipit autem iuxta Cassulam Anam & Trusilam. E-

Edera. dera fluuius Hassiæ, die Eder, ab Eobano Aurifer dictus, non longè à Francobergo oritur, per Bericum monasterium moniale descendens, demum in Fuldam exit, postquam locum, doctrina pacis dictum, teutonicè Friczlar, irrigue-

Lanus. rat. Lanus fluuius, die Lon, per Marpurgũ dilabitur. Trusila fluuius locũ Has-

Trusila. siæ quendam præteriens, circa syluam ubi olim urbs uidebatur, à Iulio Cæsare debellata, quam Chronici principum dicunt Nuenstat uocitatam, adhuc uesti-

Vuerra. gium illius relictũ est. Vuerra fluuius per Creutzenburgum, Altendorffiũ, de-

Nida. mum iuxta Minden in Visurgum properat. Nida fluuius Hassiæ iuxta Grauen

Schalmus. bergium, Heynau, comitatui Nidensi nomen tribuit. Schalmus fluuius, cuius flumina sinuosa Euritius dixit, per Treyssam iuxta Friczlariam in Ederam descendit. Cæterùm Visurgus non procul à Götingen, Vuerden, Bremen, & per uarias ambages circummeans, in Saxonicum mare excurrit.

De Vistula & Albi. Cap. 38.

Vistula. VIstula fluuius ab Hercynio, Celte auctore, originem habet. Iornandes hũc in Sarmaticis montibus oriri dixit, Sarmatiam irrigat, Germaniam à Polonis separat, die Vuisel. Hunc alij Istulam dicunt, ut Ptolemæus libro 2, cap. 10. & capite 4. quem & apud Rundios fluere asseruit. Idem paulò antè Vistulę meminit,

minit, per u proferendo. Plinius indifferenter Visfillam siue Iustillam eum appellauit, libro 4, capite 14 nat. Hist. Idem Plinius lib. quarto, capite 11 Visthiam. Strabo, Hermolaus, Celtes, Coruinus, Vistulam nuncupabant. Hic Cracouiã diuidit, Coruino & Celte authoribus, cuius uerba sunt, Oda octaua, lib. primo:

Vistulam recto deinde pede poscens,
Sarmatis latos ubi terra campos
Pandit, & celsis ubi Craca terris
Regia surgit.

Inde mari miscetur tribus hostijs, postquam Poloniam irrigauit. Quod Celtes illo carmini inseruit, imitatus Iornandem, qui lib. 1, Trifidũ uocat Vistulam: *Vistulæ hostia.*

Vistula Sarmaticis qui famosissimus oris
In Codanum trifidis effundens faucibus ora.

Ptolemæus ὀυίστυλαν nominauit: eius uerba sunt, καὶ ἀπὸ δυσμῶν ὀυίστυλα ποτ. id est, ab Occidente Sarmatiæ Vistula flumen est. Huttenus & Volaterranus libro 7 huius meminerunt, & copiose Iornandes libro 1, qui hunc apud Scandiam serpere scribit. Idem in uno loco Vislam uocat. Terminat autem Germaniam & Scythiam, referente Iornande. Albis die Elb, fluuius ex Hercynio oritur, ut ait Celtes, in montibus Bohemicis. Cornelius Tacitus Inclytum appellat, & in finibus Hermũdurorum originem referre dixit. Hic ergo à Bohemia, ut Aeneæ Syluio placet, per Saxoniam fluit. De illo Lucanus: *Albis.*

Albis, & indomitum Rheni caput omnibus hostis.

Sulpitius & Boccatius Sueuos à Ceruetijs hunc diuidere asserunt. Strabo hunc Albim nunc Album nominat, Plin. lib. 5, capite 14, Aluum, ut Hermolaus Barbarus testatur, Pomponius Mela, Cornelius, Celtes, Albim. Intrat autem Oceanum, non Rheno minor, ut ait Strabo. Celtes de eo sic:

— Sed maximus Albis,
Qui rapidus mediam fluuius perlabitur oram,
Et quantum Rhenus, sic Vistula distat ab ortu,
Tandem & Cymbriacum uagus exoneratur in æquor.

Strabo libro primo, Germaniam in duo spacia diuidere Albim collegit, unum trans Istrum uideri ad Tyram amnem, aliud usq; ad Mœotidem. Multa lib. 10, & in primo ex sententia Nazarij probaui. Ptolemæus libro secundo, capite decimo, & capite quarto, Cauchos maiores ipsum alluere uoluit. Huic miscentur, ut Huttenus scribit, Multauia, Nusicus, Hauelus.

De Sala & Egra. Cap. 39.

SAla fluuius ex Pinifero descendit, Celte & Peutingero authoribus. Fluit autem uersus Arcton, iuxta Hercyniam, auctore Celte, Sigibertus Genblacensis hunc fluuium Thuringos & Sorabos ait diuidere. Donatus uerò uir doctus, qui Caroli Magni uitam descripsit, Saram uocat, iuxta Sarabos, id est Saxones, ut Sigiberto Genblacensi uidetur. Sala autem tandem in Albim concitatur, unde Celtes: *Sara. Sala.*

Sala sed arctois perditur Albis aquis.
Et idem in Hercynio:
Et Sala quæ Drusi gestat præclara trophæa,
Algentes petit Albis aquas.

Ad

Ad cuius uersiculi explanationem Strabo conducit, hic Bructeros per Salam à Druso debellatos scripsit, libro septimo, & ibidem Drusum mortuum inter Salam & Albim. Egra fluuius est à Pinifero ortus, Celte & Peutingero auctoribus: qui ad ortum uergens Bohemiam perlabitur, Syluio referente, quod & Celtes ait:

Egra. *Egra sed Eoi petit ardua regna Bohemi.*

In Hercynio:

Egra sed Eos flectit sua cornua in ortus.

Fluit autem Egra in Albim, ut Syluius ait. Et sic pro nostra mediocritate omnia Germaniæ flumina ostendimus, quæ alicuius opinionis ac memoriæ fuerunt: nunc ad ea descendam, quæ Germaniam, licet externa, ingrediuntur, aut Germanica, deficiunt ab eorum patria.

De fluminibus externis Germaniam petentibus, & econtrà. Cap. 40.

SVnt & flumina externa Germaniam petentia quoque, & econtrà: Danubius enim, ut dixi, à Germanis ad Scythas fluctus agit, quem Celtes ait solum inter flumina Germaniam deserere, ait enim:

Rhodanus. *Solus Germanas Ister, sed deserit oras*
Lata peregrinis inducens flumina terris
Germano concepta solo, quaue Ungarus acri
Barbarus ore bibit, Metanastáque Teutonus haurit.

Rhodanus fluuius Galliæ, ortu Germanico gaudens, oritur enim ex montibus Heluetiorum, Strabo libro 4, ex Nantuatium lacu originem referre dixit, à cuius sententia recedo. Ammianus Marcellinus libro 15, ab Apenninis alpibus hunc fluere uult, & procliuo impetu progredientem planiora perculcare loca & ripas, ac in Lemannum uenire. Fluit autem apud Nordmannẽses, ut ait Orosius libro 1, capite 27. Cæsar in principio inter fines Heluetiorum & Allobrogum hũc labi asseruit. Solinus in Collectaneis capite 9, illum per Heluetios decurrere testatur, & maximum inter tres Europæ fluuios. Cui astipulatur Silius Italicus, Pomponius Mela libro 2. Celtes ex Adula mõte Rhodanum deduxit. Properat in mare mediterraneum, secundum Orosium in mare iuxta Nordmannẽses, & ibi uariæ authorum dissensiones. Timæus quinque hostia huic adscripsit. Artemidorus & Marlianus, quorum ego riualis ero, tria tantùm hostia. Polybius & Strabo libro 4, his consentire uidentur, nisi quòd duo hostia ei tri-

Sabis. buunt. Nec desunt qui septem numerant. Sabis fluuius Galliæ Belgicæ, nunc Sambia dicitur, apud Mosam iuxta Condrusos, Namurcum oppidum præter-

Sambia. fluit, ut ait Marlianus. Enarrator Ptolemæi etiam Neruios irrigari dixit ab eo, qui ut Marlianus & Zacharias Lilius scribunt, Samarobriui dicuntur, quam Cameracensem urbem ferunt, ubi Sabis præterfluit. Illic Cæsar consilium habuit, ut ipse in Commentarijs testatur. Lucanus libro secundo, & iunctus Sabis Isauro. Sulpitius legit Sapis & Galliæ flumen dixit, Transalpinæ. An ille, an ali-

Isara. us sit fluuius, alijs relinquo discutiendum. Isara autem in Rhodanum defertur, Lucano, Sulpitio & Strabone authoribus.

De Arare, Athesi & Matronà. Cap. 41.

ARar Burgundiæ fluuius est, Rhodanum influit. Marlianus hunc dixit Assonum, oppida Burgundiæ Cabilonem & Heduorum irrigare. Strabo libro 4, ex alpibus eum defluere ait, & Sequanos, Heduos, Lincasios discernere.

Idē Cæsar lib. 1 belli Gallici innuit, ex quo habemus, non Bernensem hunc esse fluuiū, qui in Rhenū defertur, ille enim in Rhodano se mergit, Strabone lib. 4, Plinio, Sulpitio, Petro Marso authoribus. Quod & Lucanus lib. 1 sciuit dicens:

— Qua Rhodanus raptum uelocibus undis
In mare fert Ararim.

Et Silius Italicus libro primo, de Rhodano:

Mixtus Arar, qui gurgitibus complexus anhelis Arares duo.
Cunctantem immergit pelago raptumq; per arua, &c.

Claudianus in bello Gothico, & Marcellinus libro decimoquinto, ubi inter primam Germaniam esse scribit. Albertus Magnus ex Vogeso ipsum oriri ait. Verùm duo Arares ferūtur: alius enim Bernensium fluuius memoratur. Athesis fluuius Etschlandiæ, cui nomen dedit, originē ex alpibus habet: huius meminimus libro sexto. Inde per alpes in mare Venetum nunc Adriaticum fluit, quod Celtes carmine notauit illo: Athesis.

Hic ubi nunc rapidis Athesis se concitat undis,
Adriaco miscere salo Venetisq; superbis.

Multa de illo Mantuanus in libro ad Rubertum Seuerinatem. Huttenus in Panegyrico:

Et Germanus adhuc Athesis, quanquam sub alpibus erret,
Et ruat in Venetos deserto Teutone campos.

Mantuanus in laude ducis Venetorum:

Hic Athesis syluis oneratus & abiete rauco.

Liuius & Florus supra Liuium lib. 61, ex Tridentinis alpibus affluere Athesim dixit. Panegyricus ad Constantini filium, hunc saxis asperum uocat, gurgitibus uerticosum, impetu ferocem. Matrona ex eodē Vogeso oritur, ut Philesio placet, non longè à Mose fonte, ut testatur Marlianus, Catalaunium interfluit Franciæ episcopalem urbem, inde Sequanæ miscetur: alij Celtas à Belgis eum diuidere dixerunt. Attentiori indagine quanto nota & domestica flumina enarrauimus, eo remissiori externa siue à patria nostra deficientia diximus. Matrona.

De alijs fluminibus iam non dictis. Cap. 42.

SVnt & alia flumina, à quorum memoria mihijpsi peperci, tum propter sortem eorum humilimam, tū ob dubium eorum exitū. Nabalthe fluuius est, teste Marliano, trans Rhenum, qui Gelrēses et Phrisiam alluit, de quo Tacitus. Nabalthe. Vidius quoq; amnis in Hercynio nascitur, non longè à Visurgo, refert Celtes. Vidius. Chronus fluuius Sarmatiæ est post Vistulam, Ptolemæo, Ammiano libro 22. authoribus. Solinus & Dionysius Cronum, Plinius Crenum libro 4, capite 13 dixit: uide Hermolaum Barbarum. Silesus fluuius nō multum à Sarmatia distat, cuius meminit Celtes lib. 1 Oda. Ptolemæus libro 2, capite 10, & cap. 4, Chalaustum fluuium allegat. Hodie fluuius ille penes Rostockenses esse conuincitur. Chronus. Silesus. Chalaustus.

De balneis Germaniæ, & eorum ratio naturalis. Cap. 43.

EXpeditis in proximis capitibus fluuijs, balnea Germanica ingrediar. Celebrantur autem balnea natura calida, & admiratione præcipua prosequi digna, penes Germanos. Inter hæc non extremæ nobilitatis & opinionis thermę Badensium Marchionatus clarēt, quas M. Aurelius Antoninus Imp. anno 214. licet alij annorū plus æstiment, inuenit, ut literæ penè nunc exoletæ testantur, lapidi ibidem incisæ. & Beroaldus in epist. ad Illustriss. principem Iacobū Baden Thermarū Badensium fundator.

F sem.

sem. Est & aliud Badense balneum non minoris fortis, iam sub Heluetiorum ditione, de quo Pogius Florentinus epistolam huiusmodi ad Leonhardum Aretinum scripsit. Multa dicuntur ab antiquis rerum scriptoribus de balneis Puteolanis, ad quæ uniuersus populus Romanus uoluptatis causa confluebat. Sed ad horum uoluptates illa accedere non puto. Itur ex Constantia 1000 pass. 24 ad Schafhusen, deinde Cæsaris sedes, Kaiserstul, ob amœnitatem dicta. Inde Baden oppidum Alemánorum lingua, situm in conualli montibus circumeminentibus. Fluuius ab urbe 1000 pass. est, & uilla supra flumen in usum balneatorum fabricata. Singulæ domus ibi sua habent balnea, eorum publica & priuata numero 30. publica duo, ubi innuptæ puellæ, matres, pueri & omnes descendunt: ridiculum est decrepitas mulieres & adolescentes nudos uidere, nates omnibus ostentantes. At domorum balnea perpolita, uiris fœminisq; communia, tabulata, ubi fenestrellæ sunt, quibus colloqui & potare licet: sæpe fœminæ nudæ, uiro nudo obuiam ire nulla suspicio inhonesti. Hæc & alia Pogius Florentinus in epistola innuit, quæ & libro secundo adduximus. Fuerunt & antiquitus thermæ iuxta Aquisgranum, quas aqua scaturiente olim imperatores condiderunt, secundum aliquos Drusus uel Agrippa, alij Tiberium Neronem dicunt. Carolus cognomento Magnus illas uenationi illic incumbens, reperit, amœnitate loci captus, urbem condidit, ut annales Argentinensium scribunt. Est & iuxta Moguntiam balneum, de quo Celtes libro tertio, Oda decimatertia, plura adduxit. Nec postremum laudis habet Cellense balneum, non longè à Phorcen, in conualli duobus altissimis montibus præeminentibus situm, olim dictum Scylla, forsitan ab aliquo Romanorum. Capnion Sueuiæ decus & columen libr. primo Verbi Mirifici, à Phorce Troiano, qui Phorcen condidit, hoc balneum nominatum uult, olim Scyllam, iam uerò Scellam. Pares amœnitate ac usu rerum Baiæ penes Sueuos celebrantur, cui loco nomen Ferini est. Huic uoluptas illa balnearum penes Confluentiam accedere potest. Contuli olim cum doctis, quid in re esse putarēt, quòd pleraq; balnea Germanorum aquis sua sponte ac natura calidis feruerent, aut unde ea caliditas aquarum proficisceretur? Quidam ratione Strabonis nitebantur libro quinto, ubi Auernum calidis fontibus ebullientem descripsit, ignesq; Aetnæos, ueluti Etesias, aqua illa incendi, & terra distingui dixerunt: cui astipulantur Plinius libro 3, capite 8. Trogus & Iust. libro 4 Hist. aquarum concursum spiritum secum trahere, inde fundum tamdiu tenere, donec per spiramenta terræ diffusus, nutrimenta ignis accendat. Hæc illi. Nec, ni fallor, alterius est opinionis Solinus, capite 46. Plinius libro 2, capite 109. Multi naturalis luminis indagatores alia ratione causam illam perscrutati sunt: aiebant enim aquam sulphure & bitumine accendi, sicuti Aetnam Philostratus lib. 5 in uita Apol. & Strabo libro 7. Hanc opinionem tractat Celtes libro 3 Odarum, Oda 13, ubi de aqua natura feruente ita loquitur:

Kaiserstul.

Cellense balneum.

Ratio aquarū calidarū natura crescētium.

Sulphureo quæ calefacta flatu
Exilijt cauernis.

Meo tamen iudicio aqua illa thermarum elementaria est, ut omni constat, congregata in uno loco bituminoso, ebulliens uirtute ignis circumstantis, & conseruatione à loco sulphureo. Generatur itaq; à stellis & ab igne eueniente per portas terræ. Ignis enim non potest esse sine euentatione, ut Physicorū uerbis utar, ueluti Zeno philosophus asserit, unde in omnibus partibus terræ, quę stupenda nobis dicūtur, generatur ignis. Habet hoc Aristotel. 24 sectione Problematum, & id omni notum est, mixta generari posse sub terra, uirtute solis stellarumq; in loco prędisposito, ut Aristoteles de auro exemplificat. Ita Eetnā ardere Plinius libro 2, capite 109 ait: In montibus, inquit, Eetna ardet, tot noctibus,

bus, omniq́; quo igni materia sufficit, niualis hybernis temporibus egestum cinerem bruma operiens. Varia autem de huius aquæ ratione philosophorum opinio est. Albertus ac Auicenna cum Aristotele ratione ignis inclusi in terræ uisceribus, in loco bituminoso, hanc calefieri dixerunt, ut diximus: Democritus uerò nescio quam causam uentis adscripserit, alterius opinionis Zenostoicus est. Et hæc de illo.

FINIS LIBRI OCTAVI.

LIBER NONUS EXEGESEOS GERmaniæ declarationem Ptolemæi, Strabonis, Plinij, circa nomina Germanica ac urbes Germaniæ continet, Capitaq́; habet 20.

De uarietate nominum Germanicorũ, & huius causa. 1

Uarietatem nominum germanicorum causam esse, cur tam parcè scriptores de germania egerint. 2

Errores Sabellici ac Stephani circa res germanicas. 3

Somnia Uolaterrani, Arriani, ac aliorum circa res germanicas. 4

Declaratio Ptolemæi in aliquibus iuxta sententiam cuiusdam Ptolemæi interpretis. 5

Declaratio quorundam uocabulorum Ptolemæi, extra opinionem interpretum, & enodatio in Antoninũ. 6

De quodam itinerario Augustano, & eius nominum, ciuitatumq́; declaratio. 7

Quorundam nominum discußio in Cæsare ac Cornelio, præter Marliani sententiam. 8

De nonnullis in Conrado Celte repertis, quæ emendari poterint. 9

De eodem, et quadam emendatio in uarios auctores. 10

De præpostera fictione multarum rerũ germanicarum, in Plinio, Cæsare, Herodoto ac Strabone animaduersa. 11

Alia enodatio auctoris in omnes Ptolemæi, Strabonis, Cornelij ac Cæsaris libros, quæ ad Germanas spectant ciuitates ac nationes. 12

Declaratio nominum quorũdam montium ac syluarum germaniæ. 13

Discußio fluuiorum quorundam germanicorum. 14

De urbibus germanicis, & quòd olim domos germani fixerint. 15

De pagis Sueuorũ à Cæs. nominatis. 16

Quomodo germanorum ciuitates ac regiones nomina sortitæ sint. 17

De conditoribus urbium germanicarum, & earum destructionibus ac instaurationibus. 18

De pluralitate nationum germanicarum. 19

De ciuitatibus nationum ac gentium germaniæ, & de eorum nominibus ac situ. 20

PRAEFATIO.

LTIMVM adhuc restat, in laboribus uerò exantlādis primū, quo expedito, tandem ad destinatum finem progrediemur. Quę enim ad Germaniæ ac Germanorum habitudinem attinent, proximis libris à nobis sunt interpretata omnia. Extremum adhuc superest, de urbibus scilicet, earumq; ætatibus oratio, quæ quanto fine proximior, tāto in suscipiendis laboribus maior, ac plus neruorum sibi desumit. Mirum, quòd penè tota rerum series ac librorum, semper magnitudine sudoris, ut pluralitate uoluminum surgat & augmentetur, & quod sequitur, semper laboribus grandioribus similius sit. Verum adhuc est, quod Græcè dicitur, ἔσχατα τὰ χαλεπά: tantus nunc labor, tantæ difficultates nostris humeris ad sustinendum impositæ sunt, ut id quod prius difficilimum fuerat, comparatione huius omni prorsus careat difficultate. Arduam uiam prius ingressi sumus, fateor, uerùm quicquid illic pertulimus, pluralitate auctorum leuauimus, quos & uia lapsos intelligere ac restituere potuimus. Et ut rei summam dicam, inæstimabilem sudorem, & nil à sudore alienum tulimus: quidquid tamen id erat, labore nobis mercandum fuerat, labore retaliandum, labore demum confringendum. Præsens uerò negocium longè laboriosissimum, nullo studio cedit, nulla uigilantia mitigatur. Desideratur penè omnis labor in ea re laboriosissima, laboris alpha, uel potius labore carente, id est, labori nulli cedente. Posset planè ea sola res cū pidissimum ac laboriosissimum etiam ingenium, & hoc quod omnes horas ac oleum Germaniæ destinasset, in transuersum egisse. Et eo maximè, dum uidisset, nullum tam absolutum, aut in refringendis ænigmatibus adeò exercitū, sol uendis inextricabilibus nodis adeò nobilem, qui etsi omnem suam ætatem soli præsenti negocio addixisset, aut erogandæ perplexitati illi desumpsisset, nullo filo è Labyrintho illo Germaniam extrahere ualuisse. Nihil enim, si modò uera fatemur, obscurius literę produxerunt. Deberetur igitur negocio illi nō hominis unius ætas, non quòd tantam difficultatem res illa præ se ferat. Nihil enim tam arduum, tam incomparabilis naturæ extat, quod non assiduus labor, sedulaq; uirtus expugnauerit: nihil manibus mortalium adeòue suis uiribus confisum est, tanta difficultate elaboratum, aduersus quod non humanus præualeat conatus. Illam autem materia præsens rationem habet, ut per se in tanta obscuritate circumsepta, nulli labori cedat, nec Apollo Delphicus ille ea potiretur. Et hoc eo euenit, quia multa antiquitate nobilissima fuerūt, quæ nostris ætatibus adeò exoleuerūt, ut & harenam funditus immutauerint. Ptolemæo nostrā confer ætatem, rogo, quod antiquitatis simulacrum, quod uestigium retulit? Accedit quòd Ptolemæi seculo Germania exilis fuerit, aut omnino nulla. Ptolemæus casas illas nominibus istis, quibus scatet, & uocabulis consecrauit. Rogo ubi Heidelbergum tunc incolebatur? hoc tamen Buderinum dixisse Ptolemæum uolumus. Vbi tunc Brunsuigum? quod tempore Ottonum condebatur, & tamen à Ptolemæo Tubisurgum dicitur. Ego annis quingentis nil nisi eremum retulisse Heidelbergam experientia habeo. Collige Ptolemæi & Antonini secula, quos eadem ætas uidit, & ab illis millesimum additis plus trecentis annum nunc agi agnosces. Potuit igitur ille de Germaniæ urbibus quid quā scribere? quæ tamen non nisi casæ ferebantur Maximini temporibus, qui multo Antonino posterior extitit. Tubisurgū non nisi casa tunc, & nec casa, si Hermanno Historico Saxonum credimus. ἀλλὰ δὲ μοι ἡμμεναι αὐτὸς. Hic igitur mihi uidetur cordatus esse, & hominis captum excessisse, quicunq; superstitiosum Ptolemæi nucleum fregerit, eiusq; nomina præsertim ciuitatibus Germanicis imposita, nostri seculi tenori restituerit, quod tam facilè quàm integrum est, ali quem

quem illius gallinacij haustorem reperire. Fuerunt emunctissimi uiri, qui adhi buerunt Ptolemæum externis regionibus, & calculum penes doctos inuenerunt. Postquam autem Germaniæ appropinquarunt, laudem foris quæsitam penè amiserunt. Nec id eorum studio uel negligentiæ impurandum est, uerùm Ptolemæo, qui in reliquo orbe describendo officiosissimus, Germaniam adeò tenebris obduxit, ut satius cōducibiliusq; patriæ nostræ fuisset, penitus in obscuro transijsse, nec unquam Ptolemæo usam fuisse illustratore, uel potius obscuratore. Solidè loquor, nihil unquam Germaniæ grauius aliud accidisse potuisset, cui plus Germaniç infelicitas debuisset. Exiguum enim esset Germaniç claritatem abstulisse. Cessissent alij, quos nostra saltem ętas uidit, quos Germania ad sui memoriam afferendam inuitasset. Id uerò intolerabile, Germaniam illos penitus sibi dissimilem adeò reddidisse, ut nec sibijpsi patria nostra satis cognita, nunquam ad pristinam claritatem redire ualeat.

Varietatem nominum ciuitatum Germanicarum causam esse ignorantiæ Germaniæ, ac negligentiæ scriptorum.

Cap. 1.

SVmma igitur ratio ignorantiæ Germaniæ ac scriptorum negligentiæ, prodigiosa illa nominum uariatio esse ferebatur, quę scribendi uirtutem auctoribus præstantissimis quibusque etiam ademit: qui uerò scriptores posthabita tam inquisita nominum uarietate, scribendi de Germanis cupiditate, aut professionis eorum necessitate ducebantur, uariando nomina, tanta somnia effinxerunt, ac in imponendis nominibus intempestiui, adeò à se inuicem abierunt, dum cuilibet suo ingenio ductus, ἐλευθεροστομῶν, omnia sibi iuxta eius opinionē fingere licere putabat, ac in fingendis monstris ita sibijpsi placebat. Et ut Ptolemæi ac Itinerariorum obscuritates conticeamus: rogo qui sunt Claudenacij, Vennones, Estiones, quorum ciuitas Candebonum Vindelicarum gentium apud Strabonem libro quarto? quos apud eundem libro 7, Zunnios, Mugilios, Sabinios Sueuorum gentes putas fuisse nominatas? qui apud eundem Bisurci, Capsiani, Gammabruci, Oygeni, Germanorum esse dicuntur? Pomponius Mela nullius urbis, nullorum populorum Germanicorum, nisi tantùm Melsiagum meminit. Et ne à Germaniæ mentione sibi penitus temperaret, ac incruenta ei nostra patria abiret: fingere quiddam nititur, uel ut solus aliquid sapere uideatur, quod cæteros fugiat. Trebellius Pollio in Claudio Nurtingos, nisi hos Turingos fuisse existimes, Sigypedes Germanos allegat. Eutropius libro sexto Costobates, Tamatos, Iulius Capitolinus Bulanos, Trinomanes, Orosius libro sexto Machomates, Bombates, Plutarchus Rinuceros Germanos produnt. Taceo Plinium, Cornelium, Strabonem, & cæteros, in quorum recensendis nominibus fatigaremur, qui omnes ex decreto nomine finxerunt. Quæ tamen cunctis collatis paulum restituimus, ac singulis ciuitatibus penē singula nomina tribuimus: quæ interpretari potes, tuo ductus ingenio. Nemo enim adeò cordatus, adeò subductas rationes habet, qui ablata cōiectura, ueri loco quicquam audeat in istis tenebris asserere.

Nominū German. urbium obscuritas.

Alij Mugilios Sabinos.

Varietatem nominum Germanicorum scriptorum negligentiæ causam esse. *Cap.* 2.

MVlti ideo omnem de Germania curam excluserunt, quòd eius nomina adeò intorta ac alendis ingenijs tam intempestiua fuerint, ut penè nulli literarum generi conuenerint. Quod Strabo libro 7 conqueritur, ubi de Tyregetis agit. Plinius etiā Secūdus, si uerum dicimus, in rebus Germaniæ primus,

sæpè in causam ducit negligētię suæ, Germanorum nominum inopportunitatem, prauitatemq́. Pomponius quoq; Mela Romano ore nomina Germanorum tam incomposita ac rudia enunciari non posse testatur. Idem fermè asserit Ammianus Marcellinus lib. Hist. 12. ubi Sarmatarum uocabula non solum tantum, uerùm & urbes Romanorum, ac egregium cuiuscunq; elegantioris ingenium formidare indicat. Guntherus Ligurinus poeta natiōe Germanus, in formandis tamen nominibus impar, nec ea in numeros redigi posse perhibet uolumine quinto, ubi de Polonis mentionem facit:

Nomina Germanica nō conuenire scripto ribus.

— Quorum nec Barbara nostris
Nomina legitimè possunt accedere libris.

Et dein:

— Quarum nec Barbara nobis
Nomina, nec rigidi possunt notescere mores.

Cæterùm Ouidius Tristium primo, in eadem sententia est:

Bosphorus & Tanais superant Scythiaéq; paludes,
Vixq́; satis noti nomina pauca loci.
Sauromata cingunt, fera gens, Bessiq́; Getæq́;,
Sunt nec ingenio nomina digna meo.

Idem Ouidius in primo de Ponto:

Non uacat in qua sim positus regione Tomita
Quærere, finitimo nec loca nota Geta.

Martialis quoque libro quarto:

Nos Celtis genitos & ex Iberis
Nostra nomina duriora terra
Grato non pudeat referre uersu.

Quinmauis Ptolemæum in hanc sententiam rapi, qui in libro 8. tum ob nominum uarietatem, tum ob locorum uicissitudinem nomina integra cuiq; rei reddi non posse conuincit, & hac excusatione nititur. Aptissimi ad id Plinij Cecilij uerba conducunt, qui in hanc orationē libro nono ad Caninium Ruffum euasit, postquā de cladibus Traiani Cæsaris, Dacis, id est, Germanis illatis uerba fecerat: Vna, inquit, sed maxima difficultas est, hæc æquare dicendo, arduū, immensum etiam tuo ingenio. Quanquam altissimè assurgat, et amplissimis operibus increscat. Nonnullus enim & in illo labor est, ut Barbara & fera nomina in primis regis ipsius Græcis uersibus non resultent. Habes igitur Lector, quid auctores optimos à traditione Germaniæ auocauerit. Quando enim eorum operam patriæ nostræ addixerunt, uiderunt q́; tantam in nominibus saltem prauitatem, procul ab eius cura recesserunt.

Somnia Sabellici, Stephani Græci, ac aliorum in rebus Germanicis. Cap. 3.

ANne impunè id laturus sum, in quo non dubito quorundā in me crabrones excitaturum, dum à scriptorum ignorantia in Germanicis ad doctorum somnia descendero: ita tamen certum est Abydum hoc cuiuscunq; horroris, ueritatis conscientia tentare. Inter cæteras Germaniæ infelicitates id longè maximum recensetur, quod solum cum cæteris regionibus commune habet patria nostra, ut auctorum exemplaria corruptissima habeantur, præsertim ubi res Germanas attingūt. Quid, oro, Cornel. Tacito corruptius? & maximè, ubi

Somnia quorundam auctorum.

res

res Germanicas sapit, ueluti dum de Vindice loquitur, & orta in Germania seditione. Quid Marcellino deprauatius? potissimùm uolumine 15, ubi Germanorum loca attigit. Ad neotericos me conferam: Sabellicus homo doctus, quā incuriosè res Germanicas prosequitur, licet cętera curiosissimè. In uno enim loco ab Alemannis Alanos deducit, nūc Vngaros ab Hunnis deriuat. Nunc Gotthos & Getas Scythas probat, & Gotthos à Dacis separat. Quid multa? uideatur Sabellicus uel in solo 4. uolumine Nonarij undecimi, cuius uerba sunt: Gulielmi ducis Austriæ, inquit, filium cui Boemundi filia nupserat. Potest illud dictum puer subuertere. Ecce in alio loco, ubi de Alberto Marchione Brandenburgensi egit mentionem, huius fratrem fuisse scribit Fridericum III Imp. Ingens somnus ignorare imperatorem. Idem lib. 2 Exemplariū, diuę Otiliæ montem in Bauariæ locis posuit. Idem Hattonem episcopum Moguntinum, Ottonem nominat. Et pleraq; fingit, à quorum memoria quambreuissimè nos absoluamus. Satis enim est successori demōstrasse præstantissimos, & si nullibi alioqui, in Germanis tantùm lapsos. Quid Stephanus Byzātius Græcus? qui φράγγους, Francos, ἰταλίας, Italię populos dixit, & auctorem huius Parthenium adducit. Idem Stephanus Viennam oppidum Galilææ dixit, pro Galatiæ. *Locus Stephani.*

Somnia Volaterrani, Arriani, ac aliorum, circa res Germanicas. Cap. 4.

VOlaterranus in omni disciplinarum genere instructissimus auctor, tantū in Germanicis rebus succubuisse uidetur. Quam enim nos Austeraniam dicimus, ille lib. 7 Comment. Austriam dixit: quos nos Auares, ille Sauaros. Lucernam quoq; Nansium dici affirmat. Et Plinium Bernensium Heluetiorum populorum memoriam habere, dum Bernenses à Bertholdo Zaringensi primitus fuerint producti. Taceo prudens mille somnia, quæ in Blondo ac cęteris uidimus apertissima, & non nisi ubi de Germania agitur. Arrianus Græcus lib. 8, non procul ab Ionio Germanorū sedes esse asserit. Tertia pars ueritati discrepat illorum, quæ Orosius, cæterùm diligens auctor, de Germanorum regionibus disseruit. Notatur ingens lapsus Dionysij, ubi de Pyrenæis montibus loquitur, dum penè Hispaniam totam aut negar, aut Germaniæ detrahit. Cætera dum singularem rei cuiusq; rationem habuero, allegabo. Nec me latet, quid in hos lapsus tam egregios uiros traduxerit. Partim enim fama, partim mercatorum relatu, partim cōuenientia nominum labebantur, ut facilè contigerit, dum penes nullum priscorum mentionem de Austria uiderunt: uerùm Austeraniæ, Austriam pro Austerania dixerint. Consimili exemplo Sabellicus libro Exemplarium secundo, diuæ Otiliæ montem in partibus Bauariæ posuit, ut sciuerat in Bauarijs multorum diuorum reliquias coruscare. *Loca Volaterrani.* *Locus Arriani.* *Locus Dionysij.*

In enarratorem quendam Ptolemai, & quorundam nominum declaratio. Cap. 5.

INter plures Ptolemæi enarratores calculum unus penes me reperit, qui alioqui ἀνώνυμος, quadam festiuitate operam suam non sine laude posteris participauit. Nos tamen qui attentiori indagine ac studio acriori quędam uidimus emendari potuisse, noluimus pium lectorem illis defraudare: uerùm potius ei ansam præbere, cuius auxilio latius ipse rem uideat, an mihi an huic subscribendum sit, & quis nostrum saniori sententiæ plus affuerit. Ille itaq; enarrator Aretisflauiam Norlingen, Canciœbim Amberg, Gammanodurū Saltzburg, Murocla Moreck, Bolentum Pachelspurg, Phileum Groningen, Phabiramū Bremen, Leuphanam Hanofer, Lirunirim Mulben, Tuderium Palbrun, Stereon- *Declaratio Ptolemai.*

tum Cassel, Latiburgum Rosteck, Rugium Colburg, Buritium Sund, Munitium Göttingen, Ascalingium Hildesheim, Galegia Vittenburg, Mœniū Magdenburg, Pheugarum Halberstat, Trimona Neumarckr, Budorinum Heydelberg, Biturdium Erphort, Arctauiū Vuirtzburg, Alisiū Harnstain, Casurgim Brag, Locoritum Forcheim, Arsicuā Brum, Asancam Clepern, Atuatucū Ant dorff, Anaxam Nassau putauit, & pleraq; optima, secus enim non licet, cōiectura executus est: nec ullus propius Ptolem. hactenus accessit. Plura tamen incuria trangressus uidetur, quæ emendari possunt, quibus nostram operam addiximus, ac partim relatu doctorum uirorum illam de his sententiam tulimus.

Alij Alisiū Budorim.

Declaratio quorundam nominum Germanicorum iuxta Ptolemaeum & Antoninum, extra communem enarratorum eius opinionem. Cap. 6.

Quæ uerò in enarratoribus Ptolemæi correximus, illa sunt, quibus & in Antonini Itinerarium enodationes coniunximus. Elcebus Mulhusen uel Enzen. Breucomagus Colmar uel Schletstat. Vangiones Speir, & non Vurms, ita & Nemetes Vurms, & non Speir, hac ratione ducti coniectamur, quia apud Ptolemęum in tabulis, & ubiq; dum Rhenum describit, à meridie ad Septentrionem decurrere, primitus meminit Vangionum, inde latius ad Septentrionem Nemetum. Hæc non pertinaci contentione tutari uolui, uerùm tantùm successoribus occasionem relinquere. Rufiniana urbs inter Vormaciam & Spiram, ubi ego nullam reperio, quæ medium inter ciuitates prædictas occupet, & alicuius nominis sit. Borromagus Hagenau uel Curia. Neogamus Oppenheim. Bingum Bingen, huius meminit Tacitus, Ptolemæus, Antoninus, & Itinerarium Augustanum. Traiana legio Confluentz. Nouesium Nusz. Battanodurum Gelria. Rabona die Rab, fluuius in Danubium. Chercobalus Heunburg. Phlexum Vuyn. Sacarbantia S. Pulten, huius loci Antoninus ac Itinerarium Augustanum fecēre mentionem. Carnus Melb. Augusta ex altera parte Lyci describitur à Ptolemæo, unde aliqui non Vindelicos uolunt. Ab Antonino uerò secunda urbs ab Amberga perhibetur 23, 27. uideant alij quid sentiant. Sauaria Stein am Anger, non Gretz, ut quidam uolūt. Antonino, Ptolem. ac Itinerario Augustano testātibus. Iuliobona Lintz. Aredata Peuerspach. Boccodurum Passau, non Butckhusen. Artobrigam Lechsgmind, à Ptolemęo ac Itinerario Augustano dici persuasissimum habeo, non Ratisponā. Teutoburgum Seua ubi ingreditur fluuius Daros (alij Draos uel Drabus) in Danubiū: de eo loco Ptolemęus, Antoninus, & Itinerariū Augustanum. Daros die Trab. Sauaria fluuius die Mur. Taururum Belgrad, ubi influit Saus. Sirmium Agria apud Antoninum & Itinerarium Augustanum. Tornacum Tornach. Vindones Vindisch, ubi sepulti sunt duces Austrię. Quintianis Cützingē iuxta Filshofen. Vetera castra Santen. Comagenis à Ptolemæo & scriptore uitæ S. Seuerini, locus non procul à Vienna esse uidetur. Sunt qui Cambergum id uolunt. Canipadum alij Kempten, alij proximam dicunt ciuitatē. Brigantia Bregentz ab Antonino dicitur. Curtam etiam Budam nūc dicere uidentur omnes, Hungariæ metropolim, teutonicè, Ofen. Ego uerò multa ratione ductus, Curtam Gran esse puto, & Salmum apud Ptolemæum Budam esse, Virunium Iudenburg dicunt: noui qui Frisingum esse uoluerunt.

Alij Viliobonā.

Alij Campidonum.

De quodam antiquo Itinerario Augustano Danubij ciuitates declarante, eiusdemq; enodatio. Cap. 7.

Itinerariū Augustanū, & eiusdē enodatio

PEruenit nuper ad nos Itinerarium quoddam, ut antiquum, ita festiuissimum, quod Augustanum uocabant, ubi repertum fuisse dixerunt. In quo ciuita-

ciuitates Danubianæ continebantur, quascunque uetustas uiderat. Huius igitur uocabula quædã urbibus Germanicis imposita, licet obscurissima, habi [illegible] ne ac supputatione, ita luci protulimus: Regelspurg primitus Rhegino ab ipso dicitur. Patauiũ uerò castellum Bolodurum. Lambach præterea monasterium non longè à flumine Drauo, Ouilia ab eo appellatur, ab Antonini uerò Itinerario Ouilabis. Carnunto prçterea Peternel esse iuxta Hamburgum coniectauimus. Taurinum simul ab ipso Mæsiam superiorem nominari putamus. Veromannis quoque penes eum Pettau ualuit, uel locus non longè à Petauione, licet paulo pòst ubi Pannoniam superiorem describit, Petauionis meminerit. Vindonissam inde Vuindisch significare uidetur. Selestadium uerò nunc Hellum, nunc Heluetum nuncupauit, cuius uocabuli & Antoninus meminit, Pontes præterea Saroi Sarbruc, Argentaria Colmar, Tabernis Zabern, Matricorum Metz, Argentorace Argentinam, Auenticum Habelnspurg, Iuuauiam Saltzburgam, Solidurnum Soldurn, coniectura optima ab ipso dici uidimus, quorũ uocabulorum usus tam apud Ptolemęum quàm Antoninũ frequens est. Nomina prçterea ciuitatũ collegit, quæ & nostri seculi rigorẽ seruãt. Veluti sunt Colonia, Argentorace, Iuliacum, Fleuio, Nouesum, Bingium, Asciburgum, Nouiomagum, Augusta Treuirorum, Augusta Rauracorum, Confluentia, Bonna, Rigomagus, Moguntiacum, Bregetomagum, Augusta Lyci, Arisflauis, Lacus Bigrantinus, Sirmium, Mursa, Ponte Drusi, Tridentum, Brigantia, Vlmo, & reliquarum urbiũ appellationes, quæ cuilibet priuato constant: quæ ideo adduximus, ut earũ antiquitatẽ exigeremus, & has totius Germaniæ uetustissimas faceremus. Reliqua in illo Itinerario seposita successoribus nostris relinquamus.

Declaratio quorundam nominum Germanicorum in Cæsare, Cornelio ac Strabone, præter Marliani sententiam. Cap. 8.

DVm nuper Marliani alioqui curiosi scriptoris in Cæsarem uidebamus lucubratiunculas, primo intuitu, ut fit, hunc probauimus. Multa tamen uidebamus aliter doctis nunc persuasa fuisse. Seductus penè Marliano auscultassem, nisi Conradi Peutingeri uiri doctissimi literæ nuper ad nos missæ, me intransuersum egissent. Nolumus igitur studiosum lectorem illis destituere, præsertim quatenus nostra professio ac suscepti muneris officiũ pro operis necessitate suadebit. Vnde quæ in transcursu memoriæ digna sentimus adducam, ne cæteri in istiusmodi laqueos irretiantur ac cadant. In primis nominum uarietatem miratus Marlianus, qui sint rogat illi Germani, quos Gregorius Papa Bonifacio Moguntino præsuli literis inseruit, dicens: Vt uniuersis optimatibus ac populo Germanicarum prouinciarum, Turrigenis, Hessis, Vistresis, & Vedresis, Longuadis, Sudrodis, & cæteris in Orientali plaga constitutis: tanquã nomina eorum omnino uariata, nihil nostri seculi sapuissent. Turrigeni quos iam Turingos uocamus, appellantur. Hessorum nomen adhuc remanet. Vistresi ab alijs Vedresi feruntur illi qui Vuederau incolunt, ita Longuados ac Sudrodos cæteros dicimus. Bacenam præterea syluam Transrhenensem esse scribit, non lõgè ab oppido Baden. Sunt qui Turingensiũ syluam dicant, quorum opinioni plus tribuo. Dacos etiam eos putat, quos nunc Danos dicimus, Strabonem forsitan ac Sabellicum imitatus. Verùm eius ratio nõ tenetur à melioribus. Daciam enim Suida referente, iuxta Danubium esse, qui ignorat, qui Dionem Græcum in uita Traiani uiderit? Romani etiam quãdocunque Dacos uicisse dicuntur, & iuxta Danubium eos afflixerunt. In alia pagella Dacos olim apud Danubium consedisse, motisque sedibus ad Daniam porrexisse refert. Cæterùm

Contra Marlianum.

Dani Daci.

terûm auctorem quem habeat, uidi neminem, nisi Strabonem ac Italos quosdam, rerum Germanicarum inscios, qui nominis conuenientia ducti, Dacos Danos esse arbitrabantur. Id persuasissimum habeo, Dacos non nisi iuxta Danubium reperiri. Reliquas rationes quas adducunt, libro primo expugnauimus. Heluetios simul Basiliensi, Constantiensi, Gebennensi ac Sedunensi termino circumscribit, quos longius extensos Cæsar ipse innuit: manet adhuc uestigium in Alsatia, inter Argentariam & Argentoracum, quod Heluetiū ab Antonino Pio dictum est. Vnde adducti recentiores, penè omnes Alsates ac Suitenses Heluetios dixerunt. Alsatiam ab oppido Alseto in Burgundiensi ducatu sito nominatam scribit, quam ab Alsa fluuio dictam opinio uerior uulgauit. Vsipetes etiam iuxta Frisios esse putat, dum multi inter Neccharum, Rhenum ac Mœnum ipsos comprehendant, ueluti Plinius ac Cornelius. Adde quòd multa de ueteribus castris allegat, quæ hodie Santen dicuntur. Cheruscos ipse Cerusos uocat, iuxta Bacenam populum, & ut Ptolemæi enarrator ait, inter Rhenū, Neccharū ac Bacenā: secutus est eos Celtes, qui hodie esse putat Chreuchgauienses, dum nihil minus fuerint: dormierunt omnes in ea sola dictione. Potuisset eos Strabo lib. 7 à lapsu illo sustulisse. Claudianus in Panegyrico iuxta Albim Cheruscos sedes habuisse refert, uerba eius sunt hæc:

Heluetij. *Alsatia.* *Cherusci.*

—Venit accola syluæ
Bructerus Hercyniæ latiúq; paludibus exit
Cymbrus, & ingentes Albim liquêre Cherusci.

Verba autem Cornelij Taciti cœlo clariora sunt, qui libro 2 Hist. Visurgim fluuium Romanos à Cheruscis diuisisse scribit. Sunt ergo Cherusci Saxones.

De nonnullis in Conrado Celte repertis, quæ emendari possunt. Cap. 9.

ET quia Celtis poetæ mentio hîc nós admonuit, quædam cōtra receptas eruditorum persuasiones scripta illius refellemus. Iaziges illos, quos modò Seprem castrenses dicimus, hîc à Ptolemæo fuisse appellatos cæteris persuasit. Habet præterea sententiæ suæ riualem Zachariam Lilium. Ego qui repugnare mihi difficile duco, consentire difficilius, rem aliorū sententię oblaturus sum. Maximè dum sciam, Iaziges Vngariæ populos fuisse, & hos, quos hodie Iazos uocant. Scio Germaniæ summos, qui pedibus in sententiam nostrā eunt. Sed quid id est controuersiæ, dum satis ad huius rei fidem solus Ptolemæus libro 3 conferat. Hæc sunt quæ sine omni affectata lectione, obiter παρέργως sese nobis obuia tulerunt in Marliano, & quæ nec nobis satisfecerunt: placuit auditorem amicum iudicem rerum illarum constituere, ut ipse nobis calculum addat, uel demat suo, non nostro, ingenio ductus. Licet quæcunq; descripserimus, non temerè, ac sine præstantissimorum uirorum ductu à nobis exarata sint.

Iaziges.

Castigationes quædā aliæ in Celtem in rebus Germanicis. Cap. 10.

Celtis somnia. CEltes autem licet Germaniam egregiè meritus fuerit, maiorem q; partem peregrinatus sit: multa tamen memoriæ tradidit, quæ nunc secus à doctis persuadentur: ut de Cheruscis modò ac Iazigibus patuit. Posuit ille Osteruualt pro sylua Ottonis: Rhiphæos quoq; montes in Sarmatiæ partibus esse contendit, ex priscorum autoritate, cum tamen nec sint, nec unquam in rerum natura constiterint. Electrum etiam more scriptorum fluere ex arborum medullis canit. Non clam me est, in illo scriptores doctissimos ac absolutissimos imitatum fuisse Celtem, à quibus ob Germanicarum rerum ignorātiam, & ipse seductus est,

eſt. Dacos quoq; Cimbros exiſtimat, ac præter quod Germanos indigenas arbitratur, Græcè Adelphos nominari indicat, cum tamen à Ptolemæo, Arriano, Herodiano, Dionyſio, & alijs Græcis autoribus γερμανοὶ uocitentur. Cattos etiam Haſſos dicere uidetur, iuxta montes Obnobios, Marlianos autem Vngaros Ego qui ſcio Cattos olim inter Salam & Albim, ac in loco ubi nunc Turingi ſunt, conſediſſe, penituſq; deletos eſſe, in diuerſum abeo. Sic etiam Oſtrogotthorum ac Viſogotthorum mentionem facit in deſcriptione Hercynij, qui penitus aut extirpati ſunt, aut in nomen Hiſpanorum ac Danorum abierunt. Multa alia in Celte uidimus, incuria quadam ac ſecus quàm nunc doctis perſuaſum eſt, enarrata, quorum mentionem diſtulimus, uſq; ad libros nouiſsimos, ubi rerum illarum accommodatior nobis locus erit. *Catti.*

De præpoſtera fictione rerum multarum, Plinij, Cæſaris, Herodoti ac Strabonis. Cap. 11.

NEc minima admiratione proſequendum eſt, tam Græcos quàm Latinos abſolutiſsimos, in tantis tenebris uerſatos fuiſſe, quemadmodum Pliniũ, Herodotum, Strabonem & multos antiquitatis proceres. Strabo libro quarto, non procul ab Adriatico labi dixit, ac oriri Iſtrum illum nominatiſsimũ fluuiorum, à cuius tamen fontibus tanta eſt diſtantia ad mare Adriaticum. Herodotus fabulator, quia ad Iſtrum uenimus, Iſtrum ab Heſpero fluere dixit, & oriri apud Celtas, qui omnium in Europa extremi ſint. Non'ne maximus, à maximo auctore ſomnus, ignorare Celtas, ac Iſtrum in extrema Europę parte oriri? Sed ne putes Herodoti uerba Latina eſſe corrupta, Græca adducamus ex lib 4, quę illa ſunt: ῥέει γὰρ διὰ πάσης τῆς εὐρώπης ὁ ἴστρος, ἀρξάμενος ἐκ κελτῶν, οἱ ἔσχατοι πρὸς ἡλίου δυσμέας μετὰ κύνητας οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ εὐρώπῃ. καὶ τὰ λοιπά. Fluit autem per totam Europam Iſter, incipiens ortum ex Celtis, qui ad occaſum ſolis omnium extremi ſunt, poſt Cynetas. Et addit, Totamq; permenſus Europam, ad Scythiam ingreditur. Verùm ne Herodotum & in eo loco incuria deprauatum putes, eius uerba ex libro ſecundo, qui εὐτέρπη inſcribitur, illa adducturus ſum: ἴστρος τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ κελτῶν καὶ πυρήνης πόλιος ῥέει μέσον σχίζων τὴν εὐρώπην. οἱ δὲ κελτοί εἰσι ἔξω ἡρακλείων στηλέων, ὁμουρέουσι δὲ κυνησίοις. οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ εὐρώπῃ κατοικούντων. τελευτᾷ δ' ὁ ἴστρος. Neſcio quid in Cæſ. uiderim Voſegum montem in finibus Lingonum ponente, niſi Lingones Lotharingos dici uolueris, cuius copioſior ſermo libro 12 habebitur. Satis itaq; nobis ſit, in unoquoq; prętantiſsimorum aliquid corripuiſſe. Cętera ſi ſcire tibi animus eſt, Strabonem per quirito, quem in 7 libro ſcribentem reperies, Lupiam ac Viſurgim ad Hamaſiam deferri. In utroq; refellendus Strabo eſt. Lupias enim Rheno miſcetur, Viſurgis mari exoneratur. Verùm tandem uela ab illis detrahens, magis quæ ad eorum enodationem quàm calumniam accedere uidebuntur, pro captu ingenij noſtri explicabo. *Locus Strabonis. Locus Herodoti. Locus Plinij.*

Enodatio nominum Germanicorum apud Cæſarem, Cornelium Tacitum, ac Strabonem & Ptolemæum. Cap. 12.

TAnta autem nominum obſcuritas in illis auctoribus continetur, ut non facilè admiratione adducar, multos in illis inueſtigandis oleum perdidiſſe. Volui & ego pro conceſſa nobis facultate, ea quæ coniectura aut præſtantiſsimorum relatu habemus, lectori inſinuare. Non quòd ueluti Apollinis oraculo illis inhæreat, uerùm tantum uideat, an ſentẽtiam noſtram corrigere poſsit. Ad Cornelium Tacitum itaq; adiuncto ſibi Ptolemæo accedo, & ſerie quadam urbes eorum tranſcurram, Angili Saxones ſunt. Aſciburgum locus Rheni nunc Emerich, *Enucleatio dictionum uariarum regionum penes diuerſos auctores.*

Emerich. Angriuarios Brunsuigenses, alij Saxones esse putant. Nitriones, Var giones, Turogos, Carithios, Franciæ populos asserunt, alij tamen Turogos Polonos dixerunt. Busactori minores Vuestuali sunt, Ioannes uerò Schonerus Mathematicus Frisios esse contendit: sunt etiam qui eos Cleuianos esse dicãt. Nerteani, Casuarij, Maringi, nunc Turingi dicuntur. Cherusci Saxones esse ex Cornelio liquidißimè ostenditur: sunt tamen qui eos Marchicos antiquos fecerint. Teutonarij Saxones sunt uel Brunsuigenses. Chennos dicunt quidam Vuestualos, alij Turingos. Camptæ, Dandicti, Mansfeldenses, Voitlandi ac Misnenses feruntur Varistæ, Adrabi, Bohemi coniectantur. Cauchi maiores Saxones sunt, Cauchi minores Frisij. Chalos, Phundusios, & Carudes Dacos, alij Holsatios esse contendunt. Digulones, Habalignos Holsatios dicũt. Oqueni, Longobardi Hassiæ ac Vuederaniæ incolas asserunt, ut Ioannes Schoner Mathematicus. Vnus tamen Germaniæ non infimus, Ocquenos Vuestualos, Longobardos Misnenses dicit. Illud magis Cornelio, hoc uerò Ptolemæo respondet. Marlianus uerò Vuestualos Longobardos asserere uidetur. Ego & si Marchiones Badenses ob Rheni uicinitatem dicerentur Longobardi, non errorem putarem. Erasios Iuliacenses esse coniectura est. Mattiaticos Schoner Mathematicus Selandos putat, alij Batauos, unde Martialis pilas Mattiaticas, pro sapone Batauo dixit. Videtur Hermolaus Barbarus supra Plinium probare ex Ptolemæo, plus 1400. stadijs à Moguntiaco Mattiacos abesse. uide de litera M, libro ultimo. Caumani Marchici antiqui feruntur: Marlianus nescio quid Frisios dicat. Sueui olim, nunc Vuestuali sunt. Ptolemęum utranque partem eos ad Albim inhabitasse ait, unde multi Saxones opinantur esse, cui sententię multum tribuo, Eusebio & Eutropio auctoribus animatus, qui Augustum ab Albi Sueuos summouisse dixerunt. Lucanus:

Fundit ab extremo flauos aquilone Sueuos
Albis.

Alij Varagros uel Varagrones, Carubnos.

Alij Ocuentij uel Oquemi.

Strab. lib. 4, ca. 7. Enarrator aũt Lucani maximè hallucinatus est, dum Sueuos Comatæ Galliæ populos dixerit, cuius somnum & Trebellius homo doctus animaduertit. Cogni & Corconcij Schlesij sunt. Tubantes, Catti Franciæ populi dicũtur, licet Cattos Celtes Hassos, Schoner Mathematicus Saxones, Marlianus Vngaros, Coclęus etiam Hassos dicere uideantur. Ego relatu doctorũ ac experientia illos desciuisse nunc scio, aut potius Cattos Turingos probarem. Rundij, Eluones, nunc Pomerani dicuntur. Seligni Marchici noui sunt. Senones nunc Lusatij. Pharodini Mechelburgenses dicuntur, ait Marsealcus. Sidini Pomeranos esse opinio communis inualuit, Schoner Mathematicus Mechelburgenses dici putat. Corcontij, Latobrigi, Bardini, Dandati, Marchici noui esse perhibentur. Quados Morauos probat Schoner, Coclæus uerò Schlesos. Chetaori Vmbri superiores referuntur, sicuti & Sudini & Adropocampi. Thiriocheni Bohemi æstimantur. Gothones Prutenos dici plurimi uoluerunt. Claudianus Guthones dicere uidetur illos, nisi fallor, quos Gotthos dicimus, sed in alijs locis Cuthunos lego: Cornelius tamen Gothones Neuria, Samogitia, ac Samogetia, Lituania nunc esse cõuincitur. Carcothæ, Psgiritbæ, Leuoni, Varini, Liuoni coniectantur. Marcomannos Morauos fuisse turba uniuersa scriptorum asserit. Tyrigethas apud Strabonẽ Capnion Turingos nũc appellari testatur. Theiphalos ac Victoalos, nunc Turingos Eutropius affirmat. Codri, Visburgi, Marmoncij, Dulgoni, Didoni, Hemoni, nunc Poloni feruntur. Tentheri, Fiscini, Marchionatum Badensem incolentes dicimus, si Cornelio ac Ptolemæo satisfacere uolumus, ac nobis, ut ex Hermolao Barbaro ac alijs auctoribus in libris posterioribus probabimus. Virones Saxones

sunt,

sunt, secus est de Virunis, ijdem & Auarpi putantur. Cheracatriæ ac Bemi, Austri sunt, Bemos tamen Celtes & alij nunc Bohemos fuisse aiunt. Vide in libris posterioribus, de litera B. Churiones ac Paumecampos Vmbros superiores dici uidemus. Monethani Lusnitzenses, Lusnizer dicimus. Nagethe, Marchici noui sunt. Brig inthi Selignæ siue Lignæ Marchici antiqui conijciuntur, similiter & Caulecones. Holsaciam ac Daniam præterea dicunt, das land uon Holsteyn. Hermanduí Coclæus Bohemos dici asserit. Hermiones Prutení uel Poloni iuxta mare sunt. Cumi præterea Vuestuali æstimantur. Sycambros omnes Gelrenses dicunt: Marlianus etiam eos Iuliacenses dictos putat, ego uerior pacto Monasterienses esse cõiectarer. Interim lector cogitet, nullum tam absolutæ doctrinæ extitisse, qui ueritatis loco quosdam saltem populos illos, ad nostri seculi gentes audeat referre, nisi cõiectura utatur, ac eo argumento, quo ego ac cæteri fungebamur. Tu si nobis occulatior es, ac multo acutius uides, id in quod te tua sententia induxerit, retineas, nos nobis cecinisse puta.

Declaratio quorundam nominum montibus & cæteris Germanicis rebus impositorum, à Cornelio, Strabone, Ptolemæo ac alijs. Cap. 13.

DIscussa quorundam nominum Germanicarum gentium uarietate ac obscuritate, libuit simili honore montes ac flumina dignari, ac eorum obscuritatem ad uires luce condonare. Montes Sarmatici, nunc Kemuntz dicuntur, de illis Ptolemæus. Obnobij montes sunt Hassiæ, ut quidam sicuti Aeneas Sylvius, ac Celtes arguunt: sed magis accederet, si Turingenses aut Saxoniæ montes & syluas dicerem. Eremus Heluetiorũ Vuesteruualt. Semiania sylua Hart uualt, alij Semitiana: Gabrete Bohemeruualt coniectatur. Goreta sylua iuxta Patauium æstimatur. Cetius mons Srepuschluck, alij Calenberg dicunt, inter Viennam & Lintzium. Melibocum Duringeruualt dici ferunt. Arduenna sylua Eicheluualt, alij Acheruuald dicũt. Carpatus & Sueuus ille maximus mons non longè à Prussa putatur. *Montium enodatio.*

Declaratio quorundam fluminum Germaniæ. Cap. 14.

NVnc ad flumina Germanica descendo, quorum in uariandis nominibus æqua obscuritas est. Chalaustus fluuius à Ptolemæo hodie flumen est apud Rostock, quod ibidem mari infertur. Amasus die Ems. Vrgis siue Visurgis die Vueser. Viadrus die Oder. Lupia die Lipp. Trab. die Trab. Sueuus Spree. Scaldis die Scheld iuxta Antorff. Narua die. Nara. Borysthenes der Neper. Iornandes hunc eundem facit cum Danubio, alij eos discreuerunt, ut Herodotus dicit: τέταρτος γὰρ ὁ βορυσθένης ποταμὸς, ὅς δή τε μέγιστός τε μετὰ ἴστρον καὶ πολυαρκέστατ@, κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας, ὅτι μόνον τῶν σκυθικῶν ποταμῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων πλὴν νείλου τοῦ αἰγυπτίου. Id est, Quartus fluuius maximus post Istrum Borysthenes est, ac copiosissimus nostra sententia, qui non solum Scythicis fluminibus præstat, uerùm & omnibus alijs, Nilo excepto. Hæc eadem Stephanus, Strabo, Eratosthenes, Dionysius, & alij, qui Istrum à Borysthene distinxerunt. Obrincam Aeneas Mœnum dici putat, sed fallitur: reuera Mosella est, quia mediam Germaniam diuidit. *Fluminum declaratio.* *Borysthenes.*

De urbibus Germanicis, & quomodo olim Germani domos fixerint. Cap. 15.

EXacta memoria de Germanicorum nominũ obscuritate, ipsas urbes nunc ingressurus sum, quibus nostra tempestate nihil nobilius est honestiusq. *Germani sine urbibus.*

Dum autem uetustam Germaniæ speciem intuemur, inuenimus ipsam cœlo asperam, terra informem, Tacito referente, ac nullam Germaniæ ciuitatem, tantùm casulas quasdam olim compactas. Ait enim Cornelius, Germanos iunctas inter se sedes non pati. Et habet sententiæ suæ riualem Sabellicum libro secundo Ennea.6. Cæsar quoq; libro Commentar. primo, ante 14 annos Germanos non subijsse tectis indicat. Cæterùm cur non Herodiani sententiam in testimonium trahimus, potissimùm in hac re nobiscum facientem libro 7? cuius uerba sunt: Regionem autem Germanorum Cæsar depopulabatur, maturis iam segetibus, ui cosq; omnes incendendos diripiendosq; militibus tradebat. Rarò autē apud Germanos è lapide lapidibusúe coctilibus aut lateribus ædificia sunt, densis etiam syluis, quorum confixis augmentatisq; lignis quędam quasi tabernacula ædificant. Hæc ille. Idem Herodianus libro sexto, in syluis Maximinum contra eos pugnasse refert. Ex eo solo Germaniæ ignorantia profecta est: nulli enim ciuitatum eorum quidquam constiterat. Sic & Pomponius Mela libro 2, nihil de Germanorum ciuitatibus dicere consueuit. Multi Germanorum olim in specubus habitauerunt, unusquisq; etiam domum suam spacio circundabat, & aduersus ignis casum, aut inscitia ædificandi. Nullus enim cæmentorum aut tegularum usus apud illos fuit. Hæc omnia Cornelius in Germania. Franci etiam, ut Hunibaldo placet, usq; ad Hildegasti tempora rarissimas urbes possiderunt, ita ut in prouerbiū abiuerit, das ist ain altfrenckisch gebeue. Cęterùm Ammianus Marcellinus libro 18, iuxta Rhenum in ulterioribus ripis penè nullam ciuitatem uideri asseruit. Nec id remittendum est, quasdam ciuitates Germaniæ domos eorū fixisse. Vnde Cornelius probat in Germania sua Fennos esse Germanos, dum domos fixerint, quod penes Sarmatas in usum non fuerat receptum. Et idem in Historijs, apud Frisios ædes fictas testatur. Cætera Baptista Leo libro tertio, de ædificijs exequitur.

Fictio domorū penes Germanos.

De pagis Sueuorum. *Cap.* 16.

ANtiquitus igitur non urbes, sed tantùm pagi penes Germanos extiterāt, quorum centum erant Sueuorum tantùm, referente Iulio Cæsare in Comment. lib. 4. cuius uerba sunt: Centum pagi Sueuorū referuntur, ex quibus multa millia militū quotannis bello partim, partim agriculturæ deduntur. Eutropius lib. 6, Orosi. lib. 6, alijq; plura de illis retulerunt. Itinerarium etiā nuper Augustę repertum decem pagorum meminit. Horum autem pagorum finalis terminatio in ypsilon Gręcam dictionem exibat, quam Germani in geu uerterunt. Extant adhuc Sueuorum pagorū illorū nomina penes nos, ut sunt Algau quasi alpium ypsilon geu, Brisgau laudis ypsilon uel pagus. Sungau quasi Solis pagus ob amœnitatem. Ergau honoris pagus. Heugau quasi fœni pagus. Nortgau Noricorum pagus, & hi pagi Sueuorum dicebantur, custodito adhuc nomine eorum Geu.

A quo Germanorum ciuitates ac regiones nomina sortita sunt. *Cap.* 17.

ET quia capite præcedenti de Sueuorū pagorum appellatione, unde nomina sibi desumpserint, docuimus: nostro iure nos facturos æstimauimus, si & reliquarum urbium regionumq; uocabula exigeremus. Sunt Germaniæ oppida quę in Heim desinunt, quod patriam penes nos denotat, ut Phortzheim, Hildesheim, Vuickershim. Alia in pagus, Brun, ut Heiligbrun, nos Hailbrun, Balenbrun, Thieffenbrun, à profunditate. Et hoc non sine re: dicente enim Seruio, Prædia parua ideo pagi dicuntur, quia antiquitus iuxta fontes rustici tabernacula ædificabant. Eiusdem farinæ nomina sunt, quę in aquam Bach terminantur, sicuti Amelspach à fluuio dicta illic præterlabēte, nos Anspach. Arnspach, Alberspach,

Albersſpach, Alberti aquam. Alia in Græcam dictionem πύργον, quam turrim uel burgum tranſtulimus, ut Capnion noſter in codice epiſtolari oſtendit, manente in utraque lingua conuenientia, ut πύξος buxus, π in β. ita μεγαλόπυργον, Martiæburgum, Altumpyrgum, Hochburgum, Regelſpurgum ab aqua illic in Danubium ſe exonerante nomine accepto, Rotenburgum, Mechelburgum, Norenburgum, Friburgum. Alia in En uocem dimittunt, quę Latini in âcum deducunt, ut Etlingen Etelingiacum, teſtante Peutingero, qui datis nuper ad me literis Etelingiacenſem uocitabat. Et ego compertum habeo omnes pené totius Auſtraſiæ urbes, olim in acũ exiuiſſe, ut latiùs in libris ſequentibus patebit. Alia in uallem eorum appellationem finiunt, nos Tal: quia ualle circumdata, ut Mergental, Murgental. Sunt & aliæ nominum Germanicæ nationis rationes: multæ enim urbes à Dijs olim ibidem cultis nuncupationem nactæ ſunt, ſicuti Lunenburgum à Luna, in cuius honorem urbs condita dicitur. Mersburgum à Marte, Magdenburgum à Venere, & ut Capnion inquit, uel ab ancillis Veneris, Gręcè ἀμφιπόλων πύργος dictum: ἀμφίπολις enim ancilla eſt. Ilenburgum à Ioue, Saterburgũ à Saturno, Iuliana teutonicè Vuolgaſt à Mercurio, ut ait Hermannus Saxonum ſcriptor. Soltuelden à Sole ibidem culto, Hamburg à Ioue Hammonio, Almanhofen ab Alemãno, Etelingen olim Neptingen à Neptuno: ita & Oldenburg, ac alia. Oſtendit hoc clariùs Hermannus ſcriptor. Carolus olim Magnus plura illorum idola ſuſtulit, aliqua uerò ob antiquitatem uſque ad noſtra tempora excucrerunt. Poſtquam uerò religionis noſtræ honos inualuit, à ſanctorum nominibus ciuitates exorſi imbuimus, ut Portus Nicolai, Petershuſen, Mariæburgum. Alia oppida etiam à fluminibus inuenio nuncupata, ut Amelſpach, Moguntia, Confluentia, Iuuauia, Regelſpurg. Alia à cõditoribus, ut Treueris, Brunſuigum, Virunium, Dinckelſpuhel, Auguſta. Alia ab auſpicijs & ſortibus, ut Triboches à tribus quercubus. Herbipolis quaſi Erebi polis, referente Celte, cui tamen minus aſſentior. Alia à rerum proprietatibus, ut Eychſtadium quaſi Oedſtat, Monacum, Lantzhuta, Orlandia, Iechtlandt, Mediomatrices, Quadrata. Alia nominibus terræ uocabãtur, ut Vangiones à terra proxima Vuneugijs, ubi ſita eſt urbs. Batau i Holland: Nemetes à montibus. Alia à qualitatibus terrę & uentorum ut Oſterich, Vueſterich, Baden. Alia à ſignis, ut Bern, Baſilea. Ridebunt forſitan quidam noſtram ſedulitatem in exigendis nominibus Germanicis. Cæterùm qui Germaniã, nõ de bene dicendi facultate inſtructionẽ ingreſsi ſumus, has tricas ueluti ſtemma noſtri inſtituti ueneramur

De conditoribus urbium Germanicarum, earumque destructionibus, & iterum instauratione. Cap. 18.

PRæmiſſo capite à conditoribus plurima Germanorum loca traxiſſe nomina teſtati ſumus: uerùm quia ſæpius deſtructa ſunt, nominum pluralitatem aſſumpſerunt. Temporibus conſulum nulla urbs alicuius opinionis aut nobilitatis Germaniæ exuperauerat, quemadmodum in ſuperiori capite reteximus. Quòd autem de Tribochis, Vangionibus, Nemetibus, apud Cæſarẽ legimus, nulla alia ratio eſt, niſi quòd huius tempeſtatis populi id appellationis tulerint, non ciuitates, uerùm uillas incolentes. Nec deſunt ſcriptores, qui Iulium Cæſarem multas & nobiliſsimas urbes in Germania auſpicatum ſcripſerunt. Noſtri etiam temporis Annales Oppẽheym, Ingelheym, & Rheni ciuitates à Cæſare exorſas finxerunt: & ij omnes apud me fide carent. Fuit enim Cæſar popularibus auris ac opinioni uulgi ſtudióſiſsimus ambitioſiſsimusque, qui & cætera in Germanicis egregiè geſta ab obliuione deperiri non paſſus eſt. Si igitur uel aliquid ab ipſo elaboratum fuiſſet, quod memoria dignũ extitiſſet, procul dubio Commentarijs ſuis inſeruiſſet. Nõ pauci etiam ſunt, qui tot urbes Germanicas

Destructio ac restauratio urbiũ German.

ab Augusto, alij à Druso Nerone, alij à quodam Grano eius fratre, alij Coloniā à Traiano sumpsisse exordia hallucinantur. Ego uerò usque ad Antonini Pij tempora nullam alicuius præstantiæ ciuitatem fuisse noui, nisi Coloniam, Soliturnium, Zabernas, Treuerim, & Austrasiæ oppida quædam, quorum meminit ipse Cæsar in Itinerario, & Cl. Ptolemæus eiusdem temporis assertor in sua Geographia. Habeo quoque persuasissimum, ea ętate non ciuitates extitisse, uix ullas ac pagos retulisse. Dum enim Argentinensium literas antiquitate etiam modesta prędıtas perlegimus, uidemus eam urbem uix tantū spacij in recessu habuisse Ottonum temporibus, quantum oppidum ignobile. Eadē ratio de Moguntia, Vuormacia, Spira & Norenberga uulgatur, quæ tantùm Henricorū temporibus incremēta sumpserunt. Traianus ut Dion Prusiensis auctor Græcus testatur, duas copiosissimas urbes Daciæ, quæ & hodie Danubio adiacent, exorsus est: facilè inducor illas primas Danubrj ciuitates extitisse. Inde Cōstantini ac Iuliani temporibus, ut Annales fide digni asserunt, à Ducibus Sueuiæ oppida temerè munita sunt, quæ nunc imperio parent, in quorum numero Rauenspurg, Vlma, & alia. Inde Attila uniuersæ Germaniæ destructor, Basileam, Vuormaciam, Argentinam, Ratisponam, Norenbergam, Iuuauiam, Coloniam, Iuliacum, & alia oppida penitus destruxit, quæ partim à S. Ruperto episcopo auspicijs Theodonis Bauariæ ducis, & aliorum episcoporum restituebantur. Pipinus inde atque Carolus Magnus ciuitates in tantū auxerunt, ac tot episcopatibus prædıtas effecerunt, quemadmodum ante eos Dagobertus. Maior itaque pars totius Germaniæ à Francorum regibus, sub quorum imperio erat, ac à Caroli progenie Germanica incrementum ac initium sumpsit, ut priuatim de qualibet ciuitate, dum mentio erit, copiosiùs exequemur. Tempore etiā translationis imperij ad nos, ciuitates Germaniæ copiosiores redditę sunt. Huius autem argumentum id ferebatur: Vngari enim Henrici primi seculo, totam Germaniam populationibus ac incursionibus deprædantes, amplissimarum urbium erigendarum causæ extiterunt. Quælibet enim natio ob metum Vngarorum perculsa, omnes eorum facultates ad instructionem unius urbis, & ut ad sedes illas tutiores res eorum transportarent, contulerunt. Itaque oppida primò exigua, eorū inscensu locupletiora euaserunt. Omnes tunc Norici ad Norenbergam, ut ad unicum refugium ac asylum, relictis paruis colonijs aufugerunt. Bauari uerò ad Augustam, Iuuauiam, Ratisponam, Alsates in Argentinam, Constantiam, ut ad anchoram sese recipientes, sui tutelam comprehenderunt, aduectis illis quæ ad salutem requirebantur. Ea igitur tempestate, nullum erat temerè munitum oppidum, quod ab Vngaris manserit incolume. Deuictis inde Vngaris, Otto primus Saxoniæ ciuitates erexit, multos Germaniæ duces atque Marchiones initiauit, inter quos Henricus primus Brandenburgēsis Marchio, Bruno similiter frater Ottonis illius, qui Henrici Aucupis pater, Ottonis imperio auus fuit, Brūsuigum auspicatus est. Inde à diuersis Germaniæ principibus, diuersa oppida sunt condita. Ludouicus Bauariæ dux Lantzhut, Ingolstat exordiebatur. Ernestus Monacum, Hermannus oppidum Baden, Eppingen, Backenau. Bertholdus de Zeringen duo Friburga, unum in Otlandia, alterum in Brisgaugia. Fridericus primus Sueuiæ oppida. Fridericus sui nominis secundus, Esselingen, Hailprun & Reutlingen muro inuestiuit, & tunc pagos in ciuitates deduxit. Sic demum urbes Germaniæ penè omnes esse recentes constat, nec uetustate quadam, ut Indiæ ac Græciæ prædıtas. Licet etiam Germanica natio cunctis antiquitate prior, totum mundum penè, si cum priscorum æuo decertamus, præcesserit, in struendis tamen urbibus penè posterior esse cognoscitur.

Erigendarum urbium Germ. causæ.

De nationum Germaniæ pluralitate. Cap. 19.

Nationũ Ger. pluralitas.

AB urbibus Germaniæ nunc ad nationes aſcendamus. Germania autem quæ tam ampla à ſcriptoribus memoratur, multas nationes ac regiones in ſe recepit. Genera Germanorum quinque Plinius libro quarto, capite 14 poſuit. Vandalos, Burgũdiones, Varinos, quorũ pars Cimbri mediterranei ſunt. Hermiones, quorũ pars Sueui, Hermunduri, Catti, Cheruſci. Quinta pars Peucini, Baſtarnæ contermini Dacis. Alij quinquagintaquatuor gentes Germaniam incolere dicũt, Carnos, Carinthios, Styrios, Auſtros, Morauos, Schleſos, Saxones, Friſos, Hollandos, Bauaros, Sueuos, Cimbros, Sycambros, Teutones, Vindelicos, Flandros, Iuliacenſes, Vueſtualos, Haſſos, Brabantinos, Francos, Alſates, Briſgaugios, Sundgauios, Heluetios, Lotharingos, Vueſteranos, Pomeranos, & reliquos, quorum Coclæus in ſua Germania meminerat. Cornelius uerò & alij tantùm tria Germanorum genera, Iſtæuones, Hermiones ac Ingæuones enumerant.

Alij Vueſtranos.

De ciuitatibus nationum & gentium Germaniæ. Cap. 20.

NObiliores etiam tantùm Germanicarum nationum ciuitates adijcere uolui, ut eo perfectius à nobis profeſsio noſtra tradatur. Finibus Auſtriæ haud dubiè Vienna, Linzium, Ipſia, Chremſa, Lauriacum, S. Lupoldus, Noua ciuitas, Petau, Iudenburg, Villacum adijciuntur. Bauariæ oppida nobiliora, Ambergum, Chryſopolis, Monacum, Landshuta, Iuuauia, Otinga, Nouum forum, Aichſtadium, Friſingum, Burckhuſen, Aquęburgum, Landoia, Reinum, Nouiburgum, Roſenheimium, Copffſteiniũ, Lauffen, Ratiſpona, Patauium, Garſtadium, Straubingen, Deckendorff referuntur. Tyrolenſium uerò regioni ſubiectæ ſunt, Hallis, Enipontus, Brixia, Verona, Tridentum. Sueuiæ urbes inſigniores nobilitantur, Vlma, Auguſta, Rauenſpurgum, Stutgardia, Schonga, Vuerdea, Laugingen, Dinckelſpuhel, Memmingẽ, Gengen, Biberacum, Reutlingen, Tubingen, Rotenburgum, Eſſelingen, Hailbrunna, Vuuimpina, Conſtantia. Algaugiam uerò illuſtrant Kempten, Fieſſen, Hegaugiam, Stullingum, Nuenburgũ. Ad nigram Syluam, Baden, Seckingen, Rhenicampum, Lauffenburgum. Ad lacum uerò, Lindauium, Buchornum, Merſpurgum, Vberlingum, Zella. Eſt & alia Sueuiæ pars Ries dicta, cuius urbes Vuendigen, Oitingen, Nörlingen, Bopffingen, Lauchen. Franciæ urbes ſuperiores, Bamberga, Herbipolis, Coburgum, Cronacum, Anolſpachium, Suabachium, Forcheym, Mons regius, Hamelburgum, Rotẽburgum, Biſchoffen, Vuertheim, Caroli polis, Miltenburgum, Cineriburgum, Francofordia, Vadum bouis, Kitzinga, Vadũ leporis, Sueuifordia, Lucipetra, & aliæ quæ partim in Franciæ partibus, partim ipſam attingunt. Contigua illis regionibus Norenberga eſt, dubium an Francis an Bauaris adſcribemus. Montana autem ad Orientem, Amberga, Egra, Heriſportus, Salcipagus, Salicetum, Nouumforum. Haſsiæ urbes & circa ipſa, Gronbergum, Fridenberg, Putzpachium, Marburgum, Caſſula, Gelhuſen, Fulda, Melſingen, Alsfeld, Altdorff, Crutzenburgum, Vualdeck.

Vrbes Germaniæ.

In Turingia haud dubiè Erphordium, Arnſtadium, Iena, Nuenburgum, Northuſia, Gota, Vinaria, Mulhuſen, Iſenacum, Schuarizenburgum, Sangerhuſen uidentur. Myſniæ urbes, Lipſia, Merſpurgum, & aduerſus Bohemiã Dreſen, Fribergum, Mons terroris, Mons niuis, Zuicca, uerſus Turingiam, Neuenburgum, ad Saxoniam autem Zerbis. Aliæ ciuitates Zeiza, Torga, Argenia, Curia. Saxoniæ urbes, Vitenberga, Parthenopolis, Goslaria, Brunſuigum, Lubecum, Lunenburgũ, Hannonis burgum, Ripen, Vuerden, Minden, Brandenburgum, Mechelburgum, Stetinum, Viſmaria, Sundis: nam priſci om

Zuicka.

nes usq; ad littora Saxones dixerunt. Marchiæ utriusq; ciuitates, Stendalum, Gardeolum, Soltueldium, Osterburgum, Hauelspurgum. Morauiam incolunt, Olmuntium, Znæmia, Stollaburgum, Brunna, Trebetia. Schlesiam uerò, Vratislauia, Fristadium, Glaugoia, Nouum forum, Gorlicium, Budissina. Iuxta Oderam, Francofordia, Berlinum. Prussiæ insunt, Dantiscum, Mariæburgum, Mons regalis, Culmen, Sambien, Vuarmen, urbes episcopales, Graduicum, Nuenburgum, aliæq; plurimæ urbes. Liuoniæ uerò, Riga, Reualia, Dorpatum, episcopales urbes. Flandriæ autem, Gandauum, Brugis, Calles, Arras. Hannoniæ, Valentiana. Selandiæ, Mittelburgum. Brabantiæ, Bruxella, Maclinia, Louanium, Antuerpia, Berga, Traiectum. Vuestualię, Susatum, Tremonia, Paleborna, Monasterium. Iuliacensium, Bonna, Iuliacum, Thuren, Aquisgranum, Leodium. Gelrię, Nouiomagum, Zutphania, Ruremōdis, Arnia. Vuestriæ, Cruciacum, Cæsaris Lotharia, Sarapontum, Vuiderfdorff, Metis, Treueris, Lucelburgum. Hollandiæ, Traiectum, Dordracum, Paniodelana, teutonicè Amsterdam, Brielum, Hemia. Frisiæ, Suollis, Gröningē, Emdena, Dauentria, Campen. Alsatiæ, Zabernia, Hagenoa, Kaltenhusen, Neuuuiler, Andelau, Argentina. Brisgoiæ, Friburgum, Offenburgum, Gengenbachum, Elza. Pomeraniæ, Stargardum, Golna, Gryphiualdum. Holsaciæ, Hamburgum, Schlesuicum, Flensburgum. In Palatinatu Rheni & Marchionatu Badensi, Baden, Etelingiacum, Durlachum, Pfortzheimium, Heydelbergum, Laudenburgum, Oppenheimiū, Bretheimium. Rhenum proculdubio accolant, Curia, Vualtzhut, Hauenstain, Stokacum, Lauffenburg, Seckingen, Veldkirch, Basilea, Rynecum, Neuenburg, Prenitza, Schaffhusen, Constantia, Brisacum, Rinaugium, Argētina, Salza, Spira, Vuormacia, Moguntia, Pingium, Confluentia, Cuba, Colonia, &c. Has urbes fini uoluminis huius noni annectere uolui, ut tantùm nobiliores: alios uerò nullius opinionis & præstantiæ uicos, ac temerè munita oppida ex decreto exclusimus.

Olmintza. Alij Noniomagium.

FINIS LIBRI NONI.

LIBER DECIMUS EXEGESEOS

Germaniæ De Mathematicali descriptione totius Germaniæ, continet Capita 21.

De parallelis, climatibus ac zonis, & quot sint eorum. 1
De climatibus, zonis ac parallelis germaniæ. 2
De sideribus germaniæ. 3
De utraq; ursa, & earum nominibus & stellis. 4
De alijs germaniæ sideribus, ut Arcturo, Cepheo, Lyra, Serpente, Ophiucho, Perseo, Andromade, &c. 5
Quomodo illa sidera super germaniam sint posita. 6
De triplicitate germaniæ, & quibus planetis regatur. 7
De Horoscopis germaniæ. 8
De dilatatione horarum germaniæ, et qualibet eius nationis. 9
Paranesis est Lectori, in descriptionem totius germaniæ, secundum longitudinem & latitudinem grad. & minutorum. 10
De dimensione germaniæ totius. 11
De lateribus & medietate, umbilico, & terminis germaniæ. 12

Quan-

Quãtum se germania magna in Septentrionem dilatet. 13
Ubi lingua germanica terminetur. 14
De insulis germanicis, & earum ignorantia. 15
De Scandia, & quibusdam rebus circa Scandiam repertis. 16
De Baltica, Batava, Islandia, Saxonicis ac alijs insulis. 17
De Noruegia, et prodigijs, mirabilibusq́ue rebus in ea. 18
De Thyle, Grolandia terræ termino, & alijs insulis. 19
Descriptio Daniæ, Cimbricaeq́ue Chersonnesi, & adiacentium insularum. 20
De plerisq; insulis germanicis nondum dictis, & ciuitatibus earum. 21

AD LECTOREM.

LTIMOS quatuor libros describendis ciuitatibus destinaui, ut prius diximus: ordo tamen ita nobis ducendus est. In primo libro & præsenti præmisso, uobis nominum uariationem auctorũ circa ciuitates Germanicas, & earum, quousq; licuit, enodationẽ, regionumq; Germanicarum pluralitatem ac earum magnitudinem, & quicquid ad Germaniæ urbes attinet, expediuimus. Nunc uerò ad Mathematices ac Astrologiæ rationes descendimus, & sidera Germaniam attingentia, Planetarum Germanicorũ numerum ac cursus, Insularum demum Germanicarum descriptiones libro præsenti addiximus. Vltimis uerò reliquis iuxta seriem alpha & beta, omnes Germanorum ciuitates, monasteria, & reliqua quæ supersunt, includemus, & demum sacram anchoram, ut dicitur, petemus: sed ut ad institutum præsens digrediamur.

De Parallelis, Zonis ac Climatibus totius terræ, & in quo numero sint. Cap. 1.

TErram habitabilem Græci in Climata diuiserũt, ut Chrysippus libro secundo, Apollodorus, Antipater, Zeno, Boethus, & Laertius libro septimo asserunt. Cæterùm Martianus libro octauo octo ponit Climata: Diamæroes, Diasyenes, Dialexandrias, Diarhodi, Diaromes, Diahellesponti, Diaborysthenes, & ultimum per Mæotidem. Vide Plinium libro quinto natur. Hist. cap. 3. *Climata quot.* Zonas quoq; retulerunt quinque, ut in primo Transformationum Ouidius, *Zonæ.* Boccatius, Polybius, Eratosthenes iuxta Strabonem libro 2, Martianus libro 6, capite tertio, Gellius libro secundo, cap. 22, Higinius capite 5, Tibullus ad Messalam, Macrobius libro secundo, de Somno, Plinius libro 2, capite 7, & alij, quę dicuntur Arctica, id est Septentrionalis, Thermæa æstiualis, Isomerine æquinoctialis, Chimerine hyemalis ultima est. Item duodecim Parallelis terram distinxerunt Artemidorus, Euclides, Strabo, & alij. *Parallela quot.* Triplicitates quoque terræ tres Ioannes Escuidensis posuit, quas & è Ptolemæo elicit. *Triplicitates.*

De Climatibus, Parallelis & Zonis Germaniæ. Cap. 2.

NVnc ad Germaniam descendo. Hanc scriptores partim in sexto ac septimo climate recensuerunt. Sextum enim clima Diahellesponti dictum, per Thraciam & Germaniam superiorem sese extendit. Septimũ uerò per Borysthenem, per Ponticum mare, & supra Germaniam magnam dilatatur. *Climata Germaniæ.* Zona autem Germanica Arctica, id est Septentrionalis est, habitabilis & temperata, ultra uerò Germaniam regio frigidissima horret inhabitabilis. Quod Ouidius his carminibus explicauit:

Longius his nihil est, nisi tantum frigus & hostis,
Et maris astricto quæ coit unda gelu.

Et ibidem Ouidius in libr. de Trist. apud Getas Germanos moram trahens:

Vlterius nihil est nisi non habitabile frigus,
Heu quàm uicina est ultima terra mihi?

Parallelarum autem decima à Tanai per Mæotim & Sarmatas, usque ad Borysthenem, per Dacos Germaniam uniuersam Galliam Oceanum usque propagatur. Quid autem proprietatis Climata, Parallelæ ac Zonæ habeant, paulo pôst exequemur.

De sideribus Germaniæ. *Cap.* 3.

Circulus Germaniæ. NVnc sidera nobis accedunt dicenda omnia, quæ Septentrionalia sunt. Circulus Germaniæ Arcticus est, id est, Septentrionalis uel Borealis, & Antarctico cõtrariatur, ut Cleomenes & Higinius in primo testantur. In eo circulo caput draconis, Cepheus, pedes Vrsæ maioris, sedile Cassiopeæ cum pedibus & digitis, Engonasis cum sinistra manu continentur. Inclusit Celtes poeta breuibus uersiculis omnia Germaniæ sidera:

Qualia ab Herculeis memorantur pectora stellis,
Perseo Andromedeq; uago descendere olympo,
Quiq; sub extremo monstrantur cardine Cepheus,
Et Bacchi Phœbiq; decus, rigidusq; Bootes,
Eniochusq;.
Vrsa minor maiorq; trucem complexa Draconem,
Sidera Germanas radios iaculantur in oras.

Hæc igitur sidera Germaniæ totus Astrologorum consensus detulit. Claudianus etiam in Stilicone:

Qua micat astrigena senior cum coniuge Cepheus,
Inde Lycaonia paulatim expulsus ab arcto,
Crine uago Getici fœdauit sidera plaustri.

De ursa utraq;, & eorum nominibus & stellis. *Cap.* 4.

Arctos. OMnes rerum scriptores quibus cordi erat Germaniæ descriptio, eam sub Vrsa comprehenderunt, id est, sub Arcto: ὁ ἄρκτος enim ursa est: uel potius tria significat, ursam terrestrem, ut Lucianus sumpsit in dialogo Galatæ, ἔφερε δὲ ὁ ἐπιέραστος ἐν ταῖς ἀγκάλαις ἀθυρμάτιον τὴν ἄρκτον. Tulit autem amator in ulnis ludicrum quoddam, ursam uidelicet. Aristoteles τὴν ἄρκτον piscem marinum nominat. in libro de Naturis animalium. Pro cœlesti Homeri uerba sunt:

ἄρκτον τὴν κ' ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι,
οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο.

Arctos, id est ursa, quam & cognomento currũ uocamus, sola expers est fluminum Oceani. Scripserunt poetæ Arcton nunquam mergi Oceano, ut Lucanus libro 8. Manilius, Hesiodus in Georg. Pontanus in Vrania, Ouid. in 2 Metamor. Quare autem id contingat, multi uoluere indagare, maximè Theon Arati interpres, Eustathius, & Crates apud Strabonem libro 1. Heraclitus mellitùs ita Homerum est interpretatus: Auroræ, inquit, & uesperę terminus ursa est, & sereni Iouis terminus per ursam & plaustrum. Per Oceanum autem uoluit Homerus intelligere Horizontẽ, in quẽ & à quo ipsos occasus ortusq; conficit, dum seipsum inundat Oceanus. Ego uerò in circumferentias eam causam

Cur ursa non mergatur Oceano.

trans-

transferrem. Nam ſidera quæ in Arctico polo ſunt, habent maiorem circumductionem ſphæræ, quàm quę in alijs lucent. In alijs autem circulis ſidera citò occidunt, quia maiorem habent collationem ſub terra, quàm quæ in Boreali polo eſt finita. Meæ ſententiæ & Higinius eſt: Facit & hoc ad ſidera Germanica. Ad urſas redeo: duæ autem feruntur urſæ, maior & minor, illa Helice, hæc Cynoſura dicta eſt. Valerius Flaccus libro primo, iuxta Boethi ac Arati ſententiam, differentiam inter eas facit:

Parte poli in Tyrias neq; & Cynoſura carinas
Certior, aut Helice Grais ſeruanda magiſtris.

Marcus Manilius poeta:

Auguſto Cynoſura breues torquetur in orbes,
Iam ſpacio iam luce minor, ſed iudice uincit
Maiorem Tyrio.

Helicen ab urbe Peloponneſi, cuius Homerus lib. 2 Ilia. meminit, dictam uolunt. Eſt & Theſſaliæ urbs ſic appellata, ut apud Heraclitum, Strabonem lib. 8, & Stephanum. Eſt & Achaiæ urbs Helice terræmotu obruta, ut ait Pauſanias. Alij Helicen ἀπὸ τῆ ἑλίσσειν, id eſt, à uertendo deducūt, ut Theon enarrator Arati. Inde ἑλικώπιδες dicti, qui eā obſeruant nauigando, referente Euſtathio. Hiethus Tegiates hanc Megiſtam uocat. Caliſto autem à Permeniſco, Lucano in 8. Ouidio in 2. nuncupatur. Ibidem Ouidius & Parthaſiam eā nominat. Secundā Vrſam κυνόσουραν Iouis olim nutricem Agloaſthenes Græcus, qui Naxica ſcripſit, probat: alij quaſi caninam caudā interpretantur. Higinius hāc ab urbe Cynoſura à Nicoſtrato conſtituta nomen aſſumpſiſſe aſſerit. Aratus ipſam unam ex Idæis Nymphis eſſe teſtatur. Boethus Græcus Phœnicem appellat. Hanc Thales Mileſius inuenit, Herodoto, Callimacho ac Laertio referentibus.

Helice urbs. Megiſta. Caliſto.

De alijs ſideribus ſupra Germaniam. Cap. 5.

CEpheus, ut Euripedes ait, & Caſsiopeia Andromadem genuerunt, ut ex Sophocle Higinius allegat. Hi inde inter ſidera tranſlati ſunt. Eniochus auriga latinè dicitur, ab Eratoſthene Erichthonius. Totam huius fabulam Boccatius, Ouidius in Maioribus, Euripedes, Lactantius lib. primo, & Higinius declarant. Columella ſeptimo Idus Iulij ueſpere oritur, & tempeſtatem ſignificat. Corona etiam ſupra Germaniam uires exercet, quod Celtes intelligit cum ait:

Et Bacchi Phœbiq; decus.

Aliqui hāc Engonaſim uocant. Totam hiſtoriā Higinius lib. 2, cap. 7. Aratus:

Aſpice ceu rutilis uibret lux Gnoſia flammis,
Hoc quondam Bacchi monumentum fulget amoris,
Hæc Ariadnei capitis teſtatur honorem.

Lyra Theſei, ſecundum Anacreontem, alij Tamyræ, ut Sappho aſſerit, alij Promethei, ut Aeſchylus ait. Pontanus Orphei eſſe uoluit cum inquit:

Attollit ſeſe illa lyra,
Quæ quondam cuſtode Herebi nigrantia Ditis
Atria, crudelem & potuit placare Tyrannum
Threycius uates, ſuperasq; redire.

Multa Higinius libro 2, cap 9 ex Eratoſthene probat. Arcturus filius Caliſtonis fuiſſe ſcribitur, qui telo eam in urſam mutatam fixit, ab Heſiodo ἀρκτοῦρος dictus, ab Arato ἀρκτοφύλαξ, id eſt, cuſtos urſę: alio nomine Bootes nominatur. De eius ortu Columella Higinius libro tertio, capite tertio, Heſiodus, Amphis

Sydera Germaniæ. Corona. Engonaſis. Lyra. Arcturus.

Græcus

Ophiuchus. Græcus & alij. Ophiuchus anguitenens est, ut Higinius ex Polyceço Græco & Eratosthene allegat: hic secundum Columellam 2 Kalen. Iulias occidit, & 23 stellas habet. Victruuius libro secundo, serpentem in manibus hunc continere asserit, & læuo pede calcare frontem Scorpionis. Martianus Felix Cap. libro Serpens. octauo, Pontanus & Manilius plura de illo retulerunt. Serpens ille fuit custos malorum Hesperiæ, ut Pherecidi & Eratostheni placet.

Quomodo omnia illa sidera prædicta supra Germaniam sint posita. Cap. 6.

TRansgressus sum limites, Lector candide, & plus æquo, imò diffusius quàm decuit, sidera illa attigi, ut professionis nostræ oblitus, Astrologiam, non Germaniam scripsisse uidear. Verùm operæprecium uidebatur mihi Germaniam scribenti, etiam siderum recordanti, potius silendum esse quàm pauca dicendum. Redeo ad propositum. In circulo Arctico & supra Germaniam tali ordine sidera illa prædicta locantur. In Arctico septem stellæ radiant, Septentriones. quibus plaustri nomen impositum est, & hi Septentriones dicuntur, & sunt boues quasi teriones, ut aiunt Lælius, Varro & Aul. Gellius libro secundo, capite Bootes. 21. Sequitur hos Bootes, qui auriga fertur, unde à Iuuenale piger dicitur, à Lucano libro 2 fessus, tardus ab Ouidio libro 2. Iuxta hos serpens est collocatus, inter duas Arctos, maiorem ita concludit, ut pedes eius uideatur attingere, cauda tamen flexa caput maioris retinet. Vnde Manilius:

Has interfusus circumq́ amplexus utramq́
Diuidit, & cingit stellis ardentibus anguis,
Ne coeant, abeantq́ suis hæ sedibus.

Iuxta hunc Ophiuchus est, qui anguem continet, ut Victruuius ait libr. 2. In capite serpentis corona, secundum Aratum, & lyra figurantur. Cepheus inde à tergo minoris Arcti porrectis manibus lucet, & secũdum Higinium stellas nouendecim habet. Vnde Aratus:

Illum quinetiam rutilum pater intulit æther,
Donauitq́ polo, tergo Cynosuridis ursæ
Posthabitat, geminasq́ manus à pectore tendit.

Andromada. Iuxtà Andromada est, quæ stellas uiginti posidet, de qua Aratus:

— Et summis lux æstuat ignea plantis.

Perseus. Inde Perseus, qui dextra manu Arcticum circulum amplectitur, & pede dextro Casiopeiã tangit, ut Aratus scribit. Iuxtà Erichthonius, de quo ita Aratus:

Ille quidem in spacium membra explicat, at capra Leonis
[illegible] humero.

Hæc side. a omnia, Celte auctore, Germaniam illuminant: quam autem uim habeant, in sequentibus dicetur.

De triplicitate Germaniæ, hoc est, quibus Planetis regatur. Cap. 7.

Influctia coeli. ET quia Iulius Firmicus Astrologiæ peritissimus, inferiora illa per mutuas rerum uicissitudines disponi à sideribus scripsit, ut qui horoscopum in quarta parte Mercurij habuerit, eloquentiam consequatur, qui uerò in septima parte arietis, auriga efficiet. Ea re adductus, Planetas Germaniæ recensurus ex Triplicitas ordior. Germaniam sub prima triplicitate posuimus, in angulo inter Septẽtrio Germaniæ. nem & Occidentem, ubi primò Iupiter regit, qui est Septentrionalis, in cuius domo Mars ei sociatur, qui est Orientalis, ut Ioannes Escuidensis, authoritate Ptole-

Ptolemæi libro uigesimoquarto, capite tertio, probat, & in Germania ob Martis ac Iouis imperia mulierum esse contemptionem asserit. Ptolemæus quoque Germaniam Marti ac Arieti addictam scribit. Albunach libro quarto, differentia ultima terram diuidens, sub circulo Constãtinopolitano Germaniam comprehendit, quam & Arieti signo destinauit. Ioannes uerò Escuidensis illis qui sub Constantinopoli in partibus Septentrionalibus comprehenduntur, Arietem, Taurum, Geminos cõcessit, Planetas uerò Mercurium ac Venerem. Id etiam certum est, Lunam maximam in Germania habere facultatem, dum hæc septimo climati addicta sit. Cætera signa, tam Planetę quàm sidera Germaniæ, nulli facilè constant, nec etiam doctissimis. Alludit ad hoc M. Manilius libro quarto Astron.

— Sed quod fert Gallia diues,
Téq; feris dignam tantùm Germania matrem
Asserit ambiguum sidus terraq; mariue.

De Horoscopis Germanorum. Cap. 8.

HOroscopus Germaniæ tantùm elicitur ex qualitatibus. Cornelius Germanos aleæ cupidissimos facit: hi ergo Horoscopũ in tertia Libræ parte continent. Item uenatores Germani dicuntur: his ergo quarta pars Libræ oriente Canicula conceditur. Sic & de alijs eadem ratio est: quare uos ad Iulium Firmicum remitto, huiusmodi rerum indagatorem primarium. *Horoscopi Germaniæ.*

De dilatatione horarum Germanicarum. Cap. 9.

HOræ Germanicæ nonnihil extenduntur: unde Angelus Clarouallensis in Itinerario, capite trigesimonono: In Septentrione, inquit, mox octodecim horarum dies. Terra hæc imbre ac pluuia ferè continua in meridie exurgit, nebula quę cœlum inumbrat, supra terram multum colligitur in subsolanũ. Iuxta Rigam & in partibus Prussiæ xvij & xviij horarum diem esse scimus, dum poli eleuatio liiij fuerit. Quod idem Franciscus Bisius homo doctus in Russia fieri asserit. Plinius uerò libro secundo, capite xcix, experientiam ait significare in Britannijs ac Thyle insula septendecim horarum diem esse, & per senos dies lucem continuam. Credo Plinium corruprum, dum penè in nostris regionibus dies xvi horarum extendantur. Beda autem xx horarum dies Thyli adscripserat. Claudius Niger Mathematicorum præstantissimus ex Noruegia oriundus, ad Septentrionalem Noruegiæ partem iuxta promontorium Isenegk, ut Dani uocant, cuius gradus eleuationis poli lxvi ferũtur, dies xxiiij horarum lucere testatur. Scriptores præfati diem climatibus mensurabant, cuius rei testis est Plinius libro secundo, capite septuagesimoseptimo, & libro sexto, capite trigesimotertio in fine, Martianus & alij. *Dilatatio horarum German.*

Paranesis lectori in descriptionem totius Germaniæ, secundum longitudinem, & latitudinem per grad. & min. Cap. 10.

SVperest adhuc Germaniæ nostræ longè honestissimum, nescio an magis necessarium, & sine quo perfecta patriæ nostræ ratio constare nulli potest. Debita scilicet iuxta longitudinis altitudinisq; per gradus ac minuta dimẽsio, quam nobiles ac defecato ingenio uiri exquisita traditione in cæteris formandis orbibus nobis demonstrauerunt, in Germaniæ autem officio resederunt. Abduxit eos, ut opinor, à cura Germaniæ Ptolemæi ratio, aut potius negligentia,

gentia, qui tantũ lumen uniuerso orbi intulit, lumen uerò, quo bonitate naturę Germania nitebatur, excusśit, sinuosisq́; & accersitis uocabulorũ ciuitatibus illatis in tenebras uertit. Fuere tamen Germani ad hanc lineam ducendam non intempestiui, qui Ptolemæo altius iuerunt, orbisq́; negocium, in quo Ptolemęus constitit, 12 signorum discretione exegerunt, ueluti Ioannes Escuidensis. Inter primipilares Ioãnes Schonerus Mathematicus Carolostadius sacer & mira bilis uidebatur. Erant & alij boni, his ut doctrina, ita sana traditione in nullo posteriores, quos oculis nostris Ioannes Virdung Hasfurdius subiecit, uir cordatus, & cui non uulgarem experientiam rerum usus, longa peregrinatio, ac ætas concesśit. Cęterùm his ad formationem Germaniæ adductis, existimabam iter manifestisśimum ad patriæ lumen ab illis ostẽdi, nihilq́; superesse, quod ad eius absolutionem profuturũ sit. Nisi quòd tantas inter eos controuersias deprehendebam, ut hinc nec in paucis elementis cõuenirent, tam procul ab inuicem seiuncti. Mox uires nostras consulueram, dubitabamq́;, an cuiuscunq; persuasiones introducerem, lectoremq́; ad nullius sententiã alligarem, quod ambitiosi tamẽ hominis esse credidi: aut tantum unius iudiciũ confirmaturus, à cæterorũ persuasione non sine risu abirem? Tunc quoq; opinionem iactantiæ ueritus, securus itaq; omnem in illo scribendi genere curam excludam. Vt tamen curioso lectori consilio saltem nõ desim, uidetur nobis Ioannes Schoner in opere nuper diuulgato felici traditione procul à se cæteros reliquisse, ac in eo albo ad summũ tetendisse. Hic enim nuper libros in manus hominum quàm emendatisśimos emisit, in quibus prædicto dimetiendi genere feliciter totam Germaniam aggressus, multo clarius cæteris Geographiæ opus illustrauit. Hunc solum nostro operi coniunge, & coniunctisśimum dices. Nihilq́; reliqui plus spectandum in utrisq;, in primis in illo, quod ad cognitionem Germaniæ suis numeris non fuerit absolutum.

Schonerus. *Hasfurt.*

De dimensione totius Germaniæ. Cap. 11.

VT tamen his quæ ab illo sunt prætermissa, lectorem non defraudẽ, per stadia ac passus iuxta priscorum dimensiones Germaniam excurram. Est autem Germania in latitudinem maximè extẽsa. Vnde Plinius Iunior in epistola ad Macrũ Germaniã facit latisśimã, quod cognomen præter Beroaldũ Panegyrici Germaniæ donauerũt. Eius præterea uastitatẽ Mantuanus explicat dicẽs:

Latitudo et uastitas German.

Cæsar & immensis dominans Germania campis. Idem:
— Amplisśima cerne Regna Sueuorum. Idem:
Tot complexa sinu immenso excurrentia longè.

Dionysius Græcus terras Dacorum patentes nominauit. Vnde difficile est metiri Germaniam, maximè propter rerũ uicisśitudines. Accedit quòd scriptores adeò à se inuicem diuersi abeant. Strabo ideo libro 3, in rebus Germaniæ destitit, cum tamẽ in eo uolumine totius terræ dimensiones scripserit. Martianus Capella lib. 6, ab Istro ad Oceanũ per omnes Germaniæ tractus bis decies centena mil. paſ. collegit à scriptoribus computata. Ammonius Historicus Germaniam describere uolẽs, medietatem uix attigit: multo enim circumscriptius adductiusq́; hoc Geometrices munus ingressus est, ac centum & 48 tantùm miliariorum longitudinem Germaniæ contulit. Quod satis ex eo liquet, dum Cæsar Augustus in sua Geographia Rhenum 800 miliaribus describat. Qui tamen in eo nec mecum nec cum Alberto Magno capite 4 satis conuenit. Albertus 500 miliaria saltem Danubio concesśit. Sex. Ruffus capite 9. & Dion Græcus Daciam centena millia paſ. continere asseruerunt. Solam etiam Batauam insulam in circuitu ad 800 in longitudinem, ad 200 in latitudinem excurrere Albertus scri-

Dimensio Germaniæ.

bit,

bit. Cæterùm ego id persuasissimum habeo, solam Noruegiam insulam Germanicam ultra trium mil. miliarium spacia occupare. Austriç tamen longitudo sex dierum, & latitudo duorum arrogatur. Schlesiæ uerò 200 mil. pas. latitudo 80 adscribitur. Agrippa latitudinem inter Istrum & Vistulam 4 milla & 400 pas. æstimauit, & Rhætiam cum Norico 200 mil. pas. adiunctis 86 ultra Septentrionem in longitudiae, latitudinem uerò 648 mil. patêre. Vide Plinium libro 4, capite 13 nat. Hist. Augustus Cæsar adhuc 100 & 60 addit. Nec esset usquequaque tam difficile regiones Germaniç dimetiri, totam uerò ut pulchrum, ita difficilimum est. Nam id spacium quod Germaniæ concessum est, penè solæ Germanorum insulæ complectuntur. Plinius etiam putat à nullo unquam Germaniam bene mensuratam, libro tamen 4, capite 13, & Germanorum omnia 25 mil. pas. comprehendenda putat. Iudicet alius, sufficiat in his me saltem admnouisse cæteros.

Rheni dimensio.

De lateribus & medietate ac terminis Germaniæ. Cap. 12.

OMnis Europæ regio penes antiquos Romanorum erat, exclusa in hoc sola Germania: limites enim Romani imperij Germaniã undique attigerũt. Celtes Germaniæ quatuor angulos adscripsit libro 3 Odarum, Vistulam, Rhenum, Codanum, & in Getas currentem Danubium. Verùm angustioribus finibus plus iusto Germaniam arctauit, ut in libro primo ostendimus. Medium uerò totius Germaniæ Norenbergam dicunt, quam umbilicum Germaniæ Aeneas ac Celtes dixerunt, quorum sententiæ nonnihil tribuo. Fiat enim periculum æqua distantia à Norenberga ad Viennam, eadem quæ & ad Antuerpienses, uobis repræsentabitur. Antiqui uerò Albim fluuium Germaniam mediam diuidere tuebantur, ut Strabo libro primo, qui in duo spacia Germaniam Albim diuidere collegit. Et Celtes libro quarto Car.

Anguli & latera Germaniæ.

Vmbilicus German.

— Arctous Albis
Teutoniam mediam peragrans.

Nazarius Mamertinus ad Maximianum: Qua horridus Albis, inquit, secat Ger.naniam. Verùm Germania circa Norenbergam altissima est, & præcipuè uersus partes ubi arx Schillingsfurst cernitur, quem locum totius Germaniæ eminentissimũ altissimumque puto. Quod non solum ratione aquarũ, aeris, uentorum: uerùm & naturali experientia potest indagari. Cęterùm totam Septentrionalem ac Germaniam libro primo diximus. Erat & signum Germaniæ termino constitutum πιτυοῦς, referente Suida, πιτυοῦς πολύχνιον ἐν πέρατι μὲν θαλάττης τῆς ποντικῆς κατὰ δεξιὸν κείμενον, τέλος δὲ τῆς ῥωμαίων τῆς ἀρχῆς γινόμενον βαρβάροις καὶ ὠμοῖς ἔθνεσι συνάπτον. Id est, Pityus uestigium in termino maris Pontici constitutum ad dexteram: erat enim illic finis ac limes Romani imperij coarctans, designatus barbaris ac crudelibus gentibus.

Germania ubi altißima.

Quantum se dilatet Germania magna. Cap. 13.

VT autem demum uideamus, quousque sese Germania magna extendat, sumamus in pręsentia priscorũ rationes. Artemidorus ultra Tanaim incomperta tradit esse. Tamen Isidorus Græcus duodecim millia stad. usque ad Thylem allegat. Martianus uerò Capella duodecim centena quinquaginta millia adijcit. Plinius autem innumerabiles gentes in tã longo tractu illic degere scribit, quæ & sedes quotidie mutent: Pythias uerò Massiliensis à Britannia in Septẽtrionem sex dierum nauigationem esse profitetur. Vnde liquet, priscos maximè errasse, dum ultra Istrum ad Septentrionem nihil posuerint. Quos Ouidius in libro de Ponto ac Tristibus tot uersiculis secutus est:

Dilatatio Germaniæ in Septentrionem.

Vltra, inquit, nihil est quàm non habitabile frigus.

Et se terræ terminis uicinum esse asserit inter Getas tantùm uersatus. Totum autem illud spacium Septentrionis Germania occupauit. Sarmatiam, Scythiam, Tauricam longitud. 1980, latitud 1717. explere dixit Agrippa. Augustus Cæsar in sua Geographia his adhuc centum adiecit. Plinium laudo, qui libro quarto, capite decimotertio, nulli huius dimensionem constituisse refert. Nec me latet maxima illa latitudo Rusiæ, à Francisco Bisio uiro doctiss. descripta, cui uni si auscultare uolumus, illam penè descriptionem soli Rusiæ largiemur necessum erit. Hæ autē regiones Septentrionales Germaniæ secundum multorum sententiam adscribuntur, ut lib. 1 diximus.

Vbi lingua Germanica terminetur. Cap. 14.

Finis linguæ German.

VErùm lingua Germanica non in tantum sese dissipans terminos ulteriores quærit. Posuerunt alij alpes illos maximos à supero ad inferum mare porrigentes, linguæ Germanicæ terminos. Verùm hæc persuasio minus recepta est: aliquando enim citra ac ultra Germanici sermonis tenor ualet. Id uerū est sub prędictis partibus in Otlandia Friburgum, ex alia parte Lotharingiam, ex tertia parte Athesim, ubi Tridentum, ex quarta parte alpes illos, qui Styriā non omnem, uerùm tantùm ubi Drauo irrigatur, nostri idiomatis terminos describere. Cæterùm in Oriente Vngaria, in alijs partibus Silesia trans fluuium Oderam quoq; iuxta Ligurini sententiam Polonicam linguam repręsentat.

De insulis Germanicis, & earum ignorantia. Cap. 15.

Ignorantia insularū Germ.

BEne se habet, maior enim labor exactus est. Superest ut antequam manus extrema operi siue libro præsenti inferatur, æqua insularum Germanicarum memoria uolumini nostro adijciatur, quarū agnitio nulli priscorum constitit. Vt ergo de antiquissimis memoria remittatur, ad Plinij tempora sermonem nostrum collaturus sum. Plinius natur. Histor. libro secundo, capite ultimo siue penultimo, insularum Germanicarum penitus nullam rationem uetustis concessit. Nec huius temporibus cognitas fuisse nobis Ptolemæus argumento est, qui licet Scandiam, ac insulas quasdam Saxonicas internouerit: nihil tamen omnino de Danię, Noruegię, Gronlandiæ, dicere habuit. Visum itaque nobis est rei precium non defuturum, si ea quæ priscos latuère, recentiores fugerunt, apponerem. Sunt autem Germanorum insulæ numero non magno, etiam non exiguo.

De quibusdam rebus circa Scandiam repertis, et de ipsa insula Scandia. Cap. 16.

Scandia.

SCandia insula Germaniæ in mari Arctoo secundum Ptolemæi sententiam lib. β, qui, si litera non est deprauata, σκανδίαν uocat, καὶ αὐτὴν σκανδίας, inquit, οὗ δυτικὰ κατέχουσι χαιδεινοί. Et Scandiæ partem occidentalem habitant Chędini. Pomponius Mela, Hieron. in supple. in mari Codoneo sitam scribūt. Habet autem Scandia, ab uno brachio distenso, Germanicum mare uersus Septentrionem, ab Oriente lacum uastissimum, ab Occidente pelago circumdatur. Hæc Iornandes scriptor, qui & tantum frigus illic grassari scribit, ut nullæ apes illic degere possint. Plinius libro tertio Scandizonam uocat hanc insulā. Illius quoq; meminit Paulus Vuarnefridus, Rhegino Prumiensis, Ligurinus, Beda in historijs Anglicis, & alij. Quæ autem iuxta illam reperiri lectione assidua comperta habemus, ea sunt. Bergen ciuitas celebratur, cuius dimensio 4, 9, 9, 80, 45, perhibetur esse, ubi magnes lapis infinitæ magnitudinis omne ferrum ui ad se trahere narratur. Illinc etiam pisces euehuntur à Barbaris strumuli

dicti,

dicti, Stockfisch. Nec procul ab illo locus, Anharung, dicitur, cuius dimensio est 3, 10, 30, 61, 0, ubi zobelli pellium optimæ in summo precio habentur ac euehuntur, quemadmodum & mardi: meminit huius Celtes poeta. E' Scandia etiam haleces asportari idem Celtes profitetur. Non procul etiam ab illa insula electrum siue succinum, Augstain, colligi, lib 7 diximus.

De Islandia, Baltia ac alijs insulis Saxonicis. Cap. 17.

PRima etiam insula à Septentrione ultra Noruegiã Islandia est, Ptolemæo incognita, perpetua glacie congelata, ut ait Ioannes Schonerus. Hîc cristallus, fodinæq; salis reperiunt. Sunt & insulæ Saxonicæ Dietmars dictę, quas nunc Danias uocamus. Est & Baltia insula Germanica, cuius meminit Pythias Massyliensis. Xenophon Lampsacenus, Timæus, Mettodorus Scepsius, Plin. lib. 4, cap. 13. & nos lib. 7, superius. Sunt & in Rheno insulæ ut Sena, cuius meminit Cornel. in Hist. item Battaua: uerùm illatum mentio usq; ad lib ult. deferet.

Islandia. *Insulæ Saxonicæ.* *Baltia.* *Sena.*

De Noruegia, mirabilibusq; rebus in ipsa. Cap. 18.

OMnes quos studio nostro indagare potui rerum scriptores, qui saltem 200 annis nostram ætatem excesserũt, de uastissimis Germaniæ insulis, prorsus omni scientia, uel saltem nomine caruerunt: & quod miserandum est, ulteriora tetigerant ac remotiora, citeriorum ignari. Insula Thyle ob Augusti laudem nobilissima, à scriptorum ingenio celebrata est. Dania uerò, quæ uicinior est, neglecta ac omissa in tenebris uolutabatur. Miratu multo dignius est, quòd uniuerso mundo ultimus terminus Thyle imponebatur, ultra quam nullius hominis ingenium potuit quidquam assequi. Vbi interim Noruegia insula, circuitu plus trium millium miliariorum longitudinem continens, & tamen à scriptorum industria desiderata delituit, tãquam nunquam sub rerum natura contenta fuisset. Hanc enim res hæc habet rationem: Mundi insularum Thyle ultima dicta est, quæ mediũ penè inter Daniam ac Noruegiam locum occupauit. Mirum dum extrema auctorũ indagine functa non fuerint, quo pacto interiora illorum tanta memoria prosecuta extiterint? Verùm iniqua nobis cum antiquis luctatio est, quibus temporũ necessitas ac loci inopportunitas, cognitionem illarum rerum denegauit. Cum iunioribus nobis res sit, quorum industrię ac exquisitæ sedulitatis me nũc pœnitet, qui ad describendas Germanias quodam sidere allecti, natiq; uidebantur: quib. Germania in summa eius amplitudine uideri cõtigit, & tamẽ ab his nihil adhuc egregiè de Germanicis insulis elaboratum est. Quare ego adductus, ea quæ partim relatu Ioannis Hasfurt habemus, qui nuper ab insulis illis primò pedẽ retulit, partim assidua lectione nobis comparata sunt, laconicism o quodã enarrare statuimus. Vltimus præterea locus illic est cruce Christi signatus, ubi nec Christiani audent sine regis facta facultate lõgius proficisci, & hoc nõ nisi adiuncto comitatu magno. Ab illo inde loco, ut Nicolaus Niger Mathematicus profitetur, uersus occasum longissimo ambitu terræ habitant primò Vuildlapmanni, quorum gradus 44, 30, 66, 20, referuntur, homines syluestres, Danorum tamen regi tributarij. Post illos uersus occasum Pygmæos agere, exiguos mortales, longitudinis cubitalis, Nicolaus Niger Mathematicus collegit. Ioãni Escuidensi præterea persuasum est, dæmones uarij generis hominum seruituti subiectos, in Noruegia reperiri. Mons marti Noruegico circumseptus, Hechelberg dictus, inferni aut purgatorij speciẽ repræsentat. Hunc horrendo clamore instincti uultures ac corui nigerrimi circumuolando perterrefaciunt. Totus præterea mons eiulatu lachrymabili intonat, clamor ad unum miliare dilatatus diffunditur. Duo quoq; fontes illic horrent diuersissimi, primus intẽsissimo frigore, alius calore intractabili præditus,

Noruegia ignorata. *Miranda in Noruegia.* *Hechelberg.*

cætera elementa longè excedūt. Nec ultrà octo pedum spacio à se inuicem absunt. Tumultu illo itaq; admoniti accolę, cultui diuino plus cæteris mortalibus deduntur. In Meridionalibus etiam Noruegię Nadhegrin promontorium est, cuius grad. 59, 35, 63, ubi malignus spiritus aereo corpore in præsentia cernitur

Falcones albi. ab omnibus. Haud procul Lisce promontorium Noruegiæ, ubi candidi falcones capiuntur, cuius dimensio 55, 26, 10 æstimatur.

De Thyle Gronlandia terræ termino, & alijs insulis. *Cap.* 19.

Thyle. THyle Noruegię pars est, inter Daniam & Noruegiam. Nec reputatur insula, licet limite uel tractu maris separetur à terra: glacies tamē eam ad octo menses terræ conglutinat. Quemadmodum mare quod à Danis Nordlimbaduch dicitur, lōgissimo tractu Vuildlappenland ab Vermenland diuidit, perpetua tamen glacie penè eam constringente. Cæterùm mare cōgelatum à Danis iuxta Ynesegk promontorium horrere perhibetur, cuius aqua Gotlandiæ uersus Orientem & Septentrionem per longum tractum mare ingreditur, sub

Gronlandia. grad. 41, 66, ubi & diem 24 horarum esse asserunt. Gronlandiæ præterea insulæ Chersonnesus dependet à terra inaccessibili, à parte uersus Septentrionem uel ignota propter glaciem. Proficiscuntur tamen Carolí infideles quotidie cū exercitu in Gronlandiā, & hoc absq; dubio ex altera parte poli Septentrionalis. Non igitur Oceanus alluit limen terrę rectè sub polo, ut omnes priscorū auctores profitentur, ueluti honestissimè nobis Niger Mathematicus ostendit. Gronlandiam etiā cærarū refertissimā testatur Ioan. Escuidensis. Nobilitat & fœminarū insula, ubi nunq; mares parru eduntur, cuius gradus 26, 63 referunt.

Descriptio Daniæ, Cimbricaeq; Chersonnesi, & adiacentium insularum, à ueteribus prætermissa. *Cap.* 20.

Dimensiones insularum. NVnc ad Mathematicas rationes transcendam, quibus & Germaniam nostram breui traditione excurram, & maximè insulas, à quarum formatione Ptolem. Marinus, Hipparchus, alijq; Græci iuxtà & Latini procul abierunt. Protulerunt enim se hominū ingenia in cæteris regionibus Germ. nemo tamē insularum Germanicarū periculū fecit, nisi nuper Claudius Niger, qui totius Cimbricæ Chersonnesi extensionē hactenus omnib. ignotā, multa experiētia tradidit, quę impulsu Ioan. Virdungi Hasfurdensis Mathematici nobilis posteritati ac successorib. reddere uoluimus. Ab Occidētali itaq; parte post Albim, Chersonnesi illius descriptionē auspicatus est Hamburgo, cui longitud. & latitud. 32, 0, 26, 20 tribuit. Inde Holsatiæ littori 32, 57, Frisiæ inferiori 33, 57, 20, Burglanensi uerò ciuitati 36, 58, 20. Inde ad Septentrionalem eius partem Vendisisel ciuitatem sub grad. 39, 59, 40 posuit, duobus ei adiunctis littoribus. Ad Orientem uerò Skane promontorium grad. 40. 35, 59, 55, & Viburgum urbem parum à mari distantem grad. 40, 59, 20, adiunctis ipsis littoribus ac sinubus. Inde Slauorum extensiones aduersus Septentrionē: Lubeco regni Danorum capiti, 34,

Extēsio Prussiæ, Slauoniæ & Liuoniæ. 30, 56 grad. concessit. Prussiæ duas insulas ignobiles, quatuor littora, duos sinus tribuit. Primo littori, 54, 30, 57, 20. ultimò uerò, 55, 40, 58, 10. Liuoniæ præterea septem insulas, sinusq; septem adiecit, primum sinum Ostrogotthiam nuncupabat, cuius gradus 9, 20, 59, 55 allegauit, ultimi sinus uerò 59, 20, 64. Orientalis autem Visogotthiæ sinum primum Hunnorum dixit, ubi ruptura maris Oceani longo tractu intrat de Nordbodhen, ut ipsi eorum lingua dicunt mare Gronlandiæ, & gradus continet 58, 20, 64. Huic & quinq; insulas adscripsit, & urbem

Dimensio Daniæ. Stockholm magnā sub grad. 53, 30, 62. Postea ipsius Daniæ descriptionē subijt, cui ad partem Orientalem quatuor promontoria tribuit: primo grad. 51, 25, 60. ultimo, 48, 25, 58, 35. Ad meridiem uerò Ischede ciuitati gradus 48, 25, 58, 35. Helsenberg

senberg urbi, 40, 50, 58, 35. per quinque & quatuor sinus distinxit.

De quibusdam insulis Daniæ nondum dictis, & ciuitatibus earundem. Cap. 21.

Referuntur præterea insulæ licet ignobiles plures in Daniæ partibus, uelu- *Insulæ Daniæ regni.* ti Herlandia, quæ sola in circumferentia 15 insulas complectitur. Promontorium præterea Neu dictum, cuius grad. 14, 69. 39. ult. est terræ terminus nobis cognitus, 12 insulas possidet. Necnon 10 & 8 insulas soli Noruegiæ concesserunt. Islandiæ uerò 14. Ciuitates autem totius regni Danorum maximæ sunt, Coppenhagen, ubi rex residet, cuius grad. 44, 40, 57. 78. Othonia urbs, in qua corpus S. Kanuti regis coruscat. In Noruegia Berga urbs maxima & emporium, graduus 33, 5, 63, 15. Falsterbod, Calmarij ciuitas magna graduus 52, 40, 61, 5. Itē *Terminus terræ.* Kumtzhone promontorium occidentalis Daniæ, ubi fodiuntur auri mineræ anno Salutis 1425 repertæ, cuius gradus feruntur 44, 59, 30. Hæc itaque traditione Claudij Nigri doctissimi Mathematici ex Daniæ partibus oriūdi, impulsuq; præterea Ioannis Virdungi nuper è Dania redeuntis ingressus sum, ut Daniæ eiusq; insularum ignorantiam pari discrimine tam doctis quàm hebetibus indultam discuterem, ac successoribus nostri huius quæstu, uberiorem ulterioris exquisitionis ansam præberem. Id autem quicquid est, Claudio Nigro debetur, qui precibus regis Danorum impulsus, totius Daniæ descriptionem sibi desumpsit, quam ob nullam eius editionem hactenus uisam, curioso successori communicare uoluimus. Interim uale, & ijs boni consule.

FINIS LIBRI DECIMI.

LIBER VNDECIMVS EXEGEseos Germaniæ De ciuitatibus eius.

AD LECTOREM.

DICITE *Io Paan & Io bis dicite Paan,*

Finis, & haud longè quem peto portus abest:

finis instat, laboris quidquid superat penè superatum est, modicum sudoris adhuc uacat, & rerum quæ tantum actu ac uisu constant. Cætera transacta sunt, de ciuitatibus Germaniæ oratio adhuc restat, cui & nobiliora cœnobia, & quicquid Germania possidet, admiscuimus. Nec per capita in ijs ultimis libris decurremus, ob incompositam rerum seriem, nec ut pleriq; Geometri, qui iuxta regionum qualitates ac partes ordinem sequūtur: ueluti nuper in sua Geographia Aen. Syl. ac Coclæus emoliti sunt. Verùm instar Marliani ac Lilij, iuxta literarum seriem, ciuitates, earumq; enarrationē ingrediemur. Vidi id Plin. familiare esse, qui eundē cursum in traditione morborum, lapidum, gemmarum tenuit, & per alpha & beta rerum ordinem faciliori traductione prosequitur. Nec in iudicium mihi ueniat, si Galliæ aut Sarmatiæ, Italiæ quoq; urbium memoriā unà Germanicis miscuero. Induxit enim me ad id Cl. Ptol. ratio, qui in hanc euasit sententiam. Quemadmodum dum solum caput pingemus, non tamen ea quæ solius capitis sunt, aut manus, ea quæ tantū ad manum requiruntur, adijciemus: neq; tantùm quæ capitis ac manus simul sunt, dū hominē describimus: ita nihil prohibet, aliquādo augere aut minuere materiā. Et addit, ita contingit in descriptione partium, quas augere possumus aut circumscribere, ob mutationes ac περιοχὰς locorum frequentiam.

Aduatici. ADVATICI populi, ut Marlianus & enarrator Ptolemæi scribunt, regno Eburonum finitimi sunt & Neruiorum. Oppidum Beaumont colunt, quod in monte situm est comitatus Hannoniæ. Alij uolunt ipsos Douacum inhabitare, non procul à Cameraco urbe Atrebatensis diœcesis. Alij Brabantinos esse dixerunt, iuxta oppidũ Niuellum comitatus Hannoniæ, iuxta Bintium & Canetum, Cameracensis diœcesis. Sabellicus libro 5 Enne. 6, à Cimbris & Teutonis illos prognatos scribit, cui astipulatur Marlianus. Multa de his Cęsar. Eutropius libro sexto, hos Aduatigos nominat, & à Cæsare uictos ostendit: Græci ἀτουατικοὺς, Galli Bosleduc eos uocant.

Agrippina. AGrippina à Suetonio in Ottone, nunc Colonia, Cöln ab Agrippa genero Octauiani dicta, unde Agrippæ meminit Strabo libro quarto, & ad ulteriorẽ ripam prius consedisse hos ab Agrippa reductos scribit, ut manifestè in Cęsare uidetur. Sichardus uerò Cremonensis ab Agrippina Claudij uxore hanc urbem dictam uult. Marlianus illam primò ab Agrippa ædificatam asserit, & tempore Iulij Cæsaris Marchionatum Cleuensem sortitos fuisse Agrippinenses, quos Ptolemæus libro secundo, capite octauo, tabula tertia, Agrippinenses appellat. Conuicit hanc ciuitatem Agrippinæ nomen assumpsisse Peutinger authoritate Cornelij libro 12 Hist. ab Agrippa Claudij uxore. Plinius libro 4, cap. 17, Agrippinam Coloniam hanc facit: similiter Rhegino. Ammianus Marcellinus libro 15, hanc in secunda Germania ampli nominis urbem esse putat. Cornelius libro 12 ita loquitur: Agrippina, quo uim suam ostentaret socijs & nationibus, in oppidum Vbiorũ, in quo genita erat, ueteranas colonias deduci iuber, cui nomen ex uocabulo suo inditum est. Et fortè accidit, ut eam gentem Rheno transgressam, auus Agrippa in fidem acciperet ijsdem temporibus aduentu Cauchorum latrocinia agẽtem. Hęc Cornelius. Sextus quoq; Aurelius Agrippinam esse asserit nobilem Galliæ urbem. Strabo libro 4 hos Vbios & Vbios dixit. Vbios Cornelius, Peutinger, Cęsar & Ptolemęus: Plinius uerò lib. 4, cap. 15 nat. Hist. illos Incubos uocat. Hermolaus Barbarus ad hodiernum diẽ ait uicum ibi Vbium dictum, à quo forsitã dicti sunt Vbij, uideri. Cornelius in Hist.

Cornelij locus. Iubonũ ciuitas malo improuiso igne consumpta nobis socia: scribe Vbiorum, textus est deprauatus: & in sequẽti libro Virbiorum Treuerorumq;, scribe Vbiorum, & in libr. penult. Et in Virbijs, quòd Germanicę originis enunciata pa

Colonia. tria, Romana nomine Agrippinensis uocaretur. Dicitur Colonia, secũdum Sicardum Cremonensem, à quodam Traiano Colono. Alij Coloniam Romanorum dixerunt, ut Peutinger & Chronica Argentinẽsium uolunt, ab Hilderico rege, qui huc Romanos deduxerat, ut & Otto scribit libro 4, capite 32. Hi Rhenum ingressi, ut eos arcerent, non ut custodirent. Est autem ad ripam Rheni sita urbs illa lunę similis imperfectæ. Otto libro 7 Chronico. capite 12, Coloniam magnitudine, diuitijs, ędificijs, omnibus Galliæ & Germanię ciuitatibus prętulit, ex quo Treueris defecit. Cæsar libro 4, florentem & amplam ciuitatem testatur, & caput Germanorum. Olim à Sueuis Vbij premebantur: postquam tamẽ subacti sunt à Romanis, nunquam à fide recesserunt, ut idem Cæsar libro 6 scribit. Henricus IIII. donis ipsam, post longam obsessionem, sibi cõciliauit, ut Otto ait. Alij Henricum V. dicunt anno Domini 1114, Coloniã affixisse. Vrbs hæc nomen Beatæ sibi asciuit, quia reliquijs nulla profectò sanctior ciuitas est. Hic enim S. Gereon sub Maximiano & Diocletiano martyr euadens coruscat. Hic diua Vrsula cum uirginibus occisa quiescit iuxta Rhenum. Mantuanus Parthenices primæ libro secundo de Vrsula:

Et gelidi faciles pugnas gens accola Rheni,
Dulciaq; arrecto cernet spectacula uultu.

Hue

Huc & tres reges translati sunt anno à Sigeberto, et alijs assignato. H[illegible] s urbis etiam Antoninus Pius meminit, & Vlpi. ff. de censibus. lib. ult. ubi & glossa, Volaterranus, & multi Panegyricorum. Episcopatum illorum à sancto Materno initium sumpsisse quidam Annales referunt, & usque ad Heribertum episcopi 31 numerantur. Illic uiget studium uniuersale, quod incepit anno 1390. ab Vrbano papa. Ecclesiæ illic numero octuaginta referuntur. S. Helena Gereonis Ecclesiam fundauit.

Aquisgranum. AQVISGRANVM ciuitas, Ach dicta, Granus frater Neronis balnea illic constituit, inuenta aquarum calidarum scaturigine: unde ab aquis & suo nomine Aquisgranum dixit. Cuius opinionis est Ligurinus dicens libro primo:

— Peruenit ad illum
Usque locum, cui nomen Aquis posuêre priores.

Carolus enim Magnus repertis thermis Aquisgranum muro cinxit, ut Francorũ historiæ testantur. Templũ inde Mariæ constituit, de quo Celtes Amo 3.

Quaque patent celsæ genitricis templa Tonantis,
Sanctius in nostro queis nihil orbe micat.

Alij Vetera castra. Multa Genblacensis. Ptolemæus libro 2, capite 8, tab. 1, Veteram nominauit, ubi eius enarrator Carolum illic scribit tria millia hominum conuertisse. Lupoldus capite 14, de zelo Germanico asserit, cæcos, claudos, mortuos illic Carolum resuscitasse. Illic præterea Concilium Carolus conuocauit, restantibus Lupoldo capite 11. & Platina in uita Stephani IIII. Illic reliquię uidẽtur preciosissimæ. *Reliquiæ Aquisgran.* Carolus Magnus enim postquam Terrã sanctam recuperauit à Saracenis, Patriarchis, & imperatore Constantinopolitano, aurum offerentibus renuit, uerùm reliquias postulauit, unde de corona Domini, unum clauum passionis, partẽ crucis Dominicę, sudarium Domini, camisiam B. Virginis, fasciã Iesum in cunabulis tegentem, & paria monumenta in basilicã B. Virginis Aquisgranensis contulit. Idem Carolus ex auro argentoque & solido ære cancellos & ianuas ornauit, marmoreasque columnas ex Roma huc deuehi fecit. Hic Imperator ferream & primam coronam ab episcopo Coloniensi sumit, secundum scribentes & glos. in C. Romani, par. 1. de iureiurando in Clement. In ea Carolus Magnus sedem tenuit, illicque semper morabatur: uerùm hodie nec uestigium apparet. Nordmãni enim Carolo infensissimi, ut eorum deletori, post eius nepotes, sub Carolo Caluo in Germaniam irruentes, omnia demoliti sunt funditus, Ecclesiam quoque B. Virginis igne aggressi discesserunt, uerùm ignis ob arctissimã lapidum congeriem nec quidquam operari potuit.

Amantini. AMANTINOS populos Vngaros uolunt, ex eo, quia inter Saum & Draum degunt, ut Iustiniani uitæ enarrator scribit. Sex. Ruffus cap. decimo, illos ostendit uictos ab Augusto, per Curium proconsulem: ego Vngaros dicerem, quia Ptolemæus libro 2. ubi de inferiori Pannonia loquitur, κατέχουσι, inquit, ἀπὸ δύσεως Ἀμαντῖνοι. id est, Occidentalia tenent Amantini.

Alij Arenatij. ARENATIJ, ut ait Marlianus, inter Coloniam & Traiectum urbes episcopales, ultra Nouesium Rheno adiacent: consentit & Ptolemæi enarrator, & de illis Cornelius Tacitus.

Austerania. AVSTERANIA insula Germaniæ apud Prussiam, Teutonicè Sudau dicta, alio nomine à Barbaris Glessaria à glesso, id est, succino, augstein, ibidẽ nascente. Plinius libro 4, capite 13, iuxta Cimbros illos sitos ait esse: multa ibidem Plinius libro ult. id est 37, capite 3. & nos libro 8 & 9. Hermolaus supra Plinium scribit à Plinio dictam Austraniam, & alibi Austeraniã. Volaterranus ignarus Germaniæ, alioqui homo doctissimus. delusus est nominis cõuenientia, Austeraniam Austriam nunc dici affirmando lib. 7. Comment. quæ tamen in tantum distant.

Ambiani. AMBIANI Germaniæ populi, proximi Menapijs ad Oceanũ ait Strab. lib. quarto Geog. hodie iuxta Atrebates sunt. Plinius à Scalde ad Rhenum sitos Ambianos dixit libro 4 nat. Hist. capite 17. Cæsar quoque eorum meminit, & Eutropius libro 6, à Cæsare illos uictos scribit. Orosius, similiter & Liuius hos Belgarum populos asseruerunt, & Florus supra Liuium libro 4. Hieronymus dist. 12. Epist. 31. multa incommoda ipsos sustinuisse probat. Orosius libro 6, capite 7. Abianos nominauit. Marlianus eorũ in omnibus ut Atrebatum meminit. Ptolemæus postquam de Bellouacis scripsit, libro β. addit, μεθ' οὓς ὁμοίως ἀμβίανοι, ὧν πόλις σαμαρόβριγα. Id est, Supra hos similiter Ambiani sunt, quorum ciuitas est Samarobriga. De ipsis Antonius Pius. Galli Armiens appellant.

Ambuiarij. AMbularij, ut ait Marlianus & enarrator Ptolemæi cum Vsipetibus, Menapios olim expulerunt. Ex eo aliqui hos Ambianos esse dixerunt: id negarem ideo, quia apud Cæsarem illorum & Ambianorum mentio est. Hi hodie circa Rhenum & Mosam habitant. Alij eos Brabantiæ ciuitates incoluisse uolunt, ubi Leua, Bergis oppida sunt, diœcesis Leodiensis. Cornelius in Hist. Ampsinariorum meminit, & hos à Cattis & Cheruscis exactos dixit & uenundatos. Idem Cornelius in Germania Agriuariorum. Prudens lector uideat: nec Ambuiarios, Ampsinarios & Angriuarios unam gẽtem dicerem, ratione ductus Cornelij, quam in Germania dat: Angriuarij enim Brunsuigẽses ab alijs nominantur, Ambuiarij uerò Brabantini.

Austria. AVstria olim Pannonia superior dicta est, ut libro primo, capite de Pannonia retuli secundum Aeneam Syluium. Ab Oriente Vngariam habet, ab Occidente Bauariam, à Septentrione Bohemiam, ab alijs Styriæ montes, ubi primò Romani ipsam occupauerunt, nomen accepit Orientalis Germaniæ, sicut Syluius ait. Inde tempore Francorum ubi totam Germaniam penè in ditionem eorum redegerunt Franci, à uento aut positione Austriæ appellationem huic imposuerunt, quæ ad Oriẽtem uergeret. Vuestriæ uerò quæ ad Occasum, ut Bilibaldus Pyrckaimer ac Cũnradus Peutinger testantur. Regio illa fœcundissima, semper lætissimis pabulis referta uiguit, olim Marchionatus ab Henrico duce, ductu Friderici 1, in ducatũ redigebatur, à Friderico 3 in Archiducatũ.

Atrebates. ATrebates Galliæ populi, ab Eutropio libro sexto. Plinio libro 4, capite 17. Floro, Liuio, & Strabone libro 4 referuntur, inter Scaldim & Rhenum, Ambianis ac Tornacensibus, Morinisque proximi: Vnde à multis Burgundiones creduntur. Hieronymus dist. 12, Epist. 31. Atrebites eos uocat. Strabo Atrebatos in secundo ordine, Ptolemæus Atribatios lib. β, ἀτριβάτιους, ad Sequenam, inquit, fluuium Atribatij sunt. Galli Atrebates Arras eorum lingua nominant. Est autem urbs eorum Attreba, cuius meminit Sabellicus libro quinto Nonarij sexti, à qua eos dictos uolunt.

Antdorff. ANtuuerpium ultra Coloniam nominatissima ciuitas mercatoribus est, Rudolpho Agricola referente, diœcesis Cameracensis, iuxta Ambuiarios in Brabãtia, Teutonicè Antdorff. Cuius nũdinæ totius Germanię maximæ à Morinorum urbe translatæ sunt, ductu Maximiliani Cæsaris. Grecè ciuitas eorum ἀτουάτουκον dicitur à Ptolemæo libro β: ὑπὸ μετὰ τὸν τάβαλλαν ποτ. τουγγροί, καὶ πόλις αὐτῶν ἀτουάτουκον. Id est, Postea ad Tabullam fluuium Tungri sunt, quorum urbs dicitur Atuatucum.

Altdorff. ALtdorffium Bauarię oppidum, non procul à Norenberga temerè in ædificijs ornatum, muris tamen mediocribus. Olim sub Adulfi comitis de Nassau Romanorum Cæsaris manibus moderatum, à quo & priuilegijs honestissimis honoratum est. Inde ad Bauariæ ducatum deuenit temporibus Ludouici, & tũc à Norenbergensibus impugnatum, uerùm non expugnatum est. Inde Otto ultimus eorum dux, postquam diem extremum clausit, Philippus Palatinus

tinus Rheni oppido potitus est, cui à Norenbergensibus oppidum illud est detractum in bello Germaniæ contra Palatinum.

ARBORICHI populi Germanis olim finitimi, Romanis parebant, & in Orientem Turingos habuerunt, ex alia parte Alemannos. Hęc Procopius lib. 1 de bello Gotthico. Sub Germanorum nomine Francos intellexit, unde non possum agnoscere qui inter Turingos, Francos & Sueuos habitent, nisi Hassos uelis, qui ab Oriente Turingos habent. *Arborichi.*

ARElatum oppidum, à quo regnum Arelatense dictum est. Strabo Arelatos hos populos uocat libro quarto. Continebant autem Allobrogos, Heduos, Sequanos & Heluetios. Huius regni meminit Aeneas Syluius, qui sub prouincia Treuetensi situm esse scripsit. Pomponius Mela libro 2 Sextanorum, inquit, Arelate, &c. Plinius Vocontiorum ciuitatis fœderatæ, ait, duo capita Vasius & Lucus Augusti, in mediterraneo Arelate Sextanorum. Ligurinus libro 5 claudit Arelatum. De Atelatensibus Paulus Diaconus libro quarto, capite 5 rerum Longobardorum. Abbas Spanheimius in Hist. Francorum. Pluta de illis protulit Ammianus Marcellinus libro 14. Dum hęc aguntur in Oriente Borelate hyemem agens Constantinus, textus est corruptus, Arelate enim scribitur. Idem, & Cæsaris iterum egressus Harelate Valentiam petit. Huius loci sæpè meminit Antoninus Pius in Itinerario. Suidas & Philostratus in uita φαβωρίνου. *Arelatum.* *Locus Ammiani.*

AVGVSTA ciuitas Vindelicorum, ut Peutinger, Ptolemæus capite 20, tab. 5, libro 2 scribunt, à Vindelicis originem habet. Fuit & dicta Ciphtoim. Hanc urbē Drusus instaurauit, & de nomine Augusti, Augustam dixit, ut placet Ottoni Frisingensi libro tertio, capite quarto, qui & Rhætiæ urbem illam nominauit. Sunt tamen Annales, qui ante Drusum 1220 anno Augustam primam inchoatam testantur. Illic Lycus, der Lech, præterlabitur, quod Celtes illo carmine innuit libro tertio Odarum: *Augusta.*

Augusta Lyci condita margine
Claris abundans inclyta ciuibus.

Augusta alij, ut altiùs insurgamus, à Iaphet primò habitatam dicūt, propter aerem, & Vindæ, & Lyci flumina. Alij Zisam à qua Zisaria dicta est, ciuitatis illius fundamenta iecisse asserunt. Alij Deam uidelicet Zisam, cuius templum uestigium retulit, & hodie colles uidentur, ubi uersiculi istiusmodi reperti sunt, apud Vrspergensem: *Zisaria.*

Quem male polluerat cultura nepharia Diuûm,
Gallus monticulum hunc nunc tibi Zisa tulit.

Multa urbs illa pertulit, ab Attila destructa, inde ab Vngaris obsessa, anno Domini 955 ab Ottone liberata: inde à Vuelphone duce Bauariæ capta, anno 1024, & anno 1055 destructa à Sueuis corruit. Hic Ecclesia S. Afræ horret, quam Vdalricus illic episcopus instaurauit: similiter S. Ioannis & Stephani. Hic Philippus episcopus sub Antonino Imp. martyr euasit. Hic S. Afra, Hilaria, Quiriacus, Euria martyres coruscant. Huius Rhegino Prumiensis, Volaterranus libro 7 meminerunt. Ligurinus et Paulus Diaconus libro 2, capite 13 de rebus Longobardorum; qui Virdam & Lechum, nos Lycum, fluuios diuidere hanc aiunt urbem. Totam hanc ciuitatem explicauerunt Abbas Vrspergensis, Nauclerus, & Antoninus Pius in Itineratio. Monasterium S. Stephani à B. Vdalrico auspicatū uolunt, āno Domini 964. Ab eo inde 26 anno ædem beatiss. Virginis, ductu Vdalgeti episcopi exordium sumpsisse ferūt. A' quo anno postea undecimo religiosos ordinē S. Benedicti referētes, primùm Augustam ingressos asserunt. Beati Petri uerò Ecclesiam Suigerus comes seculo Salutis nostræ postquam millesimus supra sexagesimum sextus annus agebatur, exor-

sus est. Ab eo anno inde 102 diui Georgij monasterium fundabatur. Inde ingenti turbine uentorum excitato, Ecclesia S. Vdalrici penitus corruit, anno Incarnationis 1474. Maxima sui incremēta urbs illa sumit, aliamque Norenbergam nobis refert, clarorum uirorum prudētia adiuta, in primis Cunradi Peutingeri in omni disciplinarum genere instructissimi.

Argentuaria. ARGENTVARIA, Colmar, huius Antoninus in Itinerario suo meminit, & Ptolemæus libro 2, capite 5, tab. 3. Argentuarium dixit, ubi enarrator Argentinam putat qui me riualem non habet. Argentuariā enim Colmar putauit, coniecturam talem capio, quia Ptolemæus ciuitates superiores Germaniæ enumerans: Est, inquit, Nemetorum Neopagus, Rufiniana, Borbetomagus, Argentoracum, Breuiomagus, Iubonum, Rauricum, Argentuaria. Ecce Ptolemæus prius Argentoracum nominat, deinde aliam ciuitatem Argentuariam: ex quo patet, non Argentoracum Argentuariam uocari. Argentuariæ meminit Iustiniani Cæsaris enarrator, & Doctor in Supplemento Eusebij, Eutropius libr. 10, ubi de Gratiano loquitur, apud Argentuariam occubuisse multa millia Germanorum asseri. Apud alios Argentoria inuenio, incuria scriptorum. Cæterum Colmar secundum alios, ab auspicio columbarum, secundum alios à claua Herculis, quam temulentus ibi perdidit, dictam uolunt. Hanc alij ex debita supputatione esse Selestadium ferunt, ex eo, quia sex ab Argentina distet miliaribus: tamen Conradus Leontorius, Ioannes Stabius, Ioannes Cellaurius & Iacobus

Columbarium. Spiegel Columbarię, ut nos dicimus, huic urbi nomen imposuerunt. In Columbario monasterium S. Petri ab Adelhiede conditum esse, ut Annales quorundam loquuntur, anno 832.

ANsuarij, ut ait Marlianus, Germaniæ populi sunt inferiores, iuxta Frisios. Idem & Ptolemæi enarrator. Cornelius Tacitus in Germania iuxta Frisios

Ansuarij. Thasuarios, si liber non est mendosus, & Angriuarios ponit. Et idem in libro Hist. ualidiorem gentem Ansuariorum dixit, non modò copia sui, sed & miseratione adiacentium populorum, quia pulsi à Cauchis, & sedis inopes, tutum au-

Angriuarij. xilium postulabāt. Hos autem Angriuarios esse certū est. Ptolemæi uerba sunt libro α. ἀγγριουάριοι, inquit, inter Cauchos enim maiores & Sueuos sunt.

Alberspachiū. ALberspachium Sueuiæ cœnobium, Vuirtenbergensi duci paret, ab Alberto comite de Zollern dictum, hic cum comite de Sultz extitit fundator, & religionem inde petijt.

Ascheu. ASchau monasterium, quod tempore Caroli Magni episcopus Argentinensis 25 Remigius Sophiæ, Spei, Fidei & Charitati consecrauit. Sophiæ corpus ab Adriano papa missum est proprijs humeris è Roma, & ab Hezelone locupletatum, ut Iacobus Vuimphelingius in catalogo probat: Chronica Argentinensium anno 803 constructum illud fuisse uolunt.

Auleriti, alij Aulerecy. AVleriti Belgæ, proximi Lixouijs & Velacasibus, ut enarrator Ptolemæi ait: de his Cæsar plura in Commentarijs: hodie iuxta Mediolanenses habitare dicuntur, ubi est ducatus, prius Eporedia dictus.

Vuissenburg. ALbum Castrum, Vuissenburg, Transrhenana ciuitas, à loco nominata Vuissenburg, ait Peutinger, Dagobertus illic ecclesiam cōstruxit in honorem Trinitatis, B. Virginis, Petri & Pauli Apostolorum, anno Christi 623. die Maij. Ibi corona quam Dagobertus detulit, reseruatur, cuius metallū nemo agnouit. Vrbs illa multum à Palatino pertulit. Est & monasterium extra ciuitatem, quo opulentius in Germania nō fuit: illud Pirminius episcopus fundauit anno 714, ut Chronica Argentinensium testātur, olim sub abbatis iurisdictione ipsa ciuitas. Multa quoque Marchionis Badensis, & Palatini oppida extiterūt. Manet adhuc uestigiū apud Edingenses, ubi liberè sine omni uectigali & stipēdio Vuissenburgenses peruehunt, Dagobertus dū illud regale monasterium cōstruxit,

eis anno 634 multa prædia cõtulit, quæ apud Abbatem Spanheimiũ leguntur.

Herenalb. ALBA Dominorum, Herenalb, cœnobium duobus ab Etlingen miliaribus distans, ab aqua Alba illic subterlabente nomen sortitum. Huius monasterij erectores extiterunt comites de Eberstain, qui illic sepulti sunt. Est & Alba Do- *Frauenalb.* minarum non longè ab eodem condita.

Alba Basilica. ALBA Basilica, urbs Vngariæ, ubi reges coronantur, ac ossa eorum conduntur, Stuluuissenburg. Hanc urbem Stephanus Vngarorum rex, dum contra Slauos & Bulgaros bellum gesit, condidit, ut Michael Ricius lib. primo Regum Franciæ scribit.

Alba Græca. ALba Græca, Krichischuuissenburg, ubi 150 millia hominum Turcus abduxit ad oppugnãdum, ut Syluius ait in Europa, & in Historia Bohemica libro 5. sed non expugnauit, fugatus per Capistranum, qui & illa scripsit Papę, ut idem Syluius ad Nicolaum S. Petri Cardinalem testatur, adeò ab Huniade Turcus fusus est, ut semper quo uixit maledixerit huic diei, quo ad Albam uenerat. Aeneas urbem hanc Taurinum uocari putat.

Aquæburgum. AQuæburgum ad Aenum fluuium sita urbs Bauariæ, à multitudine aquarum dicta, Teutonicè Vuasserburg.

Adolfi cãpus. ADolphi campus, Alsfelt, ab Adolpho nominatus, genere Caroli Magni, ut eorum Annales dicunt. Est autẽ Hasię urbs, ubi statua literis Gręcis signata est. Inhabitat urbem hanc Schorpachius insignis rerum naturaliũ inuestigator.

Altendorf. ALtendorf, Hassiæ locus & ciuitas à S. Bonifacio condita, uti ferunt. Illic salina salis supra Vuerram fluuium scatet.

Anolizspachium. ANolizspachium, Anspach, corrupto uocabulo dicitur, ciuitas quinque à Norenberga miliaribus distans, inter Francos & Bauaros, sedes Marchionis Brandenburgensis à fluuio paruo quodam nominata, qui ciuitatem præterlabitur, Anolspach dicto. Fuit urbs hæc olim sub dominio de Dornberg, à quibus ad Marchionatum deuenit. Ecclesiam hic S. Humbertus condidit & erexit, qui & illic ultimum diem claudens, suas reliquias seposuit.

Achillis Dromos. AChillis Dromos, apud Scythas non longè à Borysthene insula est, quæ ad solem uergit, & nudus locus Achilli sacer, inter mare porrectus, ut ferunt Strabo libro septimo, & Eustathius. Dionysius hunc iuxta Borysthenem esse ait: τεῦχει δὲ νάσσον ἀχιλλῆος δρόμον αἰπύν. Reuera apud Tauroscythas locus ille situs est, de quibus Euripedes & Vopiscus in Aureliano. Dromus autẽ ille porrigitur usque ad Chersonnesum & Tauroscythas. Verba Strab. sunt: τὰ ἢ πλάσιον τῆς χεῤῥονήσου μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ καὶ τοῦ κόλπου τοῦ καρπινίτου ταῦροι σκυθικὸν ἔθνος. Id est, Proximam inde partem Chersonnesi usque ad Isthmum & sinum Carpinitum, Guarinus legit Carpineitem, Tauri inhabitant, Scythica gens. Alij Carcinitem proferunt, cuius in litera C mentio erit. Pomponius Mela libr. secundo, Achillem infesta classe mare Ponticum ingressum refert, & ludicro certamine celebrasse uictoriam. Inde armis se & suos cursu exercitasse, ideoque dictum locum Achillis Dromon. Multa Ammianus Marcellinus libro 22, ubi de insulis Sarmatiæ scribit. Eustathius supra Dionysium, ibi ideo Achilli sacrum hũc locum putat esse: illic enim litatam fuisse Iphigeniam Agamemnonis filiam, Achillis amatricem, & bouem pro ipsa immolatum. Volaterranus libro septimo Comment. huius loci & Procopius meminerunt: unde hi Tauri dicuntur. Eustathius ex fabula probat, Osiridem illic aratra primitus monstrasse. Plinius multa libro 30. Strabo etiam lib. undecimo, sacellum asserit Achilli illic sacratum. Plinius insulam hãc testatur esse Achillis ad formam gladij figuratam. Accedit quoque Iornandes de rebus Gotthorum, & ni fallor Valerius Flaccus in ultimis libris Argonauticorum, qui plura memoria digna de Dromo Achillis protulerunt.

Asciburgium. AScíburgium, ut ait Cornelius Tacitus, ab Vlysse conditum est, supra Rhenum,

num, ubi & nostro seculo ara & literæ Græcæ ostenduntur: hęc Cornelius Marlianus apud Geldubam esse dixit, non longè à Rheno in Cleuensi ducatu, nunc *Emerich.* dicitur Teutonicè Emerich, ab Emerico. Enarrator Ptolemæi iuxta uetera castra hunc locum uideri putat, Nussiæ proximum. Volaterranus libro septimo de illa urbe, & Cornelius libro 19. Græcè dicitur ἀσκιβούργιον, uel ἀσκιβύργιον.

Strasburg. *Argentoracũ.* ARGENTORACVM, ἀργεντόρατον per τ Ptolemæus, si integer est, scripsit. Argentoraci meminerunt Eutropius in uita Constantini, Ammianus Marcellinus libro 15 in fine, & 16. similiter & Orosius. Ab alijs Argẽtina quasi Argentea tina nuncupatur, quia census ibi colligebatur. Antoninus Argentoracum dixit. Marcellinus libro 17 in principio Argentoracensem pugnam uocat. Dicun *Tribochi.* tur & Trebotes ab Eutropio libr. sexto, Plinio libro 4. capite 15. Strabo Tribocchos. Luca. lib. primo, Cornelius Tacitus, Cæsar uerò Trebores posuerunt, Ptolemæus τρίβωνι Triboni. Celtes à quercubus tribus nominatissimis eos nominatos scribit in Germania. Ego uerò à Trebeta puto, qui primo Treuerim, deinde Trebotes, Moguntiam & Vuormaciam condidit, ut Gresmundus collegit. Hos primùm à Sicambris & Sueuis ortos uult Peutinger, traiectoq; Rheno olim illic consedisse refert, ante illum Strabo libro 4, eos natione Germanos antiquitus fuisse ait. Clodoueus Hilderici filius, quem Remigius baptizauit, pri*Ecclesiæ fundator.* mo regni sui anno, Dominicæ uerò natiuitatis 484. è ligno tantùm ecclesiã fundauit, ut Annales eorum & Iacobus Vuimphelingius in catalogo testãtur. Sed tempore inde Bernardi episcopi, anno Christi 1016, lapideũ factũ est fundamentum. Nono inde anno erigebatur. Turris summi templi incepta est anno Christi 1277. inde usq; ad galeã perducta 1305. desijt hæc partim ex Vuimphelingio, partim ex eorum Chronicis hausimus. Vrbs hæc egregijs ciuibus ornata est, inprimis Nicolao Gerbellio, Iacobo Sturmio, Iacobo Oslario, uiro literatis omnibus sedulo, cui & rerum experientiam multarum longa, & inęstimanda peregrinatio concessit. Nec sua laude defraudetur Eruinus de Stainbach, qui turrim primus fundauit, ut Epitaphium illic testatur. Est autem turris hæc profectò inter miracula mundi recensenda, caput inter nubila cõdit, ut Aeneas ait. Vrbem hanc Hieronymus distin. 12. epistola 32. ad Geruntiam Argentoratum uocat, & multa sustinuisse mala suo tempore asserit. Monasterium enim illic combustum est anno 1007. & inde reædificatum anno 1015, ut Annales eorum ferunt. Attila rex Hunnorum totam ipsam destruxit, ita ut liberè uia egredientibus ubiq; pateret, unde Straszburg dicta est. Heinricus tamen 2. ipsam iterum anno 1004 erexit. Philippus Rom. rex contra Ottonem 4. mouens Argentinam impugnauit, sed non expugnauit. Anno 1198. inundatio grauissima factura ipsam fermè pessundabat. Deinde 1343. circa festum Iacobi grauior paulo aquarum uis urbem concussit. Hanc ciuitatem à regibus Francię frater Ludouici regis abstraxit, sterilis enim factus B. uirgini Mariæ ciuitatem deuouit, referente Vuimphelingio. Prudentissimus illic senatus est, cuius potestas olim apud nobiles uigebat: facto inde tumultu ad ciues priuatos perducta est, anno 1332. De illa ciuitate Volaterranus libro septimo, & Dracuntius:

Huic urbi celsæ metiuntur mœnia turris.
Nam mihi percupide nunc Argentaria cordi est,
Teutonicis præstat grandi quæ uertice templũ,
Urbs præclara situ Rheni contermina ripis
Gloria præcipuè Rhenanis maxima terris.

Alsatia. ALsatia Elsas, ab Alsa flumine nomen habet, ut in Otilia nostra scripsimus, quod Philesius illo carmine ostendit de Alsatia:

Quamuis

Quamuis ornetur nemorosis uallibus, atq;
Arboribus uarijs floreat omnis apex.
Munera cum liquido prabet Cerealia Baccho,
Ipsáq; frondescit floribus omnigenis.
Mitis in apricis ibi crescit collibus uua,
Alsaticam dicunt, nomen ei Alsa facit.

Alij Illsatiam uocant, flumen enim hodie, die Yll dicitur. Latissimè se illa prouincia extendit, quod Aeneas Syluius testatur, ubi hanc prouinciam plus una diœcesi ostendit ualere, Basiliensi uidelicet, & Argentinensi. Volaterranus lib. septimo. Rhegino Abbas, quam Alsatiam in uno loco nominat, in alio, si liber non est deprauatus, cum Caroli mentionem facit & Selestadij, Elisatiam appellat. Marlianus in dictione, Nemetes, Helsatiam dixit, id est Heluetiã, & à ciuitate ducatus Burgundię Alseti dictam, ultraq; Spiram Alsatiam extendit, & Iacobus Vuimphelingius in sua Germania capite 24, omnes Rheni accolas olim Alsates & Francos dictos ait. Nam sub Francorum imperio olim Alsatia subijciebatur, inde per Ottonem primum in Marchionatum euasit, & per eius filiũ gubernata est, usq; ad duces Auentinos deuenit. Est autem duplex Alsatia: interior, quã episcopo Argentinensi tradidit ultimus Marchio. Superioris uerò ciuitates quasdam Dagobertus tradidit Arbogasto & Florentio.

AVgia maior Rychenau, à rerum copia nominatur, hanc cõuertit Osophon Angliæ alumnus, quam Sueuorum imperator condidit. Abbas tamen Spanheimensis à Priminio scribit auspicatam fuisse primitus Augiam, ditissimum olim cœnobium totius Germaniæ monasterijs. *Augia.*

ANdelau oppidum Alsatię, iuxta Vogesum, non longè ab Hohenburg, ubi nobilissimi sacri imperij equites degunt: ibi monasterium à Richarde imperatrice fundatum est, anno Domini 880, ut Annales Argentinensium dicunt: ibi & Lazarus requiescit, & unus clauorum. Castrum illius semel destruebatur per Henricum de Staheleck episcopum Argentinensem, anno 1357. Rhegino Prumiensis refert imperatorem contra Nordmannos expeditionem fecisse, inde redijsse in Alemaniam, Limphardum episcopum Vercellensem sibi in publicis consilijs unicum consiliariũ arguisse adulterij suæ coniugis Richardæ, eo quòd episcopus familiariùs quàm oportebat, reginę ministraret. Pro eadem re quoq; concionem uocauit imperator, & mira dictu publicè testabatur, nunquam se carnali coitu eam tentasse, cum plus quàm decennio legitimi matrimonij fœdere ei fuisset copulatus. Illa ab omni commixtione immunem & se esse profitebatur, idq; approbauit Dei omnipotentis iudicio, ignitorum carbonũ haustu. Facto inde dissidio monasteriũ quod in sua regione cõstruxerat, famulatura Deo decessit. Hæc Rhegino Prumiensis, qui monasterium ait, sed non nominat. *Andelau.*

AVreatenses Bauari sunt incolæ regionis iuxta Eichstadium, ubi reliquiæ S. Vualpurgis sunt. Sic Celtes libro secundo Odarum: *Aureatenses.*

Aureatensis decus omne terræ
Virgo, quæ pulchra rigat arua ualle
Almonus, cunctos superans saporo
Flumine pisces.

Aeneas hanc ciuitatem uocat Dryospolim, Aichstat ἀπὸ τοῦ δρυὸς καὶ τοῦ πόλεως, in epistola de laude Germanorum: quod & Conradus Celtes in Germania ait. Alij Eichstadium quasi Edestadium à solitudine dixerunt, & à S. Vuilibaldo in deserto degente principiũ sumpsisse. Illic omni miraculo B. Vualpurgis clarior

coruſcat, è cuius ſepulchro oleum diſtillat. Epiſcopatus illic omnium Bauariæ longè potentiſsimus eſt, cuius libro tertio meminimus.

Allobrogi. ALLOBROGI Sabaudienſes ſunt ultra Heluetios, ut Platina in uita Nicolai V ſcribit, & Sabellicus Ligurinus libro primo:

Allogobrosq́ duces, coeunt Germania Rheno.

Allobrogorum Tacitus meminit in libro Hiſtor. Pomponius Mela libro ſecundo. In ducatum autem redigebatur per Sigiſmundum Imperatorem.

Aredata. Lintz. AREDATA, ut Ptolemæus libro ſecundo, capite primo, tab. quarta, Linx dicitur ciuitas Auſtriæ, Græcè ἀρεδάτα, Rhætiæ urbs, olim non longè à Vienna.

Aſanca. ASANCA nunc à Ptolemæo ibidem Clepern fertur Germaniæ ciuitas, Græcè ἄσαγκα.

Nörlingen. ARESLAUIANE Nörlingen, à Flauio Imperatore parta uictoria ipſam condente dicta. Alij Aretisflauiam uocitant, urbs Sueuiæ in partibus Rhizæ, Imperio paret.

Algiones. ALGIONES populi ubi Rhenus oritur in Heluetia, ut uult Celtes.

Amberg. AMBERGA à Ptolemæo libro ſecundo, cap. primo, tab. 4, Canciocbis dicitur.

Aureliana. AURELIANA Enſſ, ab Aurelio dicta.

Andegauia. ANDEGAUIA Galliç ducatus apud Turones & Bituricenſes, proximus Oceano, ait Lilius.

Amerbach. AMERBACHUM monaſterium à Priminio conſtructum eſt, diœceſis Herbipolenſis, ut refert Abbas Spanheimius.

Auari. AUARI populi trans Rhenum & Danubium in Hercynio, ut ait Marlianus. Horum meminit Platina in uita Stephani V. Ptolemæus & Rhegino Prumienſis. Hi ergo olim Vngari fuere, & à Plinio lib. quarto, cap. decimotertio, & Cornelio Tacito in Germania Varini dicuntur, authore Hermolao Barbaro. Obdormiuit ergo Volaterranus libro ſeptimo, in hoc, qui Varinos, nūc Varmos, & Varmenſes dici ait. *Locus Volaterrani.* Auaros uerò, qui olim Sauari dicti ſunt, cum tamen una gens ſit. Enarrator Ptolemæi Auarios hos uocat, Otto Friſingenſis Auares nominat, & optimè noſtro iudicio. Græcè enim ἄβαρις à Suida in dictione σαβίλ γαροι appellantur. Hos & à Gepidis ortum habuiſſe refert Otto. Roſuita monialis eodem nomine eos nuncupauit, & hodie Vngaros eſſe dixit. Similiter & Paulus Diaconus in Mauricio, & in geſtis Longobardorum libro primo, capite ultim. à ducis unius eorum nomine Hunnos prius nunc Auaros appellari conuincit, cui tamen non auſculto, ut in primo libro adduximus. Mantuanus Auarinnos cauſa metri protulit ad Cæſarem:

Ecce ſagittiferos Auarinnos, ecce Carithnos.

Ptolemæus eos Sarmatiæ populos probat: uerba eius ſunt libro γ, poſtquã de Phennis mentionem facit, ὑφ' οὓς, inquit, αὐαρινοὶ παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰστούλας ποταμοῦ: id eſt, Supra hos Auarini ſunt ad caput Iſtulæ fluuij. Ego profectò facilè dixiſſem Auaros Vngaros, Varinos uel Auarinos Pruſsiæ populos, ſed alijs relinquam, nec temerè contra Hermolaum agam. Sunt qui Auares in Bauaros abijſſe dicunt, addito B eorum nomini.

Armarij. ARMARIJ olim dicti ſunt Franci, qui iuxta Rhenum conſederunt, ut ait Marcellinus, uerba eius ſunt libro 20, Appropinquabat Rheno, & inde tranſmiſſa legione ſubitò inuaſit Francorum quoſdam, quos Arthuarios uocant, Bebelius legit Armarios.

Altbach. ALTBACH in Bauaria monaſteria dicunt duo eſſe ſic nuncupata, ordinis S. Benedicti. Inferius Odo dux pater Taſsilonis cõdidit: ſuperius uerò Priminius epiſcopus, ut amborum hiſtoriæ dicunt. Cõſentit & Abbas Spanheimius in Hiſtoria Francorum.

ALbani

ALBANI, de quibus Marcellinus lib. 19 in principio, Aeneas Syluius & alij, Taurini sunt. Suidas Graecus Albanos Galatarum populos iuxta Istrum esse probat, & terram eorum fertilissimam, pabulisq; laetis. Sunt & populi Sarmatiae ad Istulam fluuium secundum Ptolemaeū iuxta Auarinos, ἀμβρονες ἄπα ἀναρτόφρακτοι ἀρσυῆται: & alij Ambrones Anartophracti Arsyetae. *Albani.* *Ambrones.*

ALTeminiter latinè Altonis monasterium dictū, ab Altone hîc requiescente auspicatum est. Monachos illuc transtulit Henricus filius Ethiconis de genere Vuelphonum, qui prius in Auergau fuerunt, ait Vrspergensis. *Altonis monasterium.*

ASchaffenburg canonicalis est Ecclesia dioecesis Moguntiacae: Otto eam condidit Brunonis pater. *Aschaffenburg*

AVgiam Caesaris, Kaisersuuerd, duobus à Nouesio miliaribus iuxta Rhenū struxit Ezelinus frater Kungundis Palatinus Rheni. *Augia Caesaris.*

ABachum ciuitas Bauariae à Ludouico patre regis Ludouici condita est, ut eorum Annales habent. *Abachum.*

AMertal locus Bauariae ab Ottone & Friderico ducibus conditus. Otto enim dux de Amartal, ex Sophia filia Fridericum de Amartal habuit & Bertholdum nepotes. Bertholdo filius Otto cognomine sanctus contigit, qui Bambergae sepulchro prouisus est. *Amertal.*

DE LITERA B.

BRucteri, Pruteni, Prussij, Vlmigeri, Sarmatiae populi sunt à Mamertino ad Cōstantinum, Strabone libro septimo, & Cornelio nuncupati, quos Prussios Celtes, Vlmigeros Aeneas uocant, Ptolemaeus Amaxobios. Legi apud Plinium Vlmanetes libro 4 nat. Hist. capite 17. Ptolemaeus Vlbanectes Gallos, non idem cum Vlmigeris apud Ptolemaeū: nam Bructeros ad Oceanum sitos memini me legere, quos alij Vlmerugos appellabant. Hi autem Prussiā Preussen, olim prouinciam tenuerunt, ut Iornandes ait natione Gotthus, & eos Vlmerugos nominat, à Rugijs forsitan. Gotthi uerò ipsos expulerunt, ut scribit Aeneas: & nunc dictum Hieronymi intelligitur, in supplementis Eusebij, qui ad Vistulam consedisse Gotthos scribit. Cornelius Tacitus in Germania Bructeros iuxta Tenthcros ponit, quos & Chamanos, Angriuarios, & Bructeros expulisse indicat ab eorū sede uicinarū consensu nationum, seu superbia uel odio aut praedae dulcedine. Haec Cornelius: Marlianus Bructeros à Cāmanis & Angriuarijs pulsos ostendit. Nostro seculo, ut dixi libro 3, hanc prouinciā fratres Teutonicorum habitant, qui eam armis acquisiuerunt, à manu infidelium. Illic dum pugna ambigua fuit, candidę crucis simulachrum Christianis apparuit, à cuius aspectu multi sanabantur, sicuti eorum Annales dicunt. Vnde in habitu eorum candidae crucis ratio constat. Habitant autem illi iuxta mare Baltheum, ibi & Vistula praeterlabitur: nec felicior terra sub coelo est, piscibus, carne, & omnibus humanae uitae necessarijs. Vnde Celtes de ipsis in Hercynio: *Bructeri.* *Vlmigeri.* *Vlmanetes.*

Quoq; manet pulchro diues iam Prussia portu
Sarmaticis obducta plagis, quoq; ultimus orbis.

Et Claudianus in Panegyrico Honorij:

— Venit accola syluae
Bructerus Hercyniae.

Ciuitates eorum Parmenensis, Sambiensis, Dantz. Est & castrum Marięburgum, quod Carinthiorum rex Vdalricus semel cepit, ut Aeneas in descriptione Bohemiae testatur. Poloni nostro tempore meliores ciuitates Christianissimis militibus abstulerunt, hos olim Augustus deuicit per Amasum fluuium, ut ait Strabo libro septimo. Et idem Strabo ad Oceanum uergere ipsos dixit. Cornelius in historijs hos olim à Cattis & Cheruscis exactos & uenūdatos scripsit. *Ciuitates Prussiae.*

Ligurinus eos libro 6, Bruseos nūcupat, in alijs libris Briscos. Cornelius tamen in primo Historiarum duplices ait Bructeros esse, ultimos in Amisiam & Lupiam amnes uictos. Reliqua uide libro ultimo, in dictione Pruteni.

Battanodurū. BATTANODVRVM gens Belgica, inter Coloniam & Traiectēsem urbes episcopales, ultra Nouesium, in finibus ducatus Cliuensis situm, Rheno adiacet, ut ait Marlianus, & Ptolemæi enarrator, de illa Cornelius Tacitus in libro historiarum.

Bruxella. BRVXELLA oppidū Sueuiæ, ut Rudolphus Agricola in una epistola scribit, licet ibi lingua ipsos nō esse Sueuos arguat. Hic canonici olim religiosi tantùm ex nobilibus eliguntur. De hoc oppido multa enarrator Ptolemæi: paret nunc episcopo Nemetum. Est & Bruxella nobile oppidum Brabantię non longè ab Antuerpijs, cuius plures meminerunt. Hoc uerò oppidum Sueuiæ olim sub imperio Vuormaciensium fuerat. Hi autem illud Conrado duci Vuormaciensium, qui in bello cōtra Vngaros occubuit, tradiderunt, ut omne ius quod in Vuormacienses haberet, & nomen deponeret. Inde Conradus secūdus Cæsar hæres illius oppidi, nepos prioris Conradi totum oppidum Sigebaldo episcopo Spirensi donauit.

Busactori. BVSACTORI Frisij sunt, ubi nunc ciuitas est Gröningen, acriter impugnata à duce Saxonum nostro tempore. Hæc regio & Frisia dicitur, cuius incolas Frisos Aeneas Syluius, Iacobus Carmelitanus, Cornelius Tacitus, Marlianus, Hermolaus Barbarus, Ptolemęus Frisiabones, Plinius libro quarto, capite decimoseptimo Naturalis historiæ Frisiauones nomināt. Sæpè tamen Plinius in alijs locis à Ptolemæo dissentit. Est autem sita Frisia ad Oceanum Germanicum, ab Oriente habet Saxoniam, à Meridie Vuestualos, ab Occidente Traiectenses, ut Aeneas Syluius ait: caret & lignis, plantis ac agris, omnino palustris & uasta iacet. Cornelius Tacitus author grauissimus simul & doctissimus, in Germania scribit eos inter Bructeros Dulgilinos, & Thasuarios habitare, et ad Oceanum uergere, cum Rheno ad loca ubi columnæ Herculis uidentur. Conradus Celtes poeta egregius Frisos Bubulcos uocat. Marlianus autē ipsos posuit iuxta Brabantiam & Gelriam. Alij Busactotos uolunt, terram non longè à Fulden, ubi & die hodierno uestigia apparent, & dicitur Buchonia Busacterorum, si fidem adhibere uelis. Dicitur autem Frisia à Friso Clodionis filio regis Francorum, ut Abbas Spanheimius ex Hunibaldo probat. Ptolemęus, κατέχουσι δὲ τῆς γερμανίας τῆς μὲν παρὰ τὸν ῥῆνον ποταμὸν ἀρχομένοις ἀπ' ἄρκτων οἵ τε Βουσάκτοροι. id est, Tenent autem Germaniam ad Rhenum fluuium à Septentrione incipientes Busactori. Et idem: Iuxta Busacteros Frisij sunt usque ad Amasum fluuiū. Ex quo plures illos nō Frisos esse uolunt, nisi quòd Ptolemæus addit: Minores autem gentes quæ inter Cauchos paruos atque Sueuos iacent, Busactori sunt.

Breuci. BREVCI populi Alpini referente Plinio libro 3, capite 19. & ab Augusto uincebantur, ut & Strabo restatur lib. 4. Dicuntur autem secundum cæteros populi Noricorum. Sunt & Bruni populi apud Plinium Alpini libro 3, capite 26, per quos Saus fluit. Ego hos Brunos et Breucos esse auguror Vngaros, Ptolemęus ubi de Pānonia inferiori loquitur: ἀρκτικώτεροι ἀναρίσκοι ὅτε βρεῦκοι ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς. id est, Septentrionales Auarisci sunt Breuci orientales.

Blauus fons. BLAVBYREN Blauus fons dicitur, à quo nomē habet in Sueuia prædium ibidem monasterium.

Babenberg. BAMBVRGVM siue Babenberga à Ptolemæo libro 2, capite 1, tabula 4. Gramonarium dicitur, à Baba filia Ottonis nomen accepit. Hanc urbem Pauonis uocat Gotfridus Viterbiensis, cuius illa carmina sunt:

Tramaricus fluuius uulgo Radiantia dictus,

Montis

Montis Pauonis urbs amœna colit.
Nomine mutato mons Babenberga uocatur,
Montis ab urbe tamen culmina clerus habet.

Hanc ciuitatem Baba, ut dixi, erexit, episcopatum Henricus II. anno 1006. ut Lupoldus ait cap. 9. de zelo in honorem S. Petri & Pauli Apostolorum & Georgij Martyris auspicatus est. Hunc prædijs multis ditauit, ut Otto Frisingensis libro sexto, Platina in uita Benedicti 8 & alij ferunt. Inde, ut Lupoldus ibidē asserit, S. Stephani illic collegium, & monasteriū S. Benedicti ortus est. Hæc omnia in historia Francorum, & in supplementis Eusebij, in Gotfrido Viterbiensi concluduntur. Henricus quoque II. de cruce, & parte clauis Dominicæ passionis, & alia Babenbergensibus commisit, testante Lupoldo capite 12. Berengarius anno 963. ab Ottone captus, illic delituit. Henricus quoque cum Kungunda se pulti sunt in Babenberga, miraculis coruscāt, ut Sigeberto Genblacensi, & Lupoldo capite 5 placet. Hanc ciuitatem inde ampliauit Albertus tempore Ludouici. Illic gladium esse contendunt, quo Malcho Petrus aurem abscidit. Celtes de ea libro tertio Odarum sic:

Iane Bamberga genitus uetusta,
Quæ fuit quondam ambitiosa sedes
Cæsarum, Regnesus ubi subintrat
Gurgite Mœnum.

Primus illic episcopus fuit Eberhardus: Benedictus papa ecclesiam consecrauit, ut ait Genblacensis: multa Volaterranus libro 7. Illic Albertus comes ab Hattone insidijs proditus est Ludouico imperatori: illicque Philippus rex cō tra Ottonem IIII. bellum mouens, ab Ottone Palatino proditus est.

BETHASII ut ait Marlianus, inter Celtas, proximi Caninefatibus, Tungris & Marsacis, Traiectensibus, ad utranque Mosæ ripā cis Rhenum siti sunt in diœcesi Leodiensi, de his enarrator Ptolemæi cum Mariano & alijs. *Bethasij.*

BACCHARACUM Rhenana ciuitas sub Palatini ditione. Rudolfus Agricola optimum ibi uinum nasci scribit, unde se putare à Baccho dictum, teutonicè Baccharach. Paruit olim episcopo Coloniēsi, uerùm anno Domini 1189. Cunrado Palatino Rheni addictum est. *Baccharacum.*

BATAUI inferioris Germaniæ populi. Plinius libro 4. capite 15. eos Butauos dixit. Hermolaus & Ptolemæus Batauos uocant. Marlianus illos à Cattis ortos asserit, & à Transrhenanis, Cerusis & Ligijs Pannoniæ populis, & ultra Hercynium sedisse, domestica tamē seditione pulsis, insulam illam occupasse. Hæc ex Cornelio Marliano. Plutarchus in Ottone Batauos nobilissimos ait equites hanc insulam habitare. Aeneas Syluius palustrem & pascuosam regionem Batauam putat esse, & ab Oriente Frisiam, à Meridie Vuestualiam, à Septentrione Oceanum habere: eorum insulam Batuam uocat Petrus Marsus. Aeneas duas ciuitates enumerat præcipuas, Dordracensem & Brielensem, ambas mercatoribus aptas in Holandia. Sunt autem Holandi Bataui, non tantùm hi Holandi, qui incolunt mare Baltheum, aut Daniam, ut Marlianus ait. Hi à cauitate, ut ita loquar, aquarum dicuntur Holandi. Quod Volaterranus uult, & Celtes illo uersiculo in Amoribus dixit: *Bataui.* *Holandi.*

— Illicque Bataui,
Hollandique cauis habitant ubi litora terris
Suspensi dubio per freta fœda metu.

Videtur igitur Tortelius optimè Bathauos per th scripsisse, & à Greco βαθὺ, id est profundo deducere, concordat Græca uox Germanico rigori, Holand.

De Spuma Bataua libro secundo, in fine disputauimus apud Martialem. Quid autem Auris Bataua sit, enarratores eiusdem, melius tamen Erasmus enodauit. Nec desunt, qui appellationem Batauæ in Gelrenses referant, & hac coniectura nituntur. Vestigium enim huius in Gelria dicunt respondere ex loco Bedaue dicto. receptior tamen sententia illorum est, qui Græcum uocabulum Batauiam putant, à βαθύ, & in Hollandos reijciunt. Corripit autem uel producit penultimam Batauia. Iuuenalis:

Hic petit Euphratem iuuenis domitosq́ Batauos.

Et Sillius libro secundo:

Iam puer auricomo performidate Batauo.

Lucanus:

Vangiones Batauiq́ truces.

Mantuanus produxit:

— Tardat mora nulla Batauos.

Enarrator Ptolemæi eos octoginta mil. pas. ab Oceano distare, diœcesis Trasectensis, proximos Frisiis dixit. Tacitus præcipuos uirtute omnium Rhenensium esse scribit. Ex illa insula hi legati fuerunt, quos solos Pompeius apud Tacitum fide & bello omnibus præstare testatus est: ex illa insula columen & tuba totius Germaniæ, Erasmus noster Roterodamus prodijt.

Bonna. BONNA oppidum ad interiores Rheni ripas situm est, Coloniæ & Confluentiæ proximum, & Belgis adscribendum conuincit Marlianus. Hoc oppidum obtinuit Batauorum princeps Herennius Gallus, ut Tacitus libro 20. Hist. & Peutinger scribunt, & idem Tacitus libro decimonono Hist. Ptolem. lib. 2 Βόννα appellat, Antoninus Pius uerò Bonnam.

Burgundia. BVRGUNDIÆ eo libentiùs uolo mentionem facere, quia Germanos Plinius libro 4. capite 14 dixit. Hos è Scandia uenisse recepta persuasio obtinuit, & inter Galliam Germaniam inde ultra Rhodanum & Rhenum profectos Burgos condidisse, à quibus dicti sunt. Postea à Clodoueo rege Franciæ subiugabantur, ut Michael Ricius collegit. Tempore inde Felicis III. regnum eorum in ducatum cessit. Alij illos Romanos fuisse uolunt. Cæsar in Comment. hos Heduos et Sequanos indicat. Peutinger ipsos Fràcos expulisse primitus, et sedem posuisse refert apud Heduos & Lingonas, Cabilonenses Blondus à Germanis Burgundiones ortos asserit. Orosius lib. septimo, Paulus Diaconus & alij multa de ortu eorum adduxerunt.

Buri. BVRI tergora Marcomannorum & Quadorum claudere, & sermone Sueuos esse Tacitus æstimat. Iulius Capitolinus istos Bureos uocat, in uita Antonini Pij. Ptolemæus ad IStulam ponit, ait enim libro 2. Buri sunt usq; ad caput Vistulæ fluuij: quare Poloni esse coniectantur.

Brandenburgenses. BRANDENBURGENSES Saxoniæ olim populi fuerunt, ut ait Syluius. & nos lib. 3 diximus duo Marchionatus sunt, nouum & ueterem Albis fluuius intersecat, ubi Gardleuum, Soltueldium & Osterburgum ciuitates uidentur: multa Aeneas Syluius. Est & Hamburgum pontificalis ciuitas. De illis Volaterranus lib. 7. Francus Francorum rex primus in hac regione quondam consedit, quæ habet ab Oriète Sarmatas, à Meridie Slauos Bohemiæ, ab Occidente Saxoniam & Teutonas, ab Aquilone Cimbros, ut Hunibaldus ait. Abbas Spanheimius Brandèburg esse elicit. Hi dicti sunt Marcomeri à Marcomero, & inde ab eius filio Brandone, qui & Brandenburg condidit, Brandenburgenses. Hæc Abbas Spanheimius ex Hunibaldo elicit. A' Ptolemæo Seligni Senones Pharodini appellantur.

Bellouaci. BELLOUACOS omnium Gallorum Cæsar libro 2 uocat præstantissimos, unde Cimbri

Cimbri totam Galliam uastabant, præter hos, ut libro 6 probaui. Quod & Marlianus ac Strabo libro 4 indicauerunt. Orosius libro 6.50 millia illos contra Cæsarem ait misisse. Strabo Belloacos, Cæsar tamen, Liuius, & supra Liuium Florus libro 113, Eutropius libro 6, Marlianus, Orosius, & alij Bellouacos eos appellant. Memini apud Plinium libro 4, capite 17 & Bellouacos legere. Sunt autem Menapijs proximi ad Oceanum, referente Strabone libro quarto. Marlianus in prouincia Rhenensi, in Francia eos habitare scribit, & urbem episcopalem incolere. Ptolemæus libro 2, capite 8, tab. 3, Cæsaromagum Bellouaci ciuitatem nominat. Orosius libro 6, capite 7, cæteros uirtute & prestantia eos anteire dixit. Galli eorum lingua eos Beauuois uocabant.

Birchanis.

BIRCHANIS locus Germaniæ quem Drusus cepit, semper Romanis infestus, sæpius captus, semper desciuit, demum sedes illic ciues reliquerunt, ut placet Straboni libro 7. Hermolaus Burchaim dixit ex sentẽtia Strabonis. Plinius libro 4, capite 13, Burchanam fabariam nominauit. Est autem regio post Codoneum & Cimbros, ut Plinius ait, Zacharias Lilius in mari Germanico hanc sitam, & à frugibus dictam conuincit.

Bingia.

BIngiam, Bingen, nunc Pingiam Belgarum oppidum & Germaniæ; inter Moguntiam & Confluentiam cis Rhenum eius ripis finitimum, aiunt Marlianus & enarrator Ptolemæi. De illa ciuitate Cornelius in libro Histo. Cœnobium non longè ab hac S. Ruperti Hildegardis regina erexit, ut Annales Argentinensium dicunt. Huius urbis meminit Antoninus Pius in Itinerario.

Brisachum.

BRisachum, Brisach, castellum Brisgaugię, cuius Sigebertus Genb acensis, & Brisaci montis Antoninus Pius meminerunt. Otto libro 6, capite 17 Chronicorum Bresacum dixit. Annales Suitensium & Iacobus Spiegel Bris gum, Pi cus tamen Mirandulæ comes Brisacum. Olim hoc oppidum Harenlingorum, nescio quorum, fuit, ut Genblacẽsi placet. Ego Zeringorum assererem. Illic Eberbardus tempore Henrici & Ottonis primi anno Incarnationis 1040, occidebatur, obsessus ab Ottone rege. Arx ibi à Bertholdo de Zeringen constructa est, ut Annales Suitensium dicunt. Otto uerò Frisingensis ab Henrico castrum ibi, ut asylum pauperum, constitutum esse testatur, libro sexto, capite decimonono, & libro septimo, capite ultimo. Chronica Suitensium Brisachum per regem Franciæ fuisse captum, Ottonem autem regem Franciæ fugasse usque ad Lucetias, & illam prouinciam Alsatiæ duci Friburgensi, scilicet ducibus de Zeringen, tradidisse. Inde ad comites de Habspurg deuenisse asserunt, & ad domum Austrię. Illic Rhenus pręterlabitur: oppidum illud in monte situm, quod Picus in carmine de Cruce sic expresit:

Verticibus magnis contingit tecta Brisachi.

Bituriges.

BIturiges populi Gallię metropolis, ubi est Turo Aquitanię pars. Soli hi, ut ait Hermol. Barbarus, indigenæ sunt inter Aquitanos: illic S. Vrsinus episcop. migrauit ad cœlũ, hos S. Austragisillus conuertit ut Ptol. enarrator asserit. Hos Bituriges uocat Cæsar in Comment. belli Gallici, & Ptolemæus libro 2, capite 6, tab. 3. eiusque enarrator. Hermolaus Barbarus Bituriges uel Bituros dici conuincit. Plinius lib. 4, capite 19, cognomine ipsos Sexignatios dixit, Vbiscos Ptolemæus. Βιτούριγες enim inquit, οὐίβισκοι. Strabo libro quarto, Bituriges Loscos dictos perhibet, meminit horum Plinius.

Berna.

BErna ciuitas Heluetiorum post Friburgum anno 11 condita est, ut testantur eorũ Annales. Sunt qui hanc urbẽ Arctopolim uocãt, ἀπὸ τῆς ἄρκτου, id est, ab Vrsa. Annales uerò Suitensium probatissimi anno Domini 1016 aiunt Bertholdũ fugato rege Francorum ab Ottone, Suitẽsium tellurem in ditionem accepisse, ratione coniugis eius, itaque anno prædicto 14, postquam Friburgum Otlandiæ ciuitatẽ condidit, Bernam extruxisse, illic prudentissimus senatus ab omnibus

est appellatus. Huius ciuitatis meminit Aeneas Syluius, & multa in bello posse indicat, quod & in propatulo est. Illic Prædicatores ante paucos annos de Hæresi conuicti comburebantur, quorum Faber Stapulensis theologus in translatione sua meminit. Est & alia ciuitas Italię Verona dicta in Italia, à Theoderico rege Gotthorum, quæ ciuitas à Gallis Senonibus condita est, ut Polycrates, Iustinus, Peutinger, Blondus & Iacobus Carmelitanus scribunt.

Verona.

Baden. BADEN, latinè Thermæ inferiores, oppidum inter montes situm, à balneis ibi dictum: de illo oppido ita Philippus Beroaldus in una epistola scribit: Quid referam ciuitatem inclitam inter laudsimæ Germaniæ ciuitates, haud longè à Rheno sitam, duarum artium munitissimam, his propè inexpugnabilis conspicitur: illic thermæ sunt salutares. Ibi literis penè exoletis scriptum est, Antoninum imperatorem urbis conditorem extitisse. Hæc Beroaldus. Sunt ibi balnea opinione & præstantia reliquis thermis pręferenda, quæ à M. Aurelio Antonino anno Domini 126, secundum alios citra uel ultra inuenta sunt. Huius urbis meminerunt Volaterranus libro 7 Comment. & Nauclerus, semel obsessa per Argentinenses Baden fertur, sed non expugnata.

Boij. BOIJ populi à Cæsare libro 1, Orosio, Celte, similiter Ammiano Marcellino, Iornande, Strabone, & Paulo Diacono referuntur. Boioarios Peutinger & Aeneas uocant, nos Bauaros. Aeneas hanc prouinciam primò ait Noricos inhabitasse, alij ab Auaris Vngaris dictos uolunt, ut Rosuita monialis, quæ Ottonis uitam scripsit, & addita litera b, Bauaros nuncupatos. Alij à Boijs gentibus Galliæ: hoc Aeneas negat, uerùm maiori indagine utar. Marlianus scribit Boios Cęsarem uicisse, & locasse ad alia loca. Sabellicus quoque libro 5 Ennea. 6. qui olim Boij dicti sunt à Cęsare uicti, nunc Bauari dicuntur, unde & hodierno die Boios dictos inuenio, ut Celtes q Boios uocat illos, quos nos Bauaros appellamus, & Cæsar libro 1. Noricorum agros Boios uastasse indicat, & illuc consedisse. Quid ergo dubitãdum in eo est, à Boijs uenisse Bauaros. Audiamus Cornelium Tacitum in Germania ita scribentem: Inter Hercyniam syluã, Rhenum & Mœnum amnes Heluetij, ulteriora Boij, Gallica utraque gens tenuêre. Manet adhuc Bohemi uestigium, signatque loci ueterem memoriam, quamuis mutatis cultoribus. Hæc Cornelius. Ex cuius uerbis habeo, olim Boios ubi nunc Bohemi sunt, fuisse, quod maioris admiratiõis loco recensetur, quàm Bauaros à Boijs uenisse, quia mutatis, inquit, sedibus & uestigium ibi remanere. Nec & magna ibi distantia: Occidentem enim Bauari tenent, ut Aeneas ait. Annales Argentinensium non pœnitendi ab Armenis Bauaros deuenisse asserunt: alijs id remitto. Habet autem Bauaria ad unam partem Francos, ad Meridiem alpes Italiæ, ad Occidentẽ Sueuiam, ad Austrũ Bohemos, ait Iacobus Carmelitanus. Illic Danubius & Lycus diuidũt Sueuos à Bauaris. Quinque episcopatib. numeratur illa regio ab Aenea, & ornamẽta Ecclesię pulcherrima seposita sunt in Bauaria, quæ olim tẽpore Henrici Arnulfus destruxit crudeliter. Diffusiora illis apud Ottonem lib. 6, cap. 18 Chronicorum extant. Tempore Theodonis Christianã lege Bauaria imbuta est, ductu Ruperti episcopi Saltzburgensis.

Boioarij.

Bauariæ episcopatus quot.

Bursfeldt. BURSFELT in Saxonia monasterium, à Gertrude ac Henrico de Northeim conditum est, ait Hermannus.

Billikaim. BILLIKAIMENSE monialium monasterium inter Neccharum & Odenuualt, ab Ernesto de Hirsperg erectum est, ut Annales eorum loquuntur.

Bericum. BERICUM Hasię monasterium supra aurifeam à monialibus inhabitatur, ubi crux ex terra creuit.

Bellumpratũ. BELLUMPRATUM monasterium in Lotharingia, Simon Lotharingiæ dux anno Domini 1135. indictione Romana undecima, tertio Idus Iunij, in die Ascensionis condidit, ordinis Cisterciensis.

BVDONIS monasterium, Bodo episcopus Tullensis in honorem B. Virgi- *Budonis monasterium.*
nis fundamentis ornatissimis iecit.

BEderau monasterium Hassię inter Fuldam & Ederam, non procul à Cassu- *Bederau.*
la, ubi Fulda & Vuerra confluunt, ab Vuernhero anno Domini 1120. erectore,
aut latitudine prati dictum, à comitibus Gelrensibus conditum est. Primus Ab-
bas B. Henricus ferebatur.

BOhemia Germaniæ regnum est, ut libro primo indicauimus, à Bohemo re- *Bohemia.*
ge dictum fuerat, ut uolumine 3 adduximus, tota penè flatibus Aquilonis expo-
sita, Albi, Aegra & Multauia fluminibus irrigua, opulentissima arboribus et pe-
cudibus, ut Lilius ait. Hermolaus Bohemos legi putat deberi apud Pomponi-
um Melam, lib. 3. & apud Cornelium Tacitum. Ego utrunque legi non nefas esse
puto, licet Cornelius magnam uicinitatē inter Boios & Bohemos tradat. Pto-
lemæus illos Bemos uocat, καὶ ἡ λοῦνα ὕλη, ὑφ᾽ ἣν μέγα ἔθνος οἱ Βαῖμοι μέχρι τοῦ Δανου-
βίου: Et Luna sylua est, super quam gens Bęmi sunt usque ad Danubium. Quibus
uerbis & Bohemos olim in sedibus Bauarorū consedisse innuit. Nazarius Ma-
mertinus in lib. ad Maximianum Bohemorum meminit. Plura diligens lector
apud Volaterranū libro septimo Comment. & Platinam in uita Ioannis 22. re-
periet. Aeneas Syluius quinque uolumina rerum Bohemicarum cōscripsit. Fuit
regio illa hæresi Hussitana infecta, de qua epistolam propriā Poggius Floren-
tinus scripsit, qui interfuit eorum concioni. Primos præterea habitatores Bohe-
miæ & quæ requirebantur ad huius lineæ cognitionem, libro 1 & 3 collegimus.

BRaga Bohemiæ metropolis, & totius Germaniæ urbs maxima, ut placet *Braga.*
Aeneæ. Hanc urbem Primislaus primus Bohemiæ dux condidit. Libussa uxor
eius quærebat quid ageret, & ciuitati nomen dedit, illud enim penes eos Bra-
ga sonat. Hanc urbem Multauia fluuius intersecat, nunc episcopalis urbs, olim
sub Ratisponensi diœcesi comprehensa: coluntur nūc quatuor religiones illic
corruptissimæ. Celtes poeta propriū carmen de ea conscripsit lib. Carm. Od 27,

Visa non urbs est meliore cælo,
Fertili gleba tua Braga cincta est.
Explicat septem hæc spaciosa colles,
Quam rapax scindit fluuius per Albim
Ambitu murorum, imitata magnæ mœnia Romæ
Exiens, nomen socios petentes fluctibus æquor.

Ptolemæus urbem hanc libro 2. capite quarto, tabula 4, Casturgim nominat. *Brunsuigum.*

BRunsuigum nobilissimū oppidū, à duobus fratrib. Brunone ac Theod. ab
alijs Theomaro dicto, Lutolphi ducis Sax. filijs cōditum, Salut. año 861. ut eorū
historicus Herman. testatur. Monasteriū illic in honorem S. Egidij año Dñi 1113.
Gertrudis condidit, & à Treueri S. Auctorem detulit peracto prælio. Cætera
de ducibus & eius ecclesijs lib. 3 diximus: à Ptolemæo Tubisurgium dicitur.

BVritium à Ptolemæo Sundis est, Sund nuncupatur. *Balbrun.*

BAlbrun ciuitas à Ptolemæo Tuderium nominatur.

BRegetium ab eodem Prespurg appellatur.

BRabantia amœnissima ac potentissima prouincia Germaniæ, habet ad *Brabantia.*
Occasum Flandriā, ad Austrum Galliā, ad Ortum Gelriam, ad Aquilonē Hol-
landiam: nobilissimas ciuitates tenet, Traiectum, Bruxellam, Bergam, Meche-
linum, Antuuerpiam, cætera libro tertio diximus.

BVda urbs Vngariæ regia sedes apud Danubiū sita, habet ab Oriente Mœ- *Buda.*
siam, ab Occidente Noricos, à Septentrione Danubium, ad Austrum montes
Illyricos. Hanc ciuitatem Ptolemęus libro secundo, capite decimoquinto, tabu-
la quinta, Curtam uocat, κοῦρτα: illic Paulus Eeremita ossa sua condidit: ut au- *Curta.*

tem doctioribus persuasum est, Buda à Ptolemæo Salmum dicitur, non Curta.

Brun. BRun Arsicuam uocat Ptolemæus libro secūdo, capite decimo, tab. quarta, apud Morauos.

Bremen. BRemen à Ptolemæo Fabiramum dicitur, urbs Vuestualię episcopalis, quæ ab Hamburgensibus huc translata est: primus episcopus fuit S. Anscarius.

S. Blasius. S. BLasij monasterium in Hercynio fundatū est anno 1084, ut Annales Argentinensium asserunt.

Basanburg. BAsanburg castellum supra Mosam instructum est à rege Basano Francorū, à quo & nomen habet, ut ex Hunibaldo Abbas Spanheimius probat.

Brūtes hofen. BRunteshofen monasterium uirginum in Saxonia, ordinis S. Benedicti, à Nicolao primo pontifice & Lutolpho duce Saxoniæ conditum est, ut eorum Annales habent.

Ballenstat. BAllenstat Halberstadiensis diœcesis monasterium exordiebatur Otto, situm est in Saxonia. Hæc ex eorum Annalibus.

DE LITERA C.

Cassula. CASSVLA Cassel urbs Hassiæ dicta quasi castellum: olim enim tantum illic arcem extitisse uolunt, Fulda, Ana & Trusula fluminibus irrigua. Illic lilium aureum è Roma per Lantgrauium delatum uidetur. Nūcupatur autem ciuitas illa à Ptolemæo Stereontium. Mons Cucullæ Cuttenberg.

Capella. CApella monasterium Hassiæ Cisterciensium ordinis, tria miliaria distans à Bederau, sic à Cardinali quodam appellata.

Calb. CAlb oppidum Sueuiæ, ducibus Vuirtenbergensibus subiectum, olim pro prios comites habuit, & antiquissimos, ut Erlafridus comes, qui hoc oppidū incoluit, anno Domini 838, temporibus Ludouici Pij, qui cum Nottungo Vercellensi episcopo Hirsaugiam monasterium erexit, cui Erlafridus filius successit. Longo inde temporis interuallo, Adelbertus comes de Calb uiguit, qui monasterium Sindelfingense condidit, cuius neptis Vuelphoni ultimo nupsit, uxor eius Vuilia uocabatur. Habuit ille Adelbertus Brunonem, Adelbertum & Gotfridum filios, qui Palatinus erat Tubingensis: filias uerò Vtam & Hirmegarden.

Cliuensis ducatus. CLiuensis ciuitas inferioris germaniæ, Cleff, olim inter Sycambros numerata, nunc ducatus, quem erexit Sigismundus Imperator, & primum ducem fecit Adolfum.

Kūngsfelt. CAmpum Regis condidit Richardis soror Vuilhelmi regis Romanorum de Hollandia.

Constantia. COnstantia Costentz, Sueuiæ urbs, à Constantino Magni Constantini auo dicta est, ut Leonhardo Aretino uidetur, qui eam muro cinxit. Secus Picus illo carmine introduxit:

Quos Constantini proles oriente subacto
Occiduas repetens stellanti murice terras
Condidit, & proprio signauit nomine.

Vbi Picus à Constantini filio hanc auspicatam dixit. Hæc urbs prius Vitudura nuncupata est, ut aiunt Aretinus & Antoninus Pius in Itinerario. Ptolemæus Gannodurum libro secundo, cap. 8. tab. tertia uocat. Est autē episcopatus plenissimus, illic S. Conradus olim episcopus claruit, illic S. Pelagius requiescit. Est & ara illic instructissima, qua nobilior & preciosior nō reperitur. Hic Concilium fuit maximum anno 1414, de quo Platina in Ioāne, & Poggius Florentinus in Epistola ad Leonardum Aretinum. Est & tabula ibi antiquitatem præ se ferens, cuius Aretinus meminit. Hæc refertissima piscibus urbs est, ut libro octauo diximus. Diu insolentias Heluetiorum sustinuit, extra ciuitatem illius

ilius S. Gebhardus confessor iuxtà & martyr ossa condidit, ubi 40 stadijs Heiligenberg locus nominatur, unde comites orti sunt de Vuerdenberg. Ibi & laeus Lemannus, cuius meminimus libro octauo, & libro primo. Hi autem qui circa lacùm & Constantiam morabantur, antequam à Constantino restituta fuerat Constantia, Nantuates dicebantur ab antiquis, secundum aliquos Naruantes. Horum Peutinger & Strabo lib. quarto meminerunt. Marlianus Nantuates iuxta Heluetios esse & Sequanos scribit. Plinius lib. 3, cap. 19 nescio quid inferat, alpinas esse gentes. *Comitum de Vuerdenberg origo.*

CAleti populi iuxta Menapios ad Oceanum, ut Strabo libro quarto refert. Horum meminit Sabellicus libro quinto Ennei. sextę, Eutropius libro sexto. Hodie iuxta Rhenum sunt. Orosius libro sexto, capite septimo, Galetos per g dixit. Marlianus hos scribit Ambianis, Atrebatibus, Morinis & Oceano proximos. Meminit horum Plin. in 4. & lib. 19, cap. 1. *Caleti.*

CErusij Germaniæ populi apud Cæsarē in bello Gallico, proximi Hermonduris, Cattis & Ligijs, ait Tacitus: hos sylua Bacenis à Sueuis diuidit. Multa Eutropius libro sexto, & Orosius. *Cerusij.*

CHerusci à Celte & Cornelio dicebantur. Et sic Claudianus: *Cherusci.*

Quęq; domant Cattos immansuetosq; Cheruscos.

Strabo hos indigentia laborare dixit libro quarto. Cornelius olim hos laudauit ut bonos, nunc uerò ut malos incessit, eo quòd bellum inlacessiti semper nutriunt. Eusebius in Chronicis, ubi de Augusto mentionem facit, fortissimas gentes illas esse, quibus natura uires & consuetudo experiētiaq; dederit. Mantuanus ad Cæsarem:

Et inertia arantes *Littora Cherruscos:*

ubi primam produxit contra morem aliorum duplicando rr. Marlianus Cheruscos à Basilea usq; ad Bruxellam deducit, ibi non longè nostro tempore uestigium manet, inter Bruxellam & Heidelbergam Kreichgau, Celtes:

Heluetijs porrecta iugis diriuq; Cheruscis.

Vnde multi opinati sunt Cheruscos à Friburgo usq; Bruxellam, & ultra usq; Heidelbergam se extendere: uerùm hi omnes à meliori sententia aufugerunt, referente Claudiano:

— *Ingentem Albim liquère Cherusci.*

Et prius probaui ex Cornelij sentētia Cheruscos Ligijs proximos, id est Vngaris, & Cattis, id est, Turingis esse. Voluit & Germaniæ unus præstantissimus incola, Cheruscos ab antiquo fuisse, partim Saxones, partim Marchianos antiquos: nec discrepant libri Cornelij nuper inuenti, & id mihi placet, cuius meminimus libro nono.

CArnutes apud Cæsarem legi, Strabo Carnutos uocat, & præstantissimas gentes libro 4. ad Ararim, & uersus Septentrionem Allobrogibus & Aruernis uicinas, & hi Galli sunt. Ptolemæus libro β παρὰ δὲ, inquit, σηκόανα καρνόνται, ὧν πόλις αὐτρικόν. Id est, Ad Sequanam uerò Carnontæ sunt, quorum ciuitas est Autricon. Galli eorum lingua Chartres appellant. Michael Ricius quoq; Carnutum oppidum allegat, & Orosius libro 6, capite 7. Marlianus Turonibus & Andegauensibus proximos eos ait. Tibullus elegia 7 de ea. Paulus Diaconus libr. quinto, capite 22 scribit Carnutum corruptè, nunc Carantanum dici. *Carnutes*

CAruntii uerò Sarmatiæ populi, non Galli, alia gens, à Carnunto oppido dicti, ubi olim Germaniæ finis fuit, iam uerò Germaniæ adscribuntur. Plinius libro trigesimoseptimo, capite tertio, Centum autem mil. pas. abest à Carunto littus Pannoniæ, à quo à Germania succinum portatur. Idem Plinius libro quarto, Superiora, ait, inter Danubium & Hercyniū Caruntij tenēt, Germanorum *Carunti.*

ibi

ibi confinium. Plinius libro quarto, capite duodecimo, Carnuntes dixit, Hermolaus Barbarus Caruntios legit. Ptolemæus & Hieronymus in Chronicis triginta octo millia pass. à Sacarbantia, ut Antoninus ait, quæ media est inter Caruntum & Sabariam. Hæc ideo, ne Carnutes & Caruntes unam gentem, adeò diuersas putemus, illos Gallos, hos Sarmatas. Cornelius Tacitus ubi Sarmatię meminit, gentes Manuminorum allegat: uideant alij, an hos an alios uelit.

Cannefates. CAnnefates alij per pb scribunt, populi inferioris Germaniæ Rheni accolæ, ut placet Plinio lib. 4, capite 15. Marlianus iuxta Batauos ipsos ponit, in eadem insula & lingua & uirtute Batauis pares. Volaterranus libro 7 de illis. Tacitus in Historijs Caninefates, inquit, partē insulæ (intellige Batauorum) colunt origin, lingua pares Batauis, superantur numero, re uera & Holandi sunt.

Cracouia. CRacouia metropolis Poloniæ, ubi & regalis sedes est, dicta à Craco rege, Zechij successore, ait Aeneas. Craco enim arcem illic condidit: alij Gracchum Romanum uolunt, ut Coruinus illo carmine de Vistula:

Caeruleum caput à limosa rupe,
Regia celsus sinuosus urbis
Praeterit murus, ubi Gracchus horum
Auctor, agresti statuisse fertur
Iura colono.

Dotata inde ab Vratislao: hic Vistula fluctus agit, illicq; S. Florinus sepultus est, maximum gymnasium uiget. Ptolemæus lib. secundo, hanc urbem nuncupat Corrodunum. Aeneas Polonici iuris ciuitatem illam esse scribit, trans Vistulam positam in solo Sarmatico. Mantuanus ad Cæsarem:

— Uenient ad bella Croaci
Coruiniq; genus, si uera est fama, Ualachi.

Catti. CAtti populi Germaniæ, de quibus Iulius Capitolinus in uita Antonini Cęsaris. Strabo libro septimo, indigentia eos laborare dixit. Cornelius in Hercynio saltu sedes tenere asserit, & nō palustrem regionem, Tenteris proximos. Enarrator Ptolemęi iuxta Ligios, id est Vngaros. Cornelius in Germania scribit Batauorum sedes olim transgressos Cattos, seditione domestica, ubi nunc Bataui teneant, & honorem ueteris consortij adhuc manere: quare non perperam scripserunt inferioris Germaniæ populos fuisse. Alij tamen Sueuorum gentes quasdam, ubi nunc est Herrenberg, sicuti ibi uestigium huius manere reperi, uerissimè dictos putant Cattos. Plura de illis Plinius libro 4, capite 15. Cornelius in Historijs scribit hos cum Hermonduris bellasse, & uictos fuisse, inde cū Cheruscis, Ampsuarios, Bructeros & Tenteros exegisse, ac uenundasse. Idem in alijs Histor. libris scribit, Cattos seditione domestica pulsos, insulam quam dixerunt Sitam occupasse, quam mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis à tergo, lateraq; conuoluit: nec opibus Romanis societateq; alijs astrictos, diu Germanicis bellis exercitatos. Vnus nuper expertissimus rerum Germanicarum Francos esse dicebat Cattos, nec absurdum mihi uidetur, si nec Hassi iuxta Celtis opinionem, sed Turingi dicerentur: uerùm tota eorum progenies desijt, ut alibi diximus.

Canimanni. CAnimanni inferioris Germaniæ populi iuxta Frisios partem Rheni Oceani attingentes, illic lacus uberrimi, paludibus & saltibus horrent, ut aiūt Marlianus, enarrator Ptolemæi, & Cornelius. Orosius lib. 6, cap. 7, Cecominos dixit.

Cenomanni. CEnomanni populi quos Cenanos Strabo libro septimo uocat, apud Breucos in alpibus sunt. De illis enarrator Ptolemæi: hic S. Iulianus episcopus floruit. Horum meminit Orosius libro quarto, capite 15, ibi ab Hannibale uictos ipsos

sos dixit. Marlianus Cenimagnorum meminit Anglico mari proximoru m. Ptolemæus libro β. τοδεις ἐφεξῆς αὐλιόρκιοι οἱ κενομανοὶ, ὧν πόλις οὐινδῖνον: ubi Galliæ populos dixit, cui ego assentior.

CATVRIGES populi alpini ab Augusto uicti, ut Strabo libro 4. Plinius libro 3, capite 19. Ptolemæus & alij dicunt. Sunt autem Galli ultra Heluetios hodie, teutonice Saphoier dicũtur. Strabo post Salassos, Centrones & Caturiges, ait. Cæsar Caturigum meminit. Ptolemæus Caturgos uocat: multa Hermolaus. Antoninus Pius Caturcos uel Caturicos dixit, Cadurcos Galli Caros dicunt. *Caturiges.*

CEntrones Ptolemæus & Cæsar: Ceutrones tamen Strabo libro quarto, & Plinius libro 11. Ceutroniam uocant regionem, unde casei præstantiores deferuntur. Antoninus Ceutronum, inquit, oppidum Tarantasiæ est, per hos trans alpes in Galliam ex Italia commode proficiscitur, per iuga Pæonica. Cœlius, Liuio authore, Hannibalem per Centronum iuga profectum asserit. Hi autem reuera sunt Galli Belgæ, ut ait Marlianus, sub imperio Neruiorum, alij Gordiacenses in Flandria eos probant, diœcesis Tornacensis, ut uult Ptolemei enarrator, hic tamẽ Ceutrones ubi apud Gebennam esse asserit, & deinde ponit Centrones nunc nuncupari Gordiacenses, delusus cum nescit Ceutrones ab alijs Centrones dici, authore Hermolao Barbaro, uel Tarantasij sunt, authore Antonino. Centrones uocant Galli, faitron au pais de Liege. *Centrones.* *Locus enarratoris Ptolemæo.*

CAuchi populi iuxta Rhenum habitant, ut Plinius libro 4, capite 13 testatur. Marlianus apud Frisios Transrhenanos eos posuit, Strabo lib. 7 ad Oceanum. Plinius quoque libro 16, cap. 1, Oceanum eos degere probat, ut miserrimos, & Oceanum sæpe casulas eorum secum uehere, ut nauale ipsis prælium plus cum arboribus sit. Cornelius & enarrator Ptolemæi iuxta Frisios, Ptolemæus libro 2, capite 8. Cauchos minores usque ad Visurgum sese extendere collegit, & Cauchos maiores ad Albim. Duas ideo Cauchorũ gentes ponit, ego uero per Cauchos Bructeros iuxta Ptolemæum intelligo: minores enim ad Visurgum, maiores ad Albim se extendunt, authoribus pluribus. Hi ergo Cauchi, ut Tacitus libro 30 scribit, duce Gannasto, qui Caninefas erat, post mortem Antiquini inferiorem Germaniam occursauerunt. Horum etiam meminit Mantuanus ad Cæsarẽ. Cornelius immensum spaciũ ipsos implere & tenere dixit, & populos Germaniæ nobilissimos, qui magnitudinem suam iusticia malint tueri, sine cupiditate, nulla bella prouocent, nullis raptis aut latrocinijs populantur. Illud præcipuum uirtutis & uirium, eorum argumentum est, quod nihil per iniurias assequuntur. Hæc Cornelius. Plinius libro decimosexto, capite secundo, miseram gentem Cauchos tumulos possidere indicat, non pecudibus, non lacte uesci, sed terram ipsis cibum præbere. Horum Aelius Spartianus in uita Iuliani meminit, & iuxta Albim ipsos ponit. Tacitus in histo. ait, hos & Cattos debellasse, Bructeros, Tenteros & Ampsuarios, & ipsos uenundasse: ergo Cauchos maiores Saxones, minores Frisios. *Cauchi.* *Locus Ptolemæi.*

COnfluentia oppidum Galliæ, Coblentz, inter Moguntiam & Coloniam, episcopo Treuerensi paret, hic Mosella in Rhenum influit, ut ait Rudolfus Agricola, in una Epistola, ex eo dictam uolunt Confluentiam. Plura de illa ciuitate Otto libro primo de rebus Friderici capite uigesimosecundo, & enarrator Ptolemæi, & idem Otto libro quinto Chronicorum, Rhegino Prumiensis & Marcellinus libro decimosexto, cuius hæc sunt uerba, nisi quod apud Confluentiam locum ita nominatum, ubi Mosella amnis Rheno infunditur. Meminit huius loci Antoninus Pius in Itinerario. *Confluentia.*

CEracates populi sunt, ut Marlianus ait, apud Vangiones & Trebotes Transrhenani, de quibus & Tacitus. Alij Cisrhenanos & syluam incolere, teutonice Odtenuualdt, dicunt. Plinius libro tertio, capite uigesimosexto Dalma- *Ceracates.*

tiae populos dixit. Tacitus illorum meminit libro Histor. decimonono: & quia nihil certi apud autores inuenire de ipsis possum, praetermittam.

Caresij. CAREsij populi numero & genere Germani, cis Rhenũ, proximi Eburonibus & Condrusis, Leodiensis dioecesis, Marlianus ait. De illis Caesar, Orosius lib. o sexto, capite septimo, qui Cercesos ipsos nuncupant.

Carini. CArini Plinius libro quarto, capite 30. Ptolemaeus Carithni libro secundo, capite decimo ait. Germani sunt, non longè à Rheno & Obnobijs montibus iuxta Vespos. Heluetiorum eremum esse, & septentrionalem Germaniae partem habere, ait idem Ptolemaeus, unde hos esse Sueuos uoluerunt iuxta Neccharum. Appianus Carinnos dixit, & ab Augusto uictos. Mantuanus ad Caesarem Carithnos dixit. Ecce Carithnis quos furor armauit, Ego uerò Francos esse coniector, non sine summi uiri unius opinione.

Chataori CHaetaori populi apud Ptolemaeum libro secundo, capite decimo, iuxta Danubium perhibentur, unde alij eos Austriae populos esse uoluerunt, teutonicè Kemnat. Verba eius sunt. χαιτάωροι καὶ μέχρι τῶ δανουβίου ποταμοῦ. Alij Vmbros superiores ipsos fuisse coniectantur.

Cheniteri. CHeniteri populi, Drusomagi à Ptolemeo libro secundo, capite undecimo, tab. quinta dicuntur, teutonicè Kempten, Graecè Δρουσόμαγος. Meminit & huius loci Itinerarius Augustanus, alij Canipedum appellauerunt.

Catuaci. CAtuaci Neruijs, Caletis contermini, Veromandis, Condrusis proximi, Douacum urbem colunt, Atrebatensis dioecesis, ait enarrator Ptolemaei. Sabellicus libro quinto Ennea. sextae nunc Siduacos dici asserit: uide Marlianum.

Clomburg. CHlomburg à Ptolemaeo Rugium dicitur, ῥούγιον.

Coburg. CHoburga à Ptolemaeo Molomabus libro secundo, cap. 1, tab. 4. μηλόμαβος.

Closterneuenburg. CLosterneuenburg à Ptolemaeo Claudonium lib. 2, cap. 13, tab. 5 dicitur, Graecè κλαυδόνιον, locus Austriae.

Carinthia. CArinthia, Kernten, Ligutinus libro primo:

Atq. Carentinis populos quos collinat Austria campis.

Et idem libro septimo:

Quiq. Carintinis populus uersatur in oris.

Huius regionis meminerunt Aeneas & Volaterranus. Est autem sub ducibus Austriae, habetq; ad Ortũ Carnos, ad Meridiem alpes, ad Aquilonem Stiriam, maximè montana regio, ut libro tertio Nonarij decimi Sabellicus infert.

Carcinites. CArcinites populi inter Peucinos & Bastarnas, olim Pannoniae, ut ait Ptole-
Cai.i. maeus à Carcina oppido dicti. Plinius libro quarto, capite 12, Garcinites eos nominat, Hermolaus Barbarus testimonio Pomponij Melae legit Carcinites, & ego authore Marcellino libro 22. Hecataeus urbem eorum Carcinitẽ dixit, Ptolemaeus Carcinam, Pomponius Mela libro secundo, Gerram & Hiparim uno hostio hos attingere infert. Plura de illo Volaterranus adduxit.

CAici Germani comati sunt, accolae Rheni, ego Bristiae conterminos putarem esse, nisi forsitan alij Cauchos, de quibus dixi, uelint esse, quod tamen non temerè dicerem. Sulpitius hos Gaucos dici ait, nescio quos Lucanus libro 1,

Et uos crinigeros belloq. arcere Caicos.

Claudianus in Stilicone:

Vt iam trans fluuium non indicante Caico

Pascat Belga pecus.

Condrusi. COndrusi sunt genere & numero Germani. Caesar libro sexto, inter Eburones & Treueros. Marlianus ait oppidum eorum Boium nuncupatũ, ad ripasq; Mosae situm, ab Antonino Pio dictum, in ducatu Lucenburgensi, Leodiensis dioecesis uoluit: uide Orosium de illis.

CELLAE

Cella monachorum. CELLA MONACHORVM Ettenheim monster, cōdita ab Vngero episcopo Argentinensi, ut in Testamētarijs Heddonis legitur, qui Ecclesiā illic B. Mariæ consecrauit. Heddo inde Habspurgensis comes episcopus Argentinensis 23. consentiente Pipino rege, monachos S. Benedicti huc transtulit. Primus abbas Haldolfus initiatus est, ubi dux mortuus, extructum 30 fratribus, inde adeò spoliabatur ab Ottone episcopo Argentinensi, ut uix duodecim fratres illic se sustentare potuerunt.

Cluniacense. CLuniacense monasterium in fundo Burgundiæ, Masicensi pago, Guilielmus Pius dux Aquitaniæ inchoauit, & Bernonem primum abbatem constituit, inde Elbo comes illud ampliauit. Hæc Platina in uita Hadriani III. & Rhegino Prumiensis ac Hermannus Chronographus.

Costobates. COstobarcs populi Sarmatiæ sunt, ut Ammianus Marcellinus libro uigesimosecundo ait. Horum meminit Capitolinus in Pio Antonino, Eutropius & alij. Ptolemæus iuxta Sudinos eos habitare asserit, horum enim meminit libro 3 cum inquit: Super hos & Gylliones sunt, inde Cystobocos & transmontanos usque ad Peucinos montes. Illic & Ptolemæus οὐ κυσοβώκους dixit Cystobocos in secunda declinatione. Quidam eos Castrenses fuisse indicauerunt. Sunt & Sarmatiæ populi multi, ut usque ad Alanos κασίους. Sunt apud Ptolemæum & Cariotæ, Carbones, & alij.

Camburg. CAmburg monasterium S. Benedicti Conradus rex fundauit, alij tamen à comite de Rotenburg id conditum aiunt. Monachi monasterium reliquerunt, ut Nauclerus asserit, anno 1489. & per Innocentium octauum in canonicos seculares euas[e]runt.

Curia Hugonis. CVria Hugonis Haug in dem Vuilertal, quam Albertus Auentinorū comes condidit, ut eorum Annales uolunt: sunt illic antiquitates pulcherrimæ.

Corbeia. COrbeiam monasterium iussu Lotharij S. Anscarius primus episcopus Bremensis struxit, prius in Hamburgo sub Colonia continebatur.

Clingenminster. CLingenminster monasterium olim diœcesis Spirensis nunc canonici regulares, erexit Dagobertus, ut habent eorum Annales.

Creuchgaugia. CReuchgaugia Rheno, Neccharo, Odenuualdo adscribitur, cuius accolæ non Cherusci dicuntur, ut plerisque persuasum est. Hæc plaga olim proprijs comitibus moderabatur. Conradus II. hanc prouinciam in comitatum redegit, propter suos maiores, qui in oppido Brusella residebant. Hic nobilem quendam Fridericum huic comitatui præfecit, à quo Vuolfranius processit comes Kreuchgaugiēsis, & Zeiffholdus. Vuolframus recepta Zela cōiuge, filia Henrici III. Ioannem episcopum Spirensem 33. partu edidit, qui S. Germani ædem Spirensem locupletauit. Zeiffholdus uerò unica relicta filia Adelheida, eademque Henrico Palatino addicta, comitatum imperio reliquit. Fridericus sui nominis secundus, Eppingum, Heidelsheim, Hermanno Marchioni Badensi reliquit, quæ oppida successu temporis inde ad Palatinatum Rheni deuenerunt. Brusella olim iuris Vuormaciensium per Conradum ducem Vuormaciensem Kreuchgaugijs restituta, à Ioanne episcopo & Conrado secundo Spirensi Ecclesiæ donabatur.

CEnogium Labenberg siue Labenburg.

DE LITERA D.

Dalmatia. DALmatia pars Illyrij est, contermina Liburniæ, ut placet Zachariæ Lilio, duobus fluminibus irrigua Sauo & Drauo. Plinius libro tertio, capite uigesimosexto, eorum gentes perhibet Hercuniates, Tornacates, Tauriferos. Olim hæc Flauonia dicta est. Orosius libro primo, capite uigesimosexto, illam ab Oriente Macedoniam, ab Aquilone Dardaniam, à Septentrione Mæsiam, ab Occasu Istriam continere asserit. Dicta autem est à Dalmate, cuius meminit

Berosus lib. 2 Historiarum, qui fuit filius Istri. Hos Carolus debellauit, referente Peutingero. Pollio quoque, ut Eusebius & alij testantur, Dalmatiam adortus est. Horat. lib. 2 Carminum, Oda 1.

Cui laurus aeternos honores
Dalmatico peperit triumpho.

Strabo libro septimo, Ardeos, Plereos, Daorizos populos huius collegit.

Denodurum. DINODVRVM alij Denodurũ, nũc Theonis uilla Metensis ciuitatis est, id est Belgarum locus, ut uidetur enarratori Ptolemaei, Cornelius Dinodurum oppidum esse Mediomatricum in Historijs conuincit, Rhegino Prumiensis Theonis uillam uocat. Antoninus tamen in Itinerario Diuodurũ, & per u protulit, uerùm litera est deprauata.

Dornberg. DOrnberg à Ptolemaeo Acmonia dicitur, libro tertio, capite octauo, tabula nona.

DOrstet Achantinopolis dicta est oppidum Sueuiae.

Disiboldi. DIsiboldi siue Disiboti monasterium sanctus Disibotus condidit in loco prope Sobernheim, ubi Nabus & Glanus confluunt, ut Abbas Spanheimius indicat.

Dockenberg. DOckenberg à quadam muliere Docka appellatum, Chronica nostri temporis uulgata habent.

Durlach. DVrlachum oppidum Dioecesis Nemetensis in Marchionatu Badensi, dictum à turri, cuius magnus apud priscos honor fuit. Huius oppidi meminere abbas Vrspergensis & Cõradus Peutinger uir doctissimus supra Ligurinum. Hoc oppidum Fridericus secundus Marchioni Badensi Hermanno tradidit, ut Hermannus Chronographus, & quidam Annales Marchionum continent, & nos literas Friderici uidimus. In Historia praeterea Friderici primi legimus, in praedicto oppido Conradum Friderici primi Caesaris fratrem occisum ob adulterium, dum cõtra Bertholdum de Zeringen proficiscebatur. Rudolphus Habspurgẽsis bellum in Marchionem mouens, Durlachum turrimque illic destruxit. Haec ex Annalibus Argentinensium.

Digulones. DIgulones populi sunt Germaniae, de quibus ita asserit Ptolemaeus, αὐτὴν δὲ τὴν χερσόνησον ὑπὲρ μὲν τοὺς Σάξονας Διγούλωνες. Id est, Ipsum autem Chersonnesum supra Saxones ad Occidentem Digulones habitant. Alij Holsacios esse, & optimè illos putauerunt.

Duglumi. DVglumi populi sunt secundum aliòs inferioris Germaniae iuxta Longobardos. Nam Ptolemaeus postquam de Longobardis & Angriuarijs agit, qui inter Cauchos & Sueuos habitabant, addit libro α. ὑφ' οὓς Δουγλοῦμοι: id est, supra hos Duglumi. Ego uerò Polonos esse facilè coniector, & non discrepant Ptolemaei uerba. Sunt enim iuxta Angriuarios, id est Brunsuigenses, & Cauchos, id est Saxones: uide Cornelium.

Monasterium apud Delegiã. Monasterium sancti Mauricij Treuerensis dioecesis, Priminius construxit apud Delegiam in Lotharingia, & sanctum Vuandalinum discipulum suum instituit abbatem.

DE LITERA E.

Etlingen. **Phorce.** ET Lingiacum oppidum Rhenẽse Marchioni Badensi militans, olim à Troianis conditum est. Phorcys enim Troianus, de quo Homerus, Phorcen ciuitatem condidit, & adiacentia praedia, inuento flumine, hic Aenea, augurium putauit de nomine ducis sui Aeneae, ut Capnion noster de Verbo Mirifico lib. primo ait, urbis fundamenta iecit. Hic inde & eius posteri proficiscentes duo miliaria, fluuium alium inuenerunt, iuxtà & pastorem, sciscitabantur quo fluuius ille nomine gauderet: quibus pastor Albae cognomento dixit. Altero illic augurio delectatus, Phorcys, ducis sui Ascanij Aeneae filij memor, qui Albam

longam

longam condidit, operæprecium se facturum putabat, si ut Aneç augurio monitus, ita nunc altero omine, filio suo uicem relaturus sit. Condidit ergo oppidum trans Albam eo longitudine maius, quo minus latitudine, & Albam longam dixit. Huius adhuc manet uestigium: longitudo enim oppidi belli tempore in latitudinem translata, & ad utramque ripam Albç oppidum porrectum est, maiorque pars murorum in bello contra Fridericum Palatinum demolita est à ciuibus. Idem Phorcys non longè ab Edlingen eodem nomine uillã Langen Alb exordiebatur, cuius Capnion noster meminit. Inde & laboris eius & Aneæ memor, in montis uertice delubrum Neptuno constituit, unde ciuitas ab illis Posidonopolis dicta est, id est, Neptuni ciuitas. Simulachrum Neptuni nostro seculo publicè uidebatur, à quo ciuitas nomen sumpsit, ductu tamen imperatoris Maximiliani ablatum est: huic quoque rei templa & campana preciosa nunc apud Edlingenses testimonio ueniunt. Inde cum Romanorum ditioni urbs illa incubuit, Romano nomine Neptingen, à Neptuno dictum est. Facta autem orthodoxæ fidei obnoxia, templo & castro montis, teutonicè Burgstadel, funditus deletis, campana & alijs Ethnicorum monumentis religioni nostræ mandatis, nomen mutauit, & ne Christiana religione imbuta Ethnicum nomē retineret, pro Neptingen Edlingen dicta est mihi patria. Olim Vuissenburgensibus paruit, cuius uestigium hodie manet: illorum enim uectores liberrimi ab omni uectigali immunes. nihil pendunt, per Marchiones inde Badenses oppidum detractum est, quorum dominio adhuc gaudet. *Neptingen.*

EBurones uel Eburonenses, de quibus Cçsar libro sexto, Lucanus in primo, Eutropius libro sexto, Suetonius & Orosius in Iulio, Belgæ fuerunt. Marlianus hos numero & nomine in Germanos abiuisse dixit, apud syluam Ardennam, nunc Leodienses nuncupati, die Luiticher, proximi Sycambris, ad eos Aquilegia attinebat episcopalis, prouinciæ Coloniensis. *Eburones.*

ERstenheimium monasterium uirginum collegiatarum institutum anno 1:0. tempore Adelachi episcopi Argentinensis 29. ab Hirmelgarde uxore Lotharij primi: huc Leo papa quintus S. Ceciliæ caput, & Iosephum suum misit: Abbatissa per discordiam electa, ut eligeretur, episcopo Mogũtino caput diuç Ceciliæ tradidit. Huc à Leone papa corpora Sixti, Felicis & Audacti martyrum transmittebantur. Iam diabolicam rem illic Hermannus & Iacobus Vuimfelingius increbuisse afferunt, nec ullam antiquæ religionis uestigium nostro æuo obtinuisse. *Erstenheim.*

ESlingiacum olim uilla, anno 1285. à Friderico II. muro circundata, imperio cessit, ut nostri Annales dicunt. Respondent illis Hermannus & Vrspergensis. Comes Vuirtenbergensis ipsam cinxit agmine, anno 1377. Verùm per imperiales ciuitates Sueuiæ occubuit: hanc urbem præterfluit Neccharus. *Eslingen.*

ERphordia corrupto uocabulo, integro Hercyniphordia dicta est, ab Hercynio, ut Celtes in Hercynio putat, alij à Frãcis, & Clodoueo ex transitu cuiusdam Erphetis dictam uolunt. Ptolemæus Biturdium dixit libro 2, capite 4, tab. 4. Est autem Turingiæ ciuitas & caput, magnitudine non minor Colonia. Erphordiam nostri Annales conditam ferunt, tempore Theodosij imperatoris sub Arcadio & Honorico, & anno 400. molitorem iuxta flumen Geram, qui diuidit urbem, domum habuisse Erffa nomine: alijs remitto. Dagobertus ipsam ampliauit. Studium incepit illic anno 1392. Verùm plura incommoda sustulit, semel desijt, inde iterum renouabatur. In festo Geruasij 1472. incendio penè urbs illa perijt. Tempore Henrici III. bello maximè quassata est, semper cum ducibus Turingorum bella gessit, ius non minimum episcopus Moguntinus illic habuit, illicque S. Seueri & plurimorum diuorum ossa seponuntur. *Erphordia.*

ELegium Alsatiç prçdium, supra Alsam conditum, teutonicè Eel. Aliqui ab *Elegium.*

amne illic, Yll, quem Alsam dicimus, dictum uolunt. Nouietensium uerò Annales ob misericordiam censent ἀπὸ τ̃ ἐλεεῖν, id est, à miserando nomē sibi uendicasse, illic enim Maternus defunctus obijt, per Eucharium & Valerium ex potestate S. Petri suscitatus reuixit, arasq; Mercurij fregit: adhuc uestigiū ibi monstratur, ut in Odilia nostra libro primo scripsimus.

Ebenheimiū. EBENHEIMIVM Henricus de Staleneck cōstruxit, ut Argentinenses Annales perhibent.

Euentum. EVentum, ut ait Marlianus, alij Auentum & Auenticum, ciuitas & caput est gentis Heluetiorum, teutonicè Habspurg, cuius comites olim Brisgauiam & Heluetiorum gentes plures in ditione retinuerunt. Rudolphus eorum comes rex declaratus, ut Sigeberto & Platinæ placet, toti comitatui præfuit, è cuius sanguine Maximilianus & cæteri principes Austriæ processerunt, sicuti Aeneas Syluius probat. Cornelius Tacitus in Hist. ubi posuit cōflictum Heluetiorū & Cecinnæ. Heluetij, inquit, in Auentinum gentis suæ caput diuertunt. Gotfridus Viterbiensis olim urbem hanc ut Romam magnitudine, à Sueuis demolitam collegit his carminibus de Auentico:

Quæ fuit urbs grandis quondam uelut altera Roma
Marte Sueuorum peryt.

Vocabulo corrupto Heluetiorū locū illū appellat Antoninus in Itinerario.

Eningia. ENingia insula iuxta sinum Codoneum & Istulam sita, olim à Sarmatis, Scyris inhabitata. Plinius libro quarto, & Zacharias Lilius plura de illa adducunt.

Eberbergum. EBerburgum Abbatia, ut ita loquar, Bauariæ, quam constituit maritus Richardæ filiæ Henrici, de genere Vuelphonum, ubi & sepultus est.

Elumense monasterium. ELumense monasterium à Dagoberto constructum est, primus abbas S. Amandus nobilitatur.

Ecmundense monasterium. ECmundense monasterium in Hollandia, molitus est Adolbertus.

Eppingen. EPpingen ciuitas Creuchgauiæ, syluis, pabulis, Cerere Baccho'q; refertissima. Hoc oppidum olim comitibus Creuchgauiensibus paruit, ut in eorum dictione annotauimus, inde à Friderico II. Marchioni Hermanno donatum est. Hodie Palatino subiugatur, decimas eorum Spirensi Ecclesiæ Henricus quartus contulit: hæc partim ex catalogo episcoporum Spirensium, partim ex Annalibus Marchionum Badensium.

Ettēheimium. ETtenheimium monasterium condidit Augiæ Abbas Eto nomine, Argentinæ in episcopum consecratus, anno incarnationis Dominicæ 734. ut placet Sigeberto Genblacensi.

Eristallium. ERistallium locus est iuxta Aquisgranum, in ducatu Limburgensi. De illo loco iuniores uaria differuerunt, ut Vrspergensis, & alij: Carolus enim sæpè illic Pascha celebrauit.

Ebracum. EBracum monasterium anno Salutis 1126. erectum ferunt.

Egra. EGra urbs à fluuio dicta est, à Ptolemæo Monosgada.

Eburum. EBurum à Ptolemæo Olmuntz nominatur.

DE LITERA F.

Francenbergum. FRANcenbergum urbs Hassiæ, tria miliaria à Marburgo distans, quam Carolus condidit. Illic aurifer Edera præterlabitur: haud procul etiam rotæ aquam per mōtem deducunt. Hanc urbem Eobanus poeta patriam nominat.

Frizlaris doctrina pacis. FRitzlaris, Friztlar, Latinè doctrina pacis dicta, episcopo Moguntino subiecta est, ubi S. Bonifacius morabatur, illic'q; S. Lullus obijt.

Fridberg. FRidbergum monasterium, Ludouicus Bauariæ dux frater Ottonis condidit, anno 1245. ob Mariam uxorem eius, quam suspicionis gratia capite in Suebischenuuerd priuauerat.

FRANCIA regio Germaniæ est, à Meridie Sueuis, ad ortum Bohemis, à Septentrione Turingis, ad Occasum Rheno & Hassis circumscripta. Sunt autem dicti Franci, secundum aliquos à Franco rege, ut Aeneas, Hunibaldus, & alij asserunt. Aliqui à ferocitate, secundũ Hieronymum in suppl. Eusebij. Nam Valentinianus audita eorum terribilitate, magis feroces quàm liberos esse dixit Francos. Francorum meminerunt tantùm recentiores, ut fuerunt Trebellius Pollio in Claudio, Hieronymus in uita Hilarij, Nazarius Mamertinus, Pacatus, Iornandes, Vopiscus in Aureliano. Video tamen & scriptores eiusdem temporis alumnos non aliter Francos quàm Germanos dicere: audi Hieronymum in uita Hilarionis. Inter Saxoniam, inquit, & Alemanniam, terra non tã lata quàm ualida est, dicta Francia, nunc Germania. Simile, nisi fallor, apud Iornandẽ legimus, quod tantum Romanorum inuidia euenit. Franciæ.

FVLDA monasterium in Buchonia sylua ordinis S. Benedicti, fundatum est tempore Bonifacij, ut scribit Abbas Spãheimius. Huius monasterij Rhegino, Hermannus & alij meminerunt. Fulda.

FRisingen ciuitas est episcopalis Bauariæ, ut Aeneas ait, illic B. Corbinianus in cella habitauit, à Gregorio episcopus factus, per Tridẽtinam uallem descendens, à Tassilone duce susceptus, montem Frisingensem occupauit, ibi Ecclesiam S. Benedicti construxit, & monasterium: locus ibi amœnissimus, Ysara & Ambra fluminibus interclusus. Hæc Otto Frisingensis illic episcopus libro 5, capite 25. Post mortem Ottonis episcopi ecclesia illic penè consumpta fuit igne, ut ait Radeuicus Canonicus de rebus Friderici libro primo, capite 11. Aeneas ecclesiam S. Corbiniani in monte sitam scribit, cuius radices lambeat Ysara. Multa ibidem de Ottone Chronographo. Frisingen.

FLandria olim Belgicæ Galliæ pars, differt per mare tãtùm ab Anglia, quod triginta passuum est, ait Syluius. Sunt autem Oceano Septentrionali proximi Flandrenses, hos Ambianos nominauimus, alij & Morinos eos appellant, quos Maximilianus uicit, ut Iason & Politianus testãtur. Illic preciosissimi panni conficiuntur, ait Zacharias Lilius. Flandria.

FOrchen locus est in Francia inter Norenbergam & Bambergam, ut placet Aeneæ. Genblacensis & Vrspergensis multa de illo protulerunt. Hic Carolus Magnus sæpius Paschæ festum celebrauit. Forchen.

FAnesij in Oceano Septentrionali, quorum nuda corpora, teste Plinio libro quarto, pergrandes aures tegunt. Pomponius Mela hos uocat Satmalos, ut ait Zacharias Lilius. Fanesij.

FRancofordia dicitur, quasi Frãcorum fort, id est uadum: illic enim, ut uoluit Michael Ricius libro primo De regibus Franciæ, à Francorum digressione nomen habet. Otto scribit Carolum Saxones debellantem, huc Francos deduxisse. Est autem nobilissimum totius Germaniæ & maximũ emporium, illicq; imperator eligitur, ut testatur Aeneas. Guntherus hanc uocat Franconefurt, illic Mœnus fluuius, authore Celte, præterfluit: ibi Cõcilium anno Domini 794, à Carolo, ut Lupoldus cap. 11 ait, & ab Henrico II. anno 1007 celebrabatur. Celtes lib. 3 Odar. Francophoram illam appellat. Ligurinus lib. 1. Francofordiam: Francofordia.

— Rapido quæ proxima Mœno
Clara situ, populóq; frequens, uirisq; decora:
Sed rude nomen habet. nam Teutonus incola dixit:
Franconefurt liceat sermone Latino
Francorum dixisse uadum.

Hunibaldus Francum Francorum regem hanc urbem erexisse asserit, & eam ab eorum transitu dixisse; prius dicta fuit Helenopolis. De Francofor-

dia Entrandus quidam diaconus septem libros scripsit, quos in quodam monasterio uidimus.

Friburgum. FRIBVRGVM iuxta Hercynium nobile oppidum, riuos ducens per omnes plateas, à pulchritudine dictum, cuius laudes Celtes Odarum lib. 3. Eckius, & nuper Philippus Engendinus explicauerũt. Oppidum illud olim à ducibus de Zeringen constructum ferebatur ab Annalibus Suitensium, conditore Bertholdo, ad quem C. Venerabilem, de electis Innocentius III scripsit, qui & illic apud S. Petrum nõ longè à Friburgo sepultus est, inde duci paruit Zeringensi, donec facto tumultu per eorum ducem Egonem, anno Domini 1367. cum duce conflixerunt. Illic florentissimum Gymnasium, chorus marmore conflatus. Anno superiori penè coniuratorum insolentia urbs illa prodita fuit. Est & Friburgum Oilandiç ciuitas, in Ychlandt, ab eodem Bertholdo conditum, postquam regis Arelatensis filiam sibi copulauit, anno 1091. Hãc nobilem Austriæ domus ciuitatem Aeneas Syluius uocauit: uerùm quia impossibilem pecuniam Austriæ dux Ludouico Sabaudiensium duci debuit, ad Sabaudienses deuenit. Hęc Aeneas. Hodie Heluetiorum imperio subiugatur. Illic in una turri hæ antiquæ literæ inuentæ sunt, ut Nauclerus ait:

Friburgum in Oilandia.

Dum bis sexcentis ter senis iungitur annus,

In Friburg moritur Bertholdus dux Alemannus.

Fossense monasterium. FOSSENSE monasterium S. Benedicti in honorem S. Gertrudis, Fullanus fundauit, testante Spanheimio.

Fisceni. FISCENI, alij Fistini, populi Marchionatus Badensis incolę putantur: meminit eorum Ptolemæus & Tacitus.

Francorũ uallis. FRANCENTAL ab alijs Francorum uallis dicta, uno nomine complectuntur duo monasteria, iuxta Vuormaciam, utriusq; sexus, quæ Erckenbertus Camerarius Dalburgẽsis cõdidit, anno Domini 1109. ductu Bugonis episcopi Vuormaciensis uicesimiquinti. Illic ferebatur primus præpositus Bertholdus Spregenbergensis. Hæc ex eorum Annalibus.

DE LITERA G.

Geloni. GELONI Scythiæ populi apud Dionysium & Celtem, hodie Russanos putant. Hos Horatius libro quarto, Oda decimaquarta, in placitum genus æstimat, & libro secundo, in fine ultimos, & libro tertio, Oda quarta, pharetratos. Lucanus libro tertio, uolucres, ibidem & acres Gelonos dixit. Claudianus in primo ad Ruffinum:

Membraq; quæ ferro gaudent pinxisse Geloni.

Solinus capite uigesimoquarto ex hostium pellibus eos tegumenta ait formare ipsorum equis. De illis Eustathius supra Dionysium, Procopius, Volaterranus. Valerius Flaccus:

Victores patrium contra Paeana Geloni

Congeminant.

Vide Marcellinum libro uigesimosecundo. A' Ptolemæo γελῶνοι dicuntur.

Gedulba. GEDULBA, alij Gelduba, locus Germaniæ, inter Moguntiam & Coloniam iuxta Rhenum, ut Marlianus & enarrator Ptolemæi asserunt. Tacitus libro Historiar. 19. inducit Vocalem dicentem tot bellorum uictores apud Geldubam, idem illic Romanos perfidia habuisse refert, apud eundem hunc locum cepit. Meminit huius Antoninus Pius in Itinerario.

Geppingen. GEPPINGEN comes de Stauffen condidit, ut Annales nostri temporis uulgares tradunt. Huius meminit Capnion in libro de Verbo Mirifico, fontem uidelicet illic esse mirabilem saporis uinei.

GEPIDAE Pannoniæ inferioris populi, Sarmatiam uersus, non longè à Iazigibus. Celtes: *Gepidæ.*

— Gepidasq; petit Iazigesq; potentes.

Hi, ut Hieronymus ait, à Scandia uenerunt, ad Vngariam sederunt, ibi & hodie sunt. Reuera olim Gotthi fuerunt, qui duce Berich tribus tantùm nauibus ad Oceanum allati sunt, quarum una trium nauium quæ tardiùs ueniebat, nomen genti dedit. Nam lingua eorum Gepanda pigritiem significat. Hi inde cõmigrabant ad insulam quam uistula amnis circũmdat, & Gepidam dixerunt, et inde ad meliores sedes se contulerunt: eorum insulam gens Vandalica nunc incolit. Rex Gepidarum nomine Fastidia Burgundiones deleuit, uictus inde à Gotthis obijt. Hæc ex Iornande Gottho habemus, & illuc consederunt.

GVgerini populi Germaniæ prope Rhenum, & Gedulbiani, ab alijs Eugerini dicti, Batauis proximi, Marlianus & enarrator Ptolemęi. Multa Tacitus, teutonicè Engern dueatus. *Gugerini.*

GEngen Ptolemæus Riusiauam uocat, oppidum Sueuiæ, Ptol. libro secundo, capite primo, tab. quarta, ῥιουσιάουα, & iuxta Danubium. *Gengen.*

GRoningen oppidum Frisiæ à Ptolemæo Phileum dicitur, maximè impugnatum illo seculo per ducem Saxoniæ. Hoc oppidum construxit Grunnus Anthenoris regis Francorum frater, & à suo nomine dixit, anno ante incarnationem Christi 377, ut Hunibaldus scribit. *Groningen.*

GRunes, ut Marlianus & enarrator Ptolemæi aiunt, inter Coloniam & Traiectum, ultra Nouesium oppidum Rheno adiacet, coniectura est Cliuem esse, Clef, unde Cliuensis ducatus dicitur: de illo Tacitus. Ego, ut dixi, Frisiam dicerem & Groningum ciuitatem, cuius uocabulum adhuc ueteris nominis sonum seruat. *Grunes.*

GVntium Vngariæ oppidum, à quo Gunthiaci prædones dicti sunt, qui Austriam populabantur, repressi tamen per Fridericum Imper. Antoninus Pius Guntij meminit. *Guntium.*

GEngenbach oppidum Brisgauiæ. Illic monasterium unum inter excellentiora Germaniæ, olim à Priminio episcopo Argentinensi conditum, circa annum 724. ut placet Spanheimio. Nauclerus uerò Richardum Sueuiæ ducem & eius filium cum uxore Irmesreda fundasse refert cœnobium. *Gengenbach.*

S. GAlli monasterium Heluetiorum, ut Ottoni Frisingensi uidetur libro 5 Chron. S. Gallus qui in Sueuia & in territorio Cõstantiensi resedit, erexit. Nũc Almansuuyler, uel Almanshosen nominatur. Primus abbas illic S. Othmatus extitit, anno 759. Gualfredus de illo proprium uolumen scripsit. *S. Gallus*

GVttones Germani feruntur, apud Plinium libro quarto, cap. decimoquarto. Ptolemæus Gythones ait. Tacitus in Germania Gothones. Sunt autem populi iuxta Morauiam & Pannoniam. Alij Gotthos uolunt, uide Volaterranũ libro septimo. Dicti autem sunt à Gythone filio Herculis, cuius meminit Berosus libro secundo. Mantuanus ad Cæsarem: *Guttones.*

Hic uenit excrescens in magna corpora Gutto.

Guttones antiquitus Germanorum accolæ, sex millia stadiorum ab Oceano distabant, ut Pythias Græcus, & Plinius libro 37, capite secũdo asserunt. Iam autem Germani sunt, non longè à Prussia, alij Prussiæ gentes dixerunt. Meminit & illorum Cornelius Tacitus.

GEnsoriacus locus est Germaniæ inferioris apud Ptolemæũ, Pomponium & Plinium lib. quarto, capite decimo septimo. Hermol. Barb. hunc locum in urbem translatum putat, quam Burgim dicimus, nouem mille passibus à mari distantem in portu nobili, quas Clusias uocant. Ioannes uerò Schonerus tractum *Gensoriaci.*

hunc

hunc dici putat illum in Flandria, ubi in Angliam tenditur.

Gisenfelt. GIsenfelt monasterium Bauariæ, maritus Richardis filiæ Henrici, de genere Vuelphonum hærede destitutus, condidit, ut ait Vrspergensis.

Gedei. GE Dei Gotzau, quam Barbarè dicimus Auua Dei, monasteriū inter Rhenum & Albam, in diœcesi Spirensi, conditum à Bertholdo de Hennenberg comite, anno Domini 1064. Inde anno Salutis 1108. quarto nonas Nouemb. dedicata est Ecclesia ab episcopo Constantiensi Gebhardo. Primus Abbas Vuolpotto, inde Burkardus & Bruno referuntur.

Gandershemium. GAndersheim monasterium uirginum in Saxonia Bruno dux condidit, filia inde Lutolphi Hadendis abbatissa huic præficitur, cui Gerbirga atq; Tistina

Gandani. Ludolphi filię successerunt. Monasterium Gandani in monte Blandinio construxit Dagobertus primus abbas, aliud monasterium Gandani nunc Budonis dicitur, quod Columbarius construxit.

Gnesen. GNesen urbs episcopalis Poloniæ, illic S. Aldobertus Salutis anno 998. inhabitauit. Otto III huic urbi episcopum præfecit.

Geuentrude. GEuentrude monasterium uirginū in Saxonia à Geuone Magdenburgensi Burggrauio conditum est, referente Hermanno.

Gemblacense. GEmblacense monasterium S. Vumtherus fundauit, auctore Sigeberto Gemblacense Chronographo.

Gandauum. GAndauum, Gent, urbs Brabantiæ à Iulio Cæsare condita est, & à suo nomine Caio, ut Chronici Brabantini loquuntur, dicta. Sichardus uerò Cremonensis nescio à quo colono dicat hanc inchoatam fuisse.

DE LITERA H.

Hermondurū. HERmondurum ciuitas fida Romanis & splendidissima, ubi oritur Albis fluuius. Hęc Cornelius. Marlianus ait hos Transrhenanos esse populos Ligijs, Vngaris, Cattis, Cheruscis, & Hercyniæ syluæ proximos. Plinius libro 4, cap. 30. Hermolaus & Iulius Capitolinus Hermodurum, Strabo Eumodurum dixit. Iulius Capitolinus in uita Antonini Pij, inter Illyricum & Galliam eos habitare putat. Mantuanus Emuduros eos nominat ad Cæsarem. Hinc Emuduri quos præterlabitur Albis, Capitolinus Hermondurorum in Antonino Pio recordatur, & paulo pôst Hermyndurorum.

Hellenioni. HEllenioni populi post Codoneum montem, id est ultra Prusiam insulam colunt, quingētis pagis, unde alterum terrarum orbem dicunt. Hos alij ad Vistulam amnem habitare uoluerunt usque ad Sarmatas. Idem Plinius libro 4, capite 13. Hos ego coniecto olim in Scandia insula, ubi Gotthos, Getas, Gepidas, Dacos, Vandalos fuisse diximus, habitasse, qui è Scandia insula Codonei sinus egressi sunt, & ad Vistulam consederunt, ut ait Hieronymus. Sunt enim secundum Plinium in Codoneo. Cornelius Hellusiorum meminit, ora hominum & artus ferarum gerentium, coniectura est hos esse. Alij à Ptolemæo incognitam terram dictam uolunt.

Helui. HElui Celtarum populi, Aruernorum fines contingunt, mons Gebenna ipsos ab Aruernis diuidit, proximi Gaballis, Rhutenis, Cadurcis. Eusebius M. T. Ciceronis patrem ab his natum dixit, mul.a Marlianus. Reuera inter Burgundiones hodie sunt, ut Zacharias Lilius scribit. Heluorum meminit Plinius libr. quarto, capite decimoquinto naturalis Historiæ.

Hugonis monsterium. HVgonis monasterium in Vogeso, teutonicè Hughofen, extructum est anno 1120. ex confirmatione papæ Callisti à comite Vuernhero de Habspurg, deinde anno Christi 1157. à papa Innocentio II ampliatum, à Friderico in defensionem acceptum, anno 1162, ut ait Iacobus Vuimphelingius in catalogo.

Heluetij. HEluetij olim tres nationes habuerunt, quarum una semel deleta est per militiam, ubi aduersus Cæsarem iuerunt, circiter 400 millia hominum ceciderunt,

&

& 8 mil. captos cepit, ne Germanis finitimis agrum uacuum relinqueret. Ibidem eorum potentiam satis Cæsar in Commentarijs declarauit. Vide Cornelium Tacitum libr. 17 Hist. Sunt autem Heluetij inter Rhenum, Mœnum & Hercyniam syluam, authore Cornelio. Hęc uerba & Hermolaus Barbarus in Annotationibus in Pomponiũ Melam recitat, ex quo lector potest considerare longitudinem regionis eorum. Cæsar libro primo, Heluetios Rheno & Iura monte circumscripsit, Florus Rhodano, Rheno & Hercynio. Orosius tantùm Rheno à Germanis separari libro 6, capite 7 scribit. Marlianus à Iura usq; ad Rhodanum, à Constantia ad Basilienses illos probauit. Ptolemæus libr. 2, cap. 8, tabula tertia, iuxta Iurassum montem ipsos ponit. Sabellicus quoq; lib. 5 Enne. 6. Rheno, Sequanis, Rhodano & Lemanno illos circumscripsit, longitudine 220 mil. pas. regionem illorum complere, & octoginta supra centum latitudine. Reuera hodie sunt Suitenses & Alsatici, ut ex Commentarijs Cæsaris probare possumus. Iacobus Vuimphelingius in Catalogi principio cõsentit: extat uestigium in Alsaria. In antiquissimis enim Geographię tabulis Helueti urbis Alsatię mẽtio fit. Multi putant esse Selestadium, eo quod Heluetum ab Argentorato, ut ego ipse uidi, distet sex miliaribus, à Columbaria tribus. Nullam autem penitus reperire possumus ciuitatem, nisi Selestadium. Illo nos adducti sumus in Odilia nostra, Heluetum Selestadium. & Heluetos Alsates diximus. Beatus Rhenanus Selestatinus, uir doctissimus, in epistolis sæpissimè se nominat Heluetensem. Suitensium tamẽ Heluetia ad Ortum Brigantinos & Aduallam habet, ad Meridiem Insubres, alpes Hannibalis, Gebennam, ad Occidentem Burgundiam, Iurassum, ad Septentrionem Basileam. Iulius bis senas urbes, quadringentos uicos eorum in 4 pagos distribuit, primus Duras, secundus Doggius, Cella S. Galli, Limsgus &c. Cornelius in Hist. Gallicam gentem & turbidum ingenium dixit Heluetiorum. Cecinna cum Rhętis contra ipsos bellans, fudit & fugauit eos apud eundem. Orosius tamen fortissimos eorum animos appellat omnium Gallorum gentium propter uicinitatem Germaniæ libro 6, capite 7. Plinius libro quarto, capite 17. Mantuanus Heluetijs animos alpes dare scripsit: *Alsatici Suitenses.*

— Heluetijs montes ubi regna colonis
Dura in rupe sedens uidet armenta minasq;
Omniaq; eludit Martis molimina & arma.

HErmiones populi Germanię, inter Germanorum genera principaliora existunt, ut Plinius libro 4, capite 14. Pomponius Mela libro 3. Germaniæ ultimos esse populos dixit, sed Hermolaus ad Vistulam eos sitos scribit, ubi Germaniæ finis est, & Sarmatiæ principium. Plinius gentes eorum Sueuos, Hermoduros, Cattos, Cheruscos adducit, ego hos coniectarem Germaniam magnam incolentes. Dicuntur Hermiones, ut Tacitus ait, ab Hermione filio Manni, cui subscribit Sabellicus libro 2 Enne. 6. & Berosus libr. 2 Hist. Ptolemæus hos Elmeones uocat, alij etiam Bohemos uolunt inter ipsos numerari, quod & ego. Albi enim propinquos Pomponius Mela dixit. Mantuanus ad Cæsarem, Elmeones dixit, & optimè situm eius descripsit, scilicet sub ursa, ait enim: *Hermiones.*

Adde sub arctoo positas gelidaq; sub ursa
Elmeones.

HAilbrun ciuitas Sueuiæ iuxta Necccharum, olim uilla, ab imperatoribus circa annum 1085 muro cincta est, ut Annales nostri dicunt. Alij sacrum fontem nominant Hailigbrum. *Halbrun.*

HErbipolis à Ligurino lib. sexto dicta, Varia domus appellatur, multo apparatu & sumptu extructa, nuncupata quasi Herebi polis, teste Celte in Amoribus, *Herbipolis.*

ribus uel ab herbis, teutonicè Vuirtzburg. Hæc à Ptolemæo Arctaulum asseritur. Alij Marcopolim dixerunt, ut Abbas Spanheimius, hic ut collegit enarrator eius, Lotharius regnum suum resignauit, ubi Moganus fluuius iuxta Celtis sententiam præterfluit. Vrbem hanc cepit IIII Henrici filius, ut Otto Frisingensis lib. 6 ait. Primus etiam ibi episcopus fuit Burkardus, anno Domini 74. Lupoldus de zelo scribit, capite sexto. Fuit illic Concilium anno 1130. per Lotharium, ubi Innocentius II fuit electus, ait Lupoldus. Concordant Argentinensium Annales, qui dicunt Burkardum à Bonifacio primum constitutum fuisse, reliquos episcopos ab eo, habet Abbas Tritemius.

Hanofer. HANOFER à Ptolemæo Leuphana dicitur, Saxoniæ ciuitas.

Halberstat. HAlberstat à Ptolemæo Pheugarum, ibi episcopatus, quem erexit Carolus Magnus, ut Lupoldus capite nono de zelo dicit.

HArnstein à Ptolemæo Alisium, Græcè tamen ἄλισος lego.

Heidelberg Budoris. HEidelberg iuxta Neccharum & Hercynium, à Ptolemæo dicitur Budoris, teutonicè Heidelberg, à nigrorum uacciniorum uel brunorum, teutonicè Heidelber, multitudine. Olim Vangionum imperio subdita urbs hæc fuit: Palatini uerò comites partes ab his sumpserunt, & adeò creuerũt, ut eorum iuri adscribatur nunc. Est & florentissimum Heidelbergæ Gymnasium à Marsilio primo rectore primitus institutum, & à Ruperto Palatino anno 1346. multis priuilegijs donatum. Mons illic omnium sanctorum, olim arcem præ se tulit. Referunt templum illic fuisse, quod Græci uocant τὸ πάνθεον, sicuti olim Romæ fuerat, quod Bonifacius donum accipiens à Phoca Cæsare in templum omnium sanctorum conuertit, ut Platina scribit: πάνθεον enim templum, ubi antiquitus omnes dij colebantur, dicebatur. Oppidum hoc Volaterranus lib. septimo Ettelburg uocat corrupto nomine, linguæ Germanicæ ignarus.

Hiaspalis Regensburg. HIaspalis Regenspurg, ob ruditatem populorum agrestium dicta, Imbripolis ob Latinam rationem, unde teutonicè Regenspur, à ponendis ratibus, ut alij qui uolunt, Ratispona appellatur: alij quòd ratibus conueniat, asserunt, in quorum numero est Ligurinus libro primo his uerbis:

Inde Ratispona uetus ex hoc nomen habenti,
Quòd bona sit ratibus quidquid consueuit in illa.

Ob frequentiam populorum Reginopolis nuncupatur. A conditore Tiberina: Tiberius enim tempore Dominicæ passionis ipsam struxit. Ego in Odilia mea libro 2. Quadratam, à forma quam habet. Illic Dionysius requiescit, translatus anno 1052. in Octobri, ut Peutinger ait. Hic sedes episcopalis secundum Aeneam in historia Bohemica, & olim Bohemiam & Pragam complectebatur. Hic S. Vuolfgangus & Albertus Magnus episcopatui præfuerunt, testante Syluio. Hic & Erhardus episcopus, qui somno monitus, beatam Odiliam baptizauit, cuius meminimus in Odilia libro 2. Conradus ibi ex suasu S. Benedicti, Bernardi extruxit monasterium, ut Otto scribit: aliud monasteriũ martyris cuiusdam illic erectum est. Danubius hic flumen recipit Regum, ut Celtes ait. Hanc urbem olim filius IIII Henrici in deditionem accepit, referente Ottone libro sexto, & contra patrem, Robertum illic constituit præfectum. Conradus uerò filium persequẽs, alium constituit, ut Genblacensis asserit. Lupoldus filius III. S. Lupoldi Austriæ Marchionis Ratisponam incendit, facta trepidatione per Ottonem Palatinum, ut Annales Austriæ dicunt. Tempore etiam Friderici III imperatoris, Albertus dux Bauariæ ipsam penè occupauit. Carolus Magnus Ratisponam olim cepit, & Christiana lege imbuit, cuius rei hodie uestigium apparet. Aelius Spartianus Hialos populos Germaniæ nominat, nescio an hos an alios existimet. Ratispona Noricorum ciuitas, licet Ptolemæus Vindelico-

rum

rum dicat. Otto illic multas reliquias transtulit, ut ait Lupoldus. Aeneas Syluius Ratisponam clarissimam urbem appellat, ad Danubij ripam in Bauaria sitã Alberti Magni sedem olim fuisse, summi philosophi, illic S. Emerani monasterium, in quo Leo pontifex B. Dionysium ex Parisijs transmisit, illic sępius principum conuentus fuit, semel destructa iacuit, ut Hermannus Chronicus scribit.

HILDESHEIM Ascalingium à Ptolemęo dicitur, episcopatus ibi, quem Carolus Magnus erexit, ut scribit Lupoldus capite nono De zelo, primus episcopus Guntherus, ut idem Lupoldus refert, & historia Francorum, Ludouicus Pius Caroli Magni filius huc episcopatum detulit. Hildesheim.

HErlysen prædium Alsatiæ, ubi olim nobilissimi milites sedes habuerunt, destructum per præsides Argentinenses, anno 1373, ut eorum Annales dicunt. Herlysen.

HAmburgum Latinè dicitur Hammonis burgum, ab Hammone qui eam instaurauit, secundum Hermannum à Ioue Hammone, cuius idola sustulit Carolus: Celtes poeta: Hamburg.

Inde ad Cimbriacum contendit Cherronesum,

Ad cuius surgit pulchra hostia Cimbrica quondam,

Sed nunc Hammonis nomine dicta polis.

Hanc urbem Ludouicus Franciæ rex semel destruxit, anno Domini 1281, penè igne consumpta est.

HArudes populi, ut Marlianus ait, circa Sequanorum & Heduorum fines, reuera Celtæ sunt & Burgundiones, secundum quosdam, Galli hos eorum lingua Constante dicunt. Harudes.

HOrb Rudolphus de Hohenburg condidit, ut Annales Sueuiæ dicunt. Horb.

HEgaugia Hegau, à quodam Hegone dictam Chronica nostri temporis uulgata testantur. Alij à dumis, ego uerò ab auena dictam uolo, teutonicè das Heus gau. Hegau.

Hirsfeldia in Buchonia sylua monasterium tempore Bonifacij cõditum est, ut Abbas Spanheimius refert. Hirsfelt.

HAgenau ciuitas Alsatiæ, inter Mattam & Sornam, à Friderico, ut eorũ Annales dicunt, primò ampliata est, à papa unus de clauis Dominicæ passionis, pars quoque crucis huc delata, quæ postmodum negligentia colonorum iterum ablata sunt, unde et hodierna die solenne festum, ut ita loquar, S. Crucis ueneratur. Hæc ex eorum Annalibus collegi, ac partim relatu hominum fide dignorum hausi. Monasterium S. Fidis iuxta Hagenoiam & Vualpurgis Fridericus imp. construxit, alij à Friderico de Stauffen uolunt, qui, ut Nauclerus ait, Ecclesiam Hagenoiæ erexit, dictam Antiquum hospitale. Hagenau.

HALLIS urbs Saxoniæ olim uilla muris uerò instructa est, anno 982, ut ait Hermannus. Hallis.

HElmenstider monasterium Saxonię, locus à S. Lothario conditus, in honorem S. Stephani, ipse S. Lotharius illic primus abbas. Helmenstider.

HAtterslauen monasterium Agnes de Landersperg condidit, uxor olim Conradi Palatini comitis. Hatterslauen.

HAssia regio Germaniæ à monte Hasso dicta, ab Oriente Turingiam habet, ab alijs partibus Franciam, Sueuiam, Saxoniam. Hassia.

HAnhusen non longè à Franckenbergo locus apud Ederam fluuiũ in Hassia, à Ioue Hammone nuncupatus, qui olim sub specie arietis illic apparet. Adhuc locus illic formidolosissimus horret. Hanhusen.

HAilsprunn monasterium anno 1132, exordium sumpsit. Hailsprun monasterium.

Hasloch Alsatiæ prædium, ubi reliquiæ S. Florentij conduntur, à Mechtilde regina ducissa Saxonũ & uxore Dagoberti regis Franciæ delatæ, anno 672. Hasloch.

Hasingen. HASINGEN monasterium erexit Sigefridus episcopus Moguntinus, ut aiunt eorum Annales.

Haslingen. HAslingen in Brabantia, comes Brabantinus condidit, tribus à Bruxella miliaribus, primus abbas fuit Fulgentius.

Hirsau. HIrsau anno Domini 830 sub imperio Luduici Pij institutum est ab Erlafrido comite de Calb, & Nottungo Vercellensi episcopo. Primus abbas Lutpertus extitit Hæc ex Annalibus habemus. Parum autem illorum agnosco, quæ cæteri scriptores tradunt, de Henrico III, & Cunrado. Plura Abbas Spanheimius, qui duo amplissima uolumina de illo monasterio scripsit. Dicitur autem à multitudine ceruorum, referente Iacobo Vuimphelingio.

Hirsfelt. HIrsfelt Lullus Moguntinus episcopus Bonifacij successor anno 704 condidit. Est autem in Hassiæ partibus monasterium illud supra Fuldam. Illic marmoreæ columnæ penitùs in modum scirpi integræ, non coarctatis lapidibus ex uno integro lapide formatæ, illic caput S. Barbaræ conditur: aiunt quidam S. Bonifacium huius nominis ciuitatem condidisse.

DE LITERA I.

Iaziges. IAZIges, de quibus multa Dionysius Græcus & Martianus ἐν περιηγ. referunt, sunt populi Vngariæ secundum quosdam, & non illi quos Septem castra dicimus, & hodie Iazi dicuntur: alij tamen Septem castra esse uolunt. Ouidius in Tristibus:

Iaziges & Colchi Meteræaq́ turba Getaq́.

Valerius Flaccus:

Increpat, & stricto sic urget Iazigas ense.

Idem:

Neurus & expertes canentis Iaziges æui.

Strabo libro septimo hos Basileas & Vrgos dici ait. Sunt autem Germani, ut ex Celte & alijs libro primo probauimus, hodie Septem castra incolunt ultra Vngariam, die Siben Bürgen, ut Lilius & alij uolunt. Strabo Sarmatiæ populos nuncupauit, Cornelius Tacitus libro decimoquarto Hist. E' Sarmatis Iazigibus, & Idem, Iaziges obsidionis impatientes, quia lignis ingruerat. Multa de illis Volaterranus libro septimo. Ptolemæus Sarmatiæ populos fecit, uerba eius sunt: καὶ παρ' ὅλην τὴν μαιώτιδος ἰάζυγες καὶ ῥοξολανοί. Id est, Et usque ad totam Mæotidem Iaziges sunt & Rhoxolani. Horum meminerunt etiam Dion Bithynius in uita Adriani, Ptolemęus Lagi, & Arrianus Gręci libro primo De gestis Alexandri Magni. *Locus Cornelij.*

Iuliobona. Vienna. IVliobona à Ptolemæo libro secundo, capite quarto, tab. tertia, alij textus habent Viliobona, Austriæ Metropolis, nunc Vienna dicitur. Hanc urbem Aeneas Syluius Flauioflauiam uocat in Epistola ad Ioannem Capistranum, ex eo, quia ipsam Flauius restaurauit, alij inde Vien corrupto uocabulo dicunt, ut Iacobus Philippi Carmelitanus ait. Nam ex Flabien prima decisa syllaba nomen sumpsit. Quatuor illic mendicantium cœnobia, olim diœcesis Patauiensis, nunc proprium episcopum retinet. Est & Vienna in Gallia, cuius Cæsar in Comment. Ouidius in Trist. Marlianus & alij meminerunt. Strabo iuxta Allobrogos Galliæ sitos uoluit, de his iam nihil agemus. Volaterranus libro 7, Aeneas quoq; in epistola ad Martinum Maier, scribit Flauianā dictam ab aris Flauianis, de quibus Ptolemęus. Illic studium celeberrimū constituit primitùs Albertus filius Alberti, nepos Rudolphi Habspurgēsis ductu Bonifacij Papę anno 1395. Illic ecclesia S. Stephani memorabilisq; turris, quam legati Bosnensiū pluris uendi posse dixerunt, quàm Bosnense regnum, ubi Caroli quarti filia, uxor Rudolphi Alberti filij collegium constituit, pluribus etiam bonis exornauit.

uit. Lego apud Antoninum de urbe Vindobona, item Flauiofulia: uide an alij, an huic urbi an alij hæc poterint respondere.

Iccius portus inter Belgas est, ut Marlianus ait, proximus Oceano, Atrebatibus & Ambianis, ab Anglia triginti millia passuum distat, ad dextram Selandiam habet, Flandriam à sinistra, enarrator Ptolem. Caletum esse dixit. *Iccius portus.*

INgelheim Carolus Magnus struxit ut Genblacensis ait, illic Concilium fuit, anno 948, ut historia Francorum & Lupoldus uolunt. Est autem locus non longè à Moguntia. Illic Carolus sæpè Pascha celebrauit, Vrspergense teste. *Ingelh. im.*

INgeuones Plinius libro 4, capite 13, inter genera Germaniæ principaliora nominat, & Cimbros & Teutonas eos complecti scribit. Cornelius proximos Oceano, Solinus quoque iuxta fontem succini dicit: coniectura est hos esse Sarmatas, id est, Polonos, Liuones, Bructeros, Lituanos, & quidquid ultra Vistulam est, inde Chersonnesum quoque habitantes, ut Danos, quos modò Denmarcker dicimus, nominati ab Ingeuone filio Manni, ut Cornelius in Germania, & Berosus libro secundo Hist. referunt. Mantuanus: Ingeuones rapido gens proxima Rheno, Strennuè in arma ualet. *Ingeuones.*

ISteuones tertium genus Germanorum, ut Plinius libro quarto, capite 14 scribit. Cornelius alios Germanos Isteuones dici, præter Hermiones & Ingeuones, putat. Plinius Rheno proximos esse & Cimbris mediterraneis. Hos ergo coniectura est esse Rhenanos: hi autem dicti sunt ab Isteuone filio Manni, author est Tacitus. Sabellicus libro secundo Enne. sextæ, & Berosus libro secundo Historiarum. *Isteuones.*

Iuuauia Saltzburg dicitur, à iuuando, eo quòd sal iuuet: alij à Iuuaro fluuio, teuto. die Saltz, unde Otto libro quinto, capite 13. Virgilium quendam uocat episcopum Iuuauiensem. Dicitur & Petreia, à Ptolemæo Gamanodurum nuncupatur. Hanc ciuitatem Iulius, uictis Germanis, ac secundum aliquos arcem ibi, teutonicè Helffenburg, condidit. Attila hanc destruxit, uerùm à Ruberto eorum episcopo anno Domini octuagesimo supra quingentesimum instaurata est. Hic episcopus quem Patriarcham nos uocamus, residet, et altare cuius simile non uideri credunt, cernitur. Aeneas Iuuauiensem, & Arnimensem dici ait, Metropolicam insignem inter Bauaros opibus & auctoritate memorabilem urbem. Antoninus Pius in Itinerario huius ciuitatis meminit, eam Iuuauiam dicendo: alij etiam hanc urbem Budacum dictã fuisse asserunt à Ptolemæo. *Iuuauia. Saltzburg. Petreia. Gamanodurũ.*

Iuliacenses Gulcher: Iuliaci recordatur Antoninus, cætera uide in dictione Menapij. Duplices autem sunt, ultra Rhenum ad Vuestualiam Pergenses uel Montenses, & citra Rhenum ad Galliam Iuliacenses. S. Iusti monasterium in alpibus, struxerunt Marchiones de Monteferato. S. Iacobi monasterium prope Moguntiam, erexit Lupoldus episcopus. *Iuliacenses. Monast. S. Iusti. Monast. S. Iacobi.*

Iuliana teutonicè Vuolgast, à Iulio condita est in honorem Mercurij, cuius simulacra Carolus Magnus sustulit. *Iuliana.*

IDistaulsus, si litera non est deprauata, à Cornelio in primo Histor. locus dicitur inter Visurgim & colles proximos. *Idistaulsus.*

ISenachum ciuitas Turingiæ ab Iside nominatur, cuius meminit Eobanus, non procul à monte Hirsclberg, qui ab eodem poeta Horrisonus dicitur. *Isenacum.*

IStros urbs Thraciæ est iuxta Istrum, ut Plinius libro quarto, capite undecimo, Strabo, Ouidius in Trist. Pomponius & Ptolemæus asserunt. Alij Istriopolim dicunt, Arrianus Græcus Histropolim Istriam dictam putat. *Istros.*

INdersdorff monasterium à Palatino Ottone de Vittelspach, anno Domini 1156 auspicatum est. *Indersdorff.*

LIBRI VNDECIMI FINIS.

L 2 LIBER

LIBER DUODECIMUS ET ultimus Exegeseos Germaniae.

Lubecum.

VBECVM Lubeck dictum, quasi angulus laudis, Celte & Aenea testibus. Est autem urbs hæc tribus regnis cõtraria, secundum Aeneam, à Vicboldo duce condita, à Vandalis Baccena nominatur, à Kitto principe aucta, anno Christi 1104. Bractusa & Trauo fluminibus irrigua. Episcopatus ibi incepit anno 1152. Multa urbs hęc diuersitate principum pertulit. Celtes:

Inde urbs clara nitet de lumine nomine dicta,
Et Lobicum Codani fama decusq́ sui,
Angulus hac laudis dicta est urbs nomine prisco,
Angulum in hunc fertur fluuius Drauenna per aquor.

Lucipetra. LVcipetra Lichtenfels, ciuitas non procul à Mœno.

Leopontij. LEopontij iuxta Curienses sunt, teste Marliano, & Sedunenses Suiceri uocantur, hic ut Cæsar scribit, Rhenus oritur. Multa Strabo libro quarto, Plinius libro tertio, Luca. libro primo.

Leuci. LEuci iuxta Lingones Celtæ sunt, Sequanis, Mediomatricibus & Treueris finitimi, ciuitas eorũ episcopalis est in Lotharingia. Hęc Marlianus & enarrator Ptol. Teutonicè von Thol, Peutinger iuxta Mediolanos esse uult. Strab. supra Heluetios, Heduos, Sequanos & Lingones habitare asserit, & libro septimo, cum Vindelicis in montibus campos habere scribit, Lucanus libro primo, Plinius libro quarto, capite decimoseptimo.

Ligij. LIgij populi feruntur iuxta Marcomannos, Hermonduros & Cattos, ait Cornelius. Reuera hodie Vngari sunt, Marlianus author. Picus in carmine de Cruce, ubi de Danubio loquitur:

Et Ligios tandem raptu tumefactus aquarum.

Lapones. LApones Germanos Plinius libro tertio, capite uigesimosexto, apud Saum fluuium esse ait, & Lapiones dixit. Strabo libro quarto iuxta eos sublimia domicilia, & in Illyrico habitare, Gallis commixtos, ab Augusto uictos, eorum oppida Arupenum, Metulum, Monetuũ, Vendum esse, & paulo pòst iuxta Istrũ eos posuit. De his ita Celtes, qui nõ longè à Codano ipsos abesse uult, ait enim:

Ultima concreti qui cernunt sidera cæli,
Aestatis uerisq́ inopes, hyememq́ perennem
Perpetuas niues cœlo patiuntur inerti:
Inter quos memorant Lapones nomine dictos,
Qui uitam specubus ducunt, syluisq́ Cerusciis.

Secundum sententiam Celtis in mari non longè ab insulis nuper à rege Hiperboreo inuentis esse putarem: uerùm illud sententiam auertit, quia ab Augusto uicti sunt: iudicent alij, ut forsitan hos lapones, illos Lapones crediderim, hos Gallos, illos Sarmatas.

Littuania. LIttuania Littua Sarmatiæ regio, nunc maximè Polonorum regi militat: ab Oriente, secundum Aeneam, Polonos habet, regio agrestis, palustris & numerosa, usus pecuniæ ualde ignotus. Hæc Aeneas. Carolus Magnus hos deuicit: horum etiam Hermannus meminit.

Limpurg. LImpurgum in territorio Spirensi situm, non longè à Landau, monasterium in dominio de Lyningen. Hoc Lotharius dux Saxonum cum Alberto episcopo cinxit, ut Otto Frisingensis libro primo, capite 14 testatur, Conradus secundus

dus erexit & dotauit, ait Lupoldus capite nono De zelo, Barones de Lyningen annis superioribus diruerunt illud.

LINGVONES uel Lingones Heduis & Sequanis finitimi, ut Marlianus uult. Luca. libro primo: *Lingones.*

Pugnaces pictis cohibebat Lingones armis.

Cæsar eis prohibuit, primo Commentariorum, ne Heluetijs auxilia mitterent. Multa Ptolemæus. Strabo libro quarto, Plinius libro quarto, capite 31 nat. Histo. Hos alij Burgundiones aduersus Germaniam, alij montem Peligardi Mumpelgart uolunt. Sulpitius confœderatos esse Suitenses credidit, & Belgas, montisq; Peligardi meminit. Sunt qui Lotharingos probauerint, ut Sabellicus & Aeneas Syluius in epistolis, ubi de Delphino Francorum regis filio loquitur, qui ciuitatem eorum destruxit. De his Volaterranus libro septimo, & Cornelius in hist. Galli lingua eorum Langres uocant.

LANTZHUTTA Lantzhut, ciuitas Bauariæ, à Ptolemæo libro secundo, tabula 5. & Vindelicorum urbs dicitur Inutrum. Est autem condita anno Domini 1208 à Luduico duce Bauariæ. Alij arcem illic à Luduico Ottonis filio, Salutis anno 1178. auspicatam referunt Et 1204. urbem hanc muro fuisse inuestitam. *Lantzhut.*

LVTZELBURGA defectione stirpis ad Cæsarem deuenit, ubi Marchio Badensis Bernhardus nunc habenas flexit, ante annos maximè combusta: dicitur autem à Ptolemæo libro 2, capite 8, tab. 3. Romandissa. Hæc olim penè nobilissimos duces habuit, quatuor reges siue imperatores Romanorum, qui etiam, Aenea authore, plus quàm per annos centum & 20 Bohemiæ præfuerunt: sicuti fuit Ioannes rex Bohemiæ, Carolus, Venzeslaus, & Sigismundus ultimus dux, in quo defecit: quia sine liberis excessit è uita, nisi una relicta filia Elizabet, quam Albertus Romanorum rex duxit. *Lutzelburga.*

LVNENBURGUM nobilis Saxoniæ urbs, olim uilla, in ciuitatem redacta, postquam Bardeuigum erat destructum. Villa autem à Iulio Cæsare condita est, & à Luna dicta. Lunæ enim simulachrum usq; ad Caroli Magni tempora illic remanserat. Carolus autem statuam hāc sustulit, inde Ottonum temporibus Hermannus primus dux, illic monasterium S. Michaelis erexit. *Lunenburg.*

LOTHARINGIA regio Rheno & Sequano olim diffiniebatur. *Lotharingia.*

LICHTENAU oppidum olim ab episcopis Argentinensibus muro circundatum est, ut Annales eorum uolunt. Est & eiusdem nominis arx Norenbergensiū instructissima, uno miliari ab Eistad distans. *Liechtenau.*

LONGOBARDI olim è Scandia insula uenerunt, quæ in mari Codoneo est, ut Methodius martyr in eorum historia, & Diaconus scribunt, Ibor & Aigone ducibus. Primò dicti sunt Vinnili, & tunc temporis Vandali uicinas gentes premebant. Agelmundus fœminas eorum armauit, Ligurino citante: *Longobardi.*

Crinibus ad mentum pressis sub casside torua,

Ceruleaq; coma barbam simulare uirilem.

Inde in Pannoniam uenerunt, superatis alpibus, rex eorum Albunus, ut Lilius ait, Alboinus, ut Otto scribit, Vincentiam, Veronam, Mediolanum cepit, anno 204 in Italia regnauit, ut Zacharias Lilius, Otto libro quinto, capite quarto, & alij collegerunt. Hi à longis barbis dicuntur. Sunt autem Longobardi proximi Cheruscis, Cauchis, Cattis inferioris Germaniæ populis, non longè à Caninefatibus, & Frisijs, ut Marlianus ait: unde quidā Vuestualos & Hassos eos dixerunt, alij Pannoniæ populum. Diaconus in uita Mauricij Cæsaris, Sueuorum gentes existimauit. Ptolemæus huc alludit libro secundo, capite decimo. Lilius Italiæ homines esse protulit, ubi metropolis est Mediolanum, nunc Lombardi dictam oram eorum refert, uide Blondum. Verùm ut autores concordes

 reddidero,

reddidero, Rhenum olim coluerunt usq; ad Drusi tempora, ut ait Viterbiensis libro secundo, & eorum ciuitas Nouesium fuit, inde Longobardiam inhabitauerunt, deinde sedes mutauerunt. Otto libro tertio, ex Gepidis eorum originem probat. Prumiẽsis totam historiam habet, quomodo à Numulo uicti sint, etiam quomodo anno 520 sub ducibus fuerint.

Lignæ. LIgnæ, alij Selignæ, Marchiones noui sunt.

Lacense monasterium. LAcense monasterium Treuerensis diœcesis, uno miliari distans ab Andernach, tribus à Confluentia, condidit Henricus Palatinus Rheni, anno Domini 1060. cum uxore sua Adelheide. Hic Henricus Sigefridum comitem Brabantiæ, uxoris eius ex marito priori filium, hæredem constituit, qui monasteriũ ad lacum condidit, & primus abbas Giselbertus fuit de Hafflingen. Hæc ex eorum Annalibus habemus. *Lickelsheim.* Monasterium Lickelsheim Theogerus construxit, distans quinq; miliaribus à S. Georgio Constantiensis diœcesis.

Leua. LEua ciuitas Brabantiæ, ubi uniuersale studium, incepit autem anno Salutis 910. à Ioanne duce Brabantiæ, ciuitas hæc satis ornata est non longè à Bruxella & Antuuerpio.

Leodium. LEodium, Luttich, episcopalis urbs, ubi monasterium S. Laurentij Bruno dux & Reinhardus episcopus, anno Salutis 1025, fundauerunt, & Stephanus primus abbas extitit: illic ciues septennio ferunt furore percitos, ut tres dies in armis consistant. Fuit & urbs illa à Carolo duce Burgundiensium impugnata. multa de hac Genblacensis.

Lorch. LAureacense monasterium Sueuiæ, Lorch, habitatio ducum Sueuiæ, ubi in reliquijs sacris argẽteum quoddam tabernaculum Græcis literis ita inscribitur: φιλῶς τὸ λαμπρὸν καὶ σοφὸν τὸ τῆς τέχνης κάλλος τὸ τέχνιον, χύματος τὸ ποικίλον, & multo pluribus, quæ ob earum pluralitatem omittam.

Minden.

DE LITERA M.

MIN den urbs episcopalis, à Vitikindo duce Saxonum ac Carolo Magno constructa, nomen habet, teste Hermanno, Germanicum à Vitikindo inditum. Hanc urbem episcopalem Carolus fecit, Ecclesiamq; in honorem S. Petri initiauit.

Marcburgum. MArburgum urbs Hassiæ metropolis à Marte dicta, olim uilla, ut historia B. Elizabet mõstrat, in cuius honorẽ Ecclesia dedicata est, Lanus præterfluit. Abbas Spanheimensis Marcburgum à Marcomero Marcomeri uicesimisexti regis Francorum filio nominatum & erectum fuisse collegit: meminit et illius Hunibaldus. Ptolemæus hanc Amisiam nominauit.

Mons Martis. MOns Martis zum Berg, Vuestualiæ urbs, à Marte dicta, olim tantũm ab armigeris inhabitata est, tria illic altaria ad nostra secula peruenerunt, quæ olim Marti erant initiata.

Moguntia. MOguntia, Mentz, à Celte, Peutingero, Ligurino ac Ottone dicitur, Moguntiacum Hermolaus, & diuus Hieronymus, Ammianus libro 16, & Tacitus *Alij Neomagum.* uocant. Ptolemæus Neouagum libro 2, capite 8, tab. 3 appellat. Dicitur autem à Mogano fluuio & Cia, quod Aeneas Syluius, Gresmundus & Ligurinus uoluerunt. Celtes libro tertio Odarum:

In urbe, cui nomen dedêre

Moganus & Cia patruus amnis.

Idem libro secundo:

Rhenus antiquam rigat altus urbem,

Quæ micat multis opibus uetustis,

Cui Mœnus Rheni socîatus undis

Nomina

Nomina præstat.

Vrbs hæc multa aduersa habuit: ab Henrico semel obsessa est, qui in uincula eorum episcopum iecit. Diuus Hieronymus ait Moguntiacum nobilis quondam ciuitas capta & subuersa est, & in Ecclesia multa hominum millia trucidata leguntur. Ferunt S. Bernardum Rheno appulisse, non uerò urbem intrasse, uerùm sæpius ipsam casuram prædixisse. Hæc ab episcopo & ducibus capiebatur, ac omnis eorum potestas iuri sacerdotum succubuit. Hanc Troianus quidam Moguntius condidit, Carino scribente, dein à Druso debellata est, qui eã postea restaurauit, ut adhuc in modum piræ machina ostenditur. Velut Otto libro 3, capite 4. Peutinger. Cornelius molem scribit ad roborandum Rhenum ibi factam sub imperio Neronis. Celtes huius meminit in Amorum libro:

Inter quæ Drusi stant ardua busta Neronis
Clara à Germanis nomina primus habes.

Molem hanc inceptam à Druso restaurauit Luethus ductor Romani exercitus, post tres & 60 annos, ut Cornelius collegit. De reparatione Moguntiæ etiam Hunibaldus multa scripsit. Carolus quoq; trans Rhenum pontem illic construxit, ut Genblacensis asserit, quingentorum pas. longitudine, qui incendio paulo pòst perijt. Fuit illic concilium, dum aduersus Francos Carolus meditabatur, ut Rhegino Prumiensis, Genblacensis & Lupoldus indicauerunt. Est autem urbs illa Rheno apposita, ea parte quæ Galliæ Belgicæ attribuitur, ait Hermolaus. Est & magna ciuitas, fortis & spissa, tum populosa, ea parte quam Rhenus cingit, ex alio uerò latere rarum habitatorem habet, in immensa longitudine, in lato angustior: necessitas enim latum designauit. Hæc Otto Frisingensis de rebus Friderici libro primo, capite 13, cuius uerba nostro æuo decoxerunt. Illic conciliũ celebrabatur anno Domini 848. per Luduicum, ubi Gotscalcus hæreticus est conuictus. Et postea alterum, anno 852 Inde Leo papa 9. & Henricus III, anno 1051. ibidem concilium habuerunt, referente Lupoldo capite 11 De zelo. Plura Volaterranus libro septimo. Est ciuitas apud Antoninum Pium in Itinerario dicta Nouiomagum, inter Argentoracum & Bingiã, quam doctus auctor Moguntiam coniectauit, licet alij Nouiomagum in Gelria posuerunt. *Alij Nomonagum.*

MArcodurum Vbiorum uicum apud Cornelium Tacitum in historijs legi, Marlianus Transrhenanum esse perhibet. *Marcodurum.*

MAsonis monasterium prope Rhenum, ut Conradus Peutinger uir apprimè peritus sentit, à Mason duce Sueuorum conditum est. Vallis autem Masonis ab alio dicitur, cuius in Odilia nostra mentionem habuimus. *Masonis monasterium.*

MOrauia regnum olim, Vngaros, Bohemos, Russanos complectebatur, ibi Marcomanni Sudini habitabant, ut ex Ptolemæo Aeneas elicit in Europa sua. In historia Bohemica Morauiam trans Danubium esse ait, & ad Orientem Vngaros & Carparum, ad Meridiem Austriam, ad Occidentem Bohemiam, & Schlesos ad Septentrionem tenere affirmat. Populus illic ferox, & rapinæ ausidus, teutonicè Merher, à mora secundum aliquos dicitur, Aeneas iam Marchionarum scribit esse. Episcopatus illic summus Olomicensis est Rhegino Prumiensis regni Morenensium, ut ipse ait, sæpius meminit, urbs illic Bruntia & Olmunrium, siue Olmicensis, urbs Volgradensis dicta. *Morauia.*

MVlbrun Sueuiæ monasterium ditissimum, extructum olim à fratribus de Neuenburg, qui translati sunt, unde adhuc abbas Noui castri huius usitator, ut ita loquar, existit. Hæc Iacobus Vuimphelingius. *Mulbrunn.*

MOsminster monasterium Alsatię à Priminio extructum aiunt Annales Argentinensium, qui fuit illic episcopus, referente Abbate Spanheimio. *Mosmunster.*

MIsna ciuitas Misnensium, à qua nomen regio habet, Aenea autore, ibi cathedralis *Misna.*

thedralis ecclesia. Ptolemæus Lupfurdum dixit. Peutinger, si bene memini, ex Orobiorum stirpe ipsos deducit. Episcopatum hunc Otto primus fundauit, ut ait Lupoldus capite nono De zelo. Hanc ciuitatem Albis diuidit.

Moreck. MOreck, à Ptolemæo Morecla dicitur.

Mars signi. MARs signi terga Marcomãnorum & Quadorum claudunt, ait Tacitus. hos Vngaros putant. Ptolemæus Maringos eos nominat.

Marsaces. MArsaces, ut Marlianus ait, Batauis & Caninefatibus, Tungris proximi: multa Cornelius. Enarrator Ptolemæi Marsatos dixit, Plinius Marsacios libro quarto, capite decimoquinto.

Monteregiũ. MOnteregium Kungsperg, Franciæ urbs, ab Vdalrico duce Carinthiorum conditum est, superatis Vngaris & Tartaris, ait Aeneas in historia Bohemica.

Mulhusen. MVlhusen destructum est per Argentinenses & Rudolphum, anno 1261, ut eorum Annales dicunt.

Metis. MEtis ciuitas olim Galliæ, nunc Germaniæ, Metz, ut Celtes tertio Odarum libro scribit. Antoninus Metenses uocat. Marcellinus libro 16. Mediomatrices uocat. Rudolfus Agricola in epistolis, & Lotharingiæ clarum oppidum, ait, natura munitum, similiter & Peutinger. Strabo libro 8. Plinius libro 4, capite 17. Cæsar eam Mediomatricam nominat, & Galliæ urbem. Ptolemæus libro secundo, Dinoduro nomen ei tribuit. Marlianus inter Belgas & Treuerenses urbes esse uoluit. Dicta autem est à Mœtio qui eam fundauit, à Iulio Cæsare deuicta est. Huius uersiculi incisionem aiunt apud ipsos fuisse:

Tempore quo Gallis Cæsarq; sua intulit arma,
Tunc Mediomatricam deuicit Mœtius urbem.

Mediomatrices. Alij à tribus ciuitatibus ei nomen Mediomatricæ tribuunt, quia media sit inter Treuerim & Tullium, ut Annales nostri dicunt. Hîc olim Franci habuerunt mansiones, ut Cremonensis ait. Hieronymus in sup. Eusebij, filium Clodouei regno partito, huc consedisse scribit. Henricus hanc urbem obsedit anno 1051, ut Genblacensi placet. Primus eorum episcopus Clemens fuit, qui ex Clementis papæ iussu ibi prædicauit. Alij à Frontone Christianos factos dicunt, ut Cremonensis: alij Theodericum primum episcopum illic asserunt. Clemens Ecclesiam S. Petri & Stephani extra portas constituit.

Marcomani. MArcomani uno m, quia à Celte Oda secunda corripitur. Statius:

Quo modo Marcomanos post horrida bella.

Celtes:

Marcomannos Gepidasq; petit.

Claudianus in Stilicone:

Marcomanos Sueuosq; noret.

Plura de illis Eutropius, Iulius Capitolinus in uita Antonini Pij. Strabo lib. 7. Cęsar libro primo. Eusebius in Augusti uita. Cornelius olim Boios eorum uirtute expulisse, nouasq; sedes acquisiuisse collegit. Hi autem sunt iuxta Hermonduros & Variscos secundum Cornelium, unde authores Pannoniæ populos eos arbitrati sunt. Ptolemæus ipsos post Rhenum libro secundo, capite decimo posuit, cuius dicto ductus Aeneas Syluius putat, ubi nũc Moraui sunt, die Merher, olim Marcomanos dictos. Marlianus econtrariò iuxta Heluetios ipsos ponit, & monti Iuræ proximos. Eutropius libro sexto. Volaterranus libro septimo, Mantuanus contra usum aliorum secundam & tertiam produxit, m et n aliquando duplicãdo, ait enim: Quot ardentes tibi Marcõmanna iuuentus. Hi olim à Cæsare detrudebantur inter Draum & Danubium, ubi hodie sunt, ex quo patet eos alia loca olim inhabitasse.

Menapij. MEnapij populi Germaniæ inferioris, simul cum Vsipetibus exacti sunt, ut Cæsar

Cæsar libro quarto refert, Cæsar hos uicit, ut lib. tertio scribit. Sunt autem Belgæ, Treueris, Condrusis, & Arduennæ syluæ proximi Vbijs & Sycambris. ut ait Marlianus. Strabo lib. 4 ad utramque Rheni ripam illos sitos esse asserit. Cæsar libro sexto Comment. Eburonibus finitimos uult, Strabo nouissimos. Ex Cæsare ergo & Marliano Iuliacenses esse collegimus, Gülcher, & ex Strabone, quia nouissimos dixit Brabantinos faceremus. Plinius eorum meminit libro quarto, capite decimoseptimo. Sabellicus libro quinto Enne. sextæ. Volaterranus libro septimo, de illis Orosius libro sexto, capite septimo, & quia ad utramque Rheni ripam ex Strabonis sententia consederunt, Cleuenses, Iuliacenses ac Gelrenses dici merentur. Gülcher.

MONA insula Rheni, ut Marlianus ait, proxima Holládię & Frisiæ, tũ Gelrię: alij Monasteriensem putant, uide Tacitũ. Lilius Britãniæ & Angliæ insulam refert sic dictam. Episcopatũ huic Carolus aduexit, refert Lupoldus cap. 9 De zelo. Cornelius in historijs Monam insulam incolis ualidum receptaculum dixit. Hos Paulinus Suetonius debellauit, dum contra Britannos profectus fuerat. Mona.

MVrbach monasterium in Alsatiæ finibus diœcesis, si bene memini, Basiliensis, Priminius construxit, teste Spanheimio. Murbach.

MAssagetæ populi Scythiæ, Claudianus in Ruffinum primo: Massagetæ.

Et qui cornipedes in pocula uulnerat audax
Massagetes.

Hos nunc esse Alanos Ammianus Marcellinus ait. Valerius Flaccus Thyrsagetes dixit:

Tum uada Thyrsagetas gelida liquisse sub arcto.

Ammianus qui eos Alanos esse dixit, sequutus est Pharasmanum Græcum auctorem apud Dionem Bithynum in uita Adriani Cæsaris.

MAgdenburgum Saxoniæ metropolis est, à Ioanne Capnione, uiro undecunque doctissimo, Dmoadum Pirgum dictum, in epistola ad Ioannem ex Lupis de Hermesgrun. Dicitur autem à Græca dictione: dmoades enim puellas ancillares Græci ferunt, quas per Apbæresim seu Endiam prima litera sublata Maid dicimus, & πύργον pyrgum Burgum, ut πύξος buxus. Hęc ille. Ecce quàm pulcherrima utriusque linguę conuenientia in illo nomine, δμωὴ δμωῆς, ancilla dicitur, uel δμωὶς δμωίδος, καὶ δμωάδες ministræ sunt. Aeneas Syluius Magdenburgensem uocat, & Virginopolim metropolica insignem urbem inter Saxones, opibus & authoritate memorabilem scribit. Magdenburgũ Otto primus condidit, ductu eius coniugis Edithæ reginæ regis Echtmundi Anglorũ filię, quæ ibi & sepulta est, inquit Lupoldus capite decimotertio. Magdaburg dicta etiam est Parthenopolis, à Venere, quæ ibi colebatur, urbs Saxoíæ ad Albim sita. Otto ciuitatem auxit, & ibi requiescit, ut uult Otto Frisingensis libro sexto, capite 10. Ligurinus Virginis urbem dixit, ἀπὸ τῆς παρθενικῆς ἢ παρθένου, id est, à uirgine, ἀπὸ τῶν παρθενῶνος, uirginum habitatione, καὶ τῆς πόλεως ciuitate. Ptolemæus μοιούιον, si litera non est falsa, libro secundo, hanc urbem Moeuium dixit, illic sedes episcopalis à Carolo fundabatur. Albertus primus episcopus, ab Ottõe anno Christi supra noningentesimũ translatus est episcopatus ex Lipsia. Hic Otto, ut Aeneas ait, Ecclesiam condidit, ubi corpus S. Innocentij recubat. Lupoldus capite nono De zelo, Ottonem filiũ Henrici primi episcopatum hîc fundasse asserit, & prædijs multis ditasse. Et capite 12 idem Lupoldus Ottonem scribit à Rudolpho rege Galliæ & Franciæ impetrasse corpus S. Innocentij martyris, & huc detulisse etiam corpus S. Mauricij. Inde anno 963, corpus S. Gerontij huc transtulit. Sequenti inde anno auro & gemmis ciuitatem auxit. Hæc Lupoldus. Celtes in Amoribus: Magdenburg.

Eius

Eius & ad ripas Magdeburgum nobile splendet,
De septem sacris ædibus una nitens.
Condidit hanc Cæsar primus qui dicitur Otto.

Morini. MORINI, Marlianus ipsos Atrebatis proximos esse scribit, & Ambianis, Strabo libro quarto, Menapijs. Pomponius Mela libr. tertio, hos Gallos esse infert, & in ultimo termino sitos sinus Gensoriaci, unde Virgilius octauo Aenei.

Extremiq; hominum Morini.

Horum urbs Teruana dicitur. De illis Iason Manilius in orationibus Lilius, & Ptolemęus libro secundo Taruantiam & Brugim ciuitates enumerat, Sabellicus libro 5 Enne. 6. hos ait uocari Tornacos. Hieronymus multa mala eos sustinuisse refert, nec pauca Pomponius Mela libro 4. Ptolemæus τοὺς μορίνους uocat.

Martinopolis. MARTINOPOLIS Saxoniæ ciuitas, hæc ab Hunnis uastata, ab Henrico secundo anno Domini 1004 iterum erecta est. Aeneas Sylvius à Marte hanc appellationem sumpsisse uult. Ligurinus libro primo:

— Ad illam,
Quam Martinopolim uocat incola Teutonus urbem.

Mysia. MYSIA uel Mœsia, auctore Orosio lib. primo, capite 26. à Meridie Macedoniam, ab Africo Dalmatiam, ab Occasu Istriam, à Circio Pannoniam continet. Huius accolæ à religione nõ amoti sunt, ut Strabo lib. septimo, & Posidonius scribunt, cibo, caseo & lacte uescuntur: ob Deorum culturam dicti sunt οἱ καπνοβάται, fumi consensores. Posidonius ab animantibus abstinere ipsos asserit. Homerus eminus pugnare eos & ensiferos nominat, Posidonius uerò cominus. Homerus & Dionysius Thraciæ populos Mysos adscripserunt, uide Strabonem. Pomponius Mela libro tertio, fluctibus impeditos asseruit. Est autem duplex Mysia: superior, quæ Seruia nuncupatur, iacet ad oram Ponti, cuius secun- Seruia. Bulgaria. dum Ptolemęum ciuitas Rhetiaria. Bulgaria uerò inferior ut Lilio placet, & illa Turcia hodie appellatur. eius ciuitates Odessus & Oestus. Mysi à Cimbris originem habuerunt, ut ait Capnion noster, in epistola ad Fridericum III. Hi inde Troianis auxilio uenerunt, ut apud Homerum libro 10 Iliad. liquet, qui Homerus ibidem τοὺς μυσοὺς uocat ἀγχεμάχους, id est strenuos. Idem eorum proprietates declarauit libro decimotertio, cum ait:

Θρῃκῶν καθορώμενος αἶαν
Μυσῶν τ' ἀγχιμάχων καὶ ἀγαυῶν ἱππημολγῶν,
γλακτοφάγων, ἀβίων τε, δικαιοτάτων ἀνθρώπων.

Thracum respiciens terram Mysorum cominus pugnantium, illustriũ equos mulgentium Laccomedentium, nõ sumptuosorum, s. tenuis uitæ & duri uictus iustissimorum hominum. Iornandes in libro de Getis scribit, Telephum Herculis filium Mœsiã primò incoluisse, & Mœsiam habere ab Oriente Danubij hostia, à Meridie Macedoniam, ab Occasu Istriam, à Septentrione Danubium, & paulo pòst hãc appellari minorem Scythiam. Dion historicus Gręcus in rebus Geticis sępius huius regionis meminit. Valerius Flaccus: Comitumq; celerimi tator equorum Mœsus.

Monacum. MONACUM Munchen, urbs Bauariæ, ab Atterno condita, à Luduico quarto ampliata est, iuxta Isarum sita, reducta inde per Ernestum. Ptolemæus hanc Abadiacum uocat. Huius urbis meminit Sigebertus. Tẽpore Ottonis primi per Henricum Bauarię ducem Monacum inceptum est, tempore uerò Alberti episcopi duo parochia habuit. Vrbs hæc sub Germaniæ ciuitatib. principibus subiectis, pulchritudine arcem sibi uendicat. Sunt tamen qui primitus Salutis anno 1175 muro hanc urbem instaurãm fuisse ab Ottone duce Bauarię scribant. Xenodochium uerò illius anno 1208 auspicatum fuisse ferunt,

MEDIOLANVM à Plinio dicitur, urbs Italię, secundum Ligurinũ ac alios à Sueuis Senonibus condita, ut Liuius libro quinto Decadis primæ asserit, qui cum Belloueso Gallorum rege profecti sunt. Gotfridus Viterbiensis tempore Troiani excidij hanc initium sumpsisse refert. Alij à Iano filio Insubris, alij à rege Persarum. Peutinger à Gallis, cum Liuio, multa Blondus, Græcè μεδιολάνιον non Italiæ, sed Germaniæ ciuitas est, non illa de qua nunc dicitur. In inferiori enim Germania quodam in loco olim sita fuerat, ut nuper ex literis Peutingeri ad me datis accepi. Sunt qui hanc uulgari lingua Muniter nuncupent. *Mediolanum.*

MAreense monasterium S. Amandus struxit, ut eorum habent Annales. *Mareense monasterium.*

MOns gratiæ monasteriũ ordinis S. Brigittæ non procul ab Altorffensi Noricorum ciuitate, à Catharina de Pomerania extructũ est. Illic Ecclesia satis ampla, quæ moniales ac fratres separat. Inhabitatur enim monasterium illud ab utroque sexu, uerùm maius ius monialibus est concessum. Horum monasteria pauca in Germania ferunt. *Monsgratiæ.*

MArtianopolis famosissima urbs, Mœsię metropolis, à Traiano ędificata, ac nominata est à Martia sororis eius puella, quæ lauans illic perdidit annulũ. Hęc Iornandes, & Dion Gręcus meminêre, & illius urbis Suidas in dictione σκύθαι. *Martianopolis.*

MAriæ Vitidarium, Marien uuerd, monsterium præmonstratense, in honorem B. uirginis conditum est, anno 1125. ab Hermanno de Knick, propter occasionem ducis Gelrię Florentij primi. Venerunt huc fratres de Laudunen. *Mariæ uiridarium.*

MEdiolanense monasterium in Lotharingia Luduinus dux, & postea Monachus fundauit, ut eorum Annales habent: fuit hic Luduinus episcopus Treuerensis, & postea monachus. *Mediolanense monasterium.*

DE LITERA N.

NOVA Troia teutonicè Feldtkirch, Alsatię locus, olim magnitudine nõ inferior Argentina, tempore Dagoberti, qui illic horas suas descripsit, construebatur. Hæc anno 1022 ab Henrico destructa est, & semel à Carolo, ut Genblacensi placet. *Noua Troia.*

NEruii Galliæ populi, magnæ uirtutis & ferocitatis, ait Cæsar libro secundo belli Gallici, apud hos Cæsar in tam magno discrimine fuit, ut prius nunquam, sicuti libro sexto de se asserit. Lucanus in primo: *Nerui.*

— Nimiumq́ rebellis

Neruius, & cæsi pollutus sanguine Cottæ.

Cæsar, Lucanus, Orosius, Liuius, & supra Liuium Florus libro 104. Neruios dixerunt. Strabo & Ptolemæus Rufios, Plinius libro quarto, capite 17. cum Cæsare. Similiter Hermolaus, nisi fallor. Eutropius libro sexto, Tornacus à Cæsare uictos scribit. Sunt enim Tornacenses in regno Francorum, authoribus Marliano & Sabellico libro quinto Enne. sextæ, Sulpitius iuxta Triusgros illos posuit. Strabo libr. quarto, iuxta Menapios, & Germanos nominauit, Cornelius de illis libro 19 Hist. Orosius libro sexto, capite septimo.

NIssa urbs Schlesiæ, ad Nisum fluuium condita, unde appellationẽ sumpsit. De Nisijs Appianus in bello ciuili, an hos an alios uelit, curiosi discutiant, ego apud Appianum Mysi legerem. *Nissa.*

NIgrum Castrum Schuuartzenburg, à Ptolemæo Tiraspolis dictum est. *Nigrũ Castrũ.*

NEuuyler monasterium anno 600. fundabatur à Sigebaldo episcopo Merensi ordinis S. Benedicti, inde anno 1497. temporibus Alberti episcopi Argentinensis & Alexandri sexti papæ authoritatibus, in Ecclesiam collegiatam translatum est. Hæc Iacobus Vuimphelingius, Abbas tamen Spanheimius à Priminio conditum uult. *Neuuyler.*

NEuenburgensiũ prędia multa sunt, est enim monast. Cisterciensis ordinis, in *Neuenburg.*

in fundo Lutzelburgensi situm, anno Domini 1125 constructum, ut Vuimphelingius ait, cuius fundator extitit Henricus comes. Est & Austriæ locus ita dictus, quem filius Lupoldi condidit. Nuenburg monasterium apud Heidelbergam, Anshelmus abbas Laurissensis ductu Palatinorum erexit.

Netuuyssenburg. NEtuuyssenburg Turingiæ castrum, à Netuigo duce fundatum est, ut eorum Annales asserunt.

Nouientum. NOuientum Eberstein munster, locus Alsatiæ, cuius situm in Odilia nostra descripsimus. Horum Annales dicunt locum hunc nominatum olim Steinbach. Iulius compositis Gallorum rebus, hic aras Mercurio construxit, quas S. Maternus diruit, & ita Nouientum dictũ est. Inde eremus illic sanctissima horruit. Dagobertus eos affecit multis dispendijs, unde filium in uenatione perdidit. S. Theodatus episcopus amœnitate loci captus, illic consedit, & Ethiconem diuæ Odiliæ patrem, furore percitum, & filij proprij interfectorem, ad pœnitentiam compulit, unde Ethico Ecclesiam illic S. Mauricio fundauit, dotauitq; monasterium, cuius ferebatur primus abbas Childericus Franciæ rex, huius operis monasterium fuit auspicatum: inde Erhardus, cuius tempore S. Odilia non minori sumptu illud locupletauit: inde Benedictus abbas multa priuilegia à Carolo & Pipino nactus est.

Nurtingen. NVrtingen castrũ Rudolphus Habspurgensis erexit, ut Hermannus scribit.

Nouesium NOuesium, alij Nouesum, ciuitas Rhenana, quatuor miliaribus à Colonia distans, teutonicè Neus, Marlianus Nussiam uocat in Iuliacensi ducatu, cuius & Tacitus meminit. Enarrator Ptolemæi Coloniensis diœcesis esse scribit. Illic filiam Burgundiæ regis sibi copulauit Maximilianus matrimonio. Tacitus libro decimonono Histor. de illo oppido. Apud eundum non longè prosperè certauit Ciuilis ductor. Meminit huius loci Antoninus Pius, Ptolemæus νοουαίσιον dicit, Latinè per æ.

Nantium. NAntium Nansen, Lotharingiæ ciuitas, ubi dux Burgundiæ occisus est, ut scribit Rudolphus Agricola, Antoninus Pius Nasium dixit in Itinerario.

Niderminster. NIderminster à Mantuano episcopo consecratum est, sedis Apostolicę legato, anno Domini 1154. Ibi crux ex lamijs argẽteis, multa Iacobus Vuimphelingius in Catalogo. Est autem in radice Vogesi conditum illud monialium cœnobium ab Ethiconis posteris, à diua Odilia locupletatum, Guitlinda ibi abbatissa prima floruit. Multa in Odilia nostra de illo.

Nassau. NAssau Anaxona à Ptolemæo dicitur, nobilissima progenies, imperatoribus etiam decorata.

Northusen. NOrthusen monasterium Mechtildis regina cõdidit in honorem genitricis Mariæ, & S. Crucis, ubi & sepulta est, ut placet Lupoldo capite decimotertio.

Neoburgum. NEoburgum, teutonicè Minchen Neuenburg, in honorẽ S. Martini in Colonia, Gero episcopus Coloniensis struxit, ut eorum Annales habent. Monasterium in Nigra sylua S. Georgij erexit Hezilo, cum fratre Hessone, in diœcesi Constantiensi: primus abbas Vuilhelmus ferebatur. S. Nazarij monasterium in Lorissa diœcesis Moguntinensis struxit Camber nomine comes tempore Caroli.

Monasteriũ in Nigra sylua. S. Nazarij monasterium.

Nicopolis. NIcopolis Mœsiæ urbs iuxta Lacrium fluuiũ constituta, notissima deuictis Sarmatis à Traiano instaurata, & à uictoria dicta νικόπολις. Hæc Iornandes.

DE LITERA O.

Ottenburen. OTTENBVREN monasterium Sueuiæ prope Memmingen, ab Ottone Sueuiæ duce constructum est, à quo nomen habet, alij Itenburen, haud pauca Vuimphelingius de illo collegit.

Osophonis castrum. OSophonis castrum, Offenburg, ab Osophone Anglo conditore nuncupatur oppidum, uidimus huius monetas nostro seculo adhuc superesse.

OGdola-

OGdolapis Pannoniæ urbs,à Strabone libro quarto colligitur,ubi Saum flu uium accipit. *Ogdolapis.*

ONAE insulæ maris septentrionalis,de quibus Plinius libro quarto,& Lilius plura referunt. *Onæ.*

ODemersheim diœcesis Traiectensis ecclesiæ est,ab Odemaro Francorum rege nomen accepit,à quo & condebatur,Hunibaldo teste. *Odemersheim.*

OESbruch monasterium sancti Laurentij condidit Gotebaldus episcopus Traiectensis. *Oesbruch.*

OSsenburgum Saxoniæ ciuitas,à comitibus de Engern erigebatur,auctore Hermanno. Alij à Iulio Cæsare hanc urbem inceptam esse perhibent,ut Annales Saxonum. Carolus illic Ecclesiam in honorem S. Petri, Crispini ac Crispiniani condidit. Ferunt hanc à pelle bouina dictam, quibus urbs hæc fuerat circundata. *Ossenburgũ.*

OLdenburgum Saxoniæ urbs, à Carolo instaurabatur,ecclesiam illic in honorem sancti Ioannis Baptistæ dedicatam, Adalgarus episcopus sacrauit. Ferebatur ciuitas hæc olim inter Vandalos iuxta mare:multa de ista Hermannus Saxonum scriptor. *Oldenburgũ.*

DE LITERA P.

POlonia Sarmatiæ pars à Boleslao duce clarißimo nomen accepit,qui primi Ottonis temporibus regioni huic præfuerat,referẽte Aenea. Hæc prouincia primitus à Zechio eius fratre inhabitabatur. Continet autem Polonia ab Oriente Vistulam,à Septẽtrione Rhoxanos & mare Scythicum,à Meridie syluas Bohemiæ. Est autem huius terræ natura munitissima. ut placet Radeuico in primo De gestis Friderici libro. Ligurinus Schlesos à Polonis Oderam discernere scribit, & paulo pôst addit: *Polonia.*

Hos populos,ut fama tenet,à cardine primo,
Solis & æstiuo Phœbea lampadis ortu,
Hanc rapidam cursu perlabitur Odera,partem
Tangit,ab arctoo Suitici maris æstuat ora
Fluctus,& indomiti sedem posuêre Rhuteni.
Hæc regio Slauos amplectitur atq; Polonos.

Aiunt Poloniam Anchialem dictam ab Apolloniatis, & præcipuè ubi mare Geticum respicit. Ouidius: *Anchiale.*

Vecta per Anchiali mœnia findat iter.

Meminerunt & huius loci Ammianus, Ptolemæus,Pomponius ac Strabo.

POmerania ducatus est,cuius meminimus libro tertio in cap. de Marchionibus Brandenburgensibus. Fuit hæc regio primitus à Zechio inhabitata,cętera Aeneas habet. *Pomeria.*

PAtauiũ Germaniæ, Passau, Bauariæ urbs episcopalis pręclara,inter Danubium & Aenum sita. Super Aenum pons est quingentis passibus ligneis, sedecim arcus continens,urbisq; partes annectens. In medio diui Stephani templũ possidet,ubi episcopi ædes trans Danubium. Duæ arces, una in cacumine, altera in radicibus sita. Hæc omnia Aeneas in epistola ad Capistranum. *Patauium.*

PFortzheimium alij Portam dicunt Pfortzen, Sueuiæ urbs præclara in Marchionatu Badensi,à Phorce Phorcys ex Euryalo filio nomen habet, cuius Homerus meminit ita dicens: *Pforcen.*

Phorcys ille Phrygum ductor fuit Ascaniusq;.

Hic ergo Phorcys Corsicæ rex, inter Hercynium & Danubium profectus, tugurium à sene inhabitatum reperit,à quo certus erat,flumen proximum Ae-

neæ, nos die Ens, nomine dici. Oraculo itaq; gaudens, ob amorē Aeneæ ducis urbem ad flumen constituit, quam & Pforcen dixit. Hæc Capnion Pforcensis præstãtissimus auctor, primo de Verbo Mirifico uolumine significauit, ob cuius præstantiam Picus ille mentionem illius urbis fecit illo disticho:

Et Phorcen Latiæ donatus lumine linguæ,

Cui sacrum triplici celebratum est dogmate nomen.

Scripsit de urbe illa Hermannus Chronicus. Olim hæc etiam ad Sueuiæ ducatum attinebat, mortuo uerò Conradino ultimo Sueuorum duce, ad Marchionatum deuenit, alij Fridericum primum Hermanno Marchioni urbem illam contulisse uolunt.

Porrenensis. PORRENENSIS urbs Vandalorum in Slauonia ab Ottone primo episcopatui dotata est.

Podeborn. PADEBORN ciuitas Vuestualiæ episcopalis, à Pada fluuio sub altari scaturiente appellationem retinet, ut ait Hermannus Becmannus. Fuit illic incendium maximum anno 1506. Crucem huc Otto secundus detulit, 60 mil. aureorum æstimatam, sexcentarum librarum grauitate mensuratam. Hîc reliquiæ S. Liborij Cenomanni & aliorum coruscant.

Plintburg. PLINTBURG castrum regis Vngariæ iuxta Budam dictum fuerat.

Phenni. PHENNI, Cornelius scribit Fenni, iuxta Sarmatiam sunt, teste Tacito in Germania, qui dubitat an Germanis an Sarmatis eos adscribat. Hodie uerò Germani & Pruteni sunt, die Preussen, teste Volaterrano libro septimo. Sunt qui Bohemos illos siue Morauos uelint.

Alij Pharedini. PHARODINI Meckelburgenses esse perhibentur à Marscalco doctore.

Pegaumense monasterium. PEGAUMENSE monasterium teutonicè Pegau, Egbertus Marchio Saxoniæ, in honorem S. Iacobi auspicatus est.

Petri domus. PETRI domus, Petershusen, construxit Gerhardus episcopus Constantiensis frater Bertholdi de Zeringen, ut Nauclerus & Tritemius uolunt.

Prisniza. PRISNIZA à Ptolemæo Arsenium.

Pachelburg. PACHELBURG Boleatum.

Phanesij. PHANESIJ Oceani Septentrionalis populi, quorum aures, ut Solinus ait, in effusam adeò magnitudinē dilatantur, ut reliqua uiscera tegant. De his Zacharias Lilius.

Pemani. PEMANI Germani sunt inferiores, diœcesis Leodiensis, ut enarrator Ptolemæi asserit. Marlianus illos numero ac uoce Condrusis ac Eburonibus similes finxit.

Pannio de Lana. PANNIO de Lana, Amsterdã, urbs Hollandiæ mercatoribus nominatissima.

DE LITERA Q.

Quadi. QVADI à Cæsare, Eutropio, Spartiano & alijs Moraui referuntur. Habitant enim Quadi iuxta Marcomannos, nec degenerant, ut Tacitus ait. Eutropius libro sexto, Iulium Cæsarem Bibulo Consule debellasse scribit Quados Heluetiorum & Galliæ gentes iuxta Vocontios & Sallios. Verba plana sunt Eutropij, ut nulla opus sit coniectura hos esse Heluetios. Ego igitur ob multas ac uarias Quadorum sedes hos olim in Gallia consedisse puto, Galliæq; populos extitisse, deinde Morauiam petijsse. Induxit me ad eam sententiam Festus Ruffus, qui capite decimo, Quadi, inquit, inter Danubiũ & Draum trusi sunt: ex quo habemus ante Cæsaris tempora non fuisse Morauos. De illis multa Sidonius, Hieronymus ad Geruntiam, & Mantuanus ad Cæsarem.

Quindelburg. QVINDELBURG ubi Otto filius Henrici primi corpora S. martyrum Fabiani, Eustachij, Pantaleonis, Hippolyti, & corpus S. Saurentiæ uirginis detulit, anno 912. Mechuldis illic monasterium condidit Virginum uestalium, in honorē

Dionysij

Dio,nysij & Seruasij. Hæc Lupoldus in libro De zelo. Cœnobium illud anno 1476 à Marchionibus Misnensibus interceptum erat,ob dissensionem cum illis Vuilhelmi ducis Brunsuigensis.

DE LITERA R.

Rotuuil. ROTUUIL à Ptolemęo Taxagetum dicitur,& est Rhętiæ ciuitas,ut idem ait, anno 1290.maximè exusta,ut Hermannus refert.

Ribuaria. RIBUARIA locus Saxoniæ est.Ligurinus:Saxones & quorum Ribuaria nomine tellus.Huius loci Genblacensis & alij mentionem fecerunt.

Rubiacum. RVBIACUM Rufach,Alsatiæ urbs ab Antonino dicta est,illic S. Valentini caput,ad quod maior quàm ad totum corpus concursus est. Illic Dagobertus Austrasiæ rex horas suas descripsit, cuius & hodie uestigium manet, perdito filio suo uenando,& illo iterum restituto per S. Arbogastum:oppidum hoc Argentinensi episcopatui concessit,cæterùm antiquissima urbs.

Rhoxani. RHOXANI populi à Strabone dicuntur,iuxta Bastarnas habitantes,magis tamen ad aquilonē tendentes, & libro tertio, Rhoxolani nouissimi Scytharum, ait, populi in austrum, ultimò cognoscuntur. Aelius Spartianus, & in uita Prj Capitolinus,Fl. Vopiscus in Aureliano eos Rhoxolanos faciunt. Plinius libro quarto,capite 12. Toxolanos,Troxolanos Ptolemæus,Strabo quoq; Rhaxnalos libro septimo,ultra Germaniam esse scripsit, & Septentrionales Mithridatem eos debellasse, & nudos ipsos uicisse, quinquagintaq; eorum millia & 59 trucidasse. Et subiungit, hos thoracibus uti ex boum corijs & scutis. Iacobus Carmelitanus insulam eorum Rhussiam uocat. Aeneas Rhusanam,Pomponius Lætus Poloniam putat dici Rhoxiam.Reuera hodie Scythæ sunt,& infideles,secundum alios Tartari nuncupati,teutonicè die Vuyssen Reussen,non longè à Liuonia, alij Sarmatas dicūt.Aeneas à Zechio hanc prouinciam primò inhabitatam collegit.Cornelius in Histo.Rosolanos Sarmaticam gentem,prædę magis quàm pugnæ intentam asserit,Græcè ῥοξολανοὶ appellantur. Ptolemæus, καὶ τὴν ὅλην τῆς μαιώτιδος ἰάζυγες καὶ ῥοξολανοί:id est,Supra Mæotidem totam Iazyges & Rhoxolani sunt Cætera de illis excludam.Franciscus enim Bisius tot annis in Russia degens,eorum res descripsit, & nuper Cracouiensis quidā utramque Sarmatiam copiosè tradidit.

Rhuteni. RHUTENI uerò alij à Rhoxolanis populi sunt,Galliæ scilicet Belgicę non longè ab Aruernis & Santonibus,teste Lilio. De quibus Luca.lib.primo, Soluuntur flaui longa statione Rhuteni:ubi Sulpitius Narbonensi prouinciæ illos proximos fecit. Fabius Allobrogicus eos superauit.Est enim ciuitas Rhutenorum una ex Allobrogibus,teutonicè Saphoier, alij in Biturigensi prouincia eos dixerunt. Hæc ideo,ne Rhoxani Rhuteni credantur. De Rhutenis Pomponius Mela libro secundo: quare Ligurinus meo iudicio hîc fallitur, cum Rhutenos pro Rhoxanis carmini adaptauit:ait enim libro quinto,ubi de Polonis loquitur: Fluctus, & indomiti sedem posuêre Rhuteni. Idem Pomeranios,Prussos, Parchos,simul atque Rhutenos. Licet & apud Marlianum Rhutenos legerim quosdam in Baltheo mari esse proximos Noruegiæ. Ptolemæus Gallos ῥουτήνους,Rhutanos appellauit,Galli hos eorum lingua Rodes uocant.

Rigodolum. RIGODOLUM locus,ut Marlianus ait,Belgicæ supra Mosellam,ubi Petilius legatus Romanus magis uicit Germanos casu quàm prudentia, non longè à Treueri,cuius Tacitus meminit, & enarrator Ptolemæi.Cornelius Histor. libro decimonono,Rigodolum, inquit, magna Treuerorum manu Valentinus insederat,Mosella & montibus septum.

Rhemi. RHEMI hodie confœderati sunt,aiunt Hermolaus & Ptolemæus.Cæsar Remios,Plinius libro quarto,capite 16,Rhemos, Peutinger celeberrimam urbem eorum descripsit, Hæc non longè à Treueri & Metensium urbibus circa Ar-

duennam est. Vrbem Rhemorum prępotentē, & subuersam suo tempore Hieronymus dist. 12, epist. 31. collegit.

Alij Rhudij. RHudij populi iuxta Vistulam, aliqui Polonos, aliqui Bructeros uolūt, Ptolemæus libro secundo, capite decimo, tabula quarta.

Rinuij Alij. RInuij iuxta Rhenum populi, Plinius libro quarto, capite decimoseptimo.

Rauraci. RAuraces apud Eutropium libro 6. Orosium, Plinium libro 4. cap. 17. Peutingerum, Beatum Rhenanum, Cæsarem & alios Basilienses feruntur. Ptolemęus tamen libro secundo, capite octauo, ῥαυρίκων δὲ, inquit, καὶ πόλις αὐγοῦστα ῥαυρίκων, hos nuncupauit Rauricos, & Rauricum eorum urbem. Plinius licet Rauraces dicat, tamen & aliquando Rauricos, authore Hermolao. Hermolaus quoque Barbarus Rauraricam urbem hanc appellatam autumat. Olim hæc Auxta ferebatur, ut adhuc uestigium manet, testante Antonino Pio. Ego enim apud Antoninum in Itinere à Cauillano ad Treuiros Basileam esse uideo, & inde Auxenam locum. Marlianus inter Sequanos ipsos comprehendit, reuera Basilea hodie dicitur Basel, ut Sabellicus Enne. sextæ prosequitur. Ligurinus Basileæ libro primo, fecit mentionem, similiter & Otto: nec tamen apud antiquiores Basileæ nominis ratio constitit. Nuncupata forsitan à basilisco, cuius formam monera præ se fert, secundum alios βασιλεία regina dicitur, ἀπὸ τοῦ βασιλεύειν, hic Rhenus mira pernicitate præterfluit. Multa ciuitas illa incōmoda sustulit à Rudolfo Habspurgense: impugnata est ab Vngaris tempore Cunradi, terræ motu etiam pene corruit, anno 1351, in festo S. Lucæ, ut Annales Argentinensium dicūt. Vrbem hanc primitus Trebetam condidisse referunt, post Abrahæ tempora, teste Gresmundo. Henricus II illic Ecclesiā instaurauit, & multas reliquias huc detulit, referente Lupoldo capite duodecimo: olim Austriæ ducibus paruit. Insigne illic Gymnasium uiget, quod anno 1454 incepit.

Reutlingen. REutlingen Sueuiæ urbs, olim uilla, ab imperatoribus muro cincta, anno Domini 1282. igne nostro tempore penè consumpta est. Huius oppidi meminit Hermannus Historicus: imperio paret, uno à Tubinga distans miliari: leprosorum illic domus amplissima est, conflictus uerò ille famosissimus anno 1374 iuxta urbem hanc agebatur.

Rostock. ROstock urbs maritima Saxoniam attingens. Laciburgum dicta est à Ptolemæo libro secundo, capite decimo. Ego uerò lego apud Græcum Ptolemæum λαχιβούργιον, Laciburgium, duci Mechelburgēsi subditur, populis ac diuitijs opulentissima. Vniuersitas hîc initium sumpsit anno 1424.

Rotenburgū. ROtenburgum ciuitas Sueuiæ, ubi tempore Luduici imperatoris, anno Domini 1314. tertio kalen̄. Septem. Episcopus Argentinus occisus est anno 1368. à ciuibus Argentinensibus diruebatur, ut Vuimphelingio placet. Alij hanc ciuitatem τὴν ἐρυθρόπολιν dixerunt, ἀπὸ τοῦ ἐρυθροῦ καὶ τῆς πόλεως: id est, rubeam ciuitatem. Glareanus:

Prendit Erythropolitanos curuo aggere muros
Hic olim pugnans regno Ariouistus auito,
Teutonicas rexit caulas, gentemq́ superbam,
Germanos.

Illa nunc apud Neccharum uno miliari à Tubinga distat, quæ penè terræ motu concidit, quam Albertus quidam de Hohenburg condidisse fertur, anno 1271. prius Lādfort dicebatur. Hæc Nauclerus. Est & alia urbs eiusdem nominis iuxta Tuberā, quæ olim proprijs ducibus paruit, nunc imperio post Friderici primi secula accessit, à rubore turrim & tegularum nomen habens.

Rugi. RVgi populi à Iornande, Hieronymo, Eutropio appellantur. Sunt autem hi qui incolunt Rugorū patriam, Teutonicè Rugilant, de quibus Diaconus lib. 1.

in

in rebus Longobardorum. Cætera lib. 3. explicauimus. Sunt qui eos in Mc. hel
burgenses abiisse dicant, nisi quòd apud Danubium eos uiderim se cõtinuisse.

RAuenspurg comes quidam Sueuiæ Saturnius dictus condidit. *Rauenspurg.*

RIgomagum oppidum est prope Coloniam, ut scribit Marcellinus libro 16. *Rigomagum.*
Meminit huius & Antoninus Pius in Itinerario, alij Rigomagium ferunt.

RApetst ain prædium Alsatiæ, Latinè Rockspoletum, unus Spoletanorum *Raperstein.*
comitum erexit, ut Annales eorum uolunt.

RIchenbach monasterium in honorem S. Gregorij constitutũ est, ab Vuil- *Richenbach.*
helmo abbate duplicis Aquę, ut Spanheimius asserit. Anno tamen 1083. in prio-
ratum euasit, & ecclesia illic fundata est.

RImegen monasterium Carolus Magnus condidit in honorem S. Petri & *Rimegen.*
Pauli, & illic episcopum constituit: nescio quæ Hermannus de Theoderico Sa
xoniæ duce eiusdem constructore ferat.

RIsa Sueuiæ pars inter Danubium & Altmonum, ubi Ottingen, Nõrlin- *Risa.*
gen, Bopffingen, Lauchen patria Ioãnis Secerij, urbes coluntur: alij hunc locũ
à Rhętis appellationem sumpsisse ferunt, sedes olim illic tenentibus.

PRæposituram in Ringaugio non longè à Vinicella & Gysenheim in mon
te Bischoffenberg S. Ioanni dicatum struxit Richardus episcopus: ampliatum
etiam est per Richardum Rheni comitem, ut habent eorum Annales.

RIttershusen monasterium S. Benedicti ordinis à Lutolpho duce Saxoniæ *Rittershusen.*
exordiebatur, & à Riddacho nomen tulit huius habitatore, unde ab alijs Rid-
dageshusen integra appellatione nuncupatur.

DE LITERA S.

SVEuorum gens, Germaniæ populis longè optima, toto orbi agnita, qui- *Sueui.*
bus nec Deos immortales esse pares, Vsipetes apud Cæsarem libro quar-
to testantur, bellicosissimos & ferocissimos populos. Quem secuti inde sunt
Orosius & Florus: illi enim fortissimi hic ualidissimi cognomen Sueuis indide
runt, à Mantuano gentium trucium appellationem tulerunt. Reliqua libro ter
tio & sexto copiosè dedimus. Nobilissimi autem Sueuorum Senones fereban
tur, Cornelio ac Ptolemęo testantibus. Hos aliqui nunc Galatas esse dixerunt,
cui sententiæ non multum tribuo, Hieronymus in epistola 2 ad Galatas, in Gal
lias tranlatos esse asserit. Eusebius in Cbronicis, Orosius & Suetonius, Sueuos
& Sycambros ad Gallias Augustum traduxisse referunt. Concordat Strabo li-
bro septimo, Eutropius id Drusum fecisse testatur. Hi igitur postea in Tiguri-
nos partim in Galatas abiuerunt, sed Senones Floro authore penitus delierũt
diu ante Augustum. Nec me fugit Senones olim Galliam Italiamq́ intercepis-
se, uerùm non illius farinæ extiterunt, cuius illi, qui à Druso traducebantur. Fa-
cit mecum Plutarchus, nobilissimi enim scriptores Senones partim Celtas par
tim Gallos nuncupauerunt. Senones Volaterranus Polybij & Plinij autorita-
re meminit, olim Brixiam & Veronam cõdidisse. Ego apud Polybium lego o-
lim potentissimos fuisse, ad mare scilicet Adriaticum usq; consedisse Vsentem,
uel ad Athesim. Mantuanus de ipsis ita ad Cæsarem: Senones his adiunge qui-
bus pro legibus arma. Fuit ciuitas Gallię Senonũ dicta à Senonibus, iuxta Tre
ueros, ut Marcellinus libro 16 asserit: qui & Italię urbs est, cuius præter Naucle-
rum & Viterbiensem Ptolemæus libro secundo recordatur, illo dicto: ἀνατολι-
κώτεροι αὐτῶν σέννονες ὧν πόλις ἀγήδικον: id est, Orientales Sueuorum Senones
sunt, quorum ciuitas Agedecum. Meminerũt urbis Senę Cornelius, Polybius,
Plinius lib. tertio, capite quinto, & Lucanus 2. Sillius Italicus. Et Glanis & Ru-
bicon Senonum de nomine Sena, & quam optimè iuxta Rubiconem describe
batur. Vnde Strabo σῆνα πρὸς τῷ ῥυβίκωνι ποταμῷ. id est, Sena ad Rubiconẽ flu-
uium. Vt autem quædam de Sueuorum extensione dicam, primò Ptolemæi

Alij Anglij. uerba afferam. Interiora, inquit, & mediterranea Sueui tenent Anglici, & magis tamen Orientales. Longobardi uerò prætenduntur ad Septentrionem, ad medium Albis fluuij. Hi aduersus Senones habitant post Albim uersus Orientem, & subdit: Mugotos Sueuos Vistulã usq; dilatari. Strabo in hoc Ptolemæo astipulatur, qui Sueuotum sedes ad utrãq; Albis ripam posuit. Inde intelligun tur Historici, qui Drusum & Augustum Sueuos ab Albi submouisse testabantur. Lucanus, Fudit ab extremo flauos aquilone Sueuos Albis. Cornelius Cheruscos Albis cultores Sueuos probat. Sueuiæ præterea extensionem satis Mantuanus ad Cæsarem indicauit:

— Amplißima cerne
Regna Sueuorum, quos Vistula claudit & ingens
Oceanus, uada Danubij confinia gentis,
Tot complexa sinu immenso excurrentia longè.

Iornandes Sueuiam Dalmatis uicinam, & nec longè à Pannonia eos distare dixit, præsertim ubi nunc Gotthi sunt. Audiatur Cornelius cum infit: Sueui totius Germaniæ gentes maximæ & latißimæ, proprijs nominibus nuncupati sunt, ut Catti, Tenceri, &c. usq; ad mare Suiticum protenduntur. Hæc Tacitus. Ex quibus uerbis habemus Prusiam & Sarmatię maiorem partem olim Sueuiam fuisse. Orosius LIIII Sueuorum gentes collegit lib. primo, capite secundo. Vnde Cornelius Marcomanos, Quados, Marsignos, Butos, Ligios, Sueuos probat, quos nunc Morauos Vngarosq; nuncupamus. Iornandes ab Oriente Bauaros, ab Occidente Francos, à Meridie Burgundiones, à Septentrione Turingos Sueuiam continere asserit. Lilius, Cæsar lib. 4, Marlianus, Eutropius libro quarto, Eusebius, Methodius & Marcellinus centum pagos Sueuorum numerant. Marlianus Bauariam, Austriam & Badēses quoq; Sueuos probat. Ptolemæus ciuitates Heluetiorum multas Sueuis attribuit. Meritò ergo Cæsar potentia hominum & frequentia cæteros hos anteire dixit. Nunc de eorum motibus dicam ex singulis pagis, singula millia armatorum quotannis bellandi causa finibus suis educunt, nec agricultura, nec belli ratio, ab illis prætermittitur, non plus anno in uno loco remanserũt, non multũ frumento, sed lacte uiuebãt, quotidiana exercitatione assuefacti. Nec in multis locis uestitum habuerũt, nisi pelles. Nihil turpius apud ipsos fuit q̃ ephippijs uti. Cornelius horrendum capillum usq; ad caniciem Sueuos nutrire indicat, & multa Eusebius in uita Augusti, de fortißimis tam experientia uirium quàm exercitatione Sueuis adducit. Plutarchus in Cæsare hos præstantißimos Germanotum nominauit. Horum uirtutis testimonium ex Gotfrido Viterbiense adducunt dicente:

Iudicio cœli dominantur in orbe Sueui,
Nunc ubicunq; geri respublica prælia quærit:
Ordine primus erit, gladio uult primus haberi.

Marlianus & Boccatius à Sueuo monte dictos uolunt, alij à flumine, quorum mentio facta est: ego à Sueuo rege filio Gambriuij nomen sortitos existimo, testibus Beroso libro secundo, Peutingero & Nauclero.

Schlesia. Schlesia Germanię addicitur, quia citra fluuiũ lingua ualet Germanica. Habet hæc regio ab Oriente Vngariam, à Septentrione Poloniam, ab Occidente Mysiam, à Meridie Bohemiam. Slesiam ita descripsit Gaguinus:

Huius ad occiduum percurrens Slesia Phœbum,
Odera quos inter gelido de monte fragosus
Præcipitans sese nemorum per opaca recuruo

Amne

Amne ruit, uolucrumq́ in obesis carmina ripis
Audit, olorini uelut alta fluenta Caystri,
Erygonem triplici quos Vratislauia muro,
Oderæ, & alueolis munita bicornibus omnes
Cellit & excelsi pendentia nubila cæli.

Ligurinus Schlesiam à Sclesio fluuio nominauit, alij à rege sic dicto: multa Aeneas Syluius. Vrbes eius sunt Nisa, Vratislauia, Nouum forum, Gorlitium, Paucenum, &c.

SEgenbergum monasterium in agro Coloniensi à quodam episcopo ibidē condebatur, qui & Salaueldiam erexit, & à Sala flumine dixit, cui Ezo primus præfuit abbas. In monte uerò Segenbergum monasterium tribus à Bonna miliaribus distans, Eduarus rex Angliæ fundauit. Monasterium Spanheimense anno 1124. Meginhardus & Rudolphus de Spanheim comites condiderunt, primus abbas eorum nobilitatur Bernhelmus. Horum Annales scripsit Ioannes Tritemius nostræ tempestatis eorū abbas, qui nuper diem extremū obiuit. *Segenbergum.* *Monast. Spanheimense.*

SChafhusen Heluetiorum ciuitas, Platina Schaphusam uocat, ac Austriç oppidum, in uita Ioannis 22. Monasterium non procul ab illo exordium sumpsit anno 1084, ut Annales Argentinensium dicunt. Meminit huius oppidi Poggius ad Aretinum Peonhardum in epist. Glareanus hanc Arietis urbem uocauit. *Schafhusen.*

STiria Styrmarck, à Meridie regio montosa, à Septentrione Austriam habet, ab Occidente Carnos, teste Aenea. Celtes libro secundo Odarum: *Stiria.*

Orta de Carnis generosæ terris,
Illyris qua se Venetisq́ iungit,
Et suas pandit sinuosa pulchras
Stiria ualles.

Alij Valeriam hanc nuncupatam à Valerio referūt, prope Vngariam dicente Syluio. Valeriam Marcellinus libro decimonono dictam uult à filia Diocletiani, nomine Valeria, quæ Stiriam condidit. Regio est montana, nisi ab Oriente, ubi in planum prorogatur. Hanc Drauus & Mura irrigant, Mura Drauo postea infunditur, omnes Germana lingua utuntur, præter Draui accolæ, quibus Illyrica familiarior est.

SYlla urbs olim Syllaceum nuncupabatur, in Stiria à Pub. Sylla retinet appellationem: multa illic Romanorum ueterum uestigia horrent. Hæc Sabellicus libro tertio Enn. decimæ. *Sylla.*

SEligental monasterium haud longè ab Ostrosylua à monialibus inhabitatū & à nobilibus de Thurn conditum legitur, diœcesis Moguntinensis. *Seligental.*

SVitenses siue à Suedis deriuati aut à Sueuis, siue uilla eorum Suytz, anno Domini 1306. tres tantum partes tenuerunt, ut eorum Annales aiunt. Aucti iam in immensum, de quorum ciuitatibus parum Sabellicus libro quinto Enne. 6 collegit. Sunt autem iuxta Constantienses, Sedunenses & Basilienses Suesi, ut Marlianus prosequitur. Pomponius Mela lib. tertio, Suesiam uocat horum urbem. Lucanus: Et Biturix longisq́ leues Axones in armis. Bebelius legit Axones, Nestor Saxōes, Sulpitius Suesiones. De illis Liuius, et supra ipsum Florus libro 104. Marlianus diuersas gentes Suesios & Suessiones uult, hos Celtas, hos Belgas. Aeneas Syluius Suitenses illos nuncupat, Lilius Suesiones. Plinius lib. 4, cap. 17, & Cæsar Suessionum meminerunt. Ptolemæus & Strabo Vessionum. Ammonius inde & Strabo quandoq; cum Plinio. At ego cum Hermolao dubitabo, an de Heluetijs, an Sarmatiæ populis iuxta Prussiam hæc scriptores inuenerint. Hi, ut Aeneas ait, à Delphino semel uicti sunt. Alia prius dixi. *Suitenses.*

Schwartzach. SCHVARTZACH anno Christi 749 fundatum est monasteriũ sancti Benedicti, inde Heddo uel Hebdo episcopus Habspurgensis comes, ius exercendi pontificatum eis tribuit. Hoc monasterium Vttonis episcopi 27 Argentinensis anno 845. in alium locũ translatum est, trans Rhenum uidelicet, ut Vuimphelingus & Annales Argentinensium collegerũt. Sigebertus anno 815. tempore Ludouici imperatoris monasterium hoc exordium sumpsisse putat. Primus abbas F. Benedictus nominatur. Priminium dotasse illud cœnobium Spanheimius scribit, & ampliasse.

Sbocij. SBocij, alij Suarij, Suacenses sunt, u in b, & a in o uertendo, ut Iacobus Spiegel indicat, Picus Mirandulanus in Cruce: Vasto populus dum Sbocius antro Effossum uarios argentum mittit in usus. Sunt autem populi Estlandiæ, quorum meminit Plutarchus in Ottone.

Sycambri. SYcambri à Iuuenale, Celte, Pico & Martiali torui dicuntur, similiter à Cæsare, Peutingero, & alijs. Strabo Sugambros uocat, quia Græci per υ scribunt, quod Latinè in y uel in u transfertur. Sycambros primò Scythas fuisse clari autores testantur, unde telis Amaxonum utebantur. Hoc Horatianus interpres uoluit. Venerunt item ab Amazonibus in Thraciam, postea ad Albim sederunt. Inde per Drusum ab Albi traducebantur ad Rhenum. Quod Horatius indicat libro quarto, Oda secunda:

Concines maiori poeta plectro
Cæsarem, quandoq; trahet feroces
Per sacrum cliuum merita decoro
Fronde Sycambros.

Strabo hos Rheni accolas fecit. Ptolemæus Busacteros hic habitasse & Sycambros dictos conuincit. Nominantur autem à ciuitate Sycambria, quã Franci condiderunt, teste Hieronymo in Eusebij suppl. Hunibaldus uerò Sycambros primò dictos uult ex regina Cambra, uxore Antenoris astutissima: & cũ astum intelligere homines uoluerunt, prouerbij loco dixerunt, Ecce Camber, teutonicè Sich Camber, unde composito nomine postea Sycambris id nomen remansit. Eusebius ipsos extollit ut fortissimos, & uirium bellicę expertissimos. Cæsar libro quarto belli Gallici multa de ipsis collegit. Hodie autem, ut Lælius & Sabellicus scribunt, dicuntur Flammingi & Gelrenses, quod ita Celtes in Amoribus notauit:

Hæc Batauí madidiq; habitant loca nota Sycambri,
Quos nunc Gelrenses, Flaminiosq; uocant.

Eorum Ptolemæus lib. 2, capite decimo, tabula secunda, meminit. Itaq; semper inferioris Germaniæ Rhenani Sycambri nominantur, Cæsare teste.

Sebusiani. SEbusiani populi Galliæ, nunc Bellicenses dicuntur, Marliano scribente. Multa Cæsar. Hos, ni fallor, Secusanos Hermolaus uocat, Plinius libro quarto, capite decimooctauo Secusios, Marlianus Segusianos. Sunt autẽ Galli Transrhenenses proximi Allobrogibus, Sequanis & Heduis. Galli hos Bresse uocãt.

Selsa. SAlsa Rhenana Seltz, ab aqua illic & Rheno appellatur, ab Adelheide Imperatrice locupletata, quæ ibi requiescit. Hæc monasterium ibi condidit, quod Vulderolphus episcopus cõsecrauit. Tempore Sixti quarti, ecclesia illic in collegiatam abijt. Hæc Vuimphelingus. Adelheidis facta Odilio abbas Cluniacensis copiosè scripsit, similiter Hermannus historicus, & nuper quidam carmine res eius notauit, & post ipsum Lupoldus De zelo capite decimotertio. Fuit autem urbs hæc destructa anno 1357. Hæc Annales Argentinensium.

Stolhofen. STolhofen in Marchionatu Badensi oppidulum, anno 1330. per Bertholdum

& clues Argentinenſes obſeſſum,non tamen expugnatum eſt.

SAlatij Franci ſunt,ut aiunt Marcellinus & Peutinger,ille Marcellinus libro ſeptimo,Francos,inquit, quos conſuetudo Salios uocat: Hermolaus legit Salatios, Auſos olim in Romano ſolo apud Toxandriam locum habitacula fixiſſe,Hermolaus legit Toxandram. Plin. libro tertio capite decimonono ex ſententia Catonis ſcribit hos Tauriſcorum gentes eſſe. Strabo Auguſtum funditùs deleuiſſe eos collegit, ubi triginta ſex & octomillia uel occidit, uel ſub corona uendidit.Multa Liuius libro 135.& ſupra eum Florus, qui has alpinas gentes à Craſſo domitas uolunt. Salatij.

SAlaſsi alpinæ gentes,Bois Heluetijs contermini feruntur, hodie Mediolanenſes & Tarentaſij nuncupantur. Salaßi.

SOrabi Saxones ſunt ſecundum Genblacenſem, iuxta Turingos tantùm flumine Sala,ſecundum alios Sara,diuiſi.Celtes in Germania,multa Spanheimius in Hiſt.Frãcorum,ubi de Dagoberto loquitur, Sorabos Bohemos dixit, cui non accedo,uerùm Turingos dici fortiùs aſſererem. Sorabi.

SAxones ut Genblacenſis ex Hiſtor. eorũ protulit,à Danis,alij Nordmannis originem habere uolunt. Græci uerò à reliquijs Alexandri Magni, quibus Annales Argentinenſium aſtipulantur,alij ab Anglis. Hi ergo in Germaniam uenerunt in locum Hathologa dictum,eo tempore quo Theodericus Frãcus, ducem Turingorum ſollicitauit. Paulus Diaconus libro undecimo,& Sabellicus ante Theodericum Saxones in Germaniã profectos collegerunt.Valentinianum enim Cæſarem Saxones gentem ferociſsimam in littore ſitam Oceani,uirtute & agitatione in Francorum fines meditantem uiciſſe.Martianus autem Cæſar,ſub quo Theodericus fuit, poſterior erat Valentiniano: ſed ad rem ut redeam,Turingi grauiter ferentes eorum aduentum,ait Genblacenſis,bello coacti ipſos admiſerunt,demum Saxones conciliati Theoderico hanc oram interceperunt.Hęc ex eorum Annalibus.Ptolemęus lib.2.non longè ab Oceano uel Cimbricis littoribus habitare Saxones ſcribit.Mihi præterea perſuaſum eſt Cimbricam Cherſonneſum Saxones poſſediſſe,unde inſulas Saxonicas adhuc Dietmars nominatas Ptolemæus uocat.Hodie uerò Saxonia continet, Aenea teſte,ab Aquilõe Danos,à Meridie Francos & Bauaros,à tergo Bructeros.Capnion in epiſtola ad Fridericum ait,ipſos originem habere cũ Turingis à Cimmericis,nunc Cimbris,olim iuxta Thraciam ſe continuiſſe,inde ad pontum Axenum conſediſſe,à quo dicti Axeni.Axenos enim à Gallis Saxones dici,ſicuti Græci ἑπτὰ, nos ſeptem ſcrimus, & e in o ueluti Appollenem, ſæpè nos Appollonem. Capnion tamen in epiſt. ad Fridericum ducem Axones legere uidetur,& Saxones dicere Græci ἄξονες dicunt. Ptolemæus: ἐφεξῆς δὲ ἐπὶ τὸν αὐχένα τῆς κιμβρικῆς χερσονήσου ἄξονες. Multi autem populi nomine Saxonum comprehenduntur,ut Friſij, Vueſtuali, Turingi,Brandenburgenſes,Pomerani,& nobiliſſimæ ciuitates Magdenburg,Lubeck,Hamburgum,Leoburgum, uſq; ad Oceanum & utrunq; mare.Saxonum res proprijs hiſtorijs complexi ſunt, Vidichindus,Adalberio, qui uſq; ad Theodericum ſcripſit, ad annum 913. Vitikindus etiam ac Hermannus diligentiſsimi Saxonum hiſtorici,multa memoria Saxonum res ſunt proſecuti.Eſt & Henricus Erphordienſis Saxonum enarrator, qui inter cætera illam Saxoniam ab Albi ad Vueſeram Oſtroſaxoniam, à Vueſera uerò ad Rhenum Viſoſaxoniam nuncupauit. Coclæus quinq; linguas Saxonum adducit:Nec id prætereundum nobis eſt,quod Paulus Diaconus allegat,Saxones uidelicet olim ubi Sueui habitant, ſedes tenuiſſe, & cum Longobardis Italiam intercepiſſe. Reuerſos inde eorum ſedes à Sueuis occupatas armis expoſtulaſſe,dimidiamq; penè partem eorum, Sueuorum Marte concidiſſe.Cætera libro tertio adnotauimus. Saxones.

SVR

Surburg. SURBURGENSE collegium à Childeberto Francorum rege constructum est, à Dagoberto dotatum. Illic reliquiæ sancti Arbogasti coruscant. Decanus huius Vitus Geisfel præter summam morum innocentiam uir consummatissimus, in tribus linguis sacer & mirabilis meretur.

Sita insula. Sita insula est maris Oceani, quæ à fronte Rhenum, retrò & à lateribus habet, ut inquit Cornelius in Histor. Hanc Catti olim occupabant: sunt qui Hollandiam uelint, alij Selandiam.

Sunnonia. SUNNONIA, secundum alios Sunda, supra Oderam à Franco Frãcorum rege constituta est, ait Hunibaldus, hanc urbem Ptolemæus Buricinum nominat.

Stutgarten. STURGARDIA ciuitas Sueuiæ in ducatu Vuirtenbergensi, quam Rudolphus Habspurgensis muro uallauit, anno Domini 1286. secundum sententiam Hermanni historici, Eberhardus comes Vuirtenbergensis illic Ecclesiam dotauit anno 1325. Sunt qui olim ad Marchionatum Badensem hanc urbem attinuisse ferunt, & per Rudolphum comitibus Vuirtenbergensibus additã, atque per connubia à Marchionatu ad prædictos comites deuenisse scribunt. Habet urbs hæc nunc Capnionem totius Germaniæ columen.

Sacconium. SACCONIUM Seckingen ciuitas, non longè à Basilea, ubi S. Fridlinus sepultus est. Meminit huius oppidi Glareanus poeta.

Solidurnium. SOLIDURNIŨ in alpibus Suiticis locus, teutonicè Solodurn dicitur, quasi sola turris, locus uetustissimus, cũ Treueri cõditus est, ut Epigrãmata hæc denotãt:

— Solidurnia regna peragrat
Regna sub Abrahamo tam fausto sidere nata,
Urbs Treueris soror & Roma, quam scindit & ambit
Cultus Arar.

Rhegino Cosman & Damianum in Gallijs uersatos fuisse ait, in castro Solidurnio, quod supra Arolam est. Meminêre huius urbis Antoninus Pius & Augustanum Itinerarium.

Spira SPIRA ciuitas episcopalis Germaniæ ampla, quã Rudigerus tricesimus eiusdem urbis episcopus ciuitati addidit: alij uerò altiorem originẽ afferunt. Cunradus II Ecclesiam ibi fundauit, et filio suo Henrico ad perficiendum reliquum opus reliquit. Est autem hæc ciuitas penè ab omnibus imperatoribus dotata: multi etiam imperatores illic eorum ossa condiderunt, ueluti Henrici, Conradus, Rudolphus, & alij, quorum memoria in quadam tabula choro infixa prorogatur, & ab Ottone Frisingensi in Chronicis adducuntur. Lotharius hanc urbem obsedit, anno 1126, authore Sigeberto. Ecclesia illic post mortem Ottonis episcopi Frisingensis igne populabatur, ut collegit Radeuicus libro secundo, capite tertio, De gestis Friderici. Plura præterea de eius flagratione Aeneas Syluius protulit. Conradus II. Ecclesiam Guidonis construxit, prius ad S. Ioannem dictam, & reliquias eius huc traduxit, autore episcopo eorum Sigebaldo. Est & illic Ecclesia S. Germani, cuius canonici olim in Sintzheim Vuormaciensis dioecesis residebant, à Dagoberto constituti, hos Ioannes episcopus Spirensis huc traduxit. Venit tempore Cunradi III S. Bernhardus ad Spirenses, cuius uestigia in Ecclesia adhuc supersunt. Recens autẽ nomen est Spira, & quod nulli ueterum constabat ante Henricorum & Ottonum tempora: Otto enim Frisingensis libro septimo, capite 16. & Ligurinus inter antiquissimos referuntur, qui Spiræ mentionem fecerunt: priscorum enim omnes Spirenses Nemetes dixerunt, quemadmodum Cæsar in primo, Cornelius, Marcellinus libro 16. Plinius libr. quarto, capite 17. Ptolemæus libro secundo, capite octauo, Strabo, etiam recentiores, ueluti Orosius, Eusebius, Hieronymus dist. 12, epist. 31. Nunc uerò Spira, ut Peutinger asserit, à mola nuncupatur, unde Sebastianus Brant:

Inter

Inter Germanos quondam celeberrima Spira,
Quondam hac à molis nomen habere studens.

Vnum quasi inter mundi miracula recensendum adducere placuit, ut opus in Germania non alibi uisum, Oliueti montem Christi passionem referentem, quod planè tanto sumptu indigebat, quanto olim aliquod paruum oppidum.

SElestadium Schletstat, alij Argentariam siue Argentuariam, alij Heluetum dixerunt, uide in eorum dictionibus. Eckius nominat eam Seleucam. Vuimphelingius Seleutiam, Capnion Selestadium. Monasterium S. Fidis erexit Fridericus dux Sueuiæ, anno Domini 1087. Hãc à Bertholdo, anno 1352. & inde per Ioannem de Liechtenberg, anno 1360 obsessam Annales Argentinensium tradunt. Erasmus Roterodamus de ea ciuitate nuper carmen fecit. *Selestadium.*

SEgni Belgarum populi Germani, finitimi Condrusis, inter Eburones & Treuiros, iuxta Mosam, ut placet Marliano, sunt Germani numero & genere. *Segni.*

SEgestica urbs Pannoniæ, ubi plura flumina concurrunt, Strabo libro septimo. Plinius libro tertio, capite uigesimosexto, Colaphim in Saum illic effluere conuincit. Cicero & Ptolemæus hanc Segestam & Segestanos, Græci Egestanos per aspirationem proferunt, quam nos in s uel v uertimus, ut ἑσπέρα, nos uespera, ἑπτὰ, nos septem, Appianus Segestam nominat in bellis Ciuilibus, & ab Augusto uictam Lycophron Thucydides, Diodorus, Strabo Ἐγεστικὴν Segesticam uocant, ab Egesto Troiano, ut ait Polybius. *Segestica.*

STragona Bosna dicitur regio inter Vngariam & Illyricum. *Stragona.*

SVborini populi Istriæ feruntur. *Suborini.*

SLauonia Illyrium est & Liburnia, ait Lilius, Ligurinus in Polonia ipsos habitare scribit. Iornandes de ipsis in lib. De rebus Gotthorum, & ego libris prioribus plura retuli. *Slauonia.*

STephani campus Stechsfelt, quasi Stephesfeld à Stephano Alsatiæ Lantgrauio quodam conditus, qui illic sepultus est. Collegium S. spiritus, haud longè ab Hagenoia. *Stephani campus.*

SVdinos populos iuxta Marcomannos posuit Ptolemęus libro secundo, capite 10, tabula quarta. Aeneas Syluius hos esse putat Morauos die Merher, alij Sidini dicunt, & melius: quia Græcè σιδινοί, Ptolemæus, ἄπε σιδινοὶ μέχρι τοῦ ἰαδούα ποταμοῦ: ubi per α scripsit. Sidini usque ad Iduam siue Iaduam fluuium sunt, ergo Sarmatiæ populi feruntur. Alij Vmbros superiores esse dixerunt, Sidunos uerò Pomeranos, Sudinos autem Polonos. *Sudini.*

SChutern monasteriũ Latinè Osophonis cella, ab Osophone, qui & Offenburgum condidit, dictum, anno sexagesimotertio natiuitatis Christi, in Trinitatis & B. Mariæ honorem: labitur ibi flumen Schutter, à quo nomen sumpsit: hîc & sepultus ossa sua condidit Osophon. Multa Vuimphelingius in catalogo, Annales Argentinensium tempore Priminij episcopi inceptum esse uolunt. Quod & abbas Spanheimius, qui non Osiphonem, sed Priminium hoc condidisse asseruit. *Schutern.*

SOsipetes Iulius Capitolinus in uita Antonini Pij, Eusebius, Orosi. libro sexto, Germanos dicunt, non addunt ubi terrarum sint, unde nec coniectare possumus, nisi Sycambros uelint, quod tamen uix dicerem. Trebellius Pollio illos Sigipedes nominat: fuêre autem Pannoniæ populi & Sycobates. *Sosipetes.*

SVltzberg, monialium cœnobium constructum Nauclerus refert ab Hezelino & Gebisone fratribus, ubi & sepulti sunt, qui & S. Petri monasterium in Nigra sylua fundauerunt. *Sultzberg.*

SIndelfingen monasterium erexit Adelbertus, cuius neptis nupta est Vuelphoni ultimo, teste Nauclero, Fuit autem ille Adelbertus de Calb dominus, *Sindelfingen.*

uxo-

uxor eius Vuilica, ut scribit Spanheimius in Chronicis Hirsaugiensium. Anno Domini 1477. ad instantias Eberhardi Vuirtenbergensis comitis, Mechtildis genitrix Ecclesiam ibi diui Georgij ad Tubingam transtulit.

Sabaci. SAbaci Sabaudienses sunt, autore Philelpho in Epistolis.

Straubingen. STraubingen Bauariæ oppidum conditum est à Ludouico duce Bauariæ, anno 1208, ut Annales Bauariæ testantur.

Stagnen. STagnen non procul à Slauonia locus, ab antiquis Saxoniæ ducibus conditum dicitur. Sunt qui à Iulio Cęsare uolũt, inde à Carolo Magno instaurabatur.

Staden. STaden antiquissima Saxoniæ urbs tunc temporis à Saxonibus struebatur; quo contra Turingos primitus insurrexerunt, ut uidetur Hermanno scriptori Saxonum & Vitikindo.

Slesuigium. SLesuigium urbs à Carolo Magno instaurata, à Iulio Cæsare primitus fundata est. Hæc Hermannus, Otto inde Cæsar illic episcopatum auspicatus est.

Steiningum. STeiningũ Cæsar Conradus erexit sui nominis primus, refert Hermannus.

Solisfeldium. SOltfeldium Iulius Cæsar in Saxonia condidit, & à Sole nuncupauit, ut illic reliquię è Solis statua ostendunt. Carolus autem penitus idola illic destruxit, ueluti Hermannus scriptor multa memoria exequitur.

Saluatoris monasterium. SAluatoris monasterium in Vogeso molitus est S. Berthildus episcopus Tungrensis.

Schontal. SContal monasterium diœcesis Herbipolensis supra Iagustam fluuiũ haud procul ab Odenuualt, à Conrado qui illic ordinem induit, exordium sumpsit.

DE LITERA T.

Teutz. TEvtz locus è conspectu Coloniæ in ripa Rheni, ubi monasterium in honorem Mariæ Heribertus episcopus exordiebatur, quod sæpe à ciuibus Coloniensibus destructum est.

Treueris. TReueris Trier, superba & superstitiosa ciuitas ait Pomponius libro tertio, condita est tẽpore Abrahæ, autore Gotfrido Viterbiensi ante aduentũ Christi 1947. Quidam à Trebeta auspicatam dicunt Treuerim, ut eorum Annales habent. Cham, diluuio cessante, genuit Chus, Chus Nemroth, qui turrim Babyloniç struxit, hic Assur & Ninum suscepit, Ninus duxit Semiramim, cum qua Trebetam edidit. Nino fulminato, Semiramis capta amore filij Trebetæ inconcessam uenerem meditabatur. Trebeta rerum prouidus effugit, oraculo monitus ut ubi ceruorum multitudinem uideret, urbẽ erigeret: itaq; ad Mosellã uenit, urbem extruxit, quam à ceruorum copia Treuerim dixit. Hæc Vrspergensis: Ἔλαφος enim ceruus. Illud autem falsum esse quem fugit? nondum enim Græcarum linguarum ratio tunc hominibus cõstabat, unde ab ipsius nomine dictam Treuerim puto: ita enim millesimo supra centesimum post diluuium exordium sumpsit Treueris. Hæc ex eorum Annalibus, inde Treueris semper proprium ducem habuit, à Iulio expugnata, ut in Commentarijs habemus. A Materno lege Christiana imbuta est, inde ab Attila diruta concidit. Vltimus eorum dux luxuriosissimus à Lucio occisus est, & Clodoueo Francorum regi urbs tradebatur. Inde tempore Iouiniani iterum destruebatur, & per Ottones & Henricos ad imperium redacta est. Ante Iulium semper in amicitia Romanorum degit, ut Cæsar libro secundo scribit, inde Neruijs auxilium miserunt contra Cæsarem, iratus Iulius T. Labienum cum equitatu contra ipsos deputauit, & dum Cęsar è Gallia egressus est, Treueri solicitabant Cisrhenanos, & tunc duos duces habuerunt, Cingentoricem Cæsaris amicum, & Induciamorum, ut libro quinto Comment. testatus est ipse Cęsar. Vltimò autem Labienus ipsos cepit, duabus adiunctis legionibus, & 15 auxiliaribus copijs Germanorum, ut libro sexto Cæsar asserit. Franci etiam Treuerim incenderunt tempore Theodomiri Francorum regis, Hunibaldo teste. Marlianus ex Pomponij Melæ sententia nobilissi-

nobilissimam ipsam fuisse elicit, & legatum imperij Romani habuisse, à Iulio Cæsare sibi destinatum usque ad inclinationem Imperij. Cæsar propter Germaniæ uicinitatem, quotidianis exercitatam bellis Treuerim probauit, & eius incolas cultu ac feritate à Germanis non alienos. Idem libro secundo, singularis uirtutis apud Gallos Treueros esse scribit. Pomponius libr. tertio, clarissimum Galliæ Belgicæ oppidum nominat. Lucanus:

Tu quoq; lætatus conuerti prælia Treuir.

Rudolphus Agricola in epistolis supra Mosellam ipsam sitam asserit, rerum magnitudine gestarum & uetustate urbis præclaram. Cornelius in Germania ait Treuerim circa antiquitatem Germaniæ diu ambitiosam fuisse, tanquam per hoc ab inertia & similitudine Gallorū separetur. Ptolemæus Trīberos eos nuncupat libro secundo, capite octauo, tab. tertia. Sabellicus de illis libro quinto Ennei. sextæ, Plin. libro quarto, capite decimoseptimo, Liuius & supra ipsum Florus, Marcellinus libro decimoquinto, totam historiam Treuerorum, similiter Otto Frisingensis libro primo, capite octauo exequuntur, ubi florentissimam opibus, refertissimamq́ue, tum & nobilissimam urbem, totiusq́ue Galliæ caput esse eam indicauerunt, & tales uersiculos in Treueri repertos fuisse:

Nini Semiramis quæ tanto coniuge felix
Non contenta suis nec totis finibus orbis,
Expulit à patrio priuignum Trebeta regno,
Insignem profugus nostram qui condidit urbem.

Et Ausonius poeta id testimonij Treueri concessit:

Armipotens dudum celebrari Gallia gestis,
Treuericaq; urbis solum, quæ proxima Rheno,
Pacis & in medio gremio secura quiescit:
Imperij uiresq; alit hæc & uestit & ornat.
Largus tranquillo perlabitur amne Mosella.

Aeneas Syluius trecentis & mille annis ante Romā Treueris antiquitatem perscrutatus est, à Trebate Nini filio & Semiramis conditore. Cœnobium seruorum Dei Treueri inchoabatur tempore Constantini, anno Christi 343. Episcopus tunc Agritius, post hūc Maximinus, inde Paulinus qui exulabat apud Phrygiam, inde Germanus Seuerus, & alij. Hæc ex Rheginone Prumiensi. Apud Treuerim cœnobium S. Simphoriani sancti patres construxerunt, & monasterium in uetusto palatio quod Horreum dicitur: quorum meminit Spanheimensis. Aeneas supra Mosellam positam hanc urbem recitat, ueterem & uenerabilem sedem, quam uiuente Petro, Apostolorum principe, mittēdo Rustica cum & Eleutherium, Christianam religionem recepisse refert. Meminit huius urbis Spanheimius. Græci incolas οἱ τριβήρους dicunt, unde secundam producit Ptolemæus.

TRansfyluani populi sunt ultra Danubium, ubi nunc Valachi, Daci, Getæ morantur, & Teutones, referente Aenea, habitauerunt. Celtes: *Transsyluani.*

— Ungarus acri
Barbarus ore bibit, Metanastaq; Teutonus haurit,
Hîc ibi nunc pulchro stat Transsyluania tractu.

Ptolemæus lib, γ. τοὺς τρανσμοντανοὺς dixit: postquā enim mentionem de Sudinis facit, addit ὑφ' οὓς τρανσμοντανοὶ μέχρι τῶν πευκινῶν ὀρέων: id est, Trāssyluani supra hos sunt usque ad Peucinos montes. Hodie Septem castra coniectantur.

Traiectum. TRAIECTVM alij Holandiæ ciuitatem uolunt, quod Aeneas negat: sit enim Frisiæ urbem, habet riualem Ottonem Frisingensem, libro primo, capite decimoquinto, qui Frisiæ urbem scribit esse Traiectum, alij teutonicé, Iterich dicunt. Rheno autem fluuio undiq; circundata est, inquit Aeneas. Aliqui in solo Batauico sitam, alij Frisico. De illa Volaterranus libro septimo.

Triusgri. TRiusgri Belgarum populi, iuxta Tbeobochos consederunt, ubi Romani imperatores bellantes pontem fecerunt, refert Strabo libro quarto, & sunt contigui Neruijs. Hæc Ligurinus.

Tungri. TVngri Belgarum populi inter Eburones, Rhenum & Mosam, olim urbs episcopalis Lotharingiæ, iam ad Leodicenses translata est, ut Marlianus & Ptolemæi enarrator testantur. Cornelius in Germania hos scribit, olim Gallos expulisse, & inter se Germanos dictos, unde Germani nomen acceperint, ita gentis, non nationis nomen præualuisse. De illis Plinius libro quarto, capite decimoseptimo, Marcellinus libro decimoseptimo, Ptolemæi uerba sunt lib. β: ἄπο μετὰ τὴν πελὰλαν ποτ. ὄγγροι καὶ πόλις αὐτῶν ἀτουάτουκον. id est, Post Tabullā fluuium Tungri sunt, ciuitas eorum Atuatucum.

Tauciati. TAuciati siti sunt ubi Hercynia oritur, iuxta Nemetes, ut Marlianus, Cæsar libro septimo, Lilius & alij referunt. Enarrator Ptolemæi hos putat esse Basilienses, & Tautiacos, nunc Rauracos dici, cui ego astipulor. Quòd enim à Rauracis nihil Basilienses distent, cuiquam priuato constat.

Tegerinus. TEgerinus locus apud Vindelicos est, quem multi in Rhetia montem Sanctum uocant. Tegeranorum Hunibaldus meminit, inter Saxoniam & Moguntinenses habitantium Cisrhenanorum, sub præsidio Treuerorum. Cum his ergo Tegeranis bella gesit Basanus, ipsosq; deuicit, unde in eius memoriam castellum condidit Thaborinum, teutonicé Montbabur, ut Spanheimius scribit. Multa de illo Nauclerus addidit.

Tridentini. TRidentini Leopontij sunt, ut uidetur Straboni. Peutinger hos à Gallis deducit, & Tridenses uocat. Strabo libro quarto, ex altera parte Rheni radicis esse illos, & suo tempore latrones fuisse ait. Alij Tigurinos esse uolunt inter Nantuates & Lusanenses, ubi, secundum Marlianum, Turegum est, cuius meminit Volaterranus, dictum quasi duorum regum, ut Marlianus & enarrator Ptolemæi indicant. Sabellicus libro quinto Enne. sextæ, Suritiam, nisi fallor, hanc urbem appellat. Olim obsessa hæc ciuitas fuit per Albertum Austriæ ducem, anno 1351. Volaterranus libro septimo, Marliano suffragatur Turegum Tugerinum dicens, quam & Ligurinus Turegum appellat.

Tenteri. TEnteri à Cæsare & Tacito dicuntur. Appianus & Florus Tancheros eos uocant, Plutarcbus in Cæsare Tentetitos. Liuius & Florus supra Liuium Centeros, licet antiquissimi codices dicant Tenteros. Eusebius Chetteros, Strabo, autor est Ioannes Camers, Ceretos, quod nec refello, nec assero. Cereti enim siue Ceretes illi coniectantur, qui lacum Constantiensem incoluerunt, ut ex lib. quarto Strabonis habeo. Tenteri uerò iuxta Vsipetes & Cattos esse Cornelius author est. Marlianus hos Tenchateros dixit. Hi à Sueuis diu agitati sunt, triennioq; Rhenum transierunt, & Menapiorum fines occupauerunt, ut Cæsar adducit libro sexto belli Gallici. Marlianus tempore Vespasiani Vbios eos ita sollicitasse asserit, ut pené decesserint. Quod & Tacitus affirmat: multa de illis Pōponius Mela libro tertio. Hi olim à Sueuis uexati, ad Oceanum sederunt, cuius Cæsar & Sabellicus libro quinto Enne. sextæ, meminere. Tacitus hos equitatu ualere testatur, & iuxta Vsipetes circa Rhenum, & in historijs quoq; illorum recordatur, olim exactos ipsos dicens à Cattis & Cheruscis, ac uenundatos.

Taurisci. TAurisci Noricorum gentes, à Plinio libro primo, capite 19 feruntur. Strabo eos Tantiscos nominat, Cauriscos Polybius. Hos etiam Strabo Noricorum populos

pulos probat. Hermolaus Tetiscos ait, rationem affert hanc, omnes quasi Germanos ibidem ita uocitatos. Eratosthenes Teriscorũ meminit, est Hermolaus in hoc Stephanum Byzantium imitatus. Cæterùm Strabo libro septimo, Tauriscas & Ligyristas Turiscos dici uult. Ammianus Marcellinus libro 15, cuiusdam Taurisci meminit in Gallijs ab Hercule occisi, unde ab illo Tauriscos nomen tulisse recepta quorundam opinio est. Reuera hodie sunt regionis incolæ, quam teutonice Kernten dicimus. Noricos enim Strabo libro quatto, Plinius olim Carnos, nunc Noricos dictos asserit. Eorum incursiones compescuerunt Tiberius & Brutus, Strabone autore. Hos puto Iulium Capitolinum sic uocasse. enumeratis enim Germanorum populis, non meminit Tauriscorum, uerùm Variscorum, unde multi Variscos Varinos esse dixerunt, quos Hermolaus Auaros dixit, uide de litera A. Legi apud Ptolemæum in libro γ. ubi de Dacia loquitur, ἀρκτικώτερον μὲν ἐκ Λυσμῶν τευρισκοὶ κατέχουσι. id est, Septentrionalem partem Daciæ Teurisci tenent. Dicuntur autem Taurisci ab api, id est, Tauro uel Osiride, ait Viterbiensis ex Diodoro.

TEctosages iuxta Hercynium primò sederunt, iusticiæ & belli summam opinionem habentes, in egestate & patientia, ut Germani manentes, ait Cæsar libro sexto. Marlianus in Galliam ipsos uenisse, & hos esse testatur, quos Manl. Torquatus strauit in Græcia. Strabo olim illos à Phalágia Cappadocia et Phrygia pulsos scribit. Liuius libro octauo Dec. 4, eorum meminit, & comitātibus secum Galliæ gentibus in Asiam eos uenisse. Adhuc Tectosagum ciuitas in Asia extat, uestigium huius ait Strabo: nunc uerò secundum aliquos Galliæ australe latus tenent, & penitùs in nomen Gallorum abiuerunt. Secundum alios, ut Strabonem, iuxta Pyreneos montes habitant. Tectosagum urbem in Gallia Narbonensi putat Pomponius Mela libro secundo. *Tectosages.*

TErgestum Strabo libro septimo, apud Danubium esse scribit, ibi Corcorus intrat Saum. *Tergestum.*

TVbantes Frisiæ populi feruntur, qui proximam partem mari Oceano & Rheno incolunt, ut placet Marliano. Tacitus Clumani, inquit, Tubantes Vsipetibus fuisse traduntur, sicut Dijs cœlum, lib. 15 Hist. Ptolemæus postquam de Maringis scripsit, ὑφ' οὓς καύχοι, inquit, καὶ τουβαντοί: quare aliqui Francos esse dixerunt. Meminit horum Mamertinus in Panegytico, ad Constantinum; *Tubantes.*

TOrbiaci in finibus Agrippinensium sunt, Marliano teste. Tacitus libro nono Histor. Torbiaci, inquit, Germani epulis & uino sepultos, clausis foribus cremauere sese. *Torbiaci.*

TVringi Turinger, quorum mentio fit apud Tacitum sæpè, Celtes Turogos illos nominat: *Turingi.*

Brachia longa iacit Sueuos Francosq́ Turogos.

Eutropius tamen libro sexto, Turingos Victoalos & Trifalos dici putauit. Nazarius Panegyricus ad Maximianum Trifalos allegat dicens: Nunc pro uictis armantur Alemanni, & alia gens Gotthorum adaucta manu Trifalorũ aduersum Vandalos. Hæc ille. Ammianus libro septimo, Trifali proximas suis sedibus occupauerant liberi terras obtinebantq́. Meminit præterea Trifalorum Diaconus supra Eutropium libro 11. Turingos Strabo Tyregetas appellat libr. 7, & eos iuxta Albim posuit. Turingorũ origo est à Cimmerijs, quos nunc Cimbros dicimus, qui olim iuxta Thraciam habitauerunt. Pulsi deinde, huc demũ consederunt, ut pulcherrimè Capnion noster in epistola ad Fridericum probat. Eutropius hos decies centena millia in circuitu habere scribit. Orosius lib. 6, capite septimo, Turingorum recordatur, ubi in marginibus positum est Turingi, nunc Lotharingi, sed falsò. Tulingi enim ueteres Lotharingos dixerunt, non Turingos, unde uel litera est deprauata, uel malè scripta. Græci hos, ut dixi,

τυργγίτες dixerunt, apud Strabonem. Turingorum Trebellius in Claudio & Procopius meminerunt, unde non recens nomen eorum erat. Procopius libro primo, permiſſu Cæſaris Auguſti loca ad Notum uergentia occupaſſe refert Turingos.

Tubingen. TVbingen oppidum Sueuiæ ſub Palatinis Tubingenſibus, quorum plurimam orationem habuit Abbas Vrſpergenſis, & hodie eorum ueſtigia habemus. Horum ultimi Gozo & Guilelmus Palatini comites Tubingenſes hoc uendiderunt Vdalrico comiti Vuirtenbergenſi, anno Domini 1342, ut Hermannus aſſerit. Nobile Gymnaſiũ illic celebratur. Eccleſia à Sindelfingenſibus, ductu & auſpicio Eberhardi comitis de Vuirtenberg, & Mechtildis eius genitricis, huc translata eſt: anno Domini 1478 exordium ſumpſit.

DE LITERA V.

Vueſtria. VVEſtria Vueſtrich dicitur, ut Peutinger ſcribit. Neuſtriam hanc aliĩ uocant, à Francis nomen habet, qui dum Germanię infinitam portionẽ poſſederunt, lingua eorum Auſtriam dixerunt terram in Orientem uergentem, ſub eorum ditione & Vueſtriam in Occidentem. Bilibaldus tamen Pyrckheimer ab Hunnis totam Germaniam poſsidentibus appellari, nuper in una epiſtola nobis innuit.

Viuidaria. VIuidaria gens eſt Barbara inſulam Gepidẽ inhabitãs, quam Viſtula amnis habet, & Gepideolim incoluerunt. Hæc Iornandes.

Vuinhuſen. VVinhuſen monaſterium Agnes de Landerſperg, uxor Palatini comitis nomine Conradi condidit.

Vindershuſen. VIndershuſen monaſterium Vuipertus Saxoniæ dux erexit, & à ſuo nomine dixit, ut Hermannus ſcriptor collegit.

Vuingarten. VVingarten monaſterium in Brabantia Adelheidis ſtruxit uxor Pipini, ut Emondus teſtatur.

Voitlandia. VOitlandia olim ducatus, nunc ſub diuerſis ducibus ciuitates eius moderantur, ut Plaſſenburg, Potenſtein, Cronachum, Scheslicz, Culmbacum, Holfelt. Pinifer etiã mons Voitlandiæ intercenſetur, noſtri Geographi ſub Franciæ nomine eum comprehendere. Meminit huius Ioannes Schoner Mathematicus.

Vittiburga. VIttiburga Vuittenburga Saxonię oppidum, ubi ſtudium uniuerſale temporibus noſtris eſt inceptum ductu Friderici ducis Germanorum omnium pręſtantiſsimi eruditiſsimiq;. Dicta autem eſt urbs hæc à Vitikindo Saxonum duce, eius primo conditore, referenre Hermanno. Huc doctiſsimi uiri ex diuerſis orbis totius regionibus euocantur. Theologiæ præeſt Martinus Lutherus, uir incomparabilis eruditionis.

Vuingarten. VVingarten monaſterium Conſtantienſis diœceſis ab epiſcopo Conſtantienſi auſpicatum eſt, deſtructũ inde, & à Burchardo Franco rurſus reſtitutũ eſt.

Vuormholt. VVormholt monaſteriũ in uilla Flandriæ Tornacenſis diœceſis S. Vinorus frater B. Iodoci impulſu beati Bertini exordiebatur, ut eorum Annales ferunt.

Vuerden. VVertheym oppidulũ Franciæ, ſub dominatu de Vuertheym à fluuiorum Mœni & Tuberæ confluentia nomen ferens.

Valachia. VAlachia à Tranſyluanis inhabitabatur, non procul ab Euxino, tota plana regio, à Meridie Iſtrum, à Septentrione Rhoxanos continet, ut placet Syluio. Secundum multos à Flacco nominata eſt: hodie Daciam eſſe uolunt, aliĩ Tranſyluaniam. Nec tamen ueritati conſonum eſt, quod quidam ſcripſerũt, qui eam Bulgariam putant, dum Valachi iuxta Danubium ſint, cuius hoſtia in Mœſia uidentur, referente Ptolemæo. Reuera ultra Septẽ caſtra Turcis approximant Pauli dogmata ſequentes, Turcosq; à Chriſtianis diuidunt.

Vuormacia. VVormacia urbs Rheni à ſuo ortu ſemper aduerſitate ſumma fluctitata, Hieronymi temporibus miſerijs plena extitit, ut ipſe teſtatur Hieronymus. Attila

urbem

urbem hāc destruxit, S. Brunhildis uerò restituit, restitutam Cæsares solo æquauerunt, ut Germanus episcopus in Historia S. Genoueuæ asserit. Collegium in Nuenhusen in honorem S. Dionysij olim Dagoberti palatium uocitatum, Samuel episcopus consecrauit, nunc in decorem B. Ciriaci. Collegiū uerò S. Pauli Cunradi ducis Vuormaciensis, ferebatur castrum, qui in bello contra Vngaros sub Ottone primo obijt. Hic facta commutatione, Brusellam oppidum impetrauit à Vuormaciensibus, resignato omni iure illis quod habuit penes eos. Hoc oppidum nepos eius Cunradus II Cæsar Spirensibus donauit. Ecclesia illic dedicabatur anno 1113, tertio Idus Iunij, in præsentia Brunonis Treuerensis, Eberhardi Eistattensis, Albuini MersPergensis, Bugonis Vuormaciensis episcoporum. Fuit apud Vuormacienses S. Martinus incarceratus à Iuliano apostata, quemadmodum testatur Sulpitius Seuerus in Martino: carcer adhuc cernitur. Extitit & olim dux Vuormaciensis Otto dictus, cuius meminit scriptor in historia S. Burchardi. Palatiū in foro ciuitatis penitùs igne populabatur Caroli temporibus. Multę simultates illic inter episcopum & ciues oboriebantur, duæ sopitæ & reconciliatæ cessauerunt, tertia adhuc uibrat. Olim Vangiones hi dicebantur, ut aliqui uolunt Germanico nomine: nam finitima regio Fungau dicitur, unde Fungaugiorum nomine parum uariato uocabulo, Vangiones Græci dixerunt. Eorum meminit Marcellinus libro 15 & 16. Plinius libro 4, capite 17. Cæsar libro primo, & alij. Hos ut Gresmundus ait, Trebeta primus sic nuncupauit. Picus in cruce: Vangiones cernunt latebrosa silentia syluæ. Lucanus: Vangiones Batauiq;. Hæc ciuitas postquam sacerdotes abegit, parum fortunæ habuit, ut quotidie uidemus. Est ibi episcopatus antiquitate cum omnibus Germaniæ certans. Ciuitatem Vangionum Ptolemæus Brethomagum libro secundo, cap. 8 uocat. Multa Tacitus lib. decimoquarto. Hieronymus dist. 12, epistola 31 ait, Vangiones longa obsidione penè deletos. Vuormaciam hanc dixit Ligurinus libro quinto: Vangiones.

Vormaciamq́, petit medio quam gurgite Rhenus,
Gallica Germanis superauit rura colonis.

Passi autem sunt grauissima Vuormacienses à Francisco quodam nostro æuo nobilissimo, ut penè de eis actum fuerat.

VIREDUNUM, ut uult Marlianus, ciuitas episcopalis est, prouinciæ Treuerenses in ducatu Barensi. Huius meminit Tacitus in historia. Viredunum.

VSBIUM locus Rheno propinquat, iuxta Tenteros referēte Hermolao, οὔσβιον Ptolemæus Visbium appellat, Martialis Vsipios propter metrum: Vsbium.

Sic leue flauorum ualeat genus Vsipiorum,
Quisquis & Ausonium non amat Imperium.

Oppidum eorum Lisboum Plinius libro nono, capite decimoquinto, nuncupauit, hos Cornelius Vsipios uocat, & nuper Germaniam reliquisse, & nunc in Hist. Vsipos nominat, & libro penult. Vsipisuranis exercitum ait: alij hos Iuliacenses dicunt, & nunc Vsipetes dictos, de quibus sequitur. Antoninus ciuitatem Vssubium Vsipiorum adducit.

VETERA Castra Romanorū Hyberna sunt, inter Coloniā & Traiectum, in situ Cliuensi, ut Marlianus & enarrator Ptolemęi produnt. Tacitus in Hist. libro decimonono inquit: Incubuere Germani, nec refugium in castris erat, quæ Vetera dicuntur. Et idem, ubi de Ciuili scribit. Abbas Spanheimius & Antoninus in Itinerario ueteris urbis meminerunt. Sunt qui nunc ea inhabitare Aquenses coniectura affirmauerunt. Vetera Castra

VATASTICA insula Rheni, finitima Batauis & Frisis, diœcesis Traiectensis, cuius rei Marlianus, Tacitus & Lilius authores sunt. Vatastica.

Varagri. VARAGRI Alpini populi, ab Augusto uicti ferũtur, ut Plinius libro tertio, capite decimonono, & Strabo libro quarto, inquiunt. Orosius libro sexto, capite septimo, hos Veragrados dixit. In uico, inquit, Veragradorum. Galli illos eorum nomine Sain Maurice uocant.

Viducaſſes. VIducasses & Vadicasses Ptolemæus dixit. Hermolaus & Antoninus Durocassum urbem adducunt. Plinius uerò libro quarto, capite 18, Inducasses & Badicasses. Eutropius lib. sexto, Velocasses. Sunt autem Castlenses in comitatu Flandriæ, ut enarrator Ptolemæi & Sabellicus lib. quinto Enn. sextæ collegerunt. Orosius libr. sexto, capite septimo, Volacassium meminit. Similiter Marlianus & Eutropius libro sexto, Ptolemęus οὐϊδουκασσίους notat.

Vidouiſſe. VIdouisse locus iuxta Moguntiam, ut Marlianus, enarrator Ptolemæi & Tacitus aiunt.

Verbigenus. VErbigenus Heluetiorum pagus est, referente Marliano.

Volcæ. Volcæ uel Volgæ Galli iuxta Rhodanum habitant. Sillius libro primo:

Volcarum populatur iter, timidiq; minaces
Accedit Rhodani, festiuo milite ripas.

Strabo iuxta Sallyos esse hos ait, nunc Arauiscos dici, de quibus libro primo scripsimus, quod hodie esse non potest, cum Arauisci Pannonię populi sint, nõ Galliæ, sed Vngariæ. Ptolemæus ἀρκτικώτατοι, inquit, κατέχουσι ἀραυίσκοι, cuius partem Septentrionalem tenent Arauisci.

Vennones. VEnnones Vindelicorum populi sunt. Strabo libro 4. Ptolem. οὐέννωνες.

Vſipetes, Vsipetes Iuliacenses enarrator Ptolemęi probat à Druso superatos. De illis Florus libro tertio, & Peutinger. Hi ut Cæsar libro quarto inquit, à Sueuis premebantur, igitur ad Romanos fugerunt. Marlianus Cliuenses agros illos possidere asserit. Cornelius Vsipetes iuxta Cattos ponit, olim secundum Sabellicũ libro quinto Enn. sextæ, à Sueuis actos dixi, secundumq; Cæsarem ad Oceanum consedisse. Cornelius iuxta Teuterios ipsos locauit ad Rhenum. Galli eos uocant Francfors eorum lingua.

Vlma. VLma ciuitas Sueuię, olim sub dominio in Richenau. Hic Hilarus et Blauus flumina præterlabuntur. Dicta est autẽ ab ulmis uel uligine, ut hi uersus notãt:

Vlma decus Sueuiæ, quia prima ab origine ducat
Principium, nullis stat certum Annalibus, extat
Nomen, quod Latio desumptum est fonte, quòd apta
Vlmetis posita est plena hac uligine terra.

Picus huius urbis meminit:

Spectarunt fontes ipsis sub mœnibus Vlmæ.

Volaterranus libro septimo Comment. de illa urbe, & Ligurinus libro 5,

Totus apud nostram fruiturq; exercitus Vlmam.

Hoc oppidum obsedit Lotharius contra Conradum bellum mouẽs, ut Hermannus Chronographus asserit. Vide Celtem in Amoribus. Antoninus Pius in Itinerario, postquam de Augusta ac Treueri differit, ciuitatis meminit, cuius nomen Vlmos est. Ex supputatione quadraret istam fuisse urbem, nisi ratio antiquitatis subsisteret.

Villacum. VIllacum à Ptolemæo Vacoritum dictum est, libro tertio, capite tertio, tabula tertia. Alij Vacorium.

Vandalia. VAndalia Septentrionalis pars septima est, à Vandalo flumine nomen ferẽs, ait Lilius. Vandali enim, olim fugati à Germania, ut Peutinger collegit, iterumq; reuersi Franconiam uastabant. Inde Aquitaniam ad interiorem Hispaniam uenerunt cum Gotthis. Inde tempore Theodosij Africam populati sunt,

capta

capta Carthagine & Sicilia (authore Platina in uita Celestini) tempore Valentiniani anno 583. Leo contra Gensericum (ibidem Platina in uita Hilarij testatur) debellauit & uicit. Inde Genserico successit Hunericus, quē Platina & Eutropius libro decimosexto, Hunericum uocant, tempore Theoderici & Clodouei. Inde Transimundus (ut Platina in uita Simplicij asserit) & Hildericus successerunt, qui à Iustiniano uictus est.

Virunium. VIrunium (Indelburg) Pannoniæ urbs, Plinius Virunium oppidum nominat Noricorum libro tertio, capite decimoquarto. Dicitur autem Virunum quasi uir unus, ut inquit Suidas Græcus. Sus enim Bauariam deuastans, à nullo præter uno uiro expellebatur, ut libro primo in capite De Noricis, Græca uerba Suidæ attulimus. Meminit huius urbis Antoninus.

Vattacum. VAttacum, Gulch, de quo Tacitus.

Vratislauia. VRatislauia urbs Sclesiæ amplissima, aureo episcopatu donata est, authore Syluio. Illic post festum Michaelis anno 1481, hæretici consules Christianos eiecerunt per fenestras, fudibusq; eos rursus exceperunt, unde à Sigismundo secūri percussi sunt. Dicta autem est secundum Aeneam urbs hæc ab Vratislao: olim ciuitas illa Budorgis appellabatur. Vratislaus secūdus rex Bohemiæ hanc condidit inter duos montes, ut Aeneas in historia Bohemica collegit.

Vuestualia. VVestualia Germaniæ prouincia, Coloniensi episcopo subdita est, ab Occidente flumine clauditur, à Septentrione Frisiam habet & Traiectum, Meridiem Hassiæ montes excipiunt: alij Vuestualdos & Ostueldos. Nunc alij alio nomine eos Sycambros uocant, unde lex Sycambrica pro Vuestualica sumitur. Ligurinus: Vuestualæq; urbes & Norica rura tenentes. Dicūtur Vuestuali secundum authores, quia fuerunt Saxones qui cum Longobardis in Italiam uenerunt, & cum redierunt, Vuestuali dicti sunt, id est Occidentales Galli. Insunt autem Vuestualis quatuor episcopatus, Mindensis, Monasteriēsis, Bremensis, & Padebornensis. S. Vualpurgis monasterium à Theoderico comite montis Peligardi extructum est, tempore Gregorij septimi, & Henrici tertij. Habent hi ordinem S. Benedicti. S. Vualpurgis monasterium.

DE LITERA Z.

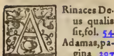
Zuifalten. ZVifalt in alpibus monasterium, ut Ottoni placet libro primo De rebus Friderici, capite nono, destructum, & inde à Vuilhelmo precibus Bertholdi restitutum est. Vide Hermannum & Nauclerum.

Zeringen. ZEringen Brisgauiæ locus est iuxta Friburgum, à quo duces Zeringenses dicti sunt, uti libro tertio adduximus.

Ad nobilem Vniuersitatem Heidelbergensem, eiusq; heroas,
Francisci Irenici Etelingiacensis carmen, in operis conclusionem:

Porticus haud opus est gratia ut spectetur, Athenas
Dum similes Graijs Necchoris amnis alat.
Nobilis omnigenis plus Heidelberga meretur
Artibus, haud ullis interhabenda scholis.
Vos proceres latos hos ne auersetis honores:
Prodijt è uestro, dos, liber ille penu.

LIBRI DVODECIMI ET VLTIMI FINIS.

Rinaces Deus qualis sit, fol. 54
Adamas, pagina 297
Aeneas Syluius in Europa sua, plus de Germanis ꝑmisit, quàm re ipsa expediuit 2
aeni ciuitas 326
aeni ortus Ibid.
Aer Germanicus 46
agathias scriptor non pœnitendus, Gotthorum gesta à prima origine reuocauit, & usq; ad finé sui seculi perduxit 1
alexander à Germanis abstinuit 244
alexander seuerus 220
auali Germani, quando à Romanis cogniti 5
alani in Galliam 266
alani uerisś. Germanorum è Scandia emerserunt, pag. 35
alanorũ irruptiones 266
alanorum reges 112
albis fluuius ex Hercynio oritur 335
alces 301
alpes 307
almonus 325
312
alemãnia unde dicta 44
alemannum ueteres Germani uenerabantur 52
almanni animosi dicuntur 45
alsatię Landtgrauiatus, & ad quos pertineat 164
albertus Magnus Theodorum quẽdam totius Septentrionis scriptorem adducit 2
ammian. Marcellinus scriptor illustris, quanquã in Germanię officio laborauit, uerũ magis circa nomina quã res uersatus est 2
ammiani Marcellini locus 302
ammiani locus 328
amisius 333
amalasuithæ Gotthicæ mulieris illustriss. uirtutes 109.110
amerbachij 85
antoninus Pius in suo Itinerario, nominib. Germanicis nostro seculo quadrãtib. utitur, pagina 3
antonius Commodus 220
antonius Verus Ibid.
antonini iactura 230
antonini contra Germanos 219
antiochi dolus in uincendis Galatis 277
anguli & Latera Germaniæ 361
anglia & Britannia unde, pag. 272
archiepiscopatus Coloniensis initium 125
archiepiscopatus Magdeburgensis 126
archiepiscopatus Moguntinensis initium 124
archiepiscopatus Treuirensis ac Tungrẽsis Ib.
Et catalogus episcoporum eiusdem 125
ardennẽsis comitatus 159
ardua sylua 306
arduenna 304
aram Mercurij, Beatus Maternus penitùs extirpauit 52
arriani locus 343
arebaldus 1
argentina 18
argentinensis episcopatus 130
argonautæ ex Istro fluuio in Istriam, per Adriaticum mare delati sunt, pag. 24
argonautæ ad Danubium uenerunt 6
arminius Cheruscorũ dux tres legiones Rom. cũ Q. Varo prostrauit 108
asciburgum à quo conditum 5
athalaricus Amalasuithæ filius 110
athesis fluuius Estlandię, pag. 337
attila contra Visogotthos, pag. 259
augustus Rõ. Imp. totũ orbem descripsit, de Germanis ciuitatibus nullam prorsus mẽtionem facit 2
augustus Cæsar cõtra Vindelicos 22
augustus tãtũm in Germania succubuit 228
augustus German. nõ subegit, 214
augustus limitum fundator 242
augusti excubiæ 229
augusti ac Domitiani bellum contra Gotthos 253
augustensis episc. 130
auari à Bulganis uincuntur 270
auarisci qui sint 26
auditus aliquãdo uisu etiã in geographia præstantior 9
aurelianus 221
auguria & auspicia Germanorum ueterum 53
M. Aurelius 220
auritis testimonijs quãdo credendum 10
aufidius 220
authoris excusatio 77
axenus 315

B

BAbenbergensis episcopatus 130
badensium thermarũ fundator 337
bacena 305
baltia 363
bauariæ duces, & unde nuncupati 146
bathanatum 298
bastarnæ Germani, usque ad totam Męotida habitant 27
bastarnæ contra Rom. 289
bastarnæ contra Mitridatem 289
bastarnæ Galatæ dicti 37

O barba-

barbaros è Scandia uenisse 37
barbari qui sint 74. 75
basiliẽsis episcopatus 130
belgæ Germani factæ 20
belgæ Germani 18
belgæ Transrhenani 12
belgæ unde dicti 18
belgarum descriptio ibid.
bellum inter Gisilbertum & Ottonem Cæsarẽ 155
S. Bernhard. Marchio 164
bergẽses Marchiones 151
bernicus 325
beati Rhenani Selestadiẽsis egregia laus 83
bilibaldus Pyrkeimer senator 171
binomius Ister 322
bonarũ literarũ professores apud Germanos qui sint 84
boreale pelagus innauigabile 316
boccatij locus 331
bosphori Cimmerici dimensio 320
bombardæ unde 201
boloniæ comitatus 15
bohemi an Germá. sint 39
bohemi cur Germ. ibid.
bremensis episc. 128
brabantia ad quos duces pertineat 153
burggrauij Magdẽburgenses 168
burggrauij Norinbergenses 136
bulgari unde, & eorum irruptio 269
burgundiones ante mille annos Germani fuerunt 36

C

CAto librum de Germania qui non extat, scripsit 2
catti Hassi 347
catticum bellum 217
caius Cæsar 215
catalogus regum Gotthorum 110
campanus orationẽ ad Maximilianũ Imp. de laude German. habuit 3
carpis fluuius 326
caustica spuma, & Batana pag. 100
carthago diripitur 285
carolum Magnum fuisse Germanum 115
caroli ducis Burgundiæ gesta 158
catuli & Marij pugna cum Cimbris 286
catuli dolus in Cimb. 286
cateiæ 200
caligula 215
catarractæ 322
castitas Germanorum 70
carni 20
carpathus 306
calanicianiscripta 4
capnion 78
caradacus 1
cęsar in Cõmẽtarijs nominib. Germá. nostro seculo quadrantib. utitur 3
cæsares antiqui Romanorum Germani 123
cæsarũ uestigia in Germania 92
celtis studium 505
celtis somnia 346
celtæ appellãtur, qui Mediterraneas regiões, q(ue); iuxta alpes & montes Pyrenæos incoluut 11
celtæ Rheno pueros explorant 17
celtæ qui dicantur 16
cellense balneum 338
ceraunium 297
chamęleon 300
choa uas fictile 66
christiani soli sub Imp. 119
christianiss. meritò Germani dicuntur 57
christianitas German. 56
cimbri Germani è Scandia uenerunt 37
cimbri iactura belli 287
cimbrorum sedes 38
cimbrorũ inũdationes 311
cimbricum mare 315
cimmerius Bosphorus 38
cimmerij unde emerserint pag. 38
cib. Germá. antiquorũ 62
clodius Albinus 220
claudius contra Gotthos, pag. 255
clades sub Galieno & Philippo 254
climata quot 355
commendatio egregia D. Erasmi, ac operum suorum 79. 80
comedẽtiũ ueterũ Germá. consuetudo 65
comitatus Geldriæ 150
comparatio Capnionis & Erasmi 78
comitatus de Northeym, pag. 139
comites Hollandiæ 355
comites Hoenloen 168
conscij iudices 67
constantiensis episc. 130
cõstantini filij secula quid à Germanis patiebãtur, pag. 233
cõstantinop. obsidetur 254
constant. diripitur 284
constantinus Constantiue constans 222
constantinus 232
constãtini dispẽdia à Germanis 233
constantiensis lacus 313
coniugia German. 70
consuetudo comedentiũ ueterum German. 65
conflictus Marij & Cimb. ubi fuerit 286
cõradus Celtes natiõe Francus, primus inter German. Germaniã pagrans quinq; annis, in latissima Germania compertaelegantiss. congessit 3
consultatio German. antiquorum in potu 62
conradus Peutinger Augustanus V. Cl. German. antiquitates egregiè cõscripsit 3
cornel. Tacitus Germaniæ sortem agnouit 2
cornelij locus 181
coquus 332
crystallum 297
cultus Germanię 52
currus ueterum Germanorum 94
cupiditas donorum Germanorum 96
cultus & præparatio mensarũ apud ueteres Germanos 65

D

DAciæ descriptio 30
dacia inter duas Męsias collocata 30

daci Germani è Scādia uenerunt 37
daci unde 29
daci semp iuxta Istrū fuisse scribuntur 30
dacorum gens, an una cū Getis & Gotthis fuerit, pag. 29
dacorū origo, & quòd non sint Dani, uerū Germani ibid.
dacia duplex 30
dani à Dan rege, et nō à Dacis dicti sunt, ibid. (120
danub. assimilatur Nilo
danubius quare dictus 322
danubius & Rhenus congelanrur 319
danubij qualitas 321
danubium flumina petentia 325
danubij ortus 323
danubij hostia 324
danubij exitus 323
danubij magnitudo & fluxus 322
daniæ dimensio 364
delphinatus olim sub German. 119
deus Christianos contra Germanos iuuit 206
differentia Gallorū & Germanorum 44
dimensiones insularū 364
diuisio regni Caroli Magni 19
dionysius Græcus author, Germanis uix 12 carminib. absoluit 2
diodorus Siculus 2.7
diocletianus ac Maximiā. contra Gotthos 255
dionysij locus 343
dissidium inter Romanos & Gotthos 257
domitianus emptis crinibus Germanorum triūphauit 226
domitianus Germanicus, pag. 216
domitiani duces 217
domitiani dispendium 130
dominatus de Embeck, pagina 143
dona data Anreliano ob uictoriam contra Gotthos, 256
dani ac Normāni quos uicerint 271
donis externarū gentium Germani gaudet 96.97
doracus 1
differētia inter plebē & reges Germanorum 109
drauus 328
drauenna 334
dromachetes contra Lilymachum 253
dromachetes Gotthorum rex consummatiss. 110
druydę Germā. magis quā Gallorū sacerdotes 55
drusus contra Germā. 236
ducatus Franciæ ad episc. quando peruenerit 146
duces Saxoniæ 138
duces Austrię 143
duces Zeringiæ 161

E

Eberuuinus Segenbergēsis propriū uolumē de Germanis scripsit 2
ebrietas quarundā gentium 64
ebrietas nō tātùm Germā. uerùm & omnib. gentibus adscripta 64
ebrietas Scytharum 63
ebrietas Gallorum 64. 65
ædificia 172
edera fluuius 334
electri fons 294
electores imperij 124
electores imperij seculares 132
Aeneas 333
enucleatio dictionum uariarum regionum penes diuersos auctores 347
ephorus Timæus Socratis discipulus, historiæ indagator 4
episc. Salinstidiēsis & Halberstattensis 127
episcythisæ 63
episcopi Badensium marchionum 163
episc. Saxonię alij 127
error quorundam 4
eratosthenes 6
eistettensis episc. 129
erasmus 18
ephorus Timæus Socratis discipulus Europam usque ad Tanaim metitur: Germanię quidem, sed tenuiter meminit 2
exercitium Germanorū 67
externorū inhumanitas 59
extensio Prussię, Slauonię, & Liuoniæ 364

F

Falcones albi 364
fides Germanorum 61
fidem non esse mercatoribus & priuatis in geographia dandam 9
flandrensis comitatus, & eorum comitum catalogus 157
flagratio montium 304
fleuus 314
fluminum declaratio 349
framea & lancea 199
francia Orientalis, Germania dicta 118
franci contra Gotthos 260
franci Orientales semper Germani 36
franci & Germani idē 271
francorum ducatus Orientalium 145
francorū strategemeta 271
francicarum rerum scriptores 1
francorum libertas 197
frigiditas Germaniæ 42
frisingensis episc. 129
fulda fluuius 334

G

Gabrete 307
galba 215
gallienus 221
galatia unde dicta 11
galactinus ibid.
galates filius Herculis ib.
galatæ contra Mithridatem 281
galatæ monitu somnī uincuntur 278
galatę contra Pyrrhum, pagina 280
galatæ quoties à Romanis defecerint 281
galatæ quorsum ib.
galatæ contra Rom. 280
galatæ in triumpho Antiochi 277
galatæ ab opinato elephātorum uisu deterrentur 278
galatę contra Antiochum, pag. 277

Germania & Germani unde dicti 43
germania olim penè sub Scythia comprehensa, pag. 13
germania contra Gratianum 240
german. incognita 4
german. contra Theodosium 240
germanica propria nomina significantiua sunt 73
germania in medio imperij Rom. solo 241
germaniç munimenta 243
germania Alta, & Bassa 15
germania harenosa 311
germania superior & inferior ib.
germania olim una & indiuisa 15
germá. prima & secúda ib.
german. uocabula monosyllaba sunt 73
germá. tépore consulú prius ignorata fuit 3
germania quádo subiugata fuerit 245
germaniam olim etiá Scythię appellationibus, ac Sarmatiæ fuisse subiectam 13
germá. quomodo sub Gallia scriptores cópțehenderint 11
germanicę linguę finis 362
german. dilatatio in Septétrionem 161
germá. mótes altissimi 307
germaniæ ampliandæ occasio 25
germanię situs nostro tempore 15
germaniæ descriptores ex neotericis, qui extitérs 3
galatarú strategemata 279
galatarú contra uarias gentes expeditiones 278
galatarú scriptores rerú 280
galatarum expeditio Germanorum 276
galliæ descriptio 18
galliæ scriptores 8
gallus Hostilianus 221
galli ad Græciam missi 91
galli Gessatę 276
gallorum & Germanorum differentia 44
gallorum multi Germani, pag. 36
gallorum ebrietas 65
germania magna 15
german. olim una prouincia 244
germania quomodo subiugabatur 19
germania Hispaniæ locus nuncupatus 46
germania duplex ib.
germania quádo diuisa 15
german. nec Augusti Imp. seculo satis cognita 4
germania recens 51
german. tempore Drusi incognita 4
german. uri 301
germania olim sub Celtis comprehensa 12
germania quádo ad fidem conuersa 57
germaniæ nouitates 316
germaniæ periphrasis 14
germaniæ alia bella 247
germaniæ latera 14
germanię fluminum diménsio 319
germanię climata 355
germanię arę 203
germanię limites 241
germaniæ primum bellum 211
germaniæ dimensio, pagina 360
germanicus animal 46
germanicus mensis ibid.
germanicus aër 47
germanicum æquor congelatur 319
germanicum esse 193
germanicarum mulierum fortitudo 194
germanici quomodo imperatores dicti 226
germanici maris miracula, pag. 318
germanici maris difficultas ib.
germanica nomina non conuenire scriptoribus, pag. 342
germanica nomina, pagina 186
germani omnium amplissimi 117
germani Imperatores contra Romanos 283
germani tantùm à Germanis uincuntur 208
germani Celtæ 12
germá. contra Iustinianú, pag. 240
germani Hispaniam & Ciliciam ceperunt 231
germaniæ antiquitas, & eorum reges post bellum Troianum 50
germaniæ fœcunditas, ac multitudo gentium eius 40
germaniæ scriptorum tenuitas 2
germaniæ Horoscopi 359
germaniæ triplicitas 358
germaniæ difficultas debellandæ 243
germaniæ scriptores 2
germaniæ aues diuersę, pagina 302
germá. ueteris solitudo ib.
germaniæ arbores & fructus 298
germaniæ salinæ 304
germaniæ qualitas 41
germaniæ situs 14
germaniæ frigiditas, pagina 42
germaniæ circulus 356
germaniæ pecora 299
germaniæ sydera 357
germaniæ pars subacta & uicta 228
germanię germinatio 42
germaniæ animalia 300
germaniæ nomina cur uariata fuerint 11
germaniæ montium dimensio 309
germanię paludes 311
germaniæ urbes 353
germaniæ humiditas, pagina 301
germani olim inter Græcos uersati sunt, pagina 86.87
germani sine urbibus, pagina 349
germani Galatæ, pagina 11
germani an sint fratres Gallorum 44
germani tempore Troiæ cogniti sunt 50
germani ueteres per libertatem iurabant 54

ger-

germani contra Vngaros, pag. 245
german. nunquam uicti in Germanis 242
germani Trãsrhenani olim Galli 36
germani apud imperatores 191
germani inquieti & nouitatis cupidi 207
germani quidam sunt, licet remoti 19
germã. donis externarum gentium gaudent 96
germ. meritò Christianiss. dicuntur 57
germã. æstus & caloris impatientes sunt 42
germã. antiqui semper ac quisiuerunt imperia, pagina 255
germani antiquiss. urbes ædificarunt 43
germani indigenę 48. 51
germani ueteres uino abstinebant 62
germã. uirtute Imperium meruerunt 120. 121
germani longæui 47
germã. tantum à Dijs uincuntur 205
germani quot legionibus fuerint coarctari 243
germanorum gentes, quãdo ad fidem Christianã conuersæ 58
germanorum laudem Cãpanus in oratiõe ad Maximilianum Imp. prosecutus est 3
germã. ratio astrologica prodigalitatis uitę 189
germ. æra 298
germanorum nobilitas, pagina 105. 106
germ. destructio ac restauratio urbium 351
germanorum iuramenta, pag. 54
germanorum origo 49
germanorum uictorũ dona 186
german. sapientia ac calliditas 42
german. arma 200
german. fortuna 282
german. lingua unde originem sumpserit 72
german. uelocitas 188
german. & Scytharum amicitia 60. 61
german. irruptio sub alijs Imp. 239
german. laus imperatorũ debellantium 193
germanorum muneta 59
germanorum antiquorũ cibus 62
germanorum perseuerantia in fide 57
germ. dilaratio hotarũ 359
german. resistentia 187
germ. ueterũ nomisma 69
germaniæ multitudo mellis 302
germanorum gratia apud imp. 390
germanorum ueterũ uaticinia 53
germanorum origo, pagina 106
germanorũ humanitas, pagina 59
german. irruptio sub Vespasiano 238
german. fortes 53
german. latitudo & uastitas 360
german. nationum pluralitas 353
german. antiquorum consultatio in potu 61
germanorum ius 67
germanorũ gentes uariæ è Gothis 269
german. ueterũ uictus 62
germ. modus capiẽdi 209
germanorum incursatio in Romanos tempore Augusti 236
germanorũ fides 61
germanorũ sacrificia 54
germanorũ libertas 196
germanorũ structuræ 92
germanorũ exercitiũ, pagina 67
german. recentiũ eruditio, pag. 77
germanorum castitas, pagina 70. 71
germanorũ ueterũ coniugia & matrimonia 70
germanorũ color, oculi, ac crines 98, uox & os 200
germã. incursio tẽpore Aureliani 239
germ. fictio penes domos, pag. 350
german. seruitia 229
german. lingua 72
germ. pueritia diu metiebatur 97
german. Christianitas 56
german. aurum 298
german. & Gallorũ differentia 44
german. diuinatæ diruptiones 204
germã. uicinitas odiosa 183
german. populi qui sagittarij 199
german. usura ac mercatura 95. 96
german. nuditas 94
german. equiratus 202
german. ferocitas 179
german. contẽptio mortis, pag. 189
german. arma 198
german. barba 182
german. instructio bellica, pag. 203
german. frugalitas & parsimonia 208
german. opinio 193 (177
germã. adulatio scriptorũ
german. scriptores bellorum 176
german. signa 203
germanorum proceritas, pag. 178
germanorum sæuitis, pagina 187
germanorũ fortitudo 181
germanorũ scuta 200
germanorũ ueterũ natandi studiũ 68
germ. ueterũ iuuenũ gymnasmata ib.
germ. causæ erigẽdarũ urbium 352
german. ueterũ uenatio 68
germanorũ mare curadeò infletur 317
germanis nulla gens religiosior 56. 57
germanos auro triũphos uendidisse 208
germanos nunquam uirtute à Rom. uictos 204
germanos non à Romanis aut Troianis ortos esse 105. 106 (75
german. Barbaros nõ esse ger-

germanos ueteres Solem, Vulcanum & Lunam bo noraſſe Cornel. Tacitus ſcribit 52
germanicianus 46
germinatio Germaniæ 42
gentes à Germanis ortæ, pag. 282
gentes à Gothis deriuatæ 32
gentes Germanorũ quãdo ad fidẽ Chriſtianã conuerſæ 58
gentes à Gothis deriuatæ 111
gentiũ catalogus originẽ à Germ. habentium 42
gentium uariarum ſubactio 246
georgius Simler 83
geographi ultimi 4
geographum non omnia explorare decet 10
geographi antiquiſsimi, pag. 4
geographi antiqui & doctiſsimi, quando fuerint 3
geldria contra Brabantinos 151
geppingen 313
gepidæ Germani fuerunt, pag. 32
gepidarum reges 113
gepidas German. lingua uſos 33
geſta Maximiliani 144
getæ magis cogniti, quàm Gothi 28
getæ & Gothi eadẽ gens, eadem
getæ Germani ſunt 27
getarum origo 27.28
glaſca herba 308
glarus 312
glaſca herba 99
goethingen 140
gotthi contra Imperatores 254
gotthi contra Macedones 253
gotthi lingua Germanica uſi 32
gotthi Germani ſunt 27
gotthi antiquiſsimi Germani 51
gotthi & Getæ an una gẽs ſint, an uerò diuerſæ 28
gotthi contra Vãdalos 264
gotthi è Scandia primitùs uenerunt 31 (265
gotthi expellũtur ab Italia
gotthi contra Gallos ibid.
gotthi impulſare Zamolxe, ab hominũ ſacrificio deterriti 55
gotthorum quoſdam doctiſsimos fuiſſe Socrates Hiſtoricus teſtatur 92
gotthorũ nomen quando primitùs increbuerit 28
gotthorũ prima bella 252
gotthorũ origo 27.28
gotthorum uirtus 263
gotthorũ iactura in Rõ. 231
gotthorum geſta cõtra Auguſtum 252
gotthorum ſacerdotes 55
gotthorũ diuiſio 252
gotthos Scythas nõ eſſe 31
gordianus 238.221.
gratianus 224
græca lingua Germanicæ mixta 87
græci errauerũt in tabulis Germaniæ ſpacium relinquentes nudũ 8
gręci externarum regionũ proprietates uix agnouerunt 7
græci qui 250
græci optimè de Græcis differunt 7
græcorum philoſophia & literæ à Germanis 92
gręcorum ignorantia de locis externis 7
gręcarũ rerũ ſcriptores 1
gronlandia 364
gũtherus Ligurinus natione Germanus, Federici primi Imp. egregia facinora immortalitati cõmẽdauit 3
guttalus 334

H

Hannonia ad Flãdriã 156
hamburgenſis præſulatus 127
hercynij uaſtitas 303
hebręarum rerum ſcriptores 1 (304
hercynij dẽſitas arborum,
hecbelberg 363
heligaſtus 1
heinricus Bebelius P. L. egregius, ſat ſcribendo patriæ ſuæ Germaniæ, & Imp. Maximiliano laudatiſs. dedit 13
henbergẽſes Comites, pagina 169
herodotus hiſtoricus, de India uolum. 4 uſque ad Iſtrum peruenit, Germanię nõ uerbo meminit, pag. 2
hermippus 6
helice urbes 357
heruli à Longobardis uincuntur 267
heruli Germani fuerũt 32
herulorum reges 112
herulorum irruptiões 267
herulorum mores ibid.
hercules Galliã deuaſtat 6
hercules an in Germania fuerit 5
hercules duo Germaniam calcarunt 51
herbipolẽſis epiſcopatus, pag. 130
hildesheimenſis epiſcopatus 128
hiſtoriographorum mendacia 60
horriſonus 308
hoſpites Scythę naufragio eiectos, Dianę immolabant 54
hunni Germanica lingua uſi 33
humanitas Germanorũ 59
hunnorũ deformitas 184
bunibaldus 8
hungari à Germanis alieni non ſunt 33
hunnorum reges 112
hugo Floriacenſis propriũ uolumen de Germanis ſcripſit 2
hungari nec ab Auaribus, nec Hũnis, ſed à Gotthis proceſſerunt 35
hũni è Got. pceſſerunt ib.
hunni unde & qui ſint 265
hunnorum ſedea ib.

I

Iacob. Carmelitan. quendam Coruinum Germaniæ ſitum ſcripſiſſe air 2
iacob. Vuimphelingus Seleſtattinus 3
iacobus Sturmius 85

iaua-

Iatarus 326
ignorantia insularum Germanarum 126
igla 325
illustres Germ. mortui 76
illyrici diuisio 22
illyricianus 47
illus 326
impatiētia æstus Germ. 42
imp. unctio 122
imperium ad quos Germ. peruenit ibid.
imperium ad quos Germ. deuenerit 124
imperium ad Saxones 123
imperij sacri sublimitas, pag. 116
impressoriæ artis inuentio 89. 90.& inibi eiusdem artis egregia laus
imperator German. magis, quàm Rō. dicitur 121
imperatoris & Barbari benenolentia 257
imperatorem esse D. omnium 119
imperatores quosdam nihil fecisse in Ger. 227
imperatores qui Germaniam debellauêre 235
in Rhętiam & Pannoniam irruptio 237
insulæ Saxonicæ 363
insulæ regni Daniæ 365
ioannes Franciscus Picus Mirādulanus, Cōcordię comes, elegāris. libellū ad Maximilianū Imp. Germanū Austriacū scripsit, cui titulus est, Staurostichon 3
ioānis Capnionis summa erudirio & pstātia 80. 81
ioānes Dalburg. utriusq; linguę peritiss. episc. Vāgionum 76
ioannes Scotus proprium uolumen de Germ. scripsit 2
ioānes de Hildesheym proprium uolumen de Germanis scripsit ibid.
iornādes scriptor egregius natione Gorthus, eorūdē res gestas monumētis suis ab origine usq; ad Iust. amplifs. finibus dererminauit 1
islandia 363
isidem Sueui olim coluerunt 52
isarus 325
ister unde dictus 322
istria an Germaniæ colonia sit 24
italia capitur ab Odoacro 260
italiæ destructio ab Alerico 258
indiæ mercatores, errore maris ducti, ad littus Germanicum appulerunt 5
italorū testimonia de Germania 88
indices conscij 67
iulianus quæ à German. passus 254
iulianus 222
iul. Cæsaris bellum cum Germanis 211
iulius Cæsar in Commentarijs suis Gallicis, magis circa nomina Germ. quā res uersatus est 2
iulius bis uictus in Ger. 228
iuuenū German. gymnasmata 69
iuramenta German. 54
iustinus 2
iustinianus contra Gotthos 261
iura 307
ius Germanorum 67
L
Lacense monasteriū 136
locus Strabonis 29
lana German. defossa 94
lanus fluuius 534
latera Germaniæ 14
latrocinia Germanorū 60
leofteinenses comites 269
literæ Græcæ in Germ. 87
lemannus lacus 45
lilij locus 315
limentinus Deus 243
limitanęi 243
limburgensis ducatus 156
limitare 243
limagus 314
limitrophi 242
lingua Germanorum 72
lis Sueuorum ac Saxonū, pag. 141
liuoniæ subiugatio 247
locus Strabonis 13
locus Eutropij 285
locus Fabii Quintiliani 3
locus Ligurini 39
locus Cornelij Taciti, pagina 68
locus Ammiani 55
locus Sabellici 30 267
locus Strabonis 38
locus Sulpitij 45
locus Athenęi 37
locus Conradi Celtis 43
locus Strabonis ac Menandri 31
locus Strabonis 44
locus Marliani 31
locus Ammiani 36
locus Sabellici 34.35
locus Suidę 243
lolianus 231
louaniēsis comitatus 159
lōgitudo & latitudo Ponti 318
longobardi Germani fuerunt 32
longobardi unde, & eorū expeditio 269
lotharingorum ducum tituli 154
lotharingiæ ac Brabantiæ duces, & eorum initiū 152 item eorū catalogus 154
ludus aleæ 197
ludus aleę Germanorū 70
lunenburgensis ac Brunsuigensis ducatuum diuisio & coniunctio, pagina 141
lunenburgensis comitatus 139
lupia 334
lupoldus Babēbergensis Doctor mulros de Ger. libros scripsit 3
lutzelburgensis comitatus 159
lycus 326
lyncurium 296
M
Martianus 224
marinus Tyrius geographus quo tēpore uixerit 5
marchiōes Brādēburg. 137
marchiōes Badēses cōtra Argenti. & Imp. 164
marchiones unde dicti sint 161
marchiones Saxoniæ 138

marchiones Austrię duces, pag. 163. & 164
marchionum Badensium eximia laus 162
marchionum Badensiũ initiũ, & eorum catalogus, pag. 162
marchionũ antiquitas 163
marchionũ strategemata, pag. 164
marchionatus Austriæ 143
matthęus Lãgus Cardinalis Gurcensis 82
mattiaticus fons 313
mathematici Germaniæ, pag. 86
maximilianus 143
maximiliani præclara bella 289
maximinus 237
maximinus 230
maximinus 221
mardi & Sabelli 302
mœnus fluuius 331
mechelburgẽsis episcopatus 328
mechelburgensis, Vuirtenbergensis, & Pomeranię ducatus 160
mendacia historiographorum 60
mensarũ cultus ac præparatio uererũ Germ. 65
mersburg. episcopatus 127
mercuriũ ueteres Germã. coluisse, Methodius Martyr in historia scripsit 52
mercatores Indiæ errore maris ducti, ad littus Germanicum appulerunt 5
methodius uir multæ experientiæ & martyr, Vãdalorũ Lõgobardorũq́; à primo fonte facta egregia consummauit 1
merensis episcopatus 131
miranda in Noruegia 363
mira de fontibus 313
mosa 331
mosella ibid.
mos Drusi 228
montium enodatio 317
motus marium 349
mulierũ German. partus grauiores sunt, quã fœminarũ apud Orietales regiones 47
munera Germanorũ 59
murtho Colmariensis 3
mura 325
mustelæ 301
mysorum insolentia 288

N

NAbua 326
nagolta 333
natandi studiũ uererũ Germanorum 68
nazarius Mamertinus Panegyricus 5
nearchus author Gręcus 6
neccharus 332 (52
neptunus apud Etlingẽs.
nero Tiberius 213
nero Imperaror 215
nicolaus Gerbellius Phorcensis 83
nicer 333
nida fluuius 334
nobilitas Germ. 105. & 106
nobiliras Troianorũ 105
nomina hostiorũ 324
nomina propria German. significatiua sunt 73
nomisma uererũ Germ. 69
norenbergũ conditur 172
norenbergensiũ monarchia ibid.
noruegiæ ignorantia 363
noruegiæ mons 308
noricus ager 20
norici 35
norici Bauari 20
norici qui sint ibid.
norici Germani ibid.
noricorum ciuitates ib.
noricorũ descriptio 21
nuditas Germanorũ 94

O

OBrica fluuius 331
ostrogot. cõtra Hũnos, pag. 260
oceanus 314
odera 334
odoacrum Germanũ fuisse, & occupasse Italiam pag. 113
oddonis sylua 306
ornatus Germanorũ, pagina 100
origo Germanorum, pagina 49
osi qui sint 26
osyris ad Danubium uenit 6
ostrogotthi in quos abiuerint 261
ostrogotthi Hunnis subijciuntur 159
otto Imperaror 215

P

PAlatinatus & Bauariæ coniunctio 146
palatium Rheni 133
palatinarus & Bauarię cõiunctio 134
palatinatus institutiõ 133
palatini unde dicti ibid.
palatini qui ibid.
palatinorũ regiones & bella 135
palatinorũ Rheni catalogus 133
pannonicum bellũ 217
pannonia duplex 26
pãnonia unde dicta scib.
pannonia in prouinciã ab Augusto redacta ibid.
pannoniæ 13
pannones an Germã. adscribantur 26 (89
papa Pius Germã. se dicit papæ Germani, quoto numero sint 106
parallelæ quot 354
partus mulierum Germã. grauiores sunt, quàm fœminarum Orientalium regionum 43
patauiẽsis episcopatus 129
pegnesus 332
peucini Germani, à Peuce hostio Danubij dicti 27
peruium esse ab Istro in Adriaticum mare 24
periphrasis Germaniæ 14
pinifer 306
phaethontis fabula 293
phennæ, qui sint 27
philip. Melãchthõ Bretanus 83
philosophia German. unde 90
plinius 20 lib. de Germania q́ perierint, scripsit 2
plaustra Scytharum & Germanorum 93
plinius in Naturali historia German. sed ramen tenuirer, meminit 2
plinij locus 297
plumbum 299
poetæ ac historici Ger. 86
polybius geographus 6

populi à Germanis orti 42
pompon. Mela cap. 3 de Germania agens, nullam regionem, uix urbem enumerar, tantùm mores 2
posthumus 221
prælium atrocifs. ante Pfedersheim cõmissum 135
priuilegia German. in papam Rom. 106
probus 221
pruteni an Germã. sint 39
ptolemæus Græcus geographus, urbes Germã. moribus posthabitis, solummodo enumerat 2
ptolemæi declaratio 343
pueritia ac senectus Germanorum 97.98
pythias author Græcus totam à se mẽsuratam Britanniam scribit 6
pythias scriptor 14

Q

QVi primus ad Istrũ 144
qualitas Germaniæ 41

R

RAtio temporis cut antiqui tenuiter de Germania scripserint 3
ratio loci ignorantiæ Germaniæ 5
ratio aquarum calidarum natura crescentium 338
rhætia an in Germanicum nomen abiuerit, & qui fuerint Rhæti 23
rhętia ubi olim fuerit ibid.
rhæti 13
rhæti qui sint, & quòd Germani ibid.
regus 325
regnum Austrasiæ 114
regnum Arelatẽse ad Germã. semper attinebat ib.
reges Cimbrorum 107
reges Hierosolymæ 116
reges Germanorum primi in acie 109
reges qui à Rom. P. ungãrur 122
reges Longobardorum 113
reges Germanorum temporibus Augusti 107
reges Germaniæ 50
reges German. sub Tiberio 108
reges Germanorum ab Vrbe condita 107
reges Germanorum 49
reges Suetiæ 107
reges Galatarum ibid.
reges Hispanię 112
regum Danorum catalogus 115.116
regum Hungariæ catalogus 132
regum Bohemiæ catalogus ibid.
regiones plures sub Germanis amissæ 119
regiones ac ciuitates Brunsuig. additæ 141
rerum Fraucicarum scriptores 1
regnesus 332
rhenus fluuius Galatiæ 11
rheni dimensio 161
rheni aurea arena 299
rheni fluxus 328
rheni exitus 329
rheni hostia 330
rheni duo ibid.
rheni ortus 328
rhodanus 336
rigmannus Philesius Vogesigena Theologus 3
riphæi montes 307
rithimerus 1
rotenburgenses 160
rora 333
roma destruirur ab Attila, pag. 283 (266
roma capitur à Genserico
roma arder & diripitur à Gorrhis 262
romę secũda destructio ib.
romæ captio à Germã. 282
romæ excidium ab Alarico ibid.
romani imperij fines 321
romani plus fortuna quã uirtute contra Germanos usi 206
rom. imperij dilatatio 118
romani quoties uicti à Germanis die uno 274
romanorum lingua deprauatur à Germanis 283
romanorum Imperatores qua iactura Germ. uicerint 232
romanorum castra 204
roman. merus à Germ. 179
rom. iactura illata à Germanis 225
romanorum inedia 262.
rudolphi Agricolę egregia laus 76
ruffini & Stiliconis perfidia 258
ruthuicus 1

S

SAbis fluuius Galliæ 336
sacerdotes Goithorũ 55
sacerdotes Slauorum 56
sacrificium taurorum 55
sacrificia Germanorum 54
saltzburg. archiepisc. 129
sapientia & calliditas Germanorum 42
sapo quid 100
sarmaria olim à Germanis dicta 13
sarmatæ an Germã. sint 39
saxonia ad comites Anhaldenses 142
saxones & Sueuĩ Britãniã ceperunt 272
scaldis fluuius 331
scandia 362
schalmus fluuius 334
scordiscarum strategemata 281
schesterheym monasterium 160
scriptores Galliç 1
scriptores fluminũ qui 310
scriptores Indiæ 8
scriptores Gręcarũ rerũ ib.
scriptores Germaniç 2
scriptores belli Gotthici in Italia 261
scriptores quanrũ in describendis R. rebus elaborauerint 28
scriptores monarcharum qui uerissimi 9
scriptores rerũ Hebręarũ 1
scripta Calaniciani 4
scriptorum Germaniæ tenuitas 2
scriptoribus res Germanas adducẽtibus, quib. credendum 9
scriptoribus monarcharũ quib. fides danda ibid.
scythę Germ. cõtra Rõ. 238
scythę à Germanis descenderunt 32
scythę hospites naufragio eiectos, Dianæ immolabaut 54

scytharum ebrietas 63
scytharũ expeditio in Roman. 288
scytharum docti in Græciam missi 91
scytharum insolentia 288
scytharum & Germanorũ amicitia 60. 61
secunda pugna Cimbrorũ cum Rom. 287
sedes & ciuitates Badẽsis Marchionatus 166
sedes & sepulturæ Marchionũ Badensium ib.
senones à Romanis pulsi 275
senectus apud Germanos grauior uiguit 97
senonum impugnatio contra Romanos 274
senonum extinctio 275
senonum pugna ib.
sena 363
septemcastrẽses (uti uulgo dicuntur) an Germani fuerint 26
septẽtrionales populi per uentum ac Acinacem, id est, uitam ac mortem iurabant 54
septem dormientes 317
situs Germaniæ 14
situs Germaniæ nostro tẽpore 15
Slaui in Thraciam 268
Slauorum sacerdotes 56
solidanus cepit Hierusalem 116
somnia quorũ auctorũ 342
sortes Germanorum 53
spirensis episcopatus 131
stephani locus 343
strategemata ducum Saxoniæ 143
strategemata ducũ Lotharingorum ac Brabantinorum 154
strabo lib. 4 & 7 non totã cognouit German. 2
strabonis & Erathost. locus 323
strab. locus 303. 25. 316. 228
statij pater German. fuit 87
stilico contra German. 224
stiriæ Ducatus 144
structurę Germanorum 92
succinum quomodo colligatur 297
succini uirtus et pstãria 296
suetonius de uiris illustrib. 20. li. Plinij de bellis Germã. meminit 2
suiticum 314
suppelingburg. 140 (150
sueuiæ ducatus finis 149.
sueuus 334
sueui contra Saxones 272
sueui Senones ibid.
sueui olim Isidẽ coluerũt 52
sueuorum Duces 147. 148

T

Titus Liuius de German. librum scripsit 3
tacitus 221
taurus 309
taurisci Germani sunt 20
tarandys 300
terminus terræ 365
teutonia 45
teutonici domini 247
testis oculatus plus ualet, quàm decẽ auriti 7
testes oculatos aliquando etiam errasse 8
testimonia Italorũ de Germania 88
testimonijs auritia quando credendum 10
theocalus 1
theosophia ueterum Germanorum 52
theodosius quæ à Germã. passus 234
theodosius 224
theodosij affinitas 270
theodoricus episcopus 223
theodorici Ostrogotthorũ regis egregia laus 110
theodorici affinitas cum Gręcis 270
theodorũ quendam Albertus Magnus totius Septentrionis scriptorem adducit 2
theologi German. 84 (284
thracia quoties deuastata
thrichiæ 312
tiberius ac Claudius contra Germanos 214
titulus Theodosij 245 (239
tomitanæ urbis direptio
tramaricus 332
translatio imperij 117
transrhenani semper Germani 16
trãsrhenani quãdo Germani facti sint ib.
treueri Germani 20
treueris origo 49
tribocchi 18
troianorum nobilitas 105
trogus 2
trutila fluuius 334
tyrol 22
tubera 332
tullensis episcopatus 131
tungrorum fons 313
turcilingi Germani fuerunt 32
turingorum sylua 307

V

Valeria Germanis ascribitur 22 (stus 257
ualens uictus & combustus
ualentinianus 223
uãdalorum reges 111. & eorum in Hispanias profectio 112
uangiones unde dicti 74
uandalorum populationes 266
uandali Germani fuerunt, pag. 32 (not. 68
uenatio ueterum Germanorum
uaria genera armorum 201
uari casus 228
uasa fictilia ueterum Germanorum 66 (ib.
uasa B. Pyrcheimeri Norici
uasorum uaria genera ib.
uaticinia ueterũ Germã. 53
uectura Germã. ueterũ 93
ueleda mulier Germã. temporib. Augusti uaticinabatur 53 (92
uestigia Cęsarũ in Germã.
uestis Germanorũ 94. 95
uethanus 1
uictus German. ueterũ 62
uilsus 326
uindelici an Germani fuerint, & qui sint 22 (ib.
uindelici olim in alijs locis
uindelici Germani ib.
uindelici unde dicti ib.
uino Germani ueteres abstinebant 62
uino qui seruiunt minus liberi 62
uiri illustres Germã. 84. 85
uirtute Germani imperiũ meruerunt 120. 121
uirginius 215
uisurgus 333

uisogotthi & Ostrogotthi unde dicti,& eorum diuisio 256
uisogotthi 112
uistula fluuius 534
uistulæ hostia 335
umbilicus Germaniæ 161
uuormaciensis episc. 131
uuastaldus 1
ungaria à Germ. uicta 246
uocabula Germanica monosyllaba 73
uoitlandiæ ducatus 160
uolaterani loca 343
urbes à Germanis S.R.P. donatas 57
urbes à Germanis cõditæ 43
ursa cur non mergatur Oceano 356
usura ac mercatura Germanorum 95. 96
uuerra fluuius 334

Z

zAmolxem Græcis penè omnibus præstantem, Naziãzenus & alij, Gotthum dixerunt, pagina 92
zamolxis Gotthus Sacerdos, Gotthis prçfuit pagina 55. 50
zyrym fol 209

FINIS.

BASILEAE, EX OFFICINA PAVLI Queci, sumptibus hæredum Petri Brubachij. Anno Salutis M. D. LXVII. Mense Augusto.

